VENERABILIS PETRI CANTORIS

ECCLESIÆ B. MARIÆ PARISIENSIS,
AC S. THEOLOGIÆ DOCTORIS ET PROFESSORIS,

VERBVM ABBREVIATVM.

OPVS MORALE

AB ANNIS FERE QVINGENTIS CONSCRIPTVM,

OMNIBVS THEOLOGIS, PASTORIBVS, CONFESSARIIS, Concionatoribus, Iuris-consultis, & cuiuscumque conditionis hominibus vtilissimum:

E tenebris nunc primum erutum, & notis illustratum studio & operâ R.di P. D. GEORGII GALOPIN *Monasterij S. Gisleni Ordinis S. Benedicti Prouinciæ Hannoniæ Religiosi, & Bibliothecarij.*

Cum Indice duplici: in fronte Capitum, in calce Rerum, & sententiarum.

MONTIBVS,
Ex Typographia FRANCISCI WAVDRÆI sub Biblijs.
M. DC. XXXIX.

SVPERIORVM PERMISSV.

VERBO DEO,
VERBO INCARNATO,
VERBO ABBREVIATO,
DOMINO NOSTRO
IESV CHRISTO.

OMNE ſtudium meum illuſtrationi huius *VERBI ABBREVIATI*, à Venerabili Petro Cantore conſcripti, impenſum, tibi, *IESV BONE*, offero ac conſecro: mei, & omnium qui hoc Opus fructuosè legerint, æternùm, precor, miſerere.

APPROBATIO.

HOc opus venerabilis Petri, Cantoris Ecclesię B. Mariæ Parisiensis, S. Theologiæ Doctoris, & eiusdem abhinc annis penè quingentis professoris, quod, *Verbum Abbreuiatum* inscripsit, totum exactè perlegi, mihique visum est multimodâ eruditione refertum esse, & zelo ardentissimæ Charitatis, eleganti stilo concinnatum. Quapropter vnà cum doctis notis doctissimi viri Domni Georgij Galopini, ascetæ antiquissimi monasterij S. Gisleni, & bibliothecarij, magno totius Ecclesiæ bono in lucem emittetur. Actum Duaci die 29. Octobris 1636.

GEORGIVS COLVENERIVS S. Theol. Doctor, eiusdemque Regius ordinariusq́, professor Collegiatæ Ecclesiæ S. Petri Præpositus & Canonicus, duacensis academiæ Cancellarius, & librorum Censor.

SVMMA PRIVILEGII.

PHilippus Dei gratiâ, Hispaniarum, Indiarum &c. Rex Catholicus: Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Brabantię &c. diplomate suo sanxit, ne quis librum, cui titulus est: *Venerabilis Petri, Cantoris Ecclesiæ B. Mariæ Parisiensis, ac S. Theologiæ Doctoris & Professoris, Verbum abbreuiatum*, notis R. P. Georgij Galopini Religiosi monasterij S. Gisleni illustratum, citra voluntatem eiusdem ante sexennium imprimat, aut alibi terrarum impressum in Inferioris Germanæ ditiones importet venalemúe habeat: Qui secùs faxit, confiscatione librorum & aliâ graui pœnâ mulctabitur, vti latiùs patet in litteris datis Bruxellæ 12. Ianuarij 1638. *Signat.*

De Berty.

LECTO-

LECTORI CHRISTIANO

S.

VErbum abbreuiatum diu multumq́ue deſideratum, Lector Chriſtiane, tandem in lucem prodit, at non niſi multis priùs inſumptis ſudoribus. Cùm enim plerumq́ue chirographa, & ſqualore obſita, & ab edaci vetuſtate corrupta videamus, haud dubium, quin lectorem diligentem, & (vt ſic loquar) indefeſſum requirant, qui priuſquam ea prælo committat, iterum iterumq́ue examinet, num verba & ſententiæ, Amanuenſium incuriâ & ſcribendi præcipitatione, deprauata ſunt. Ideoq́ue, quantum fieri poteſt, non vnico exemplari, ſed altero & altero vtendum eſt, vt vnius mendum aliud emendet, vnius mutilum aliud ſnppleat, ſicq́ue lectio ſanior & intellectu facilior emergat. Hic me id feciſſe oportuit. Vbi ex vno ad me miſſo exemplari cœpiſſem apographum formarè, tantam in eo vidi characterum trituram, tamq́ue obſcuras & inuſitatas verborum adbreuiationes, vt ſtatim iudicarim pluribus mihi opùs eſſe, ſi lectionem genuinam vellem colligere.

Tria itaque mihi in hunc finem comparaui chirographa

 ètri-

è tribus Belgij nostri Monasterijs virtute & doctrinâ florentissimis, nimirũ Vedastino, Marchianensi & Cameronensi. Quartum apud nos sæpiùs quæsiui, sed reperire nõ potui, eò quòd auolâsset. Altero præterea codice Cãberonensi vsus sũ, quo, inter opera Anselmi Cantuariensis, aliquot *Verbi nostri abbreuiati* capitula continebantur. Huius codicis, dum in notis mentionem feci, fragmentum Camberonense nuncupaui: cætera verò exemplaria, nempe Vedastinum, litterâ V. Marchianense M. Camberonense C. breuitatis causâ signaui.

Horum trium margines & oræ notis nonnullis onerati sunt, non tamen à Venerabili Petro auctore, sed à studiosis illustrationis ergô superadditis. Id apertè colligitur ex Vedastino margine citato in notis ad c. 97. Ibi enim legitur: *Totum ergo membrum hoc distinctionis abolendum est, nec credendum Petrum Cantorem Parisiensem vitium hoc, & cætera quæ inueniuntur in hoc libro, posuisse, sed Scholastici illum transcribentes, & notulas suas ad libitum addentes, totum corruperunt.*

Marchianense cum Camberonensi, quoad textum & notas collaterales, vtcumque conueniebat; at à capite 66. vsque ad 80. & à Vedastino, & à Camberonensi ferè continuâ lectionis varietate recedebat. Quapropter verbotenus describendum censui, & descriptum in calce operis, hoc est, post omnes notas, reponi.

Illa verò, de quâ dixi, varietas, non modò in verbis consistebat, verùm etiam in exemplis, quæ, quo plura & ampliora sunt, eò, præ alijs, ad propositi argumenti pleniorem intellectum & probationem magis conducunt. Hæc autem

partim

partim Auctoris sunt, partim alicuius Scholiastæ, qui capite 80. verba Petri Cantoris citans, ipsum Magistrum nuncupat, quod Auctorem de seipso dixisse minimè putandum est.

In fine post omnes Notas.

Vedastinum eleganti stilo scriptum est, sed dolendum, multis in textu superabundare, multis quoque carere. Abũdat, dum ea quæ marginis sunt, videlicet notas, in textu recipit. Deficit, nec rarò, dum partes veri textus omittit. Id mecum visus est interdum aduertisse quidam eiusdem Monasterij, vt reor, Religiosus, qui hos defectus notans plumbeo stilo, in lateralibus oris scripsit: *deficit hic.*

Nunc, quod ad notas attinet, scias velim Lector, me fideliter eas subnotasse quæ vtrius exemplaris erant; at vbi res exposcebat (quod non rarò contigit) pro ingenij & iudicij copiâ, meas interdum adiecisse, quibus obscura vocabula explicarem, sententiarum citationes deprauatas restituerem ac illustrarem; eâ tamen breuitate hęc perstrinxi, quâ potui, ne pro *Verbo abbreuiato*, *Verbum prolongatum* redderem. Si quid autem in illis à me minus rectè dictum sit, opto illam B. Augustini sententiam mihi aptari; *Nec pigebit me, sicubi hæsito, quærere: nec pudebit, sicubi erro, discere. Proinde quisquis hæc legit, vbi pariter certus est, pergat mecum: vbi pariter hæsitat, mecum quærat: vbi errorem suum cognoscit, redeat ad me; vbi meum, reuocet me. Ita ingrediamur simul charitatis viam &c.*

De Trinit. l. 1 cap. 3. & 2.

Hoc, tu Lector, vtere *Verbo abbreuiato*, & polliceor vberem referes fructum. Lectio enim salutaris & fructuosa est ad peccati cuiuscumque fugam & cautelam, ad mores in-

for.

formandos, capeſcendas virtutes, ad amorem Dei, mundique contemptum inſtillandum animo; &, vt verbis cuiuſdam ſapientis concludam, *Verbum abbreuiatum, planum eſt ad fidem & morum ſcientiam habendam.* Vale in Domino, & ſi quis ſtimulus virtutis ex hac lectione animo tuo altiùs ſolito inſederit, pro noſtri ſuſcepti laboris mercede, me tuis apud Deum precibus iuua.

In textu Marchianensi cap. 80 post omnes notas.

DE PE-

DE PETRO CANTORE,

HVIVS OPERIS AVCTORE,

ELOGIA.

PLerumque auctoris cognitio, operis ab eo conscripti certa commendatio est. Ideoque, vt Petri Cantoris comperta habeatur vitæ sanctitas & doctrina, aliquot de ipso testimonia subijciam, ex probatis & antiquis auctoribus excerpta. Sed primum vnus Lector monendus est, videlicet agnomen Cantoris, *non ab origine aut parentelâ, sed ab officio, Petro auctori nostro, inditum esse. Erat enim in Ecclesiâ B. Mariæ Parisijs Chorostates, id est, chori præcentor, seu Cantor (vulgo intonator) vnde contemporaneis* Petrus Cantor *dictus est. De hoc ergo:*

Iacobus à Vitriaco S. Rom. Ecc. Cardinalis
Historiæ suæ occident. cap.8.

P*Aucos Dominus sibi reliquerat viros honestos & timoratos, qui in via peccatorum non steterunt, & in cathedra pestilentiæ non sederunt. Quorum vnus (velut lilium inter spinas, & rosa inter vrticas: quasi Angelus Pergami, vbi est sedes Satanæ: quasi thus redolens in diebus æstus: quasi vas auri solidum, ornatum omni lapide pretioso. Quasi oliua pullulans, & cypressus in altitudinem se tollens. Quasi cælestis tuba & Domini citharista) erat tunc temporis* Magister Petrus venerabilis Cantor Parisiensis, *vir potens in opere & sermone: aurum suum & argentum similiter conflans, & verbis suis stateram faciens, morum honestate pondus & grauitatem conferens doctrinæ suæ.* Cœpit enim facere & docere, *velut lucerna ardens & lucens, & ciuitas supra montem posita, & candelabrum aureum in domo Domini &c.*

Psal. 1. Cant. 2. Apoc. 2. Eccli. 50. Luc. 24. Eccli. 28. Act. 1. Ioan. 5. Matt. 5. 2. Paral. 13.

Thomas Cantipratanus libro 2. Apum
cap. 1. Num. 9.

De hoc

DE hoc bono viro (Ioanne Canonico regulari in Cantiprato) mihi sui concanonici referebant, quòd cùm esset Parisijs & auditor Beati & magni viri, Magistri Petri Cantoris Parisiensis, quibusdam dubitationibus & tentationibus fluctuabat: &c.

Idem libro 1. cap. 19. Num. 8.

Quod mortale & damnabile est, dum tamen vnum competens sit, beneficia plura retinere. Hoc idem Magister Petrus Cantor S. Mariæ Parisiensis, & dixit & scripsit.

Verbi abb. c. 31. & 32. al c. 29.

Idem lib. 2. cap. 30. secundum exemplar m. S. Sancti Sepulchri Camerac. in notis Georgij Colueneri, S. T. Doctoris & Cancellarij Duacensis &c.

Beatæ memoriæ Magister Petrus quondam Cantor Parisiensis cuidam mihi noto narrauit &c.

Vincentius Bellouacensis in Speculo historiali lib. 29. vet. editionis cap. 59.

Eodem anno (1197.) Petrus Cantor Parisiensis tam vitâ quàm doctrinâ conspicuus obijt: amator pietatis atque iustitiæ, apud cœnobium Longi pontis in magnâ deuotione sanctaque confessione migrauit à corpore.

S. Antoninus in Chron. parte 2. tit. 17. cap. 9. 55. 29. eadem habet quę Vinc. Bellouacensis.

Cæsarius Heisterbachensis Ord. Cisterc. lib. 2. Historiarum memorabilium cap. 34.

TEmporibus Philippi Regis Francorum, qui hodie regnat, erat in ciuitate Parisiensi vsurarius quidam ditissimus, Theobaldus nomine. Hic cùm haberet possessiones plurimas, infinitasq; pecunias ex vsuris congregatas, diuinitus compunctus, ad Magistrum Mauritium eiusdem ciuitatis Episcopum venit, eiusq; consilio se commisit. Ille verò, cùm in ædificatione Ecclesiæ B. Mariæ nimis ferueret, consuluit ei, quatenus pecunias suas ad structuram inchoati operis contraderet. Qui huiusmodi consilio aliquantulum sibi suspecto, adit Magistrum Petrum Cantorem, verba Episcopi ei insinuans. Cui ille respondit: Non dedit tibi bonum consilium hâc

vice

vice: sed vade, & fac clamari per plateas sub voce praeconis, quia paratus sis restituere omnibus, à quibus aliquid supra sortem cepisti. Factumq́ est ita. Deinde rediens ad Magistrum, ait; Omnibus ad me venientibus, teste conscientiâ, omnia restitui ablata, & adhuc supersunt plurima. Tunc ille: Modò, inquit, poteris eleemosynam dare securè. Retulit mihi Dominus Daniel Abbas Scouaniæ, quod ad consilium eiusdem Cantoris, per plateas ciuitatis nudus in suis femoralibus incesserit, seruo eum virgâ se impellente, ac dicente: ecce iste est ille, quem pro suis pecunijs Principatus honorabat, qui filios Nobilium obsides tenebat, &c.

Idem Lib. 8. cap. 69.

Q*Vidam dixerunt (Sanctum Thomam Cantuar.) damnatum vt regni proditorem: alij Martyrem, vti Ecclesiæ defensorem. Eadem quæstio Parisijs inter Magistros ventilata est. Nam Magister Rogerus, iurauit illum dignum fuisse morte, & si non tali, Beati viri constantiam, iudicans contumaciam. E contrà Magister Petrus Cantor, iurauit esse Martyrem Deo dignum, vtpotè pro libertate Ecclesiæ trucidatum. Quorum quæstionem Christus soluit, cùm multis & magnis illum signis glorificauit.*

Idem lib. 12. cap. 48.

M*Agister Petrus Cantor Parisiensis verbo, vitâ, & exemplo plures ædificauerat. Hic in Pontenella domo ordinis nostri factus est Nouitius, & infra annum probationis defunctus est, & in Capitulo sepultus. Cumque postea necessitate ædificiorum corpus eius esset transferendum, aperto sepulchro, tam magnus, & tam suauissimus ex illo odor efferbuit, vt nares omnium illius fragrantiâ reficerentur. Odor ille, signum erat eximiæ eius doctrinæ, cuius mercedem receperat in cælo. Quantum verò gratiæ, quantumue gloriæ, Doctores, siue Prædicatores, post hanc vitam mereantur, subsequens sermo declarat.*

Chronicon Marchianense in Paralipomenis Synopseos Francomerouingicæ anno 1194. fol. 987. sic habet:

Petrus Cãtor Parisiensis, eximius Doctor, qui scripsit Verbum breuiatum, in magnâ deuotione & confessione sanctâ migrat à corpore in monasterio,

 quod

quod dicitur Longus Pons non longè à Sueßione.

Henricus de Gandauo in libro de Illustrib. Ecclesiæ Script. cap. 15.

Petrus Cantor Parisiensis, & ipse etiam Theologicæ scholæ Rector, scripsit librum, qui à sui principio. Verbum abbreuiatum *nominatur, magnâ vtilitate plenum. Scripsit etiam alium librum, quem vocaui Grammaticam Theologorum, ad intellectum S. Scripturæ, in multis locis satis vtilem.*

Ioannes Trithemius libro de Script. Ecclesiasticis circa annum 1200.

Petrus Cantor Parisiensis, & postea (vt fertur) Episcopus, vir in diuinis Scripturis eruditißimus, & in sæculari Philosophiâ nobiliter doctus Theologicæ scholæ Parisijs multis annis gloriosè præfuit, & discipulos multos egregios erudiuit. Scripsit etiam quædam præclara opuscula, de quibus pauca ad manus nostras memini peruenisse. Volumen prænotatum:

Verbum abbreuiatum liber. Verbum abbreuiatum.
Distinctionum aliud – lib. 1.—Abel dicitur principium.
Grammatica Theologorum—lib. 1.
Sermones varios —— lib. 1.
De quibusdam miraculis —— lib. 1.
De Sacramentis quoque —— lib. 3. Circuibat populus.
Claruit temporibus Henrici 6. anno Domini 1200.

Sixtus Senensis libro 4. Bibliothecę Sanctę.

Petrus Cantor Parisiensis, & postea eiusdem vrbis Episcopus, inter alia præclara opera à se edita, scripsit scholasticam Glossam in vniuersa Sacro-Sancta Biblia, ex quâ ipse in bibliotheca Lugdunensi Ord. Prædicatorum vidi infrascriptos libros:

In Psalterium ———Flebat Ioannes quia non erat qui aperiret
In Prouerbia —Parabolæ Salomonis secundum Hebraicā veritatē
In Ecclesiastem——————Beatus vir, cuius auxilium abs te &c.
In Sapientiam ————————Summi Regis palatium.
In Ezechielem———————— & factum est in trigesimo anno &c.

In act.

In Act. Apost. ——— Liquefacta est terra &c.
In canonicas epist. ——— Os meum loquetur sapientiam &c.
In Apocal. ——— Hæc sola inter libros noui testam. Prophetia *vocatur.*

His ex Sixto Senensi repetitis addit Antonius Posseuinus hoc Iesu. in Apparatu Sacro. To. 2. litterâ P.

Scripsisse item, atque adeo in Germaniâ exstitisse nostro tempore in 12. *Prophetas aliqui testantur. sed & scripsit tres libros de Sacramentis. Alium quem prænotauit* Verbum abbreu. *& Grammaticam Theologorum. Alium de Miraculis quibusdam: Sermones plures. At qui eiusdem Petri Cantoris exstat m.s. opus morale siuè de Casibus consc. tum Louanij tum Burdigalæ in Collegijs nostris. Quod opus Martinus* Delrius *noster in vetustissimo syluæ maioris monasterio, in tractu Burdigalensi inter alios, qui sub impluuio computruerant, obtinuit.* Sic ille. Quod dicit in Germaniâ extitisse eiusdem Commentarium in 12. Prophetas, id credo eum habere ex epitome bibliothecæ Gesnerianæ in quâ sic legitur: *Petri Cantoris expositio super* 12. *Prophetas. Item: discursus secundum ordinem Alphabeti de omni materiâ Theologica. M. Dresserus,* id est, Matthæus Dresserus.

Præter ea quæ habet Sixtus Sen. & Posseuinus, huius Petri Cantoris, Petrus Crespetius, citat sermon. 2. *de B. Virgine qui habeatur sub finem Verbi abb. ad illud Isaiæ* 40. Ecce gentes quasi stilla situlæ *&c. In triumpho B. Mariæ die* 2.

I*dem die* 23. *citat eiusdem sermonem* 1. *de Annunciatione.*

Georgius Cassander in fine Ordinis Romani de Officio missæ hæc habet: Ante pauca quoque sæcula, in Gallijs multum visitatæ fuerunt Missæ, vulgò dictæ bifaciatæ, trifaciatæ, quadrifaciatæ, videlicet cùm plures missæ diuersi argumenti vsq; ad offertorium sępiùs iteratę tandem vno Canone concludebantur: aduersus quas studiosè scribit Petrus Cantor in Verbo abbreuiato. Eas omnino obsoletas existimo, *&c.*

In Catalogo m. SS. librorum Bibliothecæ Camberonensis à Bosquiero Minoritâ, Piæ memoriæ, edito, hæc habentur: expositiones Magistri Petri Cantoris in vnum ex quatuor. Item liber mag. P. Cantoris qui dicitur, Verbum abbreuiatum, Item expositio in Iob.

Insuper videtur Petrus Cantor scripsisse in Matthæum ex Ludolfo Saxone in vita Christi parte 1. cap. 17. 38. & 42. Quibus locis citatur, & in postrema editione subnotatur in margine: In Matt.

Idem Ludolfus ibidem cap. 68. sic de eo loquitur: Hoc idem (scilicet mortale & damnabile esse) Petrus Cantor Parisiensis & dixit & scripsit.

Georgius Coluenerius S. T. Doctor & Professor, atq; Cancellarius Duacensis, in notis ad cap. 19. lib. 1. Boni vniuersalis, seu Apum, Thomæ Cantipratani, ad illa verba.

Hoc idem Magister Petrus, Cãtor S. Mariç Parisiensis, & dixit, & scripsit, *sic inquit: Hæc est lectio m. S. B. & tertij impressi, quibus accedunt alia duo m. SS. quæ habent:* Magister Petrus S. memoriç Cãtor Parisiensis. *Sed in* M. S. P. *super lineas, dictioni (Petrus) adiectũ est,* Comestor: *fortè ex antiquioribus impressis, quæ ambo legunt, sed perperã:* Hoc idem Magister Petrus Comestor S. Mariæ Cãtor Parisiensis dixit & scripsit. *Certè qui addũt* Comestor, *duos diuersos auctores conflant in vnum. Neq; enim apparet Petrum Comestorem, qui, teste Trithemio, Præsbiter fuit Ecclesiæ Trecensis, Cantorem fuisse Ecclesiæ S. Mariæ Parisiensis.*

Est etiam, eodẽ Trithemio auctore, Petrus Cantor posterior Comestore annis ferè quadraginta. Floruit enim Comestor anno 1160. *Cantor obijt teste Vincentio in speculo & Antonino in Chronicis anno* 1197.

Eadem, inquit ille, lectionis varietas est lib. 2. cap. 1. p. 9. vbi duo impressa addunt nomen Comestoris. Verùm non rectè id fieri, & ex eo probatur, quia Cantipratanus vix videtur potuisse videre discipulum Petri Comestoris; & quod omnia M. SS. cum tertio imp. ibidem nullum habeant huius lectionis vestigium.

Capite verò 30. par. 12. sine vllâ diuersitate legunt omnia: Petrus Cantor Parisiensis.

Ioannes Cognatus lib. 4. Hist. Tornacensis cap. 1. ex libro Obituario eiusdem Ecclesiæ.

D*Ecimo kalendas Octobris obiit egregius Doctor Petrus Cantor Parisiensis, qui in Episcopum Ecclesiæ huius aliquando electus, vacationem humiliter declinauit: & postquam auditoribus suæ scientiæ & morum*

rum norma non modico tempore exstitit, assumpto Cisterciensi habitu, in Monasterio Longi-Pontis sanctitatem vitæ beato fine compleuit.

Thomas Iames in catalogo suo M. SS. librorum, qui adhuc in Angliâ reseruantur, excuso Londini anno 1600.

PEtrus Cantor scripsit super librum Num. Deuteron. Iosue, Iudicum & Ruth. Exemplar 1. Oxoniæ in biblioth. Ball. vol. 22. In Psalmos exempl. vnum ibidem vol. 30. Verbum abbreuiatum exemp. 1. Cant. in biblioth. Ben. vol. 223. Glossam in Euang. exemplo 1. Oxoniæ in Biblioth. Col. Mes. vol. 144. Distinctiones exemp. 1. Cant. in Biblioth. Ben. vol. 219.

INDEX

INDEX CAPITVM
HVIVS OPERIS.

54. Con-

FINIS.

NOMINA

NOMINA AVCTORVM, QVOrum operâ vſus eſt Auctor in hoc libro *Verbum abbreuiatum* dicto.

A.

ALanus Poëta.
Albericus Remenſis.
Agellius, ſeu Aulus Gellius.
Alexander 3. Papa.
Ambroſius.
Anſelmus.
Appendix Conc. Lateran. 3.
Aquila ſcripturę interpres.
Arator Poëta.
Ariſtippus.
Ariſtoteles.
Athanaſius.
Auguſtinus.
Auſonius Poëta.

B.

BAſilius.
Beda.
Benedictus in Regulâ.
Bernardus.
Biblia Sacra & ſecundùm 70. & vulgatæ editionis.
Boëtius.

C.

CArthuſienſium inſtituta.
Caſſiodorus.
Cato.
Cicero.
Ciſtercienſium conſtitutiones.
Claudianus.
Collationes Patrum.
Concilium Lateran. ſub Alex. 3.
Concilium Remenſe ſub Eugenio 3.
Concilium Turonenſe.
Conſtitutiones Gregorij 7. Papæ.

D.

DAmaſus Papa.
Demoſthenes.
Diogenes.
Dionyſius Areopagita.

E.

EPicurus.
Eugenius Papa 3.
Euſebius Cæſarienſis.

F.

FVlco Remenſis.

G.

GAllus Poëta.
Gelaſius Papa.
Geſta Philoſophorum per Laërtium.
Gilbertus Epiſcop. Pictauienſis.
Gloſſa interlinealis.
Gloſſa ordinaria.
Gratianus.
Gregorius Magnus.
Gregorius Septimus.

Hiero-

VERBVM

VERBI ABBREVIATI

CAPVT PRIMVM.

CONTRA SVPERFLVITATEM ET PROlixitatem Glossarum & inutilium Quæstionum.

VERBVM *abbreuiatum fecit Dominus super terram.* Si enim Verbum de sinu Patris ad nos missum: imò, si filius Dei incircumscriptibilis, *quem totus non capit Orbis*, breuitate vteri Virginalis voluit circumscribi; quantò magis Verbum Sacræ Paginæ (quod nobis tribuit, & quod nobis in arrham & pignus suæ dilectionis reliquit) voluit abbreuiari: in quo vias & semitas eius deprehenderemus, in quo cursus nostri viam breuiter & succinctè ad æternam beatitudinem legeremus expressam? Superfluitas verborum, imò & infinitas est in alijs scripturis respectu Sacræ Scripturæ, quam respuit illa. Hanc prolixitatem & superfluitatem verborum Philosophus vituperans, & resecandam ostendens, ait: Distrahit nos librorum multitudo. Itaque, cùm legere non possis quantum habueris, satis est habere quantum legas. Sed modò, inquis, hunc librum euoluere volo, modò illum. Fastidientis stomachi est multa degustare: quæ, vbi varia sunt & diuersa, inquinant, non alunt. Probatos itaque semper lege libros: & si quando ad alios diuertere libuerit, ad priores redi aliqua tibi comparans in auxilium aduersus omnia vitia & omnem pestem: & cùm multa percurreris, vnum excerpe quod illo die decoquas. Hoc quoque ipse facio. Ex pluribus quæ legi aliquid apprehendo & excerpo. Item: etsi multum superesset ætatis, parcè dispensandum esset, vt sufficeret necessarijs. Magna enim dementia est superfluitati intendere in tantâ temporis egestate. Non est opus verbis, sed rebus. Hæc est scientia rerum, quæ magis informat animum, vitam disponit, actiones regit, agenda & omittenda demonstrat: sed & ad amplustre, & per ancipitia fluctuantium dirigit cursum. Nemo securus sine eâ.

Rom. 9, 28. A — *Seneca epist. 2.* — B — *Idem Seneca epist. 48.* — *Epist. 16. & 45.* — *Epist. 16.*

Epist. 49. Itaque cùm breue sit tempus, cùm punctum, & etiam minùs puncto sit, quo viuimus: cùm retroacta tempora mors iam teneat, Domino per horam saltem seruiamus, breuitatemque imitantes, colligamus vtiliora capitula, sumpta, tum ex corpore Sacræ Scripturæ, tum ex bene dictis aliarum scripturarum.

C

Quidquid enim vbicúnque bene dictum est, meum est, inquit Theologus, ad vitiorum singulorum redargutionem, & ad virtutum & morum commendationem, & operum nostrorum directionem, negotiorumque in Ecclesiâ emergentium decisionem.

Seneca ep. 16.

In tribus igitur consistit exercitium Sacræ Scripturæ: circa Lectionem, Disputationem, & Prædicationem. Cuilibet istorum mater obliuionis, & nouerca memoriæ, est nimia prolixitas. Lectio autem est quasi fundamentum, & substratorium sequentium; quia per eam cæteræ vtilitates comparantur. Disputatio quasi paries est in hoc exercitio & ædificio: quia nihil plenè intelligitur, fideliterúe prædicatur, nisi priùs dente disputationis frangatur. Prædicatio verò, cui subseruiunt priora, quasi tectum est tegens fideles ab æstu, & à turbine vitiorum. Post lectionem igitur Sacræ Scripturæ, & dubitabilium, per disputationem, inquisitionem, & non priùs, prædicandum est; vt sic cortina cortinam trahat, & cætera.

Capvt II.

D

DE BREVITATE LECTIONIS.

Hom. 15. in Euãg. Luc. 8. Gregorius breuitatem lectionis commendans, ab eâque prolixitatem & superfluam expositionem resecans, ait: Lectio ista (scilicet: *Exijt qui seminat seminare semen suum*, & cætera) non indiget expositione, sed admonitione. Admonitoria igitur, quia per se patent, seorsum in loco priuato legantur: Expositoria verò & difficilia in scholis audiantur. Ad hoc, inquit Hieronymus, terenda sunt Magistrorum limina. Item idem: Cùm Dominus ante offensam idololatriæ illi populo tantùm decalogum commisisset sufficientem ad salutem: post illam multiplices contulit cæremonias, quibus, meritis eorum exigentibus, onerati sunt & afflicti: Eorum exemplo nos vereri debemus, quòd, cùm Dominus tantummodò textum Euangelij Matthæi Ecclesiæ primitiuæ commisisset omnia necessaria saluti continentem, meritis nostris exigentibus, putà vanis exercitationibus, & inquisitionibus superfluis, & peccatis alijs, glossarum multitudine, lectionum superfluitate & prolixitate onerati sumus: in quibus est tantùm *labor & afflictio spiritus*: putà in glossis illis, quæ non intra, sed circa textum loquuntur. Item Isaias: *Quare appenditis argentum vestrum, non in panibus*, id est, in ipsâ refectione,

Hier. in c. 1. Isaiæ. Idem in c. 16. Ezech. Eccle. 1. cap. 55. 2.

scili-

ſcilicet, ſpiritualium eloquiorum ſaturantium & neceſſariorum: *& laborem veſtrum*, ſcilicet ſtudium, *non in ſaturitate*, ſed in folijs verborum, & in multitudine, quæ aurem prǽteruolant, & animum non ſatiant. Item idem: *Vbi eſt literatus, vbi eſt verba legis ponderans*, ſcilicet Scriba & Phariſǽus legem ſuperfluâ expoſitione onerans? Item: Hieronymus textum per textum exponit, aliam gloſſam ſuperuacaneam iudicans; ideoque nobis difficilior eſt ad intelligendum. Item: Sicut Hieronymus & Origenes aſteriſcos & obelos illuminandis, & confodiendis, & delendis prǽpoſuerunt: ita & nunc magis videtur eſſe opus, vt hæc præponeremus ad explanationem difficilium, & iugulationem deletionemque prolixitatis, & ſuperfluitatis gloſſarum. Item: Sicut in templo erant infuſoria: in candelabro, extinctoria, & emunctoria, ſic in Sacra Scripturâ infuſores fuerunt, vt, qui eam expoſuerunt Hieronymus & Gregorius. Extinctores, qui hæreſes extinxerunt, ſcilicet validi mallei hæreticorum, Auguſtinus & Hilarius. Emũctores, qui ſuperflua exſtirpauerunt, vt Hieronymus & Origenes; quorum exẽplo, & nos aliqua de ſuperfluis emungamus & reſecemus à lectione eius.

Iſa. c. 33, 18. *Exod. 25.*

Item: Pudorem maximum nobis incutere deberet, quòd Hieronymus ſolâ bibliothecâ adiutus, vocatus à Damaſo Papâ & conſultus, ad omnes conſultationes & quæſtiones Eccleſiæ ſufficienter reſponderit. Item: Idem in anni vnius ſpatio, totam bibliothecam Hiſtoricè, Allegoricè, Tropologicè & Anagogicè Paulæ & Euſtochio expoſuit. Item Auguſtinus: Noli credere meis verbis, niſi id quod dixero, per vetus vel nouum teſtamentum probauero. Item ait Apoſtolus: *Si quis loquitur, quaſi ſermones Dei: Gloſſa*: Non contra voluntatem Dei, iuxta auctoritatem Sacri eloquij, & ad vtilitatem proximi. Item: Armati tantùm extrinſecùs, & non intrinſecùs, inermes ſumus contra Iudæum, hæreticum, tum in opponendo, tum in reſpondendo. Item: Sacra Scriptura eſt nauis noſtra, quâ tranſire debemus *hoc mare magnum & ſpatioſum*, & cætera: quæ non eſt oneranda ſaburrâ, & ſuperfluis expoſitionibus, ſed ſufficientibus & neceſſarijs tantùm. Item: Sæpè vtilia & neceſſaria prætermittenda ſunt, ne multitudine vtilium prægrauemur. Item in Legendâ Sancti Martini: Cui pauca non ſufficiunt, nec plura proderunt. Item Salomon: *In paucis ſint actus tui.* Ergo ſi in rebus paucitas, potiùs in verbis eſſe debet.

B *Aug. l. 3. contra Maximinũ c. 14. & in Pſ. 57* *1. Pet. 4, 11.* *Pſ. 103* *Seuer. Sulp. dial. 1 c. 12.* *Eccli. 11.*

Item: Hoc eſt pretioſum gummi, quod ex oculis Domini liquitur, cui nihil ſuperfluum, nihil adulterinum, nil contrarium admiſcendum eſt. Item: Os putei Abrahæ, à quo Iſaac amouit lapidem, iterum cum Philiſtæis obſtruimus. Item: Cum modicâ farinulâ & ſimilâ tantùm, præceptum eſt filijs Iſrael, vt migrarent de Ægypto. Item:

——— ——— ——— ——— *Gemmis auroq; teguntur*
Omnia: pars minima eſt ipſa puella ſui.

Gen. 26. *Exod. 12.* *Ouid. l. 1. de remedio amoris.*

 Grego-

C Gregorius: Sicut otiosi vel vitiosi lectoris est manifestè dicta exponere, ita prudentis est, obscurè dicta paucis declarare. Item: *Hoc est lignum quod* *Ps.1,3.* *plantatum est* (& cętera, vsque *faciet*, id est, facere docebit) *cuius folium non defluet*, quia est verbum vitę: sed *folia decident*, quibus fructum arboris obumbramus, ne appareat. Si pomi huius arboris, nisi quantum sufficit, colligere prohibemur, multò magis folia inutilia. Item: Sicut textus est vmbra vitæ æternæ, ita Glossa, quæ ei applicatur, sit, & esse debet verbum vitę æternæ. Item: In Deuteronomio cap. 16. *Non plantabis nemus, vel omnem arborem iuxta altare Domini Dei tui.* Hæc est arbor non frondosa, hæc est vitis non pampinosa, sed fructifera, quæ plures habet fructus quàm folia: & fo- *Apo.5.* lia quidem habet quibus teguntur promissa & comminationes. Item: Solutus est liber septem signaculis signatus per Christum clauem Dauid, pro quibus, vt soluerentur, fleuit Ioannes. Ne cogamus eum iterum flere, per superfluas expositiones & inutiles glossas, obscura, & tædiosa, & onerosa reddé- *Act.8.* do ad legendum. Item: Tenebrosa aqua nubium facta est potabilis, quod patet per Eunuchum; qui Philippo monstrante ei locum Isaiæ de Passione *Isa.53.* Domini scriptum: *Sicut ouis ad occisionem ducetur*, & cætera, statim intelle- *Matt. 27.* xit. Item: *Petræ scissæ sunt, & monumenta aperta sunt* in Passione Domini: Quia scripta Prophetarum dura ad intelligendum, aperta & manifesta facta sunt per impletionem, quæ multitudine glossarum obscura reddimus. Item: Resarcire videmur velum templi quod scissum est, & cęremonias reuocare: *Gen. 19. & Sap.19* cùm tamen Christus sit finis promissorum, qui consummat omnia. Item: Videmur similes esse palpantibus ad ostium Loth, & non intrantibus: Similes Ægyptijs palpantibus in meridie, vnde in Libro Sapientiæ capite vltimo. *Exo.10 & Sap.19* Item: Videmur velare faciem Moysi, scilicet Sacram Scripturam; vt nobis, sicut Iudęis, cornutus appareat, cùm Deus eam detexerit & reuelauerit. *Ibidē 34.* Item: Videmur velare faciem Christi & dicere: *Prophetiza nobis Christe, quis est qui te percussit*, vel intelligit. Item Leuitici 26. *Vetustissima vete-* *Matt. 26.* *rum*, vt modum legendi antiquorum, *comedetis*, in vsu, id est, imitabimini: *& vetera*, id est, modum legendi modernorum, qui tamen iam senuerunt, & ideo veteres *nouis*, id est, vetustissimis veterum innouatis, & tunc in vsum *Cap.1, 22.* *superuenientibus, proijcietis.* Item Isaias: *Caupones tui ad miscent aquam vino*: Non admiscemus aquam & fæcem vino, amurcam oleo, paleam grano.

D Item: Maximè deberet mouere nos, ad breuitatem assequendam, damnum in scribendo tot & tanta volumina, propter sumptus nimios: damnum in legendo, propter minorem profectum, & dilationem ad cætera vtiliora; putà damnum in emendando, propter iacturam temporis, & tædium & laborem corporis: damnum in ferendo, propter ponderositatem librorum & impedimentum. Item: Consumimur in legendo superflua, vt situs locorum, numeros annorum & temporum, genealogias, dispositiones mechanicas in

nicas in ædificijs, vt in dispositione tabernaculi, templi etiam imaginarij. A Non ideo data est nobis Sacra Scriptura, vt in eâ vana & superflua quæremus, sed fidem & doctrinam morum, & consilia & responsiones ad infinita negotia in Ecclesiâ emergentia.

CAPVT III.

DE BREVITATE ET COMMODITATE QVAESTIONVM.

POst hæc de breuitate quæstionum, vel disputationis agendum est, & quæ, & cuiusmodi tractari debeant, ostendendum. Ad hoc Epistola ad Ephesios cap. 4. *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus est, ad ædificationem fidei, vt det gloriam audientibus.* Item 1. ad Timotheum cap. 1. *Rogaui te, vt denunciares quibusdam Fratribus, ne aliter docerent, neq; intenderent fabulis & genealogijs interminatis; quæ quæstiones præstant ruinam magis, quàm ædificationem Dei, quæ est in fide.* Item in eâdem cap. 6. *Si quis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Iesu Christi, & ei, quæ secundum pietatem est, doctrinæ: superbus est, & nihil sciens, sed languens circa quæstiones & pugnas verborum, ex quibus oriuntur inuidiæ, contentiones, blasphemiæ* &c. Item in eâdem cap. 4. *Ineptas & aniles fabulas deuita. Potiùs* Vers. 7. *exerce te ad pietatem,* quæ est in fide & bonis moribus. Item in eâdem cap. 6. *Prophanas vocum nouitates, & oppositiones falsi nominis scientiæ, deuita; quam* Vers. 21. *quidam promittentes circa fidem exciderunt.* Vera scientia est, quæ tantùm cōsistit in doctrinâ fidei & morum. Item 2. Epist. ad Timotheum cap. 1. *Formam habe sanorum verborum, quæ à me audisti, in fide & dilectione in Christo Iesu.* In eâdem cap. 2 *Noli verbis contendere. Nihil enim vtile est, nisi ad* B *subuersionem audientium.* Item in eâdem cap. 2. *Exhibe te inconfusibilem, rectè tractantem verbum veritatis: prophana autem & vaniloquia deuita. Multùm enim proficiunt ad impietatem, in quibus nullus est fructus.* Item in eâdem Vers. 15. cap. 2. *Stultas & sine disciplinâ quæstiones deuita, sciens quòd generant lites: seruum autem Domini non oportet litigare.* Et nota differentiam inter stultas quæstiones, & temerarias. Hæ enim vanæ sunt & inutiles, illæ periculosæ & animum subuertentes, erroremque suum citò generant. Item cap. 3. *Tu verò permane in his quæ didicisti, & credita sunt tibi, sciens à quo didiceris, & quia ab infantia Sacras Litteras nosti, quæ te possunt instruere ad salutem per fidem, quæ est in Christo Iesu. Omnis enim scriptura diuinitus inspirata, vtilis est ad docendum, ad arguendum, ad corrigendum, ad erudiendum in iustitiâ, vt perfectus sit homo, ad omne opus bonum instructus.* Item in Psalmo 48. *Os meum* Vers. 4. *loquetur sapientiam:* Glossa: de fide & cælestibus: *& meditatio cordis mei prudentiam:*

Verſ. 22.

dentiam: Gloſſa: De bonis moribus. Item in Pſalm. 67. *Verumtamen conſringet Dominus*, humiliando vel puniendo, *capita inimicorum ſuorum*, id eſt, ſuperbiam, *& verticem capilli*, id eſt, verſutias inanium quæſtionum. Sunt enim qui tales calumniarum & quæſtionum minutias quærunt, vt & ipſos capillos ſcrutari videantur. Item Leuitici cap. 1. *Offerens turturem vel columbam proijciet veſiculam*, id eſt, omnem tumorem (Tumor infuſa repellit: ob hoc ſit altare tuum concauum) *& plumas*, id eſt, ſuperfluas & inutiles proijce quæſtiones.

C

Verſ. 14, & 16.

Verſ. 3, & 19.

Item in eodem cap. 26. *Si mandata mea cuſtodieritis, dabo vobis pluuiam temporibus ſuis: ſi non, dabo vobis deſuper cælum ferreum* (id eſt, ſcripturam, quæ non pluet vobis doctrinam) *& terram aneam*, id eſt, diuinam Scripturam vobis infructuoſam. *Conſumietur in caſſum labor veſter*, Gloſſa: Quem diuinis Scripturis impenditis, quia prauè intelligitis, & ſuperfluis vacatis. Item Deuteronomij cap. 28. *Det Deus imbrem*, id eſt, doctrinam, quæ non excitet germina virtutum, ſed æternum pronunciet interitum. *Et deſcendat de cælo ſuper te cinis*, id eſt, doctrina vrens, ſubtilis, & confuſa: *Donec conteraris*, Gloſſa: æternâ pœnâ. Simile autem confuſo eſt, quod in cinerem & puluerem redigitur. Nihil ſubtilius ariſtâ, nihil adeo obeſt vtilitati, ſicut nimia ſubtilitas. Puluerem ne moueas & diſpergas, ne eo moto inuoluatur & obſcuretur, imò excæcetur oculus mentis tuæ. Item Seneca: Aliud eſt propoſitum declamantibus & aſſenſum coronę captantibus. Aliud his qui otioſorum aures diſputatione variâ aut volubili detinent. Facere docet cęleſtis Philoſophia, non garrire, non linguosè loqui. In rebus enim eſt, non in verbis. Non eſt populare artificium, licet nunc vitio noſtro, gloriæ & quæſtui & litigio data. Ne acquieſcas in gyris Męandrinis & amfractibus verborum & cauillarum ædibus labyrinthi: ſed fuge. Item: Quid mihi verba diſtorques & ſyllabas digeris? Scilicet non potero à fugiendis petenda ſecernere, niſi quæſtiones vaferrimas conſtruxero, & concluſione falsâ à vero naſcens mendacium adſtruxero. Pudeat quòd in re tam ſeriâ, ſenes ludimus. O pueriles ineptiæ! In hoc barbam demiſimus? Hoc eſt quod triſtes docemus & pallidi? Cæleſtis Philoſophia aliquid promittit, ſcilicet, vt me Deo aliquid parere faciat. Non eſt locus jocandi: ad miſeros aduocatus es. Opem te laturum naufragis, captis, ægris, egentibus, intentę ſecuri pręſtantibus caput pollicitus es. Aduerſus vitia eſt nobis pugna, aduerſus peſtes erebi, aduerſus monſtrum huius maris. Quid ergo aduerſus mortem tu tam minuta jacula jacularis? Subulâ leonem excipis? Acuta ſunt iſta quę dicis. Nil acutius ariſtâ: ſed ipſa ſubtilitas, quædam inutilia & inefficacia reddit. Valet ad hoc exemplum de Polemone, qui quidem, cùm eſſet vitæ perditiſſimæ, ſertis roſeis redimitus, vnguentis delibutus, nebulonum & lenonum turbâ conſtipatus, ſcholas Xenocratis intrauit. Proinde omnes diſcipuli in-

Verſ. 20.

Verſ. 24.

Ep. 20.

Ep. 16.

Sen. ep. 48.

D

Ep. 82.

Valer. Max. lib. 6. c. 12.

dignati

dignati sunt vehementer: solus Magister, illius miseriæ compatiens, digressus est à cursu propositæ disputationis, & disputare cœpit de frugalitate, & bonis moribus, virtutes singulas commendans, eisque vitia opposita redarguens & vituperans. Tandem Polemon valde commotus suram de surâ deposuit, omniaque insignia luxuriæ & lenocinij focalia, & reticula, & coronulas, & huiusmodi, reiecit: Sicque vnâ & acutissimâ disputatione grauissimus Philosophus euasit, qui leno turpissimus intrauit. Item Seneca: Quid mihi verba captiosa componis? Cur interroganti, vincula, disputationis scilicet, nectis? Magnis telis magna portenta, id est, vitia, feriuntur. Item: Pudet descendere in aciem pro Dijs & hominibus susceptam, subulâ armatum. Pro Dijs, id est fide: pro hominibus, id est, bonis moribus: contra vitia susceptam, armatum subulâ, id est, leui & friuolâ ratione, vel disputatione. Item: Multa inuenissemus necessaria, nisi quæsîssemus superflua. Multùm nobis temporis verborum cauillatio eripuit, captiosę etiam disputationes, quę acumen irritum exercent. Nectimus nodos, & ambiguã verborum significationem, quasi nobis vacet, quasi iam viuere, quasi iam mori sciamus. Et infrà: Cauendum est magis, ne res nos, non verba decipiant. Quid mihi vocum dissimilitudines diffinit quis, quibus nemo vnquam, nisi dum disputat, captus est? Res fallunt, ideo illas discerne. Item: Ille, cui probas habere cornua, non tam stultus est, vt frontem suam tentet & tangat. Sic ista sine noxâ decipiunt, quomodò præstigiatorum acetabula, & calculi Pygmæorum, in quibus ipsa fallacia delectat. Sed non vaco aduersus istas ineptias. Ingens negotium in manibus meis est. Nunc mortifera mecum sunt, mors me sequitur, vita fugit; aduersus hæc me doce. Item: Nil turpius cælesti Philosophiâ captante clamores. Sit aliquid inter clamorem theatri & scholæ. Disputationes præparatæ & effusæ auribus populi, plus habēt strepitûs, minus vtilitatis. Nemo consilium clarè dat. Submissa verba faciliùs intrant & hęrent: nec multis opùs est, sed efficacibus.

A — *Ep. 82.* — *Seneca ibid.* — *Ep. 45.* — *B* — *Senec. ep. 52.* — *Idem ep. 38.*

Non ergo clamandum in disputationibus Theologiæ: non disputandum de friuolis, sed, vt ait Seneca: De Iustitia, de Pietate, de frugalitate, de vtrâque Pudicitiâ, scilicet mentis & corporis, mihi disputa. Tragicus etiam ait: Veritatis simplex est oratio, ideo illam implicari non oportet. Nec enim quidquam minùs conuenit quàm subdola ista calliditas animi, magna conantibus.

Ep. 49. — *Euripides in Phœnissis.*

Deponamus igitur huius declamationis acutæ concinnationes, quæstiunculas inutiles, ne diutiùs cum Iudęis videamur montem Seir multiplici & vano circuitu circuire: & tam diu in Ramesse peruagando ad terram promissionis, id est, ad veritatem Theologiæ nequeuntes peruenire. Ad maiora igitur natus, rebus studeas non verbis: vt quidquid legeris, quidquid disputaueris, quidquid prædicaueris, ad mores in te, & in alijs, exemplo tui, informan-

Deute. 2. — *Exo. 12.* — *Nũ. 33.* — *Senec. ep. 89.*

informandos referas. Puta, in te marcentia excita, tumida dona, fluida C coërce, soluta constringe, cupiditates tuas vexa, & exstirpa, ignorantiam tuam illumina. Pro disputationis vtilitate, & contra eiusdem inutilitatem, monemur exemplo antiquorum. Patriarchæ enim opere & exemplo contra idololatriam pugnauerunt. Prophetæ verbo & exemplo filios Israël contra inobedientiam corripuerunt. Apostoli verbo, & exemplo, & etiam morte contra infidelitatem prædicauerunt. Doctores vero Ecclesiæ contra hæreses in defensionem Euangelij & fidei disputauerunt. Nos verò steriles in Ecclesiâ, nullumque fructum ferentes in ea, in superfluis & vanis quæstionibus languentes deficimus.

CAPVT IV.

DE TEMERITATE QVÆSTIONVM, ET TEMERARIIS DISPVTATIONIBVS.

Ps. 48. *Simul insipiens & stultus peribunt*. De stultis disputationibus dictum est: quæ licèt sint inutiles, quia tamen videntur habere aliquid subtilitatis, alliciunt & decipiunt. Licèt autem stulti pereant, magis tamen insipientes, qui de cælestibus supra vires & supra ea, quæ sufficiunt ad salutem, inquirunt: qui vespis & pugionibus Dominum IESVM exagitare videntur. Rom. 12. Apostolus contra tales inuehitur, dicens: *Non plus sapere quàm oportet, sed* &c. Item Ieremiæ cap. 15. Vers. 10. *Væ mihi mater mea, quare me genuisti virum rixæ*, vel iudicij. Alia littera: *Virum discordiæ*, vel qui iudicet *in vniuersa terra? Non fœneraui, nec fœnerauit mihi quisquam, & omnes maledicunt mihi*: Contradicendo mihi & ego eis: ita & nos verbis maledicimus, & contradi- D cimus inuicem, ferè in nullo consentientes. Item Iob cap. 19. Vers. 4. *Nempe et si ignoraui, mecum erit*, de non necessarijs, *ignorantia mea*: ita & scientia, non contrà, vt scientia, quæ euanescere facit & superbire. Item Ecclesiasticus Vers. 8. cap. 16. *Non exorauerunt pro peccatis suis antiqui gigantes*, quibus comparantur & assimilantur curiosi. Et ibidem: *Qui minoratur*, id est, qui distribuitur Vers. 23. per multa *corde, cogitat inania*. Item Psalmo 63. *Scrutati sunt iniquitates*, &c. Vers. 7. & Lucas cap. 2. *Ecce hic positus est in ruinam, & in resurrectionem multorum* Vers. 34 *in Israël, & in signum cui contradicetur*. Eo enim nato, statim contradictum Mat. 2 est ei ab Herode de regno: passo, à Scribis & Pharisæis de inscriptionis ti- Ioã. 19 tulo: & modò de humanitate eius contradicitur, & de alijs Sacramentis, cũ diuersi diuersa & aduersa super his sentiunt. Item Psalmo 50. *Incerta & oc-* Vers. 8. *culta sapientiæ tuæ manifestasti mihi*. *Incerta* sunt, quę patent aliquibus indicijs, de quibus tamen plura ignoramus quàm sciamus. *Occulta* sunt, quæ omnino latent, de quibus nulla habemus indicia, & hæc & illa Dominus

Dauid

Dauid reuelarat. Sed nunquid præsumimus Dauid superare, vel ei æquales esse meritis, vt similiter nobis Dominus ista reuelet? Tales dedignantur dicere: *Mirabilis facta est scientia tua, & non potero ad eam*, imò potiùs possunt. Item: Nec hoc dicere dignatur: *Defecerunt oculi mei in eloquium tuum.* Hieronymus: Non sum tam ineptus, vt credam me posse carpere ad plenum fructus illius arboris, cuius radices fixæ sunt in cælo. Item: Tales *mammas sic stringunt, quòd pro lacte sanguinem eliciunt*, vel fundunt. Item: Aquas *vnius moris* quibus *ambulare debemus in domo cum consensu*, faciunt *aquas contradictionis*, quibus contradicunt, & sibi inuicem, & ipsi Domino, ipsisque aquis. Ieremias cap. 23. *Contritum est*, inquit, *cor meum in medio mei, contremuerunt ossa mea; factus sum quasi vir ebrius, & quasi homo madidus vino à facie Domini, à facie sanctorũ verborũ eius*: & ideo: *Quia adulteris repleta est terra, quia à facie maledictionis luxit terra.* Si ergo *à facie Domini* primariâ, quæ est diuina essentia, ad eam intelligendam & cognoscendam *factus sum quasi vir ebrius*, &c. ita & *à facie eius* secundariâ, scilicet *verborum eius*, quæ est de illâ, & quam docet agnoscere. Item: Consideratè & discretè præceptum est Hebræis, ne aliqui infra triginta annos constituti, legerent principium Geneseos, & finem Ezechiëlis, & Cantica Canticorum: Ergo per classes & ad mensuram, & à fideli, & à prudente dispensatore dispensanda esset esca Sacræ Scripturæ. Item: *Domine Dominus noster, quàm admirabile est nomen tuũ in vniuersâ terrâ: quoniã eleuata est magnificentia tua super cælos*, Sacræ Scripturæ: & ita *non possumus ad eam*: & ita nomen eius inexplicabile & admirabile; similiter magnitudo eius, cuius non est finis. Item: Tegenda est arca ad reuerentiam, licèt detecta sit quo ad cæremonias. Item: Fumus aromatum temperabat visum Sacerdotis, ne ingrediens templum nuda videret *Sancta Sanctorum*: ita & nunc temperare debemus visum nostrum. Angelus Tobiæ cap. 12 *Benedicite Deum cæli*, &c. *Etenim sacramentum regis abscondere bonum est: opera autem eius reuelare & confiteri honorificum est*: Glossa: Mysteria Domini tegenda sunt, opera verò prædicanda. Vnde super illum locum Psalmi: *Mirabilis facta est scientia tua ex me*, &c. Glossa, etiam textus alibi: *Mirabilia opera tua, & anima mea cognoscet nimis*: Ergo opera Domini inquiras de ipsis, & de pœnitentiâ, dandisque consilijs in Ecclesiâ tractes. Item: *Os non cõminuetis ex eo*: Et: *Ossa Regis Idumæi ne redigatis in cinerem.* Claudatur puteus, ne bos vel asinus cadat in eum. Item: *Iuxta eloquium tuum da mihi intellectum.* M. Non infra, non contra, non supra: non audeo etiam dicere, quòd cum eloquio, sed iuxta, ne tibi de pari contendere videar. Ideoque: *Adhæsi testimonijs tuis Domine*: Non supra, sicut illi, qui assimilantur Simoni Mago, qui volauit, sed non *supra pennas ventorum*, quod solus Christus, *Qui posuit tenebras latibulum suum*, quoadusque *videamus eum* in futuro *facie ad faciem.* Item: Supra volantes, *Posuerunt in cælum os suum, & lingua eorum transiuit in terrâ*, id est, de cælestibus humano more tractant & dispu-

A | Psal. 138,6. | Psal. 118,62 | Hier. epist: 104. 6. 8. | Prou. 30. | Ps. 67, 7. & Ps. 54, 15. & nu. 20, 13. | Vers. 9. | B | Ierem. 23, 10. | Ps. 8, 1. | Ps. 138 | Leuit. 16. | Glossa interlin. 138, 6. | Ibid. vers. 14. | Exod. 13. & Io. 19. | Amos 2, 1. | Exod. 21, 33. | Ps. 118, 169. | Ibid. ver. 31 | Ps. 17, 12. | 1. Cor. 13. | Psal. 72, 9.

C disputant, qui *statuunt oculos suos declinare in terram*, quibus necesse esset cum Martino potiùs cælum respicere, quàm *in cælum os ponere*. *Conuertit Dominus flumina* talium *in sanguinem*, id est, in carnalem sensum & expositionem: *& imbres eorum ne biberent*. Item: Horrendum est de cælestibus, & summo bono omnium auctore, puluerem & quisquilias, & sarmenta vilia colligere. Vnde Philosophus: Qui in maximis, & rebus dubijs timidus erit, nauci non est. Et Hieronymus: Stultum est sollicitari de eo, quod sine periculo nescitur. Item: *Sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illum. Qui enim ambulat simpliciter, ambulat confidenter*. Non dico simplicitate simulatâ & hæreticâ, vel simplicitate stultitiæ cognata, sed simplicitate existente sine plicâ erroris, & sine plicâ curiositatis, & temeræ inquisitionis. Item: Et *Quasi modò geniti infantes, rationabiles* tamen, *lac concupiscente* doctrinæ: Quasi scilicet sufficientia & minora quæ capere potestis. Solida ergo monemur non inquirere, multò magis & curiosa, imò prohibemur. *Nolite extollere in altum cornu vestrum: nolite loqui aduersus Deum iniquitatē*: Vel per hæresim blasphemãdo, vel in moribus malè docẽdò: vel per superbã & curiosam disputationẽ nimis inuestigando: vel præcepta Domini generalia, particularia, & localia, & tẽporalia esse asserendo: arcumque Sacræ Scripturæ carnali expositione leuigando. *Nolite loqui sublimia* & temeraria *gloriantes: sed recedant vetera de ore vestro*: scilicet superfluæ & temerariæ inquisitiones, & praua dogmata Philosophorum. Item: *Dixit Manuë ad Angelum qui ei apparuit: Quod est tibi nomen? Respondit Angelus: Cur quæris nomen meum, quod est mirabile*, & inexplicabile? M. Si ergo de nomine Deitatis prohibemur quærere, multò magis de re nominis curiosè & superbè. Omne nomen Dei est ineffabile. Sufficiat ergo quod ipse *admirabilis, fortis, potens*, &c. quòd scilicet hæc sunt nomina eius. Item Hieronymus: Non minori scelere dicitur Deus non esse quod est, quàm negatur esse quod est. Moyses posuit terminos circa montem, ne bestia, quæ tangeret, lapidaretur: Sic & Christus, & Patres nostri *terminum posuerunt in monte* & circa montem Sacræ Scripturæ, *quem non debemus transgredi* per inutilem, & temerariam, & superfluam inquisitionem. Tangentes enim montem bestialiter, lapidabuntur. Item Parabolarum cap. 25 *fili, inuenisti mel*, scilicet doctrinæ: *Comede quod sufficit tibi, ne fortè satiatus euomas illud*: Glossa: Scilicet, vltra vires quærendo, perdas intellecta. Item: Tantùm summitatem virgæ, cum Ionathâ, melle intinge, & exhilarabuntur oculi tui vt illius: & benè prosequêris hostes tuos, vt ille: quia *Declaratio sermonum tuorum, Domine, illuminat*: Non obtenebrat, non inuoluit, vt curiosa inquisitio. Item Ecclesiastici capite tertio: *Fili, altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris: sed quæ præcepit Deus cogita illa semper, & in pluribus operibus eius non eris curiosus. Non enim tibi necessarium est, ea, quæ abscondita sunt videre oculis tuis*: multò magis in perscrutandâ maiestate illius. Item ibidem: *In superuacuis rebus noli*

Margin: Ps. 16, 11. — Ps. 77, 44. — Epist. ad Eustoch. de custodia Virgin. — Sap. 1, 1. — Prou. 10, 9. — 1. Pet. 2, 2. — Psal. 74, 6. — 1. Reg. 2, 3. — D — Iudic. 13, 17, 18. — Isa. 9. — Exod. 19. — Ps. 103, 9. — Hebr. 12. — Vers. 16 — 1. Reg. 14. — Ps. 118. Ver. 22

noli scrutari multipliciter, & in pluribus operibus eius non eris curiosus. Plurima A *enim super sensum hominum ostensa sunt tibi: multos enim supplantauit suspicio eorum.* Item Ecclesiastes c. 7. *Quid necesse est homini maiora se quærere, cùm ignoret quid conducat sibi in vitâ suâ?* Item ibidem: *Dixi, sapiens efficiar, & ipsa longiùs recessit à me. Multò magis quàm erat: & alta profunditas, Quis inueniet eam?* Cap. 7 Item ibidem cap. 8. *Quis talis, vt sapiens, est, & quis nouit solutionem verbi Diuini?* Item ibidem: *Intellexi quòd omnium operum Domini nullam possit homo inuenire rationem eorum quæ sunt sub sole: & quantò plus laborauerit ad quærendum, tantò minus inueniet.* Item: *Fili pauci sint sermones tui*, de Deo, de quo etiam varia periculosè dicuntur. Item ecclesiastico: Qui quærit legem, replebitur ab eâ, *& qui* curiosè & *insidiosè agit, scandalizabitur ab eâ*: & non inueniet eam. Item Aristoteles: Nunquam decet nos esse verecundiores, & magis sobrios, quàm cùm de Dijs loquimur. M. Multò magis cùm de vno & vero Deo loquimur.

Vers. 1. Cap. 8. Eccle. cap. 5. Cap. 32, 18.

CAPVT V.

DE MODO DISPVTANDI, QVI EST, VT SINE CONTENTIONE DISPVTETVR.

Sequitur de modo disputandi, qui exigit, vt sine lite & contentione fiat. B Vnde Isaias: *Aquæ Siloë fluunt cum silentio*, non cum litigio, non cum impetu, & tragico hiatu. Item in Deuteronomio in cantico Moysi: *fluat vt ros eloquium meum*: Stillando, & sine strepitu & effusione nimiâ. Item libro 2. Regum cap. 22. *Posuit tenebras latibulum suum, in circuitu suo cribrans aquas*, Sacræ scilicet Scripturæ, *de nubibus cælorum*. Cribrando ergo eas, & non cum impetu fundendo, tractandum est de illis, vt descendant de nubibus Sacræ Scripturæ. Item 2. ad Tim 2. *Non oportet seruum Dei litigare*, vt obstrepat studio altercandi; Erroremque suum tragico defendat hiatu: *sed mansuetum esse ad omnes, cum modestiâ corripientem* & disputantem. Item: *Non in contentione.* Glossa: Altercatio enim non decet Sanctos, sed collatio. In contentione enim minor inuidet maiori, & se illi præferre contendit. Item 2. ad Timotheum 2. *Noli verbis contendere, nihil enim vtile est, nisi ad subuersionem audientium.* Glossa: Contentio nihil potest nisi subuertere, dum verbosus par, vel superior videtur Catholico humiliter loquente; in quâ non potest non fieri, quin excitet aliquid quod contra conscientiam dicatur.

Cap. 8, 6. Deut. 32. Vers. 12. Psal. 17, 12. Vers. 24. Rom. 13, 13. Gloss. interl. Vers. 14 Glossa interl.

Pronunciatio ordinata debet esse vt vita: ordinatum autem non est quod præcipitatur & properat. Celeritas etiam dicendi nec in suâ potestate est, nec satis Philosophiæ amica est, quæ verba debet ponere, non proijcere, & procedere

Sen. ep. 40.

C procedere pedetentim. Item Philosophus: Ad summam totius summæ, tar-
Seneca diloquum, rariloquum, submissâ voce loquentem te esse iubeo. Caput enim
ibid. mouere, brachia intorquere, digitos extendere, pedes supplodere, totumque corpus concutere, quid aliud est nisi quædam similitudo insaniæ, & te simi-
Cap. 58. lem pugili ostendere? Item Isaias: *Cùm desieris digitum extendere, & loqui id*
Hebr. 10. *quod non prodest, tunc placebis animæ meæ.* Item: Sicut turpe est interrogantem histrioni in disputatione assimilari, si gesticulando proposuerit: ita & soluentem nimis esse præproperum turpe est & periculosum, maximè in quæstionibus soluendis, vbi vertitur periculum animarum. Vnde in Ecclesiastico:
Cap. 32. *fili, sine consilio nihil facias, & post factum non pœnitebis.* Item: *Qui interrogationem*, soluendo scilicet, *manifestat, parabit verbum*: Glossa: Orando, meditando, bene operando: *Et sic deprecatus, exaudietur, & conseruabit disciplinam, & tunc respondebit: Præcordia fatui quasi rota carri*, &c. Item in eodem,
Eccli. 33, 4.
D
Vers. 22. & 23. c. 32 *Vir consilij non disperdet intelligentiam: alienus & superbus non pertimescet timorem, etiam postquam fecit cum eo sine cõsilio, & suis insectationibus arguetur.* Item c. 37. *Fili, in omnibus cor boni consilij statue tecum: non est enim tibi aliud plus*
Vers. 17. *illo.* Item c. 37. *Ante omnia opera verbum verax præcedat te & ante omnem actum*
vers. 2. *consilium stabile.* Item: *Labia imprudentium stulta & incõsiderata narrabunt: ver-*
Eccli. 21. *ba autem prudentium staterâ ponderabuntur. In ore fatuorũ cor illorum, & in corde sapientum os illorum.* Item: exemplo Sanctorum primitiuæ Ecclesiæ, nec non
ver 28 & 29. & iustorum eos prçcedentium, etiam & aliorum seniorum prædictos sequentium, qui nihil soluebant, ad nulla respondebant, nisi deliberatione & consilio prçhabito & prçcedente. Item à simili: Cùm enim in quæstione motâ super aliquâ terrulâ vel reculâ aliâ terrenâ, coram iudice: si tanta adhibeatur solennitas iudicij, tum in testium approbatione, tum in aduocatorum productione, in induciarum protelatione & exspectatione, in accusatorum puritate, demùm in sententię latione: multò magis in his, vbi agitur de cælestibus, de Sacramentis Ecclesię, de his etiam (scilicet consilijs dandis, vel non dandis) in quibus vertitur periculum animarum. Exemplo quoque Aristotelis, ad nullam etiam facilem, quæstionem sibi propositam, respondentis, nisi datis inducijs. Vnde, & cùm ei proponeretur quęstio difficilis, Theophrastus, iuuenili calore adhuc imbutus, quæstionem illam se soluturum promisit. In cuius solutione cùm deficeret & multum erubesceret ait ei Aristoteles: Opùs est tibi fręno. Alij verò discipulo, scilicet Eudemo (qui cùm nimis morosè, & non nisi cum inducijs diutinis sibi proposita soluebat) ait Aristoteles: Tibi opùs est calcaribus. Venam tamen ingenij habebat diuitem.

CAP.

CAPVT VI.

DE PRÆDICATIONE, QVAM DEBET PRÆCEDERE SANCTITAS VITÆ.

SEquitur de tecto exercitij Sacræ Scripturæ, hoc est de prædicatione, cuius, vt duorum præcedentium, fundamentum est sanctitas vitæ & conuersationis bonæ, per quam venitur ad illa. Vnde in Psalmo: *Mihi adhærere Deo*, per fidem & bonam vitam, & operationem fidei, *bonum est*: deinde: *Ponere in Domino Deo spem meam, vt sic annuntiem omnes laudationes*, vel prædicationes, *tuas in portis filiæ Sion*. Est enim multiplex prædicatio: scilicet: Eruditionis, correctionis, exhortationis, excitationis, consolationis, & sustentationis beneficij. Et quia tribus prædictis subseruit vox quasi eis necessaria & eorum præambula, sciendum est multiplicem esse vocem. Est enim vox fletûs. Vnde: *exaudiuit Dominus vocem fletûs mei*. Et est vox confessionis, deinde vox exsultationis serenatæ conscientiæ, quam sequitur vox prædicationis. Vnde in Psalmo: *In voce exsultationis & confeßionis sonus epulantis*. Et in alio: *Confitebimur tibi Deus*, peccata, & pro amouendis malis: *Confitebimur tibi*, laudes, & pro conferendis bonis: *Et*, tunc, bene viuentes & operantes, *inuocabimus nomen tuum*, vt alijs bene & vtilia prædicemus. Vnde sequitur: *Narrabimus mirabilia tua*, opera creationis & recreationis ad excitandum populum. Hic ordo etiam attéditur in ordine medendi. Priùs enim amouenda sunt nociua, & cætera. Item Dominus ad idem loquens Prædicatoribus, ait: *Vos*, conditi sapientiâ, *estis sal terræ*, vitâ: *Vos estis lux mundi* doctrinâ. Vita enim bona, scientiam, non dico verborum sed rerum, pręcedit. Vnde per vitam, & non aliter, peruenies ad scientiam, scilicet operum. Hęc est scientia rerum: qui autem diligit, illâ non caret: Item Salomon: *Fili, concupiscens sapientiam, serua mandata eius, & Dominus dabit tibi illam*. Item: *A mandatis tuis intellexi*; scilicet, impletione eorum per opera, intellectum habui in doctrinâ. Et dicit Glossa super illum locum: Per custodiam mandatorum, peruenitur ad secreta mysteriorum. Item: *Intellectus bonus omnibus facientibus eum*, primò: item: *Bonitatem, & disciplinam, & scientiam doce me*. Primò disciplinam, postea scientiam. Item: *Beati immaculati in viâ, qui ambulant in lege Domini: Beati qui scrutantur testimonia eius*: Quasi: Primò habeas fundamentum vitæ (scilicet innocentiam, *ambulans in lege Domini*: bene operando) tandem scrutare eius testimonia, vt maiorem tibi compares scientiam. Item Apostolus: *Attende tibi, & Doctrinæ*. Et idem in regulâ Apostolicâ, præmittit ea quæ ad vitam mundam sunt, vt: *Oportet Episcopum esse sobrium, castum & huiusmodi*: vltimò id quod ad doctrinam, inquiens: In Doctore, bona vita præcedat doctrinam & prædicationem,

A Suprà Cap. I. Ps. 72, 28. & Ps. 91, 15. Ps. 6. 41. Ps. 74, 1. B Matth. 5, 13, 14. Eccli. 1 iuxta Græca exemplaria. Ps. 118 104. Glossa ordin. Ps. 110, 10. Ps. 118 64. Ps. 118, 1. 1. Tim. 4. Tit. 1, 7

C nem. Restat enim, vt eius prædicatio cōtemnatur, cuius vita despicitur. Item: exemplo Domini, *qui cœpit facere & docere*. Item: Sacerdos legalis primò induebatur superhumerali, deinde rationali. Opera enim propria & proximorum ferenda sunt, & opera legis implenda primò, scilicet, antequā accedas ad ratiocinationē & doctrinam, quasi priùs habeas vitam mundā. Item: In figurâ horum *Armus separationis*, & *pectusculum eleuationis* contingebat Sacerdotibus. Priùs enim laborandum & operandum est, vt separeris à malo, antequam eleueris ad scientiam & contemplationem mentis. Item: In tunicâ Sacerdotis erant, *mala punica* (per quæ feruor charitatis, quæ præcedit, denotatur) & *tintinnabula*, per quæ sonoritas doctrinæ & prędicationis, quę sequitur. Obmutescit enim facundia, vbi ægra subest conscientia. Item ex virtutibus: *In virtute multâ*, *Dominus verbum dabit Euangelizantibus virtute multâ*: Ad vtrumque enim referendum est quod dicitur, *in virtute multâ*. Item: In Sacrâ Scripturâ res potiùs quàm verba loquuntur, *Res age tutus eris*: In eâ potiùs res persuadent quàm verba. Quod conijcitur exemplo Bernardi prædicantis Monialibus, & in principio sermonis obmutescentis propter peccata illarum. Quibus pœnitentibus & confitentibus pluit eis imbrem de cælo Sacræ Scripturæ. Item; exemplo eiusdem prædicantis laicis Teutonicis: &

D commouentis eos ad fletum, quem tamen non intelligebant. Cuius sermonem retexuit post eum quidam Monachus optimus interpres, quo loquente nihil moti sunt. Qui enim non ardet non accendit. Sæpe enim Deus claudit ora Prophetarum propter peccata populi. Item Philosophus: Magnificentior est sermo in tenui panno & grabato cum pallidâ facie factus. M. Nos autem tumentibus & rubentibus buccis prædicamus verbum Dei, & idcirco contemnitur. Item: Legitur in vitas. Patrum: Eremitæ quidam cum sæcularibus quibusdam accesserunt ad Fœlicem Abbatem petentes ab eo sermonem fieri. Qui nihil respondit illis. Illi iterum pulsauerunt, & iterum obticuit. Tertiò pulsauerunt, & respondit: Quia non est sermo hodie. Sermo enim nō est, nisi ei respondeant vita loquentis, & meritum audientis. Ad minus enim exigit vitæ sanctitatem loquentis, vt scilicet præcedat quasi fundamentum. Item: Tractantes (legendo vel disputando, vel prędicando) verbum Dei sine fundamento sanctitatis & vitę, similes sunt Sodomitis pulsantibus ad ostium Loth, & intrare volentibus vt turpia agerent: sed percussi aörasiā ostiū inuenire non valuerunt. Sic & quærentes gloriam, quæstum, & huiusmodi in Sacrâ Scripturâ, ex eâ populare artificium faciendo cęcati curiositate & peccatis alijs, non permittuntur intrare. Item: Si Mariæ Magdalenæ feruenti in dilectione prohibitum est à Domino ne tangeret pedes eius, quia nondum ascenderat ad Patrem in corde suo: Quantò magis prohiberi deberemus à tactu horum pedum, scilicet Sacræ Scripturæ, qui minus diligimus; quorum etiam vita criminibus deturpata Domino fœtet. Item Iob: *Spes hypocritæ peribit, &*

Greg. Homil. 2. in Euāg. Act. 1. Exo. 29 & 39. Leu. 7. Exod. 39, 24, 25. Ps. 67, 12. Ouid. de rem. amoris. Vide eius vitam l. 3. c. 3. Sen. epist. 20. Lib. V. libello 8. n. 18. Genes. 19. Ioan. 20. Cap. 8, 13, 14.

bit, & non placebit ei vecordia sua. Gregorius super hunc locum ait de Origene: Quia hic est qui facit quod loquitur, & quod loquitur facit. Hypocrita enim est qui aliud loquitur, aliud facit. Hypocritæ quidem proferunt verbum, sed non accendunt auditores ad supernum desiderium.

CAPVT VII.

DE COMMENDATIONE SACRI ELOQVII.

VErbum quod de frigido pectore erumpit non inflammat, quia, qui non ardet non accendit. Item: *Ignitum eloquium tuum vehementer*: igne scilicet charitatis conditum, & ex charitate prolatum, vt ignis ignem loquatur. Item: Ad hoc in missione Spiritus S. Sancti, idem super capita Apostolorum in igneis linguis apparuit, vt igniti feruentiore dilectione, ignita eloquia & omnibus linguis proferrent. Item: *Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi vt ardeat?* Item: Basilio magno prædicante videbatur audientibus quod lingua ignea egrederetur ab ore eius: Ex igne enim charitatis loquebatur. Itē: Prædicante Sebastiano Zoë vxor Nicostrati ad illum ait: Video ante te Angelum Domini tenentem tibi librum apertum, de quo procedit vniuersa tua prædicatio. Item Apostolus *Os meum patet ad vos, O Corinthij, quia dilatatum est* charitate *cor meum*. Aliter non patet in prædicatione, sed eâ habitâ ait Dominus: *Dilata os tuum, & ego adimplebo illud.* Item Dauid: *Dilatatum est cor meum, & exsultauit lingua mea*, &c. Item Ezechieli ait Dominus: *Fili hominis comede volumen istud, in quo erat scriptum, Lamentatio, Carmen, & Ve. Carmen* Iustificatorum, *Lamentatio* impœnitentium, *Ve* damnatorum siue reproborum. De prçmio enim patriæ, pœnitentiâ, & pœnâ gehennæ debet esse tantùm prçdicatio. *Et comedi illud: & factum est in ore meo quasi mel dulce.* Dulciter & suauissimè verbum Dei ore prædicat, qui eum in corde suauissimè diligit: inutiliter autem & acerbè eum prædicat lingua, cui obuiat & contradicit consciētia. Item: *Peccatori dixit Deus: Quare tu enarras iustitias meas?* Cùm tu opere non impleas, quare sermone cōmuni aliquid de maiestate meâ, ad populum, scilicet profers? *Et, quare assumis testamentum meum*, idest, cùm sis indeuotus prçsumis illud *per os tuum* (priuata enim lectio non prohibetur) pollutum alijs prædicare? Quasi, nec sancta verba os tuum præsumat docere. Et dicit Cassiodorus super hunc locum: Prohibet Deus ne lingua præsumat prædicare publicè cui obuiat conscientia praua: non tamen interdicitur laus conuersis ad pœnitentiam: sed vide ne cantes bene & viuas malè. Item Apostolus: *Castigo corpus meum & in seruitutem redigo, ne fortè, cùm alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar.* Non ait: Ne cùm alijs legerim, priuatè scilicet. Non igitur immi-

Marginalia: A; Ps. 118, 140.; Act. 2, 3.; Luc. 12; B; 2. Cor. 6, 11.; Ps. 80. & 15.; Cap. 2, 10.; Ezech. 3, 3.; Ps. 49, 16.; 1. Cor. 9, 27.

C immiſceant ſe ſcelerati diuinis ſermonibus. Item: Ad hoc in veteri Teſtamento erat labium æneum in introitu Tabernaculi, vbi Sacerdotes lauabant manus ingreſſuri Tabernaculum & egreſſuri. Vnde: *Mundamini qui fertis vaſa Domini*. Item: In eodem labio erant ſpecula, in quibus intuentes, ingreſſuri & egreſſuri Tabernaculum, viderent ſi quid maculæ in ſe eſſet ad purgandum. M. Ad hoc ſolummodò.

Exod. 30. Iſa. 52

Prædicatio eſt multiplex. Nota quod eſt prædicatio quæſtuoſa, alia vana & ſuperba gloriam quærens, alia curioſa & ſtulta, alia ſubdola & hæretica, alia contumelioſa & ſcandalis plena, cùm is ſcilicet prædicat, cuius vita deſpicitur, & iſtę duæ nequaquā tolerantur. Alia officioſa, vt cùm quis de officio prędicat: Alia charitatiua, vt cùm quis, priuatus ſcilicet, ex charitate & non de officio prędicat. Peccator autem occultus, & non prælatus, bene prędicare poteſt: pręlatus autem peccator, etiam occultus criminaliter peccabit, ſi prædicauerit: quod probat Hieronymus his verbis talem alloquens ſic: Non omnes Epiſcopi ſunt Epiſcopi. Qui enim in officio malè viuis, vt quid locum & terram alterius occupas? Caue ne prędicatio & debita populo oratio, ei pro peccato tuo ſubtrahas, & tu cum plebe æternaliter puniaris. Qui enim ſuis premitur, aliena non diluit. *Talis enim cõmune opus impedit, & ideo mortaliter peccat.* Sed nec de officio debet prædicare impœnitens & exſiſtens in propoſito peccandi, quia

B. Gregor. Hom. 12. in Euãg. Epiſt. 1. ad Heliodorũ. Matt. 15.

D contra officium venit, & illud exſequendo mortaliter peccat: Quantò magis cuius vita eſt ſcandalis plena? Item: Niſi fueris imitator Samſonis, non extrahes fauum de ore Leonis. Item: Ieremiæ inquit Deus: *Priuſquam te formarem in vtero, noui te, & antequam exires de vulua ſanctificaui te, & Prophetam in gentibus dedi te. Et dixit Ieremias: A, a, a, Domine Deus, ecce neſcio loqui, quia puer ego ſum*: id eſt, A. b. c. darius, in vitâ ſcilicet, in ſcientiâ, in facundiâ. Item 2. Timotheum 2. *Tu ergo fili, quæ à me audîſti, & per multos teſtes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere. Idonei*, vitâ, ſcientiâ, facundiâ. Hoc enim tertio opùs eſt (facundiâ ſcilicet) vt duobus primis: alioquin quantùm quis prodeſt exemplo, tantùm nocet ſilentio. Item in eâdem: *Sollicitè autem cura teipſum probabilem exhibere*: primò *operarium inconfuſibilem*, & pòſt, *rectè tractantem verbum veritatis*. Item Dominus in Euangelio: *Quis putas eſt fidelis ſeruus & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiã ſuam, vt det illi in tempore tritici menſuram?* Inde ſciens quæ, quibus, qualia & quando ſunt apponenda. Item Philoſophus: Nihil adeò nos Philoſophos infeſtat, quàm quòd nobis obijcitur, nos verba, non opera tractare, vocamurque à mouentibus facetias; *Animalia* * *glebæ*. Item: Sanctus Gedeon pugnaturus contra Madianitas fractis lagunculis & accenſis luminibus ſiue lucernis, inſonuit tubis, & territi ſunt Madianitæ & confecti. Item: Præceptum eſt à Domino Iſaiæ, & Ieremię, quòd non niſi priùs ſuccincti lumbos & renes prædicarent. Item: Filij Iſraël obſidentes Iericho, ſepties cam

*Iudic. 14, 8. Cap. 1, 6. Ver. 2. 2. Tim 2, 15. Luc. 12. Sen. epiſt. 24 Iudic. 7. *fortè gloriæ. Iſa. 32 Ierem. 1. Ioſ. 6.*

eam circuierunt, & in septimo circuitu tubis insonuerunt, & corruerunt muri Iericho. Iericho defectus interpretatur. Prædicaturus itaque primò omnes defectus suos cum mundo, qui in defectu est, circueat, & in septimo circuitu, id est, cùm plenè & perfectè in perfectâ circuitione scilicet, corruent vitia mundialium hominum quibus prædicabit. Item: *Circuiui & immolaui in tabernaculo eius hostiam vociferationis*, &c. *Ps. 26.*

CAPVT VIII.

DE CVRIOSA PRÆDICATIONE, ET CONTRA EAM.

PHilosophus: O tu lector, disputator, similiter & prædicator, qui bonum & honestatem vitæ quæris, ne exspectes magnificas voces ab istis circulatoribus & venatoribus verborum, qui flosculis & coloribus adulterantibus verbum Dei, furtiuisque translationibus & similitudinibus, improbisque orationibus potiùs delectabilibus, & pruritum auribus generantibus, quàm vtilibus vtuntur. Talis prędicator, nónne me magis iuuare poterit, quàm nauseabundus nauis gubernator, qui vix stare potest attonitus & vomitans non se, nec alios regere valens? An minor curâ debet regi vita humana in hoc mundo, quàm nauis in mari? *Senec. epist. 71. & 108.*

Sed inquies, hæc sequi & attendenda esse dicit Aristoteles, Socrates, Plato, Philo, & alij? Ne cures de dictis eorum in talibus, sed potiùs, vt bene viuas, fac quę loqueris. Item: Exemplo Abbatis Willelmi Clerenallensis, qui sermonem noluit texere, sed potiùs de negotijs & gerendis in monasterio tractare, inquiens huiusmodi sermonem tantùm pruritum aurium generare, licèt multùm rogatus & in pluribus capitulis, vt prædicaret. Item: Qui hęc præcipit. *Nolite solliciti esse de crastino*: similiter & hoc: *Nolite cogitare qualiter, vel quid loquamini.* Qui ergo cogitat qualiter vel quid loquatur, obuiat & euacuat præceptum Domini, quia furiosè studens, pluteum cædit, & sermo huius demorsos sapit vngues. Cuius si vita prædicaret, & lingua sinelabore & sermone præmeditato. Tali enim *dabitur in illâ horâ quid loquatur.* In Actibus Apostolorum Lucas redarguens curiosos prædicatores & auditores, ait: *Athenienses omnes aduenæ & hospites ad nihil aliud vacabant, nisi aut dicere, aut audire aliquid noui*: Non vt crederent vel facerent illud, sed vt admirarentur. Item Apostolus: *Non veni ad vos in sapientiâ verbi, non in doctis humanæ sapientiæ verbis*, sed in simplicitate sermonis, *ne euacuetur crux Christi*: Vt cùm veritas pateat, non requiritur ornatus verborum, vt verbis potiùs fiat fides, quàm veritate passionis, quæ vt gesta est, & ita simplici sermone narranda est, ne quod credimus attribuatur humanæ sapientiæ potiùs verbis, quàm veritati & gratiæ, & ita *euacuetur crux Christi.* Veritas autem angulos non quærit, quia sibi sufficit. Non ita est de cælesti Philosophiâ vt de humanâ, quæ

Matt. 6. Luce 12. Ca. 17. 21. 1. Cor. 1, 17. & 2, 13. 1. Cor. 2.

C quæ meretrix improba sibi non sufficit, nisi coloribus adulterinis, & stibio Iezabel coloretur & depingatur, scilicet flosculis & phaleris verborum, vt potiùs appareat quàm existat sapientia. Item Hieronymus: Amicus amicum non debet inescare, sed apponere potiùs quod prosit, quàm quod delectet. Item Philosophus: Iubeo te non esse anxium circa compositionem & curam sermonis: à tali enim non exspectes solidum & integrum verbum. Cuiuscumq; enim videris orationem curatam, concinnam, politam, & circumtonsam, & similiter cadentem: scito quòd is animus pusillis deditus est & fractus. Animus verò magnus remissiùs quidem loquitur, vtens scilicet proprijs verbis, sed sinceriùs & securiùs. Vides hos iuuenes capite complutos, barbâ nitidos, & de capsulâ totos? Hi offendentes in syllabâ, sæpè cadunt à totâ oratione, vt alienâ mouentes risum cum corniculâ ablatis ei pennis mutuatis à singulis auibus. Tales verbum Domini solidum perdunt, in arcâ habentes panem firmatum non in corde: panem perditum faciunt & conficiunt varijs modis, vt non proprium saporem, sed alienum & adulterinum sapiat.

4. Reg. 9. To. 1. epist. ad Galliã. Senec. epist. 115.

Itẽ: Hieronymus ostendens qualiter debeat fidelis & prudens prædicator prædicare, ait in epistolâ ad Iulianũ consolatoriâ super morte filiarũ eius: Itaq; non scribentis diligentiâ, sed dictantis temeritate longum ad te silentium rũpo, offerens tibi nudam officij volũtatem & temporalem: & pro temporalibus & in tẽporalibus afferens consolationem. Extẽporalis est epistola absq; ordine sensuum, sine lenocinio & compositione verborum, vt per totum, in illâ, nil de oratore inuenias vel reperias, sed in procinctu effusam putes, & abire cupienti ingestum viaticum. Loquitur diuina Scriptura viuâ voce simplicia & vtilia: *Musica in luctu intempestiua narratio.* Vnde nos leporem artis Rhetoricæ contemnentes, & puerilis atque plausibilis eloquij venustatem, ad Sanctarum Scripturarum grauitatem confugimus, vbi vulnerum vera medicina est, vbi dolorum certa remedia; in quibus recipit vnicum filium mater in feretro, vbi turbæ dicitur circumstanti: *Non est mortua puella, sed dormit*: Vbi triduanus mortuus & fœtens ad vocem inclamantis Domini, ligatus adhuc instititis egreditur & erumpit. M. Talis ergo debet esse prędicatio, quia talis est scriptura, vt prædicti mortui in peccatis, ad ipsam, & per ipsam suscitentur, & vt ipsa virtutes operetur, & curet infirmos potiùs quàm delectet curiosos. Item idem; Prædicator sapiens testimonio sapientis omnes suas & omnium auditorum impostutas & circumstantias debet attendere, ne in vno sermone decurrat sed multiplici etiam, vt pro aduertantibus mutet & formet sermonem, subtrahat & addat si necesse fuerit secundum competentiam singulorum. Vtens enim vnico & firmato sermone ad omnia vitia curanda similis est medico danti vnam pillulam ad omnem morbum. Similis est etiam oratori scienti vnicum genus causæ & quædam communia ad perorandum, quibus vtitur in omni causâ, & in omni negotio. Item: Similis est iste patri-familiàs

D

Eccli. 22. Luc. 8. Ioa. 11

domûs hoſpiti ſuo apponenti frigidos & faſtiditos & putridos cibos, quibus non nutritur, cui recentia debent apponi. Item: Huiuſmodi prædicatoribus qui bene inchoant, quia à bono principio, & malè mediant & terminant ſermonem, ſua & ornata ſequentes verba à principio remota. Talibus poteſt obijci illud Poëticum:

——— ——— ——— ——— *Amphora cœpit*
Inſtitui currente rotâ cur vrceus exit? — *Horat. de Arte.*

Et iterum:

——— ——— ——— ——— *fortaſſe cupreſſum* — *Ibid.*
Scis ſimulare.

Et item:

Purpureus latè qui ſplendeat vnus & alter — *Ibid.*
Aſſuitur pannus.

Et item:

——— ——— ——— ——— *At illi dextra iacebat* — *Iuuen. Sat. 4.*
Bellua.

Incipiunt enim iſti prędicatores ſic: *In principio erat Verbum.* Deinde dicunt: Verbo quot accidunt? Et lectos & caminos prędicant & allegorizant. Item: Athenienſes Apoſtolo loquenti ſeria aiunt: *Frater, ſi qua habes verba exhortationis, dicas nobis.* Qui etiam contexens ſermonem in Epheſo in receſſu ſuo, paucis verbis locutus eſt. Sic & Athenis, in quibus tamen omnia neceſſaria animæ Chriſtianæ reperiuntur, tum prælatorum ad prælationem & regimen, tum ſubiectorum ad humilitatem conſequendam. Item Hieronymus in ſupradictâ epiſtolâ: Viuit Dominus, viuit ſermo eius, viuida ſunt verba eius, quibus reſtituetur tibi filius, eo atteſtante qui ait: *Qui credit in me etiamſi mortuus fuerit viuet.* An contriſtaris & ignoras de dormientibus, *ſicut & cæteri qui ſpem non habent?* Abſit. Quia, *ſi credis quod Ieſus mortuus eſt & reſurrexit, ita credimus,* &c. Ad hanc & per hanc vocem, *mortem,* quam pro morte & dolore filij contraxeras à corde tuo expellam, nunc reuiuiſcas & conſolationem recipias. Item: *Viuus eſt ſermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens & penetrans vſque ad diuiſionem animæ & ſpiritûs, compagum quoque ac medullarum, necnon & cordis cogitationum diſcretor.*

Ioan. 1. — B — *Act. 13.* — *Ibid. 18.* — *Ioan. 11.* — *1. Theſſ. 4.* — *Heb. 4.*

CAPVT IX.

DE HVMILITATE PRÆDICATIONIS.

PHiloſophus: Talis debet eſſe oratio ſapientis, qualis & vita eius, non polita, non fucata, non plauſibilis, mouens homines ad riſum, & ad huiuſmodi, ſed tantùm ſenſus ſine ornatibus verborum explicans ſimplici ſermone, — *Senec. ep. 114*

C ne. Item: Cur cor tuum in verbo curato & non vero capit oblectamentum? Cur auris pruritum? Vrendus es, secandus es. Vrendus es in corde, secandus in aure, vt talia à te seces & auferas, ne talia volutet cor tuum, & auscultet auris tua. Periculosa enim sunt, etsi delectabilia. Item idem: Ars de cęlestibus purè traditur, aliæ verò artes ad ingenij exercitium sunt: hæc autem in negotium animarum. Non quærit ægrotus eloquentem Medicum & formosum, compositum; sed prudentem, curare scientem, beneuolum & compositum in sermone humili, & habitu mediocri, & staturâ breui, ne in magna præsumat. Sic & nauis non formosum gubernatorem, sed regere scientem quærit. Item: Hieronymus ad humilitatem Sacræ Scripturæ inuitans, ait: Hic est ille rusticanus vomer, quo occidit Samgar sexcentos Philisthæos: Et tu tot vitia & dæmones, si rusticano & humili sermone prædices, occides. Hoc enim gladio interficiuntur potiùs quàm gladio Ciceronis. Hæc est mandibula asini super quam sedit Dominus, quâ Samson interfecit mille Philisthæos. Hoc est receptorium lactis, à quo Dauid limpidissimos quinque lapides elicuit, quibus percussit & prostrauit Goliam. Claros dico lapides & naturales, non fucatos, non subornatos. Subornatus enim sermo suspectus est, sicut & iudex subornatus, vel testis, vel aduocatus. Et nos ergo declinantes ampullosa verba, & potius officiosa quàm vtilia, vt pauperes & exsules, humilia sectemur, Poëtâ nos ad hoc inuitante, qui ait:

Idem. ep. 75. — Senec. op. 75. — Iudic. 3. — Ioan. 12. — Iudic. 15, 15. — 1. Reg. 17, 40. — D

Telephus & Peleus cùm puaper & exsul vterque,
Proijcit ampullas & sesquipedalia verba.

Item: Non assimilemur ei, qui se tragico defendit hiatu.

Item:

Quid feret hic dignum tanto promissor hiatu?

Horat. de Arte Poët.

Vt ridentibus arrident, ita flentibus adsunt
Humani vultus, Si vis me flere, dolendum est
Primùm ipsi tibi, tunc tua me infortunia lædent,

Idem ibid.

& mouebunt. Item: Ne desperes, quia:

Sunt verba & voces quibus hunc lenire dolorem
Poßis, & in parte tantum deponere morbum.

Sic inquit Philosophus amico desolato. Etiam tu prædicator dicas:

Sunt verba & voces quibus hunc lenire dolorem
Poßis, & ex toto tantum deponere morbum.

Horat. epi. 1. Lib. 1.

Item: Hæc sunt verba infantilia designata per saliuas defluentes per barbam Dauid, & ideò virilia, quia: *Quod stultum est Dei, sapientius est omnibus hominibus.* Item Gregorius: De frabricâ sermo veritatis non exit, sed de naturâ. Et Hieronymus: Qui ad inscrutabilia & secreta Dei non penetrat, & quod patet, & quod non patet, in eloquio diuini sermonis humili & rectè viuenti patenti.

1. Reg. 21, 13. — 1. Cor. 1.

Hucuſque exercitij Lectionis, Diſputationis, & prædicationis ſemina & fundamenta iecimus, quibus cuncta quæ viderit ad eandem materiam pertinentia diligens Lector poterit adijcere. Hoc vnum tamen moneo, vt vtilia tantùm & ſufficientia apponat. Alioquin, ſicut Salomon teſtatur, *faciendorum librorum non erit numerus.* Et Ioannes in Apocalypſi: *Ad hoc*, inquit, *nihil adijcies.* Et in Legendâ Beati Martini legitur, quòd cui ad informationem vitæ pauca Sanctorum exempla non ſufficiunt, multa non proderunt.

A

Eccl, 12. Ca. 22.

CAPVT X.

DE SVGILLATIONE SVPERBIÆ.

OMnia prædicta ad duo faciunt, ſcilicet, vt ſciamus, *declinare à malo, & facere bonum.* Et quia non poteſt vitari malum niſi cognitum priùs, à ſugillatione ſuperbiæ (quæ atteſtante Beato Auguſtino, eſt cauſa & principium omnium malorum & peccatorũ) inchoandum eſt. Hâc quicumque caret, mundus eſt: quia hoc peccatum, eſt vltimum redeuntibus ad Deum, quod recedentibus primum fuit. De quâ Hieronymus ait: Superbia ratione cæleſtis, cæleſtes appetit mentes, & ad proprios reuolans ortus, apponit gloriam & puritatem hominum irrumpere, quæ de gloriâ & puritate Angelorum erupit; vt quos inuenit participes naturæ, faciat conſortes ruinæ. Conſtructo enim ſpirituali ædificio iuſti, & ritè omnibus perfectis, innaſcitur ei & ſubrepit ſæpè ſuperbia, pro excellentiâ operum & virtutum quas habet. Vnde efficitur talis, vt iam cum Phariſæo loquatur attollente oculos in cælum, & dicente: *Non ſum ſicut cæteri hominum, ieiuno bis in ſabbato*, &c. cùm Publicanus & humilis è contra *ſtatuerit declinare oculos in terram*, percutiens pectus ſuum, & dicens: *Deus propitius eſto mihi peccatori.* Item Hieronymus: Hæc eſt quæ Angelum de ſublimi ordine & gloriâ Angelorum deiecit in aërem caliginoſum deputatum ei in carcerem vſque in diem iudicij. Hęc eſt quæ primum hominem de paradiſo cæleſti deiecit in mundum, *& in lacum miſeriæ, & in lutum fæcis.* Hæc eſt quæ populo Iudaico elato, quia *nõ fecit taliter omni nationi*, populum gentium priùs non reputatum *ſtillam ſitulæ*, prætulit, ſicque *caput verſum eſt in caudam, & cauda in caput.* Item Dauid: *Præuaricantes reputaui omnes peccatores terræ.* Sũt enim peccatores cęli, & peccatores terræ. Peccatores verò cæli, ſunt ſicut ille, qui dixit: *Ponam in cælo ſolium meum, & ero ſimilis Altiſsimo:* & ſicut ille qui dixit: *Peccaui in cælum & coram te:* & hi, de quibus dicitur: *Poſuerunt in cælum os ſuum*; & quicumque cæli incolæ relinquunt cælum: quales ſunt, qui gratiam, quam infundente Spiritu Sancto acceperant, minuunt.

Pſ. 36. Expoſ. 2. in Pſ. 18.

B

Luc, 18. Pſ. 16. Epiſt. ad Antoniũ de modeſtia tom. 1. Pſ. 39. Pſ. 147. Iſa. 40. Deut. 28, 44. Pſ. 118, 119. Iſa. 14. Luc. 15. Pſ. 72.

Peccatores autem terræ dicuntur, qui terrenis inuoluuntur delictis, vt libido,

C bido, Gastrimargia, & huiusmodi. Item Dauid: *Dominus iustus concidet ceruices peccatorum*, id est, ceruicosos & superbos peccatores conteret. Non ait: Pedem vagum ad mala, non manum noxiam, non oculum lasciuum, vel quæcumque membra, quibus itur ad malum, sed *ceruicem*: quia nihil adeò Deo displicet sicut ceruix erecta post peccatum. Item idem: *Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero, & emundabor à delicto maximo*: id est superbiâ. Nihil enim grauius est quàm *apostatare à Deo*, quod facit superbia. Itē idem: *Non veniat mihi pes superbiæ, & manus peccatoris non moueat me. Pes superbiæ*, id est, superba affectio: & ita *manus peccatoris*, cuiusque scilicet suggerentis mihi vt peccem, *non me mouere poterit*. Rectus ordo. Radix enim peccati superbia, per quam ad alia peccata proceditur. Hoc est quod dicitur in alio Psalmo: *Ab occultis meis munda me, & ab alienis parce seruo tuo: si mei non fuerint dominati tunc immaculatus ero*. Item Hieronymus: Superbia sputo comparatur. Non enim sufficit superbis quò l Deum offendunt, nisi & in faciem eius conspuant. Eriguntur enim & impingunt se in ipsum, quia cum alijs vitijs recedunt à Deo. Vnde: *Maledicti qui fornicantur abs te*: Isti incurrunt & D ingrassantur in eum. Item: Superbia incœpit ab iniuriâ Dei, ideoque Deus hoc vitium super omnia vitia detestans, ait: Mihi reseruetur hic hostis meus, cum eo mihi est congressio. Vnde dicitur: *Superbis Deus resistit*. &:

——— ——— ——— ——— *Frangit Deus omne superbum.*

Non dicitur libidinosis, gastrimargis resistere, quæ tamen vitia abominatur, sed non adeò, vt superbiam. Item idem: Superbia cornuta depingitur. Duo enim habet cornua: Vnum contra dilectionem Dei, alterum contra dilectionem proximi. Contra cornua, humilitatis, scilicet dilectionis Dei, & dilectionis proximi. Vnde præcipuè hoc vitium Deum impugnat. De his cornibus ait Dauid: Exaltabantur cornua iusti, *& omnia cornua peccatorum confringam*. Item Hieronymus: Nihil est quod ab ineunte ætate horruerim, sicut monstrum superbiæ, sicut ceruicem erectam, sicut oculos sublimes, sicut supercilium graue, sicut contumeliosam humilitatem. Item Dauid: *Domine Deus meus, si feci istud*; quasi, peccatum superbiæ ignominiosum, quod nominare etiam horrendum est, cùm Domino maximè aduersetur. Item Ecclesiasticus ca. 10. *Odibilis est coram Deo & hominibus superbia, & exsecrabilis omnis iniquitas gentium*. Item: *Arrogans & superbus odibilis est in ciuitate*. Super omnia vitia detestatur superbiam Sacra Scriptura. Vnde & Psalmista, ferè in omni Psalmo conqueritur de illâ, vt ibi: *Multiplicata est super me iniquitas superborum*. Et ibi: *Superbi iniquè agebant vsquequaque*, vel, *vsque valde*, quia alios peccantes peccando excedunt. Vel, *vsquequaque*, vsque ad peccati consummationem. Omnis enim peccati consummatio est superbia. Vnde non restat grauiùs & vlteriùs peccare quàm per superbiam. Item: *Coagulatum est sicut lac cor eorum*, id est, superborum. Sicut enim lac cōagulo & fermento constringitur

Ps. 118, 4. Ps. 18, 4. Eccl. 10 Ps. 35, 12. Ps. 18. Ps. 72. 1. Pet. 2. Iudæ epistolâ. 1. Pet. 5 Prudent. Psyc. hom. 4. Ps. 4. u Epist. ad Abigaū to. 1. Ps. 7. 4. Prou. ib. & Eccli. 10. Ps. 118 69, 51. Ps. 118, 70.

gitur & indurescit, sic & fermento superbiæ lac superborum constringitur, ne dilectio eorum extendatur vsque ad proximum & inimicum, ad quem deberet extendi, ergo nec ad Deum. Item Gregorius: Sicut humilitas omnia vitia eneruat, omnes quoque virtutes colligit & roborat, sic & superbia omnes virtutes destruit & dissipat, omniaque vitia coaceruat & consolidat. Item: In portâ Religionis Christianæ sub attestatione profitetur catechizandus quòd *abrenunciat diabolo*, vt principi & auctori omnium malorum, *& omnibus operibus eius*, & præcipuè *pompis eius*, quæ difficiliùs cauentur, & non nisi cum maxima cautelâ. Opera enim eius, quæ consistunt in illicitis, manifestiùs patent, & ideo faciliùs cauentur. Pompæ verò in licitis, & in vsu licitorum, quæ accedente superbiâ fiunt illicita; vt in superfluitate & apparatu vestium pretioso, in sellis deauratis, & in calcaribus, & frænis, vbi magis relucet & nitet aurum, quàm in altaribus. Sed nónne in vsu temporalium distincta est meta, certusque modus & limites, quos non licet excedere sine peccato? Nónne natura hęc distinxit? Nónne & Sancti, vt Apostolus, *Habentes vestimenta & alimenta his contenti sunt?* Nunquid aliquis sic se pascendo & vestiendo, sicut hodiè fit, in primitiuâ Ecclesiâ peccaret mortaliter? Nunquid non corriperetur super huiusmodi? & si tunc fuerit peccatum mortale, quomodò desijt esse peccatum?

Lib. 1. Mora. ca. 30. & lib. 34. ca. 18.

1. Tim. 6.

A

Sed Obijcies: Quia viuendum est cuilibet pro modulo suæ personæ, & secundum mores bonos, & consuetudines illorum, inter quos viuitur, ità vt his occasione mouendæ concupiscentiæ non studeant, nec in se, nec alijs: Sed quousque protendetur hæc consuetudo? Nunquid non poterit vsque ad superfluitatem porrigi? Sed quis sciolus est consuetudinis illius honestæ, licitæ & limitatæ, de quâ dicitur & intelligenda est auctoritas, cùm singulis diebus consuetudinibus pristinis aliquid adijciatur, tùm scilicet consuetudini vestiendi se, tùm alijs? Item: Quantum sit monstrum superbię ostendit ortus eius. Oritur enim quandoque à dono fortunæ, & hoc multiplici: Vt à diuitijs, quia *abundantia panis, & superbia vitæ causa fuit peccati Sodomorum.* Item: *Adipem suum concluserunt, os eorum loquutum est superbiam.* Item: Vide quid faciat otium & cibus alienus: *In labore hominum non sunt* &c. *Prodijt quasi ex adipe iniquitas eorum.*

B

Ezech. c. 16.

Ps. 16.

Ps. 72.

Ab habitu etiam exteriori & interiori procedit quandoque superbia, vt est vestitus, victus, equorum, familiæ, & huiusmodi. Vnde Sebastianus: Nunquam hic Christianus fuit, quia saporum lautitiam dilexit. Ità & Philosophus vectus in vehiculo confracto; ita debilibus asinis & macris trahentibus illud, solo motu vitam testantibus, mulioneque discalciato & ferè nudo, illis, quos obuiam habuit, quærentibus, si eius esset vehiculum: Respondit: Non, sed alienum sibi commodatum. Rediens autem ad humilitatem & cor suum, ait: Quid feci modicitatem meam negans, quasi superbè & malè excusans?

Seneca ep. 87.

cusans?

C cuſans? Qui enim ſordido erubeſcit, nonnunquàm pretioſo gloriabitur. Quandoque à dono naturæ oritur ſuperbia, vt ſcientiæ, ingenij, memoriæ, induſtriæ, vocis delectabilis, rationis & huiuſmodi. Vndè Benedictus Romę timens monſtrum ſuperbiæ cùm ingenio & ſcientiâ ſuperare ſe videret coëtaneos ſuos adoleſcentes, *receſſit à ſtudio prudenter neſcius, & ſapienter indoctus*. Apoſtolus etiam ait: *Scientia inflat, charitas ædificat*. Et Auguſtinus Hieronymo ſcribens: Malo vt ceſſet ſcientia iſta, quæ inflat, quàm pereat quæ ædificat, ſcilicet charitas. A generis etiam nobilitate oritur ſuperbia. Sed tolle Hannibalem tuum precor. Miſerum enim eſt aliorum incumbere famæ. Quis fructus generis, ſi coram lepidis malè viuitur?

Nobilitas animi ſola eſt atque vnica virtus.
Dic mihi Teucrorum proles, animalia muta,
Quis generoſa putet niſi fortia? Sed tu
Nil niſi Cecropides truncoq́; ſimillimus Hermæ.

A pulchritudine etiam oritur ſuperbia. Vnde:

Faſtus ineſt pulchris, ſequiturq́; ſuperbia formam.

Quandoque à dono gratiæ oritur. Vndè Hieronymus: Sub cinere & cilicio, ſub ieiunio in tunicâ & manicâ folliculatâ, ſæpè latet magna ſuperbia; quia:

Cùm bene pugnaris, cùm cuncta ſubacta putaris,
Quæ plus infeſtat, vincenda ſuperbia reſtat.

Item: *Multiplicata eſt ſuper me iniquitas ſuperborum.* Quibus non profuit quòd humana natura, poſt delictum primi hominis, humiliata eſt & quòd paſſa, & quòd multipliciter afflicta (Chriſtus ſcilicet in eâ) ergo ſuperbis nec D mors Chriſti, nec crux, nec lancea, nec claui, nec huiuſmodi proſunt, cùm humilitati obuient, imò deſtruere nitantur, velintque eam non eſſe, & ita Chriſtum nec Deum, nec hominem eſſe. Itẽ: Quia à bonis & donis fortunæ, vt à diuitijs, oritur ſuperbia, præcipit Apoſtolus in 1. ad Tim. *Diuitibus huius ſæculi non ſublime ſapere, nec ſperare in incerto diuitiarum*, quæmodò adueniũt, modò recedunt. Item: A potentatibus & dignitatibus, vel habitis, vel concupitis, vt in illis quis ſuperbiat, oritur ſuperbia. Vnde *Beata Virgo: Depoſuit potentes de ſede*, id eſt, ſuperbos; *& exaltauit humiles. Potentes potenter tormenta patientur. Retribuet enim Dominus abundanter facientibus ſuperbiam.* Item: Non expauit Apoſtolus diuitias (pro ſe, ſed pro alijs, qui ait: *Scio abundare, & penuriam pati*) ſed morbum earum, id eſt ſuperbiam, vel cupiditatem; quæ duo vitia ſemper adiuncta ſunt, ſicut teſtatur Beda ſuper Eccleſiaſticũ. Item; ſic erat Sapientia: *Diuitias & paupertates Domine ne dederis mihi. Paupertatem, ne* aliena *furer* ex inopiâ: *diuitias, ne dicam quis Dominus eſt?* Item Hieronymus: *Suauis Dominus vniuerſis*, tamen monſtrum & ſtercus ſuperbię ſordibus & alijs malis, ſed venialibus, curat & expellit. Hæc *ſtercora ſunt boum lapidantia*: cæteris vitijs non ita vilia apponuntur emplaſtra. Vnde Deuter. cap. 7.

In B. Benedicto fugâ ſuperbiæ. B. Gregor. in 2. Dialogi libr. 1. Cor. 8, 1. S. Hieron. to. 2. epi. 93. Iuuenalis Satyra 8. Ouid. lib. 2. faſtorũ. Pſ. 118 69. 1. Tim. 6, 17. Luc. 1. Sap. 6. Pſ. 30. Phil. 4, 12. Prou. 30, 8. Pſ. 144 Eccli. 22.

cap. 7. *Deuorabis septem populos & consumes*; qui sunt in terrâ ad quam ibis, *sed paulatim & per partes, quia non poteris eos delere simul, ne fortè multiplicentur contra te bestiæ terræ.* Vide ne de bestijs oriantur vrsi & leones, & deuorent te. Sunt enim vitia quædam nobis tributaria, quibus maiora cauentur: de quibus dici potest:

A

Vers. 12.

——— ———.——— *Aliquisq; malo fuit vsus in illo.*

Sic & Paulus curatus est à superbiâ, malo scilicet tributario. Vnde: *Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ angelus satanæ,* &c. Si subtiliùs etiam consideres, animaduertes vitium superbiæ sordidissimum sordidissimo, & mortale mortali emplastro sæpe curari: Vnde: *Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea accelerauerunt,* &c. Item: *Satanas satanam expellit* &c. Item: Venies in Babylonem, & ibi curaberis. Item: *Priusquam humiliarer ego deliqui.*

2. Cor. 12.

Ps. 15.

Mat. 12. 26.

Ps. 118.

Sæpe etiam hoc monstrum quâdam bonâ simulatione & contemtu curatur. Vnde Gregorius de quodam Eremitâ rogato à quodam ciue, qui opuscula sua vendebat, vt domum eius intraret filioque eius ægrotanti manus imponeret. Qui cùm accederet ad ciuitatem, videns ciues & pompam venire sibi obuios; horripiliones & quædam præambula, & præludia superbię in se sensit pro honore sibi exhibito; qui & ne superbiâ oriretur, expoliauit se, & proiecit in flumen: quem ciues, quasi furiosum contemserunt. Illé verò relictis semicinctijs suis, nudus, in cellulam suam redîjt. Sic se Magister Lantfrancus curauit à superbiâ, breuiando scilicet producendas, & producendo corripiendas syllabas. Qui tamen ità subtiliter & acutè postea in Turonensi Concilio contra Berengarianam hæresim disputauit. De talibus dici potest:

B

Lantfrācus

Claudilin. l. 1. in Eutropiam

Cato in distichis.

> *Est vbi contemptus nimius iuuat.*
> *Stultitiam simulare loco prudentia summa est.*

Item Hieronymus: Superbia est mons positus inter nos & solem, qui non permittit nos videre solem iustitiæ. Item: *Hæc est sartago posita inter nos & Ierusalem, ne ipsam videamus.* Hæc est nubes interposita de quâ dicitur: *Opposuisti nubem ne transeat oratio.* Item: *Domine non est exaltatum cor meum.* Est enim superbia cordis, oris, totîus corporis, & operis. Superbia sibi omnia membra corporis vendicat, sibique seruire cogit, & tùnc primò sibi ipsi consonat & concordat. De superbiâ cordis quę intoxicat & pullulare facit, (vt radix) alias species superbiæ, ait Dauid: *Domine non est exaltatum cor meum.* Os autem hominis duplex est, scilicet os faciei, & vultûs. *Os homini sublime dedit* Et frons domicilium est, & signum verecundæ humilitatis, vel impudentis elationis. De hoc ore ait Poëta:

Ezech. 4.

Thren. 3.

Ps. 130

Ps. 130

Ouid. 1. Metamorphoseos.

Statius Thebaidos 1.

> *Quas gerit ore minas, quanto premit omnia fastu?*

In hoc ore multiplex superbia: Vt superbia elatæ naris. Vndè Isaias: *Attende tibi*

Isa. 2.

C *tibi ab homine, qui spiritum habet in naribus*. Superbia etiam oculorum. Vndè: *Oculos sublimes*. & Propheta: *Neque elati sunt oculi mei*. Et Iob vel Sapientia: *Extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi*. Et ceruix etiam erecta. Vndè: *Dominus concidet ceruices peccatorum*. Vndè etiam Cassiodorus Senator loquens de adolescente Iuliano Apostatâ: Non est sperandum de eo cui in iuuentute sunt hęc: Ceruix inflexibilis, oculi vagi & discurrentes, nares minaces & iniurias spirantes, humeri iactantes, schemata ridentia. Est etiam os linguæ superbæ. Vndè: *Disperdat Dominus vniuersa labia dolosa, & linguam magniloquam*. Item: *Posuerunt in cælum os suum & lingua eorum transiuit in terrâ*. Lingua etiam superba quandoque vendicat sibi omnia membra, quasi ea cogat loqui, & sibi seruire. Vndè:

Prou.6 Ps.130 Eccli. 23.5. Ps.128 Ps.11. Ps.72.

Cùm pes, cùmq; manus, cùm cætera membra loquantur,
Inferius guttur quâ ratione tacet?

Est etiam superbia totius corporis (solis pudendis exceptis in quibus verecundamur, vnde etiam ampliori honore ea tegimus) Quidam enim staturam pedibus adiuuant, & suram super suram ponunt, ventrosè incedunt, mole corporis & gastrimargiâ eos non cogente ad hoc. Quidam verò pe-
D ctorosè quasi arcuati:

Et multum referunt de Mecœnate supino,

Quidam manibus in omnem partem se extendunt. Vnde:

Ventilat æstiuum digitis sudantibus aurum.

Quidam erecto & extento collo, & quasi affixo palo incedunt. Vndè Isaias: *Eleuatæ sunt filiæ Israël, & ambulauerunt collo extento*. De superbiâ operis, ait Dauid: *Non habitabit in medio domûs meæ, qui facit superbiam*: Item: *Retribuet Dominus abundanter facientibus superbiam*. Item: *Non ambulaui in magnis, neque in mirabilibus super me*, &c. Singula vitia, singula membra possident, in quibus domicilia habent; sed hoc vitium in omni ferè membro dominatur. Propter has plures species superbiæ, ait Propheta pluraliter: *Leua manus tuas in superbias eorum, qui maligna loquuntur super me*. Hoc etiam vitium adeò pestiferum est & dominans, quòd dominium & regnum alterius vitij sibi vendicat. Vndè Philosophus: Video, inquit, vnicam siluam pluribus Elephantis sufficere, tauros torosos, & vnico agro contentos esse. Quid est igitur quod homo, minor his, pascitur terrâ, cælo & mari? num propter famis quantitatem, quâ cætera animalia vincat, vel ob ingluuiem exsaturandam? Minimè. Non enim vsus ventris est in pretio, sed ambitio. Item in 4. Reg. *Veruntamen excelsa non abstulit*. Item: *Superbis Deus resistit. Frangit Deus omne superbum*. De talibus enim citò vlciscitur, alios exspectat magis ad pœnitentiam. Item hoc vitium redarguens Apostolus, ait: Non *incompositos*; nec in incessu, nec in habitu exteriori scilicet, vel interiori: quia incompositio corporis signum est interioris incompositionis. Item Ecclesiast. 35. Item

Iuuenalis satyrâ 1. ibidem Isa.3. Ps.100 Ps.30. Ps.130 Ps.73. Ps.34. Senec. ep.60. 4. Reg. 12. 14. & 15. 1 Pet.5 Prud. in psychom. 4. Rom.1 23. Ver.23

Iob 15. verſ. 25. *Tetendit enim manum ſuam contra Deum:* &c. Item: & ſicut Gigantes ſteterunt contra me ſuperbi. Item: Hi ſunt Gigantes ædificantes turrim Babel contra Dominum, vt adſcendant in cælum. Item: *Iſti cum diabolo dicunt adſcendam in cælum*, &c. Item; Iob 18. *Deuoret pulchritudinem & brachia eius primogenita mors*, id eſt ſuperbia, quæ inter vitia priùs in cæleſtibus nata, primam creaturam Dei, id eſt Angelum occidit. Item Caſſiodorus: Non eſt tertia origo peccati præter occultum, quo cecidit diabolus, & alienum, quo homo ſeductus eſt, & conſuetudo fecit ſuum. Vndè dictum eſt Pſalmo: *Et emundabor à delicto maximo*, id eſt à delicto ſuperbiæ, quod verè eſt maximum. Non enim eſt maius peccatum quàm *apoſtatare à Deo*, quod eſt vitium ſuperbiæ hominis & Angeli. *Superbia verò eſt initium* & cauſa *omnis peccati*, id eſt omnis generis peccati, quâ, qui caret, ille verò eſt immunis ab omni peccato. Vndè dicitur in eodem pſalmo: *Et erunt vt complaceant eloquia oris mei*, &c. *Eloquia enim oris mei erunt* talia, *vt complaceant in conſpectu tuo ſemper*, non hominum. Si autem non mundus à ſuperbiâ fuero, eloquia mea non complacebunt in conſpectu tuo. Si verò mundus fuero, non ſolùm eloquia, ſed, & *meditatio cordis mei erit talis*, non vt placeat hominibus, ſed tibi, qui intus vides, & conſcientiam hominum inſpicis.

A — Gen. 11. — Iſa. 14. Ver. 13 — In pſ. 18. — Pſ. 18. ver. 14 — Eccli. 10, 14, 15. — Pſ. 18. ver. 15 — Pſ. iam dicto.

B

CAPVT XI.

CONTRA INVIDIAM.

INuidiæ mater eſt ſuperbia: & vtinam benè ſuffocatâ matre & contritâ, ſuffocaretur & contereretur filia. Per ſuperbiam cecidit primus Angelus, de Angelo factus ſatan. quam retinuit in effectum, & fortè in affectum: inuidiam autem etiam in effectum, & in affectum. Huius inuidiâ mors intrauit in mundum. Quia enim diabolus inuidit in homine quod perdiderat, niſus eſt vt ſuggeſtione ſuâ à bono illo caderet & homo, inquiens in ſerpente: *Quâcumque die comederitis, eritis ſicut Dij*. Quàm magnum aûtem ſit hoc vitium, patet per radicem eius, ſcilicet ſuperbiam: & per effectum. Parit enim fraternum odium; quod ſcilicet odium quantum ſit, & quàm graue, patet ex auctoritatibus Sanctorum, qui dicunt propter illud omnia peccata ſunt reddita, etiam dimiſſa redire & repeti vſque ad nouiſſimum quadrantem; quod maximè eſt irremediabile, quando habet inuidiam radicem. Naſcitur enim quandoque ex contumeliâ, vel iniuriâ. Ex contumeliâ dupliciter. Ex contumeliâ verbi ſcilicet occulti, vt detractorij; vel verbi manifeſti & contumelioſi. Ex iniuriâ dupliciter. Ex iniuriâ damni, vel ex iniuriâ illatâ corpori; & tùnc hoc vitium, ſcilicet fraternum odium, remediabile eſt, quia cauſam habet im-

Sap. 2, 24. — Gen. 3

C bet impulsiuam. Item: Si pro qualitate meritorum boni inserentur ordinibus Angelorum; ergo pro qualitate meritorum mali inserentur ordinibus dæmonum: vt sicut illi dæmones in æternum inuidebunt, sic & ipsi mali in æternum inuidi permaneant. Sic ergo cùm inuidia regnatura sit post mortem, non est verum quod dicitur à Poëtâ:

Pascitur in viuis liuor, post fata quiescit.

Ouid. 1. Elegia 15. Ignoro tamen si homines post mortem inuidebunt. Item: Tanta est inuidiæ malitia, quod etiam ipsum Spiritum-Sanctum persequitur. Quid enim in bono proximi aliud prosequor quàm donum Spiritûs-Sancti? Itaque ipsum datorem in dono persequor, & extinguere conor. Item: Diminuere vel incrustare bonum proximi quid aliud est quàm illud Beelzebub Principi dæmoniorum adscribere? Et ità Dominū datorem boni esse nolumus, cùm illud in proximo peruertimus, quasi diabolo illud adscribentes. Item: Sicut inuidia aggressa est primum Adam, per quam *intrauit mors in mundum*, ita & aggressa est secundum Adam. Per inuidiam enim crucifixus est Christus à Scribis & Pharisæis. Hæc est *fera bestia quæ deuorauit Ioseph* (eò quòd à patre cunctis fratribus plus amaretur) & illum actualem, & Ioseph spiritualem, Christum scilicet. Hic est cætus, qui absorbuit Ionam. In duobus autem consistit inuidia, scilicet in gaudio, & dolore. Vnde Poëta:

Gen. 1. Rom. 5. Gen. 37, 33. D Ionæ 2. Statius 2. Thebaidos

Insultare malis, rebusq; ægrescere lætis.

Ibi autem à Poëtâ non notatur nisi vna causa: vbi alter Poëta ait:

Inuidus alterius rebus macrescit opimis.

Horat. l. 1. ep. 2. Et alia vbi ait:

Semper abest risus nisi quem fecêre dolores.

Ouid. 2. Metamor. Vtraque in hoc: O dulces visure polos, sed iterum intrature tenebras. Item Iob: *Stultum interficit superbia, paruulum inuidia.* Item Salomon in Parabolis: Mundicia vel *Vita cordis est sanitas carnium: putredo ossium inuidia.* Itē Isaias: *Concipietis ignem ardoris, & parietis stipulam & spiritus vester consumet*, & deuorabit vos. Vnde Poëta:

Cap. 5. Prou. 14. Ca. 33

Iustius inuidiâ nihil est,

quæ proximum suum protinus consumit auctorem. Item: Sicut signa sua habet superbia, vt non lateat (vt oculos sublimes) alia etiam in alijs membris: ita & inuidia signa sua habet. Hæc est enim:

Iuuenal. satyr. 14. & 15.

Perpetua anxietas, nec mensæ tempore cessat,
Faucibus vt morbo siccis, & pallentibus, interq; molares
difficili crescente cibo.
Deprendas animi tormenta latentis in ægro
Corpore: deprendas & gaudia, sumit vtrumque
Inde habitum facies.

Idem Saty. 9. Hæc etiam:

Inter,

Inter finitimos vetus atque antiqua simultas.
Immortale odium, & nunquam sanabile vulnus.

Item: Hæc, nata à superbiâ, mater est proditionis, homicidij & fratricidij. Hâc enim exagitatus Cain, fratri ait in dolo: Eamus in campum. Vbi (*cùm respiceret Deus ad Abel & ad munera eius, ad Cain autem non respexit, nec ad munera eius*) Cain magis inuidens fratri, eum occidit, signumque inuidiæ suæ & sceleris accepit à Domino, timorem scilicet mentis, & tremorem capitis. Qui timens ne ob scelus suum interficeretur à Domino, dixit ei Dominus: Non morieris modò, sed tremulus & vagus eris super terram in pœnam peccati. Item: Hac exagitatus Ioab Amasam sicâ interfecit, necnon & Abner, inuidens & timens (eò quòd familiares essent Dauid) quòd principatus militiæ ei auferretur à Dauid, vt eorum alteruter ei succederet. Item: Hic est spiritus malus, quo permissus Saul exagitari à Domino inuidens Dauid, eò quòd prosperè ei succederet; eò quòd etiam audisset mulierculas in laudem Dauid decantare: Saul percussit mille, & Dauid decem millia, coram propsallente & citharizante Dauid ad lyram, in pristinum statum mentis perductus est. Sed iterum spiritus malus, permissus a Domino eum exagitare cœpit contra Dauid, quia, & si ad tempus cesset venenum inuidiæ, vix extingui potest, quin iterum pullulet.

Gen. 4. 2. Reg. 20. Ib. c. 3. 1. Reg. 18. & 19.

B

Item: inuidia filia, & mater surperbia in vnum conspirauêre ad ruinam totius mundi. Sicut enim illa à bonis, prosperis & melioribus oritur, ita & hæc à bonis naturalibus, & à bonis proximi, & alterius & melioribus. Vnde:

Aurum, & opes, & rura frequens donabit amicus,
Qui velit ingenio cedere, rarus erit.

Item: Hęc est mater detractionis. Vel enim abrogat in toto bona hominis, vel derogat in parte eis incrustando si ex toto delere non potest: & si non alicui nocuisset, extincta fuisset. Item in Parabolis Salomon detestans inuidiam, ait: *Ne comedas cum homine inuido, & ne desideres cibos eius*, id est, morsus, detractiones, corrisiones eius: *Quoniam in similitudinem arioli & coniectoris æstimat quod ignorat. Comede & bibe, dicet tibi, & mens eius non est tecum. Cibos, quos comederas, euomes*, per pœnitentiam, *& perdes pulchros sermones tuos*, quibus, vt corrigeretur, eum corripuisti & monuisti. Item: Eò ampliùs detestabilis est inuidia, quòd oritur à bonis naturæ, sicut & fortunæ, Contradicit enim inuidia scientiæ, si quis eam naturali ingenio & exercitio sibi comparauerit; Quia:

Martialis 8. Epigram. 15. Prou. 23, 6.

Qui velit ingenio cedere, rarus erit &c.

Vnde Hieronymus in Prologo Isaiæ: Non ignoro nos quoque patere morsibus plurimorum, qui stimulante inuidiâ, quod consequi non valent, despiciunt, & contemnunt, & incrustant: sed legant priùs & postea despiciant, ne videantur, non ex iudicio, sed ex odij præsumptione, ignorata damnare.

In l. 11 Comment. in Isaiâ. ad Eustochiũ.

 Item:

C Item: Si oritur inuidia à donis gratiæ, contemtus est (quia contemnuntur boni ab inuidis dicentibus, quia boni sunt, sed imperiti & illiterati.) Vel est sancta imitatio: Disce sanctam superbiam, similiter sanctam inuidiam. Vnde:

Num. 11. ——— ——— ——— ——— *Et tantis æmulus actis.*

Et Iosue æmulus Moysi fuit. Coram quo, cùm diceretur quòd quidam (nescio qui sint) prophetant hî:, ait Moyses: *Vtinam omnes prophetarent sicut & nos.* Item Apostolus: *Quòd si inuicem mordetis & comeditis, videte ne ab inuicem consumamini.* Item: Per inuidiam veritas Hebraica secundù n interpretationem Hieronymi, nobis sublata est, quæ interpretationi eius inuidit. Gal. 5.

Capvt XII.

CONTRA DETRACTIONEM.

Prou. 25. SIcut inuidia filia est superbiæ, ita & inuidiæ filia & *dens pessimus* est detractio: quam post superbiam & inuidiam redarguens Apostolus in Epistolâ ad Romanos cap. 1. ait: *Propterea tradidit eos Deus in passiones ignominiæ repletos omni iniquitate, contentione, superbos, elatos, susurrones, detractores, Deo odibiles.* Quod diligēter notandū est. Cùm enim omnes malos Deus odio habeat, de istis tamē dicitur, *Deo odibiles*, quasi in hoc, eis eorū epitheton attribuens. Item epistolâ ad Gal 5. *Quòd si inuicem mordetis & comeditis, videte ne ab inuicem consumamini:* scissâ scilicet vnitate fidei, quod fit per inuidiam & detractionem. Item in Psal. 100. *Non adhæsit mihi cor prauum*, id est, detrahens, *superbo oculo & insatiabili corde.* Item Parabolarum cap. 4. *Remoue à te os prauum, & detrahentia labia sint procul à te.* Item cap. 24. *Cogitatio stulti peccatum est, & abominatio hominum detractor.* Item Leuitici 19. *Non maledices surdo*, id est, absenti non detrahes. Stultus enim est, sed Magis excusabilis, qui præsenti contumeliam infert: proditor autem & dolosus magisque accusabilis, qui absentem lædit & rodit. Item Ecclesiastes 10. *Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet qui occultè detrahit.* Ergo detractor serpens est serpentinum habens morsum, & linguam venenosam. Item Salomon: *Qui detrahit proximo,* Deo & homini *se obligat.* Vel *in posterum se* Deo *obligat*, vt per contritionem cordis ei satisfaciat, & ita remittatur ei peccatum; sed & homini, vt corporaliter ei satisfaciat, si damnum corporale ei intulit; quia *non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum.* Sed si spirituale vulnus ei inflixerit, putà odium per detractionem, vel vt amorem illicitum appetat per eius suggestionem, & huiusmodi: Nunquid corporaliter ei satisfaciet, vt scilicet corporaliter eum visitare teneatur vbicumque fuerit & spirituale vulnus quod ei intulit, auferre, dicendo humiliter: Remitte mihi, quia per detractionem vel alio modo, sic læsi te, vel ne amore huius inardescas, quia, cum tibi persuadens,

Rom. 1. 30. D Gal. 5. 15. Vers. 14 Prou. 13, 13.

ſuadens, decepi te? Videtur quidem ex Euangelio ſic eſſe ſatiſfaciendum taliter læſis. Ait enim Dominus: *Si offers munus tuum ad altare, & habet aliquid frater tuus aduerſum te; dimitte ibi munus tuum, & vade priùs reconciliari fratri tuo, & ſic veniens offeres munus tuum. Veniens*, non tantùm paſſibus fidei interioribus & deuotionis, ſed corporeis, vt innuit excluſiua dictio.

A

Matt. 5, 23.

Nunquid ſi lęſi famam alicuius apud Prælatum, quò minùs detur ei præbenda, aliàs autem danda teneor ei confiteri, quia ſic eum læſi, & præbendam ei detrahendo, abſtuli? Detrahere enim eſt de aliquo, de plenitudine alicuius aliquid tollere. Nunquid teneor ei præbendam conferre talem, qualem abſtuli detractione? Quæſtio eſt. Item in Pſalmo: *Et dedit erugini fructus eorum*. Erugo vitium eſt quod in fructibus aurâ noxiâ latenter operatur. Hęc eſt inuidia, quę bona alteris eruginat, adurit, conſumit. Hæc eſt locuſta. Locuſta enim ore lædens, & fructus comedens & arbores, eſt malitia, quæ teſtimonium boni, detractione corrodit. Hæc eſt etiam cynomyia, id eſt muſca canina quæ acutè pungit. Item: Ad huius peſtis ſuggillationem exemplum Auguſtini mitiſſimi & modeſti ſufficere deberet. Qui cùm plura epigrammata ſuper menſam ſuam poſſet inſcripſiſſe (putà contra edacitatem & loquacitatem, quę ſæpè adſunt menſis: hæc ſcilicet: *Ne grauentur corda veſtra in crapula & ebrietate*. Et illud: Sic ſumenda ſunt alimenta quaſi medicamẽta. Et illud: *Memento quòd recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala*. Et illud: Hæc domus non eſt mea, ſed Chriſti pauperum) Maximè hoc elegit apponere epigramma ſuum & metricum, quod detractionem remoueret à menſâ ſuâ, inquiens:

Detrahere quid.

Pſ. 77, 46.

Pſ. 77.

Luc. 24

B

Luc. 16

Si quis amat dictis abſentum rodere vitam,
Hanc menſam indignam nouerit eſſe ſibi.

Item Iacobus in epiſtolâ Canonicâ: cap. 4. *Nolite detrahere alterutrum Fratres. Qui detrahit fratri, aut iudicat fratrem ſuum, detrahit legi & iudicat legem: Si autem iudicat legem, non eſt legis factor, ſed iudex. Vnus eſt enim legiſlator & iudex qui poteſt perdere & liberare. Tu autem quis es, qui iudicas proximum tuum?* Detrahit legi, & iudicat legem omnis detractor, quia quod lege prohibetur, ſcilicet non detrahere, operatur. Vel *legi detrahit, & eam iudicat*, qui officio ſuo eam priuat: vt qui peccatum occultum publicè arguit, vel cum liuore vel libidine vindictæ, & ſine præmonitione, vel aliquid de cõtingẽtibus omittit. Ait enim Dominus: *Si peccauerit in te frater tuus increpa illum, & ſi pœnitentiam egerit, dimitte illi.* Item Parabolarum 24. *Ne inſidiêris, & quæras impietatem in domo iuſti*, id eſt, ne quæras occaſionem per quam deroges, & detrahas homini iuſto. Item Salomon in eodem detractorem deteſtans, vocat *gladium, & iaculum, & ſagittam acutam, omnem loquentem contra proximum*, ſcilicet falſum teſtimonium, quod facit detractor.

Luc. 17.

Prou. 24, 15.

Prou. 25.

Sed: Nunquid minùs detrahit loquendo verum de aliquo? R. Quia etſi

verum

C verum detractor de eo dicat, tamen quoad eum mendacium est & falsum, quia contra mentem dicit illud. Manifesta ergo detractio est ex certâ veritate, vel virtute, & falsitate, etiamsi dente mordaci & linguâ maliuolâ dicatur verum de aliquo, vt scilicet eum inducat in odium & contemtum, vel vt in aliquo minuat famam, vel quodcumque bonum eius. Si autem compatiẽs & condolens,& in detestationem vitij,non vt ducas in odium,de quo verum locutus fueris publicum eius peccatum coram ipsis, qui nouerunt, reuelans secretum *inter te & ipsum solum*, vel illos qui æquè nouerint vt tu, vt sic saltem illis condolentibus & corripientibus corrigatur, non eris detractor. Voluntas enim & propositum distinguit maleficium. Item in Psalmo: *Filij hominum dentes eorum arma & sagittæ*,&c. *Dentes*, id est, corrisiones detractorum, *arma sunt & sagittæ*. &c. Item: *Sepulchrum patens est guttur eorum*; quia fœtida sunt verba adulatorum & corrumpentia. *Linguis suis dolosè agebant, venenum aspidum & insanabile sub labijs eorum. Quorum os maledictione & amaritudine plenum est*. Item Verbum cuiusdam sapientis: Vide & cõsidera conformitatem omnium membrorum corporalium, quomodo compatiãtur omnia

Matt. 18. *Ps. 56, 5.* *Ps. 13, 3.* *1. Cor. 12.*

D vni commembro læso, quomodo supportent illud & foueant, nolintque maculam eius vel vitium detegi, sicut nec proprium: Quantò magis hæc conformitas obseruanda esset à membris spiritualibus, fidelibus scilicet, qui sunt membra corporis Christi, cuius ipse est caput, vt scilicet inuicem sese supportarent, condolerent, nec vnum membrum turpitudinem commembri sui infirmi detegeret, sed potiùs tegeret exemplo Apostoli ad Corint. dicentis: *Et quæ putamus ignobiliora membra corporis, his abundantiorem honorem circumdamus*. Exemplo etiam matris, filium infirmiorem & iuniorem ampliùs fouentis, eique blandientis. Exemplo etiam Patris-familiâs filium prodigum ad mensam propriam reuocantis. Item (sicut conijcitur ex illo versu Psalmi 14. *Nec fecit proximo suo malum & opprobrium nõ accepit aduersus proximos suos*.)

1. Cor. 12. *Luc. 15*

Tria genera detractorũ. Tria genera sunt detractorum. Quidam enim inuenit & concipit detractionem, habens materiam detrahendi & occasionem, vel, non habens, mendaciter fingit aliquid in proximum, quod crudelius est. Vndè Poëta:

Horat. lib. 1. ep. 15.

Qualibet in quemuis opprobria fingere sæuus.

Quidam audit & refert: tertius tamen refert detractionem. Primus materiam inuenit, secundus eam auget & multiplicat, tertius auctoritatem detrahendi præstat, itaque eam corroborat. Si enim deesset auditor, deesset & detractor. Vndè Psalmist: *Et opprobrium non accepit aduersus proximos suos*: non inuenit, non finxit. *Non accepit*, id est, non acceptum habuit, vt opprobrium & detractionem referret, *non accepit* etiam, vt audiret. Vndè Salomon in Parabolis: *Time Deum fili mi, & cum detractoribus non commisfcearis*, participium habendo, vel referendo, vel audiendo: *Quoniam repentè consurget perditio eorum, & ruinam vtriusque quis nouit?* detrahentis scilicet, & ei fauentis, hoc est audientis:

Ps. 14. 3. *Prou. 24, 21.*

dientis: Ergo ne participium habeas cum detractoribus, *sepi aures spinis*, ne detractionem audiant, os etiam aperi ad obiurgandum detrahentem. Vndè Salomon: *Ventus Aquilo dißipat pluuias, & facies tristis linguam detrahentem.* Item Hieronymus in epistolâ ad Nepotianum: fili, caue ne habeas linguam detrahentem, & aures prurientes. Nulla est enim excusatio, quam prætendis, scilicet, quòd non potes hominibus violentiam inferre, ora eorum obstruere, aures sepire. Nulli enim inuito loqueris. Non in petrâ figitur sagitta, sed resiliens sæpè mittitur in dirigentem. Sicut ergo lumbos tuos castos, ità os, oculos, aures castissimè serua. Item Ps. 43. *Posuisti nos opprobrium vicinis nostris, subsannationem & derisum*, (vel *contemtum*, alia litera) *his qui in circuitu nostro sunt.* Item: In homilia 24. super cantica, Bernardus: In detractoribus, inquit, impletum est quod legitur in Euangelio: *In illâ die facti sunt amici Herodes & Pilatus.* Tales enim seorsum ambulant, pariter sedent, sibi concordãt & conueniunt, vt susurria & detractiones proferant, vt in hoc sese discorditer concordes, & concorditer discordes inueniantur. Hæc autem, scilicet pestis detractionis, acriùs charitatem impugnat & lędit, quàm cætera vitia. Detractor enim in se charitatem extinguit, vel perimit, si eam priùs habuit, si non, se vacuum ab eâ ostendit. In auditore etiam quantùm in se est charitatem extinguit, & proximum etiam in odium & contemtum, non tantùm præsentium, sed & absentium, & ad quoscumque volat illud venenosum & irreuocabile verbum, *trahit.* Duo autem sunt genera detractorum, manifestum scilicet, & occultum. Primum sine fronte, sine ore verecundo, & irreuerenter quicquid venenosi virus in buccam venerit, dente mordaci, & linguâ maledicâ emittit. Secundum verò simulatæ fuco verecundię & quodam colore detractionem adumbrat & palliat, eam proferens verbis quibusdam flebilibus & plangentibus voce remissâ, & vultu demisso, oculis in terrâ defixis, dicens sic: Per me istud non innotesceret de eo, nisi alij illud propalâssent: in omnibus eum laudo, verùm in hoc non laudo, in quo doleo: Meliùs enim egisse poterat & huiusmodi. Et hoc genus crudelius est priore, quia huiusmodi detractio eò ipso persuasibilior est, quòd procedere videtur ex affectu compassionis, & ita crudelior manifestâ detractione, quę totum virus suum sine palliatione effudit. Triplex autem legitur pœna detractorum. Pœna Ecclesiastici iudicij Dei, de quâ legitur in Distin. 46. capitulo *Clericus.* Pœna etiam occulti iudicij Dei, quam oculatâ fide quotidie videmus & legimus; priuationem scilicet officij linguę; & hoc in hęreticis, in blasphemis, in venalibus in linguâ, in linguâ vaniloquâ etiam gloriosis (qui *os suum ponunt in cælum*) in incredulis (Vndè & Zacharias perdidit ad horam *promptæ modulos loquelæ*) in detractoribus & susurronibus Deo odibilibus. *Pœna* etiam futuri & manifesti iudicij. Vndè Salomon in Parabolis: *Non commiscearis cum detractoribus, quoniam repentè consurget perditio eorũ, & ruinam vtriusque quis nouit?*

A — Ecclesi. 28. — Prou. 25. — Luc. 23. — B — Ps. 72. — Luc. 1. — Prou. 24.

C Item Ecclesiastico: *Audisti verbum aduersus proximum tuum? commoriatur in te, fidens quoniam non te dirumpet.*

Eccli. 19.

CAPVT XIII.

DE HVMILITATE.

SIcut diximus, superbiæ filia est inuidia, neptis est detractio; & sicut per superbiam primò *mors intrauit in mundum*, ità, per humilitatem Christi, vita primò intrauit in mundum. *Per aliam enim viam reuersi sunt Magi in regionem suam*. Sicut enim per superbiam primò recedimus à Deo, ità per humilitatem primò accedimus ad ipsum. Et cùm Dominus Iesus Christus in omnibus virtutibus polleat & commendetur, maximè in humilitate commendatur, adeò quòd de eâ præcipuè, præ cæteris virtutibus, scholas cælestes* rexerit, inquiens: *Discite à me quia mitis sum & humilis corde*. Item Augustinus hanc commendans ait: Hæc est aqua quæ non legitur in libris aliegenarum, Philosophorum scilicet. Rhinocerotes enim indignabundi ex solâ indignatione seipsos occidebant. Item Hieronymus ad Antonium Monachum nolentem ei rescribere: Dominus noster humilitatis Magister disceptantibus de dignitate discipulis, statuit paruulum in medio eorum dicens: *Nisi quis humiliauerit se sicut paruulus iste, non potest intrare in regnum cælorum.*

Rom. 5. Matt. 2. Matt. 11. *f. erexerit. Tom. 1. D Matt. 18.

Christi humilitas.

Quod ne tantùm *docere & non facere* videretur, impleuit exemplo, quod docuit verbo, dum piscatorum pedes lauit, dum traditorem in osculo excipit, dum loquitur cum Samaritanâ, dum cum Mariâ peccatrice, ad pedes sedente, de cælorũ disputat regno, dũ ab inferis insurgens primùm mulierculæ eidẽ apparuit. Satanas autem ex Archangelico fastigio, non aliã ob causam, nisi ob contrariam humilitati superbiam ruit. Iudaicus etiam populus primò prælatus stillę situlæ, per hanc *primas sibi cathedras & salutationes in foro vendicans*, gentili populo succedente, deletus est. Et ita versa est cauda in caput, & è contrario. Contra Sophistas quoque sæculi & Sapientes mundi, Petrus & Iacobus piscatores mittuntur, cuius rei causâ scriptura ait: *Deus superbis resistit, humilibus dat gratiam*. Vide, frater, quale & quantum malum superbia sit, scilicet quòd aduersarium habet Deum: ob quod in Euangelio & Pharisæus arrogans spernitur, & humilis Publicanus auditur. Decem iam, ni fallor, epistolas plenas tam officij quàm precum tibi misi, cùm tu è contrà obsurdescas, nec nutum facere dignaris, & Domino loquente cum seruis, frater cum fratre non loqueris. Quod si rarò, ideò tunc, inquam, nimis contumeliosè. Crede mihi nisi stili verecundia prohiberet, tanta læsus ingererem, vt inciperes mihi rescribere vel iratus. Sed quoniam & irasci hominis est, & iniuriam non facere Christiani, ad antiquum morem reuertens, rursum precor,

Act. 1. Ioan. 13. Luc. 22 Ioan. 4 Isa. 14 Isa. 40 Matt. 23. Deut. 28. 1. Pet. 5. Luc. 18

cor, vt & diligentem te diligas, & conseruo sermonem impertias conseruus. Item Dominus aliud dogma de humilitate proponens, ait: *Super quem requiescet Spiritus meus, nisi super humilem, & quietum, & trementem sermones meos?* Ac si dicat: Sola humilitas facit mihi domum quietam & trementem sermones meos. Item Psalmo 15. *Notas mihi fecisti vias vitæ*, id est, humilitatis. Etsi enim cæteræ virtutes sint viæ vitæ, tamen nomen generale omnium, humilitati attribuitur & appropriatur, quæ est cæmentum omnium aliarum virtutum, sicut superbiæ generale nomen vitiorum attribuitur, vt ibi: *Emundabor à delicto maximo.* Generaliterque demonstratur ibi: *Domine Deus meus si feci istud*, id est, opus superbiæ, quæ est fons & origo aliorum vitiorum. Item Beata Virgo imitatrix filij sui, in cantico suo præ cæteris omnibus virtutibus, quis habuit, humilitatem præponit, inquiens: *Respexit Dominus humilitatem ancillæ suæ; ecce enim ex hoc Beatam me dicent omnes generationes. Deposuit potentes de sede & exaltauit humiles.* Item Dauid in Psalmo 130. *Domine non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei; neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus super me.* In hâc præcipuè virtute commendatur Dauid. Item: Legimus quemdam Eremitam in visione vidisse, in aëre mundum, plenum laqueis, & quæsîsse sic ab Angelo sibi familiari: Quis euadet omnes laqueos istos? Cui respondit Angelus: Sola prudens humilitas. Est enim incauta humilitas, quæ est cognata stultitię. Item: Notandum quôd tres sunt gradus acquirēdæ & conseruandæ humilitatis. Primus est pensare, quid nō habeas. Secundus, quòd nil à te habeas. Tertius cogitare te posse amittere quod habes. In primo inuenis te imperfectum, tum in naturalibus bonis, tum in gratuitis. In secundo, te nihil proprium habere. *Quid enim habes, ô homo, quod non accepisti? Et de plenitudine eius nos accepimus omnes.* In tertio: Timeas ruinam & lapsum, scilicet, ne auferatur à te quod videbaris habere. Item: Dominus in principio sermonis sui commendans humilitatem, quasi præcipuàm ad fidei Christianæ religionem, apud Matthæum ait: *Beati pauperes spiritu*, id est, humiles: *Quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Item: Dauid intuens humilitatis vtilitatem, eam commendans ob hoc, ait in Psalmo 17. *Quoniam populum humilem saluum facies, & oculos superborum humiliabis.* Item: *Ego dixi in excessu mentis meæ: Proiectus sum à facie oculorum tuorum*, quia humiliatus factus sum nimis & abiectus, bonâ abiectione: *ideo exaudisti vocem orationis meæ.* Item in eodem: *Quoniam respexisti humilitatem meam, saluasti de necessitatibus animam meam.* Item in Psalmo 101. *Respexit in orationem humilium.* Item in Psalmo 24. *Vide humilitatem meam & laborem meum, & dimitte vniuersa delicta mea.* Præcedit enim humilitas laborem pœnitentiæ, ad hoc, vt dimittantur peccata. Item in Euangelio: *Qui se exaltat humiliabitur:* quod est: *Qui se exaltat*, exaltatione superbiæ; *humiliabitur*, depressione pœnæ. &, *qui se humiliat*, virtute, *exaltabitur*, in præsenti, & in futuro. In præsenti, augmento virtutum &

A | Isa. 66. 2. | Ps. 15, 11. | Ps. 18, 14. | Ps. 7, 4. | Luc. 1. | B | 1. Cor. 4. | Ioan. 1. | Matt. 5, 3. | Ps. 30, 23. | Ver. 18 | Ver. 18 | Luc. 14. 11.

C bonorum operum : in futuro, gloriæ collatione.

Item Samuel ad Saul 1. Regum. cap. 15. *Nónne cùm esses paruulus in oculis tuis, caput & Rex in Israël factus es? Nunc autem quia factus es magnus in oculis tuis, & abiecisti sermones Domini*, seruando Agag Regem Amalec & quæque pinguia de grege, *abiecit te Dominus, ne sis Rex super Israël*; sed succedet tibi æmulus tuus. Et Gregorius super hunc locum, ait: Cùm paruus esses in oculis tuis, mihi magnus fuisti: cùm te magnum conspicis, à me paruulus existimaris. E contrà Dauid cùm regni sui potentiam coram arcâ Domini saltando despiceret, dixit: *Ludam coram Domino & vilior fiam, & ero humilis in oculis meis.*

Lib. 18 Moral. ca. 20. & l. 26 c. 19. l. 34. ca. 17.

Item 2. Reg. 6. Michol vxor eius irridens eum saltantem, & tripudiantem, & se rotantem, brachiaque intorquentem, & psallentem coram arcâ, ait: *Quàm gloriosus fuit hodie & heri Rex Israël, discooperiens se ante ancillas seruorum suorum, & nudatus est quasi * videretur vnus ex scurris. Cui Dauid: Ludam ante Dominum meum, qui elegit me. Ludam, & vilior fiam plusquam sum factus, & ero humilis in oculis meis, & cum ancillis, de quibus locuta es, gloriosior apparebo*: Super hunc locum inquit Gregorius: Libet intueri quanta virtutum munera Dauid perceperat, & in his omnibus quàm fortem se humilitate seruabat. Quem enim non extolleret ora leonis frangere, vrsorum brachia dissipare, audire ab omnibus hoc: *Saul percussit mille, & Dauid decem millia*: despectis prioribus fratribus *de post fœtantes eligi*, reprobato Rege, ad regni gubernacula inungi, timendum cunctis, Dauid vno lapide Goliam strauisse, à Rege proposita, extinctis allophylis numerosa præputia reportâsse, promissum tandem regnum percepisse, vniuersum Israël sine contradictione possedisse? Et tamen cùm arcam Dei in Ierusalem reuocat, quasi oblitus prælatum se omnibus, admixtus populis ante Arcam saltat, & quasi in tripudio per saltum se rotat: prælatusque cunctis, sese sub Domino minimis exæquando, & abiecta exhibendo contemnit. Non potestas regni ad memoriam, reducitur, non subiectorum oculis, saltando, vilescere metuit, non se honore prælatum cæteris ante eius arcam, qui honorem dederat, recognoscit. Coram Deo egit debilia, & extrema vilia, vt illa ex humilitate solidaret, quæ coram hominibus gesserat fortia. Plus stupeo Dauid saltantem, quàm pugnantem. Pugnando hostem subdidit, saltando coram Domino semet-ipsum vicit, quem Michol ex tumore regij generis insana humilitatem despexit.

2. Reg. 6.

** Textus scriptura; quasi nudetur.*

D

Lib. 27 Moral c. 27. 1. Reg. 18. Ps. 77. 1. Reg. 17. 2. Reg. 6.

A

CAPVT XIV.

DE DVOBVS GENERIBVS HVMILITATIS MALÆ.

NOtandum duo eſſe genera humilitatis malæ, quæ à ſe remouet Dauid. Quidam enim in ſublimitate conſtituti confitentur ſe eſſe cinerem & fauillam, ſed vilitatem ab hominibus non ſuſtinent. Alij in ſublimitate conſtituti, & fauillam & cinerem ſe eſſe fatentur, & viles ſe eſſe ab hominibus ſuſtinent, ſed intùs ob hoc intumeſcunt. Ideò contra hos duos tumores ſuperbæ humilitatis ait Dauid: *Ludam & vilior fiam in conſpectu Domini in oculis meis*; ſcilicet, & vt vilem me eſſe ab hominibus ſuſtineam, & propter hanc vilitatem, intùs etiam, id eſt, in oculis cordis, non intumeſcam. Item notandum quòd quadruplex eſt humilitas. Eſt enim humilitas naturę, & humilitas gratię,& humilitas culpę, & humilitas pœnæ. Primæ duæ coniunctę ſunt & affines, ſibique conſimiles, ſed tamen vna earum meritoria eſt. De humilitate naturæ dicitur: *Niſi quos humiliauerit ſe ſicut paruulus iſte, non intrabit in regnum cælorum*. De humilitate gratiæ dicitur: *Sinite paruulos venire ad me, talium eſt enim regnum cælorum*; qui ſcilicet hoc habent per gratiam quod illi per naturam. Et iterùm: *Confitebor tibi Pater cæli & terræ, qui abſcondiſti hæc à ſapientibus, & prudentibus ſæculi, & reuelaſti ea paruulis.* De humilitate culpæ (eſt enim duplex humilitas culpæ) procedentis ex ſimulatione, dicitur: *Attendite à falſis Prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecùs autem ſunt lupi rapaces*. De humilitate verò culpæ prouenientis ex ſeruili timore, dicit Poëta:

> *Aſperius nihil eſt humili cùm ſurgit in altum:*
> *Cuncta ferit, dum cuncta timet, dæſæuit in omnes.*

De humilitate pœnæ dicitur: *Qui ſe exaltat, humiliabitur*, confuſione ſcilicet, & abiectione, & pœnâ gehennali. Et iterum Parabolarum cap. 29. *Superbum ſequitur humilitas*, pœna ſcilicet gehennæ, & confuſio, & abiectio: *Humilem ſpiritu ſuſcipiet gloria*. Item: Libet intueri, quot & quantis exemplis humilitatis Sacra Scriptura reſperſa ſit, vt ex illis pauca, quaſi ſeminarium, colligamus. Vides itaque Iacob matri ſuæ obtemperantem, & cum eâ domi manentem à Domino electum: Eſau verò venantem & grandia appetentem reprobatum. Saul paruulum de poſt aſinas in regem aſſumptum, & eundem factum improbum, ſuperbum, poſtea deiectum. Vides Dauid paruulum, poſtpoſitis fratribus maioribus, *de poſt fœtantes* electum. Dominus etiam Piſcatorem de poſt retia in Apoſtolum elegit. *Infirma mundi elegit, vt confundat quæque fortia*. Piſcatores elegit, non Philoſophos. Cùm Romæ quendam

2. Reg. 6, 22. | Matt. 18. 4. | B | Matt. 19. 14. | Mat. 11. | Mat. 7 | Claudian. li. 1. in Eutr. | Luc. 14. 11. | Ver. 23 | Gen. 25. | 1. Reg. 9. & 15. | 1. Reg. 16. | Pſ. 77. | Matt. 4. | 1. Cor. 1.

C nobilem quidam vellent eligere in Apostolicum, quidam dixit: *Fabri filio*, Piscatori Petro successorem quærimus, non Augusto: (Matt. 13.)

Nam regit hic animas, corpora Cæsar habet.

Ob hoc etiam præceptum est in lege altare holocausti fieri concauum (quia tumor infusa repellit) & quadrangulum, propter quadraturam quatuor cardinalium virtutum. Dominus etiam cùm esset in vnâ & eâdem maiestate Deus cum Patre, *inclinauit cœlos & descendit, formam serui accepit*, pauperem fabrum patrem putatiuum elegit, de vtero virginis pauperculæ & quæstuariæ, & in diuersorio natus, pannis inuolutus, in modico præsepio collocatus: *Pastoribus (pernoctantibus super gregem suum)* & humilibus primò manifestatus, quasi iam tunc dicens: Abscondo hæc secreta natiuitatis meæ *sapientibus, & reuelo ea paruulis*. In templo etiam cum hostiâ pauperum oblatus, paruo lacte, *per quem nec ales esurit*, lactatus est & alitus, qui humilia, & humilibus verbis prędicauit, in vili patibulo passus, in sepulchro alieno positus. (Exod. 27. Ps. 17. Phil. 2. Luc. 2. Matt. 11. Luc. 2. Matt. 27.)

Tu ergo quicumque es, exemplo Domini, *quantò maior es, humilia te in omnibus*, non tantùm in verbis, sed etiam in operibus, & in omni membro tuo: in gestu, in habitu; vt vbicumque superbia potest habere domicilium, opponas humilitatis responsorium, dicens cum Prophetâ: *Adsperges me Domine hyssopo*, &c. (Ecli. 3. Ps. 50. Ps. 112. 1.)

Ob hoc etiam monemur in Psalmo tanquam pueri laudare Dominum: ibi scilicet: *Laudate pueri Dominum*, id est, humiles. Sola enim *humilia respicit Deus*, & ab illis solis dignè laudatur, quia, *Non est speciosa laus in ore peccatoris* & superbi: quia, *Dominus alta à longè cognoscit*. Ad informandum etiam humilitatem, Deus à pueris Hebræorum, non à Scribis & Pharisæis, Rex appel- D lari & laudari voluit. Quibus ei obuiam procedentibus, super asinam, scilicet animal humile & mansuetum, sedit, vt omnia humilitatem resonarent: Laudatores, quia, *ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem tuam*: Laudatus, quia in se, & in iumento, cui insedit, humiliauit se. Ob hoc etiam à pueris, saltem ætate, in Ecclesiâ decantatur: Benedicamus Domino, vt ostendantur omnia opera nostra in humilitate compleri, eâque debere condiri, alioquin infructuosa & insipida ea reputari. Item: Iacobus in epistola Canonicâ cap. 4. *Humiliamini in conspectu Dei, & ipse exaltabit vos*. Et Apostolus ait: *Non alta sapientes, sed humilibus consentientes*. Item idem: *Noli altum sapere, sed* magis *time*, id est, humiliare. Vbi enim superbia, ibi ruina: vbi verò humilitas, ibi modestia. Superbiam sequitur ruina & deiectio: humilitatem gloria & exaltatio. *Melius est humiliari cum humilibus, quàm diuidere spolia cum superbis*. Item: *Melius est modicum iusto super diuitias peccatorum multas*. Item Gregorius: Qui humilitatem non habet, hypocrita est (si de humilitate virtute, non politicâ, quod quidem verum est, hoc intelligitur) ergo omnis peccator non habens charitatem hypocrita est. Quod videtur maximè ob (Ps. 137. Ecli. 15. Ps. 137. Matt. 21. Ps. 8. Matt. 21. Rom. 12. Ibid. 11, 20. Prou. 16. Ps. 36.)

hoc,

hoc, cùm quilibet appetat videri quod non est,& celari in se quod est. Talem *ponet Deus partem cum hypocritis*, qui in plerisque locis Sacræ Scripturæ, maximè in Euangelio, sugillantur. De quibus etiam Iob ait: *Hoc scio, quòd laus impiorum breuis est, & gaudium hypocritæ ad instar puncti. Si adscenderit vsque ad cælum superbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quasi sterquilinium in fine perdetur*. Hic hypocrita sterquilinio comparatur, qui est paries dealbatus, de quo dicitur: *Piger lapidabitur stercoribus suis*. Tales enim *cum stercoribus suis*, id est, temporalibus priuantur, torquentur, & angustiantur pro amissis illis; sicque quæ fuerunt illis oblectamenta, vertuntur eis in tormenta. Item: Hieronymus super epistolam ad Galatas castigans superbam humilitatem scholarium, ait: Quid est aliud Dei opus, quàm Scripturas legere, in Ecclesiâ prędicare, Sacerdotium cupere, ante altare Domini ministrare? Sed & hæc, nisi quis *omni diligentiâ custodierit cor suum*, de cupiditate laudis oriuntur. Videas plerosque (quod etiam Tullius ait) libros suos de contemnendâ gloriâ inscribere, & propter gloriam nominis sui titulos prænotare, & quasi de humilitate loquentes & inscribentes superbiunt, materiamque & sermonem humilitatis in gloriam conuertunt. Interpretamur Scripturas, sæpè vertimus stilum, quæ digna sunt lectione scribimus, & nisi Christi causâ fiant, sed memoriæ in posteros, & famæ in populos, totus labor irritus fiet, *& erimus quasi tympanum sonans & cymbalum concrepans*. Videas plerosque de scripturis inter se contendere, & Athleticum scomma Dei facere sermonem, inuicem prouocant, & si victi fuerint, inuident. Inanis quippe gloriæ cupidi sunt. Item ad Philippenses 2. *Si qua ergo consolatio in Christo, si quod solatium charitatis, si qua societas spiritus*, &c. Item 2. Corinth. 4. *Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus, vt sublimitas sit virtutis Dei, & non ex nobis*: quia vas fictile es, & corruptibile, saccus stercorum & cibus vermium. Humiliare, quia thesaurum habes in hoc vase, animam, scilicet, lumine vultûs tui Dei insignitam. O Homo! Agnosce dignitatem tuam in quâ *conditus es ad imaginem Dei*, sicque disce sanctam superbiam. Quàm gloriosus enim ardor martyrij inerat Thebęæ legioni? Item: Ecclesiasticus humilitatem abiectionis & pusillanimitatis redarguens, ait cap. 13. *Attente, ne seductus in stultitiâ humilieris. Noli esse humilis in sapientiâ tuâ, ne humiliatus in stultitiam seducaris*. Item de eâdem Apostolus ad Titum 2. *Nemo te contemnat, sed argue cum omni imperio.* Super quem locum ait Hieronymus. Nihil est quod adeo destruat & corrumpat Ecclesiam, sicut quod dicitur laicos esse meliores Clericis. Item: Ecclesiasticus humilitatem simulationis & fictionis corripiens cap. 19. ait: *Est qui nequiter humiliat se, & interiora eius sunt plena dolo*. Timeas ergo quod dicitur in Psalmo 93. *Deus vltionum Dominus, Deus vltionum liberè egit. Exaltare qui iudicas terram, redde retributionem superbis. Vsquequo peccatores Domine, vsquequo peccatores gloriabuntur, effabuntur & loquentur iniquitatem, loquentur omnes qui*

operantur

A — *Matt. 24. 51.* — *Matt. 23.* — *Ca. 20.* — *Eccli. 22, 1.* — *Ad ca. 5. ver. 26.* — *Prou. 4* — B — *1. Cor. 13.* — *Gen. 1.* — *Ver. 10.* — *11.* — *Ver. 15*

C *operantur iniustitiam?* Timeas & videas illud quod dicitur in Psalmo 88. *Tu humiliasti sicut vulneratum superbum, in brachio virtutis tuæ dispersisti inimicos tuos.* Amplectere quod dicitur in alio Psalmo: *Pauper sum ego, & in laboribus à iuuentute meâ: exaltatus autem humiliatus sum & conturbatus:* ideo, *Exaudisti vocem orationis meæ, dum clamarem ad te.* Item: Attendas & illud Hieronymy dicentis: Qui virtutes sine humilitate congregat & cöaceruat, itidem facit, ac si puluisculum in supercilium montis portet, ad leuis auræ flatũ dispergendum. Item: Dominus, collectis discipulis sermonem faciens in monte, in eoque sedens septenam scalam Iacob contexens, humilitatem, quasi fundamentum Sanctitatis, in primo gradu locauit, aperiensq; os suum dixit: *Beati pauperes spiritu.* Paupertas spiritûs est humilitas.

Ps. 87. Ps. 21. Matt. 5. Matt. 5, 3.

CAPVT XV.

DE MANSVETVDINE.

D CONtra pessimum ternarium, superbiæ, scilicet, inuidiæ, detractionis disputauimus, antidotum humilitatis opponentes, circa quod bonum est immorati: *Bonum est enim nos hic esse*, id est, in eâ; & de collactaneâ ipsius, virtute scilicet Mansuetudine, aliquota sunt colligenda: quia non est mitis, qui non est humilis, & è conuerso. Vnde humilitati, quasi virtutem collactaneam, conterminam, & vicinam, adiungit Dominus in scalâ Iacob mansuetudinem statim pôst, dicens: *Beati mites, quoniam ipsi poßidebunt terram*, scilicet, Viuentium. Et alibi: *Discite à me quia mitis sum & humilis corde.* Hæc cõmendatur ab origine vocabuli. Dicitur enim mãsuetus, quasi manusuetus, homo scilicet associabilis, tractabilis & benignus in aduersis, & contra iniurias etiam proprias. Item: Ab exemplo Christi, qui mitissimus apparuit: *Suauis Dominus & mitis*, &c. Item: Hæc commendatur in Moysè, qui mitissimus hominum fuit, intellige præter Christum. Item: Exemplo Andreæ Apostoli, qui mitissimus Sanctorum fuisse legitur. Item auctoritate Scripturæ: *Mansueti hæreditabunt terram, & delectabuntur, in multitudine pacis. Suscipiens mansuetos Dominus, humilians autem peccatores vsque ad terram.* Et: *Diriget mansuetos in iudicio, docebit mites vias suas.* Item auctoritate Poëtæ:

Matt. 17. Mat. 5. Matt. 11. Ps. 85. Num. 12. Ps. 36. 146. & 24.

Non cadit in mores feritas inamabilis istos,
Nec minus à studijs dißidet ista suis.

Ouid. 1 de Põto.

Maximè ergo diffidere debet à studijs Christiani, si ita à studijs Gentilis:

Adde quòd ingenuas didicisse fideliter artes
Emollit mores, nec sinit esse feros.

Idem. 2. de Ponto.

Item Iacobus in Epist. cap. 1. *Suscipite in mansuetudine insitum verbum, quod potest*

potest saluare animas vestras. Item 1. Paral. cap. 18. *Porrò filij Dauid erant primi ad manum Regis.* A

CAPVT XVI.

DE PAVPERTATE.

REgimē cælestis doctrinæ, *quod potest saluare animas vestras*, de humilitate & māsuetudine fuisse dicitur: *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde:* adiungit tertium, non virtutem, sed augmentum virtutum in scalâ Iacob, scilicet paupertatem, de quâ verbo & exemplo rexit scholas, præcipuè quia nutrix est custodia virtutum, dicens: *Beati pauperes, quia vestrûm est regnum Dei.* Paupertatem autem loquor visibilem, quâ, sicut & spirituali, respersa est tota Sacra Scriptura, quam maximè redolent ferè singuli Psalmi: quam Dominus, non tantùm verbo, sed exemplo, vt imitaretur & peteretur ad virtutum custodiam, commendauit, sibique eum, & domui suæ commendauit, vel dedicauit, dicens in Euangelio: *Vulpes foueas habent & volucres cæli nidos; filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet*, nisi vile præsepiolum pauperculę & quæstuariæ virginis vterum, crucis patibulum, sepulchrum, sed & hoc alienum. Inde est etiam quòd Dominus mansuetos & pauperes piscatores elegit, in quibus fundaret Ecclesiam suam. Inde est etiam quòd turbis volentibus eum rapere in Regem, aufugit. Inde est etiam quòd ter rogatus noluit intrare domum reguli, ne diuitias honorare videretur, cùm ad domum descenderit Centurionis; quia potiùs honoranda sit paupertas & amanda. Inde est etiam quòd ait cuidam adolescenti diuiti: *Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ possides, & da pauperibus, & sequere me:* quod non possunt diuites implere, vt testatur Hieronymus. Hi enim holocaustum offerre non possunt, intellige de facili. Vnde alibi Dominus: *Faciliùs est camelum intrare per foramen acûs, quàm diuitem in regnum cælorum.* Vtrum tamen verbum possibilitatis, cùm negatiua particula possibilitatem neget, vel facilitatem, quæstio est. Hoc autem constat, ait Hieronymus, tutius esse, diuitias nec habere, nec amare, quia vix haberi possunt, & nō amari. Item: Ad detestationem diuitiarū, eædem diuitiæ nomine cuiusdam dæmonis censentur: Vnde: *Facite vobis amicos de mammonâ iniquitatis.* Mammon autem vel mammona, quod est nomen dæmonis, diuitiæ interpretantur: vel quia vitiosè acquiruntur, vel pessimè distribuuntur, vel distribuendæ non distribuuntur, vel distribuentem superbire faciunt. Item Hieronymus. Ad commendandam paupertatem, ad eiusque electionem, libet intueri illos versus Lucani:

Iac.1. Mat. 11. Luc.6, 20. Mat.8 B Mat.4 Ioan.6 Ioan.4 Mat.8 Epist. 150 ad Hebidiam. q.1.to. 3. Ibid. ver.24 Vbi suprà. Luc.16 Hier. vbi suprà. L.5. de Bello Phars.

——— ——— ——— ———*O vitæ tuta facultas*
Exigui paruiq; lares, O munera nondum

C

Intellecta Deum, quibus hoc contingere muris
Aut templis potuit, nullo trepidante tumultu
Cæsareâ pulsante manu.
——————Prædam ciuilibus armis
Scit non esse casas.

Item in eodem:

——————fœcunda virorum
Paupertas fugitur, totoq; accersitur orbe
Quo gens quaque perit.

Ibid. Lib. I.

Diuitiæ autem effœminatos nutriunt & molles, non viros. Item Hieronymus; secundum Quintilianum Oratores ad pruritum & delectationem aurium nonnunquam versibus Poëtarum vel Poëmatum vtuntur. Hoc autem non decet Christianum, cui tamen de Ethnicis scripturis (spoliatis Ægyptijs, Hebrçisque ditatis) licet inducere, resectis vnguibus, & tonsis crinibus puellæ, vt veritas commendandæ virtutis, vel vitij suffocandi, ampliùs commendetur & confirmetur testimonio aduersariorum.

D Iuuenalis:

Satyr. 10.

Cantabit vacuus coram latrone viator.

Claudianus:

Lib. I. in Ruffinum.

Viuitur exiguo meliùs, fortuna beatos
Omnibus esse dedit, si quis cognouerit vti.

Cato:

Paupertatis onus patienter ferre memento.

Non est onus nisi in patientibus. Item: Seneca ad commendationem paupertatis, imò ad commendationem amissionis diuitiarum, ait: Hoc itaque in his quę affectamus, ad quæ magno labore contendimus, inspicere debemus, aut nihil in ijs commodi esse, aut plus incommodi. Quædam superuacanea sunt, quædam tanti non sunt. Sed hæc non prouidemns, & gratuita nobis videntur quæ carissimè constant. Ex eo licèt stupor noster appareat, quòd ea sola putamus emi, pro quibus pecuniam soluimus; ea gratuita vocamus, pro quibus nos ipsos impendimus, quæ emere nollemus, si domus nobis nostra esset pro illis danda, si amœnum aliquod fructuosumúe prædium, ad ea paratissimi sumus peruenire cum sollicitudine, cum periculo, cum iacturâ pudoris, libertatis & temporis. Adeo nihil est cuique se vilius. Idem itaque in omnibus consilijs rebusque faciamus, quod solemus facere quotiens ad institorem alicuius mercis accesserimus. Videamus hoc quod concupiscimus quanti deferatur pretij. Sæpè maximi pretij est, pro quo nullum datur. Multa tibi possum ostendere, quæ acquisita acceptaque libertatem nobis extorserunt. Nostri essemus, si ista nostra non essent. Quid stultius quàm per aliorum pericula

Senec. ep. 42.

cula in suum ruere; non cogitare quàm onerosa sint quæ petimus, etiamsi superflua non essent? A

Item: Vxor Tobiæ: *Nunquam esse pecunia ista, pro quâ misimus te peregrinari, fili lumen nostrorum, baculum senectutis nostræ. Sufficiebat enim nobis paupertas nostra, vt diuitias computaremus hoc, quòd videbamus filium nostrum.* Item Hieronymus super illum locum: *Parasti in dulcedine tuâ pauperi Deus*, ait, quòd huius versus explanatio nunquam meliùs elucescit, quàm in illo Apologo Flacci Horatij dicentis: *Tob. 5.* *Ps. 67.*

Ceruus equum pugnâ melior communibus herbis
Pellebat, donec minor in certamine longo,
Implorauit opes hominis, frenumq; recepit.
Sed postquam victor violens discessit ab hoste,
Non equitem dorso, non frenum depulit ore.
Sic qui pauperiem veritus, potiore metallis
Libertate caret, Dominum vehit improbus, atque
Seruiet æternùm, qui paruo nesciet vti.

Horat. l. 1. ep. 10.

Item iuxta verbum Sapientis: Sæpiùs, sinceriùs, & veriùs ridet pauper, quàm diues quiescit & dormit. Vnde Iuuenalis Sat. 1. B

——— ——— ——— ——— *Et nos*
Consilium dedimus Syllæ, priuatus vt altum
Dormiret

Item Hieronymus: Ob hoc ampliori voto amplectenda est paupertas, quod ij, qui omnia reliquerunt pro Christo, & nudi nudum sequuntur, excellentiore quâdam dignitate venient cum illo iudices. Vndè: *Vos qui reliquistis omnia & secuti estis me, sedebitis super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israël.* Item: Exemplo Apostolorum qui naues, & retia, & etiam voluntatem habendi reliquerunt pro Christi nomine. Item: Per contrarium eius scilicet copiam, elucet & veritas & vtilitas ipsius. Peccatum Sodomorum fuit *abundantia panis, & superbia* vitæ, quæ ex abundantiâ temporalium bonorum processit: quia: *Ep. ad exsuperantium hortatoriâ.* *Matt. 19.* *Mat. 4* *Ezech. 16.*

Luxuriant animi rebus plerumque secundis.

Item Poëta:

Præstabat castas humilis fortuna Latinas.

Ouid. de Arte Amand. lib. 2. *Iuuenalis Sat. 6.*

Item Gregorius: Quos morum & diuitiarum infirmitas vulnerat, paupertatis medica curat. Item Hieronymus: Ob hoc amanda est paupertas, quòd à quibus, ameris ostendit. Item idem: Hoc vnum deest omnia habenti, quòd non est qui ei verum dicat, vel in corripiendo, vel in consulendo, vel pœnitentiam iniungendo. Sed & propter diuites sumus huius præcepti præuaricatores: *Si peccauerit in te frater tuus, increpa illum; & si pœnitentiam egerit, dimitte illi:* Quos bene confiteri, vel *dignos fructus pœnitentiæ facere*, difficile est. *Luc. 17.* *Mat. 3*

[G] Item: Exemplo Xerxis Regis Persarum cum innumerabili exercitu in expeditionem contra Lacædemones proficiscentis, Ranę & Palpones de penetralibus domus eius eum per adulationes excæcauerunt, dicentes, nec ipsum aërem sufficere capacitatis grandinis cælorum, & similia in hunc modum. Tandem vocatus Domaratus exsul & pauper, etiam Lacedæmonius, ait Regi: Mentiuntur tibi, qui te victorem promittunt ob multitudinem exercitûs. Sed non ità eueniet. Ipsa enim moles exercitus tui opprimet te, & à teipso vincêris; & ità contigit. Item: Quòd ij, *qui reliquerunt omnia sedebunt iudices*, ideò est, quia paupertas voluntaria sæpiùs nutrix est, & signum maioris charitatis: licet tamen inter diuitias esse pauperem. [Matt. 19.] Item: Ad significandum diuitias esse contemnendas, *Adolescens relictâ sindone aufugit nudus.* [Marci 14.] Item: Ad idem figurandum, Ioseph pallium reliquit meretrici Ægyptiacæ. [Genes. 39.] Nisi enim multa etiam de necessarijs relinquamus voluptati meretricum, ipsa inuoluet nos & obruet. Vndè Apostolus: *Omnis qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet*, etiam à licitis. [1. Cor. 9, 25.] Item Ieremias: *Nabuzardan* Rex Cocorum *vinitores pauperes & agricolas reliquit* in terrâ propriâ, diuites verò & potentes rapuit, & transtulit in exsilium. [Ierem. 52, 16. 4. Reg. 25. Ver. 12.] Item Dauid: *Parcet pauperi & inopi, & animas pauperum saluas faciet.* [Ps. 71. 13.] Item in Euangelio pauperem, nomine, Deus vocauit. *Erat autem mendicus nomine Lazarus*: nomen diuitis tanquam indigni & ignominiosi non ponit, dicens: *Erat quidam diues* &c. [Luc. 16, 19, 20.] Item Sanctus Bernardus quærens à quodam Abbate religioso, quomodo ei, & conuentui esset. Respondit: Benè. Quia adhuc relicti sumus pauperes. Item: *Exaudiuit pauperes Dominus, & electos suos non despexit.* Item Hieronymus: In hoc multùm laudanda est [D] paupertas, quia *vinctos eius exaudit* & soluit. [Ps. 68.] Sunt autem compedes naturæ, compedes fortunæ; paupertas scilicet, & illi adhærentia. Sunt & compedes culpæ, & compedes gratiæ & perfectionis. De quibus Augustinus Has nimis onerat, qui supra necessaria accumulat. Item Philosophus: Memini Attalum cum magnâ admiratione omnium hæc dixisse: Diù, inquit, nisi imposuêre diuitiæ. [Senec. ep. 110] Stupebam vbi aliquid ex illis alio atque alio loco fulserat. Existimabam similia esse quæ latebant, his, quæ ostenderentur, sed in quodam apparatu vidi totas vrbis opes cælatas, & in argento & in auro, & in his, quæ pretium auri & argenti vincunt, scilicet exquisitos colores, lapides, & vestes, vltrà, non tantum nostrum, sed vltra finem hostium aduectas. Hinc puerorum perspicuos cultu atque formâ greges: hinc fœminarũ & alia, quæ res suas recognoscens summi imperij fortuna protulerat. Quid hoc est, inquam, aliud quàm irritare cupiditates hominum per se incitatas? Quid sibi vult ista pecunię pompa? Ad discendam auaritiam conuenimus. At, me herclè, minùs cupiditatis isthinc effero quàm attuleram. Contemsi diuitias, non quia sunt superuacuæ, sed quia ab effectu pusillæ sunt. Vidistíne quàm intra paucas horas ille diuitiarum ordo lentè dispositus transierit? hoc totam vitam nostram

ſtram occupabit, quod totam diem occupare non potuit? Acceſſit quoque illud dictum eius: Quòd tam ſuperuacuæ mihi viſæ ſunt habentibus, quàm fuerint ſpectantibus. Hoc itaque ipſe mihi dico, quotiens tale aliquid perſtrinxerit oculos meos, quotiens occurrit domus ſplendida, culta cohors ſeruorum, lectica formoſis impoſita calonibus. Quid miraris? Quid ſtupes? pompa eſt. Oſtenduntur iſtæ res, non poſſidentur; & dum placent tranſeunt. Ad veras potiùs te conuerte diuitias: diſce paruo eſſe contentus. Sed & illam vocem magnus, atque animoſus, exclama: *Habeamus aquam, habeamus polentam.* Turpe eſt beatam vitam in auro & argento reponere; æquè turpe in aquâ & polentâ. Quid ergo faciam, ſi iſta non fuerint? Quæris quod ſi remedium inopiæ? famem fames finit. Alioquin quid intereſt, magna ſint, an exigua, quæ ſeruire te cogant? Quid refert quatulumcumque ſit, quod tibi negare poſſit fortuna? Hæc ipſa etiam aqua & polenta in alienum cadit arbitrium. Liber eſt autem, non in quem parùm licet fortunę, ſed in quem nihil. Ita eſt, ſi nihil horum deſideres. Natura dixit omnibus; hęc ſi voles frequenter cogitare, id agis, vt ſis fœlix, non vt videaris, & vt tibi videaris, & non alijs. Item ad idem Poëta:

A

Horat. l. 1 ep. 12.

——— ——— ——— *Tolle querelas.*
Pauper enim non eſt cui rerum ſuppetit vſus.
Si ventri bene, ſi lateri pedibuſque tuis, nil
Diuitiæ poterunt regales addere maius.

B

Item: Diues qui neceſſarijs non eſt contentus, Lupus eſt, qui plures ouiculas ſtrangulat, cùm vix vnam vorare & comedere queat. Item Seneca: Hoc ex alienis hortulis ſumptum eſt: Magnę ſunt diuitię, lege naturę compoſita paupertas. Lex autem illa naturę, ſcis quos nobis terminos ponat vel ſtatuat? Non eſurire, non ſitire, non algere. Vt famem ſitimque repellas, non eſt neceſſe ſuperbis aſſidere liminibus, nec ſupercilium graue, & contumelioſam etiam humanitatem pati; nec eſt neceſſe maria tentare, nec ſequi caſtra. Pacabile eſt quod natura deſiderat, & eſt appoſitum. Sed nunc ad ſuperuacua ſudatur. Illa ſunt quę togam conterunt, quę nos ſeneſcere ſub tentorio cogunt, quæ in aliena littora impingunt. Ad manum eſt quod ſat eſt. Item idē: Honeſta, inquit, res eſt læta paupertas. Illa verò non eſt paupertas ſi lęta eſt, quia cui bene cum paupertate conuenit, diues eſt. Non qui parùm habet ſed qui plus cupit pauper eſt. Quid enim refert quantum illi in arcâ, quantum in horreis iaceat, quantum paſcat vel fœneret, ſi alieno imminet; ſi non acquiſita, ſed acquirenda computet? Quis ſit diuitiarum modus, quæris? Primus: Habere quod neceſſe eſt. Secundus: Quod ſat eſt, vel quod ſatis eſt, poſſidet. Is ſatietatem habet, qui quantulumcumque modicum, ſcilicet neceſſitatem, etiam neceſſitate, poſſidet. Natura enim contenta eſt neceſſitate, etiam

Epiſt. 4 in fine.

Seneca Epiſt. 2.

C te, etiam cum temperatâ & modicâ fame & siti; his autem quæ supersunt, supra famem & sitim satiatur.

Capvt XVII.

CONTRA QVÆRITANTES ET DETINENTES SVPERFLVA.

SEd huic obijcit Augustinus, inquiens: non tantùm si superflua, sed etiam si necessaria pauperibus non erogemus, raptores sumus. Item Hieronymus: Aliena rapere conuincitur, qui vltra necessaria sibi retinere probatur. Quasi diceret: Necessitatem retinere potes, dum de hac pro tempore, & loco, & inopiâ postulantis eroges. Augustinus etiam satietatem concedit diuitibus dicens: Diuites vtantur superfluis, dùm ex eis pauperibus necessaria erogēt. D Contrà verò: Bonum paupertatis videtur Salomon dicere, cùm orauit dicens: *Diuitias & paupertatem ne dederis mihi.* Respondetur: Quia paupertatem non abhorruit, sed occasionem eius, scilicet: ne occasione eius furtum perpetraret. Sed nec diuitias expauit, sed morbum earum, scilicet superbiam. Sed si paupertatem patienter ferre non potes, eligas mediocritatem iuxta Poëtam, qui ait:

Prou. 30.

Horat. lib. 2, Ode 10

Auream quisquis mediocritatem
Diligit tutus, caret obsoleti
Sordibus tecti, caret inuidendâ
Sobrius aulâ.

Catvt XVIII.

DE MEDIOCRITATE.

Ps. 36. 16.

DAuid auream mediocritatem commendans, ait: *Meliùs est modicum iusto super diuitias peccatorum multas:* Quia, vt ait Augustinus: Qui diues est, multis indiget; & vbi sunt multæ diuitiæ, & ibi multorum indigentia; Diuitiasque, quas diuites iniustè congesserant, adsunt qui in puncto horæ eas deuorent. Item de hac mediocritate ait Sapiens quidam: *Melior est buccella panis cum gaudio* quàm diuitiæ, & affluentiæ, & epulæ Regum & Principum. Item hanc commendans Seneca, ait: Ciues Romani simul cœnaturi in honorem Iouis in loco publico, cùm alij vasa aurea, alij gemmea, alij argentea, & tapetia, vestesque sericas artificiosissimè contextas afferrent, & in publicum sternerent, libet inter hos intueri concordiam & similitudinem alterius Catonis domi forisque egregia facta: Tuberonis, qui ligneos lectulos, cùm alij argenteos,

Prou. 17, 1.

Ep. 95. 98. & 104.

genteos, in publicum ſtrauit, hœdinaſque proſtragulis & tapetijs pelles, & ante ipſius Iouis cellam appoſita cõuiuis vaſa fictilia; Quid aliud præter paupertatem in capitolio poſſet conſecrare? Vt nullum factum eius habeam, quo illum Catonibus inſeram, hoc parùm credimus? Cenſura fuit potius illa collatio cœnæ, non cœna; quaſi potiùs fuit ſchola & doctrina ad appetendum mediocritatem, quàm cœna ad explendum & ſaturandum ventrem. O quàm ignorant homines cupidi gloriæ, quid illa ſit, aut quemadmodum appetenda! Illo die populus Romanus multorum ſupellectilem ſpectauit, vnius tantum miratus eſt. Omnium aliorum aurum argentumque fractum eſt, & millies conflatum & adhuc conflandum, per manus ſordidas tranſiturum, contrectatum & contrectandum, at omnibus ſæculis Tuberonis fictilia durabunt. Item idem ampliùs determinans & circũcidens mediocritatem, etiam quàm Auguſtinus (in cuius determinatione aliquid furti videtur latere, cùm ait: pro modulo perſonę tuę, & facultate, pro conſuetudine Eccleſiæ, & patriæ in quâ tibi viuendum eſt) ait: Illud te admoneo ne eorum more, qui non proficere, ſed conſpici cupiunt, facias aliqua, quæ in habitu tuo, aut genere vitæ notabilia ſunt. Aſperum cultum, & intonſum caput, & negligentiorem barbam, & indictum argento odium, & cubile humi poſitum, & quidquid aliud ambitionem peruerſâ ſequitur viâ, euita. Satis ipſum nomen Philiſophiæ etiam cæleſtis, etiam ſi modeſtè tractetur, inuidioſum eſt. Quid ſi nos hominum conſuetudini cœperimus excerpere? Intus omnia diſſimilia ſint; frons populo noſtra conueniat. Non ſplendeat toga, nec ſordeat quidem. Non habeamus argentum in quo ſolidi auri cęlatura deſcenderit, ſed non putemus frugalitatis indicium auro argentoque caruiſſe. Id agamus, vt meliorem vitam ſequamur quàm vulgus, non vt contrariam. Alioquin quos emendari volumus, fugamus à nobis, & auertimus. Illud quoque efficimus, vt nihil imitari velint noſtri dùm timent ne imitanda ſint omnia. Hoc primum Philoſophia dimittit, ſenſum communiorem, humanitatem contumelioſam ſecundum mores hominum minùs honeſtati congruos, & congregationem pecuniæ, ſcilicet, à quâ profeſſione diſſimilitudo nos ſeparabit. Nempe propoſitum noſtrum eſt ſecundum naturam viuere. Contra naturam eſt torquere corpus noſtrum, & faciles odiſſe munditias, & ſqualorem appetere, & cibis non tantùm vilibus vti, ſed concretis & horridis. Quemadmodùm autem deſiderare delicatas res luxuriæ eſt, ità vſitatas, & non magno parabiles fugere, dementiæ. Frugalitatem exigit Philoſophia, non pœnam. Poteſt autem eſſe non incompta frugalitas. Hic modus mihi placet; ſcilicet, temperetur vita inter bonos mores & publicos ſuſcipiant omnes vitam noſtram, ſed non agnoſcant. Quid ergo? Eadem faciemus quæ cæteri? Nihil inter nos & illos intererit? Plurimùm quidem. Diſſimiles nos eſſe vulgo ſciat quì nos inſpexerit propiùs, qui domum noſtram intrauerit, nos potiùs miretur quàm ſupellectilem

Senec. ep. 5.

pellectilem

C pellectilem nostram. Magnus quidem est ille, qui fictilibus sic vtitur quemadmodum argento: nec ille minor est, qui sic argento vtitur, quemadmodum fictilibus. Infirmi animi est pati non posse diuitias. Nunquid igitur appetendæ sunt? Non: sed nec contemnendæ iuxta verbum Attali Magni Philosophi, qui diuitias non contemsit, sed alijs habendas permisit.

Sen. ep. 110.

Capvt XIX.

CONTRA VERMEM ET MALVM DIVITIARVM.

SIcut spiritualis paupertatis, hoc est, humilitatis, nutrix est & fomentum ista sensibilis paupertas, ità oppositum eius, scilicet diuitiæ nutriunt & pariunt cupiditatem, Apostolo attestante, qui ait in Epist. 1. ad Tim. 6. loquẽs contra laborantes in acquisitione diuitiarum: *Est autem quæstus magnus pietas cum sufficientiâ*, scilicet, vt habeat homo, quantùm necesse est vitæ sustentandæ, & quantùm congruit personæ suæ, vt eis conueniat, cum quibus honestè viuendum est. Et addit: *Nihil enim intulimus in hunc mundum, haud dubium quia nec auferre quid possumus. Habentes alimenta*, simplicia, non delectamenta, D non gulæ irritamenta, *& vestes, quibus tegamur*, non ornemur & luxuriemur, *his contenti simus. Nam qui volunt diuites fieri*; non ait *sunt*, sed *volunt diuites fieri*, vltra scilicet propositum, & fines, & terminos positos à naturâ, *incidunt in tentationes multas & laqueum diaboli, & in desideria multa inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem.*

Vers. 6. Vers. 7. Vers. 8. Vers. 9.

Capvt XX.

CONTRA CVPIDITATEM ET AVARITIAM.

RAdix omnium malorum est cupiditas, quæ est plus habendi quidlibet quàm satis est; quod Græcè dicitur πλεονεξία. Hâc enim cecidit diabolus, qui nõ pecuniã, sed propria potestatẽ amauit, & primi homines qui volũt esse sicut Dij. Ergo cupiditas, secundũ hoc, continere videtur quasdam species vitiorũ, scilicet superbiam, elationem, gastrimargiam & quasdam alias. Ad quam quęstionem, & argumentum ad ipsam, facit, quod supponit Augustinus: Quidam libri habent, *Radix omnium malorum est auaria*, quæ specialiter intelligitur amor pecuniæ. Vndè in Græco dicitur φιλαργυρία; sed hîc species ponitur pro genere. Auaritia enim est species cupiditatis: Gregorius è contrà, inter hæc non distinguit, dicens: Tribus modis tentauit diabolus primum hominem.

Primò Gulâ, in persuasione cibi, cùm dixit: *In quâcumque die comederitis*. Secundò, inani gloriâ, in promissione deitatis, cùm ait: *Eritis sicut Dij*. Tertiò,

1. Tim. 6, 10. Gen. 3. Lib. 3. de. lib. arbitr. ca. 17. & in Ps. 118. cõc. 11. 1. Tim. 6, 10. Homil 16. in Euang. Gen. 3.

tiò, Auaritia, in promissione scientiæ, cùm dixit: *Scientes bonum & malum.* A

Gula est immoderata cibi auiditas. Vana gloria, amor propriæ excellentiæ. Auaritia immoderata est habendi cupiditas, quę non tantùm est pecunię, sed & altitudinis & scientiæ, cùm supra modum sublimitas ambitur, imò etiam quæcumque res, cùm suprà, quàm satis est, appetitur secundum Augustinum. Item ad idem Philosophus: & quemadmodum aliarum rerum, ita & intemperantiâ litterarum laboramus. Non enim discimus vitæ, sed scholæ. Item Philosophus: Non est quòd mireris animum meum; adhuc de alieno liberalis sum. Quare autem alienum dixi? Quicquid benè dictum est ab vllo, meum est, sicut id quod ab Epicuro dictum est: *Si ad naturam viuas, nunquam eris pauper; si ad opinionem, nunquàm eris diues. Exiguum natura desiderat, immensum opinio.* Congeratur in te, quicquid locupletes multi possederunt: Vltra priuatum pecuniæ modum fortuna te prouehat, auro tegat, purpurâ vestiat, & ad hoc modus deliciarum opumque perducat vt terram marmoribus abscōdas, non tantùm habere tibi liceat sed calcare diuitias. Accedant statuæ & picturæ & quicquid ars vltrà luxuriæ elaborauit, & ab his maiora cupere disces. Naturalia desideria finita sunt: ex falsa enim opinione nascentia, vbi desinant, non habent: Nullus enim terminus falso est: viâ eunti aliquid extremum est: error immensus est. Retrahe ergo te à vanis, & cùm vis scire quod petis, vtrùm naturalem habeat aut cæcam cupiditatem, considera si non possit alicubi consistere. Si longè progresso, semper aliquid longius restat, scito id natualre non esse, quia:

Senec. ep. 16.

B

Crescit amor nummi, quantùm ipsa pecunia crescit.

Iuuen Sat. 14 Ver. 15.

Si diuitias non haberemus, auari & cupidi non essemus. Item Salomon Parabolarum cap. 30. *Sanguisugæ duæ filiæ sunt* diaboli incessanter *clamantes: Affer, affer.* Libido incessanter, & incessantiùs cupiditas. Illi enim ætate vel medicamento occurritur aliquo, isti nullo. Item cupiditas cōparatur Hydropisi, quia:

Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.

Ouid. I Fast.

Item: Et fabulæ Narcissi comparatur, quia:

Dumq; sitim sedare cupit, sitis altera creuit.

Idem 3. Metam. fab. 6.

Item: Iuxta verbum cuiusdam Sapientis: Nos senes, cùm ad omnia alia rectiùs cæteris sapiamus, ad solam auaritiam desipimus & deficimus: & quò minùs restat viæ, tantò ampliùs viatici quæritur.

C

CAPVT XXI.

DE AVARITIA.

AVaritiam speciem cupiditatis, licèt Gregorius inter speciem & genus non distinguat, sugillat & detestatur Ecclesiasticus cap. 10. *Auaro autem nihil est scelestius.* Et quia pro auaritiâ & pecuniâ cupidè congregatâ sæpè superbit auarus, addit: *Quid superbis terra & cinis?* Deinde proponit de auaritiâ: *Nihil est enim iniquius quàm amare pecunias. Hic enim & animam suam,* non tantùm linguam, *venalem habet, quia in vitâ suâ proiecit intima sua,* seipsum euiscerans (sicut aranea quæ texit inutiles telas) sollicitudine acquirendi

D & conseruandi pecuniam. Vnde Dauid: *& tabescere fecisti* * inuidiâ, *sicut araneam animam eius,* quia:

Impiger extremos currit mercator ad Indos.

Item Hieronymus in fine galeati principij: *Credenti totus mundus diuitiarum est: infidelis autem etiam obolo indiget,* & magis eo quod non habet, quam eo quod habet. Item: Epitheton est auaritę, auarum vel facere superbum, Vrbanum, & aliquantulum lautiorem, vel eo nihil esse sordidius. Vnde Iuuenalis: *vsque ad talum sordidus.*

Hoc epitheton iugulare sufficiat illud Horatij:

Tantalus à labris sitiens fugientia captat
Flumina; Quid rides? Mutato nomine, de te
Fabula narratur, congestis vndique saxis
Indormis inhians, & tanquam parcere sacris
Cogeris, aut pictis tanquam gaudere tabellis.

Item: Ad hoc facit verbum cuiusdam pauperis Clerici & honesti, dicentis: Diuitias illius diuitis centuplicatas, etiam millecuplatas proijcerem, antequam tantam sollicitudinem acquirendi conseruandique, & adspiciendi eas haberem. Sine sollicitudine enim eas habeo & conspicio. Ingredior enim monasterium, cuius aurum & argentum in vasis templi adspicio, pasco oculos: quod mihi conseruatur sine sollicitudine appositionis custodum, vt iterum cùm libuerit, eo viso pascã oculos. Hieronymus: Clericus diues debet esse in conscientiâ, pauper in pecuniâ: Est enim in partem vel sortem Domini adsumptus, imò pars Domini. Nos enim sumus, de quibus ait: *Funes ceciderunt mihi in præclaris:* qui oculos & retrò habere debemus, nobis scilicet & alijs prouidentes. Item Sebastianus in Legendâ suâ: Si obijcis cur Deus dedit diuitias, si eas habere non possimus, nec debemus? Ad opus, inquit, liberalitatis tibi collatæ sunt. Si vis fœnerare & eas multiplicare, potiùs fœnerare eas fratri Christo. Pone eas in manus pauperis Christi, *Centuplum accipies & vitam*

Margin notes: Homil. 16. in Euang. — Vers. 9, 10. — * F. auaritiâ, aut sollicitudine — Ps. 38. — Horat. l. 1. ep. 1. — Epist. ad Paulin. ex c. 17. Prouerb. iuxta 7 post vers. 6. — Lib. 1. Satyr. 1 — Epist. ad Nepotianũ de vitâ Clericorum. — Ps. 15. — Matth. 19.

tam æternam poßdebis. Nonne tibi gratiosus esset, qui tibi transituro ad nundinas per locum periculosum, latrunculis obsitum, pecuniam tuam ad locum tutiorem deferre, vt saluam illam reciperes? Ita quidem. Pone igitur eam in manus pauperum, *à quibus in cælestes thesauros deportetur, vbi fures non furantur, nec effodiunt.*

A

Mat. 6

Quas dederis solas semper habebis opes.

Martial. l. 5. Epigram. 43.

Etem Ecclesiasticus auaritiæ vitium suggillans, ait cap. 14. *Viro cupido & tenaci, sine ratione est substantia.* Per fas enim & nefas acquiritur, & ita sine ratione. *Si poteris rectè, si non quocumque modo rem.* Idem consequenter: *& homini liuido ad quid aurum?* Videtur ergo quòd omnis auarus inuidus: Inuidet enim alienis diuitijs, vt habeat eas. *Qui aceruat ex animo suo iniustè, alijs congregat, & in bonis illius alius luxuriabitur. Qui sibi est nequam, cui alij bonus erit? Et non*, ideò, *iucundabitur in bonis suis.* Et Dauid: *Thesaurizat, & ignorat cui congregabit ea:* Et: *Relinquent alienis diuitias suas. Qui sibi inuidet, nihil est eo nequius, & hæc redditio est malitiæ ipsius, & si bene fecerit, ignoranter, & non volens facit, & in nouißimo malitiam suam manifestat. Insatiabilis est oculus cupidi in partem iniquitatis : non satiabitur donec consumat* iustitiam, *animam suam arefaciens. Oculus malus ad mala, & non satiabitur pane indigens; in tristitia* auarus *erit super mensam suam.* Item: Iuxta quendam sapientem: Nihil grauius imprecari potest cuiuis quàm auaritia, quâ, in præsenti vexante cor eius, dira tormenta patitur & in futuro æterna supplicia sic promeretur. Item Apostolus ad Ephesios 5. *Scitote quòd omnis fornicator, aut immundus, aut auarus (quod est idolorum seruitus) non habet hæreditatem in Christi regno, & Dei.* Sicut enim idololatra latriam & seruitutem, quæ Deo debetur, exhibet idolo; ità auarus seruiens potiùs pecuniæ, quàm Deo, cultum Deo debitum, exhibet pecuniæ & nummo. Item Apostolus ad Coloss. 3. *Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram*, fugientes *fornicationem, libidinem, concupiscentiam malam, & auaritiam, quæ est simulacrorum seruitus.* Augustinus etiam auaritiam, idololatriæ rectè comparat, quia non dispar malitia, & vno plenè opere complectur. Vtraque enim nititur auferre Deo quod suum est. Hæc scilicet gloriam Deitatis, ne solus habeat eam, & illa res Dei, vt sola habeat quę Dominus omnibus fecit. Item Hieronymus ad Heliodorum Monachum: Æstimato malè pondere peccatorum, leuiùs peccare videtur alicui auarus, quàm idololatra; sed non mediocriter errat. Non enim grauiùs peccat, qui duo grana thuris proijcit super altare Mercurij, quàm qui auarè, cupidè, & inutiliter pecuniam congregat & cöaceruat. Item Dominus in Euangelio: *Nemo potest duobus Dominis seruire, Deo & Mãmonæ*, id est auaritiæ, quæ nomine deliciarũ vel diuitiarum, quæ eam pariunt & fouent, immo potiùs nomine dæmonis, qui præest diuitijs malè acquisitis, nuncupatur. Item diabolus ad Dominum de auaritiâ tentans eum ait: *Hæc omnia tibi dabo, si procidens adoraueris me.* Ergo

Eccli. 14. 3. Horat. 1. ep. 1. Eccli. 14. Ps. 38. & 48. Eccli. 14.

B

Matt. 6. 24.

Matt. 4. 9.

C qui diuitias & gloriam mundi appetit, cadit & adorat diabolum. Auaritia enim respectu aliorum vitiorum maiorem operatur casum, quæ Deo seruitutem & adorationem sibi debitam aufert. Item Apostolus 1. ad Cor. 5. *Si quis frater nominatur inter vos fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum huiusmodi non licet cibum sumere.* Ergo vitandi sunt auari, maximè fœneratores à communione Sacramentorum Ecclesię separandi, nisi resipiscant & ablata restituant. Apud Sanctum Dionysium quidam talis mortuus in sterquilinium proiectus est. Tandem procurante auaritiâ cuiusdam Monasterij in sepulturâ Ecclesiæ est sepultus. Et reclamantibus honestis viris, ne in exemplo traheretur, proiectum est cadauer eius effossum in sterquilinium. Obiectio de militibus detinentibus decimas. Item Dominus in Euangelio: *Cauete vobis ab omni auaritiâ. Non enim in abundantiâ, cuiusquam vita eius est, ex his quæ possidet.* Possessio enim eius, gratiæ & gloriæ est amissio. Item Parabolarum cap. 15. *Conturbat domum suam qui sectatur auaritiam: qui autem odit munera, viuet. Qui verò libenter accipiunt munera, ignis deuorabit tabernacula eorum.* Item 28. *Qui odit auaritiam, longi fient dies eius. Vir autem qui festinat ditari, & alijs inuidet, ignorat quòd egestas superueniet*

D *ei.* Item Ecclesiastę 5. *Auarus non implebitur pecunia, & qui amat diuitias, fructus non capiet ex eis. Vbi multæ diuitiæ, & multi qui comedunt eas. Et quid prodest possessori, nisi quod cernit eas?* Item in eodem: *Vir cui dedit Deus diuitias, & substantiam, & honorem, & nihil deest animæ suæ ex omnibus quæ desiderat; nec tribuit ei potestatem Deus, vt comedat ex eo, sed homo extraneus vorabit illud; hoc vanitas & miseria magna est.* Item Horatius:

1 Cor. 5. 11. — Luc. 12 — Iob. 15 — Prou. 28. — Ibid. — Cap. 6. — Lib. 1. ep. 16.

Quò melior seruo, vel liberior sit auarus
Non video. Nam qui cupiet metuet quoque, porrò
Qui metuens viuit liber mihi non erit vnquam.

Quia:

Perdidit arma, locum virtutis deseruit, qui
Semper in augendâ festinat, & obruitur re.

Item Hieronymus: Auaritia est sicut infernus, & os vuluæ meretricis. Insatiabilis enim est; & quò magis rapit & deuorat, eò ampliùs rapere sitit, quæ perdat. Vndè Poëta.

In cōmend. in cap. 30. Prou.

——— *Opibus donatur auaris*
Quicquid in orbe perit.

Item idem:

Semper auarus etiam diues eget.

Diues verò est, qui pauper est cum Christo. Item idem: Cùm duæ sunt filiæ sanguisugę, scilicet libido & auaritia; peior filia & detestabilior est auaritia. Illi enim succurritur, beneficio ætatis, progressu tēporis, huic verò nullo medetur quis antidoto; sed quantò minùs restat viæ, tantò magis crescit in acquirendo,

Prou. 30.

A

do. Vnde Claudianus:

Quid neruos secuisse iuuat? Vis nulla cruentam
Castrat auaritiam, paruis exercita furtis;
———— Sed peius in aurum,
Æstuat; hoc vno fruitur succisa libido.

Lib.1. in Eutropiū

Item: Dominus in iudicio super omnia monstra, solum monstrum auaritiæ detestabitur; vtpotè causam damnationis nostræ; eiusque contrarium, scilicet misericordem largitatem vel liberalitatem super omnia opera nostra, quasi causam salutis nostræ approbabit, cùm dicet: *Esuriui & non dedistis mihi manducare, sitiui & non dedistis mihi bibere*, & ità de cæteris. Et quę est causa quare non dederitis? Auaritia. Quæ, quare dederitis? Liberalitas. Faciliùs est tamen dare (quia hoc est se exonerare) quàm opera cæterarum virtutum implere. Vnde & modicum est pœnitenti iniungere, de substantiâ suâ pauperibus erogare, nisi auaritia laborauerit, vt sic curetur ab eâ. Item Hieronymus: Eò detestabilior est auaritia quòd ipsa vitium contrarium sibi nutrit & fouet: Prodigalitatem enim semper ferè comitatur auaritia. Vndè Poëta Claudianus:

Matt. 25.

———— Quodcumque profunda
Traxit auaritia, luxu peiore refundit.

De bel. lo Gildonico

Quomodo ergo sunt contraria?

Item Genesis 31. Rachel fugiens cum Iacob à facie patris sui Laban furata est idola eius, quæ abscondit subter stramenta cameli & sedit super. Quæ Laban quærenti ea, & non inuenienti in tentorio eius, ait: *Ne irascatur Dominus meus, quòd coram te nequeo assurgere, quia iuxta consuetudinem fœminarum nunc accidit mihi.* Iacob autem posteà comperiens Deos alienos esse in domo suâ scilicet idola Laban, licèt aurea & argentea cum inauribus & ornamentis & philacterijs suis infodit sub terebintho. Per Iacob Christus & perfectè pœnitens qui omnem cupiditatem mundanam, antiquam, & Philosophiam eius, id est omnes occasiones & circumstantias auaritię infodit sub cruce Christi; nudus nudum sequens Crucifixum, cuius paupertas maximè in cruce apparuit. Pendens enim in eâ tantum cinctorium, velamen scilicet pudendorum, habuit. Quis cū Christo dicere potest: *Venit enim Princeps huius mūdi & in me non habet quicquam?* Et cū Apostolo: *Mūdus mihi crucifixus est, & ego mūdo?* Per Rachel, quæ interpretatur ouis, molliter pœnitens & imperfectè significatur. Cui *iuxta cōsuetudinē fœminarū accidit*, cùm immunditiā auaritię secutus, quasi muliebria patitur. De hac tamen pœnitēdo abscōdit idola, hoc est auaritiā, & subter stramēta cameli, scilicet sub fimo, & sub stratorio cameli, hoc est humilitate pœnitentiæ, omnem tumorem, & sublimitatem, & auaritiam, quæ est ex diuitijs, tegens; ita quòd sedit super fimum in quo abscondita erant idola, quia Deum præponit omnibus, & si iuxta se diuitias habeat: Cui tamen res

Genes. 31, 19, 34.

Genes. 35, 4.

Ioan. 14.
Gal. 6.
Genes. 31, 35.

C suæ seruiuit; non ille rebus, qui de se ait:

Horat. .1.ep. 1. *Et mihi res, non me rebus supponere conor.*

Item ad idem valet exemplum Ioseph, qui non tantùm pallium, sed & laciniam eius reliquit meretrici Ægyptiacæ. Hoc est non tantùm cupiditatem, sed & omnem occasionem eius & circumstantiam relinquere debemus mundanæ volùptati. Item ad idem valet exemplum *adolescentis, qui, relictâ syndone, nudus profugit ab eis*, scilicet Iudæis. Item ad hoc valet exemplum de vitulo conflatili, quem Moyses præcepit redigi in minutissimum puluerem. Non enim tantùm ipsam auaritiam, & substantiam peccati debemus condemnare, per pœnitentiam adolere, sed etiam omnes circumstantias eius, & occasiones minutissimas penitus absumere, & fimo immũdissimorũ stercorum cõdemnare cũ Apostolo, qui ait: *Omnia hæc reputaui vt stercora, vt Christũ lucrifacerẽ.* Item Hieronymus: Crates Thebanus, homo quondam ditissimus, proficiscens ad philosophandũ Athenas, magnũ auri pondus secum detulit. Qui in viâ secum deliberans, & considerans se non posse simul virtutes & diuitias possidere, cùm ad dediscẽdam auaritiam iret, diuitiasq́; fomentũ & nutrimẽtum esse auaritiæ conspiceret, proiecit à se aurum, inquiens: O diuitiæ, abite, procul sitis à nobis. Nunc verò sarcinati auro & argento Christum pauperem sequimur, & sub prætextu eleemosynæ pristinis opibus incubantes, quomodò possumus aliena fideliter distribuere, qui nostra timidè reseruamus? I-D tem ad idem valet exemplum Cynici & Philosophi illius, scilicet Diogenis, in dolio degentis, qui vacuus spei & timoris expers, locupletem transegit paupertatem.

Genes. 39. Marci 14. Exod. 32,20. Philip. 3. 12.q.2. Gloria ex epist. ad Paulinum de institut. Monachi.

Ad quem Aristippus quidam aulicus, cùm mũdaret & lauaret olera sua, accedens ait: Tu cùm sapiens & Philosophus sis, si regibus seruire voluisses, olera tua non lauares. Cui respondens, ait: Si paupertate mediocri scires vti, non oporteret te regibus mendicando adulatione mentiri. Vndè Horatius:

Lib.1. ep. 17.

Si pranderet olus patienter, regibus vti
Nollet Aristippus: Si sciret regibus vti,
Fastidiret olus, qui me notat.

CAPVT XXII.

CONTRA ACCEPTORES MVNERVM.

NOn tantùm exemplis Ethnicorum detestamur & iugulamus auaritiam, & omnem acceptionem munerum, sed & exemplis plurimis Sacræ Scripturæ. Primò exemplo Abrahæ, cui reuertenti à cæde quatuor Regum, cùm Loth, & substantiam eius reduceret, Rex Sodomorum dixit: *Da mihi animas, cætera tolle tibi.* *Qui respondit ei: Leuo manum meam ad Dominum Deum*

Genes. 14.

excelsum, possessorem cæli & terræ, quòd à filo subtegminis vsque ad corrigiam caligæ non accipiam ex omnibus, quæ tua sunt, ne dicas: ego ditaui Abraham; Exceptis his quæ comederunt iuuenes, & partibus virorum, qui mecum venerunt. Isti enim accipient partes suas. Item Genesis 23. Abraham mortuâ vxore Sarâ, dixit ad filios Heth: *Aduena sum & peregrinus apud vos, date mihi ius sepulchri vobiscum, vt sepeliam mortuum meum. Responderuntq; filij Heth: Princeps Dei es apud nos: in electis sepulchris nostris sepeli mortuum tuum. Surrexit Abraham,* gratias egit, *& adorauit eos, & dixit: Si placeat vobis, vt sepeliam mortuum meum, intercedite apud Ephron filium Seor, vt pro pecuniâ dignâ det mihi speluncam duplicem, quam habet in extremâ parte agri sui, in possessionem sepulchri. Respondit Ephron cunctis audientibus. Nequaquam ita fiet: sed gratis trado tibi agrum & speluncam, quæ in eo est. Respondit Abraham:* Non gratis accipiam, sed *dabo pecuniam pro agro. Suscipe eam, & sic sepeliam mortuum meum in eo. Et appendit pecuniam Abraham, quam Ephron postulauit, scilicet quadringentos siclos argenti probatæ monetæ & publicæ.* Item Genesis 33. Exemplo Esau, qui Iacob fratre suo offerente ei munera in bobus, asinis, seruis & ancillis, ait: *Quænam sunt istæ turmæ quas obuiam habui? Respondit Iacob: Vt inuenirem gratiam coram Domino meo. Et ille: Habeo,* inquit, *plurima frater mi, sint tua tibi. Dixitq; Iacob: Noli ita obsecro; sed si inueni gratiam in oculis tuis, accipe munusculum de manibus meis: sic enim vidi faciem tuam, quasi viderem vultum Dei: Sis mihi propitius; & suscipe benedictionem, quam attuli tibi. Vix fratre compellente suscepit.* Ista tamen susceptio, licèt coacta, in eo, & in similibus eius, signum est diuinæ reprobationis. Quidam enim sunt, qui volunt cogi accipere, & tamen accipiunt. *Grata est vis ista sibi, cogiq; meretur.* Item Exodi capitibus 34. & 35. Pro construendo enim tabernaculo omnes viri & mulieres mente deuotâ obtulerunt donaria, vt fierent opera quæ iusserat Dominus per manum Moysi: cunctique filij Israël voluntaria Domino dedicauerunt. *Cùm autem artifices instarent operi, dixerunt Moysi: Plus offert populus quàm necessarium est. Iussit ergo Moyses præconis voce cantari: Nec vir, nec mulier quicquam vltrà offerat in opere Sanctuarij. Sicq; cessatum est à muneribus offerendis, eò quòd oblata sufficerent, & superabundarent.* Item Numeri cap. 16. Increpante Moyse Dathan & Abiron murmurantes contra Aaron, respondeunt ei dicentes: *Nunquid parùm est tibi, quòd deduxisti nos de terrâ, lacte & melle manante, vt occideres nos in deserto, nisi & dominatus fueris nostri? An & oculos nostros vis eruere? Iratusq; Moyses valdè ait ad Dominum: Ne aspicias Domine sacrificia eorum: tu scis, quòd nec asellum quidem vnquàm acceperim ab eis, nec afflixerim quempiam eorum.* Item numeri * cap. 22. *Seniores Moab & maiores natu habentes pretium diuinationis in manibus, missi à Balac, dixerunt ad Balaam: Sic dixit Balac, filius Sephor, Rex Moabitarum: Ne cuncteris venire ad me paratum honorare te & quidquid volueris dare tibi. Veni & maledic populo isti. Respondit Balaam: Si dederit* mihi

A

B

Ca. 34. à ver. 19. vsque ad 27. & c. 35. à ver. 5. ad finē vsque. Exod. c. 36. ver. 5.

* *Al. 60.*

C *mihi Balac plenam domum argenti vel auri, non potero immutare verbum Dei mei, vt vel minùs, vèl plus loquar.* Item: Balac præbens & offerens ei munera, ait: *Maledic Iacob, deteſtare Iſraël. Qui reſpondit: Quomodo maledicam, cui non maledixit Deus? Quâ ratione deteſter, quem Dominus non deteſtatur? Nunquid aliud loqui poſſum, quàm quod iuſsit mihi Deus? Qui benedixerit Iacob, erit & ipſe benedictus, & qui maledixerit, in maledictionem deputabitur. Veruntamen pergens ad populum meum, dabo tibi conſilium, quid populus tuus huic populo faciat.* Quod & impleuit, ſicut Ioannes in Apocalypſi teſtatur dicens: Balaam, accepto pretio diuinationis, licet coactus, *docebat Balac mittere ſcandalum filijs Iſraël,* ſcilicet *edere* de ſacrificijs idolorum *& fornicari.* Item 1. Reg. 12. *Dixit Samuel ad vniuerſum Iſraël. Audiui vocem veſtram iuxta omnia, quæ locuti eſtis ad me; & conſtitui ſuper vos Regem, qui graditur ante vos; & nùnc ſenui conuerſatus coram vobis ab adoleſcentiâ meâ vſque in diem hanc. Ecce præſto ſum. Loquimini de me coram Domino & coram Chriſto eius,* ſcilicet Saule. *Vtrùm bouem cuiuſquam tulerim, an aſinum. Si quempiam calumniatus ſum, ſi oppreſsi aliquem, ſi de manu cuiuſquam munus accepi, & contemnam illud hodie, vobiſq; reſtituam.* Item: Exemplo Dauid 2. Reg. vltimo: *Nequaquam fiet vt vis, ſed emam pretio* D *à te aream, vbi ædificetur Domino templum, & non offeram Domino meo holocauſta gratuita.* Item: Exemplo addo Prophetæ 3. Reg. 13. *Locutus eſt Rex ad virum Dei: Veni mecum domum vt prandeas, & dabo tibi munera. Reſpondit vir Dei regi: Si dederis mihi mediam partem domûs tuæ, non veniam tecum, nec comedam panem, neque bibam aquam in loco iſto.* Item 2. Eſdræ quinto: *Ego & fratres mei, & pueri mei commodauimus plurimis pecuniam & frumentum: non repetamus in commune iſtud, es alienum concedamus quod debetur nobis &c.* Item: Actum Apoſtolorum cap. 20. *Vos ſcitis à primâ die, quâ ingreſſus ſum in Aſiam, qualiter vobiſcum per omne tempus fuerim conuerſatus, ſeruiens Domino in humilitate & lachrymis.* Et texens ſermonem moraliſſimum, vltimo annectit de officio Prælatorum, docens eos cauere auaritiam exemplo ſui, cùm ait: *argentum, & aurum, aut veſtem non concupiui. Ipſi ſcitis, quoniam ad ea quæ opùs mihi erant, & his qui mecum ſunt, miniſtrauerunt manus meæ.* Item epiſtola Iudæ: *Væ illis qui in viâ Cain abierunt, & errore Balaam mercede effuſi ſunt, & in contradictione Coré perierunt.* Item 2. ad Corinth. 11. *Gratis euangelizaui vobis, & cùm eſſem apud vos & egerem, nulli oneroſus fui, ſed in omnibus ſine onere me vobis ſeruaui, & ſeruabo. Eſt veritas Chriſti in me, quoniam hæc gloriatio non accipiendi non infringetur in me, in regionibus Achaiæ, quod facio & faciam, vt amputem occaſionem* prædicandi eis, qui propter quæſtum prædicant. Item Ezechiêlis cap. 22. *Munera, vſuram & ſuperabundantiam accepiſti, & auarè proximos tuos calumniabaris, meiq; oblita es, ait Dominus. Ecce, comploſi manus meas ſuper auaritiam tuam quam feciſti.* Item Apoſtolus in Act. Apoſtolorum 20. *Omnia oſtendi vobis, quoniam ſic laborantes oportet ſuſci-*

Num. 23. | Num. 24. | Apoc. 2 | 1. Paral. 21. | Addo Proph. | Infrà. | Ver. 8, 9. | Ver. 12 | Ver. 35

suscipere infirmos, & meminisse verbi Domini Iesu (*quod ipse dixit*, & frequenter in ore habuit) *Beatiùs est*, inquit, *magis dare quàm accipere*. Item: exemplo Beati Thomæ, qui Cancellarium suum instituens, sacramento iuris-iurandi cum adstrinxerat, ne vnquam aliquid, vsque ad canipulum, in administratione cancellariæ acciperet. Item Ecclesiastici 20. *Exenia & dona excæcant oculos iudicum, & quasi mutus in ore auertit correptiones eorum.* Corrupti munere, obmutescunt cessando à correptione. Item Isaias: *Quis ambulat in iustitijs & loquitur veritatem, qui projicit auaritiam ex calumnia, & excutit manus suas ab omni munere? Iste in excelsis habitabit.* Nota verbum excussionis. Per laxationem manuum de facili labuntur in terram magna munera, sed minima nisi per excussionem, sed adhærent manibus, vt puluis. Item Strabus super Exodum: Cupiditas est ramunculus proiectus in os canis, qui facit eum obmutescere. Item: Cupidus est similis illi fatuo pastori Virgiliano, de quo:

A

Ver. 31

Ca. 33 ver. 15

——— ——— ——— ——— *Lupi Mœrim vidêre priores.*

Vigil. eclogâ 9.

De quibus dicitur, quòd si priùs viderint homines, faciunt eos obmutescere. Item Iob 15. *In fine ignis deuorabit tabernacula eorum, qui libenter accipiunt munera.* Item 4. Reg. 5. Naaman Syrus curatus à leprâ per Eliseum, ait ei: *Obsecro, Domine mi, vt accipias benedictionem à seruo tuo. At ille respondit: Viuit Dominus ante quem sto, quia non accipiam.* A quo cùm accepisset munera Giezi, absente Domino suo Eliseo, dixit ei Eliseus in reditu: *Nunc igitur accepisti argentum & vestes, vt emas olìueta, vineas, oues & boues, & seruos & ancillas; sed etiam lepra Naaman adhærebit tibi, & semini tuo vsque in sempiternum.* Item Demostenes rogatus vt pro libertate Reipublicæ tuendâ aperiret os suum; inuoluit caput lanâ simulans se ægrotare, & ait: Non possum: synanchen etenim, Frater, patior. Et respondit ei: nō synanchen, inquam, sed argyranchen. Item: *Munera excæcant oculos sapientum*, & vim auctoritatis inclinant. Item: Exemplo Cyriaci Diaconi Marcelli Papæ, qui potestatem habens imperandi dæmonibus, curauit filiam Diocletiani Augusti arreptam à dæmonio: de quâ egressus insiliuit in filiam Saporis Regis Persarum. Qui audito quòd Cyriacus curâsset filiam Diocletiani, misit legionem magnam cum muneribus ad Diocletianum, vt ad preces eius Cyriacus veniret, & sanaret filiam suam. Requisitus Cyriacus exaudiuit eum: Et cùm ei prępararentur currus & equi, super quos veniret, ait: Nō decet Christianum ita pōposè incedere: sed præcedite, & ego sequor. Qui cùm curâsset filiam Saporis, ipsumque & domum eius totam baptizâsset, obtulit ei Rex munera. Qui respondens, ait: Non accipiam, inquit, hæc munera, absit enim vt gratia Christi sit, vel æstimetur venalis. Item Hieronymus: Sicut nec matrona casta est, quæ munera accipit maximè ab amatore & sponso suo (quæ signa sunt leuitatis eius, & futuri incæstûs) ita nec iudex à confratre munuscula accipiens, quæ signa sunt corruptionis eius, & iudicij ab eo faciendi. Item Ieremiæ cap. 6.

B

Deut. 16.

C *A minore quippe vsque ad maiorem, omnes auaritiæ student; & à Prophetâ vsque ad Sacerdotem cuncti faciunt dolum; & curabant contritionem filiæ populi mei cum ignominiâ, dicentes: Pax, Pax; & non erat Pax.* Item Exodi 23. *Nec accipias munera, quæ excæcant etiam prudentes, & subuertunt verba iustorum.* Item: Quintilianus de quodam Oratore Athenis erudito, & facto diserto impensis cuiusdam diuitis. Qui posteà pro republicâ rogatus loqui, stetit in causâ contra patronum suum, contra diuitem illum; in quâ obtinuit diues. Vndè & Oratorem illum in ius vocauit, accusans eum super ingratitudine. Qui cùm accusaretur, ait diuiti illi: Domine mi, tu scis, quia nihil crudele in te intorsi, nihil causâ odij, sed pro libertate Reipublicæ, & honestate personæ meæ, immò etiam & tuæ, steti. Nùnc verò hoc video, quia nihil est periculosius acceptis muneribus, si ad omnem nos obligant seruitutem. Item: Hieronymus scribens cuidam diuiti Matronę, sciensque per hoc canes suos detrahendo dicere illum familiaritatem Principum affectare; Respondit eis: Absit vt ista quæram. Cui enim satis est vile olusculum, & panis cribrarius, talia non quæritat. Quia fidele testimonium est (contemtus munerum & opum) quod non habet causas mentiendi, adulandi, mendicandi, familiaritatem potentum acquirendi.

D

CAPVT XXIII.

CONTRA ACCEPTORES MVNERVM PRO IVSTITIA FACTA, VEL FACIENDA, ACCELERANDA, vel omittendâ.

ACceptio munerum multiplex est. Prima simplex est; & licitorũ munerũ pro nullâ causâ iniustâ acceptorum, periculosâ tamen, quia câuendimus libertatem nostrã, de quâ suprà disputauimus in fine capituli de auaritiâ. *Cap. 21* Secũda est pro iustitiâ factâ, quod Gieziticũ: vel faciẽdâ, quod simoniacũ: omissâ vel omittendâ, acceleratâ vel accelerandâ, quod iniquum, pro iniustitiâ etiam faciendâ, quod est diabolicum. Tertia est de rapinâ occultâ vel manifestâ: Puta, Rapinâ violentâ, Vsurâ, Furto, Exactionibus, Extortionibus pecuniæ, Tallijs citra stipendium præscriptum acceptis, & huiusmodi. Quarta est pro spiritualibus: vt Ordinibus, Sacramentis, Beneficijs Ecclesiasticis, Officijs, & illis annexis conferendis, vel collatis, vel non dandis (cùm aliquis digno proposuerit dare beneficium Ecclesiasticum) etiam (quod magis crudelitas est) contumelia, etiam illata Spiritui Sancto, & impedimentum quo minus currat gratia eius. Quinta est cùm quis accipit per dolos, curiositates, & artem mimicam & histrionicam, vel cùm abundet nec egeat. *Ad Paulinum.* Vnde Hieronymus: O Monache si eges & accipis, das potiùs quàm accipis:

accipis: si accipias, & non eges, rapis. Sexta est de illicitè acquisitis munera accipere, etsi in pias causas expendantur; puta, vt ex illis construantur grangiæ & officinæ monasteriorum, & huiusmodi.

A

Contra secundum titulum hæc colliguntur. Acceptores munerum pro iustitiâ factâ, faciendâ, accelerandâ & omittendâ, vel pro iniustitiâ faciendâ: Si sunt Pastores & Prælati Ecclesiæ, similes sunt Nabal stulto, qui tondens oues, non respexit Dauid, nec est misertus super contritione Ioseph. Hi non sunt Pastores ouium, sed tonsores, excoriatores, depilatores, lupi & emunctores pecuniarum, lac & lanam in ouibus quærentes, lucro inhiantes potiùs quàm saluti animarum intendentes. Legitur enim in primo libro Regum cap. 25. Quòd *cùm Dauid audisset in deserto, quòd tonderet Nabal oues, vel gregem suum, misit decem iuuenes ad eum dicentes: Quodcumque inuenerit manus tua, da seruis tuis, & filio tuo Dauid. Qui respondit, dicens: Quis est Dauid? Et quis est filius Isai? Hodie increuerunt serui* super terram *qui fugiunt Dominos suos.* Hoc audiens Dauid, iratus est valdè, iubetque seruos tuos accingi gladio, quasi vindicaturus in eum. Quod audiens Abigaïl vxor eius prudens & sapiens, nescio viro cum panibus & vino & arietibus coctis occurrit Dauid, & descendens de asino, procidit ad pedes eius & ait: *In me sit, Domine mi, hæc iniquitas; Rogo vt suscipias benedictionem hanc, quam attulit ancilla tua tibi Domino meo: malitia non inueniatur in te. Non veniat hoc tibi in singultum cordis & scrupulum, quòd effuderis sanguinem viri mei, cùm constituerit te Dominus Ducem super Israël.* Suscepit ergo Dauid quæ obtulit, & ait: *Vade pacificè in domum tuam.* Dominus tamen post decem dies vlciscens Dauid, percussit Nabal tonsorem, & mortuus est. Item: Tales similes sunt Laban, qui circumuenit Iacob sibi seruientem, decemque vicibus mutauit mercedem eius, qui filias vendidit, & reputauit quasi alienas, comeditque pretium earum. Ob quam causam, cùm ierat tondendas oues, Rachel furata est idola patris sui, quæ inter omnia chariora habebat, & fugit. Item: Maximi tonsores ouium vsque ad carnes, immò tonsores vsque ad sanguinem, quod si nequiuerint, depilatores sunt vsque ad pellē, id est, in minoribus donis: exteriùs visi pulchri, sed in operibus & interiùs lupi rapaces. Hi similes sunt Absalō (qui quantò magis tondebat capillos, tantò ampliùs surgebant; qui agrum Ioab, ad se venire recusantis, habentem messem hordei, iussit comburi) qui quod per se facere erubescunt, per officiales subtonsores suos, lenones & baiulos tonsuræ, scrutatoresque & indagatores rapinæ suæ adimplent. Quibus consultiùs esset mulierculas venales lenocinio circumducere, quàm rapinæ & participio peccati maiorum studere, cùm tamen de raptis nihil possint restituere. Item: Similes sunt tales Iudæ, qui vxore mortuâ, ascendit ad tonsores ouium suarum. Quo adscendente ad tondendas oues, Thamar nurus eius, mutato habitu viduitatis, in biuio itineris sedit. Quam videns Iudas, suspicatus est esse meretricem,

1. Reg. 25.
Amos
B
1. Reg. 25.
Genes. 29.
Genes. 31.
2. Reg. 14, 26. Ver. 30
Genes. 38.

C cem, cùm quâ, loco meretricis, datis ei muneribus, coijt. Item Psalmo: *Nonne cognoscent*, in futuro, *omnes qui operantur iniquitatem*, multiplicem? Et qui sunt illi, & ob quam causam *operantur iniquitatem*? Ij scilicet *qui*, & quia, *deuorant plebem meam*, quotidianâ rapinâ & multiplici, *sicut escam panis*, id est, qui ministerio suo vtuntur propter capienda munera ab hominibus, non ad salutem hominum, vel ad gloriam Dei. Panis enim quotidianus cibus est & suauis: similiter & ipsi delectantur cum quotidianâ rapinâ, vt simplices Christianos absorbeant. Qui, vt tales sint, indè prouenit, quia *Dominum non inuocauerunt*, sed temporalia. Item Psalmo 25. *Dextera eorum repleta est muneribus*, cùm pro iustitiâ, pretium pecuniæ, laudis, timoris, iniustæ misericordiæ quæritur. Item Psalmo 143. *Quorum os locutum est vanitatem, & dextera eorum, dextera iniquitatis*, quæ potiùs sinistra dicenda est quàm dextera, quia pro his quæ sunt dexteræ temporalia quærunt, mutantque dexteram in sinistram, existentes non ambidextri cum Aod, sed ambisinistri; ideoque nec Regem Eglon pinguissimum confodere possunt. Item tales, hoc mandatum præ auaritiâ nequeunt implere: *Nesciat sinistra quid faciat dextra*, cùm ea, quæ sunt dexteræ, pro sinistrâ & temporalibus faciunt. Item nec hoc: *Leua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me*: sed, *Leua manus eius sub capite meo*, & leua eius amplexabitur me, qui non habent, nisi leuam, pro leuâ tantùm operantes. Item: Tales in iudicio cum hœdis fœtidis collocabuntur à sinistris, non cum agnis à dextris suauiter redolentibus, qui hîc nonnisi sinistram quæsierunt. Item Zachariæ 5. *Et dixit Angelus ad me: Vide quid est hoc quod egreditur. Et dixi: Quidnam est? Et ait: Hæc est amphora egrediens. Et dixi: Hic est oculus omnium in terrâ, & ecce talentum plumbi portabatur, & ecce mulier sedens in medio amphoræ. Et dixit: Hæc est impietas. Et proiecit eam in medio amphoræ, & misit massam plumbeam in os eius.* Hieronymus: Olim sedit iniquitas super talentum plumbi, modò verò super talentum auri. Nunc impletum est Poëtæ illud:

> *Aurea nunc verè sunt sæcula, plurimus auro*
> *Venit honos.*
> *Auro perficitur, quicquid captatur iniquè,*
> *Nemoq; prætenso munere vana rogat.*

D Item Arator:

> ——————— *Hæc tecum mente sagaci*
> *Volue, quid esse putes, rutili quòd massa metalli*
> *Ponitur ante pedes, sacris non tradita dextris,*
> * *Contemni debere probant quod tangere vitant,*
> *Calcandumq; docent, quod subdunt greßibus aurum,*
> *De quo terrenæ veniunt ad pectora curæ,*
> *Consimili iactatur humo, quo sistat auare*

Ps. 13. — Ibid. — Iudic. 3. Vers. 21, & 27. — Matt. 6, 3. — Cant. 2, 6. — Matt. 25, 33. — Hier. Comment. in Zachariam 5. & Naho 2. — Propert. l. 3. Elegiâ 11. — In Acta Apost. l. 1. — * Impressæ destinat.

Mens

Mens tua, disce loco quod tu custodis anhelus,
Quod statione premis, quod cernere sæpius ardes,
Eius in amplexus per somnia cuncta recurris,
Horrescunt tractare pij, nec tunc quoque gestant
Cùm bona facta parant, quantum speculantur in illo
Stare nefas, & dona gerens contemnitur aurum.

A

Im- press. Cuius.

L. 1. in Eutropium.

Item Claudianus:

———————— *Propria solatia* * *sorti*
Communes vult esse notas, & venditus ipse
Vendere cuncta cupit, cùm tantum sæpe duorum
Diuersum suspendit onus, cùm pondere iudex
Vergit, & in geminas nutat prouincia lances.

* Im- press. sortis.

Vnde Hieronymus: Iudex non debet esse sicut statera, quæ modico oboli pondere inclinatur in aliam partem, & ita iniusta est: sic & iudex, qui respicit munus vel personam, vel aliquid pręter iudicium Domini, propter quod inclinatus in aliam partem, minùs iustè examinat. Vnde Salomon: *Pondus & statera iudicia Domini sunt.* Qui autem propter munus vel aliud huiusmodi declinat iustum iudicium, seu in circumstantijs eius & appendicijs, seu in substantiâ sententię, *pondus & pondus habet in domo.* Vnde Salomon: *Abominatio est apud Deum, pondus & pondus; statera dolosa abominabilis est Domino. Pondus æquum voluntas eius.* Item Deuteronomij ca. 25. *Non habebis in sacculo diuersa pondera, maius & minus non erit in domo tuâ. Abominatur enim Dominus eum qui facit hæc.* Item: *Beatus qui excutit manus suas ab omni munere*: Augustinus dicit: Pecuniæ, laudis, timoris, gratię priuatę, iniustę misericordię. Vnde Dominus in Leuitico: *Ne consideres personam pauperis*, Augustinus addit: In iudicio: quia, qui parcit sacello pauperis, misertus eius in causâ iniustâ, percutit cor eius. Item Exodi cap. 23. *Non declinabis in iudicium pauperis.* Sed hodie non oportet hoc pręcipi: Contemnuntur enim modò pauperes in iudicio, immò etiam à fratribus. Vnde Salomon: *Fratres hominis pauperis oderunt eum.* Item Ieremiæ c. 48. *Maledictus omnis qui facit opus Dei fraudulenter.* Gregorius: pro corporalis rei pręmio, vel pro laudis verbo, vel pro humani iudicij gratiâ. Item Hieronymus: Sicut vinum abundantiùs sumptum, etiam subtile, hebetat ingenium, ita & munusculum iudicis iudicium, ne possit cernere verum. Item: Sicut Matrona quæ accepit munusculum aliunde missum, corruptionis suę est signum, sic à iudice qui accipit, munusculum scilicet, nō nisi corruptum emanabit iudicium. Item Exodi cap. 18. *Iethro Moysi: Quid est hoc quod facis in plebe? Cur solus sedes,* ad iudicandum, *& omnis populus præstolatur de mane vsque ad vesperam? Non bonam rem, inquit, facis: Stulto labore consumeris tu, & populus tuus tecum; vltra vires tuas est negotium; non poteris solus sustinere. Sed audi verba mea atque consilia, & Dominus erit tecum,* scilicet, si à te remo-

Prou. 16, 11.

B

Deut. 25. Prou. 20, & 11.

Isa. 33.

Cap. 19. 15.

Prou. 19.

Vt sup. c. 22.

Exod. 18, 19.

C remoueris multitudinem negotiorum, ne prægraueris. Potissimùm est, si tales elegeris iudices, viros nobiles, potentes qui timeantur. Qui si humiles fuerint, in hoc iustitiæ & Ecclesiæ melius prouidetur, si autem superbi & mali, oleum additur camino.

Deut. 1,13.

Sapientes & timentes Deum in quibus sit veritas, & qui oderint auaritiam. Cōstitue ex eis tribunos, Centuriones, & Decanos qui iudicent populum omni tempore. Præcipiasque eis, dicens: *Audite illos, & quod iustum est iudicate, siue ciuis sit ille, siue peregrinus. Nulla erit distantia personarum, ita paruum audietis sicut magnum, nec accipietis personam cuiusquam, quia iudicium Dei est. Quòd si difficilius vobis visum fuerit aliquid, in causâ scilicet, referte ad me*, sicque dimittetis populum in pace. Item Deuteronomij cap. 16. *Iudices & magistros constitues* immobiles *in omnibus portis tuis, quas Deus dederit tibi per singulas tribus tuas, vt iudicent populum iusto iudicio, nec in alteram partem declinent. Nec accipias personam vel munera, quia munera excæcant oculos sapientum, & mutant verba iustorum* coram hominibus. *Iustè, quod iustum est, exequêris, vt viuas in æternum.* Item in Sallustio Cato: O vos omnes homines, qui iustum iudicium iudicare debetis, necessè est vos ab amore priuato, vel odio, timore, vel cupiditate, vel gra-

Exod. 18, ver. 21.

Deut. 1, 16.

D tiâ singulari esse destitutos; alioquin rectum iudicium de facili declinabitis. Item Tullius de Officijs: Maximè perturbantur officia in amicitijs, quibus & nō tribuere quod rectè possit, & tribuere quod non sit æquum, contra officiū est. Sed huiusmodi generis totius (scilicet quę sunt tribuenda) breue & non difficile pręceptum est. Quæ enim videntur vtilia, honores, diuitiæ, voluptates, & huiusmodi, hæc amicitiæ nunquam anteponenda sunt. At neque contra Rempublicam, neque contra iusiurandum, iustitiam ac fidem, amici causâ vir bonus aliquid faciet, nec si iudex quidem erit de ipso amico. Deponit enim personam amici, cùm personam induit iudicis. Tantùm dabit amicitię, vt veram amici causam esse malit, & vt exorandæ litis tempus, quo ad per legem liceat, accommodet; nihilque prorsus ei tribuat, nisi quod saluâ fide impleri potest. In dandâ sententiâ solum Deum in mente habeat, non amicum. Nam si omnia facienda sunt, quæ amici velint, nō amicitiæ tales, sed coniurationes dicendæ sunt. Ergo is sit iudex & talis, qui *dicat patri*, & cuiuis homini: *Nescio vos*. Item Amos: *Quærite Dominum & viuetis, ne fortè comburatur, vt ignis domus Ioseph. Vos qui conuertitis in absynthium iudicium vestrum, & iustitiam in terrâ*, & pro terrâ, terrenis scilicet *relinquitis. Facientem*, Deum scilicet, *Arcturum & Orionem: qui subridet vastitatem super robustum*, scilicet, fortem & magnum deprimentem populum & depopulantem, vel *depopulationem super potentem affert*. Vndè: *Potentes potenter tormenta patientur. Odio habuerunt in portâ corripientem, & loquentem perfectè abominati sunt: Idcirco pro eo quod diripiebatis pauperem, & prædam electam tollebatis ab eo, domos quadro lapide ædificabitis, & non habitabitis in eis. Vineas amantissimas*

Lib. 3. ante med.

Deut. 33. vers. 9.

C. 5, 6.

Vers. 7.

Vers. 8.

Sap. 6.

Amos 5. vers. 10.

Ver. 11.

ſimas plantabitis, & non bibetis vinum earum; quia cognoui multa ſcelera veſtra, & fortia peccata veſtra, hoſtes iuſti, & iniuſti iudicij, *accipientes munus. Ideò prudens in tempore illo tacebit, quia tempus eſt malum,* quando quis non recipit correptionem, pro quo prudens tacet, *ne Sanctum det canibus. Quærite bonum & non malum, & Dominus erit vobiſcum: Odite malum & diligite bonum, & conſtituite in portâ iudicium, ſi fortè miſereatur Dominus reliquijs Ioſeph.* Item Amos: *Vidi Dominum ſtantem ſuper altare, & dixit: Percute cardinem & commoueantur ſuperliminaria. Auaritia enim in capite omnium, & nouiſſimum eorum in gladio interficiam. Non erit fuga eis; fugiet & non ſaluabitur ex eis, qui fugerit. Si deſcenderint vſque ad infernum, inde manus mea educet eos; & ſi adſcenderint vſque in cælum, inde detrahám eos.* Item idem cap. 2. *Hæc dicit Dominus: Super tribus ſceleribus Iſraël, & ſuper quatuor non conuertam eum pro eo quòd vendiderit argento iuſtum, & pauperem, pro calceamentis quæ conterunt ſuper puluerem terræ, capita pauperum & viam humilium declinant, & ſuper veſtimentis pignroatis accubuerunt, & vinum damnatorum biberunt.* Item idem cap. 3. *Nunquid rugiet leo in ſaltu niſi habuerit prædam? Nunquid dabit catulus leonis vocem de cubili ſuo niſi aliquid apprehenderit? Nunquid cadet auis in laqueum terræ abſque aucupe? Nunquid auferetur laqueus de terrâ, antequam ceperit?* Item idem cap. 4. *Audite verbum hoc vaccæ pingues, quæ eſtis in monte Samariæ, quæ calumniam feciſtis egenis, & confringitis pauperes, quæ dicitis officialibus veſtris: Afferte, afferte & bibemus. Iurauit Dominus, quia vos, & reliquiæ veſtræ in ollis feruentibus proijciemini in Arnon.* Item idem cap. 6. *Væ qui opulenti eſtis in Sion, & confiditis in monte Samariæ; optimates capita populorum. Tranſite in Chalanne: deſcendite in Geth, & videte, ſi latior terminus eorum termino veſtro eſt.* Quaſi diceret: Non tot facinoroſa apud idololatras videbitis, quod apud vos *ingredientes pompaticè domum Iſraël.* Verbum terribile. *Qui ſeparati eſtis in diem malum, qui appropinquatis ſolio iniquitatis, qui dormitis in lectis eburneis, & laſciuitis in ſtratis veſtris, comedentes agnum de grege, & vitulos de medio armenti; qui canitis ad vocem Pſalterij: ſicut Dauid putauerunt ſe habere vaſa cantici, bibentes in phialis vinum, & optimo vnguento delibuti, & nihil compatiebãtur ſuper contritionẽ Ioſeph.* Hęc dicit Dominus: *Quin in capite tranſmigrantium migrabitis.* Item Ioël ca. 3. *Diſceptabo cum eis in iudicio, qui poſuerunt puerum in proſtibulo, & puellam vendiderũt pro vino, vt biberent,* demollictes ſcil. & corrũpentes pro munere animas effœminatas, teneras & pueriles, quas vendunt in ſeruitutẽ diaboli. Itẽ Oſeæ: *Non eſt veritas in terrâ, non miſericordia, non ſcientia, ſed maledictum, mendacium, furtum & homicidium; inundauerunt, oblita legis Domini Dei ſui; & ego obliuiſcar eorum, & filiorum eorum: Gloriam eorum in ignominiam commutabo. Peccata populi mei comederent,* non dico comedentes tantùm oblata pro peccatis, vel ea abſorbentes & deſtruentes per orationem, doctrinam, & confeſſiónem (quod

Ver. 12. Ver. 13 Mat. 7 Amos 5, 14. Ver. 15 C. 9, 1. Verſ. 4. Verſ. 4 Amos Ca. 4, 1. B Verſ. 1 Amos 6, 2. Verſ. 3. 4, 5, 6. & 7. Ioël 3. 3. Cap. 4. Oſea 4. 8.

C (quod bonum esset) sed iustificantes impium pro muneribus, & pium condemnantes. Item idem: *Audite hoc Sacerdotes, & attendite domus Israël, & domus Regis auscultate, quia vobiscum iudicium est, quoniam laqueus facti estis speculationi & rhete expansum super Thabor,* ad capiendas aues, & vtinam auiculas tantùm. Item Amos: *Væ vobis, qui conuertitis in amaritudinem iudicium, & fructum iustitiæ in absynthium; qui lætamini in nihilo.* Nihilum est acceptio personarum, timor, remissa misericordia, corruptio per munus, sacellum paupertatis, & huiusmodi. *Qui dicitis: Nunquid non in fortitudine nostrâ assumpsimus nobis cornua,* prælationis & dominationis? *Sed nemo sibi assumit honorem,* &c. Item Oseę: *Si fornicaris tu Israël, non delinques saltem Iuda; & nolite ingredi in Galgala,* scilicet volutabrum vitiorum, *& ne asscenderitis in Beth-auen,* scilicet in montem superbiæ, *post Ephraim.* Quoniam *calumniam patiens Ephraim, fractus iudicio, cœpit abire post sordes.* Item Malachiæ cap. 1. *O Sacerdotes, qui despicitis nomen meum, qui offertis super altare meum panem pollutum, & dicitis: Mensa Domini despecta est: Si offeratis cæcum vel claudum nonne malum illud est? Offer illud Duci, si placuerit ei.* Et infrà: *Quis est in vobis, qui claudat*

Cap. 5, 1. Cap. 6, 13. Michea 6. Heb. 5. Cap. 4, 15. Ibid. c. 5, 11. Ver. 10

D *ostia, & incendat altare meum gratuitò? Non est mihi voluntas in his, ideò nec munus suscipiam de manu vestrâ. Nomen meum polluistis, mensam meam contaminastis, dicentes: Ecce de labore; & intulistis de rapinis claudum & languidum, & intulistis munus,* sed ego exsufflaui illud & contemsi. Item idem cap. 2. *O Sacerdotes, si non apponatis cor, vt detis gloriam nomini meo, mittam in vos egestatem, & maledicam benedictionibus vestris; proijciam vobis brachia* & armum dextrum, *& dispergam super vultum vestrum stercus solemnitatum vestrarum. Pactum meum fuit cum Leui, & illud seruauit,* & ità primitiua Ecclesia, præceptum & Euangelium Domini, & cætera quæ sequuntur induci possunt ad commendationem Ecclesiæ primitiuæ, & blasphemiam modernę. *Et operiebatis* ità *altare Domini, lachrymis & fletu; Non accipiam placabile quid de manu vestrâ.* Item Michææ 2. *Væ qui cogitatis inutile, & operamini malum in cubilibus vestris; in luce matutinâ faciunt illud, quoniam contra Deum est manus eorum. Concupierunt agros, & violenter tulerunt, & domos rapuerunt, & calumniabantur virum & domum eius, virum & hæreditatem eius.* Item idem: *Nonne verba mea bona sunt cum eo qui rectè graditur? è contrario, populus meus in aduersarium consurrexit, & desuper tunicam, pauperum, pallium sustulistis, eos qui transibant simpliciter conuertistis in bellum. Mulieres populi mei eiecistis de domo deliciarum suarum, à paruulis earum tulistis laudem meam in perpetuum.* Item cap. 3. *Audite Principes Iacob, & Duces domûs Israël. Nunquid non vestrum est scire iudicium, qui odio habetis bonum & diligitis malum, quia violenter tollitis pelles eorum, desuper eos, & carnem eorum, desuper ossibus eorum, qui comedunt diem populi mei, & pellem eorum desuper excoriauerunt, & ossa eorum confregerunt, & conciderunt sicut in lebete, quasi carnem in medio ollæ, nequiter agentes in adinuentionibus suis.*

Malac 2, 3. Ver. 13 Mich. 2. ve. 7. Mich. 3. Vers. 1. Vers. 2.

bus suis. Item idem: *Hæc dicit Dominus: Super Prophetas qui seducunt populum meum, qui mordent dentibus suis, & prædicant pacem; & si quis non dederit in ore eorum quippiam, sanctificant super eum prælium, quibus erit nox pro visione, & tenebræ pro diuinatione, quia non est responsum Dei in illis.* Item idem: *Audite hoc principes domûs Iacob, & iudices domûs Israël, qui abominamini iudicium, & omnia recta peruertitis: Quia ædificatis Sion in sanguinibus, & Ierusalem in iniquitate. Principes eius in muneribus iudicabant, & Sacerdotes eius in mercede docebant, & Prophetæ eius in pecuniâ diuinabant, & super Dominum requiescebant, dicentes: Nunquid non Dominus in medio nostrûm? Non venient super nos mala.* Item cap. 6. *Audite tribus: Et quis approbabit illud?* Quasi: Quis erit auctor horum verborum? supple Deus. *Adhuc ignis in domo impij, & thesauri iniquitatis & mensura minor iræ plena. Nunquid iustificabo stateram impiam; sicculi & saccelli pondera dolosa, in quibus diuites eius repleti sunt iniquitate, & habitantes in eâ loquebantur mendacium & lingua eorum fraudulenta in ore eorum?* Item c.7. *Perijt Sanctus de terrâ, & rectus cum hominibus non est. Omnes in sanguine insidiantur, vir fratrem suum venatur ad mortem. Malum manuum suarum dicunt bonum: Princeps postulat, & iudex in reddendo est, & magnus locutus est desiderium animæ suæ.* Item Epistolâ ad Hebræos, cap. 10. Amos cap. 8. Malachias cap. 2. Epistolâ ad Laodicenses cap. 1.

A

Mich. 3, 9.

Mich. 6, 9.

B

CAPVT XXIV.

CONTRA CLERICOS SVPERFLVIS VTENTES, ET SE EXCVSANTES PER HOC, QVÒD PSALLANT in Ecclesiâ.

DE corruptione & auaritiâ iudicum hucusque. Hinc prosequamur, verùm vtinam persequamur Prælatorum fuscinulas, ostia, & mille alia fraudis commenta; quibus loculos pauperum exhauriunt, facti piscatores pecuniarum, non animarum. De fuscinulis his & tridentibus, legitur 1. Reg. cap. 2 de filijs Heli: Qui fuscinulas & vncinos mittebant in lebetes, caldaria, & cacabum, & omne quod leuabat fuscinula, tollebat Sacerdos sibi. Cuius puer dicebat immolanti: *Da mihi carnem, vt coquam Sacerdoti.* *Cui immolans ait: Incendatur primùm iuxta morem hodie adeps, & deinde tolle tibi quãtumcumque desiderat anima tua. Qui respondens aiebat ei: Nequaquam: Nùnc enim dabis, alioquin tollam vi.* In quo percutiuntur Prælati, qui stipendijs suis non contenti, per fuscinulas & officiales suos, retia sua in capturam pecuniarum laxant, mittentes rete in altum, id est in profundum pecuniæ, dicentes fuscinulis: *Exinanite, exinanite vsque ad fundamentum loculorum.* Horum autem officialium tria sunt genera. Confessor, cui Episcopus vices suas in spiritualibus, in

Luc. 5. Psal. 136, 7.

C bus, in audiendis confessionibus, & curandis animabus committit. Quæstor palatij sui, Decanus, Archipresbyter, & huiusmodi, qui incrementis & profectibus causarũ & negotiorum Episcopi per fas & nefas inuigilant. Prępositus ruralis primus, licèt Deo dignior, Episcopo tamen est vilior. Cum isto ei est rarus sermo, rara consultatio super reddendâ ratione villicationis suæ, super regimine animarum, in quo patet quantùm amabat eas, & Redemptorem & summum pastorem earum. Cum Tortore autem & Prępositio, frequens ei est sermo, ratiocinatio & consultatio. In quo patet quantùm dilexerit pecuniã. Sed &, quod detestabilius est, primum mittit ad officij sui exsecutionem, sine magnâ fidelitatis eius examinatione præhabitâ, sine Sacramento iurisiurandi de fidelitate ei seruandâ, in regimine animarum interposito. Secundum autem & tertium discutit vsque ad vnguem: Si benè nouerint bursas pauperum emungere, & cum asportato lucro ad Dominos suos redire, quibus tutelam pecuniæ sine iuramento interposito non committit, vt discant ei esse fideles in studio & lucro, pecuniæ, rapinæ, & quod mirabilius est & execrabilius, illis quæsturam, torturam, & exactionem, & prælaturam vendit, ad pretium certum committit. Qui ne damnum & detrimentum proprię pecunię incurrant, per omne nefas exactionum, calumniarum, rapinarum, *laxant retia sua in capturam* pecuniarum, prædones effecti potiùs quàm officiales. Horum autem duorum, scilicet Quæstoris & Prępositi, violentior est Quæstor. Præpositus enim sæpiùs pœnâ certâ & definitâ reum punit: Quæstor verò, incertâ & voluntariâ, pro modicâ culpâ maximam pœnam infligens. Cuius iudicium & laquei solo auditu timentur: quippe immisericors apparet in omnibus vijs suis. Et quia licet nobis vndecumque proficere & doceri, tales suggillamus hoc exemplo. Quidam Clericus, cùm ad aleam omnia quæ habuit, præter quinque solidos, amisisset, cœpit se deuotare, Deumque blasphemare, & promittere hos quinque solidos homini, qui eum doceret, quomodo magis Deum offenderet. Aderat qui hoc doceret, sub testimonio omnium eius doctrinam confirmante & approbante, dicens: Si Deum, super omnem peccatorem volueris offendere, fias officialis, vel quæstor palatij Episcopi. Item: Ministri & officiales prælatorum ostiola sunt abscondita, sub mensâ Belis, subterranea per quæ furtim ingrediebantur Sacerdotes eius, vt asportarent & deuorarent posita à Rege super mensam. *Quos occidit Rex Cyrus eorum fraudem comperiens, tradiditq́ Bel in potestatem Danielis, qui statim subuertit eum, & templum eius.* Ista ostiola abscondita, iam versa sunt in ianuas & fores patentes. Cùm enim tunc bona pauperum & diuitum clanculò subriperentur, nunc publicè, & coram omnibus rapiuntur per commenta infinita, fraudes, & nouitates eorum extorquendi pecuniam inuentas, locoque iuris & consuetudinis iam habitas. Propter hæc ostiola, officiales, scilicet prælatorum & ministros principum, ait Dominus per Ioannem Baptistam,

D

Luc. 5.

Dan. 14.

ſtam militibus & miniſtris principum: *Neminem concuſſeritis.* Auguſtinus: Crimen concuſſionis eſt, cùm per metum aut violentiam ab officialibus exigitur & extorquetur pecunia à ſubditis. Huius criminis pœna, ſecundum ius ſtatuta eſt in quadruplum, quæ vtinam hodie in duplum ſtatueretur. Item Hieronymus: Ob hoc militibus & miniſtris ſtatuta ſunt certa ſtipendia, ne dùm ſumptus quęritur, prædo graſſetur. Item: Propter hoc ait Dominus Apoſtolis & miniſtris Eccleſiæ: *Elegi vos, vt eatis*, ſine morâ, & non vt edatis, ſed *fructum afferatis*, non rapinã, non lucrũ temporale, ſed pacatiſſimũ. Vndè ſequitur: *Et fructus veſter maneat.* Sed nõne *dignus eſt operarius mercede ſuâ?* Ita quidem; ſed eo tantùm quę definit Dominus: *Edentes & bibentes quæ apud illos ſunt*, non quę apud illos nõ ſunt. Non vt in delicijs & ferculis exquiſitis, cum ſingulis per ſingulos dies per vicarium ſuum ſumant. Item: Cùm anathemata veteris teſtamenti execrarentur, & ab omnibus vſibus ſepararentur, vt anathema Ierichontinum de quo legitur in Ioſue 6. capite: anathemata noui teſtamenti hodie conſecrantur & laxantur in capturam pecuniæ; ſed & hodie excommunicatur vt pecunia extorqueatur. Quod Dominus deteſtans, ait ad Ioſue propter Achan: Pollutus eſt populus anathemate. *Tulerunt enim de anathemate, & furati ſunt atque mentiti, & abſconderunt inter vaſa ſua.* Vndè *nec poterit Iſraël ſtare ante hoſtes ſuos, ſed fugiet eos, donec deleatur ex te, qui contaminatus eſt hoc ſcelere.* Inuentus eſt autem Achan reus pro pauculis quibuſdam rebus aſportatis: *ad vocem Ioſue lapidatus eſt ab omni populo, cunctaq; quæ illius erant cum anathemate conſumpta ſunt.* Item: & quod exſecrabilius eſt, hodie excommunicatus non abſoluitur, niſi priùs pręſtito Sacramento, quòd ad iudicium prælati ſtabit ſatisfacturus de contumaciâ & tranſgreſſione. Qui abſolutus ſtatim condemnatur in pœnam pecuniariam ad vſus proprios; cùm pactio pecuniæ; ſiue in abſolutione, ſiue antę, vel pro abſolutione factâ, pariat ſimoniam. Abſolutio enim eſt ſpirituale pertinens ad poteſtatem clauiũ. Si autem ei adiudicaret, vt anathema ſuum pauperibus erogaret, hoc quidem tolerabile & bonum eſſet. Si obijciant non eſſe ſimoniam, quia ſic punire excõmunicatos à ſæculari poteſtate eis datum eſt: hoc quidem verum eſt quo ad pœnæ illationem, non autem quo ad abſolutionem. Illa enim à Deo eſt. Sed nec infertur pœna à principe tali, niſi ſeparato ab Eccleſiâ per annũ & diem. Quare ergo & ipſi hoc ſpatium anticipant; immò etiam ſuſpenſionem modicam in pœnam pecuniariam conuertunt? Item: Cùm præſidi prouincię ſecundùm leges inhibeatur, præter procurationem neceſſariam, à comprouincialibus, exenia & munucula, quæ vſque ad quantitatem muneris excreſcunt, accipere; quantò magis hoc inhibendũ eſſet miniſtris Eccleſiæ? ſed & aliquis pręfectus communiæ alicui finitâ adminiſtratione eius, nonne cogitur ad reſtitutionẽ illius, quod malè in adminiſtratione accepit ſecundum leges ſæculares? Quantò magis in adminiſtratione Eccleſiaſticâ hoc eſt obſeruandum,

A *Luc. 3.* *Apud Aug. ſer. 19. de Verbis Domini.* *Ioan. 15. 16.* *Luc. 10.* *Ibid.* *Ioſue cap. 7. ver. 11, 12, 24. vſque ad fin.* B

C dum, quæ hodie venalis proponitur, & in rapinã commutatur? Item Cùm in crimine iniuriarum, trãſactio partium & indulgẽtia à parte aduersâ conceſſa, apud forenſem iudicẽ, & litẽ ſopiant, & omnẽ pecuniã tollant; Quomodò immitiùs agitur apud Eccleſiaſticũ? Sed & ſolus metus Archidiaconi hodie exſufflat ab Eccleſiâ trãſactionem, niſi præunctâ manu, & etiam indulgentiã & remiſſionẽ iniuriarum, ad quã tenemur ex præcepto Domini dicentis: *Dimitte, & dimittetur vobis.* Item: Vt exſecrabile exemplũ de huiuſmodi oſtiolis ponamus. Quidã pro causâ pecuniariâ ſubire debuit iudiciũ aquæ. Aquâ benedictâ, eoq; ſpoliato, ligato & ſedẽte ſuper tabulam cuppæ, vt demitteretur in aquã, cùm remitteret ei aduerſarius omnem iniuriã & querelã, adfuit quæſtor palatij poſtulans ab eo (nec * cõmoto, nec confeſſo) nouem libras & dimidiã ad ius principis pertinentes. Quas dare renuens, diu litigatum eſt inter eos de ſummâ pecuniæ maiore ſoluendâ vel minore. Aduertens autem ſe non liberè abire poſſe, ait: Pecuniam tibi nec modicam dabo, ſed iudicium experiar, & iuſtus inuentus, dabo pauperibus quinquaginta ſolidos in paſtum. Qui ſubijt itaque iudicium, & mundus inuentus eſt. A quo, cùm à Sacerdote quinque ſolidi, pro benedictione aquæ exigerentur, irriſus eſt ab omnibus, ſimulque quæſtor palatij. Item Hieronymus: Adeò inuaſit peſtis auaritiæ Eccleſiam, quòd timendum eſt ne de eâ poſſit dici: *A planta pedis vſque ad* D *verticem* capitis, hoc eſt, à minimo vſque ad maximum, à cupiditate, *non eſt in eâ ſanitas.* Item: Quod ſupra ſcelus Sacerdotum Baal eſt, hodie etiam à minoribus Sacerdotibus iuratur prælato, quòd omnes cauſas, ex quibus poteſt extorqueri pecunia, referent ad ipſum, & quod nullam ſubticebunt, etiam cùm poſſent per ſe pacem de facili inter partes componere. Sicque citati aliqui, ſi ſuperſederint citationi, vt contumaces excommunicantur, ſi adfuerint ſe purgaturi, incurrunt periurium. Sed éſtne tale iuramentum Sacerdotum licitum & diſcretum? Videtur, cùm hoc Eccleſia pro maiori parte ſuſtineat, & cùm adminiſtatio eorum pendeat de ſuperiore prælato, & ita huiuſmodi cauſæ ad illum potiùs videntur ſpectare. Papa tamen Alexander in decretali quadam ſcripſit tale iuramentum eſſe indiſcretum & illicitum. Item: Ad hæc oſtiola occaſionaliter pertinent Canones quidam prohibentes aliquos in ſecundo vel in tertio genere affinitatis coniungi, coniunctos tamen non ſeparari concedunt. Quibus abutentes, quaſi fuſcinulis & tridente in capturam pecuniæ, pro libito noſtro, quos volumus coniungimus, & quando volumus eos ſeparamus. Quòd ſi in metis & terminis poſitis à Domino ſubſiſteremus, non ſic contra Sacramentum Matrimonij ad voluntatem noſtram diſpenſaremus. Item: Ad hoc facit illud decretum biceps, ex vtrâque parte ſecans, quod eſt huiuſmodi: Ne quis ducat vxorem ſui compatris, vel commatris ſuæ, nec prohibeo, nec concedo. Item: Hæc oſtiola ſunt merguli, quos Beatus Martinus circa finem vitæ ſuæ videns in flumine aſſiduis capturis piſcium

Marginalia: Luc. 6. — * F. cõmonito — Iſa. 1. — 3. Reg. 18. — Infrà cap. 52.

ſcium intendentes, & inhiantes, ait: Forma, inquit, hæc dæmonum eſt. Quibus præcepit, vt auolarent à flumine. Item: hi ſunt *muſcæ perdentes ſuauitatem orationis* & pacis Eccleſiaſticæ, quas vtinam Abraham abegiſſet flabello à ſacrificijs; ſed nunc creuerunt vſque ad coruos, & allecti cadaueribus non redeunt ad arcam. Item: Hi ſunt Accipitres & quæcumque aues rapaces, quarũ omnium caro prohibetur in lege. Accipiter enim dicitur ab accipiendo, id eſt, rapiendo. Sic enim verbum accipitur ibi: *Non accipies in pignus aliam molam, nec veſtimentum viduæ*, id eſt, non rapies. Et in Apoſtolo: *Suſtinetis, ſi quis deuorat, ſi quis accipit*, id eſt, rapit. Item: Adeò viri Eccleſiaſtici hodie ſtudent auaritiæ, quòd non eſt Domini de illis dicere: *Funes ceciderunt mihi in præclaris*, ſed in rapinis, fuſcinulis & funibus peccatorum: qui peiores ſunt furibus. Fures enim rapiũt & furãtur ſibi; iſti verò, non ſibi, ſed lenones ſunt & baiuli alienę pecunię, & alijs abigentes feras & pecora in retia aliorum. Item: hi ſunt canes immundi, de quibus Dauid ait in Pſ. 58. *Ipſi diſperguntur ad manducandum*, & deuorandum: *Si verò non fuerint ſaturati & murmurabunt*, accuſabunt, extorquebunt & rapient. Item: Quàm deteſtabile eſt, quòd ſputa, flagella, lanceam, & clauos, & crucem Chriſti conuertimus, conflamus in fornace auaritiæ, in laqueos & retia pecuniæ. Item: *Si ſeminauerimus vobis ſpiritualia; magnum eſt, ſi carnalia veſtra metamus?* quaſi hæc ſeminatio illam meſſionem exigit ſibi debitam. Quòd ſi non ſeminaueris & acceperis debitum, etiam illud iã non accipis, ſed rapis, & in ſacrilegiũ debitum cõuertis. Si enim non ſeminaueris, quomodò accipies? *In ratione dati & accepti* cõſiſtit pax Eccleſiæ. Des ſpiritualia, & accipis temporalia. Ab hoc debito etiam Apoſtolus, cùm poſſet accepiſſe, abſtinuit, propter pſeudo repellendos, propter curioſos amouendos, propter auaritiam ſubditorum, ne ab auaris & incorrectis, vel incorrigibilibus aliquid acciperet, & ne impunitatem peccandi, ſi acciperet, ſibi emptam putarent. Sed quare hodie non niſi ab incorreptis & malis accipitur, à bonis nil niſi per calumniam? Item: *Dignus eſt operarius mercede ſuâ*, quòd ſi *non operatur nec laborat, nec etiam manducet*: ſi verò operatur *dignus eſt cibo ſuo*, id eſt ſibi debito & neceſſario, non ſuperfluo & lautitiâ, & multitudine ferculorum. *Suo* etiam, id eſt, ſuæ perſonæ & familiæ ſibi neceſſariæ, pro modulo perſonæ & adminiſtrationis ſibi debitæ, non ſequelæ garcionum, in quibus imminet calamitas & deſtructio, tum pauperis cœnobij, tum pauperis Sacerdotis. Item: Ad hoc valet exemplum, quòd Apoſtoli, cùm prædicarent, videntes aliquos ſpiritualia & correptionẽ nolle accipere, *excutiebãt puluerem de pedibus ſuis, in teſtimoniũ illis*. Quaſi dicerent: excuſſimus manus noſtras, & puluerem pedum à manibus veſtris, quaſi nec etiam modicum aliquid & comparabile puluiculo, à vobis incorrigibilibus, accipiemus. Item: *Non alligabis*, vel infrænabis, *os boui trituranti*, prædicatori ſcilicet, terram Eccleſiæ vomere prędicationis excolenti, legem Dei ruminanti, in areâ Eccleſiæ,

A | Eccleſ. 10. | Geneſ. 15. | Geneſ. 8,7. | Leuit. 11. | Deut. 24. v. 6 | 2. Cor. 11, 20. | Pſ. 15. | Pſ. 58, 16. | 1. Cor. 9, 11. | B | Phil. 4 | Luc. 10 | 2. Theſſal. 3. | Matt. 10. | Marci 6, 11. | 1. Cor. 9, 9.

C Ecclesiæ, separatione palearum à granis, trituranti; quia tali debetur pabulum. Sed vtinam Deus infrænaret ora prædicatorum modernorum, non dico vt non comederent, sed vt non raperent & deuorarent: Item Prędicaturo Euangelium, cùm supponitur Euangelio puluinar, quasi diceret: *Leua eius sub capite meo*, &c. prædicanti hæc omnia adijcientur. Quare ergo puluinar supponitur Euangelio? quare hæc accipis, immò rapis, cùm non annunties? Item: Officiales prælatorum non solùm sunt sanguisugæ illorũ, qui intumescunt vt detumescant, sed, & colatoria illis lac rapinæ colantes, sibique sordes peccati retinentes. Item: Ad hoc valet illud exemplum prælati, qui per ora omnium subministrorum suorum confessus est. Singulis enim singulas calumnias, rapinas, & alia peccata confitentibus, inquit: Omnium istorum reus sum. Ergo tales longâ & multâ manu peccant.

Cant. 2.

An nescis longas Regibus esse manus?

Ouid. 16. Heroidũ.

Reges dico Ecclesiæ prælatos. Vnde: *Et nunc Reges intelligite.* Item Psalmo 61. *Nolite sperare in iniquitate, & rapinas nolite concupiscere, diuitiæ si affluant, nolite cor apponere.* Item Augustinus: Idem accidit in mure, & in latrone, & in raptore. Prædaris? & præda efficiêris. Tenes? & teneberis. Rapis? & rapieris in muscipulâ. Sicut mus ad escam concupiscit rapinam, qui eam à raptoribus accipit. Item Iob cap. 31. *Si aduersum me terra mea clamat*, &c.

Ps. 2. In ps. 61. D

CAPVT XXV.

CONTRA SIMONIAM EXISTENTEM CIRCA EXERCITIVM ECCLESIASTICORVM OFFICIORVM, seu quorumlibet spiritualium, quæ ne pro temporalibus fiant, prohibetur.

IVstitia & administratio Reipublicę non tantùm in diffinitione causarum consistit, verùm etiam in celebratione & collatione Sacramentorum & exercitio Ecclesiasticorum officiorum, seu quorumlibet spiritualium. Quæ ne pro temporalibus fiant, prohibet Sacra Scriptura, auaritiam sic illicitè accipientium, iustitiamque & Deum, cum Iudâ, vendentium, in pluribus locis suggillans. Primò in Euangelio sic: *Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum in Spiritu & veritate*, id est, pro spiritualibus & veris bonis oportet adorare, vt adoratio spiritualium omnium exsecutionem complectatur. Non ait: Pro temporalibus, sed pro æternis. Alioquin, nisi, *Oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum tenebrosum erit*. Item: Tullius in Officijs: Nullum vitium tetrius est auaritiâ in principibus, & Rempub. gubernantibus. Habere enim quęstui Rempublicam, non modò turpe est, sed sceleratum, nefarium, & sacrilegum. Itaque quod Apollo Pythius oraculum edidit, Spartam, nullâ re aliâ, nisi

Ioan. 4, 24.

Luc. 11

Lib. 2. post medium.

nisi auaritiâ, esse perituram: Id videtur non solum Lacedęmonijs, sed etiam omnibus opulentis populis prædixisse. Nullâ enim re faciliùs conciliare beneuolentiam multitudinis possunt ij, qui Reipublicæ pręsunt, quàm abstinentiâ & continentiâ. Qui verò populares esse volunt, & administrationem Reipublicæ attentant, vt quæstui & gloriæ studeant, fundamenta Reipublicæ labefactant. Item idem: Ex eodem vtero naturę nati sunt continentia, & abstinentia, & caro. Cato: Quantò magis ex eodem vtero gratiæ & Euangelicę doctrinę nasci deberent continentia & abstinentia, & populus Christianus? Item Apostolus: *Quæ sursum sunt quærite, non quæ super terram*, nec pro terrenis. Item Dominus: *Primùm* & potissimè, *quærite regnum Dei*, *& hæc omnia adijcientur vobis.* Non ait: Quærite hæc, & quærite illa, sed hoc præcipuè, *& illa adijcientur vobis.* Item: *Leua eius sub capite meo, non super, & dextera illius amplexabitur me.* Dextera est beatitudo æterna, & omnia quæ viam & iter præparant ad ipsam, quasi, leua pro dexterâ fiat, non dextera pro leuâ. Vndè: *Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua.* Inde est etiam quòd differentia constituitur inter vetus & nouum testamentũ, quia, hoc ęterna; illud, temporalia promisit. Huius etiam lectio in fine, in signum huius rei, acuitur, illius verò lectio deprimitur. Item: Ob hoc sandalia Apostolorum & Episcoporum, inferiùs soleas habent, superiùs aperturas: Quasi dicatur: Prædicatio, & quodcumque spirituale ei annexum, nunquam tangat & respiciat terrenum emolumentum, nec abscondatur sub terrâ in vase mundani timoris, sed solùm cęlestia consideret liberé, & sine spe cuiuscumque terreni commodi. Item: Ob hoc Thuribulum in fundo soliditatem habet, in superiori verò parte foramina & aperturas, scilicet, vt fumus orationis ascendat, non descendat respiciens aliquod terrenum commodum. Quod si respexerit, inuertuntur sandalia & thuribulum. Et nota quòd triplici ex causâ fiunt spiritualia. Causa propter quam, quæ debet esse solus Deus, & causa sine quâ non possent fieri, & causa sine quâ non fierent. Si spirituale sit ob temporale tantùm, & non propter Deum, istud execrabile est & diabolicum. Si verò causâ Dei, & causâ terreni emolumenti, sine quâ non fierent, cùm possint, iam causa sine quâ vertitur in causam propter quam. *Pallium enim meum breue est*, &c. *Et stratum meum angustum est*, &c. *Non potestis Deo seruire & mammonæ. Quousque claudicatis in duas partes?* Non potestis *ingredi terram duabus vijs.* Tertiam verò causam necessitas humanæ fragilitatis excusat. *Dignus est enim operarius cibo suo.* Item Apostolus epistolâ 2. ad Corinth. 4. *Non adulterantes verbum Dei.* Augustinus: Pro quęstu, vt pseudo vel vanâ gloriâ prædicantes, *sed ex simplicitate & ex Deo*, causâ Dei tantùm, *& coram Deo loquimur* & operamur, vt in verbo, quodlibet opus bonum & spirituale intelligatur. Item: Duo fines sunt, inter quos debet concludi omne opus, Timor pœnæ (Nec omnino finis indebitus, quia à peccato excusat & elongat; nec omnino debi-

A

Coloss. 3, 2.
Mat. 6
Cant. 2, 6.
Mat. 6

B

Isaiæ 28.
Mat. 6
3. Reg. 18.
Eccli. 2.
Matt. 10.
2. Cor. 2, 17.
Glossa interlinea. in hũc locum.

tus,

C tus, quia non immeritò consummat) & amor Dei, scilicet oculus dexter. Sinister ad supplicium, oculus dexter ad diligendum Deum. Vbi est ergo tertius ad diligendum nummum, cuius causâ operaris? Item: Hi sunt fines, duæ molæ, de quibus Dominus in Deuteronomio cap. 24. *Non accipies loco pignoris* alterutram molam, scilicet molam timoris, sed maximè molam amoris Dei à quocumque opere tuo non auferas. Cùm ergo prima non sit meritoria sine secundâ, immò sine eâ quodammodo esse prohibetur, multò magis prohibita est tertia mola concupiscentiæ, vel quarta variæ gloriæ ab omni opere, vt nec tertia alterutri duarum admisceatur. Quemadmodùm enim mens diuisa non impetrat; ita nec opus sic diuisum, in quo non est diuisio sub Deo, nec propter Deum, sed contra Deum: ita vt iam non sit diuisio & participatio, sed toticipatio illius operis à diabolo. Sed cùm opus dexteræ operatum causâ vel amore pecuniȩ acquirendæ, vel nouæ recipiendæ, pariat simoniam: Nunquid & si causâ & timore habitȩ iam perdendæ, vel recipiendæ fiat, erit simoniacum? Constat quod minus malum. Item: Legitur quòd Amram vir de domo Leui genuit filium Moysen de vxore suâ, & videns eum elegantem abscondit tribus mensibus. Et tu ergo absconde opera tua à cupiditate & vanâ gloriâ, ne rapiantur ab Ægyptijs & submergantur, & ne, facta muliebria admixtione sinistræ, reseruentur ad opus daboli. Item: *Intra cubiculum tuum, & clauso ostio*, à cupiditate & vanâ gloriâ, *ora*, bene operando, *Patrem tuum*. Item: Cùm duplex legatur inuitatorium, Psalmus & classicũ, tertium in Ecclesiâ efficacius cæteris inuenitur donarium. Item: Dominus præcipit Pascha celebrari *in azymis sinceritatis & veritatis*, Augustinus: Sine omni corruptione vitiorum, in veritate bonorum operum, quæ sunt dextræ. Cui si admisceatur sinistra, iàm in fermento veteri celebratur Pascha. Pascha celebrat Sacerdos, quotiens ad altare accedit, vt Agnum Paschalem immolet. Item: *Ideo dilexi mandata tua super aurum & topazion*. Augustinus: Non propter aurum & topazion, vel aliquod temporale, vt Iudæus alliciendus temporalibus: quo minor est Christianus, si spiritualia egerit pro temporalibus, qui super ea, non propter ea tenetur diligere mandata Dei. Cuius vita debet esse crux & martyrium, vt illud hîc attẽdat: *Plorabitis & flebitis vos*, non consolationem terrenam, vt exspectet in futuro sibi conferendam beatitudinem æternam. Item Augustinus. Ideo noluit Domiuus per baptismum amoueri pœnam sicut & culpam, ne delicatè in Deum crederetur, potiùs, scilicet, intuitu amotionis pœnæ, quàm amore fidei & iustitiæ.

Ibid. *Ver. 6.* *Exod. 2. & 6.* D *Mat. 6* *1. Cor. 5, 8.* *Gloss. interl. ad eũdem locum.* *Ps. 118, 127.* *In hũc Ps. 1. vers.* *Ioan. 16, 20.* *Enchiridij c. 66. & li. 2. de peccat. merit. & remiss. c. 34.*

Capvt XXVI.

CONTRA QVÆRITANTES TEMPORALE COMMODVM IN SPIRITVALIBVS.

A Simili dico temporalia non eſſe ponenda allectoria in ſpiritualibus vt vel fiant, vel promptiùs & citiùs fiant, ne amore pecuniæ potiùs, quam zelo iuſtitiæ, curratur ad ea: & ad vocem iucundam promittentem temporalia, meliùs quàm loquentem, ſecundum horum opinionem, Sanguinem Chriſti. Item Pſalmo 135. *Confitemini Domino quoniam bonus*: Auguſtinus: Hæc eſt primaria cauſa confeſſionis. *Quoniam in ſæculum miſericordia eius:* Hæc eſt ſecundaria. Mercenarius enim eſt, qui Deum ob aliud, quàm propter ſeipſum laudat. Item: *Confitebitur tibi cùm benefeceris ei*. Gregorius: Apud Deum deſpecta eſt hoſtia confeſſionis, quam facit proſperitas temporalis.... Hieronymus: Sic confitens ore, cordis manducat iniquitatem, quam in ſupplicijs inferni digeret. Item Dominus in Euangelio: *Quæritis me, non propter me, ſed quia ſaturaui vos panibus*, Item: *Reges gentium dominantur eorum, & qui poteſtatẽ habẽt ſuper vos benefici vocãtur*, propter beneficia ab eis ſibi collata. *Vos autem non ſic. Hoc enim faciunt & ethnici & publicani.* Itẽ: Ad hoc deteſtandũ valet exemplũ clericorũ in aleâ ludentiũ, ad veſperas confugientium inordinatè & indecenter, cùm audirent nummos veſpertinos veſperis decantandis affore, & priùs in Eccleſiâ eos diſtribuendos eſſe. Item: Exemplum Prælati petentis in Eccleſiâ à choro feſtum S. Stephani duplex fieri in ſericis & canticis Eccleſiaſticis, ſed non impetrantis, niſi cùm paſtum & refectionem annuam clericis promitteret, inſuper nummos matutinales illius noctis duplicandos; vt ſic celebrarent potiùs feſtum nummi duplicati, quàm feſtum S. Stephani. Item: Exemplum Ploratorum & Ploratricum Longobardorum in exſequijs mortuorum ad flendum & plangendum ſolo pretio conductorum. Quibus ſunt ſimiles quidam in Eccleſiâ pſallentes & pro pretio cantantes; quorum quiuis:

O nummi, nummi vobis hunc præſtat honorem,

Fratres, imò quibus pecunia diſciplina eſt, nummus Decanus, & etiam Deus. Qui idololatræ ſunt, nummum potiùs adorantes quàm Deum: non aliàs Deo cantaturi niſi propter nummum. Item Apoſtolus 1. epiſt. ad Theſſal. cap. 5. *Omnia probate, quod bonum eſt tenete: Ab omni ſpecie malâ abſtinete vos*: Auguſtinus: Non tantùm illicitorum in ſe, ſed etiam, ſi qua illorum, quæ licet fieri & non fieri, minùs intelligentibus mala videntur, ab his quoque abſtinete vos, *prouidentes bona, non tantùm coram Deo, ſed etiam coram hominibus.* Turpis autem ſpecies eſt & mala, quia ſcandalizat proximum per ſiniſtram, alliciens

Hier. 12,24. — Pſ. 135 1. — In eũdem pſal. 1. verſic. — Pſ. 48, 19. — Ioan. 6, 26. — Luc. 22, 25. — Mat. 5 — B — Iuuen. ſatyr. 5. — Rom. 14, 17.

C ciens quempiam per dexteram. Si obijcis, quòd bona species est ideo, quòd plures & frequentes sic psallunt & canant, Deoque seruiunt in Ecclesiâ, audi Augustinum hoc improbantem, cùm ait: Meliùs est penitùs spiritualia omitti, quàm impurè & non sincerè fieri, tractari, vel tangi. In Ecclesiasticis officijs agendis, Dominus non frequentiam multorum probat, sed deuotionem animorum. Item: Pulsante vltimâ campanâ horæ nummariæ in quadam Ecclesiâ, repaguloque posito in porculâ chori parandâ, cucurrerunt Clerici tanquam ad solennitatem, & tanquam vetulæ ad vnctum: quidam se incuruantes, quidam super repagulum saltantes, vt intrarent: quidam autem per maiorem portam intrantes inordinatè, cùm per eam non liceret ingredi nisi personis Ecclesiæ. Ob hanc etiam turpitudinem vilis quæstûs, dictum est à quodam laico, & supplicatum cuidam clerico, ne propter dedecus, horæ illi interesset. Sed quid ageret? Si chorum intraret, cupiditate tangi notaretur à laicis: si non, superbiâ à clericis. Item: Quidam prębendarius in duabus Ecclesijs vicinis, nocturnis horis adfuit in vnâ, diurnis in aliâ, & ita Oliuerio currente, & sibi vtrimque respondente, festinanter ditabatur. Item: Quidam constitutus certus pensionarius super huiuscemodi mercimonium distribuẽdum, cùm videret multitudinem clericorum horis interesse, murmurauit & doluit, D clericosque increpare cœpit, eò quòd assidui interessent horis & multi. Item: Quid viliùs quàm duas horas in Ecclesiâ quâdam (quia ad illas decantandas non est constituta certa pecunia) à laicis dici horas Domini, cæteras denarij, immò diaboli? imò, ad has horas decantandas, & horas etiam Beatæ Virginis non adsunt clerici, sed præsentes in alijs, ab his fugiunt, vt nullum opus sibi vendicet in Ecclesiâ Spiritus Sanctus, cùm nihil gratis in eâ fiat, sed omne sibi vendicet nummus. Et in summâ: Sicut ante hoc miserum mercimonium constitutum, decus & laudabile fuit chorum intrare, Ecclesiastica officia celebrare, in his assiduum esse; ità nunc dedecus & illaudabile, cùm in istorum assiduitate reputemur esse cupidi magis quàm deuoti: & ita nunc:

Nobilis Ecclesiæ quondam venerabile nomen,
Prostat, & in quæstu pro meretrice sedet.

CAPVT XXVII.

CONTRA SIMONIAM EXISTENTEM IN SVBSTANTIIS SACRAMENTORVM, PRÆCIPVE Eucharistiæ.

SI venalitas, lepraque Giezi & simonia Simonis adeò turpis est & damnabilis in appendicijs Sacramentorum, vt suprà innotuit, quantò magis & in ipsis substantijs Sacramentorum, præcipuè in Eucharistiâ? Totus enim

Christus

A

Christus ibi sumitur, fons & origo omnium gratiarum, cùm alijs Sacramentis gratiæ distribuantur. Pro nullâ turpitudine & enormitate peccati Dominus legitur ita iratus esse & inarsisse, sicut pro venalitate columbæ, maximè Eucharistiæ. Ob hanc enim pestem purgandam, & eijciendam de Ecclesiâ, legitur Dominus ardore Spiritûs concitatus, ad horam innatam sibi & ineffabilem mansuetudinem & patientiam (quam tamen exuere non potuit, *quia multùm misericors est*, &c.) quasi deponens, *cum flagello facto de funiculis, vendentes & ementes oues & columbas* in templo, *eiecisse de eo, & mensas nummulariorum euertisse*. Altaria Dei sic vocat propter auaritiam Sacerdotum. Item: Zelo domûs Dei accensus, de quo legitur: *Zelus domûs tuæ comedit me*, dicit eis: *Domus mea, domus orationis vocabitur, vos autem fecistis illam speluncam latronum*. In speluncâ & rapitur, & diuiditur præda rapta. Latro autem est, qui pro spiritualibus Ecclesiæ sectatur lucra temporalia, qui & non dantes, nihilque offerentes prosequitur corporaliter tentans, quomodo ab eis munera accipiat & rapiat. Dantesque necat spiritualiter, qui dum læsionem & rapinam bonorum proximi cogitat, quasi latro sedet in speluncâ. Item Augustinus: Domus negotiationis faciunt Ecclesiã, *omnes qui quærunt in eâ, quæ sua sunt, & non quæ Iesu Christi*. De quâ etiam Augustinus ait: Nemo in oratorio aliquid agat, nisi id ad quod factum est, vndè & nomen habet. Item: Hoc eodem zelo domûs Domini accensus Petrus, vt imitaretur Magistrum in punitione rabiei & hæresis simoniacæ, ait Simoni Mago ęstimanti gratiam Spiritus Sancti esse venalem: *Pecunia tua tecum sit in perditionem*. Optatiuè dixit hoc, raptus in sublime Dei iudicium, præuidens in eo pestem Ecclesiæ futuram. Eodem zelo percussit Ananiam & Saphiram, ita vt efferrentur mortui coram eo, dicens adhuc viuentibus: *Quomodo ausi estis mentiri Spiritui Sancto?* Item: Notabiliter notandum est, quòd Dominus adhuc adolescens, nec habens potestatem publicæ administrationis, sed satis abiectus & vilis inter eos, *Vendentes & ementes eiecit*, &c. In hoc dans omnibus formam & exemplum accusandi, increpandi, & eijciendi quoad possumus quamcumque speciem & pestem simoniæ, maximè venalitatem Eucharistiæ. Item: Bis legitur eiecisse vendentes & emẽtes in templo, dans nobis formam & exemplum quòd non semel, sed semper quotiescumque columbam vendere viderimus, corripere & arguere debemus vendentem & ementem, vt hæc pestis eijciatur de Ecclesiâ. Item: Si Dominus ita figuram venalitatis columbæ corporaliter puniuit: Quantò magis ipsam veritatem & lepram simoniæ puniet incomparabiliter magis? Item: *Si tunc cum flagello facto de funiculis* punita est venalitas columbæ: Quantò magis nunc puniri deberet, non tantùm cum flagello, sed etiam cũ clauis, gladijs, & etiam cæteris armis, totisq; viribus impugnari? Itẽ: Quanta sit enormitas huius sceleris, patet ex eo, quòd cùm Dominus alijs criminibus homines irretitos exspectaret ad pœnitentiam, vt Iudam proditorem,

Ioëlis 2. *Ioan. 2. & Matt. 21.* *Ps. 68.* *Matt. 21.* *Tract. 10. in Ioann.* *Phil. 2.*

B

Act. 8, 20. *Act. 5.* *Ioan. 2.* *Ioan. 2. & Matt. 21.* *Ioan. 2.*

 torem,

C torem, nos instruens, vt sine ordine iudiciario peccata proximorum àlia non accusemus, non propalemus, sed tegamus & sustineamus, vt ipse proditionem Iudę; hoc solum flagitium non potuit sustinere, quin illud statim & corporaliter puniret, cùm cætera verbo corripuerit & puniuerit. Item: In hoc quòd vendentes columbas eiecit & mensas nummulariorum euertit, quos ibi auaritia Sacerdotum posuerat, vt mutuo darent non habentibus hostias, vt eas sic paratiores inuenirent. Ostendit etiam omnes occasiones simoniæ, omnemque facilitatem accipiendi, etiam vilia munuscula pro spiritualibus, in Ecclesiâ eradicandam esse & exstirpandam. Item: Quid periculosius, quàm quasi cęci ipsum Deum pati, turpiųs vendi quàm à Iudâ venditus fuerit, in alijs Sacramentis venalitatem apertè cernentes, in hoc verò non? Vt cùm quidam missam in die integrè duplifaciant & duplicent, alij verò præ pudore & timore non audentes duas integrare, vnam duplifaciant, trifaciant, & multifaciant, id est, multarum facierum celebrent. Item: Quid turpius, quàm, si ad primam faciem & primum introitum non offertur, aliam assumere faciem, immò tertiam & quartam, vt offeratur? Hi similes sunt cantantibus fabulas & gesta. Qui videntes cantilenam de Landrico non placere auditori-

D bus, statim incipiunt de Narciso cantare, quòd si nec placuerit, cantant de alio. Quæ autem sit causa, quare cętera officia Ecclesiastica in suâ simplicitate, puritate, & institutione maneant, & non duplicentur, & istud solum contra institutionem suam duplicetur, constat quòd oblatio, quę ad hoc offertur & non de illa. Item: Vt adhuc insistamus radici, id est, cupiditati simoniacę extirpandæ, *Sic Benedicam te in vitâ mea*, scilicet: *In nomine tuo*, non nummi, non cupiditatis, *Leuabo manus meas*; quas in honore & gloriâ Domini leuat, qui bonis insistens, non suam, vel mundi, sed Domini gloriam quærit. Quasi diceret: A me incipio, *quia me cum vitijs & concupiscentijs, crucifigo*, Crucifixum prædico, Crucifixum adoro, & quod plus est, Crucifixum sincerè conficio, sumo, alijs manducandum distribuo. Quomodo ergo manus mundo crucifixas, te, Christe, conficientes, leuabo ad alium, quàm ad te pretium mundi? Quomodo ad quęstum, maximè ad peccatum? Item Simon Magus, qui Christianus esse, & miracula facere voluit propter quæstum, repulsam passus est à Simone Petro: Ob quam vlciscendam quasi dixit ei: Tu repellis me, & ego triumphabo de te, immò de toto copore Ecclesię. In ipsis etiam altaribus *ponam solium*, cubile, *& thronum*, & dominium meum; vt etiam præsentibus Angelis, & quasi coadunatis in vno angulo altaris conficere corpus Domini, ego in alio cum ministro altaris, immò cum meo potiùs, illud pro pretio conficiam. Cupiditas dominatur in hoc Sacramento, quod tamen impretiabile est. Item: Si ego ab altari repellor, non ideo minùs sed magis simoniaca cupiditas filia mea, filia summi Sacerdotis irrumpet in Sancta Sanctorum, omnia in altaribus proponens venalia. Et quod nefarium est, ex oblatis illis eri-

Ioan. 2. — Psal. 62. 5. — Gal. 5. — Act. 8. — Isa. 14

guntur

guntur altaria, ornantur Sancta, & construuntur Monasteria Religiosorum, sic abutensium hoc Apostolico præcepto; *Nihil interrogantes propter conscientiam*, cùm Apostolus loqueretur ad illos tantùm, qui cum idololatris quandoque manducabant, vt illis prædicarent. Item: Turpiùs Christum vendimus, quàm Iudas, eò quòd deteriores sumus. Ille enim quem purum hominem credebat, cùm familia etiam eius indigeret, vendidit: nos verò quem scimus verum Deum & hominem vendimus. Ille pro triginta argenteis, nos pro denario & pretio vilissimo. Item: Ille pœnitens licèt non verè, retulit & reiecit *triginta argenteos*: In Ecclesia autem inter nos non est, qui turpiter acquisita reijciat. Item: Triginta argentei *cùm pretium sanguinis essent, non sunt missi in corbanam*; nunc ex turpiùs oblatis & acquisitis eriguntur altaria, construuntur Ecclesiæ & huiusmodi. Item: Cùm omnia cætera vitia trepident & exsulent à locis sacratis, simonia ipsa altaria inuasit.

A
1. Cor. 10.
Matt. 16.
Matt. 27.

CAPVT XXVIII.

CONTRA VENALITATEM, ET PLVRALITATEM MISSARVM.

AD eradicandam venalitatem & pluralitatem missarum quam peperit venalitas altarium, & cupiditas ministrorum: Si Christus tantùm semel immolatus est pro nobis; & semel tantùm ab vnico eius vicario in die repræsentetur immolatus. Item: Si Christus, semel oblatus, sufficiens fuit hostia & redemptio generis humani, sufficit vnico Sacerdoti semel passum, semel in die repræsentare immolatũ. *Quod ampliùs est, à malo est*. Item: Bis in die conficientes, *rursum sunt crucifigentes sibimetipsis filium Dei, & ostentui habentes*. Item Augustinus: Eucharistię quotidie communionem sumere, nec laudo, nec vitupero; veruntamen hoc vniuscuiusque conscientiæ relinquo, vt si nullius sibi conscius fuerit, si spiritus contribulati, si cordis contriti. Si ergo Augustinus vnicam sumptionem in die vix concedit, sic humiliato, & corde contrito, & deuoto: Nunquid interrogatus concessisset alicui bis in die conficere? Absit; sed totis viribus talẽ repulisset, & fortè anathemate percussisset. Itẽ: Sumere Eucharistiã est omniũ Christianorũ, cõficere paucorũ; ergo maius est cõficere, quàm sumere: sed detestabile est & inordinatũ nimis in die iterare, vt scilicet ampliùs corpus Domini in die detur alicui quàm semel; ergo inordinatũ & periculosum est, id quod maius est in die iterare, bis scilicet cõficere, præsertim cùm necessitas non cogit. Item: Sicut in Exodo præceptum est filijs Israël, vt per singula capita tantùm colligeretur vnum gomor de Mannâ quotidie, præterquam in die sexto. *Tunc enim colligerent cibos duplices, id est duo gomor per singulos homines*, vt sufficeret gomor, in Parasceue collectum,

B
Heb. 9.
Mat. 5.
Heb. 6.
Apud Augu. lib. de Eccles. dogmatibus. c. 53.
Exod. 16.

in Sabbato,

C in Sabbato; in quo non licebat eis colligere, vel aliquid operari. Qui verò amplius quàm gomor, & vltra quod sufficiebat ad vescendum collegerat, computruit & vermescebat collectum: Ita timendum est ne Sacramentum altaris bis in die ab vnico confectum putrescat, non dico in Sacramento, sed in conscientiâ conficientis propter peccata & scelera sua, illud sic duplicantis. In natali autem Domini propter solemnitatem & quasi Sabbatum, tum propter mysterium, concessum est rurali Sacerdoti ter conficere. Maior autem Prælatus in quâdam Ecclesiâ illâ die semel conficit, in quâdam bis; sed nunc multiplicando missas quotidie celebramus natale Domini. Item: Si prędicatio assidua non fructificat, sed vilescit; quantò magis & hoc Sacramentum iteratum in die vilescit, & vertitur in tædium deuotionisque detrimentum? Item: In illo tempore erat sermo Domini pretiosus quia rarus, ita & confectio Eucharistiæ quia rara: sed nunc vilis, quia totiens iterata. Item: Si in figurâ vnicus Agnus immolatus in vnicâ domo, vnicâ vice in Pascha Domino offerebatur, immolabatur, totus comedebatur, & festinanter; tu peccator, Quomodo audes irreuerenter & assiduè ipsam veritatem figuræ duplicare, triplicare, multiplicare sub notâ & specie venalitatis, *cùm de hoc altari non habeant edere, qui tabernaculo*, corporis, *deseruiunt*? Item: Si legalis Sacerdos semel in anno cum sanguine intrabat in Sancta Sanctorum, semel quotidie cum incenso in Sancta: Quomodo tu peccator Sacerdos Euāgelicus, quotidie, & quod abominabile est, bis in die intrare audes in Sanctissima Sanctorum, omnium Sanctorum Sancta, & cęlestia pignora, sic irreuerenter & minùs timoratè, quia assiduè, & forsan sine sanguine & incenso? *Cum sanguine*, id est, cum fide passionis & dolore cordis, ab eo, quasi quodam sanguine per oculos emanante, *& cum lactucis agrestibus*, cum incenso orationis acceditur ad hæc Sancta. Hunc enim calicem lachrymæ faciunt dulciorem. Item: Si Sanctus ordo Carthusiensium in holocaustum, hic etiam oblatorum Deo, à labe mundi per abstinentiam & macerationem carnis purgatorum, *& iam volantium super pennas ventorum*, non nisi in festis & profestis, spirituali officio intitulatis, audet conficere, Quomodo tu peccator Sacerdos, intrepidus audes tam Sancta irreuerenter (quia bis in die) tractare? Item: Quidam iustus aduertens & considerans quòd Dominus in sextâ feriâ positus fuit in monumento nouo, & syndone mundâ, nec mutauit sepulchrum, sed quieuit in illo per sabbatum totum in Dominicâ & tertiâ die surrexit, proposuit, quòd tantùm in tertio die conficeret, vno die, quasi requiei, interposito, in quo mundaret syndonem suam, id est, conscientiam, lachrymis & pœnitentiâ; vt fortiùs & deuotiùs resurgeret in tertiâ die ad corporis Domini confectionem. Item: Si in ieiunio semel tantùm in die acceditur ad mensam corporalem, quantò magis ad mensam spiritualem? Si tunc vnica esca, spiritualis nunc spiritualiter multiplicatur per quædam extrinseca condimenta

1.Reg. 3. Exod. 12. Heb. 13 10. D Exod. 30,29. Heb. 9. Exod. 12. Ps. 17. Matt. 27.

dimenta introitus, vſque ad nauſeam, vſque ad ebrietatem. Item: Quidam malè interpretantur illum locum Dominicæ orationis: *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie:* non ait bis *hodie*. Item: Hebræus loco *quotidianum*, habet *ſogolla*, quod interpretatur ἐπιούσιον, habetque duplicem interpretationē. Vndè Matthæus interpretatus eſt ſic: *Panem noſtrum ſuperſubſtantialem;* Lucas, *quotidianum;* Marcus, *peculiarem*, quem non *ſuperſubſtantialem, & peculiarem, & quotidianum faciunt*, ſed vilem quantùm in ſe eſt, & venalem, biduanum, & triduanum.

A *Luc.* 11. *Mat.* 6 *Luc.* 11.

CAPVT XXIX.

CONTRA MISSAS MVLTARVM FACIERVM.

OMnis falſitas angulos quærit, &:

Dum vitant ſtulti vitium in contraria currunt.

Sic dùm quidam vitant pluralitatem miſſarum, refugium cupiditati ſuæ & velamen quæritantes, non in vitium tantùm, ſed in monſtrum incidunt, mōſtruosè miſſas bifacientes, trifacientes. Et cùm apud Apoſtolorum legatur Eccleſia conſtare ex perſonis multarum facierum, nuſquàm legitur miſſa duarum, vel trium facierum. Item: Apud Poëtas legimus Ianum bicipitem, Hydram ſepticipitem, Briareum centimanum, Geryonem, bicorporem, alium tricorporem, nuſquam legimus miſſam bicipitem, bifaciatam, multifaciatam. Monſtruoſius enim omni monſtro eſt miſſas bifaciare, trifaciare, & huiuſmodi. Item: Tales obuiant myſterio miſſæ, quia:

Horat. lib. 1. Serm. Sat. 2. B *2. Cor. 1. Vide Notas.*

Exprimit officium, ſuſpiria, gloria, laudes,
Kyrie eleïſon ter triplicata, preces.

Sed nunc in miſsâ ſepties vel pluries triplicatur, myſteriumque & ordo miſſæ confunditur. Item: Miſſa bifaciata vtri introitum applicabitur, & ab vtro illorum denominabitur? Si à ſecundo, qui eſt pro fidelibus, ergo in eâ non debet dari oſculū pacis, vel ſi detur, obuiabitur generali inſtitutioni, & cōſuetudini Eccleſiæ. Si à primo, qui eſt in memoriam miſſionis Spiritus-Sancti, ergo ſic celebrans, non celebrat miſſam pro fidelibus, ſicque non abſoluitur ab anniuerſario, vel tricenali celebrando; & ſi hoc confiteatur, dicens: Quia ſub vno canone duas miſſas celebrat: Sed cuiuſmodi? Num miſſam Cathecumenorū tantùm? videtur; quia nōdum hoſtia eſſe miſſa repræſentatur. Sic ergo potiùs dicendū eſſet, ſub duobus canonibus vnā miſſam, quia hoſtię miſſæ vnam repræſentationē, celebrari, quàm duas miſſas ſub vno canone. Item: Tales obuiant iuſtitutioni Synodi vel Concilij, Prouinciali tamē, ſed auctoritate Legati Romanæ ſedis celebratę, in quâ præceptum fuit, quòd nullus, niſi in maximâ neceſſitate, bis in die conficeret, vt ſi corpus præſens afforet, vel

coniugata

C coniugata purificanda, vel alius casus necessitatis emergeret. Omnino autem inhabitum fuit, ne aliquâ necessitate vrgente, ita bifaciarentur missæ, sed depositâ casulâ post hostiam missam, introitus missæ Cathecumenorũ inchoaretur, vnus & alius pro libito Sacerdotis. Item: Obuiatur mysterio missæ ab Ecclesiâ vtiliter approbato. Sacerdos enim stans primò in missâ ad dextrum cornu altaris, significat aduentum Christi ad populum Iudaicum dextrum & sibi peculiarem. Primò, reditus eius, à dextro cornu ad sinistrum, aduentum Christi ad Gentes idololatras, in quarum collectione adhuc immoratur. Reditus eius à sinistro cornu ad dextrum, significat collectionem reliquiarũ ad fidem, quæ erit tempore Heliæ & Henoch, quam anticipat & maturat, imò factam esse figurat, sic rediens frequenter à cornu ad cornu, tamen nondum significat vel repræsentat hostiam esse missam. Item: Per missam passio Domini, *qui de sinu Patris*, quasi, de dextro cornu altaris, *venit in mundum sinistrum & malignum.* Qui, *cùm eius hora veniret, vt de hoc mundo* per passionem *transiret ad Patrem*, missus est hostia pro nobis in cælum, *adscendensq́; Christus in altum captiuam duxit captiuitatem.* Hanc figuram missæ præcipuam tales destruunt, vel falsam & inanem esse ostendunt, cùm à cornu ad cornu redeant, ad sinistram à dextrâ, & ad dextram à sinistrâ nondum missâ celebratâ. Item: Visitationes vel insertiones missarum, non auctoritas Ecclesiæ, sed cupiditas instituit. Cuius rei est argumentum, quòd missæ fauorabiliores inseruntur, non aliæ, vt missa de Beato Lino, vel de Sebastiano, & huiusmodi. Item: Cùm cætera officia Ecclesiastica non inserantur, Cur officiũ missæ inseritur pro cupiditate? Multiplicatio enim orationum non est insertio officiorum, quas in quibuslibet horis, non ideo insitis, licet multiplicari. Item: Missa sic inserta, similis est idolo Nabuchodonosor, de quo apud Danielem primâ visione. Cuius caput erat ex auro, pectus & brachia de argento, venter & femora ex ære, quædam pars pedum ferrea, quædam fictilis. Item: A bonis sumenda sunt exempla. Scimus, quia Ecclesiæ conuentuales non habent hanc consuetudinem inserendi missas. Item: Exemplo de obuẽtione primæ missæ debitâ quibusdã Monachis, secundæ Sacerdotibus; ergo talẽ Sacerdotem conficere bis in die compulit cupiditas Monachorum? Item: Exemplum de matronâ purificandâ, quæ ad secundum offertorium missæ pro fidelibus obtulit instinctu Sacerdotis, non ad primum, cùm tamen sederet Monachus in insidijs exspectans oblationes primi introitus, sicque delusus recessit. Item: Exemplum militum paulatim ad singulos introitus offerre desistentium; quorum vnus Sacerdoti sic missam inserenti, ait: Et si sic vsque ad vesperam singulas missas inchoaueris, non desistam ab oblatione, donec Sanctam Eucharistiam confeceris. Item: Exemplum de Sacerdote, qui nondum casulâ indutus, cœpit introitus multiplicare, ne populus congregatus recederet. Item: Sic iniuriatur animabus. Fraudantur enim debito promisso,

Ioan. 1. 1. Ioan. 5. Ioan. 13, 1. Ephe. 4 D Dan. 2

missō; cùm habeat auctoritas, quia, quantò sæpiùs & specialiùs pro eis offertur Sacramentum altaris, tantò ampliùs refrigerium percipiunt. Item: Cùm constet Ecclesiæ, quòd speciales orationes inuenit super generales, ergo si tricenale vnius vel anniuersarium, tricenali alterius annumeretur & aggregetur, iniuriabitur alteri, immò vtrique, cùm non tantùm generali oratione, sed & speciali vtriusque anima ex promisso exspectet iuuari? Item: Nunquid missâ sic insertâ liberaretur à purgatorio anima iusti de Aquis-granis, rogantis, vt pro eâ à iusto missa celebraretur, sicque liberationem consequeretur? Item: Exemplum Magistri Fulconis Decani Remensis, nolentis, vt anniuersarium patris, anniuersario Episcopi aggregaretur. Item: Exemplum Matronæ recusantis oblatas missas à Sacerdote in quadragesimâ decantandas pro fidelibus, quas, licet sibi in pœnitentiam iniunctas, noluit tamen eas à Sacerdote quadragesimali seruitio obligato decantari. Sed quid faciet Sacerdos rogatus ab illo & ab illo tricenalia facere, si non suffecerit ad specialia tricenalia peragenda? Dicat rogantibus: Ero memor charorum vestrorum in tot missis. Non dicat: Pro ijs faciam tricenale, nisi speciale intenderit. Peragens enim generalia non est absolutus à specialibus, quæ supplicans sibi intellexit promitti. Item: Si licita est huiusmodi insertio missarum & pluralitas, tenetur Sacerdos cuilibet roganti missas quotaslibet, eas illi decantandas cōcedere, cùm petitum, per huiusmodi insitionem, de facili possit implere. Item: Missa sicca, quæ est sine gratiâ & humore confectionis Eucharistiæ, non celebratur pro fidelibus. Si ergo duo introitus præmittuntur hostiæ, alter erit missa sicca & ità æquè iuuabit post missam; sicut & præmissa hostiæ. Quare igitur præmittitur hostiæ in missâ insertâ? Propter cupiditatem & in fraudem animarum? Item: Præter duplicitatem & insertionem missarum, inuenit cupiditas nouitatem missarum, sicut vnicam missam de omnibus Apostolis decantandam. Item: Missam Epiphaniæ, vel alterius solemnitatis omni die, etiam die Paschæ decantandam (cùm:

Singula quæque locum teneant sortita decenter)

Vt tempore Paschali Missæ & Laudes ad aliud pertinentes decantentur, ità in alijs temporibus, vt varietas officiorum deuotionem augeat ministrorum & identitatis tollat fastidium. Deuotionem autem talium, vt etiam die Paschæ, si de Angelis celebretur, non vitupero, nisi propter scandalum. Item: Quidam etiam viui anniuersaria pro se faciunt celebrari quibus obuiant suffragia & orationes pro defunctis instituta. Item (Quod flens dico.) Hoc tantum Sacramentum quidam in artem magicam verterunt, celebrando missas super imagines cereas ad imprecandum alicui, etiam alicui imprecantes, missam fidelium decies vel plùries decantant, vt ante decimum diem vel post in breui moriatur, & cum mortuis sepeliatur. Item: Iam quidam missam pro strage interfectorum, quasi nouorum martyrum *in circuitu Ierusalem* prostratorum,

C torum, inueniunt, putantes eam esse efficax allectorium ad oblationes propter fauorem occisorum. Ad hunc morbum multiplicem ab Ecclesiâ expellendum, vnicum hoc credo esse remedium; videlicet, si esset paucitas Ecclesiarũ, paucitas in eisdem altarium, paucitas & delectus ordinandorum, delectus etiam ordinatorum & admittendorum; insuper delectus maximè Præpositorum minorum Sacerdotum: Et summum remedium à Gregorio octauo deliberatum esset amotio oblationum, prçterquàm ter in anno, die scilicet Natalis, Paschæ, Pentecostes, & in die solennitatis Patroni Ecclesiæ, & præsente cadauere defuncti, & in die anniuersarij cuiuscumque. Vide in toto Israël non fuisse templum nisi vnicum, vnicum tabernaculum, vnicum etiam in atrio templi sub diuo altare oblatorium. In Sanctis quidem erat altare incensi, sed in illo non offerebatur nisi modicum incensum. Hanc pluralitatem altarium detestans Osee, ait cap. 8. *Quia multiplicauit* populus meus *altaria ad peccandum, factæ sunt aræ ei in delictum. Offerunt hostias, Dominus non suscipiet eas.* Exemplo ergo vnici templi, in singulis ciuitatibus vnica deberet esse Ecclesia, vel, si populosa esset ciuitas, paucæ, ita tamen quòd sub vnâ maiori Ecclesiâ. Pluralitas enim capellarum peperit ministeria illegitima, & plura alia monstra, & extraordinaria.

3. Reg. 6. Exod. 27. Ver. 11

D

CAPVT XXX.

CONTRA CONFICIENTES, VEL SVMENTES CORPVS CHRISTI INDIGNE.

QVia supradicta pluralitas, multiplicatio, & nouitas missarum, procedit ex cupiditate & indeuotione conficientium, restat dicendum de indignè conficientibus, & sumentibus corpus Christi. Contra igitur indignam confectionem, necnon & indignam sumptionem scribens Apostolus in epistolâ primâ ad Corinth. 11. ait: *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè*, &c. Augustinus: Sine deuotione, vel aliter quàm à Domino, vel ab Ecclesiâ mysterium hoc traditum est, celebrando, vel in voluntate peccandi manendo. *Iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini*, hoc est, debitâ veneratione, à cibis alijs non discernens, ex consuetudine conficiendi vel sumendi corpus Christi. Item: Gregorius de quolibet indignè conficiente vel sumente corpus Christi, sicut & de Iudâ dicit Dominus: *Verumtamen ecce manus tradentis me mecum est in mensâ.* Exemplo enim Iudæ *filium hominis tradit*, qui illud inuiolabile Dominici corporis Sacramentum violare præsumit. Non secundum ritum Ecclesiæ conficiendo, vel sumendo indignè, talis est proditor.

Apud Aug. de Eccles. dogm. c. 53. Luc. 22. Gloss. ord. ad c. 22. Lucæ.

Vendit, qui, eius timore & amore neglecto, caduca amare conuincitur & criminosa. Item Augustinus: Magis peccant, qui tradunt Christum peccatoribus membris, quàm qui illum tradidit crucifixoribus. Iudæis Item idem super Psalmum 68. *Et dederunt in escam meam fel, & in siti meâ potauerunt me aceto:* Quibus sunt similes indignè conficientes & sumentes. Grauiùs enim peccant Christum contemnentes in cœlis regnantem, quàm qui illum crucifixerunt in terris ambulantem. Illi enim iam veritate positâ in meridie & manifesto inexcusabiles sunt. *Si non venissem, & locutus eis non fuissem, peccatum infidelitatis non haberent, nunc autem &c.* Hi verò per ignorantiam Dominum crucifixerunt: Vndè & pro eis orauit: *Pater ignosce illis, nesciunt enim quid faciunt.* Item: Si à pueritia in Eremo Ioannes conuersatus, in vtero matris sanctificatus, etiam à Domino inuitatus, non ausus est illum tremendum Angelis & reuerendum verticem Domini tangere: quomodo tu peccator & pollutus, non dico verticem, sed totum Christum Deum & hominem, non tantùm tangere, sed in ergastulo corporis polluti, quasi includere & incarcerare præsumis? Vel si iste timuit Christum baptizare, à quo debuit baptizari, quomodò peccatrix anima, à quo tota debes inhabitari, illum totum in vili hospitiolo corporis tui non vereris includere? Item: Si Mariæ in tanto feruore Dominum diligenti, eique tam deuotè viuo & mortuo obsequenti dictũ est: *Noli me tangere, nondum enim adscendi ad Patrem meum*, in corde tuo. Si inquam non est ei permissum tangere *scabellum pedum eius* exteriorum, quia non credidit eum æqualem esse Patri, quòd *à summo cælo egreßio eius:* Quomodò tibi peccatori licitum esse credis & permissum, totum Deum, non tantùm tangere, sed in toto corpore tuo immundo ponere? Time, ne non tantùm dicatur tibi. *Noli me tangere*, sed etiam: *Amice, quomodò hùc*, scilicet ad cæleste conuiuium, *introisti, non habens vestem nuptialem*, hoc est charitatem? Item: 2. Reg. 6. Si Oza quia manum extẽdit ad arcam figuralem, ne declinaret bobus recalcitrantibus, à Domino ad mortem percussus est. Quantò magis percuti debeat à Domino, qui indignè veram arcam, scilicet corpus Domini, conficit vel sumit? Ille tamen ex debito officio, quia de Leui, scilicet genere erat & Sacerdos, accessit ad subleuandam arcam, sed indignè. Tradunt enim Hebræi, quia nocte præcedenti concubuerat cùm vxore. Quantò magis autem punientur accedentes ad corpus Christi, masculorum, concubinarum vel meretricum concubitores? Item: 2. Paral. 26. Ozias qui præsumpsit offerre incensum Domino contra officium Sacerdotum, à Domino leprâ percussus est: Quantò magis leprâ, immò morte æternâ, percutietur à Domino, qui indignè hostiam cælestem Domino præsumpserit immolare? Itẽ: Ex institutione primitiuæ Ecclesiæ lecto Euangelio dicebatur Cathecumenis: Exite, exite. Si ergo membris Christi, habentibus scilicet charitatem, non licuit interesse confectioni corporis Domini, maximè timendum est

A. Ioan. 15,22. Luc. 23. Luc. 1. Marci 1. B. Ioan. 20. Ps. 109. Ps. 18. Matt. 22, 11. 2. Reg. 6, 6.

C membris diaboli, & non habentibus charitatem tantum Sacramentum conficere vel sumere. Indubitanter autem dico ministros altaris sic conficientes, vel sumentes, mortaliter peccare, vel etiam circa hoc in altari ministrantes. Scriptum est: *Mundamini qui fertis vasa Domini.* Vtrùm verò peccent mortaliter, qui sunt in suburbio & choro Ecclesiæ; qui tamen cum ministris altaris per deuotionem & consensum debent corpus Christi conficere, & spiritualiter, etsi non sacramentaliter, sumere, non diffinio. Multum tamen eis timendum est, cùm adhuc sint membra diaboli, quòd intersunt confectioni corporis Domini, cùm Cathecumenis, etiam sanctificatis, non liceret interesse. Item: *Constituite diem solennem in condensis vsque ad cornu altaris.* Nota firmitatem & stabilitatem animi in bono. *Diem* virtutum, vt dicatis: *Hac est dies quam fecit Dominus.* Et *solennem*, vt *Reliquiæ cogitationis diem festum agerent Domino*, id est, in serenitate conscientiæ, & hoc *in condensis* omnium articulorum fidei, virtutum, bonorum operum, lachrymarum, quæ hunc potum faciunt dulciorem, abstinentiarum pœnitentialium; qui accedere cupitis *vsque ad cornu altaris*, id est ad corpus Christi conficiendum, vel sumendum. Item Exodi 12. Si Dominus præcipit agnum Paschalem & figuralem

D comedi *assum igni, & cum lactucis agrestibus*, & hoc à *succinctis renes, tenentibus baculos in manibus*: Quantò magis præcipit ne ad esum veri Agni Paschalis quis accedat, nisi cum amaritudine cordis, pœnitentię, decoctus etiam in clibano Spiritus Sancti, castus, sibi nihil conscius, fortis, totus virtutibus indutus, vt nec in pedibus sit discalciatus (Vnde: *Calciati pedes in præparationem Euangelij pacis*) sed in fide, virtutibus, affectibus, operibus bonis solidus. Item: Ad terrorem incutiendum accedentibus ad Eucharistiam valet exemplum illius Sanctæ peccatricis Ægyptiacæ, quæ in deserto pœnitentiam agens, semel in hoc Sacramento per quadraginta annos visitata est à Domino, per Zozymum Abbatem Eremitarum illius deserti. Cui primò confessa est; secundò accedens ad eam, vt ei daret Eucharistiam, in aduentu Dominici corporis tota est effusa in lachrymas. Licèt enim singulis diebus lachrymata fuerit, tunc ampliùs & ferè vsque ad effusionem oculorum.

Isa. 52. — *Ps. 117 ver. 27* — *Ps. 75.* — *Ps. 117* — *Eph. 6.* — *Vita est in Sur. tom. 2.*

——————————— *Vnde*

His, ea, patratis venit ad calicem pietatis.
Se totam mactat lachrymis, caliciq; coaptat.

Hildebertus Cenoman. Episc.

Item: De indignè accedentibus ad hoc altare, conqueritur Dominus dicens: *Et dederunt in escam meam fel*, amaritudinem peccati sui, *Et in siti meâ*, quâ eos sitiui vt biberem, eosque mihi, vt incorporarem, *Potauerunt me aceto*, acredine prauitatis suæ. Sed intuendum quòd Dominus, *cùm gustâsset acetum noluit bibere*, itâ nec tales sibi incorporat, etsi sacramentaliter Eucharistiam sumant, qui de Ecclesiâ sunt nomine, sed non numine.

Ps. 68, 22. — *Matt. 27.*

Item

Item Augustinus: Qui non priùs cum Christo crucifixus fuerit carni, mundo, & concupiscentijs eius antequam accedat ad corpus Christi conficiendum, vel percipiendum, quantùm in se est, rursus crucifigit Christum, illisque annumerandus est, de quibus ait Apostolus: *Rursum in se crucifigentes Dominum, & ostentui*, & in derisum *habentes*. Item: Marcus abscidit sibi pollicem, vt reprobus esset Sacerdotio, timens ne raperetur in Sacerdotem. Adeò enim reuerebatur corpus Christi conficere; quod sæpius tamen sacramentaliter sumpserat. Nunc autem ordinandi non auferunt sibi naturalia, sed licita & illicita afferunt, vt ordinentur, & potiùs causâ quæstûs quàm deuotionis & obsequij diuini. Item in Vitas-patrum: Quidam senior inter Eremitas, cùm ab illis eligeretur in Sacerdotem, & vi quâdam ordinatus ab Episcopo Ægypti, ait: Ego, licet Sacerdos sim, non conficiam in vitâ meâ, indignum se reputans conficere corpus Christi; etsi illud, non conficiens, ab alio sumeret. Nunc autem quidam nimis frequenter quasi epulum quotidianum corpus Christi conficiunt propter cupiditatem, quidam nimis raro propter acediam. Item in Psalmo: *Emitte lucem tuam & veritatem tuam, ipsa me deduxerunt & adduxerunt in tabernacula tua* priùs; & ita, *Introibo ad altare Dei*, corpus Christi conficiendo vel sumendo, *Ad Deum qui lætificat iuuentutem meam*, id est, lætam iuuentam, scilicet gratiæ, mihi tribuit in re, iuuentam etiam gloriæ in spe. Iuuentus etiam naturæ attendenda est in ordinando, nisi grauitas morum, & vitæ Sanctæ suppleuerit ætatem. Conficiens autem & assistens altari, dùm conficit velut in Paradiso est, posteriorum omnium oblitus. Item: *Lauabo inter innocentes manus meas*, & sic innocens & mundus, exemplo & imitatione eorum quasi Angelus, *Circumdabo altare tuum Domine*, vt conficiam corpus tuum. Item: Cùm iret Iosue in agro Ierichontino quidpiam meditans, *vidit Angelum cum euaginato gladio*, cui ait: Quis es? *Noster es, an aduersariorum*? Qui respondens ait: *Princeps sum exercitus cæli. Tolle calciamenta de pedibus tuis: Locus enim in quo stas terra Sancta est*. Cogites ergo qui accedis ad altare confecturus & sumpturus Eucharistiam, quia *locus in quo stas, terra Sancta est; locus terribilis, domus Dei, & porta cæli*. Timeas *Angelos ascendentes & descendentes ibi per scalam* gladio euaginato, ne *demetant posteriora tua*: timeas ne *securis ad radicem arboris iam posita sit*, ex eo quòd indignè accedis. Timeas chorum Angelorum assistentium contra te, ferentium testimonium iniuriamque suam, & iram Domini vindicare paratorum, si indignè accesseris; vel sacrificium laudis & orationum tuarum ante conspectum Dei in sublime deferentium; si dignè obtuleris. Vndè:

Tempore quo supplex assistit Presbyter aris,
Mactaturq; Patri filius ipse manens.

A Gal. 5. Heb. 6. Ps. 42. 3. 4. B Ps. 25. 6. Iosue 5. Genes. 28. 3. Reg. 21. Mat. 3.

C

Æthra patet, cælestis adest chorus, ima supernis
Iunguntur, fiunt actor & actus idem.

Hildebertus Cecceman. de myster. Missæ.

Simile legitur in Exodo esse dictũ Moysi. *Cùm enim minâsset Moyses oues Iethro ad interiora deserti, & venisset ad montem Dei Oreb; apparuit ei Dominus in flammâ ignis de medio rubi, & videbat quòd rubus arderet, & non combureretur*: Cui eunti ad cernendum visionem illam magnam, ait Dominus: *Non appropies*, inquit, *huc, sed solue calciamentum de pedibus tuis, locus enim in quo stas, terra Sancta est.* Si ergo Moysi prohibitum est accedere ad rubum ardentem & figuralem, quantò magis & tibi ad verum corpus Christi, nisi priùs abieceris omnia mortua & carnalia opera à te, & affectibus tuis? Item: Cùm Dominus prohibuerit ne aduena, peregrinus, vel immundus comederet de Agno Paschali, quantò magis ne peccator, nondùm ciuis & domesticus Dei factus de vero Agno, maculatus de immaculato? Item Dauid: *Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco Sancto eius? Innocens manibus & mundo corde, &c.* Item: Si nondum rigasti lachrymis pœnitentiæ & fouisti pedes Christi cùm Magdalenâ: Si nondum sedisti *manducare panem doloris*: Si nondùm te humiliasti ad osculandum pedes Domini: Si nondùm surrexisti ad fortia opera, quasi ad osculum manuum Domini: Quomodo præsumis accedere ad osculum capitis eius, immò ad confectionem, sumptionem, & osculum totius Christi? *Per numeros veniunt ista, gradusq́; suos*, sicut & ordines. In quo Sacramento, aliquo gradu omisso, ampliùs peccatur quàm in omissione gradûs ordinis ad ordinem. Item Salomon: *Sedisti ad mensam diuitis, scito quia talia te oportet apponere, qualia tibi apposita sunt.* Innumera apposuit Dominus fercula & dona, quę tamen omnia sub his tribus comprehenduntur, Apposuit seipsum pro nobis pretium in cruce: Viaticũ in altari: Futurus prę̈mium in cælo. Primum ei apponimus, *si carnem nostram crucifixerimus cum vitijs & concupiscentijs suis: si crucifixi fuerimus mundo, & mundus nobis: si abnegauerimus nosmetipsos, & quotidie tulerimus crucem Christi & secuti fuerimus eũ: si stigmata Domini Iesu portauerimus in corpore nostro* cum Apostolo; si carnem nostrã pro Christo macerauerimus, si mori pro eo datũ fuerit desuper; si cõpassi fuerimus proximo; si vixerimus secundũ Euangeliũ, secundũ ferculũ ei apponimus: Si ipsum caput nostrum, non in se, sed in mẽbris eius pauerimus, pauperi erogãdi quamcumque eleëmosynam, siue corporalem, siue spiritualem. *Quod enim vni ex minimis eius fecerimus, hoc illi.* Tertium non possumus ei apponere, *quia bonorum nostrorum non eget*, sed ipse hoc apponet nobis in futuro: Veruntamen hæreditas eius sumus, pro quâ hæreditate sanctificauit seipsum, de quâ Pater ad Filium: *Postula à me, & dabo tibi gẽtes hæreditatem tuam.* Qui autem aliter ad mensam Christi accedunt, nisi duobus prædictis ferculis appositis, *fiet mensa eorum coram ipsis, in laqueum, & in retributionem, & in scandalum. Iudicium sibi manducant & bibunt*, bonoque odore moriuntur. Item Epistolâ

Margin notes: Cap.3. Horeb. Exod. 12. — Ps. 23. — Luc.7. Ps.126 — Prou. 23. iuxta 70: — Gal.5. & 6. Luc.9. Gal.6. — Matt. 25. — Ps. 15. — Ps.1,8. Ps.68. 1. Cor. 11.

D

pistolâ ad Hebræos: *Habemus altare, de quo non habent edere, qui tabernaculo* A
corporis *deseruiunt*, vt qui non macerāt & *crucifigunt carnem suam cum vitijs* Cap.3
& concupiscentijs; qui manus non aperiunt inopi &c. Item: Qui, & quàm dignè Gal.5.
& timoratè accedere debeant ad Eucharistiam conficiendam, vel sumen- Prou.
dam, Apostolus in 1. ad Cor. 11. declarat, dicens: *Conuenientibus vobis in v-* 31.
num, iam non est, (id est, non conuenit) *Dominicam cœnam manducare*, nisi
probatis primùm & præparatis, vt ibidem infrà ostenditur. Item: Si cùm o- Mat.6
ramus, *Etiam præceptis salutaribus moniti, vix audemus dicere, Pater noster*, nisi
filij eius simus per adoptionem, & nisi petitiones omnes, quæ sequuntur im-
pleuerimus: Quantò difficiliùs audemus ipsum totum conficere & sumere,
quia hîc maior deuotio & puritas conscientię exigitur? Vnde & hæc oratio
præmittitur sumptioni Eucharistiæ Sanctæ. Item: Vide ne supra vnum go- Exod.
mor, scilicet sobrietatis, hoc cæleste Manna colligas & sumas, ne vermescere 16,32
faciat conscientiā tuam peccatis. Vide, vt *in sindone mundâ*, & nouâ, & purâ Matt.
cōscientiâ inuoluas corpus Dominicū. Vide, *vt illud reponas in sepulchro, in quo* 27.
nondùm quisquam positus fuerit: vel si diabolus ibi collocatus fuit, non nisi, eo B
deiecto, sepelias Dominum in mundo sepulchro tuo. Vide *ne ponas vinum no-* Ioan.
uum in vtres veteres peccatis: Vide vt super nouum plaustrum portes arcam 19.
Domini cælestem. Cui, si adiunxeris vaccas, tales adiungas, te scilicet & alios, Matt.
qui non nouerunt retrò flectere colla post vitulos, id est, affectus, videlicet 9,17.
post desideria carnalia, sed directo itinere procedentes, licet mugientes, ar- 1.Reg.
cam Domini deferant in terram promissionis, in domum Aminadab cæle- 6,10.
stem. Item Ps. 117. *Constituit diem solemnem in condensis vsque ad cornu altaris.* 1.Reg. 7.

CAPVT XXXI.

CONTRA GERYONES BELLVAS BICORPORES, BICIPITES IN PLVRIBVS ECCLESIIS.

PLuralitati & bifacialitati & trifacialitati missarum non absimilis, non absona est pluralitas personatuum, dignitatum, officiorum circa eandem personam, siue in vnicâ Ecclesiâ, siue in diuersis. Sunt enim quidam, qui velut Geryones, Briarei, bicorpores, tricorpores, belluę multorum capitum monstruosæ, contendunt Deo trino in personis, & vni in substantiâ, assimilari. Horum enim quilibet, cùm sit vnus in substantiâ & in personâ, tamen appetit plures esse personæ in personatibus & dignitatibus Ecclesiæ. Hoc genus hominum monstruosorum, & cupiditatis monstrum, redarguit Dominus in lege & in Numeris cap. 4. distinguens & diuidens officia ministrorum tabernaculi, alij officio deputans Meraritas, alij Caaithas, alij Gersonitas, alij Leuitas & Aaronitas. Quòd si in Synagogâ & in figura nulla potuit

fieri

C fieri officiorum permutatio, nulla ordinis, vel viciſſitudinis obumbratio; quantò magis in Eccleſiâ, vbi eſt veritas, hæc permutatio & indiſtinctio officiorum, perſonatuum, dignitatum eſſet prohibenda & ab eâ eliminanda, quam adeò deturpauit & confudit, vt ignoretur quomodo, vel ſub quo titulo huiuſmodi belluis ſit ſcribendum. Item: Si diſtincta eſſent officia, dignitates, & perſonatus, *verè terribilis eſſet locus Eccleſia, & vt caſtrorum acies ordinata, aduerſus quam non præualerent portæ inferi.* Si autem in acie & bello materiali non conceditur quòd idem ſit primipilus, & armiger, & conſtabularius, & Princeps militiæ Seneſcallus, quod idem ſit cuſtos dextri cornu bellici & ſiniſtri, idem aquilonaris & auſtralis: Quantò magis in Eccleſiâ & bello ſpirituali, vbi pugnandum eſt, non contra hoſtes viſibiles tantùm ſed inuiſibiles, ſcilicet dæmones & vitia, non debent permiſceri officia? Ob hanc indiuiſionem perſonatuum & officiorum de facili triumphatur Eccleſia à diabolo, mundo, & vitijs, vt iam dicat: *Si conſiſtant aduerſum me caſtra, non timebit cor meum,* propter membra mea confuſa, indiſtincta & inordinata. Item Auguſtinus: Si ſuſpectus habeatur ſecundum leges ſæculares, qui duas tutelas, vel plures, ſibi peteret, vndè & ab omni repellebatur: Quantò magis, qui in Eccleſiâ plura officia appetit & vſurpat, repelli & ſuſpectus haberi deberet,

D ne dùm duorum officiorum, vtrumque attentat, neutrum bene peragat. Item: Iethro, etiam Gentilis, legitur in Exodo, & in Deuteronomio dixiſſe Moyſi inter cauſam & cauſam à manè vſque ad veſperam diiudicanti, ab omnibus ita habito, quòd ſeipſum non habuit. *Stulto* inquit, *labore conſumeris;* partire onus tuum in plures &c. Vbi ait Auguſtinus: Videtur quidem mihi animum pluribus actionibus humanis nimis intentum Deo quodammodò vacuari, quo tantò ſit plenior, quantò in ſupernâ & æterna liberius extenditur. Quantò magis ergo Deo vacuatur, qui pluribus officijs eſt intentus? Quia:

Pluribus intentus minor eſt ad ſingula ſenſus.

Ob hoc ait Salomon: Fili, ne in multis ſint actus tui.

Imponit finem ſapiens & rebus honeſtis.

Moyſes ergo ad conſilium Iethro alios conſtituit Decanos, alios Quinquagenarios, alios Centuriones: Millenarios alios, Pentecontarcos, alios Chiliarchos, & omnes impermixtos. Quare ergo in Eccleſiâ idem Decani & Archidiaconi, idem duo Archidiaconi, & huiuſmodi? Solæ autem maiores cauſę ad Moyſen referebantur, de minimis autem non iudicabat, niſi ſuſpectum haberet Decanum, vel alium officialem, qui haberet de his ex officio ſuo iudicare. Sicq; videtur non eſſe appellandum pro minimis cauſis. Nunc autem in minimis cauſis facta appellatio etiam iniuſta tenet. Sed, inquiunt, Non laboramus, non onerati ſumus ſicut Moyſes, etſi pluribus dignitatibus & officijs addicti; Ea enim per Vicarios, per mercenarios, per concubinarios exſequimur,

Geneſ. 28. Cant. 6. Matt. 16. Pſ. 26, 3. Exod. 18. Deut. 1. Eccli. 11, 10. Iuuen. Sat. 6. Exod. 18.

mur. Vndè non oportet ea distribui: in illis enim quiescimus. Quibus concludendum esset: Ergo, quia non laboratis, nec manducetis. Quorum vnitalium ait quidam populus Episcopo: Ne constituas super nos Sacerdotem concubinarium, vt tu vageris & circumferaris per patriam deditus otio. Item: Si Iethro, consulendo ait Moysi: *Partire onus tuum in plures* &c. Hodie dicitur in Ecclesiâ: Congrega onera, & plura officia in vnum, & Dominus recedet à te. Item in Numeris: Accesserunt Principes familiarum Galaad de tribu filiorum Ioseph ad Moysen, dicentes: *Dominus præcepit tibi, vt terram diuideres filijs Israël, & vt filiabus Salphaad fratris nostri dares possessionem debitam patri, quas alterius tribus homines ducere prohibuit in vxores, ne confundatur sortium distributio, & aliorum possessio ad alios transeat.* Quibus Moyses: *Nubant*, inquit, *tantùm suæ tribus hominibus, ne commisceatur possessio earum de tribu in tribum: quæ ita maneant, vt à Domino separatæ sunt.* Quantò magis autem filij Ecclesiæ deberent dicere Prælato: Da Ecclesiæ nostræ virum de tribu suâ, & Ecclesiâ nostrâ, ne minister vnius trãsferatur ad ministerium alterius; vt Decanus in vnâ ad Archidiaconatum in aliâ, & deinceps: sicque confundatur distributio officiorum & personatuum, & qui vtilis erat vni Ecclesiæ, vtrique fiat inutilis. Item: Vide *quòd Christus non habuit vbi caput reclinaret*: Et tu diuersa reclinatoria, personatus scilicet, in quibus caput reclines, in quibus quiescas requiris? Hæc reclinatoria potiùs tibi sunt ad pœnam æternam, quàm ad quietem. Item in Psalmo: *Rex virtutum dilecti, dilecti. Dilecti* dico, hoc est *ad diuidendum spolia: speciei domûs*, id est, ad faciendam speciosam domum. Vndè: *Domine dilexi decorem domûs tuæ.* Hanc etiam diuisionem spoliorum speciei domûs, docet Apostolus in Epistolâ ad Ephesios cap. 4. *Et ipse Dominus dedit quidem quosdam Apostolos esse, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores* &c. Item Lucas in Euangelio cap. 11. *Cùm fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt omnia quæ possidet. Si autem fortior illo superueniens vicerit eum, vniuersa arma eius auferet, in quibus confidebat, & spolia eius distribuet.* Spolia ista, sunt animę fideles, dignitates Ecclesiasticæ, & officia. Item Isaias: *Lætabuntur coram te, sicut qui lætantur in messe, sicut exsultant victores captâ prædâ, quando diuidunt spolia.* Item de Paulo legitur: *Beniamin lupus rapax manè colligens prædam, & vesperè diuidens spolia.* Ipse enim quosdam ordinauit & secundum distinctos gradus hominum diuersa eis officia assignauit in Ecclesia: vt Timotheo, Tito, & alijs. Hanc iocundam varietatem & speciosam domum Domini attendens Dauid, ait: *Astitit Regina à dextris tuis in vestitu deaurato circumdata varietate, & ita in fimbrijs aureis circumamicta varietatibus.* Sed huius varietatem commendabilem facit varietas cantuum, lectionum, responsoriorum, antiphonarum, ornatuum. Maximè iocundam & speciosam efficit varietas consonantium personatuum & officiorum, ad quorum varietatem debet constitui varietas ministrorum,

A | 2. Thes. 3. | Exod. 18. | Num. 36. & ca. 27. | Luc. 9. | B | Ps. 67. 13. | Ps. 25. | Luc. 11. 21. | Cap. 9. | Genes. 49. | Ps. 44. 10.

C strorum. Quibus obseruatis in Ecclesiâ, rectè & verè dici poterit de eâ. *Pulchra es & decora filia Ierusalem, vt castrorum acies ordinata*. Item in epistolâ Iacobi cap. 3. *Nolite plures fieri magistri fratres mei*: dicit interlinealis: id est, plurium Ecclesiarum ministri, *scientes quoniam maius iudicium sumitis*. Promiscuis enim actibus officia Ecclesiarum perturbantur. Item: Si prohibitum est ne vna Ecclesia, vna præbenda, vnus Episcopatus in plures diuidatur; à simili per contrarium, non plures vni personę assignentur, nisi fortè propter penuriam ministrorum, & multitudinem causarum: & hoc propter turpes & ignominiosas, quæ indè proueniunt, enormitates: immò vna vnius sit, non plures vnius. Si pater tuus fuerit contentus vnâ vxore; Quare non contentus es vnâ Ecclesiâ? Attende quid Apostolus dicat: *Qui altario seruit, de altario & viuat*. Non ait: Qui altaribus seruit, de altaribus viuat: nec dicit: Qui altaribus seruit, de altario viuat: nec ait: Qui non seruit altario vel altaribus, de altario vel altaribus viuat. Ait enim: *Qui non laborat, non manducet*: sic ergo vbi non laborat, vel quandò non laborat, nec manducet. Si quis objiciat: Quòd in pluribus seruit Ecclesijs: Respondeo. Quoniam vno & eodem tempore pluribus Ecclesijs non potest seruire, & ita pro ratâ temporis, saltem à singulis Ecclesijs, in quibus seruit, & prout seruit, beneficium recipiat.

Cant. 6.

Iac. c. 3, 1.

In appendice Cõcil. Lateran. 3. sub Alex. 3.

1. Cor. 9, 13.

2. Thess. 3.

D Consulat vnusquisque conscientiam suam, intellectâ formâ verborum dantis & accipientis beneficium Ecclesiasticum, qualiter debeat se habere in Ecclesiâ. Traditur enim ei liber, & dicitur: Do tibi hanc Ecclesiam, vel præbendam, ad honorem Dei & obsequium huius Ecclesię. Quasi diceret: Assiduus sis Ecclesiæ huius officio. In quibusdam autem Ecclesijs expressiùs hæc forma suppletur. Do tibi hanc Ecclesiam, vel præbendam ad honorem Dei, & seruitium huius Ecclesiæ, vt residens sis & mansionarius in hâc Ecclesiâ. Item: Tales malè videntur interpretari: *Apprehendent septem mulieres virum vnum*. Videant ne incurrant illud iucundum figmentum Adolescentis; qui cùm diu moratus fuisset cum Patribus conscriptis in Capitolio, & ab eo quæreret Mater quid diffinitum esset: nolens Patrum reuelare consilium, nouam adinueniens stropham, respondit matri suæ, audisse, quòd de cætero plures vxores erunt vnius viri. Quo audito, mater conuocatis matronis ad ostium Capitolij clamauit: Non duæ vni, sed vna duobus. Sed non duæ vni, sed duo vni: imò hodie plures quàm duo, vt in Ecclesiâ S. Mederici, & multis alijs. Item notandum, quòd sæcularibus iurisdictionibus non potest vnus miles duobus Dominis duas legiones facere, nisi saluâ prioris legione, & sic alterius iurisdictio diminuitur: Quantò minùs potest aliquis se diuidere, vt in pluribus Ecclesijs Deo seruiat, cùm se totum & semper debeat exhibere, vt in singulis seruiat? Quidam etiam improperauit alij, quòd plurium populorum tutelas susceperit, quàm ipse habuit in suâ Parochiâ personas: Audiui, inquit, quòd, cùm quidam Decanus vehementer argueret subditum suum super marrantijs quas

Isa. 4. 1

Macco bius l. 1. Sat. 6.

tijs quas faciebat singulis horis, diurnis & nocturnis: ille contrà respondit: Quid me arguitis, qui in tot Ecclesijs, in quibus habetis dignitates, & à quibus redditus & obuentiones quotidiè recipitis, tot defectus & marrantias absentiâ vestri facitis? Sic Decanus ille obmutuit, nec eum, vel alium, super tali defectu & marrantiâ posteà ausus est reprehendere, maiorem in seipso causam redargutionis præsentiens. Audiui etiam, quòd cùm duo essent Canonici duarum Ecclesiarum, & vnus esset Decanus in vnâ, & alter in aliâ, quæsitum est vter Pater esset spiritualis alterius, vter esset obedientiarius alterius. Responsum est, quòd quamdiu sunt in aliquâ illarum Ecclesiarum, ille qui est Decanus in Ecclesiâ in quâ sunt, est Pater spiritualis alterius, & alter obedientiarius eius. Qui si non fuerint in vnâ Ecclesiarũ illarum, sed fortè in aliâ, vel alijs, vter esset Pater, vter filius spiritualis? Contra naturam & monstruosa est talis paternitas & talis filiatio. Infamis etiam haberetur talis medicus, qui curam centum vel triginta ęgrotorum in eâdem villâ, ne dùm in diuersis villis susciperet, multò magis ille, qui curas tot animarum, non in vnâ villâ, sed in diuersis, non in vnâ regione, sed in diuersis suscepit, infamiæ notâ debet percelli. Item Ioannes in Euangelio suo: *Bonus Pastor dat animam suam pro ouibus suis; mercenarius, & qui non est pastor, cuius non sunt oues propriæ, videt lupum venientem, & dimittit oues, & fugit*, &c. Si videt lupum venientem, ergo præsens est. Item: Si fugit, ergo præsens est. Sæpè etiam non fugit, sed abducit oues & reducit ad caulas, prædicat quandoque; ergo mercenarius minus peccat, quàm ille cuius est Ecclesia, cùm semper sit absens. Sed quo nomine censebitur ipse qui semper est absens? Non est pastor, quia non pascit oues; non mercenarius, quia mercenarius semper est præsens, iste verò non. Nouo itaque monstro cupiditas monstruosa nouum fingat vocabulum. Ad hoc monstrum sugillandum, sufficit quòd diuersitatem donorum gratiæ Spiritus-Sancti distribuit Dominus in spirituali corpore, quod docet Apostolus in Epistola 1 ad Corinthios cap. 12. *Diuisiones gratiarum sunt, idem autem Dominus* &c. Et statim subiungit: *Alij quidem per Spiritum datur sermo scientiæ, & alij sermo sapientiæ*, &c. Non omnia contulit vni, vt singula membra sibi inuicem subseruiant. Similiter diuersa officia assignat singulis membris Apostolus in humano corpore. Ita in eodem: *Si totum corpus est oculus, vbi auditus? Si totum auditus, vbi odoratus?* &c. Et statim subdit: *Non potest dicere oculus manui, operâ tuâ non indigeo; aut iterum caput pedibus: Non estis mihi necessarij*. Sic quoque in domo Patris-familias diuersa sunt officia humanę necessitatis. Alium enim constituit subulcum, alium bubulcum, alium aurigam, alium veredarium, & cætera, iuxta propriam facultatem, ne aliquod incurrat damnum rerum suarum: Quantò magis distinctio officiorum, dignitatum, in spirituali corpore (id est, in Ecclesiâ) est facienda, vt charitas omnia coniungat, & diffusiùs dilatetur? Vndè ille egregius versificator:

A

Ioan. 10, 11.

B

1. Cor. 12, 4, 8

1. Cor. 12.

G *Excubias capitis oculos, modulaminis aures,*
Ductoresq́ pedes, omnificasq́ manus.

CAPVT XXXII.

CONTRA BIGAMOS ET LAMECHITAS IN PLVRIBVS ECCLESIIS.

PVdeat quòd quidam Epiſcopi mutuantur ab alijs Epiſcopis oculos. Et cùm ſint quatuor Epiſcopi, qui non habent niſi duos oculos, ſic non ſolùm cæci vel luſci, ſed etiam monſtruosè oculis orbi ſunt facti, cùm debeant eſſe animalia plena oculis antè & retrò, vt legitur in Ezechiêle. Quiſque etenim deberet eſſe Argus, vt ſpiritualiter videret, & videre faceret. Quia iuxta Poëtam:

Cap.1. Ouid.1 Meta. fab. decimâ.

Centum luminibus cinctum caput Argus habebat.

Talès peiores ſunt Iulio Cæſare. Cuius cùm ſingula vitia enumeràſſet Lucanus, in fine dixit de eodem:

Lib.3. belli Pharſ.

Omnia Cæſar erat.

Quaſi omnes dignitates Romæ ſibi vſurpauit. Erat enim Conſul, Quæſtor, &c. & hoc in eàdē ciuitate. Peior ergo ille, qui in diuerſis omnes vult habere D honores. Bellua multorum capitum, ſimilis illi monſtro, de quo diſceptant Theologi, quòd ab vmbilico inferiùs videtur vniforme, ſuprà verò multiforme. Et ſic mentiuntur qui dicunt quòd ſola Gallia caret monſtris. Nota quòd nihil magis deturpat corpus vel caput quàm oculi abſentes: nullæ partes corpori magis ſunt neceſſariæ. Dubium etiam eſt, an iſte qui eſt perſona multarū facierum, debeat habere ſimiliter ſigillū pluriū, vel diuerſa ſigilla. An, qualiter ſcribat, vel qualiter ei ſcribendum, an cum dignitatis nomine: an omnia dignitatis nomina ſint apponenda, an vnum: an nomen propriū, ita quod non nomina dignitatum, in quo forſan offenderetur. Si dicatur quòd nomen maioris dignitatis eſt præponendum tantùm: quid ſi plures habuit pares dignitates? Si dicatur quod appropriari ei debet nomen dignitatis illius Eccleſiæ, quam potiùs frequentat: Sed quid ſi nunc huc, nunc illuc diſcurrat?

Horat. lib.1. epiſt.1.

Quo teneam nodo mutantem Protea vultum?

Quærâtur ab eo quis vocetur, vel quo nomine velit ſibi ſcribi, ipſe etiam ignorabit. Quidam, cùm tali belluæ multorum capitum ſcriberet, & nomina dignitatum & præbendarum omnium in ſalutatione præmiſiſſet, audiuit à quodam: Adhuc addendum eſt iſtud: Seruus & ruſticus de Sancero. Hanc etiam perſonam multarum facierum oportebit habere multiplicem habitum, multos breuiarios propter diuerſos vſus Eccleſiarum, quibus præeſt. Sed quid

quid ei agendum, cùm excommunicati sint in hac Ecclesiâ, omnes habentes tales vel tales pannos? Quid si excommunicatus est omnis, qui in Ecclesiâ illâ habet nisi vestes quas alia reprobat? Iste etiam est idolum Horatij multiforme, cuius exemplar in rebus naturalibus non potest inueniri. Vndè:

A

Humano capiti ceruicem pictor equinam,
Iungere si velit, & varias inducere plumas.

Horat. de arte.

Idem alibi:

———————*Moueat cornicula risum*
Furtiuis nudata coloribus.

Lib. 1. ep. 3.

Furtum etenim est, vel rapina, quòd tot bona pauperum sibi toticipat & vsurpat. Contra tales loquitur Dominus in Euangelio Lucæ: *In quamcumque ciuitatem intraueritis, eligite quis in ea sit dignus, & in domo illius manete, & nolite transire de domo ad domum.* Si ergo hospes vnius noctis, ita eligendus est dignus: & si non transeundum est *de domo ad domum*; Quantò magis qui mansionarius & minister debet esse perpetuus in vnâ & eâdem Ecclesiâ?

Luc. 10. 7.

CAPVT XXXIII.

DE SANCTA VNICITATE.

B

HAnc etiam monstruosam pluralitatem dignitatum & huiusmodi in eâdem vel diuersis Ecclesijs circa eandem personam, redarguit triplex & sancta vnicitas, ne talis cum Dauid dicere possit: *Respice in me & miserere mei, quia vnicus & pauper sum ego.* Si ergo, à simili, opponas diuitias; Respondebo: Quia licet inter diuitias esse pauperem. Non expauit Apostolus diuitias, sed mores earum. Prima vnicitas est fidei, Sacramentorum & morum, quâ caret distractus per hæreses & schismata. *Vna enim fides, vnum baptisma, vnus Dominus* &c. *Vnam petij à Domino* &c. *Vna est columba mea.* In vno cubito est consummata arca. Secunda vnicitas est actuum. Vndè Salomon: *Fili ne in multis sint actus tui.*

Ps. 24. 1. Tim. 6. Ephes. 4. Ps. 26. Cant. 6. Genes. 6. Eccli. 11.

Et alibi:

Imponit finem sapiens, & rebus honestis.

Pluribus intentus minor est ad singula sensus.

Partire onus tuum in plures &c. A simili: Ergo & ab hac elicitur tertia vnicitas, dignitatum scilicet, officiorum, redditũum. Si enim negatur consequens; & antecedens. Si negatur & prohibetur pluralitas actuum, ergo & pluralitas dignitatum, & huiusmodi. Plures enim dignitates vel redditus habere, est antecedens ad plures actus in illis exercere. *Qui enim non laborat, nec manducet.* Sed & apud sæcularem iudicem officium duarum tutelarum petens, suspectus habetur, ne dum vtrumque attentat, neutrum bene peragat. Si ergo prohibitum

Iuuen. Sat. 6. Exod. 18. 2. Thessal. 3.

C bitum est: *Ne in multis sint actus tui*, fortiùs prohibetur antecedens, scilicet *nē in pluribus* Ecclesijs, redditibus, dignitatibus *sint actus tui*. Vide ne ab omnibus, ne à pluribus Ecclesijs, redditibus,& huiusmodi ita habearis,quòd teipsum non habeas.

Eccli. 11, 10.

Capvt XXXIV.

DV VNICITATE MALA.

Gal.6. Est & quarta vnicitas, scilicet mala, quâ quis singularitatem appetit inter alios, statuens sibi iustitiam, *reputans se aliquid esse, cùm nihil sit*, supra modum, vel quod non habet sibi arrogans, singularis,ferus,vnicornis,superbus. De quo dicitur: *Væ soli, quia si ceciderit*, per superbiam cadens, *non habet subleuantem se*.Item: Omnia omnesque quæstiones, quæ de duplici matrimonio vxorum Iacob, & de subintroductis ei ancillis induci possunt, & de ijs, & contra tales: Iacob tamen excusatur, eò quòd duas duxerit ad procurandum sobolem ad cultum Dei, ad multiplicandum populum vnius fidei. Viderint ipsi, si plures Ecclesias, dignitates susceperint, ob fœcunditatem & vtilitatem Ecclesiæ spiritualem, potiùs quàm obuentionem & fructum temporalem. Si hæc susceperint ad multiplicandum populum in cultu Dei, ad multiplicandum filios & fructum bonorum operum in eâ Non videtur quidem verisimile, eò quòd Rachel, Ecclesia aliqua scilicet, fœcundior in obuentionibus & temporalibus fructibus, præponatur Liæ, fœcundiori tamen in fructu spirituali. Hæc enim contemnitur, illa præelegitur. Sed & Rachel Liæ ait: *Da mihi partem de mandragoris filij tui Ruben. Quæ respondit : Parúmne tibi videtur quòd præripueris maritum meum mihi, nisi etiam mandragoras filij mei tuleris? Ait Rachel: Dormiat tecum & quiescat hâc nocte, pro mandragoris filij tui.* Nunc autem attitulati duabus Ecclesijs,cùm vna & in vnâ earum, nec vnâ nocte *pro pluribus mandragoris* & obuentionibus eius, quas præcipiunt, dormire, quiescere, legere, & cantare curant. Sed & fœcundior esset Ecclesia, si singulis Ecclesijs singuli ministri assignarentur. Si obijcias paucitattem clericorum & ministrorum; at hodie pluribus & indoctis, plures committuntur Ecclesiæ, & doctis viris & prudentibus pluribus nulla, cùm nec vna vni talium deberet committi, & plures viro prudenti, pro inopiâ bonorum, possent tradi.Sed nec vni medico plures infirmi,nec vni tutori plures tutelæ committuntur cum difficultate & periculo, multò minùs plures Ecclesiȩ vni deberent committi, vbi vertitur periculum animarum: ibi corporum & possessionum. Item: In tales cadit maledictio Dei, de quâ legitur in Deuteronomio cap. 28. *Vxorem accipias, & alius dormiat*, quies-

Eccles. 4,10. Genes. 29. D Genes. 30.

quiescat, cantet & ministret in Ecclesiâ. Quod sequitur, illis non conuenit, sed contrarium est eis: *Plantes vineam, & non vindemies eam, seras agrum & non metas fructus eius.* Isti autem è contrario, non plantant, non pastinant, non paxillant vineam, nec lætamen apponunt, & tamen vindemiant eam, & de vino eius bibunt; non serunt agrum, & colligunt fructus eius, vt ei assimilentur, de quo Dominus in Euangelio ait: *Austerus homo es, metis vbi non seminasti, & colligis vbi non sparsisti.* Item: Si offensa generatur in Ecclesiâ, pro marrantiâ & absentiâ alicuius per diem, qui legere vel cantare debet in eâ; Quantò maior si absens quis fuerit per annum, immò per decennium, vel maius spatium ab Ecclesiâ, in quâ ministrare debet? Sed maxima offensa & marrantia est, quòd vnus bis legit, vel cantat in vnâ nocte in aliquâ Ecclesiâ; Quantò maior esse deberet, quòd vnus duabus deputaretur Ecclesijs, cùm in eis vnâ die vel nocte legere, cantare, & ministrare non possit? Sed in quâdam nobili Ecclesiâ, quod turpius est, quinque vel plures dignitates sunt ditissimæ in obuentionibus & redditibus; pro quibus perceptis in eâ, nec per vicarium, nec per alium seruitur. Non dico, non cantatur, non legitur tantùm, sed nec etiam consilijs eius assistitur. Quippe nulla, personarum quinque, semel in anno præsens in eâ inuenitur. Item: Tales detestabiliores sunt Lamech, qui primus bigamiam introduxit. Isti enim, non tantùm bigami, sed & trigami, & tetragami, pentagami inueniuntur, & deinceps. Sed & talis quam Ecclesiarum suarum relinquit hæredem omnium cögregatorum in vnâ earum, difficile erit distribuere, & relinquere singulis quæ sua sunt Ecclesijs. Item: Isaias c. 5. *Væ qui coniungitis domum ad domum,* Ecclesiam Ecclesiæ copulando, *& agrum agro vsque ad terminum loci* maioris scilicet: *Nunquid habitabitis vos soli in medio terræ?* Quasi diceret: Nunquid vos soli sapientes estis, vel soli canere nouistis in Ecclesia, propter quod plures vsurpatis?

A

Matth. 25.

Gen. 4.

Isa. 5. 8.

CAPVT XXXV.

CONTRA EXTERIOREM SIMONIAM, SCILICET IN OFFICIIS, ET DIGNITATIBVS, ET redditibus Ecclesiæ.

PEstem & lepram simoniæ, quæ vertitur circa Sacramenta interiora, etiam *vsque ad cornu,* & Sacramentum *altaris* suprà suggillauimus: speciem autē eius, quæ cõsistit circa exteriora: Puta officia Ecclesiastica, Ecclesias, dignitates, redditus, personatus, & quæcumq; annexa spiritualibus, sic suggillat Dominus in Euangelio Ioannis c. 10. *Qui non intrat per ostium,* Christum; humilis scilicet, ne erectus offendat in humilem ianuam, scilicet Christum, alioquin casurus erit ex alto. *Et qui non intrat* (vocatus etiam à Deo canonicâ electione,

Ps. 17.

Ioan. 10, 1.

De falso ostio intrādi in Ecclesiam.

Matt. 22.

C electione, alioquin auditurus: Amice, *quomodò huc venisti, non habens vestem nuptialem?) in ouile ouium*, id est, in Catholicā Ecclesiā, & in consortiū fideliū, quodcūq; videlicet collegiū Sanctorū: *sed asscendit aliūde*, quoquo modo præter Christū, vel non bene de eo sentiendo, vt hęreticus, vel *quæ sua in Ecclesiā nō quæ Iesu Christi sunt quærendo*, vt pseudo, & mercenarius, vel simoniacus: &:

Phil. 2.

——— ——— ——— ——— *Venditus ipse*
Vendere cuncta cupit.

Ioan. 10, 1.

(Vix enim bono medio exercentur, bonóue fine concluduntur, quę malo sunt inchoata principio) *ille fur est*, quia quod alienum est, suum dicit, id est, oues Dei suas dicit, si regimen animarum ei commissum est; si non : quod non suum est, vt patrimonium crucifixi, & bona pauperum, sicut raptor absconditus, sibi vsurpat. *hic est & latro*, quia furatus est, scilicet oues Dei. Si regimen animarum habet, occidit seipsum: etiamsi non, & se occidit, & bona pauperum violenter rapit & detinet. *Qui autem intrat per ostium*, id est Christum, sincerè, *non sua, sed quæ Iesu Christi quærendo: Pastor est ouium. Huic ostiarius*, id est Sacra Scriptura, quæ ducit ad Christum, & ad beatitudinem eius æternam: vel Spiritus Sanctus, *qui docet omnem veritatem, aperit* ampliorem viam ad beatitudinem, abscondita scripturarum, quæstionum, confessionum & consiliorum. *Qui enim sequitur me, non ambulat in tenebris*, ignorantiæ vel peccati: *Et oues*, id est, prædestinati ad vitam, subiecti eius, humiliter & deuotè audiunt, obediendo voci eius, quia Christum prædicat, & quærit nō aliud. Et hic *proprias oues vocat*, prouocat, & exaltat in Ecclesiæ officijs & dignitatibus, nominatim ex suo nomine, ex nomine scilicet meriti, prædestinationis, vel gratiæ spiritualis. De cuiusmodi nominibus dicitur: *Gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in libro vitæ.* Item: Vocauit Moyses vnumquemque, scilicet ex nomine suo, non ex nomine vulgi, non ex nomine pecuniæ numeratę, non carnalis affectûs, non cuiuscumque conditionis priuatæ, vt generis, & huiusmodi. *Omnis enim quicumque fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis est*, siue Græcus, siue Scytha, vel quicumque Barbarus, *hic aptus est regno Dei.* Et Poëta:

Ioan. 10. Ioan. 10, 2, 3. Phil. 2. Ioan. 14. Ioan. 8, 12. Ioan. 10, 3, 4.

D

Phil. 4. Num. 4. 49. Matt. 7, 21. Claudianus li. 2. de laudibus Stilliconis.

——— ——— *Lectos ex omnibus oris*
Euehis, & mores non quæ cunabula quæris.

Ioan. 10, 3, 4. Exod. 13. Ioan. 10, 5. Apoc. 14. Ibid. Ioan. 14, 6.

Hic *oues educit* & emittit verbo & exemplo, *de Ægypto*, de peccato: *Et ante eas vadit* perfectionis consilio, & vitę merito & exemplo. *Et oues illum sequuntur* vsque in regnum Dei, obediendo & perseuerando vsque in finem, quia sciunt vocem eius *quòcumque ierit. Alienum autem*, (in quo non scilicet non est vox Christi, sed lucri temporalis, etiamsi bonus aliàs videatur) *non sequuntur, sed fugiunt ab eo, quia non nouerunt vocem alienorum.* Sicut autem Christus est *ostium* intrandi in Ecclesiam & militantem, & triumphantem, ita & *Via. Ego sum Via* in exemplo, *Veritas* in promisso, *& Vita* in præmio, & pons nobis

nobis pontem faciens, & viam intrandi in Ecclesiam præsentem & futuram, Vndè Epistolâ ad Heb.9. *Christus assistens Pontifex futurorum bonorum, per amplius & manifestius tabernaculum non manu factum*, id est, *non huius creationis, &c.* Est autem quadruplex pons, via, vel modus intrandi in Ecclesiam, in coetum Sanctorum per Christum. Primus fuit incendium æmulorum Aaron, floritio, & fructificatio virgæ ipsius, quibus ostendebatur vocari à Domino. De cuius vocatione legitur in Numeris cap.17. & 18. & epistolâ ad Heb.5. *Nec quisquam sibi sumit honorem, sed qui vocatus fuerit à Deo tanquam Aaron.* Non dico miraculosâ vocatione, sed signis operum, scientiæ, & virtutum, quibus Deo placere ostendatur. Secundus pōs fuit vox de cælo lapsa, quâ clarificatus est filius à Patre: *Hic est filius meus dilectus in quo mihi complacui.* Et per Prophetam: *Tu es Sacerdos in æternum.* Hàc vocatione vocatus est Nicolaus. Tertius pons fuit iactus sortium, quo *Matthias accepit locum ministerij & Apostolatûs, de quo præuaricatus est Iudas, vt abiret in locum suum.* Et notabiliter notandum, quòd Apostoli de Discipulis Christi duos tantùm elegerunt in Apostolatus officio, quos magis idoneos esse cognouerunt, nec de his alterum Apostolum nominare præsumpserunt, sed gratiæ diuinæ hoc reliquerunt. Sed & Simon Petrus, si septem Diaconos in dispensatores rerum pauperum, priuato amore, & carnis affectu, elegisset, vt Apostoli liberiùs vacarent orationi, procul dubio Discipuli sic electos, quippe sibi inutiles, repulissent. Nùnc autem ablatæ sunt sortes de medio propter vicinitates sortilegij, quibus successit canonica electio, quæ nisi pura, & sincera, & sancta fuerit, præter Christum erit, & sacrilega. Sed cùm modò non credatur sortibus, & cæco iudicio ad eligendum aliquem in Archidiaconum, & huiusmodi officia modica in Ecclesiâ ne indignus eligatur: Quomodò eis creditur ad homicidium perpetrandum per peregrina & cæca iudicia?

Num. 16. *Matt. 3.* *Ps. 109 v 4.* *Act. 1.* *Act. 6.*

Capvt XXXVI.

De impedientibvs sinceritatem Canonicæ electionis.

Sinceritatem & puritatem Canonicæ electionis impediunt & destruunt lepra Giezi, cupiditas Simonis, violentia Choritarum & maiorum, aliæque plures causæ, de quibus prosequemur, quarum aliquas tangit Hieronymus in epistolâ suâ, Causâ scilicet octauâ quęst. 1. ita inquiens: Moyses amicus Dei, *cui facie ad faciem locutus est Dominus*, potuit vtique successores principatûs filios suos facere, & posteris propriam relinquere dignitatem sed extraneus de aliâ Tribu eligitur Iosue, vt sciremus principatum in populos, non sanguini deferendum esse, sed vitæ merito. At nunc cernimus plurimos hanc

4 Regi 5. *Act. 8.* *Num. 16.* *Exodi 33, 11.* *Nu. 27.*

rem beneficium facere, scilicet, vt non quærant illos in Ecclesiâ columnas erigere, quos plus cognouerunt Ecclesiæ prodesse, sed quos, vel ipsi amant priuato amore, vel quorum obsequijs sunt deliniti, vel pro quibus maiorum quispiam rogauerit, & (vt deteriora taceam) qui vt clerici fierent muneribus impetrauerunt.

Addendum etiam quòd nusquam legitur Dominus sic infrenduisse, incaluisse pro aliquo crimine, sicut pro monstro simoniæ. Contra hoc enim monstrũ pugnaturus, vt illud de Ecclesiâ eijceret, *flagello facto de funiculis* armatus, natiuamq́ue mansuetudinem, quasi ad horam, secundùm humanitatem, exuens, *vendentes columbas in templo eiecit, & mensas nummulariorum subuertit.* Quasi diceret: Per me intrandum est in domum meam. *Ego* enim *sum ostium*, non per vos acceditis ad Ecclesias, vel spiritualia, vel annexa spiritualibus. Sic enim *domum meam, domum orationis, speluncam latronum, & domum negotiationis facitis.* Si ergo ita incanduit & infrenduit Dominus contra figuram; quantò magis contra veritatem & monstrum simoniæ, quod vt hodie cum monstris, quæ peperit, eijceretur de Ecclesiâ, opus esset, non tantùm funiculis, sed gladijs, contis, & fulminibus de cælo cadentibus? Canonicam autem electionem prædictorum trium modorum eligendi, imitatricem quippe eis succedentem exprimens in Euangelio Dominus, ait: *Venite post me* &c. *Præcepta* sine quibus non est salus, *implendo, carnem vestram cum vitijs & concupiscentijs crucifigendo.* Quia, *Si quis vult venire post me*, necessè est, *vt abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.* De crucifixis ergo eligendus est Prælatus Ecclesiæ. Et quia prædicta communia omnibus non sufficiunt eligendis, subdit: *Faciam vos*, per auctoritatem, & donorum, & virtutum infusionem, vt qui præest dignitate, præsit morum honestate, & scientiâ polleat: Et sic prædictis impletis, & collatis, *faciam vos fieri* per ministerium, & canonicam electionem eligentium, *Piscatores hominum*, animarum, non pecuniarum. Aliter electi, vel spirituale beneficium adepti, similes sunt Sacerdotibus Ieroboam, qui de nouissimis & extremis populi fecit Sacerdotes idolorum. *Quicumque enim volebat, implebat manum suam, & fiebat Sacerdos excelsorum. Propter hanc causam peccauit domus Ieroboam, & euersa est, & deleta de superficie terræ.* Sed nunquid hoc fuit simoniacum? Constat quòd vendere Sacerdotium legale, simonia fuit: Si Sacerdotium idolorum, quæstio est. Nisi fortè ob hoc dicamus ibi inesse simoniam, quòd etiam *Sacerdotes excelsorum*, propter Sacerdotij dignitatem, necesse habebant de officio prædicare, & morum honestatem habere, sicut & veri Sacerdotes.

Item Dominus in Lucâ cap. 12. *Quis putas est fidelis seruus, seu dispensator & prudens? fidelis*, quæ ad salutem sunt necessaria implens: Vndè Apostolus: *Hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere: Idonei* vitâ, & scien-

[Margin: Ioan. 2. / Ioa. 10 / Matt. 21. / Luc. 9. / Gal. 5. / Matt. 41, 19. / 3. Reg. 13. / Luc. 12. 42. / 2 Tim. 2, 2.]

ſcientiâ,& facundiâ. *Et prudens*,ne det *Sanctū canibus*: *Quē constituit Dūs*,auctoritate ſuâ & miniſterio eligentiū,canonicâ ſcilicet electione. Alioquin non mittitur à Domino,de quo,& cōſimilibus dicitur: *Quotquot venerunt*,ſcilicet,non miſſi à Deo, *fures ſunt & latrones*. Sequitur: *Super familiam ſuam*, vt ſicut præeſt dignitate,ita præſit morum honeſtate. *Vt det illis*, non vt accipiat ab eis lac & lanam, oleum & amurcam, conſtituitur ſuper eos; ſed potiùs, *vt det illis tritici*, diuini verbi *menſuram*, ſecundùm capacitatem auditorum, & hoc *in tempore. Omnia enim tempus habent. Eſt tempus tacendi, & tempus loquendi.* Prædicatio verò ſi aſſidua fuerit, vileſcit. Aliter autem conſtituti ſuper familiam Domini, ſimiles ſunt Sacerdotibus Belis, qui fracto vero oſtio *Christo*, quantùm in ſe eſt, per furtiua oſtiola (vt ſordida munera,pecuniam numeratam, carnis affectum & huiuſmodi) intrant ad altare, in Sancta Sanctorum, comedentes, & deuorantes, & aſportantes oblata Principum & populorum. Talibus etiam obijci poteſt quod dicitur in Deuteronomio cap. 20. *Quis eſt homo, qui ædificauit domum nouam, & non dedicauit eam? Vadat & reuertatur in domum ſuam, ne fortè moriatur in bello, & alius dedicet eam. Quis eſt qui plantauit vineam, & necdum fecit eam eſſe communem, de quâ veſci omnibus liceat? Vadat & reuertatur in domum ſuam, ne fortè moriatur in bello, & alius fungatur officio eius. Vel quis eſt homo, qui deſpondit vxorem, & non accepit eam? Vadat & reuertatur in domum ſuam, ne fortè moriatur in bello, & alius accipiat eam.* Iſti autem Eccleſias,& Eccleſiaſtica beneficia ſuſcipiunt,& non dedicant eas aliquo opere, aliquo ſeruitio, & ita moriuntur in bello. Sæpè etiam in ſe plantant bonam conuerſationem, & doctrinam, ſed necdum fecerunt eam communem alijs exemplo, & verbo prædicationis, & ideò reuertantur in domum,& Eccleſiam ſuam, ſi hæc non egerunt, antiquam ad aliam eligantur. Nunc autem eliguntur qui pædagogis indigent; & cùm deberent alios docere, indigent potiùs ab illis doceri; *Quaſi modò geniti infantes*,qui deſpondent ſibi Eccleſias, & alij cognoſcunt eas, & miniſtrando, & prædicando in illis. Item: Quanta etiam debeat eſſe puritas & ſinceritas canonicæ electionis, patet ex verbis & figuris veritatis ipſius. Vide quàm purè & ſincere electus ſit Ioſue, quàm purè & ſincerè alij iudices: Saül, etiam reprobus, in Regem, ſed datus in irâ Dei populò, etiam quia rogatus ab eo. Vide Dauid Sanctiſſimum,ſinceriſſimè *de poſt fœtantes electum*, & cornu olei in Regem inunctum. Vide Gedeon gaſtrimargos bouino more bibentes,& voluptuoſos abijcere: paucos verò & ſobrios(qui in virtute procederent ad bellum contra Amalechitas, & lingentes terram) eligere. Vide in Numeris viros à viginti annis & ſupra in virtute contra Madianitas pugnaturos fuiſſe electos: Quantò magis Prælati viriles ætate, animo & morum grauitate, qui in virtute procederent ad bellum contra hoſtes inuiſibiles, in Eccleſia eſſent eligendi? Item ex verbo eligendi. Eligere enim eſt de inter bona, meliora legere. Aliter eligens potiùs

Matt. 7. *Ioā.10* *Eccl.3* *Dan. 14.* *Deut. 20,5.* *1 li. & 2.* *1. Reg. 10.& 31.* *2 Reg. 5.* *Pſ 77.* *Iudi.7.* *Num.1* *Eligere quid*

 negligit,

negligit, vel deligit, & deijcit quam eligat. Vt autem simonia apertiùs suggillari doceatur; qualemcumque assignationem, quâ radices eius notificari valent, supponamus talem. Simonia est quotienscumque ab homine fit aliquid quo non gratis vel minus gratis detur spirituale beneficium. *Fit* dicò non *est*. Consanguinitas enim à naturâ, à Deo est, non fit ab homine. Cùm autem naturæ datur spirituale beneficium, non gratiæ; *caro & sanguis hoc reuelat* sic danti, non spiritus: nec est hæc simonia, sed peccatum alterius generis, & mortale. Vtrùm autem, qui sic accipit spirituale beneficium, præpositus magis digno, in Ecclesiâ, teneatur illud resignare, non diffinio. Maxima enim strages oriretur in Ecclesiâ, hoc dicto. Fit dico aliquid indebitum: puta munus, vel obsequium sordidum præstitum, vel prestandum. Debitum obsequium excluditur; vt cùm quis vocatus in partem sollicitudinis ad sumptus Episcopi militat Ecclesiæ, vt sic constet Episcopo de dignitate, scientiâ, virtutibus, & bonis moribus eius, quibus prædito confert Ecclesiasticum beneficium, nec ideò minùs gratis. Per aduerbium autem excluditur eius expectatio muneris, vel obsequij, vel beneficij spiritualis conferendi vel collati, siue interuenerit pactio, siue non. *Deus enim videt in corde:* pactio autem & causa sine quâ non posset officium Sacerdotale exerceri in Ecclesiâ, non excluditur. Paciscitur enim Episcopus, vel Sacerdos, cum patrono de necessarijs naturæ inueniendis ministris altaris ante dedicationem Ecclesiæ. Complectitur autem hæc descriptio pestem simoniâcam & lepram Gieziticam, non autem Choriticam violentiam, quæ frangit ostium Ecclesiæ. Peior est duabus primis pestibus. Mallem esse fur, quàm latro, simoniacus quàm chorita per preces & extorsiones Principum.

Simonia quid.

Matt. 16.

1. Reg. 16.

CAPVT XXXVII.

DE QVATVOR GENERIBVS SPIRITVALIVM.

SVnt autem quatuor genera spiritualium. 1. Sunt enim spiritualia, per quę habetur vel habere præsumitur Spiritus Sanctus: vt virtutes, & miracula. 2. Sunt etiam spiritualia, per quę confertur, vel collata augetur Spiritûs Sancti gratia in aliquo, vt Ecclesiastica Sacramenta * pręter Matrimonium, Ordines, officia etiam Ecclesiastica. 3. Spiritualia sunt annexa spiritualibus: puta, adiuncta personis Ecclesiasticis, vel Ecclesijs: vt dignitates, decimę, primitiæ agri, redditus Ecclesiæ. 4 Spiritualia dicuntur vasa, & vestes Ecclesiæ consecrata. Prima impetrabilia sunt, & de iure, & de facto. Secunda, de iure, licèt non de facto. Venduntur enim, sed simoniam pariunt. Tertia impetrabilia sunt de iure, nisi in casibus, de quibus aliàs dicetur. Quarta, si conflari possunt, conflata omnibus vendi possunt: sin autem tantùm personis

** Vide notas.*

Ecclesiasticis, non viris laicis. Prohibemur enim in consecratione distinctione quinta, Deo semel dicata, etiam tigna, & lapides Ecclesiæ consecrata in communes vsus redigere. Quòd temporalia pro spiritualibus offerri possunt, videtur ex Numeris cap. 31. in fine: Accedentes filij Israël ad Moysen dixerunt: *Ob hanc causam offerimus in donarijs Domini, singuli quod in prædâ auri potuimus inuenire periscelides, armillas, annulos, dextralia, murenulas, vt depreceris pro nobis Dominum.* Ergo pro tricenarijs, anniuersarijs, & huiusmodi, licet exigere, & dare pecuniam? Non est ità. Huiusmodi solutio sumitur ex hoc quod sequitur: *Susceperunt Moyses & Eleazar Sacerdos omne aurum oblatum, & susceptum intulerunt in tabernaculum testimonij, in monumentum filiorum Israël coram Domino.* Ex quo patet, quia potest pecunia dari Ecclesiæ in memoriale & excitamentum eius, in signum deuotionis petentis suffragia Ecclesię, & in exemplum aliorum; nec datur pro spiritualibus. Ita enim & Petrus in cælo orat pro aliquo, videns illum deuotione & opere vicinari Deo; sicut Ecclesia, pro signo deuotionis & operis sic petentis orationes, & suffragia eius. Ergo eâ ratione licet mihi dare Ecclesiæ, vt in eâ intituler, præbendas & redditus accipiam? Non est ita. Alia enim ratio hinc inde reformat pactum. Suffragia enim & orationes Ecclesiæ necessaria sunt ad salutem: citra autem Ecclesiasticos redditus est salus; ęquè autem aggregandus est suffragijs Ecclesię, qui minùs, vel nihil dat, sicut, & qui plus dederit, cùm deuotè, & ex affectu ea petierit, alioquin turpis quæstus & venalitas videbitur in eâ. Secundò, datur pecunia Ecclesiæ in necessitatem, & sustentamentum naturæ ministrorum & inuentionem luminarium Ecclesię, & huiusmodi, sine quibus officium diuinum in eâ ritè non celebrabitur. Tertiò, quandoque datur in Ecclesiâ pecunia, (quæ tunc expendenda est in pias causas, alioquin cupiditas eam exigit non iustitia) non pro spiritualibus, & absolutione conferendâ, sed pro pœnâ peccati in supplicium. In primo casu excluditur omnis pactio & conditio. In secundo admittitur pactio, vt scilicet Sacerdos paciscatur cum patrono de necessarijs vitæ inueniendis. Sic etiam Sacerdos carens beneficio Ecclesiastico, pacisci potest cum alio, vt ministret in Ecclesiâ eius, dum moram fecerit in scholis super necessariorum inuẽtione sufficientium tali officio exequendo: Vt scilicet habeat, non tantùm vndè viuat, sed vndè pauperes pascat, vt quod prædicat ore, confirmet opere. Similiter in tertio casu admittitur pactio, quæ tamen cùm * sit, siue in secundo casu, siue in tertio, sic fieri debet, ne propter eam infirmi scandalizentur. Turpis pactio, inhonesta & cupida semper excluditur. Cùm autem officia Ecclesiastica sint de genere spiritualium, sicut Sacerdos vendens officium suum: puta locando se, & operas suas, & opera sua, & instrumenta Ecclesię, etiam in benedictione nuptiali committit, simoniam. Sic qui dignitatem pauperem, personæ suæ insufficientem, pro emolumento temporali illi adnectendo, in Ecclesiâ suscipit, aliàs

Tripliciter possunt dari temporalia pro spiritualibus.

Primò.

Secundò.

Tertiò.

** fortè fit.*

non submissurus collum iugo, oneri & officio dignitatis illius exsequendo, nisi propter augmentum redditúum extrinsecè additum, vel addendum, notam & indicam, non tantùm venalitatis officij, sed personæ suæ ad hoc exsequendum. Turpius autem est seipsum vendere, quàm aliquod extrinsecum, Item ad idem Causâ. 1. q. 2. *Quàm pio mentis affectu* &c. Vtrùm autem sic habitam dignitatem, vel ecclesiasticum beneficium teneatur resignare, quæstio est. Sicut autem pactio vocalis in spiritualibus indica est venalitatis, & effectiua simoniæ coram hominibus, ita & pactio mentalis coram Deo & Angelis, qui non nisi mentaliter loquuntur. Si ergo consistit simonia in exspectatione muneris accipiendi, & in conceptione eiusdem dandi, & in spe vtriusq; partis, dantis scilicet ecclesiasticum beneficium, & sperantis retributioné, & accipientis, vel in spe accepturi beneficium Ecclesiasticum. Dare autem, est quandoque ita & accipere. Vtrùm autem sic adeptus beneficium Ecclesiasticum teneatur illud resignare, quæritur. Sed cùm exspectatio & conceptio munerum pariant simoniam, quę erit differentia inter simoniam & lepram Gieziticam in hoc casu? Simonia quidem committitur in voluntate, tùm concipientis dare, tùm expectantis accipere; lepra verò Giezitica in opere tantùm, scilicet cùm datur, vel cùm accipitur. Item: si exspectatio tantùm interuenerit dum accipiens Ecclesiasticum beneficium, à tali sciuerit per coniecturas eum exspectare retributionem, licet non conceperit ille dare, turpis est ingressus eius in illud beneficium, quia non gratis est sibi collatum. Sed nunquid tenetur illud resignare? Si autem nesciuerit quòd munus exspectet, si indiguerit Prælatus, poterit & debet ei dare, & subuenire. Sed nunquid particula, vel frustulum redditúum ecclesiasticorum collatum à Sacerdote alicui, si ille illud vendiderit, simoniacus erit? Non; cùm talis pecunia æquè competat laico, sicut & clerico. Etsi enim pecunia Ecclesię, à Sacerdote detur alicui quamdiù viueret habet, quasi in annuam pensionem, ille tamen non idcircò alligatur diuino, vel ecclesiastico officio exsequendo.

CAPVT XXXVIII.

QVOT MODIS COMMITTITVR SIMONIA?

COmmittitur autem simonia fracturâ ostij, quod est Christus, tripliciter: Munere à manu, à linguâ ab obsequio. Quæ distinctio ex Moralibus Gregorij super illum locum Ieremiæ haberi potest: *Maledictus omnis qui facit opus Dei fraudulenter*, scilicet; Pro rei corporalis præmio, vel pro laudis verbo, vel humani iudicij gratiâ. Est enim nūmus vanæ gloriæ, est nummus elationis, est nummus cupiditatis, est nummus sordidæ obsecutionis. Sed de hoc vltimo quæritur, si sine expressâ pactione pariat simoniam? Ità quidem.

Ierem. 48. Greg. libr. 9. moral. c. 17.

Sed

Sed nunquid impẽsâ obſequij honeſti? Videtur quidẽ velle hoc Philoſophus, dicens: Hoc itaque in his quę affectamus, ad quæ labore magno cõtendimus, inſpicere debemus, aut nihil in illis commodi eſſe, aut plus incommodi. Quędam ſuperuacua ſunt, quædam tanti non ſunt. Sed hæc non prouidemus, & gratuita nobis videntur, quæ cariſſimè conſtant. Ex eo licet ſtupor noſter appareat, quòd ea ſola putamus emi, pro quibus pecuniam ſoluimus; ea gratuita vocamus pro quibus noſipſos impendimus, quæ emere nolemus, ſi domus nobis noſtra pro illis eſſet danda, ſi amœnum fructuoſumq́ue prædiũ. Ad ea paratiſſimi ſumus peruenire cum ſollicitudine, cum periculo, cum iacturâ pudoris, libertatis, & temporis. Adeo nihil eſt cuique ſe vilius. Idem itaque in omnibus conſilijs rebuſq́ue faciamus, quod ſolemus quotiens ad inſtitorem alicuius mercis acceſſimus. Videamus hoc quod concupiſcimus, quanti deferatur. Sæpè maximum eſt pretium, pro quo nullum datur. Multa tibi poſſum oſtendere, quæ acquiſita acceptaq́ue libertatem nobis extorſerunt. Noſtri eſſemus, ſi iſta noſtra non eſſent. At videtur loqui de labore conſequente collatum beneficium, non antecedente. Item: Nummus cupiditatis cum expreſsâ pactione, & ſine expreſsâ pactione, cum prauâ ſpe exſpectationis & conceptionis dantis & accipientis, parit ſimoniam. Vſuram ergo & nummus obſecutionis citra pactionem? Ita quidem, ſi impenſa obſequij ſordida fuerit. Si honeſta, puta: Si dans beneficium Eccleſiaſticum in accipiente reſpicit gratiam, ſcientiam, probitatem, Chriſtum ſcilicet potiùs, quàm temporalem vtilitatem ſibi prę́ſtitam per obſequium impenſum, non erit ſimonia: ſed nec ipſe hoc intuitu, vt temporale præmium recipiat, ei obſequatur. Item: Quęritur, ſi pactio mentalis, cum ſpe vtriuſque partis dantis & accipientis ſcilicet, indebita, ſaltem apud Deum, faciat in fraudem ſimonię, pariatq́ue ingreſſum vitioſum in ſpirituale beneficium; Verbi causâ: Si patruus ſenex nepoti ſuo probo, etiam honeſto, dederit Eccleſiam ſuam, aliàs non daturus, niſi ſub ſpe percipiendi obuentiones & fructus illius Eccleſię quamdiù vixerit, nec ille aliàs accepturus ſpiritualem, niſi dederit fructus illi annexos, danti (& ſi ſic habens Eccleſiaſticum beneficium) teneatur illud reſignare: Conſtat tamen quòd iuramento interpoſito, vel interponendo ſuper conceſſionem perceptionis fructuum, & ita vocali pactione mediante ingreſſus talis fit vitioſus. Sed nunquid electio alicuius, ſi iurauerit, vel ſe iuraturum promiſerit, quòd conſuetudines illius Eccleſiæ ſeruabit, & huiuſmodi? *Beatus autem qui fuerit pauidus in talibus.* Item: Quid ſi aliquis adminiſtrationem dignitatis Eccleſiaſticę alicui cõtulerit, aliàs non collaturus, nec ille accepturus, niſi redditus illius ei conceſſerit vſque ad tres annos ad maritandum ſororem accipientis beneficiũ illud, vt & ſic accipiatur ſpirituale, & detur temporale? Item: Quid de reſignante Eccleſiam vel præbendam, vt eam conferat nepoti ſuo, quem Prælatus cogit iurare, quòd patruum non offendet,

Senec. ep. 42.

Huc-vſque Senec.

Prou. 28.

det,sed ei necessaria vitæ ex obuentionibus ministrabit; quod multi approbant, eumque ingratum reputant, qui patruo aporiato necessaria ministrare renuit,quasi eâ spe & eo intuitu ille hoc beneficium recepisset,& alius eodem intuitu ei contulisset? Item: Si Prælatus non aliàs daturus nepotibus suis minoribus beneficia Ecclesiastica, & si ad hoc idem ei parumper cogat caro, nisi obuentiones & fructus percipiat? In his omnibus casibus, quęritur: Si vitiosus fuerit ingressus, & simoniacus. Item: Qui vnum duorum spiritualis scilicet beneficij,& ei annexi vendit,neutrum inuenditum derelinquit,& qui vnum emit, neutrum inemptum relinquit; ergo qui vnum dederit & reliquum, & qui vnum acceperit & reliquum. Sed Prælatus aliquis alicui confert dignitatem Ecclesiasticam, aliàs non collaturus, nisi fructus eius impignorauerit ad emendum, vel redimẽdum agros, vel redditus Ecclesiæ,vel in fabricam, vel sumptus eius concesserit ad tempus;ergo alterum recipit,& non reliquum, quia non statim. Eadem est obiectio de Annalibus, biennalibus, triennalibus,& huiusmodi, quę omnia videntur facere in fraudem simoniæ. Hîc distinguunt quidam dicentes sequestrationem rerum ecclesiasticarum factam communi auctoritate Ecclesiæ, & ob vtilitatem eius, licitam esse; prouenientem autem ex propriâ vtilitate,& cupiditate Episcopi simoniacam. Item: Hâc eâdem regulâ: *Qui vnum vendit*,&c. conuincitur alios percipere simoniacè,& ad minus iniustè fructus præbendę alicuius per annum,& aliud spirituale, cui annexi sunt fructus, siue in illo anno seruierit in Ecclesiâ Canonicus institutus, siue non. Si non seruierit, ergo percipientes fructus sic, subtrahent Ecclesiæ illi per annum, & seruitorem, & seruitium? Si seruierit, ergo subtrahunt annexum spirituali, & *alligant os boui trituranti*, sicque seruiens altari, non viuit de altari, & seminans spiritualia, non metit carnalia? Credo autem, quòd sic coram iusto iudice ventilaretur hæc causa:tali, saltem portionem reddit
uum, vndè viuere posset,assignaret. Iniustum enim est integritatem spiritualium aliquem habere vt cantandi in choro, intrandi capitulum, ministrandi ad altare, & non integritatem annexorum eis. Talia enim nec, etiam in pias causas, licet expendere. De communi autem portione Ecclesiæ, posset quidem eleëmosyna huiusmodi annua monasterijs, vel alijs locis religiosis assignari; de portione autẽ spirituali, & singulari alicuius de Ecclesiâ, non posset. Cùm autem pactio mentalis ex parte vtriusque proueniens,faciat vitiosum ingressum, magis facit vitiosum ex parte dantis Ecclesiasticum beneficium. In manu enim eius & voluntate est dare illud vel non. Ille est ostium per quod intratur bene vel malè:videat ne corrumpatur, quò minùs gratis detur. Si autem accipiens habuit voluntatem dandi munus per se vel per aliũ,dum non dederit,eiq́; Prælatus cõtulerit beneficiũ Ecclesiasticũ sincerè & sine spe aliquâ muneris,accipiet illud,pœnitentiâ agens super prauâ volũtate suâ,nec erit vitiosus eius ingressus, cũ sinceritas ostij ma-

1. Cor. 9.

neat

neat. Gratis enim accepit, & ille gratis dedit. Etsi enim prauã & simoniacam, quo ad Deũ, habuit voluntatem, pœnitẽdo de illâ, cùm eam ad effectum non perduxerit, nihil simoniacè acquirit vel possidet. Quemadmodum si in voluntate haberem quòd emerem à te filiam tuam mihi in vxorem; tu autem gratis eam mihi dares, gratis & sine emptione eam haberem vxorem. Item: Si furtum Ecclesiæ esset occultum iudicio eius secreto, iudicio videlicet confessionis, simpliciter furtum est, sicque ablatum à confessore præcipitur restitui; ergo simonia occulta mentalis, scilicet iudicio Ecclesiæ interiori, non exteriori, simonia est; & adeptum sic beneficium, furtiuè scilicet & occultè resignandum. Confessor enim iudex interior iudicare debet restituendum, cùm simonia, quo ad Deum, commissa sit: Iudex verò causarum & exteriorum non iudicabit hoc esse simoniam, nisi reus publicè hoc confessus fuerit, vel super hoc conuictus. Item: Sit, quòd aliquis accedens ad Ecclesiam, vel Monasterium, dicat offero me & mea huic Ecclesiæ, vel Monasterio ad seruiendum in eo perpetuò, si sine distinctione recipitur, sanus erit ingressus eius. Si autem plura quàm oblata ab eo exigantur, vel si distinguatur inter sua & illum, vt sua scilicet sint caussa cur recipiatur, vitiosus erit ingressus. Si autem inter sua & illum distinguatur, vt scilicet ille sit causa, cur sua cum ipso recipiantur, sanus & licitus erit ingressus. Si autem Monasterium eguerit, ita quod offerentem se illi, sine pecuniâ recipere non possit vel sustentare, spiritualem fraternitatem ei concedat, non corporalem; vel in exceptionem paupertatis suæ, & sustentationem vitæ illius exigere potest ab eo, vt eum recipiat, & temporales redditus, quibus tantùm sustentetur dum vixerit: Quòd si perpetuos exegerit, iam manifesta cupiditas vitiosum facit ingressum. Ex his autem liquet non debere construi, vel fundari aliquod Monasterium, sine certo numero agrorum, pecorum, & personarum. Cùm enim ista augmentum susceperint, nonnisi difficilè laqueos & cupiditates simoniæ vitare poterit. Quid si familiaribus Episcopi, mihi non beneuolis, dedero, ne famam meam apud eum lędant, sed sileant, nec iuuent, vt mihi conferatur beneficium Ecclesiasticum? Signum taciturnitatis cùm habeant consulere Episcopo vitiosum facit ingressum. Quid si non sint familiares Episcopi, & tamen eis dedero, ne famam meam incrustent? Non propter hoc erit vitiosus ingressus. Sed nunquid si dedero ostiario Episcopi, vt ingrediar in Capellam eius, vbi ordiner? Non, cùm ordo iam mihi debeatur examinatione, meique susceptione in matriculâ quæ præcessit, etiamsi non præcesserit examinatio, vel susceptio, & tamen huius causâ spe ordinandi si ingressus fuero, quia dignus sum ordinari, non erit vitiosus ingressus, si propter hoc ei dedero, quia nulla penes eum est cura de ordinibus. Extendit autem simonia ramos suos ab altaribus in quibus radicata sedet, & nidificat vsque ad fores & introitum ordinum conferendorum. Assistit enim Cappellanus ordi-

natorijs, vt ordine collato, statim rapiat forcipes, & manutergium de manibus eius, cur accipiat consuetudinem allegans: conquerens etiam quòd non à singulis ordinatis singula manutergia accipiat; & sæpè quod mutuò accepit vidua, rapit manus eius sacrilega. Archigallus etiam causâ præsentandi ordinandum in Subdiaconum tres solidos, in Diaconum quinque vel quatuor, in Sacerdotem septem in pastum exigit. Sicut autem emere vel vendere principale est simonia, ita & accessoriũ, & omnia ei adiuncta ex officio Ecclesiastico debita ei, cui cõfertur principale. Ergo vendere sigillum canipulum, iustitiã, cerã, & huiusmodi, nisi paupertas excúset, simonia est. Vndè Gregorius super Lucã ibi: *Et ingressus in templũ cœpit eÿcere vẽdentes & ementes in illo*: Multi dũ pro religionis habitu, Sacrorũ ordinũ locum percipiũt, religionis officium in mercimonium terrenæ negotiationis conuertunt. *In templo columbam vendit*, qui hoc quod quibusdã iure cõpetit ad præmium largitur. *Iustitiam vẽdit*, qui hãc pro præmij acceptione seruat. *Emit in tẽplo*, qui cùm hoc, quod proximo iure debet, negat; dato Patronis prẹmio, vt iniustã causã foueant, emit peccatum. Quibus dicitur: *Fecistis domũ meam speluncam latronũ*. Per malitiã enim & cupiditatem occidunt vbi viuificare deberent. Item: Quæritur: Si emere fraternitatem istam vulgarem à quâ quis expellitur non soluto promisso, simonia sit? Videtur quidem, cùm spiritualibus annexa sit, vt missarum solemnijs, & suffragijs, & orationibus fidelium: hoc tamen non diffinimus. Item: Si Abbatem emere Mitram, emancipationes, & huiusmodi, ne Episcopo subijciatur, simoniacum sit. Videtur quidem, quia ista annexa sunt spiritualibus, quod quidem est. Cuilibet autem etiam in spiritualibus licet redimere ius suum. Vndè proijce pecuniam, vt emas tibi Paradisum. Item: Quæritur: Si simonia est dare procurationem, vel redditus collegio, vt celebret festum Sancti alicuius in duplicibus, quod priùs non nisi simpliciter celebrabat, vel etiam pro decantando hymno nouo, insueto, & huiusmodi. Nec hîc omnimoda puritas est. Beatus Thomas Cantuariensis, vt simoniam à domo suâ penitus amoueret, instituens Magistrum Arnulphum Cancellarium, cum iuramento adstrinxit, quòd nec cum pactione, nec sine pactione, vsque ad canipulum pro officio Cancellariæ administrando acciperet.

Hom. 39. in Euang. Luc. 19

Ioã. 2.

Matt. 21. & Luc. 19

CAPVT XXXIX.

DE POENA SIMONIACORVM.

4. Reg. 5. Act. 8.

SEquitur de pœnâ Simoniacorum. Giezi pro immanitate criminis percussus est leprâ. Simon damnatus in gehennâ. In præsenti damnationis eius data est sententia: *Pecunia tua tecum sit in perditionem*. Quidam etiam pro libertate Ecclesiæ redimendâ vendens Principibus iura, & beneficia Ecclesiastica,

ſtica, conſuetâ priuatus eſt prædicandi gratiâ. Alius dùm conferret ordines, dicens: *In nomine Patris & Filij*, defecit in tertio ſigno. Obmutuit enim cùm debuit inuocare *Spiritum Sanctum*. Quaſi diceret ei: *Gratis accepiſtis, gratis date*. Acceſſorium etiam ſicut & principale. Vndè Cyriacus Diaconus oblatis ei muneribus, vt veniret curare filiam Saporis Regis, ait: Abſit mihi Chriſti gratiam per me eſſe venalem. Præcedite, inquit Nuncijs, non adſcendam equum, ſicut nec Chriſtus, ſed pedes ſequar vos. Quædam etiam mulier Religioſa ferè penitùs nihil manducans, & in extaſim, & viſionem Angelicam ſæpè rapta, dum ſub obtentu ædificandę capellę, & agrorum emendorum ad opùs Monaſterij illius, dona ab offerentibus ſuſciperet, gratiam priſtinam, & Spiritum Propheticum, & allocutionem amiſit Angelorum. Et alij alijs modis plurimis à Deo grauiter puniti ſunt.

Matt. 10.

CAPVT XL.

DE COMMVTATIONE SPIRITVALIVM.

SEquitur de cõmutatione ſpiritualiũ, quę emptionis & vẽditionis contractui vicinatur. Vnde & notã ſimonię facere videtur. Cõmutatio etiã merciũ in quibuſdã Prouincijs, vbi copia monetę nõ eſt, locum tenet contractûs, emptionis & venditionis, vt pro merce merx, pro animali animal accipiatur: Sic & cõmutatio in ſpiritualibus, emptioni & vẽditioni non multum videtur abſimilis, & quod faciat ſimoniã. Hâc ratione, cõmercio, pactio cõmutationis (propter quã reſignatur beneficiũ Eccleſiaſticum, propter quã etiam, & per quam aperitur ingreſſus in aliud) ſimoniam facit, inter Epiſcopum dantem, conſciũ tamen huius commutationis, & inter reſignantem beneficiũ, quod Epiſcopus proprio nepoti cõfert. Ergo & inter reſignantes, etiã citra cõſcientiam dantis Epiſcopi, in quo caſu (ſcilicet Epiſcopo inſcio pactionis huius commutationis) beneficium illud non ſimoniacè dabit nepoti ſuo, ille tamen ſimoniacè illud acquiret. Item: Per huiuſmodi commutationem, præcipuè decimarum redemptarum à manu laicali, & redditibuum ex loculis prouenientium, quodcumque Eccleſiaſticum beneficium haberi poteſt, & ita omnes præbendæ Eccleſiæ alicuius per commutationem talium, non ſimoniacè comparari poſſunt, quod tamen falſum eſt. Item Deuteronomij cap. 22. *Si quis habuerit vxorem, & quæſierit occaſionem dimittendi eam: poſtquam ſeniores ciuitatis hoc cognouerint*, ſecundùm legem eum punient, & adiudicabunt illam ei in vxorem, *ita vt non poßit eam dimittere omni tempore vitæ ſuæ*. A ſimili ergo: Si iſte legitimè ſortitus eſt Eccleſiam, & quærit occaſionem vt eam dimittat, quia alia pinguior eſt & vberior, ſecundùm pœnam conſtitutam in canonibus puniri deberet, & in eâ manere omni tempore vitæ ſuæ.

Nota tamen, quòd commutatiò & personarum & beneficiorum, auctoritate Ecclesiæ facta, & ob vtilitatem eius, admittitur; quæ verò fit propter temporale commodum, vbi attenditur scilicet magis propria vtilitas quàm Ecclesiæ, neuum habere videtur. Nolo tamen *os meum in cælum ponere*, vt asseram hoc esse simoniacum, cùm Summus Pontifex Alexander huiusmodi commutationem fieri ex dispensatione concesserit; nescio, siue in scripto, siue sine scripto. Item Dominus: *Gratis accepistis, gratis date.* Et item idem alibi: *Si inuitatus fueris ad cœnā, recumbas in nouissimo loco, exspectans quousque dicatur tibi: Amice adscende superiùs.* Et Apostolus: *Nemo sibi sumat honorem*, &c. Ex his tribus colligitur, *quòd gratia, nisi datur gratis, non est gratia.* Sed Erítne medium inter: *A Deo vocari, & sumere sibi honorem?* Absit. Non enim à Deo vocaris, nisi per eum adscendas, nisi gratis accipias: scilicet, vt nihil tuum interpretans, tibi sumis honorem. *Aliundè intrans quàm per ostium*, aliundè adscendens, ab alio quàm à Deo vocaris. Sed quid si fractura ostij tantùm sit in voluntate, & non in opere? Pœniteas de voluntate, & beneficium acceptum, licèt cum voluntate malâ, retineas, gratis tamen datum. Non minùs enim accipiam Codicem tuum, si gratis illum mihi dederis, licèt proposuerim illum emere. Constat ergo ex his quòd pactio super augendâ pensione (maximè habitâ inter Claustrales, cùm curam animarum non habeant, & vicariū perpetuum institutum, vel instituendum) simoniam facit. Si inter Clericum sæcularem & Vicarium perpetuum, quæstio est. Tutiùs enim esset quòd assignatæ & certæ pensiones essent vtriusque. Pactio autem inter talem & Vicarium temporalem non facit simoniam, quia necessitate excusatur.

Ps. 72. Alex. 2. Matt. 10. Luc. 14. Heb. 5. Rom. 11. Heb. 5, 4. Ioan. 10.

CAPVT XLI.

DE CHORITIS.

SEquitur de Choritis. Cuiusmodi sunt qui per preces & violentiam sæcularium Principum, siue Ecclesiasticorum in Ecclesiam intruduntur: & hoc, vel quia damnum rerum tēporalium timetur, vel damnum corporis, vel seruiliter timētur Principes. Sic autem intrusi maius peccatum habent, quàm simoniaci. Sicut enim latro peior est fure, quia hic occidi, ille fustigari præcipitur, sic & Chorita simoniaco; quia hic in pace, scilicet datâ pecuniâ, intrat Ecclesiam; chorita verò per violentiam, frangendo ostium. Si ergo, vbi non delinquimus pares sumus, si iubetur nobis non dominari in clero, sed dicitur nobis: *Et dominamini piscibus maris & bestijs terræ*, id est, bestialiter viuentibus tantùm, non illis qui rectè viuunt, qui non commiserunt aliquid super quo corripi debent; cùm etiam maior Dominus feuda minoris Domini non possit dare, vel ei præcipere vt det, nec maior Prælatus minori, vt det Ecclesiasticum beneficium. Sed nec dare, cùm illius sit illud dare, nisi in casu, scilicet in pœ-

Gen. 1, 28.

in pœnâ malè dantis Ecclesiasticum beneficium, tunc ei præcipere posset, ita vt meliori daretur. aliter præcipientes & huiusmodi emancipationes & exceptiones ab obedientiâ minoris Prælati procurantes, sanctitatem vel sinceritatem ostij, non videntur seruare, sed particularia scismata inducere, ex quibus conflabitur illud vniuersale scisma, & separatio à Romanâ Ecclesiâ. De quâ Apostolus: *Nisi venerit discessio primùm, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui aduersatur & extollitur super omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita vt in templo Dei sedeat, ostendens se tanquàm sit Deus.* Hoc autem dico potiùs timendo & dubitando, quàm asserendo, *ne ponam os meum in cælum,* maximè cùm omnes res Ecclesię sint in potestate maioris Prẹlati, tunc tamen cùm minor Prælatus delinquit.

2. Thess. 2.
Ps. 72.

CAPVT XLII.

DE POENA CHORITARVM.

SEquitur de pœnâ Choritarum. Core, igne de cælo misso combustus est in signum ęterni ignis temporale secuturi, eò quòd violenter sibi vsurpauit officium Sacerdotale. Ozias etiam quia indebitè tetigit thuribulum tamquam si Sacerdos esset, leprâ percussus est: ita & Oza Arcam, & Maria soror Aaron ob solam detractionem.

Num. 16.
2. Paral. 26.
Oza. 2. Reg. 6. vers. 7.
Num. 12. Vers. 10

CAPVT XLIII.

DE SANGVINITIS, QVI ÆDIFICANT SION IN SANGVINIBVS.

SIcut autem lepra Giezi, sinceritatem ostij per quod intratur in Ecclesiam, & spirituale beneficium corrumpit, sic carni caro & sanguis. Cùm enim datur & sanguini, non gratiæ datur, sed naturæ. *Gratia enim, nisi gratis detur, non est gratia.* Sicut ergo impedimentum est lepra Giezi, quo minus datur gratis Ecclesiasticum beneficium, ita & hîc, caro & sanguis videtur impedimento esse. Hæc autem potiùs obijciendo & opinando induco quàm asserendo. Sic dantibus obijci potest quòd similes sint Iudæ, qui loculos habuit duplices, Domini scilicet, in quibus erant res pauperum, & proprios in quibus mittebat quæ asportabat vxori & liberis. Qui si propter furtum, quasi vnius diei commisit sacrilegium, cuius meritò meruit suspendi laqueo, quantò magis furtum & sacrilegium committit, qui patrimonium Crucifixi, pauperibus erogandum, non dico ad horam, dat carni & sanguini, sed officium dispensandi res pauperum, dùm vixerit, nepoti committit; quem etiam indè

4. Reg. 5.
Rom. 11.
Ioan. 12.

ſumptus facturum eſſe nouit, non in vſus pauperum, ſed in ambitionem, vanitatem, & ſæculi luxus, ſicque fraudaturum, & ſpoliaturum pauperes, immò Chriſtum rebus, & bonis ſuis? Item: Cùm de intrantibus in Eccleſiam per oſtium dicatur: *Qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, ſed ex Deo nati ſunt*: de intrantibus per carnem & ſanguinem dici poteſt: Qui ex ſanguinibus, & ex voluntate carnis, non ex Deo nati ſunt, in ordinum & beneficiorum Eccleſiaſticorum perceptione. Plures autem ſunt natiuitates noſtræ. Sicut enim naſcimur in Baptiſmo Deo, ita & in Sacramentorum aliorum perceptione. Tales nequeunt dicere: *In manibus tuis ſortes meæ*. Non enim conſideratur voluntas & beneplacitum Dominicum, ſors & hæreditas Chriſti eis confertur. Item: A talibus non iacitur ſors ſuper tunicam Domini inconſutilem, vt ſortiantur cuius ſit, ſed ſcindunt eam, nec ſortem requirunt. Non enim iacitur ſors cùm relinquitur hæreditas certa ſucceſſori, & ij ſanguine, & quaſi iure hæreditario, non ſorte Domini ſuccedunt in patrimonium Crucifixi. Item: Ij quaſi crucifigentes Dominum membris eius pauca vel nulla erogando, vtinam diuiderent veſtimenta ſua, mittentes ſortem ſuper eis quis quid tolleret. De talibus ait Michæas: Væ illis *qui ædificant Sion*, ſcilicet Eccleſiam, *in ſanguinibus*, in peccatis: in carnalibus etiam affectibus dantes carni & ſanguini, potiùs ad deſtructionem Eccleſię, quàm ad ędificationem. Hi ſunt velut Vpupæ, quę nidificant in ſtercoribus ſuis. Sic danti Eccleſiaſticum beneficium poteſt obijci: Quia *caro & ſanguis reuelat ei* ſic dare, non *Pater meus qui in cælis eſt*. Item: *Qui non odit Patrem & Matrem propter me*, id eſt, non poſtpoſuerit carnales affectus, quod non illi in dando ſpirituale naturæ, & ideò *non ſunt digni Deo*. Item Dominus: *Qui ſunt Pater, & Mater mea, & fratres mei? Et extendens manum in diſcipulos, ait: Hi ſunt mater, & ſoror, & fratres mei. Omnis enim qui facit voluntatem Patris mei, ipſe eſt, & frater, & ſoror*, &c. Quaſi diceret: Vir ſpiritualis carnales neſcit. Ac ſi diceret Patri & Matri: *Neſcio vos*, inſinuans nobis ſe eſſe imitandum maximè in ſpiritualibus conferendis. Ob hoc etiam Petrum & de aliâ tribu genitum Ioanni præfecit. Item Ieronymus: *Moyſes amicus Dei*, &c. Suprà in hoc eodem titulo ferè in principio. Item: Si vnus ex ſeptem Diaconibus, in ſeptimanâ vicis ſuæ non diſtribuiſſet pauperibus, *Prout vnicuique opus erat*, quorum *erant omnia communia*, ſed reſeruaret ea, vel partem illorum quò minus paſcerentur pauperes, vxori & liberis: Quis adeò mentis expers eſt, vt non credat illum ſtatim eſſe percuſſum à Petro, eodem fulmine & terrore, quo Ananias & Sapphira, eâdem etiam maledictione, quâ Simon Magus percuſſus eſt? Nepotem ergo tuum in columnam Eccleſiæ non erigas, tamen Eccleſiaſticum beneficium, vndè ſuſtentetur, ei aſſignare potes. Sed quid ſi æquè honeſtus eſt, & dignus, vt extraneus? Sed & hoc periculoſum eſt, niſi probitas eius exigat, & excludat omnem infamiam, ſcandalum & malum exemplum, quod de facili non fit.

Non

Ioan. 1, 13. | Pſ. 30. | Ioā. 19 | Mich. 3 | Matt. 16. | Luc. 14 26. | Matt. 10. | Matt. 12. | Matt. 25. | Ioā. 21 | Ca. 36. initio. | Act. 4. | Act. 5.

Non enim exemplum à benè gestis nostris sumitur, sed à cortice, specie, & superficie illorum, non à veritate. Si enim dedi nepoti meo propter gratiam, alij meo vtentur exemplo, vt dent suis propter naturam magis, quàm propter gratiam, dicentes: Nonne meis, sicut & ille suis dabo? ego gratiæ, illæ det naturæ. Ex præmissis patet, quantùm recesserimus à cunabulis primitiuæ Ecclesię in conferendo administrationem, & dispensationem rerum pauperum, consuetudinem potiùs quàm antiquos Sanctos sequentes, quasi præscriptione nos tuentes. Sed sic adeptus Ecclesiasticum beneficium, poteritne securè mori in eo, scilicet sine resignatione eius? Non est meum hoc definire, ne *in cælis ponam os meum.*

CAPVT XLIV.

CONTRA EOS QVI EXVVNT SE A IVRISDICTIONE SVORVM PRÆLATORVM.

CHoritis similes sunt ij, qui quasi per quandam violentiam eximunt, & subtrahunt se à iurisdictione & obedientiâ minoris Prælati, auctoritate maioris. Quibus quasi Scismaticis obuiare videtur illud Apostoli in primâ Epistolâ ad Corinthios cap. 12, de vnitate, & mutuâ, & debitâ officij exhibitione membrorum humani corporis sibi inuicem subministrantium. Cùm enim plura membra sint in humano corpore sibi necessaria & subseruientia, ne pereat corpus, quod fieret si omnia membra essent vnum membrum, *non potest dicere oculus manui operâ tuâ non indigeo: aut caput pedibus: Non estis mihi necessarij*, nec excellentius membrum inferiori potest præcipere, ne sit alijs necessarium, ne seruiat & obediat medijs: Ergo multò magis in membris Ecclesiæ spiritualibus debet hæc vnitas obseruari, ne fiat exemptio & subtractio officij, vel obedientiæ alicuius membri à iurisdictione, & seruitute, & regimine minoris auctoritate & in vtilitate maioris. Item: S. Bernardus in libello autentico & vtili, qui inscribitur de Consideratione: Si Seraphin præcipere vellet Thronis & dominationibus ne essent inferiores Cherubin, nec illi ordini, vt superiori, subiecti, sed quasi primâ fronte sibi responderent: Nũquid hoc sustineret ille Monarchus, qui eos sic ordinauit, scilicet, vt vnus ordo alio esset inferior? Absit: sed grauiùs, sicut credo, vindicaret in illum, quàm vindicatum sit in Luciferũ, dominationem & exemptionem à iurisdictione Domini appetentem. Qui cùm primus esset *in delicijs Paradisi*, ob hoc deiectus manet nouissimus in supplicijs inferni. Item: Refertur & legitur idem Bernardus in zelum huius enormitatis & exéptionis ab Ecclesiâ eradicandæ multùm affectâsse sedere in sede Papatus per triennium propter tria maximè: scilicet, propter reuocandos Episcopos ad Metropolitanum suum, vt ei subij-

Ps. 72.

Lib. 3. in fin.

Isa. 14.

subijcerentur & obedirent, & Abbates exemptos ad Episcopum suum, vt sub eius iurisdictione militarent. Secundum erat, ne aliquis in Ecclesiâ duas haberet dignitates. Tertium, ne Monachus in cellâ, vel alibi extra Conuentum degeret. Item: Moyses Consilio Iethro constituit Decanos, Centuriones, Quinquagenarios, Millenarios super populum: omnia autem hæc in figurâ Ecclesiæ facta sunt. Nunquid Moyses si turbâsset officia & iurisdictiones singulorum, non peccâsset? Sed nec etiam, vt ab vno appellaretur ad alium, pati voluit, ne fraudarentur vel priuarentur officijs sibi iniunctis, nisi cùm aliquid quæstionis natum fuerit, tùnc quidem illud præcepit referri ad se vel ad Hur, vel ad Aaron. Ergo multò magis debet in Ecclesiâ hęc exemptio à iurisdictione Prælati ordinarij vitari, ne turbatio & scissio officiorum per huiusmodi exemptiones pariant scismata, & vnitatis Ecclesiasticæ scissiones. Item ad Rom. 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.* Non ait potestati, sed *potestatibus ordinatis à Deo* in Ecclesiâ, quibus *qui resistit, ordinationi Dei resistit.* Item ad Heb. 13. *Obedite Præpositis vestris, & subiacete eis* minoribus vel maioribus. Quomodò igitur maior Prælatus aliquẽ emancipat à iurisdictione, & potestate minoris, ne eius sit obedientiarius? Itẽ: Si huiusmodi exemptio & emancipatio non licet sæculari potestati, multò magis nec Ecclesiasticæ, cùm spiritualia maiorem debeant habere ęquanimitatem, quàm sæcularia. Verbi causâ. Non potest maior Princeps emancipare aliquem à iurisdictione, potestate, feudo & hominio minoris Domini, nisi cum causæ cognitione, vt si crimẽ dignũ vel suspendio, exsilio cõmiserit. Sed nec Ecclesiâ persona, est vt personaliter puniatur, & si Prælatus eius deliquerit, etiamsi ipsa tota. Non debet peccatum Prælati, vel etiam præsentis Ecclesiæ, redundare in damnum Ecclesię futurę, vel Prælatorum eius futurorum, cùm & ipsi boni possint esse. Ergo nec licita est huiusmodi emancipatio in spiritualibus, etiamsi Prælatus deliquerit. Ergo cùm ille obligetur hominio sæculari domino & minori, à quo non potest absolui per maiorem, nisi cognitâ causâ, & iste obligatur obedientiâ minori Prælato super eum ordinato, etsi maior eum absoluerit fauore personę, vel huiusmodi aliâ de causâ. Item: Non potest maior Prælatus priuare Ecclesiam in æternum officio, Sacramentorum collatione, vt dicat: Nolo, vt hoc, vel hoc Sacramentum alicui conferas in æternum: Ergo nec iurisdictione, collatione ordinis, & maximè nobili membro ipsius Ecclesiæ.

Exod. 18. vers. 21.

Rom. 13, 1.

Heb. 13 vers. 17.

Item: Cùm excommunicatus iustè à minore ligetur, ità vt non possit absolui à maiore, non quoad Deum, nec quoad Ecclesiam, nisi cum causæ cognitione, & dignâ satisfactione, & consensu minoris Prælati, qui eum ligauit, ergo iustè subditus alicui Ecclesiæ ordinatione, non potest emancipari & eximi à iurisdictione & potestate minoris, auctoritate maioris, nisi cum consensu minoris, & etiam Ecclesię eius, & certâ ex causâ, vt ob vtilitatem vtriusque.

que. Item Sapientiæ, cap. 1. *Diligite iustitiam qui iudicatis terram*; id est, terrenitatem, in qua præpositi estis iudices & maiores super delinquentes, subditos & inferiores. Quod enim cæleste & sanctum est, nec habetis, nec potestis iudicare, in quo pares estis minoribus iustis; Quia vbi non delinquimus pares sumus; ergo nec maior habet aliquid ordinare in Diœcesi minoris, vel aliquem emancipare à iurisdictione eius, nisi per desidiam, vel alio modo graui deliquerit. Sed nec etiam tunc delictum personæ redundat in damnum Ecclesiæ. Hanc etiam paritatem minoris ad maiorem, nisi vbi deliquerit, minor ostendit nomen fraternitatis. Scribit enim maior minori sicut confratri. Item 2. Corinth. 13. *Non possumus nos* maiores *aliquid aduersus veritatem, sed pro veritate.* Sed veritas habet Ecclesiam hâc illi fuisse vel esse subiectam, ergo contra hanc veritatem nihil potest maior Prælatus. Item Iudicum 8. Priuatum Ephod quod fecit Gedeon de inauribus & prædâ filiorum Israël, quam tulerant de Ismaëlitis & Ammonitis, versum est Gedeoni & toti familiæ eius in ruinam. Hoc Ephod priuatum, est annulus priuatus, mitra priuata, mitra Abbatialis, & huiusmodi spectãtia ad priuatas exemptiones. Item Iosue cap. 22. Dominus pręcepit filijs Israël, vt vnicum altare sibi erigerent in terrâ promissionis: Rubenitæ verò erexerunt aliud vltra Iordanem. Vndè offensus Israël, direxit aciem contra fratres suos Rubenitas, dicens eis per Sacerdotes nuncios: Cur erexistis altare sacrilegum contrá altare Domini? Ob hoc pugnabimus contra vos, & altare sacrilegum deijciemus. Qui responderunt: Altare memoriale Domini ereximus, non vt super illud immolaremus Domino, sed in testimonium quòd Dominus sit nobiscum, & vt ibi inuocaremus nomen eius, quia tædiosum est nobis ire totiens in Silo, in Galgalis, vbi est illud altare modicum immolatitium compositum à Moyse, ad quod tamen accedebãt cùm immolare volebant. Núnc auté, non tantùm vnicũ altare erigitur contra maius altare & Episcopale, sed tria vel quinque, vt pereat iustitia, pereat & obedientia. Item: Cùm quælibet Prouincia suũ habeat Metropolitanum, quælibet Diœcesis suum Episcopum, absurdum & enorme videtur Ecclesiam vel Abbatem esse in Episcopatu illius, & de Episcopatu illius, & non sub Episcopo illius Diœcesis, non ei subiectus, licet sit de Episcopatu, & in Episcopatu ipsius. Item: Secundùm ordinem & naturam rerum, non potest genus generalissimum imperare speciei specialissimę, quod non subijciatur generi subalterno. Item de significatione mysticâ mitrę Abbatialis, quæritur: Si enim cornua mitrę in capite Abbatis significãt vetus & nouũ testamentũ, ergo *si quid natum fuerit quæstionis*, ad illum, vt ad Episcopũ est referendũ? Sic etiã Dux gregis videtur esse, qui vétilet inimicos cornibus veteris & noui testamẽti; si nihil significãt, ergo mitra Abbatis inanis est, & superflua, & puerilis, sicut mitra pueri in recitatione miraculi facta ex schedulâ? Si annu-

Sap. 1. vers. 1. *Iudic. 8, 27.* *Iosue. 22.* *Exod. 24.*

lus eius eandem significationem habet, quàm & annulus Episcopi, ergo sponsus & paranymphus est Ecclesiæ? De singulis etiam mitræ, & sandalijs eius, quæritur, quam habeant significationem, necnon & de benedictione eius, quâ benedicitur in Abbatem, qualis sit, & si repeti potest. De hâc ait Magister Gilbertus Episcopus Lictauiensis, quia simplex est, sicut benedictio super cibum facta; non enim confertur cum impositione manus, vndè & repeti potest; Vel semel benedictus & depositus Abbas, sine iteratione benedictionis exerceat officium Abbatis. Sed quomodò manus imponit alijs, vsque ad Diaconatum? Ferè videtur à se ordinatos *mittere in vineam Domini*, sicut & Episcopus. Quomodò etiam habet potestatem super conuocandâ & celebrandâ Synodo Sacerdotum vel Capitulo, sicut asserebat S. Bernardus, & alij viri Religiosi? Verendum est, ne hæ exemptiones, & diuisiones particulares, vniuersalem faciant diuisionem à Romano regno spirituali, quæ facta est iam ex parte à Romano regno materiali, de quâ Apostolus: *Nisi venerit discessio primùm, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui aduersatur & extollitur super omne quod dicitur Deus*, &c. Huiusmodi Abbates exemptos Magister Gilbertus schismaticos esse dicebat. Sed dicetur mihi: *Os tuum ponis in cælum*. Respondeo: Non. Hoc autem non asserendo, sed opponendo induco. Non enim licet mihi dicere Domino Papæ; Cur ita facis? Sacrilegium enim est opera eius redarguere & vituperare. Verumtamen horum solutionem, vel quâ ratione eis obuietur, non video. Scio autem, quia auctoritate canonis veteris vel noui non fit huiusmodi diuisio, & exemptio in Ecclesiâ, sed speciali auctoritate Sedis Apostolicę, quam non patitur Dominus errare. Fortè enim instinctu & familiari consilio Spiritûs Sancti legeque priuatâ ducta hoc facit, sicut Sampson se cum hostibus occidit, sed sic sublati sunt Consules & Proconsules de medio, vt pauca vel nulla imperent, & omnia Cæsar sit, qui omnia sicut omnibus imperet.

Matt. 20. — *2. Thess. 2. vers. 3.* — *Psa. 72* — *Iudic. 16.*

CAPVT XLV.

CONTRA ADVLATORES.

Attestante Gregorio, sicut nummus muneris & pecuniæ effectus est simoniæ, ità & nummus obsecutionis vel exsecutionis sordidæ, puta adulationis. Munus enim gratis collatum est, sed nec donum gratię est, quod confertur tàm culpæ quàm pecuniæ, vel naturæ. Pestem itaque adulationis Propheta sugillans, ait Psalm. 108. *Et induit maledictionem sicut vestimentum, & intrauit sicut aqua in interiora eius, & sicut oleũ in ossibus eius*. Adulatio, Augustinus, & oleum, & maledictio est, quia & delectat, & tormenta parat. Et Ps. 140. *Corripiet me iustus in misericordiâ & increpabit me, oleum autem peccatoris*

Lib. 12 Moral. c. 25. — *Ps 108 18.* — *In hũc locum.* — *Ps. 140 5.*

non impinguet caput meum. Auguſtinus: Oleum autē eſt falſa laus adulatoris,& ſimulata dilectio, quę mētes à rigore veritatis emollit. Hi ſunt vēditores olei, qui verba cadentia tollunt. Seneca: O quando erit illa dies, quando nemo mentietur in honorem tui? Ob hoc autem amanda eſt paupertas quæ non inuenit adulationem, quam fouent diuitię. Vndè Dauid Pſal. 104. *Edidit terra eorum ranas in penetralibus regum ipſorum.* Ranæ ſunt adulatores garruli & loquaces; quorum garritum & adulationem exſecrans Poëta, ait:

> *Turba ſalutantum latas tibi perſtrepit ædes,*
> *Hic auium cantus labantis murmura riui.*

Hi ſunt ciniphes. Vnde ſequitur: *Dixit & venit cynomyia, & ciniphes,* quę occultè pungunt, & tamen magis nocent quàm cynomyia; ſimiliter & adulatio magis quàm detractio: Vndè Pſ. 69. *Auertantur ſtatim & Erubeſcant qui dicunt mihi euge, euge.* Auguſtinus. Duo ſunt genera perſecutorum, ſcilicet vituperantium & adulantium: ſed plus perſequitur lingua adulatoris, quàm manus interfectoris. Vtrumque, id eſt vituperatio ſiue detractio & laus, ignis eſt, quo vir, ſicut aurum, probatur in fornace, qui vituperio vel laude tentatur. Exit integer qui neutro rapitur. Et Pſal. 39. *Ferant confeſtim confuſionem ſuam, qui dicunt mihi euge, euge:* Qui adulatoriè de bono meo mihi applaudunt. Item in Threnis primo Aleph, He: *Facti ſunt hoſtes eius in capite,* quia adulatores, Principes & capita Eccleſiæ excæcant, &:

> *Cui caput eſt ægrum, cætera membra dolent.*

Error enim Principis trahitur in exēplum. Itē: Quòd magis noceat mel & leuitas adulationis, quàm amaritudo detractionis, cōſtat, quia nullus adeò ſeuerus eſt & rigidus & ſecurus, qui hâc peſte quandoq; nō capiatur, in quâ delectari videtur, cùm ſtatim eā à ſe nō repellet. Ad hoc argumētari etiā poteris ex Pſ. 119. *Domine libera animam meā à labijs iniquis:* quę detrahūt, & prohibenda deterrent. *Et à linguâ doloſâ;* quæ laudando plus premit & nocet, palliato fine conſilij, quo cades cùm adſcendere cœperis. Vndè & Propheta contra eam quærens remedium, ſubdit, vel Dominus ei dicit: *Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguā doloſam,* adulatoriā? *Sagittæ potentis acutæ cum carbonibus deſolatorijs.* Hoc eſt remediū. Itē Pſ. 33. *Prohibe linguā tuam à malo,* detractionis, *& labia tua ne loquantur dolum,* adulationis; quo dolo cecidit primus homo, cuius radix in poſteritate eius manet, eò quòd adulanti diabolo conſenſerit, cùm ait ei ſub palliato fine conſilij: *Quâcumque die comederitis ex eo, eritis ſicut Dij.* Hoc dolo extollitur diabolica ſuperbia in homine, vt præſumendo de ſe, dicat: *Adſcendam in cælum, ponamq; ſedem meam ad Aquilonem, & ero ſimilis Altiſſimo.* Vnde Poëta:

> *Et tua ſeruatum conſume in ſæcula rhombum:*
> Iſte capi voluit; Quid apertius? Et tamen illi

Ad eūdem Pſ. 140 ver. 5. — Epiſt. 20. — Verſ. 30. — Claudianus libr. 1. in Rufinum. — Pſal. 69, 4. — In eūdem Pſal. — Verſ. 16 — Threnorum cap. 1. verſ. 5. — Pſal. 119, 2. — Pſ. 119 verſ. 3. & 4. — Verſ. 14 — Gen. 3. — Iſa. 14. — Iuuenalis Satyra 4.

Surgebant cristæ, nihil est quod credere de se
Non possit, cùm laudatur Dijs æqua potestas.

Hi sunt Comœdi, de quibus idem ait:

Satyr. 3.

Natio comœda est. Rides? Maiore cachinno
Concutitur, flet, si lachrymas conspexit amici,
Nec dolet, igniculum brumæ si tempore poscas,
Accipit Endromiden, si dixeris æstuo, sudat.
Non sumus ergo pares, melior qui semper, & omni
Nocte dieq; potest alienum sumere vultum
A facie iactare manum, laudare paratus,
Si benè ructauit Dominus.

Ouidius. Seneca. l. 6. de benefic. c. 30. Idem epist. 20. Vide Sen. vbi sup. cap. 31. In c. 1. Michaæ. Ps. 57. De cõsolat. l. 1. prosâ 1. Prou. 5 vers. 3. De Consol. Phil. Matt. 10, 36. Matt. 15. Ps. 77. Ps. 9, 24. Ps. 26, 12. Satyrá. 4. 2. Reg. 20.

Sed & alios adulari docentes, dicunt: *Etsi nullus erit puluis, tamen excute nullum.* Et Philosophus ait: Ob hoc vnum timendę sunt diuitiæ, quia eas comitatur adulatio, nec inuenit diues, qui ei verum dicat. Ob hoc maximè amanda est paupertas, quia à quo ameris ostendit. Quippe non habet adulationem comitem sibi parcentem fortunam hominis, & non personam amãtem. Sed nec in tanto Xerxis exercitu inuentus est, qui ei verum diceret, præter vnum. Alij enim maria non sufficere classi eius capiendæ intendebant; alij non aëra telorum grandini, & huiusmodi. Solus Demaratus Philosophus accessit, qui veritatem ei dixit, in hunc modum: Victus eris & à te-ipso, nec senties. Quippe ista tua moles opprimet te. Infinita enim vix Regi possunt. Hi sunt Sirenes vsque in exitium dulces: de quibus Hieronymus: Ad patriam tendentes, debemus mortiferos Sirenarum cantus surdâ aure transire, *obturando aures sicut aspis*, eas pice liniendo cum Vlysse & socijs eius. Hi sunt scenicæ meretriculæ, quas humana Philosophia à se, in Boëtio, abegit, multò magis cælestis. De his ait Salomon: *Mel & lac sub linguâ meretricis*; in ore autem Sanctorum gladius & mors. Et Boëtius: Nulla pestis efficacior ad nocendum, quàm familiaris inimicus. Tales enim sunt & omnes amici & omnes inimici. *Inimici enim hominis domestici*, adulatores *eius*. De quibus Dominus: *Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè est à me.* Et Dauid: *Dilexerunt eum in ore suo, & linguâ suâ mentiti sunt ei.* Et iterùm: *Quoniam laudatur peccator in desiderijs animæ suæ*, ab adulatore, *& iniquus benedicitur*, &c. Et iterùm: *Insurrexerunt in me testes iniqui*, adulatores, peiores calumniatoribus, detractoribus & maledicis: *& mentita est iniquitas sibi.* Item Poëta Iuuenalis de cæco adulatore, qui alios excęcauit:

Nemo magis Rhombum stupuit. Nam plurima dixit
In læuum conuersus, at illi dextra iacebat
Bellua.

Vnde Hieronymus: Omnis adulator mente cæcus est, qui pro quæstu terreno, fauore, & gloriâ suam, & alterius animam interficit. Hi sunt similes Ioab, qui

qui tenens mentum Amasę, quasi simulans amicitias in osculo pacis, gladio mirabiliter fabrefacto & occulto percussit eum in inguine, & effudit interiora eius. Adulatio enim venenum, & gladius est occultus: Multum enim lædit, & non timetur. Item Ierem. 38. *O Sedecia! seduxerunt & præualuerunt aduersus te viri* Prophetæ *pacifici tui*, adulatores, *dicentes: fiat pax in diebus nostris. Demerserunt in cœno & lubrico pedes tuos, & recesserunt à te*. Quia:

Cùm fueris fœlix, multos numerabis amicos,
Tempora cùm fuerint nubila, solus eris.

Item in Prouerbijs: *Fili mi, si te lactauerint peccatores*, hoc est, adulatores, *ne acquiescas eis*. Item: Sicut Ioab in dolo occidit Amasam, ita & Abner filium Ner, quasi deosculaturus eum. Hunc (quasi secretiùs eum allocuturus) vocatum seorsum ab exercitu Dauid, interfecit inuidens ei, eò quòd constituisset Dauid Principem militiæ super exercitum suum. Cui similis est adulator. Omnis enim adulator proditor est, & Iudas & Ioab: In osculo proditor, adulator in verbo. *Meliora enim sunt sæua vulnera amici, quàm* adulatoris *oscula*. Item: Quòd detestabilis sit adulatio, patet ex eo, quòd ipsa est fomes & nutrix superbiæ, quæ est maximum peccatum. Vnde Dauid: *Et emundabor à delicto maximo*. Item: Ex eo quòd fomes est, & nutrix ignorantię, quę est periculosissimum peccatum. Morbus enim qui non detegitur, non sanatur. Item: Adeò irrupit & processit pestis adulationis, quod etiam verba & artem dictandi corrumpit, Tropos, Solecismos, & quosdam Metaplasmos contra regulas coniungendi dictiones, & naturam loquendi introducens: vtens plurali pro singulari; & cùm Deo loquamur singulariter, homini loquimur pluraliter. Mentimur enim Dominis adeò, vt eis adulando, auctoritates Sacræ Scripturæ inscribendo corrumpamus. Eò etiam vsque inualuit pestis hæc, quod corrumpit argumentum efficacissimum, quo probatur Trinitas per sonarum: *Faciamus* scilicet *hominem ad imaginem & similitudinem nostram*. Cùm ait, *faciamus*, pluralitatem personarum requirit, cùm in *imaginem* vnitatem essentiæ. Nunc autem ponimus hoc verbum *faciamus* in plurali numero, & similiter alia verba, vbi nulla est pluralitas, vel distinctio personarum: sed nec conceptio, nisi conceptionem adulationis, vel plurium dignitatum, vel excellentiæ, velis eam nominare. Sicque hic metaplasmus pessimus inoleuit, vt iam probari non possit pluralitas personarum cùm dicitur *faciamus*, cùm vna persona, & ad vnam naturam vtamur plurali, sicut plures, & ad plures indifferenter. Hinc etiā in Concilio Carthaginēsi quarto dist. 56. legitur: Clericus qui adulationibus, vel proditioni vacare deprehenditur, ab officio degradetur. Et Hieronymus in Epistolâ quæ sic incipit: *Audi filia, & vide* &c. ait: *Ne declines aurem tuam in verba malitiæ*. Sępè enim indecens aliquid loquens tentat mentis arbitrium, si libenter audias hoc, scilicet quòd virgo & huiusmodi diceris, si ad verbum ridiculum casu quandoque labaris. Quidquid

Ouid. lib. 1. Trist. elegiâ 8.
Cap. 1, 10.
2. Reg. 20.
2. Reg. 3
Matt. 26.
Prou. 27.
Ps. 50.
Cōtra vosci-tatores
Gen. 1, 26.
56. dist. id est, can. seu ca.
Ps. 44.
Epist. ad Eustochiū de custodiâ Virginitatis

dixeris laudant, quidquid denegaueris negant, tacitam vocant, & sanctam, & in quâ nullus dolus est: Ecce verè ancilla Dei dicentes, ecce tota simplicitas, non vt illa horrida, turpis, rustica, terribilis; & quæ ideò forsan maritum non habuit, quia inuenire non potuit. Naturali ducimur malo cùm adulatoribus nostris libenter fauemus, & quamquam nos respondeamus indignos in ijs, in quibus nos laudant, & calidùs rubor ora nostra perfundat; audito mendacio in laude nostrá, attamen ad laudem suam intrinsecùs lætatur anima. Item Ecclesiastici cap. 13. *Diuiti decepto, multi sunt recuperatores: locutus est superba, & iustificauerunt illum. Humilis deceptus est*, vel cecidit, *insuper & arguitur: locutus est sensatè, & non est datus ei locus. Diues locutus est, & omnes tacuerunt, & verbum illius vsque ad nubes perducunt. Pauper locutus est, & dicunt, quis est hic? & si offenderit, subuertunt illum.* Item Ps. 54. *Molliti sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula.* Cassiodorus: Adulatores ab irâ vultûs Domini in futuro diuidentur, quandò in vltimâ ventilatione paleas à granis separabit. Et cur? Quia *mollierunt* adulatione *sermones suos super oleum*; vt sicut oleo nihil leuius, tamen adulationis mollities dicitur superare: ita in contrario intelligatur tanto sceleri par inueniri non posse. Item Deuteronomij 14. *Non coques hœdum in lacte matris suæ.* Et Exodi 23 Item 2. Reg. 20. Item Cantico amoris cap. 1. *O pulchra, si ignoras te*, hoc est quia ignoras te, in mendacio, adulatione delectatâ *egredere à consortio meo, & abi post vestigia gregum tuorum, & pasce hœdos tuos.* Item Isaias 3. *Popule meus qui te beatum*, &c.

Ps. 54. 22. *D. ver. 21.* *Ver. 19.* *Cant. 1, 8.*

CAPVT XLVI.

DE ACCEPTORIBVS MVNERVM ILLICITE ACQVISITORVM.

Cap. 21 & 22. Aug. ep. 54. ad Macedon. & habetur 14. q. 6. Si res aliena, & in Sexto Reg. 4. Peccatum.

DIctum est de principalibus & primarijs acceptoribus munerum illicitorum, & etiam licitorum, quibus libertas vendi videtur, restat dicendum de secundarijs, ijs scilicet, qui à primis aliquid accipiunt. Vt autem proponenda meliùs pateant, distinguendum est inter illicitè acquisita. Quædam enim illicitè acquiruntur, & iniustè detinentur, quæ nec etiam in pias causas expendi possunt. In quibus enim aliquod non habemus ius dominij, in alios transferre nequimus. Quæ enim tenemur restituere, quomodò alijs conferemus? Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum; nec agitur pœnitentia dum ista detinentur, sed fingitur. Talia sunt per simoniam, furtum, vsuram, rapinam acquisita. De quibus primâ causâ, quæstione 1. *Non est putanda.* Et causâ 14. Quæstione 5. capitul. 1. 2. 3. 4. Quædam autem iniustè acquiruntur, & non iniustè detinētur purgato vitio, scilicet cùm pœnitet quis super eo quod malè acquisiuit. Cùm ergo

ergo res vitiosa non sit, quia Domino voluntario & sciente acquiritur, purgato malo modo acquirendi, sicque cessante causâ, cessabit effectus, quò minùs scilicet expendatur in pias causas. Vbi enim turpitudo est ex vtrâque parte, dantis scilicet, & accipientis, potior est pars possidentis, quia nec danti competit repetitio, nec accipienti restitutio. Sed etiam secundùm humanas leges: si quis paciscitur cum meretrice, vel aduocato, & huiusmodi, dare ei decem solidos, à iudice ciuili cogitur ei soluere. Quæ ergo acquisita sunt ab histrione, mimo, meretrice, aduocato, medico, & milite, conditione ludi vel militiæ secundùm artem; & sine fraude sequente, expendi possunt in pias causas. Sed si acceperit quis decem, vt aliquem interficiat gladio, vel ei venenum propinet, licet mihi de sic accepto munere accipere? Videtur per illam regulam: In pari turpitudine potior est pars possidẽtis maximè purgato vitio. Sed & sic videtur posse accipi à simoniaco. Non est ita; Sed nec similiter in homicidio, vel propinatione veneni, & huiusmodi atrocissimis sceleribus. Nemini autem licere accipere à secundarijs acceptoribus munerum illicitorum, quorum restitutio præcipitur, sic constabit. Primò exemplo Stephani Abbatis secundi in ordine Cistertiensi. Qui cùm fratres sustentationem vnâ die non haberent, cum vno Conuerso perrexit ad villam vicinam, in quâ illis diuisim mendicantibus, cibumque fratribus quęritantibus, quidam placentas Conuerso, quidam caseos, quidam cadum vini dabant. Quę Abbas ab eo accipiens, & super asinum, cui insidebat, imponens, cùm essent in reditu, inter psallendum & orandum diligenter quæsiuit à Conuerso à quibus eleëmosynam accepisset, qui multos enumerans, dixit se à Sacerdote illius villæ eleëmosynam accepisse. Quod audiens Abbas, Pastoribus & pauperibus sibi factis obuijs, statim ea omnia distribuit. Cui Conuersus: Absit, mi Abbas, vt hanc rem facias. Fratres enim domi moriuntur fame. Cui Abbas: Sacerdos ille simoniacus est, nec debemus quidquam accipere à talibus exemplo Tobiæ, qui in extremâ etiam paupertate audiens vocem hœdi balantis, quem vxor eius domum attulerat, vt inde ei pulmẽtarium faceret, dixit: *Vide ne furtiuus sit, sed redde eum Dominis. Filij enim Sanctorum sumus, nec licet nobis aliquid de furto edere, vel contingere.* Nunc autem moderni Religiosi passim à quouis munera oblata recipiunt, abutentes illâ auctoritate Apostolicâ: *Nihil interrogantes propter conscientiam.* Vt autem meliùs suggilletur hæc species auaritiæ, inspicienda est radix eius, quæ in acquisitione rei primò vitiosè acquisitæ vel detentæ consistit. Cuiusmodi primarios acceptores Dominus in Lucâ per Ioannem Baptistam redarguens, ait cap. 3. Publicanis venientibus ad eum, vt baptizarentur ab eo. Qui dixerunt ad illum: *Magister quid faciemus, ne excidamur & in ignem mittamur? Nihil ampliùs quàm quod constitutum est vobis, faciatis.* Ambrosius & Beda aliam legunt translationem, scilicet hanc: *Nihil vltra præscriptum exigatis,* siue pecuniæ, siue angariæ, vel per angariam.

Tob. 2.

1. Cor. 10.

Luc. 3. 13.

In hũc locum Lucæ.

Sed

Sed quomodò vltra præſcriptum vel conſtitutum? An præſcriptum conſtitutum legis diuinæ, vel humanæ intelligis? Si diuinæ, vt ibi, *Vt faciant iudicium conſcriptum*, omnes poſſeſſores domorum, & villarum, & agrorum tranſgreſſores conſtitues. Si humanę, quę fit auctoritate Principis cum aſſenſu populi, metam & terminum in huiuſmodi iure non inuenies ſed auaritiam noſtram & prauas conſuetudines, laqueoſque & retia auaritiæ in ius conuertes. Quod etiam hodiè factum eſt. Interrogabant autem & milites, dicentes: *Quid faciemus & nos?* Et ait illis: *Neminem concutiatis* (qui hoc poteſtis, quod non turba) *neque calumniam faciatis, & contenti eſtote ſtipendijs veſtris*, conſtitutis militiæ. Ne prædam per calumniam vel exactionem quæratis, *ſed eſtote contenti ſtipendijs veſtris*. Turbis autem dixit: *Qui habet duas tunicas, det vnam non habenti.* Quaſi diceret: Nullum officium, ſexus, conditio, vel ętas ab agendâ miſericordiâ excluditur. Omnibus enim hoc præcipitur. Hæc ergo erit tibi forma & regula diſcernendi à quibus liceat accipere, vel non. Nihil ab aliquo accipias quod ſuprà præſcriptum eum accepiſſe cognoueris. Sed nec ab aliquo etiam à manu centeſimâ tranſlatum, dùm vitioſum fuerit & reſtituendum; quod verbo Tobiæ probari videtur, vbi ait: *Vide ne furtiuus ſit, ſed redde eum dominis.* Non ait: Vide ne eum furata fueris, ſed *ne furtiuus*, furto ſcilicet per te, vel quemcumque alium primò ſublatus. *Filij enim Sanctorum ſumus, nec licet nobis aliquid de furto edere, comedere, vel contingere.* Exemplo etiam Beati Furſei, qui tunicam funebrem acceperat à quodam. Sed nunquid non accipiam ſtipendia à Domino meo, vel ſolutionem debiti de pecuniâ mixtâ, vitioſâ ſcilicet & non vitioſâ mixtim? Videtur quòd non, exemplo Beati Launomari, vnde ſuprà in primo titulo de auaritiâ. Item Hieronymus: Nihil accipiendum ab ijs quos ſcimus de lachrymis pauperum viuere, ne dicatur tibi; *Si videbas furem, currebas cum eo.* Et illud Iſaiæ: *Væ genti peccatrici populo graui iniquitate, ſemini nequam, filijs ſceleratis, dereliquerunt Dominum, blaſphemauerunt Sanctum Iſraël, abalienati ſunt retrorſum.* Excludit itaque Hieronymus cùm ait: *Quos*, non *quæ* ſcimus eſſe de lachrymis pauperum, ſed *quos*, &c. Immenſum vitioſum datorem, qui niſi in modicâ oblatione excluditur; quandoque etiam ab Euchariſtiâ & priuatâ communione inter alios non repellitur, ſi inſtiterit. Si verò nec pecuniam magnam eſſet oblaturus, excluderetur, ſicut & infamis & nominabilis, per quem, ſi quid acceptum fuerit, ſcandalum oriretur. Item: exemplo Magiſtri Petri Abaillardi, qui à Comite Theobaldo aliqua ſocijs diſtribuenda, niſi ex redditibus meris ſumpta eſſent, noluit accipere; ſed dixit, ſe illa aliàs prouenientia daturum canibus, & beſtijs, & auibus cæli. Item Eccleſiaſtici cap. 34. *Immelantis ex iniquo lucro oblatio eſt maculata, & non ſunt beneplacita Deo ſubſannationes iniuſtorum*, id eſt oblationes pro quibus eos ſubſannat Dominus, quia; *Dona iniquorum non probat Altiſſimus, nec reſpicit in oblationes iniquorum.*

Pſ. 149 · *Luc. 3. ver. 14* · *Tob. 2, 21.* · *Ca. 20.* · *Pſ. 49. Cap. 1. verſ. 4* · *Eccli. 34, 21.*

Quia qui offert sacrificium ex substantiâ pauperum, quasi qui victimat filium in conspectu Patris sui. Glossa: Quàm detestabile est sacrificium, quod orbati dolori Patris comparatur. Item Hieronymus: Qui à raptoribus simoniacis, fœneratoribus, munera accipiunt, similes sunt ijs, qui minores pisces deuoratos à magnis deuorant & comedunt. Sicut enim sic deuorati nulli vsui sunt apti: ita nec oblatio talium vlli vsui, vllíue religioni apta est. Item: Tales similes sunt Achan & socijs eius, qui contra præceptum Domini furati sunt regulam auream de anathemate Ierichontino. Quod enim iniustè acquisitum est, non est offerendum, sed anathematizandum, id est, suspendendum, & ab vsu humano remouendum, quia restituendum. Vsus enim bonus, non iustificat malè acquisita. Hieronymus: Diligenter discutiendum est, & cauendum ne quis aliquid tulerit de aliquo anathemate, ne propter illud multi perdantur. Item: Tales sub prætextu religionis vel paupertatis à talibus munera accipientes, similes sunt Gedeoni, qui accepit à populo inaures, & quæcumque aurea de prædâ Madianitarum, vt indè faceret Ephod, & Theraphin: *& factum est hoc Gedeoni & omni domui eius in ruinam.* Item: Similes sunt illi Saüli, quem *proiecit Dominus à facie suâ, ne esset Rex in Israël*, eò quòd contra præceptum eius reseruâsset Agag Regem pinguissimum, & quæque potiora de prædâ Amalechitarum, vt immolaret ea Domino. Item Isaias: *Quò mihi multitudinem victimarum vestrarum dicit Dominus? Plenus sum. Holocausta vestra nolui.* Hieronymus hunc locum duobus modis exponens, ait: Potest & hoc de illis accipi, qui rapinam vel auaritiam in altaribus offerunt, vel pauperibus tribuunt. Item: *Honora Dominum de totâ substantiâ tuâ*, id est licitè acquisitâ. *Tua* enim non est, illicitè aquisita, quia restituenda. Sed nec licitè acquisita tua est, cùm tibi aliàs non sit saluum, quòd pro ablatis restituas. Id enim tantùm in bonis alicuius computatur, quod deducto ære alieno, residuum est ei. Est ergo regula, quia nunquàm illicitè acquisitum est accipiendum ab aliquo, nisi causâ prædicationis quâ conuertatur, vel nisi in extremâ necessitate: Sed nec licitè acquisitum, nisi saluum & residuum sit ei, vnde ablata restituat, vel debita persoluat. Contra hanc enim regulam accepta, credo, ab eo qui accipit, esse restituenda. Si autem obijciant auctoritatem Apostoli, scilicet: *Nihil interrogantes propter conscientiam*, dicimus, quia de Idolothytis intelligenda est. Sed & hi similes sunt sedentibus & manducantibus in idolo: quia, cum scandalo fratrum, rapinas & huiusmodi illicitè acquisita ab offerentibus accipiunt, cùm potiùs essent restituenda. Item: Agentes & consentientes pariter peccant, parique pœnâ puniendi sunt consentientes, qui à talibus incorreptis accipiunt. Item ad Ephes. 4. *Qui furabatur, iàm non furetur; magis autem laboret operando manibus suis, quod bonum est, vt habeat vnde tribuat necessitatem patienti.*

Glossa interlinealis. *Epist. ad Nepotianũ de vita Cleric. cap. 11.* *Iosue 7.* 14. 9. 5. Neque enim. *Iudic. 8.* *1. Reg. 15.* *Ps 50. Cap. 1 ver. 11* *In c. 1. Isaia* *Prou. 3, 9.* *1. Cor. 10.*

CAPVT XLVII.

CONTRA EOS QVI DANT NON INDIGENTIBVS.

QVòd non licet accipere illicitè acquisita sub prætextu religionis, vel paupertatis, disputatum est. Nunc autem quòd non indigenti accipere etiam licitè acquisita, vel tali dare non liceat, ostendetur. Quæ duo, quoniam adiuncta sunt, primò monstrabimus non esse dandum non indigentibus. Vnde Prosper in libro de Contemplatiuâ Vitâ: Pastor Ecclesię istis, quibus sua sufficiunt, non debet aliquid erogare, quandoquidem dare habentibus, nihil aliud est quàm perdere. Item Hieronymus: Sacrilegium est res pauperum dare non pauperibus. Et item: Pauperibus dandum est, non ructantibus, non Phasianas aues lentis vaporibus coquentibus, non gnathonibus, non permenonibus, non in otio, & cibo alieno viuentibus. Cibus alienus est, qui non est proprij laboris. Item Propheta de Christo: *Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in sæculum sæculi.* Et Beata Virgo in cantico suo ait: *Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes.* Item exemplo Elisæi, qui vasa vacua impleuit, quousque stetit oleum, quousque sufficienter scilicet viduæ, exhibuisset misericordiam. Nunc autem vasa repleta implemus, non vt oleum stet, sed vt effluat & emanet, conferentes eis misericordiam qui non indigent, sed abundant in temporalibus, quod est addere ligna syluis, & aquas mari. Item Dominus in Lucâ cap. 14. *Cùm facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos diuites; ne forte & ipsi te reinuitent, & fiat tibi retributio. Sed cùm facis conuiuium, voca pauperes, debiles, claudos, cæcos, & beatus eris, quia non habent retribuere* tibi. Item in eodem cap. 14. *Exi citò in plateas, & vicos ciuitatis, & pauperes, debiles, cæcos & claudos introduc huc, & compelle intrare.* Diuites ad nuptias Domini intrare volunt, sed non per angustam portam. Quidam enim se excusat, dicens: *Villam emi, & necesse habeo exire, & videre illam; rogo te, habe me excusatum* &c. *vxorem duxi* &c. Item Ioannes in Canonicâ epistolâ tertiâ: *Carissime fideliter facis quicquid operaris in fratres, & hoc* maximè *in peregrinos* & pauperes, à quibus nullam exspectas remunerationem, *qui testimonium reddent charitati tuæ in conspectu Ecclesiæ.* Item exemplo Monachi ditissimi Cœnobij consulentis cuidam volenti claustrum suum intrare cum multâ pecuniâ, quòd intraret claustrum pauperis Monasterij, vt haberent pauperes Christi, ibi degentes, quibus pascerentur. Ob quod consilium datum correptus à fratribus, veniam accepit à Deo. Nemo est hodiè qui offerenti munera, dicat: Da indigenti, non mihi, Non enim indigeo, quia sufficiũt mihi mea. Item Isaias c. 1.

Lib. 2. c. 10. — *Epist. ad Pammachium Sanato vulneri. Et ad Nepotianũ, in fine.* — *Ps. 111* — *Luc. 1.* — *4. Reg. 4.* — *Luc. 14*

Sub-

Subuenite oppresso, eum sustentando cibo, ab oppressione suâ eripiendo. *Iudicate pupillo, defendite viduam; & venite, & arguite me, dicit Dominus.* Nunc autem diuitibus dant munera, sequuntur retributiones, vel vicissitudines in remunerando & vlciscendo, *pupillo* & egeno *non iudicant*, sed diuiti. *Causâ viduæ* vel miserabilis personæ *non ingreditur ad eos*; vt causam eius foueant, iuuent patrocinio, & illi, quod iustum est, adiudicent, vel indigentem pascant. Item Dauid: *Edent pauperes & saturabuntur.* Et alibi: *Viduam eius benedicens benedicam, pauperes eius saturabo panibus*, nō ructātes. Itē Apostolus 1. Tim. 5. *Viduas (quæ verè viduæ sunt*, id est sicut à viris, ità & à curis & auxilio mundi exutæ & desolatæ) *honora*, necessaria præbēdo, & solatijs fouendo. *Si qua autem vidua filios, aut nepotes habet, discat primùm domum suam regere.* Quasi, si alicui vtilis est, vel si habet vndè sustentetur, siue de proprijs, siue de bonis parentum, non pascatur rebus Ecclesię. *Si autem verè vidua est, & desolata*, tùnc rebus Ecclesiæ alatur, ita quòd Monasteriū non intret, nisi ætas eius ad hoc competat sexaginta annorum. *Si quis autem fidelis habet viduas* aliquas sibi consanguinitate pertinentes, vel iuniores, *subministret illis, ne grauetur Ecclesia, vt ijs, quæ verè viduæ sunt, sufficiat.* Ecce quod Apostolus gratis, & sine omnimodâ recompensatione temporalium admittit viduas in consortium Ecclesiæ, *quæ verè viduæ sunt*, & ætatis competentis, alijs veris viduis, citra ætatem, non concedit ingressum, sed præcipit eis de bonis Ecclesię alimoniam exhiberi. Item Psalmo 102. *Faciens misericordias Dominus, & iudicium omnibus iniuriam patientibus.* Interlinealis. Misericordia ergo in omnes est facienda. Vnde alibi: *Omnipotenti te tribue, & omni petenti da.* Et item: *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum.* Sed obijcit sibi Augustinus illud Ecclesiastici c. 12. *Da bono, & ne receperis peccatorem; benefac humili, & non dederis impio.* Sed in hoc verborum conflictu, duo, immò tria attendes: Naturam, & gratiam, quæ naturam vitiatā reparat, & vitiū. Da naturę, quia homo, si indiget scilicet. Naturam autem quandoque carnalitatem & sanguinem vocamus: & consanguineis dabis de proprio, de patrimonio tuo, non Christi Sanguine acquisito, cuius dispensatio credita est viris Ecclesiasticis, vt illud pauperibus distribuant. Ob hoc enim præcepit Dominus in lege, vt talis eligeretur Sacerdos & Leuita, qui dicerent Patri & Matri non noui vos. Sed nunquid consanguineo meo bono & probo, non dabo de patrimonio Crucifixi? Non, vt erigas eum columnam in Ecclesiâ, propter pernicies exempli. Non enim consideratur quòd bono dederis, sed quòd cōsanguineo, vt trahant in exemplum. Gratiæ da & præcipuè de patrimonio Crucifixi. Gratis enim confertur. Vnde & potiùs gratiæ, immò soli gratiæ debet cōferri, non naturæ, idest carnalitati. Vnde in Vitas-Patrum: Mi Abba dabóne eleëmosinam parenti, filio vel consanguineo? Respondit Abbas. Non. Cur mi Abba? Quia modicum sanguinis te trahit.

Isa. 1, 17. *Ibid. ver. 23* *Ps. 21.* *Ps. 131, 15.* *1. Tim. 5, 3.* *Ps. 102, 6.* *Glossa.* *Luc. 6.* *Prou. 25.* *Lib. 3. de doctrinâ Christ. cap. 16.* *Deut. 33.* *Lib. 5. libello 10. nu. 101.*

Vitio nunquàm dederis, quia paria ſunt, & dare peccatoribus, & immolare dæmonibus. Sic enim diligendi ſunt peccatores, vt non diligantur, vel foueantur eorum errores. Item: Si diſpenſatores rerum multitudinis, cuius *erat cor vnum & anima vna*, lautiùs quibuſdam, quia conſanguineis, diſtribuiſſent, credo quòd eodem fulmine percuſſi eſſent à Petro, quo Ananias & Saphira. Item: Si, ſecundùm Philoſophos, in ſæcularibus beneficijs conferendis, videndum eſt quid des, & cui, quare, & qualiter, multò magis in Eccleſiaſticis beneficijs, & obuentionibus eorum. *Quid?* In quo intelligas, & quantum, attendendum eſt quia dandum & ſecúndùm illud, quod *vnicuique opùs eſt*. Quod non conſiderans Alexander, reprehenſibilis fuit. Cùm enim ad eum accederet miles ſenex & ſtipendiarius, & emeritus, rogans ſtipendia militiæ ſuæ, eò quòd diù cum eo militâſſet, & gloriam triumphi ſæpiùs eius auxilio ab hoſtibus obtinuiſſet, ait illi: Do tibi ciuitatem illam. Qui reſpondit: Non ſum dignus tanto munere. Cui Alexander: Non quid te accipere conueniat, ſed potiùs quod me dare doceat, attendo. Seneca in libris de Beneficijs: O animal tumidiſſimum, animal gloriæ, qui te totum commetiri debueras perſonę & modicitati accipientis, vt te munuſque tuum pro competentiâ illius temperâſſes. Item: Quidam accedens ad alium petijt munus modicum ab eo. Qui reſpondit: Maiori dignus es, nec me tam modicum dare decet. Qui cùm petijſſet maius, Reſpondit, Non tantùm meruiſti, ideo nec tantum tibi dabo. O animal auarum, qui & minus & maius munus captiosè ſubtrahis. Cui etiam des, conſiderandum, iuxta illud Poëtæ:

——— ——— ——— ——— *Vide to cui des.*

Et iterum: Deſudet eleëmoſyna in manu tuâ &c.

Et iterum: Non magis turpe eſt turpibus dare, quàm ob turpia dare. Malum eſt indignis de patrimonio Chriſti dare, periculoſum eſt, de illis diſpenſatores rerum pauperum conſtituere. Per hos enim, cùm non poſſint amoueri, diù defraudatur Chriſtus, per illos ad tempus. *Quare*, etiam conſiderandum. Hæc eſt enim Chriſtiana conſideratio in omni munere conferendo, quo animo ſcilicet det, ſimplici ſcilicet, vt tantùm propter Deum, qui non quantum, ſed ex quo animo detur, attendit. Des ergo, quia Propheta, quia bonus, quia etiam homo, & indiget, nunquam quia peccator & hiſtrio. *Qualiter*, ſine murmuratione, ſine iactantiâ, ſine exprobratione. *Fluat vt ros* munus & *eloquium tuum*. Citò etiam, quia non tulit, hoc gratis qui cùm rogaret, accepit. Et iterum: Bis dat, qui citò dat. Item: *Non eſt bonum ſumere panem filiorum, & mittere canibus* ad manducandum. Item: Auctum ne augeas, & diuitem ne dites. Formam autem in collocandis, vel dandis beneficijs Eccleſiaſticis, præſcripſit nobis Hieronymus in illâ Epiſtolâ: *Moyſes amicus Dei* &c. Forma verò diſtribuendi obuentiones ſpiritualium, vt potè panem & vinum quotidianum, erit exemplum illius Beatæ communionis, in quâ de his, quæ ponebantur ante pedes Apoſtolorum, *dabatur prout vnicuique opùs erat*, & nos de

Act. 4. — *Act. 5.* — *Vide Senecā de benef. l. 4 c. 10.* — *Act. 2.* — *Reprehendit cum Seneca lib. 2. de Benef. c. 16.* — *Loco iam citato. Ibid. c. 17.* — *Eccli. 29.* — *Deut. 32, 2.* — *Matt. 15.* — *Act. 2.*

his eisdem dando, siue propinquo, siue extraneo, vel cuicumque, necessitatem respiciamus, vt nihil suprà conferamus. Sed prępora nne hîc propinquum extraneo? Non, si vterque æquè indiget propter perniciem exempli: Sicut nec septem Diaconi ad hoc consanguineos suos alijs prępo suissent: Si obijcis, quia modò aliud tempus est: Quidem est: Sed nos tamen sicut illi, eorum quę *proijciuntur ante pedes Apostolorum* dispensatores sumus, non Domini. Necessitati ergo des, non sanguini. Sed qui d de ijs qui de tēporalibus & sæcularibus spiritualium parentes ditant, etiam conditionem eorum mutāt? quòd sic mortaliter peccent, asserere non præsumo. Verùm tutiùs esset eis sequi formam & exemplum Ioseph in talibus. Qui Dominus factus Ægypti, cùm Pharaö exaltare vellet fratres eius & ditare, inquiunt ei ex consilio Ioseph: Absit Domine, vt sic extollamur. Viri enim Pastores sumus, & sufficiunt nobis agri Pascuales ad alenda pecora. Qui dedit eis terram Gessem pascuosam, separatam etiam ab Ægyptijs, quę etiam aliquā plagarum, Ægypti non est percussa. Ad hoc etiam placet nobis exemplum Magistri Anselmi. Cuius nepotes cùm vellet Stephanus Senescalchus Franciæ promouere, & milites facere, nobilibusque puellis in matrimonium copulare, ait: Absit Domine, vt hāc rem facias. Potiùs maneant in eādē conditione & vocatione, in quā vocauit eos Dominus, nè extollātur in superbiā. De pauperibus & rusticanis viris nati sunt. Tales ergo rogo permaneāt. Mallē enim me nunquā Sacrā Scripturā legisse, quàm eos, sic promotos, humilitatē reliquisse. Itē: Quædam sunt in se licita nec vitiosa, licitè etiam acquisita, tamen malè seruata; vt ad lautitiam vtentiū, non necessitatem. Vel etiam indebitè distributa, vt consanguineis, cùm sint res pauperum, constituunt dispensatores eorum exactores sacrilegos, & raptores. Vnde Hieronymus super illum locum Isaię ca. 3. *Populum meum exactores sui spoliauerunt*. Ait *exactores*, non Doctores: Scribæ scilicet & Pharisæi, exigentes primitias suas, & decimas, qui docere debuerant, & non docent. Quasi diceret: Quia *metunt carnalia*, vel exigunt à subditis, & *non seminant eis*; è contrà *spiritualia*, exactores sunt. *In ratione enim dati & accepti* consistit pax Ecclesiæ: alioquin non est pax. Et item super illū locum: *Vos enim depasti estis vineam meam*, violenter exigendo decimas, & huiusmodi, & ita *rapina pauperis est in domo vestrâ*: Pauperis sensu vel spiritu, qui soluere non poterat, nec defendere quin dare deberet. Ergo si à subdito paupere & obligato ære alieno, qui non habet vndè debitum soluat, exigis insuper decimas, & huiusmodi: raptor es, *& in domo tuâ est rapina pauperis*. Item idem super illum locum: *Quare atteritis populum meum, & facies pauperū commolitis*, ait: Nostri quoque Principes, cùm pauperes delinquentes publicè arguant & confundant, diuitibus peiora peccantibus, nec mutuū faciunt, *in quorum domibus est rapina pauperum*, dùm Ecclesię opes sibi thesaurizant, & in delicijs abutuntur, quæ ad sustentationem & necessitatem pauperum dantur,

Act. 6.
Act. 4.
Genes. 46. & 47.
Id patet Exod. 8, 12. & c. 9, 26.
Archiep. Cantuar.
Ver. 12.
1. Cor. 9.
Phil. 4.
Isa. 3, 13.
Hier. in c. 3. Isa.
Isa. 3, 14.

tur, & ad superfluos vsus sibi reserua nt, vel propinquis distribuunt & aliorum pauperum scilicet inopiam, suas vel suorum diuitias faciunt. Propterea ait & Apostolus: *Si seminauimus vobis spiritualia, magnum est, si carnalia vestra metamus.* Quasi diceret: Si non seminas, non metas. Et item: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Item Hieronymus: Maximum periculum est, de patrimonio Crucifixi pauperibus non dare.

1. *Cor.* 9, 11. *Luc.* 16. *In ep. ad Nepotianum in fine.*

CAPVT XLVIII.

DE ACCIPIENTIBVS MVNERA, CVM NON INDIGEANT.

Contra accipientes, cùm non indigeant sic scribit Hieronymus ad Damasum Papam: Clerici qui ex bonis & opibus parentum sustentari possunt, si quod pauperum est, accipiunt, sacrilegium profectò committunt, & per abusionem talium, *iudicium sibi manducant & bibunt.* Item Prosper in libro de vitâ contemplatiuâ: Habentes vnde sustententur, non sine grandi peccato suo, vnde pauper victurus erat, accipiunt. Item idem: De Clericis quidem dicit Spiritus Sanctus: *Peccata populi comedunt*, sed sicut nihil proprium habentes, non peccata, sed alimenta quibus indigere videntur, accipiunt: ita possessores non alimenta, quibus abundant, sed aliena peccata suscipiunt. Item Hieronymus in quâdam epistolâ: O Monache, si indiges & accipis, potiùs das, quàm accipis: si non indiges & accipis, rapis, quia distribuenda pauperibus tibi vsurpas. Item idem: Multi mentientes faciunt quòd non veris pauperibus creditur, dum sub obtentu paupertatis vel religionis munera accipiunt. Sed notandum quòd triplex est genus hominum sub obtentu paupertatis munera accipientium. Quidam enim sunt, qui tempore famis, cùm habeant vnde sustentari possunt, habita abscondunt: clamitant per per plateas sub specie pauperum, qui deprehensi esse tales puniuntur, quia abscondita eis auferuntur.

1. 4. 2. Clericos autem, & 16. q. 1. cap. Quoniam in fine. 1. *Cor.* 11. *Lib.* 2. c. 10. *Ibid.* *Osea* 4.

Sed quæro, cur hæc diligentia non adhibetur in Clericis, vt, deprehensi supra necessitatem accipere, similiter punirentur? Maior hinc videtur esse ratio & causa punitionis. Item: Sunt alij omni tempore calamitosi & inimici triuialiter se instantes, tremulosi, & varias figuras ægrotantium induentes, vultum sicut Protea mutantes. Horum quidam sunt absconditi, quia nolunt ab hominibus deprehendi. Alij sunt qui acceptis muneribus statim exhibent se tales quales fuerunt, pristinum & natiuum sumentes vultum, deridentes etiam sibi dantes. & ij excusabiliores sunt, & minùs mali absconditis, in eo quòd turpitudinem suam & trutanniam detegunt.

Tertium genus hominum est Pseudo-Prædicatorum, & hoc duplex. Quidam enim sunt mercenarij quæritantes munera per mendacia, per falsas reliquias, sigilla & litteras; per falsa etiam miracula alij fingunt se esse Nicolaos, vel quoscumque Sanctos à Deo missos, vt deludant homines, & eis sic sua furentur. Tales omnes duo mala faciunt in Ecclesiâ: quòd scilicet res pauperum furtim surripiunt, sæpè etiam à pauperibus, & quòd veris pauperibus non creditur.

De his quæritur, vtrùm sic accepta teneãtur restituere. Primi deprehẽsi puniuntur: quòd si deprehensi non fuerint, laudo quòd restituant, vel pauperibus distribuant. Idem consulo, & absconditis mimis, & quasi ioculatoribus: Defraudant enim pauperes veros. Hoc idem dico de ijs quæ mendacijs sunt acquisita.

Nunquid igitur Ecclesia constructa mendacijs destruetur? Non. Quia lapides, & huiusmodi minoris sunt pretij, nec possunt fieri communia, Deo semel dicata. De cappis & alijs, quę pretiabilia sunt sic acquisitis, laudo quòd vendantur, & restituantur accepta, si memoriæ occurrunt, quæ, & à quibus accepta fuerint. Quòd autem ita sit faciendum, vidẽtur ex hâc regulâ: Vbi turpitudo est ex vtrâque parte, potior pars est possidentis, quia non competit tibi repetitio, si histrioni, vel meretrici dederis, cùm sciens & prudens dederis, quia turpiùs agis dando, quàm illi accipiendo. A simili. Vbi turpitudo est tantùm ex alterâ parte, potior est pars reliquæ partis. Si ignorans dedi sic mendicanti, recipiens eum in nomine Prophetę, ergo turpitudo versatur tantùm ex parte, ergo sic acceptum tenetur restituere. Hîc enim turpitudo est tantùm ex parte accipientis. Item: Nemini debet dolus suus, vel mendacium, vel fraus patrocinari, ergo sic accepta tenetur restituere, saltem in manus Episcopi, vt consilio eius erogentur pauperibus. *Reg. 66 in Sexto.*

CAPVT XLIX.

CONTRA DANTES HISTRIONIBVS.

His addendum est de histrionibus, meretricibus, mimis, ioculatoribus, magicis, aleatoribus, tyrocinatoribus. De corripiendis histrionibus & curiosis rogat Apostolus ita primâ ad Thessalon. cap. 5. *Rogamus fratres corripite inquietos*, id est, curiosos, à quo, qui cessat, ne perdat, quod illi dare solebant, mercenarius est. Item 2. ad Thessal. 3. de excommunicandis & vitandis eisdem in communione: *Confidimus autem de vobis fratres in Domino, quoniam ea quæ præcipimus vobis*, de curiosis, & magicis vitandis, *& facitis, & facietis*, quòd si quis noluerit obedire vobis, excommunicetur. Et ad vltimum canonem latæ, vel ad minùs dandę sententiæ contra eos scribit, dicens eâdem epistolâ *Ver. 14* *Vers. 4.*

Ver. 6. epistolâ cap. 3. *Denuntiamus autem vobis fratres,* de curiosis *in nomine Domini nostri Iesu Christi,* per Iesum Christum Filium Dei præcipimus, cui honor est, si morbida ouis, excluditur *vt subtrahatis vos,* non communicetis eis. *Subtrahatis* scilicet *ab omni fratre ambulante inordinatè,* cõtra id quod exigit ordo naturę, vel gratię, *& non secũdùm traditionẽ quam acceperunt à nobis. Ipsi enim scitis quemadmodùm oporteat vos imitari nos* scilicet *quoniam non inquieti,* vt qui aliena negotia curant, vagantes hac illac. *Fuimus inter vos, neque gratis,* sine labore scilicet, *panem manducauimus* sumptum *ab aliquo, sed in labore & fatigatione nocte & die operantes, ne quem vestrûm grauaremus. Non quasi non habuerimus potestatem,* accipiendi à vobis necessaria vitæ, vt à subditis, *sed vt nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos.* Contra curiosos non laborantes, Augustinus: Vult seruos Christi, Apostolus, corporalia opera operari, vt non compellantur egestate ab aliquo necessaria petere. Nec est contra illud Dominicum præceptũ: *Nolite solliciti esse quid manducetis* &c. Patet enim ex continentibus hoc ideo dictum esse, ne propter hoc Euangelizarent, non vt ista, quantùm necessitati sat est, nõ procurent; quasi: Operabar apud vos, ad exemplum vestrũ, sic enim faciendũ docebam. *Nam & cùm essemus apud vos hæc denuntiabamus vobis, quoniam si quis non vult operari* corporaliter, & proprijs manibus, *nec manducet.* Ideò autem hoc præcipio: *Audiuimus enim quosdam inter vos ambulare inquietè,* scilicet, *nihil operantes, sed curiosè agentes,* de alienis laboribus in otio victitantes. *Ijs autem qui eiusmodi sunt denuntiamus & obsecramus in Domino Iesu Christo, vt cum silentio: Glossa:* Non rumorosi, non ridiculosi, non murmuriosi, non cantilenosi, *operantes, panem suum,* proprij laboris, *manducent.* Et ne hâc occasione cessarent ministrare pauperibus, addidit: *Vos autem fratres nolite deficere, benefacientes* pauperibus. *Quòd si quis non obedierit nostro verbo,* huic scilicet præcipimus, vt operetur &c. *hunc per epistolam* vestram mihi significate, vt ego eum excommunicem, vel *per epistolam* meã, hanc scilicet, *notate: Glossa:* Corripite, vel notatum sententiâ denuntiate. *Et ne commisceamini cum illo* in conuictu, *vt confundatur,* erubescat abiectus, *& tamen nolite quasi inimicum existimare, sed corripite vt fratrem,* ex dilectione scilicet. Nota quia quinque ex causis abstinuit Apostolus, ne quid à subditis acciperet, scilicet, ne aliquem illorum grauaret, vnde suprà; tum propter auaritiam eorum, tum propter pseudo repellendos, tum propter impunitatem peccandi, ne dando sibi prædicationem, emptam sperarent, tum propter curiosos amouendos ab otio: vt sic, exemplo eius, cibum labore manuum suarum quæritarent. Item 1. Thessal. 4. *Rogamus autem vos, fratres, vt abundetis magis, & operam detis, vt quieti sitis,* Glossa, à curiositate, *& vt vestrum negotium agatis,* dimissis alienis, scilicet *vt operemini manibus vestris, sicut præcipimus vobis,* ne otio torpeatis, ex quo maximè curiositas venit, *& nullius aliquid desideretis.* Item Ecclesiastici cap. 12. *Si bene feceris, scito cui feceris, & erit tibi gratia multa.*

Vers. 8. — Lib. de opere Monachorũ cap. 2. — Mat. 6 — 2. Thess. 3, v. 9. — 2. Thess. 3, v. 12. — Interlinealis — Ver. 14. — Ver. 10.

multa. Da bono, & ne receperis peccatorem. Bene fac humili, & ne dederis impio, prohibe panes illi dari. Item Tobiæ cap. 4. *Panem tuum & vinum tuum super sepulturam iusti constitue,* vt sepeliatur iustus, *& noli ex eo manducare & bibere cum peccatoribus, & histrionibus,* id est, pro eo quòd peccatores sunt noli communicare eis, sicut ij qui nutriunt histriones & desides, cùm esuriant Christi pauperes. Item Seneca Epistolâ 19. *Antè,* inquit, *circumspiciendum est cùm quibus edas & bibas, quàm quid edas & bibas. Nam sine amico visceratio Leonis ac Lupi vita est. Hoc autem non continget tibi, nisi secesseris; alioquin habebis conuiuas, quos ex turbâ salutantium nomenclator digesserit. Errat autem qui amicum in atrio quærit, in conuiuio probat. Nullum habet maius malum occupatus homo, & bonis suis obsessus, quàm quòd amicos sibi putat, quibus ipse non est; quòd beneficia sua efficacia iudicat ad conciliandos, amicos, cùm quidam, quò plus debent, magis oderint. Leue æs alienum debitorem facit; graue, inimicum. Quid ergo? Beneficia non parant amicitias? parant si accepturos licuit eligere. Si collata non sparsa sunt. Itaque dùm sanæ mentis es, hoc consilio sapientum vtere, vt magis ad rem existimes pertinere quis, quàm quid acceperit.* Item Hieronymus: Paria sunt histrionibus dare, & dæmonibus immolare, si quia histriones sunt dederis, non quia homines. Item Versificator quidam:

Ante Iouis statuam crepuit satur histrio pœnam;
Iupiter institor it viuere de proprio.

Item ex propriâ ratiocinatione: Nullum genus hominum est, in quo non inueniatur aliquis vtilis vsus contra necessitates humanas (de quo non possit dici: *Aliquisq́; malo fuit vsus in illo*) præter hoc genus hominum, quod est monstrum, nullâ virtute redemptum â vitijs, necessitatis humanæ nulli vsui aptum.

Si dicas quòd aptum est ad laudem alicui comparandam, absit hoc: Quia non minùs turpe est laudari à turpibus, quàm ob turpia laudari. Item: Hoc genus hominum indixit naturæ bellum & mundo, cui nihil satis est, quod omnia deuorat, sibi & alij inimicum, & ideò maximè repellendum. Item Hieronymus non solùm tales, verùm fautores eorum promoueri prohibet, inquiens: Heri in foro, hodiè in choro: heri fautor histrionum, hodiè consecrator virginum. Immò hodie, & omni die vitæ, simul fautor histrionum & consecrator virginum. Item: Hi narratione suâ quasi proprijs iaculis confodiuntur. Ait enim quidam ex eis: Iactantur illum diuitem singulis annis sibi seruire in tantâ summâ nummorum, quasi pro redditibus, sibi debitorum, illum alium, & tertium in tantâ: deindè omnibus, maximè clericis diuitibus, imprecatus est, eò quòd pessimis moribus eius fauissent, sumptus eis superfluos exhibendo; rythmos, fabulas, & gestus eius laudando sic, & non corripiendo eum, sed à pœnitentia arcendo. Item alius receptus in domo pauperis, rogauit eum, vt necessaria

cœnæ ei emeret & præpararet, qui necessariam, non superfluam comparauit. Videns hoc victitans de constante nihil satur histrio, scilicet de alieno, ait: Nescis quos in hospitium receperis. Lautiores & superfluos cibos quærimus: supra id quod sat est nobis,& familiæ tuæ, compara nobis. Qui respondit. In hoc cognoui quòd ganeo & leccator es. Et expulit eum, super humeros eius carnes emptas iactans. Qui recedens benedixit ei, dicens se non nisi vnum hospitem virum inuenisse; exemplum cuius, si alij imitati essent, iam pridem ab arte ludibriosâ recessisset, & pœnituisset. Item alius accipiens à potente quindecim libras, miles verò ab eodem sexaginta solidos vilissimæ monetæ, probato tamen primo, quòd miles, & quòd captiuatus esset, inquit:Mihi ludibrioso, & sine contradictione, & probatione dedisti tantam summam, viro autem ingenuo eiusdem conditionis, cuius & tu, strenuiori te & vtiliori fortè Rei-publicæ, si in apice regiminis esset constitutus, dedisti tam modicam summam cùm indigeat, nec sine probatione? indignatusque dedit militi quindecim libras quas acceperat. Item natura apum, quæ explodit burdones, monstrat tales à domibus esse arcendos. Vndè Virgilius:

Libr. 4. Georg.

Ignauum fucos pecus à præsepibus arcent.

CAPVT L.

CONTRA FOENERATORES.

Ps. 71. Matt. 25. Matt. 19. In psa. 36. cōcione 3 ad ver. 26. Matt. 25. In ps. 54. ad ver. 12 Ps. 71. Osee 4.

POst prædictas species cupiditatis pessimum genus eius, hoc est vsuram, in præsenti titulo sugillabimus. Vnde Dauid: *Ex vsuris & iniquitate redemisti animas eorum.* Talentum naturæ, & talentum gratiæ præcipit Dominus multiplicare, dando illud ad vsuram, & ideo, vt centuplum accipiamus,& vitam æternam possideamus. Vnde Augustinus: Miser homo cur fœneraris homini? Fœnerare Deo, & centuplum accipies, & vitam æternam possidebis. Ne sis seruus nequam abscondens talentum Domini tui, sicut Aduocatus linguâ, vel scientiam suam vendens, quod peius est, quàm abscondere. Si enim seruus increpatur à Domino sicut nequam, qui abscondit talentum Domini sui: multò maiori increpatione dignus est,& nequior, quia malè erogat vendendo illud. Talentum verò fortunæ vel pecuniæ, sicut & talentum culpæ, prohibet Dominus dari ad vsuram, necnon & talentum pœnæ. Augustinus: Vsura enim est cùm plus exigitur in pœna, quàm commissum sit in culpâ. Ex vsuris autem pœnę & culpę *redimet Dominus animas eorum*, qui redemerint animas suas per abstinentiam ab vsuris pecunię, & pœnę supra quantitatem culpę illatę: à quibus, qui non abstinuerint, diabolo assimilantur. Sicut enim diabolus homini mutuo dat peccatum, vt ab eo aliud recipiat, quia *sanguis sanguinem tetigit*, & peccatum quod statim non diluitur per pœnitentiam, suo

ſuo pondere ad aliud trahit: ſic homo fœnerator talentum pecuniæ dat ad vſuram, vt aliud recipiat. Et ſicut diabolus talentum peccati non vult ſibi reddi (quia quantò diutiùs detinetur, tantò ampliùs multiplicatur) ſic nec fœnerator talentum pecuniæ creditum proximo, qui etiam dando ad vſuram peior eſt exactore diabolo, quia diabolus auctor omnis malitiæ talentum ſuum, non alienum, mutuum dat. Fœnerator verò dando mutuum talentum pecunię, non ſuum, ſed Dei, & quo proximus gratis eſſet iuuandus, & ob hoc ſibi collatum nequiter dat ad vſuram, qui etiam tempus vendit, vt propter dilationem temporis maiorem, plus lucri recipiat. De quo etiam Dauid: *Mutuabitur peccator*, à Deo, talentum naturæ, gratiæ: talentum culpę à diabolo, *& non ſoluet. Iuſtus autem miſeretur & retribuet:* quia *iucundus homo qui miſeretur, & commodat*, gratis diſponit, &c. *Egenus* autem à fœneratore *mutuabitur* talentum pecuniæ, *& non ſoluet*, quia non habet vnde, nec creditor vult, vt ſoluat, putans quòd ampliùs recipiet. Et cùm peiùs non poſſit imprecari alicui, quàm vt incidat in manus diaboli, Propheta maiorem exiſtimans imprecationem, quâ imprecatur alicui, vt incidat in manus & laqueos fœneratoris, ait: *Scrutetur fœnerator omnem ſubſtantiam eius, & diripiant alieni labores eius.* Vnde Iſaias: *Alieni comedent labores eorum.* Alienus eſt, qui gratis non dat mutuum proximo. Cùm itaque ſummè accreſſit aliquid ex dilatione temporis, vel cùm pœnæ adijcitur ſupra culpam, vſura committitur, quæ ſerpenti & cancro comparatur, quia ſerpit, & paulatim creſcit, vt totum corpus occupet. Vnde Poëta:

Ps. 14.

Ps. 36, 21.

Ps. 111

Ps. 108

Cap. 5.

Hinc vſura vorax, auidumq; in tempore fœnus.

Lucanus. l. 1

Comparatur etiam igni ſacro, hoc eſt execrabili & inextinguibili, necnon & morbo qui dicitur: *Noli me tangere.* Habet autem vſura multa vmbracula, & palliola quibus tegatur, & quaſi excuſetur. Inter quæ hoc maximum eſt, quod creditur alicui vile pro caro; putà pannus fucatus, vel aliud mercimonium vile pro carâ ſpecie. Sic autem vendens, reique venditę & creditæ pretium augens ex dilatione temporis, plus peccat eo, qui mutuat ad vſuram caram ſpeciem pro carâ. Ille enim rem vilem pro carâ ſub pallio & ſpecie mercaturæ, non dico vendidit, ſicut aſſerit, ſed ad vſuram dedit, vt cum augmento recipiat. Item: Fœnerator plus peccat quàm fur, qui tantùm de nocte, vel clam hominem ſuis bonis ſpoliat, vel latro, qui de die & manifeſtè. Hic enim continuat maleficium, & artem rapiendi bona proximorum, illi verò non. Item: Morbus iſte, proceſſu temporis, cancroſus & peſtifer inualuit. Antiquitus enim in totâ ciuitate vix vnus fœnerator inueniebatur, & ille quidem occultus, nec fœnerabatur niſi pauperibus, nec tunc niſi clàm, & datâ fide quòd non publicarent. De quo ſi fortè oriebatur praua ſuſpicio, dicebatur domus illîus domus diaboli vinea, puteus, ager diaboli, & deinceps oſculum pacis non dabatur ei in miſsâ. Ignis à vicinis in domo eius non ſumebatur, ſed nec

cum eo aliquis aliquod participium habebat. Pueri etiam ad eius occursum expauescebant, & alteruter eum digito monstrabat. Adeò enim detestabile tùm temporis fuit vitium vsuræ. Nunc autem fæce temporum nostrorum:

Iuuen. Sat. 2. *Fiunt iam ista palam, cupiunt & in acta referri.*

Proch dolor! Homines tam detestabiles, nunc fiunt cubicularij Principum, & Prælatorum: quorum filios, pecuniâ fœnebri interueniente, in Principes & Prælatos Ecclesiæ promouerunt, *vt sedeant cum Principibus, & cathedram, & solium gloriæ teneant.* (1. Reg. 2.) Hi sunt etiam loculi & sanguisugæ Principum, quia cùm omnia suxerint, euomunt in fiscum, vt possit dicere Princeps ad sanguisugam talem:

Horat. lib. 1. ep. 7. *Macra cauum repetes arctum, quem macra subisti.*

Isti etiam nomen Iudæorum adepti sunt. Principes enim eos tuentes, non permittunt eos super aliquo crimine accusari, dicentes: Isti nostri Iudæi sunt, imò peiores Iudæis sunt, quia Iudæus, ex præscripto legis, *non fœneratur fratri*, (Deut. 23, 19.) sed tantùm alieno ex promissione: Iste autem & proximo, & alieno contra præceptum Domini fœneratur. Tales etiam in detestationem criminis, si clerici fuerint, non potest clericale priuilegium aduersus Principes tueri. Confiscantur enim omnia bona eorum cùm decedunt, vt in eis nullam potestatem habeat Episcopus, vel ipsi, etiamsi testari voluerint ex eis. Exemplum autem de Monachis cadauer fœneratoris ad sepulturam deferentibus, milite quodam Domino fœneratoris ei obuio, patet suprà in titulo, *De accipientibus munera illicitè acquisita.* (Vide notas in ca. 46.) Tales maledictionem hanc incurrunt: *væ qui deprædaris, quia & ipse deprædaberis.* (Isa. 33) Sed & maximè pudeat Prælatos nostri têporis, qui dato decreto ab Alexâdro in Lateranêsi Côcilio, (Alex. 3 Conc. Later. 3. anno 1180.) de hâc peste penitus per sententiâ anathematis eradicâdâ, adhuc tamê pestiferos illos palpant, & in suis vitijs fouent. Vnde, cùm à quibusdam præsentibus in Concilio quæreretur, qui, & quales sententiâ datâ percellerentur: Responsum est à quodam Prælato quòd notorij tantùm. Et cùm processum esset in quæstionem qui essent notorij, dictû est: Qui publicè faterêtur se esse vsurarios, vel aliquo signo noto hoc indicant. Vt scilicet qui capistrum venale in summitate virgæ fœnerandam pecuniam circumferant. Sicque est exsufflatum decretum illud. Item: In hos intorqueri potest per contrarium sensum, quod dictum est Adæ à Domino: *In labore & sudore vesceris pane tuo.* (Gen. 3) Tali verò dicitur: *In labore & sudore vultûs alieni vesceris pane alieno.* Et Isaias: *Regionem vestram coram vobis alieni deuorant.* (Isa. 1. Ver. 11.) Et Ieremiæ cap. 17. *Clamat perdix, fouit, quod non perperit; fecit diuitias, & non in iudicio, in medio dierum suorum derelinquet eas, & in nouißimo suo erit insipiens.* Perdix auis est immunda, per quam sicut hæreticus, ita fœnerator accipi potest, qui congregat diuitias alienas. *Et non in iudicio*, quia iniustè, & si non iustè, tamen *quocumque modo rem*, (Horat. l. 1. ep.) sed in nouissimis suis reperietur insipiens. Hæc est enim prima pœna, quæ manet tales. (Pœna prima.) Vix

hæreditas

hæreditas talium transit in tertium hæredem, sicut plurima exempla docuerunt. Et quia *non habet euentus sordida præda bonos*, & quæ malè parta sunt, malè dilabuntur.

Ouidius elegia 1.

Secunda pœna eorum est, quòd vix poterunt ablata restituere. Adeò enim hoc peccatum super omnia alia vitiosum est & tenax, vel si habent vnde restituere possint, donatores malunt esse, quàm ablatorum restitutores.

Pœna 2.

Tertia pœna erit eis in gehennâ: quòd aurum bulliens super ipsos entes cum Nerone effundetur abundanter, & ex omni parte.

Pœna 3.

Quarta pœna, quòd Pater, qui malè fœneratus est pro Filio, & filius, qui in rapinam eius eo mortuo introijt, sibi in dialogo improperabunt, imprecabuntur, seinuicem lacerabunt, & vterque in alterum inuolabit. Crudele etiam est & periculosum à fœneratore fœnebrem pecuniam accipere, vel quãcumque aliam, dùm eum talem esse cognouerimus exemplo Beati Tobiæ, qui ait: *Filij Sanctorum sumu, & non possumus ita coniungi, sicut gentes quæ ignorant Deum*. Et auctoritate B. Hieronymi dicentis: Cauendum est nobis maximè, ne ab illis accipiamus munera, quos nouimus viuere de lachrymis pauperum, ne dicatur nobis: *Si videbas furem currebas cum eo*. Exẽplo etiam B. Fursei maculâ lepræ, vel morpheæ percussi, eò quòd à fœneratore acceperat tunicam, quem tamen talem esse ignorabat, sicut in legenda eius legitur.

Vide infrà c. 52. *4.* *Cap. 8, ver. 5.* *Ps. 49.* *To. 1. Surij die 16. Ianua.*

CAPVT LI.

CONTRA ADVOCATOS.

SVpradicto generi hominum, scilicet fœneratorum, simile est aliud genus hominũ in cupiditate, hoc est Aduocatorũ. Sicut enim multiplex talentum *mutuatur peccator, & non soluet*, sic Aduocatus gratis talentum naturæ, talentum scientiæ & gratiæ à Deo accipit, & nullum gratis soluit, sed linguã venalem facit, licet sit modicum membrum in vdo situm, & de facili labile. Quod tamen officium suum vendere possit Aduocatus testatur Augustinus, dicens: Non debet iudex ideò vendere iustum iudicium, aut testis verum testimonium, quia Aduocatus vendit iustum patrocinium, & iuris-peritus verum consilium. Si iudex es, vide vt habeas vnde viuas. Vendere enim iudicium, etiamsi indigeas, cùm iudicium adiunctum sit officio iudicis & iustitiæ, simoniacum est. Si patronus es, & salarium habes ab Ecclesiâ, Ecclesiæ stipendijs milites: vel si non eges, non licet tibi vendere patrocinium, quod gratis tunc est conferendum.

Ps. 36. *Epist. 54. ad Macedoniũ.*

Si eges, *dignus est operarius mercede suâ*, moderatâ tamen, non superfluâ. Prosequor ergo vitium quod circa officium Aduocationis exercetur, non ipsum officium, non artem, quia:

Luc. 10, 7.

Ouid. de Remedio amor. l.1.

Et mala sunt vicina bonis errore sub ipso,
Pro vitio virtus crimina sæpè tulit,
Non res in vitium, sed malefacta cadunt.

Gallus Poëta elegiâ 1.

Hoc genus hominum non solùm pro cupiditate sui, verùm etiam pro vilitate officij sui antiquitas redarguit. Sicut enim pugiles, cursores, præcones, & huiusmodi alij officiales viles erant & abiectij, ita & Aduocati: nec fiebat aliquis Aduocatus, nisi in paupertatis suę remedium, vt officio cibum quęritaret. Hodię autem, hoc genus hominum maximè reprehendendum est, de cupiditate & negligentiâ suî. Omissis enim artibus liberalibus, cælestibusque disciplinis, omnes codicem legunt, & forensia quærunt, vt foris & in exterioribus appareant, sicque gloriam & lucrum mendicent. Hos Apostolus de vilitate officij redarguens, in primâ epistolâ ad Corinthios cap.6. ait: *Sæcularia igitur iudicia si habueritis, contemptibiles,* & viles, *qui sunt in Ecclesiâ, illos constituite ad iudicandum:* prudentiores verò & subtilis venæ ingenij, prædicationi, lectioni, contemplationi, & orationi vacent. Item ad hæc Poëta:

Ver.4.

Excusa, fies. Iuuenalis Sat.7.

*Si fortuna volet, * fiet de Rhetore Consul,*
*Si volet hæc eadem, * fiet de Consule Rhetor.*

Vilis, pauper & abiectus. Item: Vidi morbum incurabilem, ad quem curandum non inueniebatur medicus, quia de salute ægrotantis desperabatur: sed nunquàm vidi causam adeò perditam vel iniustam, pro quâ tuendâ non inueniretur Aduocatus.

Lib.10 c.3.

Item: In tripartitâ historiâ legitur, quòd Ioannes Chrysostomus vocatus fuit ab amicis suis ad officium aduocationis, fortè propter lucrum, & quia ad officium idoneus fuit, id est naturâ, facundiâ, scientiâ, quod officium, ceu pestem & iniustum, vitæque contrarium, statim respuebat. Item Sidonius: Hi sunt qui timent etiam qui timentur: hi sunt, qui soliti sunt inferre calumnias, afferre minas, auferre substantias. Hi sunt, qui causas morantur admissi, impediunt prętermissi, fastidiunt admoniti, obliuiscuntur potati, dedignantur locupletati. Hi sunt qui emunt lites, vendunt intercessiones, iudicanda dictant, dictata conuellunt, attrahunt litigaturos, pertrahunt audiendos, trahunt addictos, retrahunt transigentes, retractant transactiones. Hi sunt qui inuident reuerentiam Clericis, originem nobilibus, concessum prioribus, congressum æqualibus; cinctis iura, discinctis priuilegia, scholas instituendis, honorarium, instituentibus, honorem institutis. Hi sunt in exactionibus Harpyiæ, in collationibus statuæ, in quæstionibus bestiæ; ad intelligendum sapei, ad iudicandum lignei, ad succendendum flammei, ad ignoscendum ferrei; Ad fallendum vulpes, ad irascendum tigres, ad sęuiendum tauri, ad consumendum minotauri. Quorum si nares afflauerit vspiam rubiginosi aura marsupij, quòd si dolosi species refulgeat nummi, mox videbis & oculos Argi, & Sphingum vngues, & Briarij manus, & periuria Laömedontis, &

Vlyssis

Vlyssis argutias, & Sinonis fallacias, & fidem Polymnestoris, & pietatem Pygmalionis, & Achitophel consilia, & Absalonis oscula. 2.Reg. 17. & 15.

Capvt LII.

LEGIBVS DIVINIS, IN CASIBVS SVIS, POTIVS ESSE IVDICANDVM QVAM HVMANIS.

PArabolarum cap. 23. *Veritatem eme, & noli vendere sapientiam, & doctrinam, & intelligentiam : sed gratis date*, quia *gratis accepistis*. Ne dicatis sicut superba fides: Si iustificationem habeo ex fide, quomodò gratis? Matt. 10. Rom. 3.

Item: Sicut legitur in tragœdiâ quâdam Senecæ: Visum est cuidam, quòd videret Neronem apud inferos balneantem, ministrosque circa eum aurum feruens infundere, dicentemque, cùm videret chorum Aduocatorum ad se venientem: Hùc, inquit, venale genus hominum. O Aduocati amici mei accedite, vt mecum in hoc vase balneetis; adhùc enim superest locus in eo, quem vobis reseruaui. Item: Ex eo quòd turpe & ignominiosum est alicui exprobrari eius linguam esse venalem, vel quodcumque membrum. Meretricũ enim est vẽalitati mẽbra sua exponere, membra habere venalia. Item: Ex verbo sapientis tractantis causas, sed impediti videre verum propter turbam Aduocatorum garrientium. Bene, inquit, Principibus sic qui cerebellos amouerunt ab Ecclesiâ, qui si eam à coterellis Aduocatis mundâssent, opus melius & vtilius peregissent. Item: Hi in nouissimis suis maximè inueniuntur insipientes, turpique morte decedentes. Quidam enim quia linguam venalem habuerunt, muti & elingues mortem antecesserunt. Cuidam etiam morienti visa est linuga celeriùs aurâ moueri, quasi diceret: Grauiter & de facili, sicut arundo vento agitatur, peccaui in linguâ. Cuidam visum est inferius labium moueri citiùs labio crocodrili. Quidam etiam cùm offerretur Eucharistia in extremis, ait: Iudicetur priùs vtrùm rectum sit quòd accipiam. Cui adstantes: Nos quidem & rectum & iustum iudicamus. Quibus ille: Non est, inquam, rectum iudicium. Non enim, cùm non sitis mihi pares, habetis me iustè iudicare. Item: Aduocatus, vel aduocat intuitu Dei, vel gratiâ amici, vel causâ lucri, sed qui intuitu Dei hodie rarus inuenitur; ob quã causam, si aduocaret, licitè & meritoriè hoc posset facere. Vnde Dominus: *Causa viduæ intret ad te*, iudicem: audienda vel terminanda: *Ad te*, Aduocatum defendenda. Iob etiam fuit Aduocatus pauperum in causis. Vnde: *Fui pes claudo, oculus cæco. Pater eram pauperum, & causam, quam nesciebam, diligenter inuestigabam. Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam.* Similis ei qui ait: Deut. 10. Isa. 1. Iob ca. 29.

Eripiens inopem & egenum de manu fortiorum eius, &c. Ps. 34. 10.

Hodie

Hodie cùm paucæ, vel nullæ miserabiles personæ veniant in quæstionem litigij, sed diuites quæstionem super prædijs & inutilibus agitantes, cùm etiam aduocare in causâ intuitu Dei periculosum sit? quippe gloria & ambitio fori sæpè excæcant nos. Adeò timemus cadere à causâ etiam iniustâ, nè videamur inscij, penitùs desistendum esset à patrocinio causarum, cùm honestioribus & vtilioribus studijs vacare possimus, nisi causâ viduę, vel alicuîus miserabilis personæ (quam Dominus præcipit tueri) intraret ad te iudicem, vel Aduocatum. Gratiâ autem amici aduocare, periculosiùs est.

Licèt enim gratiam amici tibi sic compares, vnde fortè ad tempus tibi concilias; ex parte autem aduersarij, cùm multos sollicites, plurimum odij & perpetui colligis. Si dixeris tueor causam amici, vt eum & aduersarium moneam ad pacem: Sed quid erit, si causam eius iniustam cognoueris? Tùnc monebo ad pacem. Per transactionem ergo mones eum, vt paciscatur de alieno, vt alienum recipiat, & ita vt rapiat, & cùm aliena iactura dicetur: tuque si conductitius fueris, salarium & stipendium tuum accipies ex rapinâ, cùm de sic extorto & acquisito aliquid sumpseris. Sed & vir quidam iustus & prudens, & comperiens causam amici sui, iniustam quam priùs fouerat, reliquit transferens se ad partem aduersarij tuendam, non tamen sicut proditor. Si autem causâ lucri Aduocas, si indiges, in exceptionem & remedium paupertatis tuæ licet tibi, dum tamen secundùm proportionem iusti pretij recipias, ne plus mediâ parte iusti pretij, ne pro modico labore, plurimùm stipendij exigas. Si verò non indiges & accipis, mortaliter peccas: quia iustitia est, quæ vnicuique gratis tribuit, quod suum est.

Si consilium huic debitum vendideris ei, præsertim cùm non occuperis honestiori vel vtiliori studio, ergo ius suum, rem sibi debitam vendis. Sic igitur furtum vel rapinam committis, cùm non gratis conferas, quod gratis tribuere debueras; sicut legitur Parabolarum cap. 23. *Veritatem eme, & noli vendere sapientiam, & doctrinam, & intelligentiam.* Ille autem non peccat, quia redimit quod suum est.

CAPVT LIII.

QVOD SOLIDITATIS NIHIL HABET POSITIVA IVSTITIA.

AD periculum huius officij accedit, quòd Aduocati potiùs positiuæ iustitiæ hominum (quæ nihil habet soliditatis) innituntur, quàm diuinæ; cùm Dauid, in personâ cuiuslibet fidelis, per Spiritum Sanctum dixerit: *Iuraui & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ.* Et item: *A iudicijs tuis non declinaui.* Item Dominus Moysi Deuteron. cap. 16. *Iudices & Magistros constitues per singulas*

Ps. 118

Ver. 18

ſingulas tribus, vt iudicēt populū iuſto iudicio, legis, ſcilicet diuinę, nō Iuſtinianę. Item Dominus in Exodo & Leuitico dedit leges Moyſi per quas ſufficienter iudicaret inter proximum & proximum in caſibus ſuis. Non ergo ab eis recedendum in caſibus maximè ſpiritualibus earum, cùm non ſint de cæremonialibus, ſed ad literam obſeruanda, ſicut manifeſtè probatur ex Gloſsâ ſuper illum locum Numeri cap. 27. *Dalis eis poſſeßionem inter cognatos patris ſui, & ei in hæreditatem ſuccedant*. Origenes: Hæc ſecundùm hiſtoriam, palam eſt omnibus, quid vigoris habeant, qui ſciunt leges iſtas, non ſolùm apud filios Iſraël cuſtodiri, ſed apud omnes homines, qui tamen legibus viuunt. Vnde apparet, quòd libertas filiarum Salphaad, non ſolùm eis hæreditatem contulit, ſed perpetua viuendi iura ſæculo dedit. Vides quanta ſit hiſtorię vtilitas. Quis igitur poteſt leges iſtas diſſoluere, quibus vniuerſus mundus vtitur?

Exod. 20, 21. & ſeq. Leuit. 18, 19. & ſeq. Verſ. 7. Initio, hom. 22. in Num.

Item in Numeris cap. 18. *Ecce dedi tibi cuſtodiam primitiarum mearum, omnia quæ ſanctificantur à Filijs Iſraël tradidi tibi, & filijs tuis pro officio Sacerdotali, legitima ſempiterna*. Horum, quę ad literam in his obſeruanda ſint, & quę non auctoritate ſcripturarum proferemus. Scriptum eſt enim: *Lex Domini immaculata* irreprehenſibilis, *conuertens animas, teſtimonium Domini fidele, ſapientiam præſtans paruulis*; non eſt, *Præceptum Domini lucidum illuminans oculos: Timor caſtus Domini Sanctus permanet in ſæculum ſæculi: Iuſtitiæ Domini rectæ lætificantes corda: Iudicia Domini vera, iuſtificata in ſemetipſa*. Niſi eſſent hæc ſingula diuerſa, non proprias differentias ſcriptura vnicuique dediſſet. Aliud ergo eſt lex, aliud præceptum, aliud teſtimonium, aliud iuſtificatio, aliud iudicium. Vnde alibi: *Hæc* eſt lex, *& mandata, & iuſtificationes*, & præcepta, & teſtimonia, *& iudicia, quæ præcepit Dominus Moyſi*. Omnia autem quæ ſub legis titulo ſcribuntur, vt: Hæc eſt lex Paſchæ, lex circumciſionis, lex lepræ, & deinceps, *vmbra ſunt futurorum*, nec ad literam ſeruanda. *Chriſtus autem nos redemit de maledicto legis*, non de maledicto mandati, vel teſtimonij, vel iudicij, volens nos, non legi, ſed vmbratilibus iudicijs & mandatis eius eſſe ſubditos. Item Leuit. c. 23. *Poſtquàm autem meſſueritis ſegetem*, &c. Gloſſa: Quæ pietate plena ſunt ad literam cuſtodiri præcipiuntur.

Verſ. 8. Orig. hom. 11 in Nu. Pſ 18, 8. Num. 36. Heb. 10 Gal. 3, 13. Ver. 22

Item cap. 18. *Cuſtodite leges meas*, &c. Gloſſa: Non ſufficit partem legis cuſtodire. Neceſsè enim habemus omnia præcepta obſeruare & iudicia; non ſolùm autem Iudæis, ſed omnibus gentibus hæc obſeruanda ſunt, ſi Deo militare volunt.

Verſ. 5.

Quòd autē nihil ſolidū habeat poſitiua iuſtitia, liquet ex eo, quòd Dominus certas leges de Matrimonio dederit & inuiolabiles, duodecim tātùm perſonas excludēs à Matrimonio: Quibus addimus in exceptionē quintnm, ſextū & ſeptimū gradū. In eis tamen ad libitū noſtrum cōiungentes quoſdā & coniōctos ſeparantes; ſed in ſexto gradu legitimè ſunt coniuncti, ergo non ſunt ſeparandi niſi causâ fornicationis. Si verò Matrimonium non eſt inter eos, & ſcienter

Leuit. 20. Vide 35 q 3. Contradicim[...]

ſcienter toleramus aliquos ſic coniungi, auctores ſumus fornicationis eorum, cùm eos poſſumus ſeparare. Item: His addimus ſecundũ & tertiũ genus affinitatis, quibus plures laquei & doli dantur pluribus ad coniungendum, vel ſeparandum captioſè, quos voluerint. Item: Ad hoc valet illud decretum captioſum, hoc ſcilicet: Quòd aliquis ducat filium compatris ſui, nec laudo, nec vitupero, nec prohibeo, nec præcipio, ſed ſi eam duxerit coniunctos non ſeparabo. Item: Quia periculoſum eſt generalitati, & diffinitionibus iudiciorum adſtringi. Frequens enim eſt aliquid extra regulam & generalitatem inueniri. Item: Patet decreta eſſe mobilia ex eo quòd in corde Domini Papæ ſint, vt ſcilicet ea interpretetur ad libitum ſuum. Quòd ſi ſecundùm ea iudicauerit, iuſtè iudicabit; ſi contra ea, ſimiliter iuſtè iudicâſſe dicetur. In eius enim poteſtate eſt condendi, interpretandi, & abrogandi canones. Item: Aſſeritur Alexandrum Papam dixiſſe ſe (ſi paribus rationibus & ęquis probabilitatibus moueretur) paratum eſſe iudicare pro negatiuâ, quotiens iudicatum eſt ab eo pro affirmatiuâ. Ergo poſitiua iuſtitia tota pendet de voluntate iudicis, dum tamen piè & rationabiliter iudicauerit. Ob quam cauſam, quia adeò mobilis eſt poſitiua iuſtitia, & in ſingulis caſibus alia & alia ratio reformat pactum, quòd in ea plenè inſtrui non poteris. Ex indignatione Magiſter Iuo Carnotenſis librum decretorum ad pedes ſuos proiecit, quaſi vilem & inutilem. Item Agellius: Leges vrbium ſunt telæ aranearum, quæ fortiora animalia tranſmittunt, minùs fortia & debiliora retinent.

Suprà cap.23 · *30.q.3 Illud etiam.* · *Alex.3*

Dat veniam coruis, vexat cenſura columbas.

Iuuen. Saty.2.

Item ex verbo Sapientis Poſitiua iuſtitia maximè mobilis eſt, ideo quòd ex quibuſdam probabilitatibus & ſimilitudinibus remotis in eâ allegatur. Sed prudens iudex nunquam niſi in expreſſo canone, vel lege, vel manifeſtâ ratione iudicat. Sed nec expreſſus canon, vel lex coram ſummo iudice ſæculari vel Eccleſiaſtico aliquid habet vigoris, quia ex eorum pendet inſtitutione & voluntate. Ergo ſecundùm Iſaiam recurrendum eſt ad teſtimonium & legem diuinam, vt ex ea alleges: & ex exemplis Sanctorum, vel ex ęquitate manifeſtâ, vel viuâ ratione, quibus nullius vnquàm auctoritas poteſt refragari. Itẽ: Ex ſolemnitatibus ordinis iudiciari (puta induciarum, producendorum teſtium, citationum & huiuſmodi) quæ mutantur & variantur prout viderit iudex expedire, quas etiam iam ex mediâ parte Bononienſes reſectas abiecerunt, ſtatuentes, vt quælibet ciuilis cauſa à Conſulibus, iuramento ad hoc adſtrictis, infra ſpatium viginti dierum terminetur. Item: Canoni derogatur canone contrario, tacito conſenſu Romanę Eccleſię, & vſu vtentium in contrarium. Qui ſi ſufficit ad abrogandum canonem quemcumque (vt Canon eſt Theleſphori de inchoando ieiunio à ſeptuageſimâ: Canon eſt Lateranenſis Concilij, de non promittendo alicui Eccleſiaſtico beneficio non vacante: Canon eſt etiam vtiliſſimus, de non conferẽdis pluribus dignitatibus, vel Ec-

Iſa.8, 20. · *Diſt.4 c. Statuimus.* · *Conc. Later. 3. ſub Alex.3 tit.1.c.8.* · *Ibid. tit.1.c.13.& 14.& in ap. pẽdice parte 30.*

clesijs alicui intitulatis: Canon est etiam de domo Episcopi construendâ humili iuxta Ecclesiam, in quâ pascat se & pauperes, & cæteros huiusmodi, maximè illos in quibus non est dispensatum, sed tolerat Ecclesia Romana eis obuiari, vsu vtentium in contrarium, tacito consensu, quia nec corripit, nec improbat, nec dispensat, sicut dispensaret de bigamo ordinando, qui sine licentiâ eius non posset promoueri) Ergo Canones & iura humana nil habēt vigoris, nihil firmitatis, sed abroganda & delenda pro voluntate vtentium in contrarium. Quod si non sufficit (quod videtur, quia Clericus inscius canonum de incuriâ & negligentiâ, arguendus est: scientiam verò habens illorum, & eos non obseruans, de inobedientiâ) Ergo vsus vtentium in contrarium, & sine dispensatione, quoscumque vtentes contra quemcumque canonem, in quo non est dispensatum, nec contrario capitulo ei derogatum, transgressores constituit & inobedientes.

Dist. 41. Episcopus.

CAPVT LIV.

CONTRA AMBITIOSOS.

SVccisis dictis speciebus cupiditatis, nunc maximo & præcipuo eius ramo succidendo, hoc est ambitioni, securim apponamus. De quâ suggillandâ Ecclesiasticus cap. 7. ait: *Noli quærere ab homine ducatum, neque à Rege cathedram honoris, & penes Regem noli velle videri sapiens. Noli quærere fieri iudex, nisi valeas virtute, tibi datâ & sapientiâ, irrumpere iniquitates populi; ne fortè extimescas faciem potentis, & ponas scandalum in agilitate tuâ*, & officio. *Non pecces in multitudine ciuitatis, nec te immittas in populum; nec alliges* & colligas *tibi duplicia peccata, ita quòd nec in vno eris immunis.* Primum quòd in populò non inuenitur aliquod peccatum vnum à quo sis immunis, sed portabis iniquitates omnium, qui cùm deberes esse hircus emissarius ad ferenda singulorum peccata extra ciuitatem singulorum singula fers in ciuitatem, aliquo (de contingentibus officium tuum, per incuriam, vel ignorantiam) omisso, quia pro singulis iniquitatibus subditorum puniêris. Vnde Apostolus 1. Timoth. 5. *Nemini citò manum imponas, neque communicaueris peccatis alienis.* Glossa: Omnibus; quæcumque faciet postea ordinatus à te citra diligentem, discretam, & diutinam examinationem. Sugillatur etiam vitium ambitionis in capite libri: *Beatus vir qui non abijt in consilio impiorum, & in viâ peccatorum non stetit, & in cathedrâ pestilentiæ non sedit:* Nec appetijt siue sæcularem, siue Ecclesiasticam dignitatem & temporalem, vel doctrinam in Cathedrâ, quę sicut pestilentia & morbus serpens omnes & totum gregem inuasit, per quam, & se & alios irrident, & fallunt. Vnde Hebraica veritas habet: *Beatus qui non sedit in cathedrâ derisorum*, quibus erit væ. Quoniam enim & se & alios deri-

Vers. 4.

Leuit. 16.

1. Tim. 5, 22.

Ps. 1, 1.

Ioan. 10. dent, *non per ostium* intrantes in Sanctuarium Dei, *sed aliundè*, deridebuntur, *Væ qui deprædaris, quoniam deprædaberis.* Item Episcopus Cenomanensis:

Isa. 33. Hildebertus.

> *Plurima cùm soleant hominum corrumpere mores,*
> *Fortiùs euertunt fœmina, census, honos.*

Virg. 3 Æneidos. Luxuria scilicet, seu carnalis delectatio, amor pecuniæ, *vel auri sacra fames*, & ambitio honoris. Sed hæc quantò superet cæteras pestes, ampliusque veneno malitiæ suæ noceat, idem Episcopus scribit:

Hildebertus.

> *Infœlix, quem res, nec fœmina vincere possunt,*
> *Subiugat ambitio.*

Ver. 16 Item 1. Ioannis 2. *Omne quod est in mundo, vel est concupiscentia carnis, vel concupiscentia oculorum, vel superbia vitæ*, cuius filia est *concupiscentia oculorum*, id est, ambitio, quā cum matre redarguēs Propheta, ait: *Non sic impij nō sic, sed tamquàm puluis quem proijcit ventus à facie terræ.* Item Philosopus Seneca: Hoc maximum malum vel vitium habet ambitio, quòd non respicit vel Deum, vel se, vel alios, sed per fas & nefas, & *per mille pericula mortis*, tùm animę, tùm corporis aspirat & laborat, vt acquiratur dignitas, quæ appetitur. Item 1. Corinth. cap. 3. *Charitas non est ambitiosa*, id est, non vult alij præponi: *Non quærit quæ sua sunt*, Glossa: sed quæ alterius. Et ita aliquando vult pręponi, non propter se & delectionem temporalem, sed propter communem omnium vtilitatem. Item: Augustinus fugiebat ab omni ciuitate quæ non habebat Episcopum, ne in Episcopum caperetur. Item idem: In nullo, inquit, sentio Deum ita iratum mihi, quàm cùm indignus essem poni ad remum, positus sum ad amplustre regiminis Ecclesiæ, scilicet apicem. Item Poëta Ouidius 3. Tristium.

Psal. 1. Epist. 73. Virg. 2. Æneidos. Vers. 5 Possidius in vitâ S. Augu. c. 4. Elegiâ 4. Claudia. 1. in Eutrop.

> *Crede mihi, bene qui latuit bene vixit, & infra*
> *Fortunam debet quisque manere suam.*
> *Viue tibi, quantumque potest prælustria vita.*

Quia quantò gradus altior, tantò casus grauior est.

> *Est vbi contemptus nimius iuuat.*

Item: Mortuo Sixto Papâ, diu vacauit Papatus, nec inuentus est qui onus illud subiret, quandò non habuit diuitias & pompam sæcularem adiunctam. His autem adiunctis tempore Siluestri, illicò ambitio nascebatur, latéque peruagabatur amor dominandi, cùm is *qui præest, & in sollicitudine*, potiùs subsit, potius sit seruus quàm Dominus: Vnde Dominus Luc. 22. *Facta est autem contentio inter eos, quis eorū videretur esse maior. Dixit autem eis: Reges gentiū dominantur eorum, vos autem non sic. Sed qui maior est in vobis, fiat sicut minor, & qui præcessor* dignitatis gradu, sicut minister. *Nàm quis maior est*, secundum iudicium sæculi scilicet, *qui recumbit, an qui ministrat? Nónne qui recumbit? Ego autem in medio vestrûm sum sicut qui ministrat.* Qui ergo præest potiùs subesse debet, nisi quoad quandam dignitatem, obedientiam scilicet & reuerentiam

Siluestri 1. Rom. 12. Ver. 26

ei exhi-

ei exhibendam. Item Gregorius in Pastorali: Pollens virtutibus, inuitus & coactus accedat ad regimen animarum, non pollens virtutibus non accedat. Sed an pollens modò, qui scilicet modò potest pollere si pœnituerit, sed infirmitas & fragilitas modica obsistit, in omnibus alijs pollens scientiam & famã & huiusmodi habet; an qui pollebat priùs, sed quid pollere potest, sed modica fragilitas resistit, ità quòd non cum serenitate conscientiæ accederet. Quid faciet? Nunquid honorem contra conscientiam inuitus, & coactus accipiet, vel oblatum ex toto spernet pro conscientiâ malâ tolerabitque se sententiâ anathematis percuti, eò quòd curam proximorum neglexerit? Item Gregorius: Considerare & perpendere debet quisque quantitatem virium suarum, & pro viribus suis suscipere curam animarum, ne dum gloriatur, in loco glorię sit alijs causa ruinæ. Vnde nec velit esse iudex aliorum, qui mordetur conscientia facinorum suorum. Idem confirmat Pöeta dicens:

Part.1. cap.9.

Sumite materiam vestris qui scribitis æquam
Viribus, & versate diu quid ferre recusent,
Quid valeant humeri.

Horat. de arte poët. initio.

Quæ autem considerare debet adspirans ad dignitatem Ecclesiasticam, Augustinus super illum locum Apostoli describit: *Hæc commenda fidelibus hominibus qui idonei sunt hæc docere* vitâ, scientiâ, facundiâ. Item Pöeta:

2.Tim. 2,2.

Nec quemquam iam ferre potest Cæsarue priorem
Pompeiusq; parem.
——— ——— ——— ——— *Iurisque secundi*
Ambitus impatiens.

Luca. l.1 de bello. Pharsalico.

Ambitione destructa est Res-publica, interfectus Senatus. Hæc maximè cauenda est in Ecclesiasticis, & ne præruptè ad honorem Ecclesiasticũ adscendatur. Vnde Dominus Apostolis: *Accipite Spiritum Sanctum, quorũ remiseritis peccata, remissa sunt; & quorũ detinueritis, detenta sunt.* Quasi diceret: Quomodò Sacramenta Spiritûs Sancti alijs ministrabitis, nisi ipsum priùs receperitis? Vel quomodò dona eius alijs confertis nisi ea habueritis? Item: Multi promoti, in extremis cum lachrymis pœnituerunt de susceptis honoribus, quia cum maximo periculo acquiruntur, cum maiori possidentur & reguntur, dicentes se malle vixisse omnibus diebus vitę suę simpliciter sine apice dignitatis. Item: Galfridus Peronensis Prior Clareuallensis, electus in Tornacensem Episcopum, cùm à Papâ Eugenio, & Abbate suô Sancto Bernardo cogeretur onus Episcopatûs subire, prostratus in modum crucis ad pedes Abbatis, & clericorum eum eligentium, ait: Monachus fugitiuus, si me eijcitis esse potero, Episcopus verò nunquàm ero. Cui laboranti in extremis assidens quidam Monachus, eius amicissimus, factus custos ægrotanti, ait: Chare mi Frater, quia nunc corpore separabimur, oro te, vt in pace & saluâ voluntate Dei, si esse poterit, statum tuum post mortem mihi reueles. Cui oranti post mor-

Ioan. 20,23.

tem eius in oraculo secreto coram altari, apparuit ei in visione anima Galfridi dicens: Ecce, inquit, adsum Galfridus frater tuus. Cui ille: Mi Chare, quomodò est tibi? Qui ait, Benè. Sed reuelatum est mihi à Sanctâ Trinitate, quòd si promotus fuissem in Episcopum, proculdubio fuissem de numero reproborum.

Caput LV.

CONTRA PROMOTIONEM INDIGNORVM.

MAlum ambitionis sequitur stultorum, imperitorum, inutilium, &, vt vno verbo dicam, indignorum promotio. Contra quam scribens Hieronymus, ait: Non præcedit armentum degener taurus, sed qui magnitudine & thoris alios superat. Elephantorum gregem Elephas ducit excellentissimus. Adeo autem humana natura desipuit, quòd vertens tergum suum ad solem iustitiæ, *declinans iudicium, statuens declinare oculos suos in terram*, non obseruat pro salute æternâ animarum in eligēdo Ducem & Rectorem earum, quod fit in brutis pro salute corporali naturâ Duce. Item Salomon: *Sicut qui mittit lapidem in aceruum Mercurij, sic qui dat honorem insipienti.* Item: Debet Ecclesia esse *sicut castrorum acies ordinata:* vt fortissimi scilicet eius, & discretiores ponantur in fronte, & in extremitate cunei, imbelles in medio. Alioquin nec *terribilis erit*, nec *ordinata*, sed *portæ inferi præualebunt aduersus eam.* Item Leuitici cap. 21. *Homo de semine Aaron, qui habuit maculam, non offerat panes, vel hostias Deo suo, nec accedat ad ministerium eius: si cæcus fuerit, vel claudus, si paruo vel grandi naso, vel torto, si fracto pede, vel manu, si gibbus, vel lippus, &c.* Si ergo in Leuitâ ordinando ad ministerium in lege sine dispensatione prohibebatur & cauebatur macula corporalis, quātò magis & macula spiritualis prohibita est à Domino in ministerio Euangelico? Item: Hieronymus introducens versus Horatij in derisionem promotorum indignorum, ait:

> *Ludere qui nescit campestribus abstinet armis:*
> ——— ——— ——— ——— *Abrotanum ægro*
> *Non audet, nisi qui didicit, dare. Quod medicorum est,*
> *Promittunt medici, tractant fabrilia fabri.*
> *Scibrimus indocti, doctiq́ poëmata passim.*

Sic & modò currimus docti, indoctique ad regimen animarum, dicentes:

> *Occupet extremum scabies; mihi turpe relinqui est,*
> *Et, quod non didici, sanè nescire fateri.*

Item Hieronymus de Pammachium Monachum: Hodie clarus honor vilescit in turbâ, & apud bonos viros fit indigna dignitas, quam multi mali possident.

Ps. 118 & 16, 11. Prou. 26. Cant. 6. Mat. 16. Lib. 1. Apolo. aduersus Ruffinum c. 4. Horatius de Arte Poët. Idē l. 2 ep. 1. ad Aug. Hor. de Arte Poëtic.

Huius

Huius autem indignę promotioni indignorum quatuor sunt causæ: Amor carnis, Stemma generis, Fauor adulationis aures Principum demulcentis, Auaritia, quæ est causa prædictarum causarum, quia *radix omnium malorum.* Pone enim amoueri ab Ecclesiâ regalia regum, & principum beneficia magna illi collata, non inuenietur qui accedat ad eius labores & opera. Quare? Quia omnes qui in dignitate Ecclesiasticâ sunt, honorem non onus, delicias non opus, lac & lanam, non curam animarum quęrunt. Item idem Hieronymus: Ioseph non nisi probatâ sapientiâ eius, factus est Dominus Ægypti. Ps. 104. *Eloquium Domini inflammauit eum,* & ideo *misit Rex,* Pharao, *& soluit, Princeps populorum & dimisit eum. Constituit eum Dominum domus suæ, & Principẽ omnis possessionis suæ.* Et ad quid? Non ad necessitates regias præparandas, nõ ad mouendũ arma, non ad viuendum & equitandum in pompatico apparatu vel habitu, non ad ociandum, & deliciandum, sed *vt erudiret Principes eius sicut semetipsum, & senes eius prudentiam doceret,* ne dum iuuenes. Quantam ergo maturitatem & prudentiam oportet esse in rectore? Si ergo Ioseph, non nisi probatâ sapientiâ eius præficitur regimini Ægypti temporali, quantò magis non nisi probatę sapiẽtiæ & vitę, dominio & spirituali regimini Ecclesię? Item: Nõ nisi post trinã confessionem dilectionis Domini, Petro commissus est Principatus Apostolatûs. Quasi diceret ei Dominus, & in ipso alijs præficiendis Ecclesiæ regimini: *Quia diligis me plus his. Diligis me* scilicet plusquàm tuos, *diligis etiam me* plusquam tua: *diligis etiam me* plusquam te: *Pasce oues meas, pasce agnos meos, pasce hœdos meos:* ideo *Dabo tibi claues Regni cælorum,* id est, constituam te Principem populi. Item: Philisthæi Dagon (quod pretiosum habebant) posuerunt iuxta Arcam Domini: promouentes autem indignos, & è contrario similes, immò peiores Philisthęis, ponunt arcam Domini iuxta Dagon, Ecclesiam committentes idolo surdo, & muto, & debili, cùm committenda esset Arca his, qui eam portare essent idonei, regere & reuelare eam per Sacramentorum Ecclesię dignam administrationem. Vnde caueant sibi ne mures ex tales eorum corrodant similiq́ue pœnâ Philisthæorum percutiantur promouentes indignos, sicq́ue promoti timeant ne corruant sicut Dagon capite truncato, & abscissis summitatibus manuum & pedum ipsorum, vt omnino sint inutiles. Item: timendum est hodie ne accidat, quod tempore Iudicum accidit. Sic enim tũc procurauerũt Philisthęi ne esset faber ferrarius in Israël, qui fabricare sciret lanceam vel gladium vsque ad aculeum bouis, qui etiam nunc deest, quia non est qui excitet vel stimulet proximum, sed & * sibilus (non tantùm lancea & gladius doctrinæ) deest hodie bobus Ecclesiæ, & quæ, si aliqui habuerint, timent eis vti, facti *muti, canes non audentes latrare* vel mutire coram Principibus, ne sarcinas inutiles amittant.

1. Tim. 6. | Genes. 41. | Vers. 19 20, 21. | Ioan. 21. | Matt. 16. | 1. Reg. 5. | 1. Reg. 13. | *F. stimulus. | Isa. 56.

Sed obijcies: Sunt equidem in Ecclesiâ multi ferrarij, scilicet personæ priuatæ,

uatæ, vt pote ſcholares, & Magiſtri ſcholarum. Sed quorſum hæc obijcio? Tales modò tanquam viles & inutiles non eliguntur in fabros Eccleſiæ, & ideo vel modicum, vel nullum habent locum in eâ, vt ei prodeſſe poſſint.

Ca. 10. Item Eccleſiaſtes: *Eſt malum quod vidi ſub ſole, quaſi per errorem egrediens à facie Principis: poſitum ſtultum in dignitate ſublimi, & ſapientes ſedere deorſum.*

1. Reg. 9. Item: Quomodo dici poteſt de Prælatis Eccleſiæ: *Vbi eſt videns? Vbi eſt domus Domini videntis?* Timendum eſt ne peccatis noſtris exigentibus priuemur videntibus, ſicut Iudæi Prophetis. Item: Si Baltazar (quia abuſus eſt vaſis figuralibus aportatis à templo Domini à Nabuchodonoſor patre ſuo ponẽs ea in templo idoli ſui, in eis etiam ipſe temulentus, & optimates & concubinæ eius diebus conuiuij bibentes vinum) punitus eſt in deſtructione ciuitatis ſuæ, & amiſſione regni: Quantò magis punientur, qui viuis vaſis Domini abutuntur, committentes animas Sanctas regendas, Eccleſiaſticaque Sacramenta adminiſtranda indignis? Item Matthæi cap. 24. *Cùm videritis abominationem deſolationis* (dolum ſcilicet ſurdum & mutum, quod eſt cauſa & ſignum deſtructionis Ieruſalem, & Sanctæ Eccleſiæ, maximè eius, qui præſidet) *ſtantem in loco Sancto* (Marcus: In templo Dei, *vbi non debet*) tunc: *Væ prægrantibus & nutrientibus. Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi*, procedens ex ambitione dignitatum, & honorum quę inchoata eſt tempore legis; quando Iudæi à Principibus Romanis ambierunt ſummum Sacerdotium. Sed nec in illâ fęce temporum, tempore ſcilicet peruerſæ medietatis, *ſederunt* paſſim, non quilibet *ſuper cathedram Moyſi*, ſed tantùm *Scribæ*, Doctores legis *& Phariſæi*, diuiſi ab alijs, ſignũ Religionis ſaltem exterius habentes, maturi ætate. Vnde Dominus: *Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi: Omnia quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite.* Nunc autem in cathedrâ Moyſi ſedent iuuenes & fatui, vt quæ dicunt faciatis, nec quæ faciunt velitis facere.

Dan 5 ver. 2. & 3. — Ver. 15. — Marci 13, 14. — Matt. 24, 19. — Matt. 23, 2. — Matt. 23.

Si peritus, licèt ambitioſus, vel aliàs malus, promouetur, ſpes tamen de ipſo habetur, quia, *quis ſcit ſi conuertatur* & pœniteat, fiatque bonus hodie, qui heri malus, ſed de fatuo & inſcio promoto, nulla ſpes eſt. Rarò enim Dominus de inſipiente & inſcio ſuſcitat & facit ſapientem, ſicut de peccatore pœnitentem. Item Leuit. cap. 4. *Si peccauerit* ſynagoga *per ignorantiam*, vel populus, vel Princeps, vel priuata perſona, hæc & hæc faciet, & rogante pro eis Sacerdote propitius erit ei Dominus. Hinc (inquit Auguſtinus) patet differentia inter peccatum Sacerdotis & peccatum populi. Quia ſcilicet Sacerdos non dicitur peccare per ignorantiam. Non enim licet ei ignorare mandata Domini: quia non legitur quis orare pro Sacerdote: quia, ſicut ait Salomon: *Si percuſſus fuerit incantator à ſerpente; Quis medebitur ei?* Item Dominus pro Petro & ſucceſſoribus eius, inquit: *Duc in altum rete*, id eſt, in profundum diſputationis Sacræ Scripturæ intellectum & inquiſitionem, ſi dubij

Ioel 2. — Eccli. 12. — Luc. 5, 4.

dubij casus emerserint: vt sic videas quid agendum sit, qu id non. Item idem Apostolis: *Colligite fragmenta ne pereant*, id est, minutias fragmentorum, id est, subtilium sententiarum, & secreta mysteria, quę rudes capere nequeunt, & etiam quæ subterfugiunt manus *prandentium*, hoc est, intellectum & inquisitionem disputantium, inuestigate & memoriter tenete, sicut cophini & perfecti pleni edulio verbi Dei, vt pro tempore & loco ea pauperibus, etiam inscijs, erogetis. Item: Dominus distinguens ministros Ecclesię in *Apostolos, Euangelistas*, &c: *Pastores & Doctores* coniungit. Ob hoc etiam Apostolus describens *Pastorem* Ecclesiæ, in fine descriptionis eius, (quasi vitalem & substantialem differentiam) ponit *Doctorem*, qui sciat scilicet contradicenti sanę fidei resistere, & paratus sit *omni poscenti reddere rationem, de fide, & spe*, & bonis moribus Ecclesiæ.

Ioan. 6,12.

Ephes. 4,11.

1. Pet. 3,15.

Item Hieronymus de Heluidio, qui vnicum & horrendum monstrum in Galliâ, solus in vniuerso mundo Sacerdos laicus fuit, qui tamen quoad ordinationem dictionum congruè, quoad intellectum verò impiè scripsit quędam de Beatâ Virgine Maria. Item: Si ex præcepto Domini, hospes vnius noctis cum tantâ diligentiâ est eligendus, ne fama prædicationis maculetur infamiâ hospitis; Quantò diligentiùs eligendus est Sacerdos, non hospes, sed rector Ecclesiæ futurus, per plura tempora? qui cum tantâ maturitate & sollicitudine est ordinandus, cum quantâ est deponendus?

Epist. aduersus Helui. de perpetuâ Virginitate B. Mariæ.

Matt. 10,11.

CAPVT LVI.

DE OFFICIO PRÆLATORVM.

AD indignam autem promotionem indignorum, immò veriùs intrusionem repellendam & confutandam, intueri libet officium Prælatorum (quo nomine ruralis Sacerdos etiam comprehendatur.) Quod attentare cùm timeant viriles & perfecti, desinant ad id exequendum intrudi, vel etiam canonicè eligi, indigni præsumptuosi. De hoc ait Moyses Numer. ca. 27. *Prouideat Dominus Deus spirituum omnis carnis, virum qui sit super multitudinem hanc, & possit exire, & intrare ante eos. Exire*, vt Pastor pro ipsis contra hostes visibiles & inuisibiles: *Intrare*, tabernaculum & Ecclesiam, vt pro eis oret. *Et ducere illos*, ad bellum *contra spiritales nequitias*, verbo & exemplo, sicut Dux eorum; *& introducere eos*, tandem in Ierusalem supernam: *Ne sit populus Domini, sicut oues sine Pastore*. Item ibidem: *Tolle Iosue filium Nun, virum in quo est Spiritus Dei, & pone manum tuam super eum, qui det præcepta vitæ filijs Israël: quo consulente Dominum, ad verbum eius egredietur ad bellum, & ingredietur tabernaculum, ipse primò, & omnes filij eius cum eo, & cætera multitudo*. Item Genesis cap. 46. Dixit Ioseph fratribus suis: *Cùm vocauerit vos Pharao & dixerit:*

Eph. 6.

Nu. 27

Num. 27,21.

Quod

Genes. 47. *Quod est opus vestrum? respondebitis: Viri Pastores sumus ab infantiâ. Ad peregrinandum in terram tuam venimus.* Ecce quia vbique virilitas præcedit gradum prælationis. Maxima enim pars religionis animo constat: animositas enim valde necessaria est Prælato, qui si timet, actum est de eo. Horatius:

Lib. 3. Ode. 3. initio.

Si fractus illabatur orbis,
Impauidum ferient ruinæ.

Ierem. 1. Genes. 28. Greg. Hom. 12. in Euangelia.

Item: Ieremias, licèt sanctificatus ex vtero, & Domino etiam iubente, officium & onus Pastorale veritus est subire (*Terribilis est enim locus iste*) dicens: *A, a, a, Domine Deus; Ecce nescio loqui, quia puer ego sum*, & elementarius vitâ. Cuius autem vita despicitur, restat vt prædicatio contemnatur. Elementarius etiam scientiâ: oportet autem Prælatum esse Doctorem. Elementarius etiam facundiâ: ineloquens autem quantùm prodest exemplo, tantùm nocet silentio. Nam latratu canis, baculoque Pastoris luporum rabies arcenda est. *Et dixit Dominus ad me: Noli dicere, quia puer ego sum, quoniam ad omnia quæ mittam te ibis, & vniuersa quæcumque mandauero tibi loqueris. Ne timeas à facie eorum, quia ego tecum sum. Ecce dedi verba mea in ore tuo, ecce constitui te super gentes & regna; Vt euellas*, arguendo vitia; *Et destruas*, auctoritatibus improbando; *Et disperdas*, ijs, & mundo abrenuntiari faciendo; *Et ædifices*, prædicando, consolando, fouendo; *Et plantes*, confessiones audiendo, & satisfactionem iniungendo.

Item Ps. 102. *Benedicite Domino omnes Angeli eius*, Ministri & Prælati Ecclesiæ *potentes virtute, facientes*, non tantùm prædicantes, *verbum illius. Ad quid? Ad audiendam vocem sermonum eius.* Hoc est, vt vitâ bonâ vestrâ, præcepta illius audibilia faciatis. De facili enim auditur Prędicator, qui facit & viuit ita, vt prędicat: Qui aliter viuit & aliter prædicat, facit vt verbum Dei nō audiatur, vel ei credatur. Ierem. c. 1. *Tu ergo accinge lūbos tuos, & surge, & loquere ad eos omnia quæ præcipio tibi. Ne formides à facie eorum, nec enim timere te faciam vultum eorum*, sed sicut Ezechieli cap. 3. *Dedi tibi frontem æneam, duriorem frontibus eorum, vt adamantem & silicem*: faciemque *dedi tibi valentiorem faciebus eorum.* Et Ieremias: *Ego quippe dedi te hodie in ciuitatem munitam, & in columnam ferream, & in murum æreum super omnem terram Iuda:*

Ezech. 3. Cap. 1.

Notabiliter notandum quòd Iob, Helias, Hieremias, Ioannes, non nisi accinctis lumbis, quidam tunicis pelliceis, quidam corrigijs, quidam asperitate vitæ & maceratione carnis missi sunt ad prædicandum. Hoc idem præceptum dedit Dominus Apostolis, dicens: *Sint lumbi vestri præcincti, & pòst, lucernæ ardentes.* Ituro enim ad bellum, primò est infrænandum iumentum corporis, crucifixione illius *cum vitijs & concupiscentijs*, abstinentiâ & continentiâ, ne homo ruat in præcipitium, & vt composito gradu vehat tantum insessorem, id est, Spiritum Sanctum. Ad quod rigida & austera vita decet Prædicatorem, non mollis & eneruis. Prælatus autem ciuitas est munita virtutibus: columna

Luc. 12. Gal. 5.

lumna ſuſtentans Eccleſiam: murus, eam tuendo, ad quem, ſicut ad ciuitatẽ refugij, confugiendum ſubditis. Quia *Glorioſa dicta ſunt de te ciuitas Dei.* Hæc eſt ciuitas, ſcilicet Prælatus, quæ non expugnatur. *Pſ.86.*

Item: Accedens ad officium paſtorale attendat, quòd inter iudices nullus iudicare voluit populum, niſi priùs ſuſcitato ſpiritu eius à Domino ad hoc exſequendum. Vnde ſuſcitauit Dominus ſpiritum Othoniëlis, ſpiritum etiam Delboræ Propheti ſſæ, antequam iudicaret populum. Spiritum etiam Gedeonis, qui niſi dato ſibi ſigno velleris compluti & areæ aridæ, deinde è contrario, areæ complutæ & velleris ſiccati voluit iudicare populum. Nec tu ad hoc officium accedas, niſi priùs datis tibi, non dico ſignis miraculorum, ſed ſignis virtutum & bonorum operum. Item Exodi 3. ait Dominus Moyſi: *Veni mittam te ad Pharaonem, vt educas populum meum de Ægypto.* Cui Moyſes: *Quis ego ſum,* ſcilicet inſufficiens, & nihil, *vt vadam ad Pharaonem, & educam Filios Iſraël de Ægypto?* Cui Dominus: *Signum habebis quòd miſero te,* ſcilicet mutationem virgæ in colubrum, & vice versâ colubri in virgam: ſignum etiam manûs miſſæ in ſinum & factæ leproſę, extractæ & mundatę: ſignum etiam mutationis aquæ in ſanguinem. Cui Moyſes: *Obſecro Domine, non ſum eloquens ab heri & nudiuſ-tertius, & ex quo locutus es ad ſeruum tuum impeditioris & tardioris linguæ ſum. Obſecro,* inquit, *Domine, mitte quem miſſurus es,* ſcilicet digniorem & eloquentiorem me, Aaron. Auguſtinus: Secundùm Hebræos gracilem & tenuem vocem habuit Moyſes, & neceſſe erat, clamosâ voce vti, quia propter Regium faſtum prope accedere non permittebatur: & eſt ſumma, quia nec tardus linguâ erat, nec ſe ineloquentem profitebatur, cui Dominus *dedit verba ſua in os eius.* Erat autem, quantùm ad Ægyptios, ſonoræ vocis & eloquentiæ incomparabilis, ſed ſe reputabat ad hoc officium inſufficientem. Qui autem credit ſe eſſe ſufficientem, inſufficiens eſt; & qui putat & credit ſe eſſe inſufficientem, ſufficiens eſt, & benepatiens, & humilis, vt annũtiet: *Quod enim ſapiẽtius & fortius eſt hominibus,* ſtultũ eſt *Deo; & quod ſtultum eſt Deo, ſapientius & fortius quolibet homine.* Item 2. Tim. 2. *Sollicitè autem cura teipſum probabilem exhibere Deo operarium,* id eſt, merito vitæ te talem apud Deum exhibeas, vt tibi populus obediat. *Inconfuſibilem,* vt dictis opera conſonent; nec erubeſcas, vel timeas euangelizare. Idem in primâ ad eundem: *Attende tibi* primò, *& doctrinæ* pòſt. Quo nomine officium totum Prælati intellige. Et in Act. Apoſt. cap. 20. *Attendite vobis & vniuerſo gregi, in quo poſuit vos Spiritus Sanctus Epiſcopos, regere Eccleſiam Dei. Rectè tractantes veritatis verbum,* rectè docentes proximum, verbo, & exemplo ſcilicet, & pro competentiâ ſingulorum, vt ita baculus paſtoralis conuertatur in ſe, *& os turturis retorqueatur vſque ad aſcellas.* Vnde Dominus in Euangelio: *Quis putas eſt fidelis ſeruus & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam,* & nihil priuati amoris, ſcilicet timoris, vel lucri *ſuper familiam ſuam, vt illis in tempore*

Iudic. 1. *Iudic. 4.* *Exo. 3.* *Exo. 4.* *Exo. 7.* *Exo. 4.* *Gloſſa interl. ad illũ locum Exodi 4 & Aug. l. 2. q. in Exod. q. 10. Exod. 4.* *1. Cor. 1.* *Ver. 15* *1. Tim. 4, 16.* *Act. 20 28.* *2. Tim. 2, 15.* *Leu. 1. ver. 17. & 5. verſ. 8.* *Luc. 1 42.*

Ibid. (quia prædicatio si assidua sit, vilescit) *tritici det mensuram*, secundùm capacitatem auditorum vel singulorum. *Beatus ille seruus* &c.

In expositione inchoatâ epis. ad Rom. ante mediũ. Augustinus: Quid sibi vult quòd Apostolus in salutatione Prælati tria ponit, scilicet, *Misericordiam*, id est, peccatorum remissionem, *Et pacem*, id est, tranquillitatem mentis, & quasi quandam prælibationem pacis æternæ, *Et gratiam*. In salutatione autem * personarum priuatarum, duo prima tantùm; ideo, inquam, quia præter illa, gratia ad robur & fortitudinem Prælato est necessaria. Cui sicut Iosue successori Moysis ter dicitur: *Confortare & esto robustus*. Item: Cùm Ecclesia traditur indigno, potest Heli cum Filijs Israël conqueri & dicere: *Heu translata est gloria Domini de Israël, quia capta est arca Domini. Philisthim enim asportauerunt eam à lapide adiutorij in Azotum*, id est, ignis patris mei, in ignem concupiscentiæ, *& intulerunt eam in templum Dagon*, piscis tristitiæ, in Ecclesiâ negotia & lucra sæcularia quæritantes. Tunc Iacob defleat Ioseph venditum & vinctum in carcerem Phutiphari Eunucho, cùm Ecclesia & Sacramenta Ecclesiastica Eunuchis mollibus, sterilibus & indoctis dispensanda committuntur. Hoc idem deflet Ieremias in Threnis, dicẽs: *Egressus est à Filiâ Sion omnis decor eius: Facti sunt omnes Principes velut arietes non inuenientes pascua, & abierunt absque fortitudine*, Pastoris scilicet, *ante faciem subsequentis*, diaboli fugantis eos. Vnde, quia *facti sunt hostes eius in capite, paruuli eius ducti sunt in captiuitatem ante faciem tribulantis. Percusso Pastore, dispergentur oues gregis*. Item idem: *Manum suam misit hostis ad omnia desiderabilia eius, quia vidit gentes*, id est, gentiliter viuentes, *ingressas Sanctuarium suum*, id est, promotos in Ecclesiâ, *de quibus præceperat Deus ne intrarent in Ecclesiam tuam*: In quâ *quoniam erectus est inimicus*, *Deposita est vehementer, non habens consolationem vel consolatorem*, adeo vt iam cum Prophetâ pro indignorum promotione dicat lugendo: *Deus venerunt gentes in hæreditatem tuam, polluerunt templum Sanctum tuum, posuerunt Ierusalem*, Sanctam Ecclesiam, *in pomorum custodiam*. Immò, vt minor sit cura hodie de adhibendis custodibus animarum regendarum, quàm de adhibendis custodibus pomorum vilium (de quibus hoc hodie porcis comedendum relinquitur) non eorum de quibus in Canticis: *Omnia poma noua & vetera reseruaui tibi, Dilecte mi*, vt minor sit sollicitudo de Clauibus Petri, quàm de Clauibus cellarij. Itẽ ad Ro. 1. *Desidero videre vos, vt aliquid vobis impertiar gratiæ spiritualis*. Prælati enim potius interest dare subditis, quàm accipere ab eis, in quibus tamẽ, si bene militauerit, pro se aureã, pro illis custoditis aureolã accipiet. De quâ gratiâ subdit: *Veniã ad vos*, scilicet, ad cõfirmandos vos in fide; *Id est simul cõsolari in vobis per eam quæ inuicẽ est fidẽ vestram, atq; meã*. Item in eâdẽ c. 1. *Proposui venire ad vos, vt aliquem fructũ habeã in vobis, sicut & in cæteris gentibus*, potiùs dãdo vobis, quàm accipiendo. Quod confirmans Dominus in Euangelio, ait: *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, vt eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat*. Quasi diceret:

Marginal notes: * Vt in vtrâque ep. ad Tim. — Iosue 1. — 1. Reg. 4. — 1. Reg. 5, 1. — Genes. 39. — Ca. 1, 6 — Ierem. 10. — Matt. 26. — Thren. 1, 7. — Ver. 9. — Ps. 78. — Ca. 7, 13. — Ver. 11. — Ver. 13. — Ioan. 15, 16.

diceret: Fructum quærite vobis, in subditis, ęternum & permanentem, non temporalem, qui non permanet. Item in eodem: *Græcis ac Barbaris debitor sum, sapientibus & insipientibus; ita, quod in me promptum est & vobis, qui Romæ estis, Euangelizare.* Apostolus promptus fuit Euangelizare, antequam ad hoc officium accederet. Noc accessit ad hoc, vt postea promptus fieret ad illud, sicut ij, qui applicandi sunt doctrinæ, cùm deberent docere.

Rom. 1, 15.

Item 4. Reg. 11. *Pepigit igitur Ioiada Pontifex fœdus inter Dominum & Regem, inter Deum & populum: Inter Regem & populum, vt esset populus Domini,* obediens Deo & Regi. Prælatus enim mediator est inter Deum & prædictos, qui pacisci habet, & componere pacem inter Dominum & subditos. Sed quis sit mediator eius, si conuersus fuerit in lupum & mercenarium, non legitur: sed sine custode, sub prætextu officij friuolis quibusdam rationibus se tuens, desæuit in subditos, qui tamen successit in locum & ministerium Heliæ. Cui cum igneo curru insistente quatuor rotis raperetur in cęlum, ait Eliseus, *Pater mi, Pater mi, currus Israël & auriga eius.* Geminatio dictionis notat paternum affectum, & officium paternum exhibendum filijs. Debet enim Prælatus inniti & subuehi quatuor rotis, id est, quatuor Cardinalibus virtutibus. Oportet enim Prælatum esse iustum, fortem, temperatum, prudentem, qui est currus Dei & Ecclesiæ, non Pharaonis.

4. Reg. 2.

Habet enim eam regere, portare & sustentare exemplo Sanctæ conuersationis, verbo prædicationis, beneficio temporalis consolationis, suffragio obsequij & deuotæ orationis; qui, vt auriga Ecclesiæ, sibilum, & cantum, & alia lenimenta habere debet, quibus demulceat & consoletur eam. Vnicum etiam aculeum in manu, vt boues (id est, caro) cùm recalcitrant, stimulet & flagellet; vt composito gradu vehat sessorem suum, id est, spiritum suum, quod & in baculo pontificali notatur. Nunc autem bubulci nostri plures habent stimulos & causas pungendi, & nullum lenimen. Vnde quidam:

> *Pastor oues cura, sicut docet ista figura,*
> *Attrahe per primum, medio rege, punge per imum.*
> *Attrahe, sustenta, stimula, vaga, morbida, lenta.*

Item Ezechiel cap. 3. *Fili hominis speculatorem dedi te domui Israël* &c. Et cap. 13. *Fili hominis vaticinare ad Prophetas* &c. Et cap. 22. *Fili hominis, versa est mihi domus Israël in scoriam* &c. Et cap. 44. *Et populum meum docebunt, quid sit inter sanctum & pollutum; & inter mundum & immundum ostendent eis.* Et cap. 44 *Fili hominis pone cor tuum, & vide oculis tuis, & auribus tuis audi omnia, quæ ego loquor ad te &c.*

CAPVT LVII.

CONTRA NEGLIGENTIAM PRÆLATORVM.

Ver.13 APostolus scribens contra negligentiam Prælatorum 1. Timoth. 4. ait: *Attendite Pastores lectioni*, & pòst, *exhortationi* iam volentium *& doctrinæ* nescientium: & *noli negligere gratiam* officij tui, *quæ in te est*, *quæ data est tibi per Prophetiam*, id est, Sanctorum canonicam electionem, in quâ ex Cap.1. ver.18 pręteritis videntur dicere qualis futurus sis. Et in eâdem epist. *Vt hoc præceptum*, de informandâ & regendâ Ecclesiâ Christi, vigilanter, sollicitè & strenuè, *tibi commendo fili, ô Timothee, secundùm præcedentes in te prophetias*, id est, secundùm quod te noui habere ante hanc scientiam sacrarum literarum, quę dicuntur Prophetiæ, vel secundùm quod Spiritus Sanctus ostendit mihi de te per inspirationen vel gratiam exponendi eas, quam noui te habere, quoniam ab infantiâ sacras literas nosti, & secundùm etiam præcedentem vitam tuam, quæ debuit esse quasi prophetia, qualis futurus esses, si postmodum promotus esses. *Vt milites*, actu, *in illis bonam militiam, habens fidem*, sanam do- 1.Mach.ib.5 53. ctrinam, *& bonam conscientiam*, Item 1.Machab.c.5. *Si Iudas Machabæus*, potestas sæcularis, *erat congregans extremos exercitus, hortatusq; populum per totam viam, donec venirent in terram Iuda, & adscenderent in montem Sion cum gaudio & lætitiâ, & offerrent holocausta, eò quòd nemo ex eis cecidisset, donec reuerteretur in pace in Ierusalem*; Quantò magis Prælatus Ecclesiasticus debet ex officio congregare debiles & infirmos de Ecclesiâ, & hortari per totam viam huius vitæ, vigilanterque & strenuè eos custodire & regere, quousque adscendant in montem Domini cęlestem Ierusalem, laudentque sponsum in sęcula sæculorum in pace, eò quòd nemo ex eis cecidisset, cùm cecidissent à latere eius per custodiam Pastoris tuto itinere minantis eos per desertum in terram Iu- Ver.11 12.& seq. da? 4.Reg. 22. Si Iosias Rex Iuda adhuc puer, auditis verbis legis Domini, perlecto coram eo Deuteronomio, perterritum habuit cor, *scindens vestimen-* Ver.19 Ca.23. *ta sua*, humiliatus sedens & flens coram Domino, eò quòd pręcepta eius non obseruâsset, *percußit fœdus coram Domino*, *vt ambularet post eum* in omnibus pręceptis eius, in toto corde & in totâ animâ, *suscitaretq; verba fœderis & legis lecta* coram eo, præcipiens etiam omnia immunda vasa eijci à templo, seminifluos & immundos à ciuitate, altaria & lucos destrui, ritumque legis in omnibus obseruari: Quantò sollicitiùs & vigilantiùs spiritualis Prælatus (ad cuius pertinet officium) in prædictâ Ecclesiâ Dei curare debet, & non negligere, vel quasi surdâ aure transire, ad tonitrua & Vers.6. verba Domini non euigilans? Item Ieremias comminans Prælatis propter socordiam, torporem & negligentiam ipsorum cap. 50. ait: *Grex perditus factus est populus meus: Pastores eorum seduxerunt eos, feceruntq; vagari in mon-*

tibus superbiæ, *de monte in collem*, de peccato in peccatum, *transierunt. Obliti sunt cubilis sui*, à quo tria hominem expellunt, fumus, stillicidium, & litigiosa uxor. *Omnes qui inuenerunt, comederunt eos, & hostes eorum dixerunt: Non peccauimus, pro eo quòd peccauerunt Domino decori iustitiæ.* Item: Dominus totam Galilæam circuibat prędicans, & curans languores populorum, docens in hoc officium Prælati, in quo exercendo debet esse vigilans, vtilis, sollicitus, impinger, & strenuus. Item Isaias cap. 52. *Ablatus est populus meus gratis*: Per incuriam Pastorum; *Dominatores eius iniquè agunt dicit Dominus, & iugiter totâ die nomen meum blasphematur.* Vnde Ezech. cap. 36. *Propter vos iugiter nomen meum blasphematur inter gentes*, quia populus hodie, non sicut, imò plusquam Sacerdos, & Sacerdos minus, non sicut populus. Contra cuiusmodi Sacerdotes Apostolus scribens 1. ad Timoth. cap. 4. ait: *Nemo contemnat adolescentiam tuam, sed exemplum esto fidelium in verbo*, & prædicatione, *& conuersatione* vt videntes tuam, etiam à licitis pluribus, continentiam, ipsi Sancti comparatione tui indignos se esse iudicent. Nihil enim est quo magis lędatur Ecclesia, quàm quòd laicos videt esse meliores clericis. Item Isaias c. 28. *Audite verbum Domini viri illusores, qui dominamini super populum meum. Dixistis enim* (opere, si non verbo) *percussimus fœdus cum morte.* (Vnde Salomon: *Sponsiones fecerunt vsque ad mortem*,) *& cum inferno fecimus pactum. Flagellum inundans cùm transierit non veniet super* eos, vel *nos.* Isaias hoc de ijs dicit: *Quia posuimus mendacium spem nostram, & mendacio protecti sumus: sed væ vobis, qui præ ebrietate*, indiscretione, & negligentiâ *errauistis. Sacerdos & Propheta nescierunt, præ ebrietate absorpti sunt à vino*, luxuriâ & iucunditate, & delectatione temporalium. *Errauerunt in ebrietate*, in discretione & superfluitate, aliosque errare fecerunt. *Nescierunt videntem, ignorauerunt iudicium. Omnes enim mensæ repletæ sunt vomitu sordibusq́ue, ita vt non esset vltrà locus.* Vsque enim ad os repleta est Ecclesia in Prælatis stercoribus temporalium, desidiâ, auaritiâ, adeo vt laicis locum in his non relinquant, sed eos superent. Propterea, *Væ vobis desertoribus populi mei, qui inijstis consilium, & non ex me; qui ordiremini telam, & non per Spiritum Sanctum; qui additis peccatum super peccatum, qui ambulatis*, pompaticè, *vt descendatis in Ægyptum, & os meum non interrogastis, sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis, habentes fiduciam in vmbrâ Ægypti*: Diuitijs & pompâ sæculari. Vnde Amos cap. 6. *Væ qui opulenti estis in Sion optimates capita populorum ingredientes pompaticè domum Israël. Propter quod emittam famē in terram, non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei. Quia Paruuli petierunt panē, & non erat qui frangeret eis*: Immò adest qui panem spiritualem verbo & exemplo, corporalem etiam rapinâ auferat. Vnde & Psal. 104. *Et vocauit famem super terram, & omne firmamentum panis contriuit. Misit ante eos virum, in seruum venundatus est Ioseph. Humiliauerunt in compedibus pedes eius, ferrum pertransijt animam eius, donec veniret verbum eius.* Ecce, quæ

Vers. 7.

Matt. 4, 23.

Vers. 5.

Ver. 12

Sap. 1.

Isa. 28 7.

Isa. 30 1.

Amos 6.

Thren. 4.

Ps.104 19. Act.2.

Prelatus pati debet pro populo, vt ei veniat, & antequam ei veniat, verbum quod prædicet eis. *Eloquium Domini inflammauit eum*, quia qui non ardet, non incendit: *Ignitum eloquium* non capit frigidum pectus. Spirituſ-Sanctus in igneis linguis deſcendit ſuper Apoſtolos antequam prædicarent. Baſilio etiam prædicante, viſa eſt lingua ignea egredi de ore eius; Et Sebaſtiano prędicante Angelus videbatur ei tenere librum, de quo vniuerſa eius prędicatio procedebat. Poſt hoc autem: *Miſit Rex, & ſoluit eum, Princeps populorum, & dimiſit eum. Conſtituit eum Dominum domus ſuæ, & Principem omnis poſſeßionis ſuæ, vt erudiret Principes eius ſicut ſemetipſum, & ſenes eius prudentiam doceret* &c. Poſt quem: *Miſit Moyſen ſeruum ſuum, Aaron quem elegit ipſum. Nemo aſſumit ſibi honorem, ſed qui vocatus eſt à Deo tanquam Aaron. Qui enim gladium acceperit, gladio peribit. Poſuit in eis verba ſignorum ſuorum & prodigiorum in terrâ Cham.*

Ps.104 · Heb.5. · Matt. 25. · Ps.104

Gen.41 · Exo.12 · Ver.16 17.18. vſque ad 24.

Nota in his omnibus ordinem, gradus, & officium Prælati, qui vt Ioſeph in Ægypto paſcere debet populum Dei, & vt Moyſes ab Ægypto educere. Item Lucas in Sermone Apoſtoli habito ad Epiſcopos & Sacerdotes in Aſiâ conuocatos Miletum (qui ſcribitur in Actis Apoſtolorum cap. 20.) breuiter comprehendente curam omnem, & paſtorale officium habendum circa ſubditos, ait Apoſtolus ſibi, *Ne mora fieret in Aſiâ. Feſtinabat, ſi poßibile eſſet, vt diem Pentecoſtes faceret Ieroſolymis.* Ergo Prælatus in maioribus ſolemnitatibus non debet abeſſe Eccleſiæ ſuæ. *A Mileto autem mittens Epheſum, vocauit maiores natu, ſenes, Eccleſiæ. Qui cùm veniſſent, & ſimul eſſent, dixit eis: Vos ſcitis à primâ die quâ ingreſſus ſum in Aſiam, qualiter per omne tempus vobiſcum fuerim, ſeruiens Domino in omni humilitate, & lachrymis, & tentationibus quæ acciderunt mihi* ex Iudæis: *quomodò nihil ſubtraxerim vtilium, quòminus annuntiarem vobis* incognita ſalutis, *& docerem vos publicè*, in Eccleſiâ, *& per domos teſtificans Iudæis & gentibus pœnitentiam & fidem*, & alios mores *in Dominum Ieſum Chriſtum. Et nunc alligatus à Spiritu vado in Ieruſalem, quæ in eâ ventura ſunt mihi ignorans, niſi quòd Spirituſ-Sanctus per omnes ciuitates proteſtatur mihi, dicens: Quoniam vincula & tribulationes me manent. Sed nihil horum vereor, nec facio animam* vel vitam *meam pretioſiorem quàm me*: Multò minus ſua, qui nulla habuit, *Dummodò conſummem curſum meum & miniſterium quod accepi à Domino Ieſu, teſtificari Euangelium gratiæ Dei.* De quo miniſterio Apoſtolus 2. ad Timoth. c.4 ait: *Tu verò vigila, & in omnibus labora*, tam peruerſos quàm bonos rectè docendo, *opus fac Euangeliſtæ*, confirma opere, quòd prædicas ore, *miniſterium tuum imple* ſic: *Sobrius eſto*, diſcretus in omni opere tuo, carens omni ſuperfluitate, etiam licita abijciendo. *Omnis enim qui in agone contendit, ab omnibus ſe abſtinet.* Sequitur: *Et nunc ſcio, quia ampliùs non videbitis faciem meam vos omnes, per quos tranſiui, prædicans regnum Dei. Quapropter conteſtor vos hodiernâ die, quia mūdus ſum à ſanguine omnium veſtrûm. Non enim*

Act.20 ve.24. · Verſ 5. · 1.Cor. 9.v.25 · Act.20 ver.25

enim subterfugi, id est dimisi, *quò minus annuntiarem vobis omne consilium Dei*: Aliquem sermonem doctrinę necessarium ad salutem. Ergo si quò minus annuntiâsset eis reus esset animarum ipsorum. Si enim frater fratris, proximus proximi, tenetur esse custos (alioquin *vox sanguinis fratris clamabit ad Dominum de terrâ*) multò magis & Prælatus custos animarum esse tenetur, pro quibus spopondit, quòd oues infirmas, etiam super humeros portans, introducet in ouile cæleste, omnia præponens, immò proprium corpus exponens morti propter illas. Gen.4

De eodem Ierem. cap. 48. *Maledictus qui prohibet gladium suum à sanguine*, à peccati mactatione. Gregorius: Potest hæc maledictio & omnibus conuenire, quantò magis Prælatis? *Gladium à sanguine prohibere*, est prædicationis verbum, à carnalis vitæ interfectione retinere. Item 3. Reg. cap. 20. *Hæc dicit Dominus: Quia dimisisti virum dignum morte de manu tuâ, erit anima tua, pro animâ illius, & populus tuus pro populo illius*. Sequitur. *Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo. Ego scio quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi. Et ex vobis-ipsis exurgent viri loquentes peruersa, vt abducant discipulos post se. Propter quod vigilate, memoriter retinentes, quoniam per triennium nocte & die non cessaui cum lachrymis monens vnumquemque vestrûm. Et nunc commendo vos Deo, & verbo gratiæ eius*, Verbo Incarnato, qui vobis prędicauit, vel verbo quod ipse, & ego per eum vobis prędicaui, vt sit custos vestri. Vnde 2. Petri 1. *Habemus propheticum sermonem firmiorem, cui bene facitis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies elucescat, & Lucifer oriatur in cordibus vestris. Argentum & aurum, aut vestem nullius concupiui.** G. In hoc agnoscuntur & dignoscuntur lupi, quòd huiusmodi concupiscunt & exigunt, quod non veri Prælati. *Vos ipsi scitis, quoniam ad ea quæ mihi opus erant, & ijs qui mecum sunt, ministrauerunt manus istæ*. Exemplum operandi, signum est Episcopis, quo discernuntur à lupis. *Omnia ostendi vobis, quoniam sic laborantes oportet suscipere infirmos ac meminisse verbi Domini Iesu (quoniam ipse dixit) Beatius est magis dare, quàm accipere. Et cùm hæc dixisset, genibus positis orauit cum omnibus illis*, commendans illos Deo. *Magnus autem fletus factus est omnium, & procumbentes supra collum Pauli osculabantur eum, dolentes maximè in verbo quod dixerat, quoniam ampliùs faciem eius non essent visuri, & reducebant eum ad nauem*. Bonus Princeps & Rector est, in cuius discessu subditi dolent & flent, maximè non visuri eum ampliùs.

Ver.10 Part.3 cura Pasto. ral. Admonit.26. Act.20 Ver.19 Act.20 ver.33 *G. id est Glossa. Act.20 ver.37 & 38.

CAPVT LVIII.

DE SPIRITVALI PATIENTIA PRÆLATORVM.

PRæcipua virtus & ornamentum Prælati est patientia, quam commendans Apostolus sicut valde necessariam Prælatis in 2.epist.ad Cor.c.12. Ver.12 ait: *Et si nihil sum inter vos, signa tamẽ Apostolatus mei facta sunt super vos in omni patientiâ*. Nota, *Omni*. Item Dominus: *Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporum, estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ*. Et iterũ: *Qui percusserit te in vnâ maxillâ, præbe ei & aliam; & qui abstulerit tibi tunicam, præbe ei & pallium*; & ablato equo, cum Eremitâ dicas: Quin etiam & scuticam tene. Item 4.Reg.2. Elisæus ad Heliam: *Pater mi, currus Israël & auriga eius*, id est, sustentator & rector. Super hoc Greg. lib. Moral 20. & in hom. 21. lib. 2. super Ezech. ait: Amica potestati penè semper est impatientia, eiq; malè subiectæ imperat; quia quod ipsa sentit, potestas facilè exsequitur. Sed Sancti Prælati plus se interiùs patientię iugo subijciunt, quàm foris hominibus præsunt. Et ideo plus aliquorum seditiosorum tumultus tolerant, quò se de eis vlcisci ampliùs possunt, & ne vnquam ad illicita transeant, plerumque etiam nolunt pro se exsequi quod licet, subiectorumque strepitus sufferunt, per amorem increpant, quos per mansuetudinem portant, etiam docere non cessant; scientes scriptum esse: *Doctrina viri per patientiam dignoscitur*.

Matt. 10. — Greg. in dial. Ver. 12. Lib. 20 c. 28. — Prou. 19.

Si itaque doctrina in patientiâ est, tantò quisque doctus ostenditur, quantò ampliùs patiens fuerit. Hinc est quòd bonus discipulus, Magistrum in aëre tolli vidẽs, clamat: *Pater mi, Pater mi currus Israël, & auriga eius*, Quid est quòd currus & auriga dicitur, nisi quòd auriga agitat, currus portat? Doctor ergo qui mores populi per patientiam sustinet, & Sacri Eloquij verbis docet, & *currus* dicitur & *auriga*. *Currus*, quia mala tolerando portat; *auriga*, quia exhortando agitat & excitat. *Currus*, quia mala sustinet; *auriga* quia populum bonis admonitionibus exercet.

4. Reg. 2.

CAPVT LIX.

DE SOLLICITVDINE ET HVMILITATE PRÆLATORVM.

DE sollicitudine & humilitate Pastorali, quarum nutrix est paupertas, quæ contempta multùm obest, obseruata verò maximè prodest. Vnde Dominus pręcipiens Apostolos & eorum successores exoneratos esse à curis sæculi, & diuitijs temporalibus, ait: *Nolite possidere aurum vel argentum, neque pecuniam*

pecuniam in vasis vestris. Prædicatori enim, qui ad contemptum diuitiarum hortari debet, amputatio prope necessaria est, ne portans opera sęculi, & onus sæcularium negotiorum minùs vacet officio suo. Tanta enim fiducia debet illi esse in Deo, vt præsentis vitæ sumptus, etsi non præuideat, tamen sibi non defuturos certissimè sciat. Quare autem hæc eis pręcipiat, subdit (quia omnia necessaria eis debentur, ab ijs quibus prædicant) *Dignus est operarius cibo suo.* Nota, *suo.* Et cuiusmodi *suo?* Audi Lucam hoc determinantem. *Edentes & bibentes, quæ apud illos sunt.* Et ne lautiora & pretiosiora, quàm *quæ apud illos sunt*, quærantur, subinfert: *Quæ apponentur vobis.* Si ergo cibum quæris, necesse est, vt modicitatem Apostolicæ prędicationis amplectaris, vt obserues principium mandati, scilicet: *Ne possideas aurum vel argentum.* Si tibi, vt successori Apostolorum, expetis à subditis, quibus operaris, cibum erogari: Quomodò finis mandati obseruabitur (immò multis etiam canonibus obseruatur vel confirmatur) sine principio eiusdem? Inciuile est partem legis aperire, & obseruandam esse asserere, partem verò abscondere, vel de eâ, quasi non obseruandâ, disputare. Vel quâ auctoritate derogabitur primæ parti pręcepti? si dixeris consuetudine & vsu vtentium in contrarium, localia & temporalia & personalia esse asserens præcepta Ecclesiastica, nihil soliditatis habebit Euangelium, cui obuiat Dominus, dicens: *Quod vni dico, omnibus dico.* Si dixeris, quia hoc non possideas, sed ad vsus pauperum reserues, ita & laicus. Nihil ampliùs ergo tibi in hoc præcipit, quàm laico. Item Dominus: *quàm difficile, qui pecuniam habent, intrabunt in regnum cælorum: Faciliùs est camelum intrare per foramen acus, quàm diuitem intrare in regnum cælorum.* Mirantibus autem & obstupescentibus discipulis in verbis eius, dixit ei Simon Petrus: *Ecce nos reliquimus omnia*; etiam voluntatem habendi. In numero enim diuitum computatur, qui diuitias concupiscit, etsi eas non habeat. Sequitur. *Et secuti sumus te. Quid ergo erit nobis?* Respondit: *In regeneratione, cùm sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israël.* Pro quo præmio Ioannes *relictâ sindone profugit ab eis, Ioseph relicto pallio, Matthæus etiam relicto telonio,* & ratiocinijs vectigalium relictis etiam cum periculo, secutus est Dominum. Ille etiam vir Euangelicus volens sepelire patrem, præcipitur à Domino relinquere sepulturam patris sui, & sequi eum. Ergo multò magis Prælato præcipitur relinquere strepitus belli, & onus, & curam temporalium. Sed quomodò Pręlati (successores Apostolorum) huius temporis dicunt: *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te*, cùm temporalibus abundent etiam supra laicos, cùm *omnia ea inquirant, quæ gentes*, cùm thesaurizent sic contra præceptum Domini multiplicantes aurũ & argentum, equos & phaleras, & pompam sæculi quod etiam Regibus Israël prohibitum erat, ne reducerentur in Ægyptum? Si dixerint quia *omnia reliquerint*, eò quòd patrimonium & propria

Matt. 10. — Matt. 10, 10. — Luc. 10, 7. — Matt. 10. — Marci 13. — Luc. 18 — Matt. 19. — Ibid. — Marci 14. — Genes. 39. — Mat. 9 — Mat. 8 — Mat. 6 — Deut. 17.

non habeant, ſed tantùm diſpenſationem rerum pauperum ſibi creditam, ſic reliquerunt omnia Imperatores multi & Reges, vt illi qui ex electione ſuccedunt in regnum, non ex hęreditate. Si dixerint: *Ecce nos reliquimus omnia*, quia Deo omnia poſtponimus; ſimiliter ad hoc tenentur & coniugati. Vel quomodò prædicabunt ſubditis diſpergere, & erogare bona ſua pauperibus, qui diſperſa non ceſſant congregare & reponere? Tutiùs eſſet, nec habere vnde alijs erogarent. Vel ſi non reliquerunt omnia, Quomodò cum Domino iudices venient? Item in Euangelio Ioannis: *Reliquit mulier Samaritana hydriam ſuam, & abijt in ciuitatem annuntians omnia, quæ dixit illi Ieſus*. Diſcant hinc euangelizaturi, priùs *hydriam*, id eſt, cupiditatem *relinquere*, & onus & curam ſęculi deponere, antequam curent euangelizare. Item in Euangelio Luc. cap. 22. *Facta eſt contentio inter diſcipulos, quis eorum videretur eſſe maior*. Quibus Dominus: *Reges gentium dominantur eorum, & qui poteſtatem*, largiendi *habent ſuper eos, benefici vocantur. Vos autem non ſic*. Quia etiam eorum, quæ diſtribuitis, non autores, non Domini, ſed diſpenſatores eſtis. Si ergo Prælatus Eccleſiaſticum alicui confert beneficium, & digno & gratis, potiùs accipit, quàm det: ſi autem indigno vel non indigenti, furatur res pauperum, defraudat, & ille eas rapit. Quomodò igitur Prælati eos quos promouerunt ſibi obligatos eſſe putant ad obſequendum in omnibus, & ſe eis fuiſſe beneficos turpiter improperant? Si dignè dant, id eſt, aſſignant beneficium Eccleſiaſticum, potius accipiunt quàm aliquid dent. Vel, quomodò Principes ſæculares ampliùs dominantur, quàm Eccleſiarum Prælati? Si dixeris, quia dominabiles ſunt, & non dominantur: Nunquid, & ſeruos, & ancillas & fœda, & onera, & nomina dignitatum non habent in actu, ſicut & diuites ſæculi? Nónne militant Cæſari, ſicut & Deo? Imò magis quàm Deo. Sed & de his hodie veriùs dicitur per infandam ſubtractionem negatiuæ particulæ: *Reges gentium, Vos autem pluſ-quàm ſic*, quia & in ſæcularibus & in ſpiritualibus, accincti ſunt gladio materiali, ſicut ſpirituali.

Matt. 19. · Ioan. 4. 28. · Luc. 22. · Luc. 22.

CAPVT LX.

DE STATV CLERICORVM ET INFERIORVM ORDINVM.

POſt gradum Sacerdotalem pauca perſtringenda ſunt de dignitate Diaconorum & gradu. Ad quos (quales eſſe debeant oſtendens Apoſtolus) tranſit à gradu Epiſcoporum, nomine Epiſcoporum reliquos Sacerdotes dás intelligi. Scribens itaque de Diaconibus in 1. epiſt. ad Timoth. ait: *Diaconos* ſemper oportet eſſe continentiâ corporis & mentis *pudicos*, vt Epiſcopos, *non bilingues, non multo vino deditos*, non ebrioſos, *non turpe lucrum ſectantes*, non, ementes,

1. Tim. 3.

ementes, vt cariùs vendant: *habentes mysterium fidei in conscientiâ purâ*, sanè credentes & opera fidei habentes. De quibus repeti possunt, quæ prædicta sunt de Episcopis, cùm eis eadem conueniant. *Et hi*: non ait simpliciter *Hi*, sed: *Et hi*, scilicet Diacones, sicut & Episcopi, *probentur primùm* antequam ordinētur: & ordinati in vitâ, scientiâ & facūdiâ, *& sic* probati, & ordinati *ministrent, nullum crimen habentes*. Vnde Ambrosius: Sanctum & honestū præcipit Apostolus eligi in Sacerdotem & Leuitam. Et Hieronymus: Non nisi perfectus scientiâ & moribus in Sacerdotem & Leuitam est eligendus. Et Dominus Moysi: Demum is eligatur Sacerdos & Leuita, qui dicat patri; Non noui vos. Leuitæ enim vigiles & excubiæ sunt templi, & portitores vasorum eius. Itaque: *Mundamini qui fertis vasa Domini*. Item Apostolus 1. ad Tim. cap. 5. *Manus nemini*, etsi sapiens & religiosus videatur, *citò*, sine præiudicio, & examinatione præuiâ *imposueris*. Prima autem manus impositio debetur, Diaconibus ordinandis. De nouo enim institutū est Subdiaconatum esse sacrum ordinem. Cur autem nemini citò imponenda sit manus, subdit: *Neque communicaueris peccatis alienis*: consensu, omnibus quæcumque faciet, nisi semel & iterum probaueris. Cum tantâ enim maturitate est ordinandus, cum quantâ est deponendus, immò maiori. Quia:

Turpius eijcitur quàm non admittitur hospes.

Quomodò igitur citra examinationem ordinātur claustrales, etiam clerici alterius Diœcesis per dimissorias, & etiam pueri habentes titulos contra præcepta Apostolica, quæ, quia Euangelica sunt, non recipiunt dispensationem, sed & pueri cùm præbendantur in Ecclesijs? Ob hoc videtur, quòd eorum institutio nulla sit, vel conditionalis sit, & tota pendeat de futuro, vt scilicet, cùm peruenerint ad annos discretionis, probentur, si idonei fuerint ordinari ampliùs, & ita ministrent: sin verò cedant, & alij in loco eorum substituantur. Item Laurentius ad Sixtum: Quò progrederis sine filio Pater, quò Sacerdos Sancte sine Diacono properas? Paratus enim debet esse Diaconus progreni cum Sacerdote ad sacrificium altaris, ad Martyrium, ad Euangelizandum. Experire certè vtrùm idoneum ministrūm elegeris, cui commisisti Dominici Corporis & Sanguinis consecrationem; non ad conficiendum, sed ad assistendum. Qui, sicut secretarius altaris, particeps est confectionis Eucharistiæ cum Sacerdote; non, quia sumat vel conficiat, nec quòd hoc sine eo non possit fieri, sed quia celebrius, & in maiori reuerentiâ conficitur Corpus Domini, cum præsentiâ ministerio, & testimonio illius. Quod obseruari debet, maximè in maioribus Ecclesijs, etiam in ruralibus, quæ sufficiunt duobus Ministris temporalia ministrare. Quòd autem officium sit Diaconi prædicare ex auctoritate, non elicies, nisi forsan exemplo B. Vincentij (qui loco Episcopi sui prædicauit. Cui B. Valerius: *Iam tibi fili charissime diuini verbi* &c.) Et exordinatione etiam. Committitur enim ei Euangelium, quasi diceretur ei;

1. Tim. 3, 10.

Lib. 1. Officiorum c. 50.

Ep. 128 ad Fabiolā, quæ incipit: Vsque hodie.

Nu. 3.

Isa. 52.

1. Tim. 5. 22.

Ouid. lib. 5. Trist. Elegia 6.

Ex vitâ apud Sur to. 4. & Ambr. lib. 1. offic. c. 41.

Luc.9, 60. *2.Tim. 2,2.* *Act.6.*

tur ei: Tu autẽ vade, & annuncia regnũ Dei. Illud etiam Apostoli ad hoc posset retorqueri: *Hoc commenda fidelibus, hominibus qui idonei sunt*: Vitâ, scientiâ, facundiâ hæc docere. E contrà illi septem primitiui Diacones instituti sunt ad erogandum & distribuendum cibos pauperibus, vt Apostoli liberiùs vacarent contemplationi, orationi, & prędicationi. Sed nónne Stephanus prædicauit? nonne Philippus? Ita quidem æquè, vt Apostoli, ita & alij maximè dispersi sunt. De statu Clericorum sufficienter scribit Hieronymus ad Nepotianum.

De vitâ clericorũ, incipit. Petis à me Nepotiane. *Ep. 12.*

CAPVT LXI.

CONTRA PRÆLATOS PVEROS, VEL NOVITIOS.

AD reuerentiam Sacerdotalem maximè necessaria est ætas, & quasi de substantiâ gradûs sacerdotalis. Vnde Cenomanensis Episcopus electo cuidam scibit: Est ętas, quam rigor canonicus, quia in consecratis metuit, à consecrandis excludit. Hæc si ita se habent, infinitus labor tibi incumbit, nec facilè bonos exitus inuenient, quæ malo inchoata sunt principio. In summis enim Sacerdotibus ætas integra postulatur: Vnde nec periculum Religio metuat, nec reuerentiam dignitas Sacerdotalis amittat. Inde est quòd Ezechiëli in trigesimo anno cæli aperiuntur, & videt visiones Dei, & prophetat; Priùs ętas Prophetæ describitur, vt quibus annis prædicatio committi debeat ostendatur. Christus quoque Ioannem supra Petrum dilexit: Petro tamen non Ioanni licèt virgini & fortè literatiori, concessa est *potestas ligandi atque soluendi*. Qui enim per Isaiam dixit: *Auferte offendicula de viâ populi mei*: Coram discipulis offendiculum ponere noluit, nec maioribus anteponere iuuenem; quamuis eum prærogatiua castitatis sibi præ cæteris fecerit familiarem. Detulit igitur ætati, non meritis, nec prætulit coniugatum virgini, sed prouectiorem iuniori. Denique Lucâ docente didicimus, quòd Beata Virgo Christum inuenerit in templo sedentem in medio Doctorum, audientem illos, & interrogantem.

Ezech. 1. *Ioan. 21.* *Ca. 57.* *Ca. 2.*

Donec igitur annorum defuit integritas, Doctor omnium, fines discipuli non excessit. Vbi verò pleni dies accesserunt, factus est Magister pro debito, qui fuerat discipulus pro exemplo. His omnibus expressa Ecclesiæ forma, quam sequatur, certusque limes apponitur ętatis, infra quem fieri non licet Episcopum: facto, cedit ad iudicium.

Hactenus Hildebertus *1. Paral. 29* *Iere. 1.* *Dan. 13.* *2.Tim. 4.*

Sed obijcitur de Salomone, qui duodennis inunctus est in Regem: Sed de Ieremiâ, Daniële, Timotheo, qui pueri & citra ætatem virilem facti sunt Prophetę & Doctores Ecclesiæ, nulla est obiectio. Ob hoc enim & Salomon fortè

fortè in regno bonos non habuit exitus: De alijs dicimus quod priuilegia paucorum non faciunt legem communem, vnde nec trahi deberet in consequentiam, vel si trahere hoc volueris in consequentiam, trahantur, & eligantur similes prædictis. Item Isa. cap. 2. *Quiescite ab homine, cuius spiritus est in naribus: quia excelsus reputatus est ipse:* Si surrexerit percutere terram, pro peccato Ecclesiæ. *Ecce enim dominator Dominus exercituum auferet à Ierusalem & à Iudâ validum & fortem omne robur panis spiritualis & robur aquæ*, doctrinæ: *Et fortem, & virum bellatorem, & iudicem, & Prophetam, & senem.* Principem, *honorabilem vultu, consiliarium, sapientem & prudentem eloquij mystici, Et dabo pueros Principes eorum, & effœminati* (id est, lasciui, fluxi, & imbecilles) *dominabuntur eis: Et corruet populus, vir ad virum, & vnusquisque ad proximum suum. Tumultuabitur enim puer contra senem*, id est, sine ratione disceptabit, *& ignobilis contra nobilem. Apprehendet vir fratrem suum, domesticum patris sui, & dicet: Vestimentum tibi est*, id est, omnia necessaria, *Princeps est noster, ruina hæc*, scilicet generis nostri, *sub manu tuâ est*, id est, sub tuâ defensione fiat quasi, si vis adscendere, poteris genus nostrum releuare.

Isa. 3.

Biblia irruet.

Vers. 6.

Respondebit non sufficiens ad onus, sese excusans: Qui mihi non sufficio, Quomodò alijs sufficiam? *Non sum medicus, & in domo meâ non est panis, neque vestimentum; nolite me constituere Principem.* Ita excusat se Ieremias c. 1. Moyses Exodi cap. 4. Ideo Apostolus præcepit eligi, *non Neophytum, ne electus extollatur in superbiam.* Vnde Ecclesiastes cap. 11. *Aufer iram & malitiam de corde. Adolescentia enim & voluptas vana sunt.* Et quid aliud adolescentibus cōmittere regimen animarum, nisi Ioseph, id est Christum, vendere & tradere Eunuchis sterilibus, mollibus & effœminatis? Arcam etiam Domini relinquere Philisthæis idololatris, vt locetur iuxta Dagon? sed & vasa Domini tradere concubinis, & pueris Balthazar, vt in illis bibant? Ob quam rem interfectus est Rex, & destructa est Babylon Roboam, derelicto consilio senum, acquieuit iuuenibus, ideo amisit regnum. Vnde Ecclesiastes: *Væ tibi terra cuius Rex puer est, & cuius Princeps manè comedit:* Item in 1. libro Regum, dicit Dominus ad Heli: *Loquens locutus sum, vt domus tua & domus Patris tui ministret mihi in æternum. Nunc autem dicit Dominus: Absit hoc à me: sed quicumque glorificauerit me, glorificabo eum; qui autem contemnunt me, erunt ignobiles. Ecce dies veniunt, & præcidam brachium tuum, & brachium domus Patris tui, vt non sit senex in domo tuâ. Hoc autem erit tibi signum: Duo filij tui in vnâ die morientur ambo, & suscitabo mihi Sacerdotem fidelem, qui iuxta cor meum & animam meam faciat.* Item Isaias: *Ingredere, ait Dominus, ad eum qui habitat in tabernaculo, ad Sobnam Præpositum templi, & dices ad eum: Quid tu hîc? aut quasi, Quis hîc? Quia excidisti tibi hîc sepulchrum* (ęstimabat enim se vsque in loco perseueraturum) *Ecce Dominus*, inquit, *asportari te faciet, sicut asportatur gallus gallinaceus.* Gallus est, qui bene præest templo, alios excitans à somno.

Vers. 7.

1. Tim. 3.

Ver. 10

Genes. 27.

1. Reg. 5.

Dan. 5

3. Reg. 12.

Ca. 10.

Ca. 2.

Ca. 22

Iste

Mat.7 Iste quasi gallinaceus muliebria sectatus, voluptatum magis amator, quàm Dei. *Et quasi amictum subleuabit te: quasi pilam mittet te in terram latam & spatiosam. Lata est via & porta, quæ ducit ad mortem.* Item Hieronymus: *Effæminatos & adolescentes*, Septuaginta vocant *illusores*, quales, scilicet, illuserunt concubinæ Leuitæ in Gabaà, scilicet effœminati, deliciosi, fracti in fœminam. Magistri quoque populorum illusores sunt, qui *deuorant plebem Dei sicut escam panis*, nescientes scripturas, vel eas peruersè interpretantes. Sequitur in Isaià. *Et ignobilis genere vel vitâ, tumultuabitur contra nobilem. Apprehendet enim vir fratrem suum & domesticum patris.* Alij alios non eligent communiter, sed apprehendent ex carnali affectione charos suos intrudentes, & dicent: *Vestimentum tibi est, ideo Princeps noster esto. Ruina autem hæc sub manu tua.* Item Hieronymus: Non statim iudicio multitudinis nos eligentis acquiescamus, sed electi ad Principatum mensuram virium nostrarum nouerimus, quia, *Deus superbis resistit, humilibus dat gratiam.* Multi esurientes & nudi, cùm non spiritales cibos, nec Christi tunicam (id est virtutes) habeant, alijs vestimenta promittunt, & alimoniam, & vlcerosi medicos se iactant, nec timentes quod dicitur in Ecclesiastico: *Ne quæras iudex fieri, ne fortè non possis auferre iniquitatem populi.* Sed cùm Episcopatus onus erat, & labor: Respondebat electus: *Non sum medicus,* qui sufficiam mederi miserijs vestris, *& in domo meâ non est panis, neque vestimentum; Nolite me constituere Principem populi.* Simile legitur 1. quæstion. 1. Sed horum exempla electi moderni non imitantur.

(Marginal notes: In ca. 3. Isa. — Iudic. 19. — Ps. 13. — Cap. 3. vers. 5. — Vbi supra. — 1. Pet. 5. — Cap. 7. — Isa. 3. — 148.)

Item: *Iuuenes & virgines, senes cum iunioribus laudent nomen Domini.* Omnium commune est, laudare corde, ore, & opere: Laudare verò *in cathedrâ* & in regimine, tãtùm senũ est. Vnde: *Exaltẽt eum in Ecclesiâ plebis, & in cathedrâ seniorum laudent eum.* Qui autem *in cathedrâ seniorum* laudauerit, carens senectute ætatis, pręsumptuosè innuit se habere senectutem morum, & grauitatis. Quasi diceret: Ego sum alter Daniel, alter Timotheus: talis, cui debeat propter vitam & merita spirituale ius concedi, & generale ius canonum confringi. Item Dominus ad Heli: *Quia remissus fuisti in correctione filiorum: Præcidam brachium tuum & brachium domus patris tui, vt non sit senex in domo tuâ omnibus diebus tuis. Verũtamen non auferã virũ penitus ab altari meo, & videbis æmulum tuum,* id est iuuenẽ, *in templo in vniuersis prosperis Israël.* Itẽ 1. ad Timoth. ca. 5. Si Apostolus præcipit *adolescentiores viduas* (quia in eis feruet sanguis, & citò luxuriantur pasto cibo alieno) *vitari*, ne admittantur ad alimoniam Ecclesię, vt de rebus Ecclesiæ pascantur; Quantò magis iuuenes & adolescentes prohibet non admitti in regimen Ecclesiæ, vt pascant alios, pręsertim cùm proniores sint luxuriari in rebus Ecclesiæ, eò quòd diuitibus omnia licent, omnia possunt? Item: Minor annorum viginti quinque lege humanâ excusabat se, ne tutelam alterius susciperet; hodie eâdem lege, talis ad tutelam

(Marginal notes: Ps 106 — 1. Reg. 2. Ver. 33)

tutelam non tantùm non admittitur, ſed arcetur, ne (quibus opùs eſt tutore & defenſore) fiant adminiſtratores & cuſtodes rerum alienarum; ne turpiter obijciatur illud Comicum talem inſtituentibus: Cui opùs eſt patrono, mihi parant defenſorem: & cui opùs pædagogo, mihi inſtituunt Doctorem. Et quid in decentius & indiſcretius, quàm aliquem citra maturam ętatem admitti in rectorem & cuſtodem animarum, cùm Apoſtolus non niſi ſexagenariam admittat in adminiſtrationem rerum temporalium & cuſtodiam virginum? Quomodò, qui opùs habet fractione panis, alijs panem franget? Quomodò lactantes & indigentes lacte, fiunt lactantes, alijs lac præbentes? Quomodò fiunt Magiſtri, qui non nouerunt eſſe diſcipuli? Quàm turpiter obijcitur Eccleſiæ, quæ talem admittit, qui heri in theatro, hodie in choro: heri in circo, hodie in altari; heri fautor hiſtrionū, hodie conſecrator virginū. Timeat tales factū Marci, qui ſibi abſcidit pollicē, vt reprobus eſſet Sacerdotio. Item: Præcepit Dominus in lege ne minor viginti annorum, ne puſillanimus, ne vxorius, ne qui ædificauerat domum, & nondū eam dedicauerat, nec qui vineā plantauerat, & nondū ex eâ biberat, procederet ad bellum corporale: Quantò magis hæc cauenda & inhibenda eſſent procedentibus ad bellum ſpirituale, pugnaturis *contra ſpirituales nequitias in cæleſtibus*. Lubricum enim minoris ætatis reuerentiam frangit, & deſtruit ordinis Sacerdotalis. Item: Moyſes & Aaron non niſi octoginta annorum miſſi ſunt à Domino loqui ad Pharaonem. Item: Si ætas perſonarum attenditur in repræſentatione miraculorum quaſi iocosâ, tamen mouente hominum affectus: ſi in comœdijs, & ſi in tragœdijs: Cur non in ſerijs & in exhibitione veritatis, in veris ſcilicet Eccleſiæ Paſtoribus eligendis? Item Iſaias: *Quieſcite agere peruersè, diſcite bene facere.* Hieronymus: Ad hoc, inquit, terenda ſunt Magiſtrorum limina. Qui verò Magiſtrorum limina non frequentauit, & officium prædicationis aſſumit, quodammodò dicit: *Non ab homine, ſed à Spiritu Sancto* cum Paulo *edoctus ſum Euangelium*; credite ergo mihi, quia ſum alter Paulus. Item: Si apud Hebræos prohibita eſt lectio principij Geneſeos, finis Ezechiëlis, & Cantica amoris, minoribus triginta annorum: Quantò magis apud Eccleſiam viua lectio totius Sacræ Scripturę, quę videlicet potiùs conſiſtit in opere quàm ſermone, minoribus ætate eſſet inhibenda? *Barbato crede Magiſtro.* Hæc etiam intorqueri poſſunt in ambitionem Magiſtrorum colligentem turbam ſenes, milites ogeriligneos, ad theatrum & ſpectaculum ſuum, qui, adhuc pueri, ſenes docere præſumunt. Item 1. Reg. cap. 1. Samuël non niſi ablactatus adductus eſt à matre, vt appareret in conſpectu Domini, manens & ſeruiens iugiter in templo. Vnde Gloſſa: Non vult Anna ducere puerum ad domum Dei antequam ablactetur, quia Eccleſia nullum ad Sacerdotium prouehit, dum *lactis* infantię particeps eſt *non ſolidi cibi*, ſcilicet intelligentię ſpiritualis. Quaſi diceret: Non niſi ablactatum à lacte pueritiæ, à lacte adoleſcentiæ, & à lacte tenerioris doctrinæ. Item Iob c. 32. de Eliu.

1. Tim. 5. — *Hier. in fine ep. ad Oceanum quæ incipit:* Nunquam Fili Oceane. — *Deut. 20.* — *Eph. 6. ve. 12.* — *Exo. 7.* — *Cap. 1. In illa Iſaiæ verba.* — *Gal. 1.* — *Ver. 24*

CAPVT LXII.

CONTRA MALAM TACITVRNITATEM MAXIME PRÆLATORVM.

Isa.56. Ezech. 13. OFficium Prælatorum maximè roborat, ſicut de ſubſtantiâ eius, latratus eorum, quo arceantur lupi à grege, ne ſint *canes muti, non valentes latrare, non opponentes ſe murum pro domo Iſraël.* Contra quorum peſſimam taciturnitatem clamans Iſaias cap. 62. ait: *Ver.1.* *Propter Sion,* id eſt Reges & Principes, *non tacebo: propter Ieruſalem,* Leuitas & Sacerdotes, *non quieſcam, donec egrediatur, vt ſplendor iuſtus eius.* *Ver.6.* Et iterum: *Super muros tuos Ieruſalem conſtitui cuſtodes, totâ die* proſperitatis, *& nocte* aduerſitatis, perpetuò *non tacebunt. Qui reminiſcimini Domini ne taceatis, & ne detis ſilentium ei* Domino, *donec ſtabiliat & donec ponat Ieruſalem,* id eſt Eccleſiam, *laudem in terrâ* qualem & quantam in Sacrâ Scripturâ (Nondum enim ſtabilita videtur Eccleſia, quia ferè nuſquam inuenitur, ſed talis eſt vel eſſe debet, qualis, non videtur, ſed qualis ſentitur) depingi video, non ſentio in opere. *Ver.6. Ver.9.* Et iterum cap. 40. *Vox Domini dicentis: Clama ne ceſſes. Super montem excelſum adſcende tu, qui euangelizas Sion: exalta in fortitudine vocem tuam, qui euangelizas Ieruſalem: exalta noli timere.* Et iterum: *Quàm pulchri ſuper montes pedes annuntiantis & prædicantis pacem, annuntiantis bona, prædicantis ſalutem.* Item idem cap. 6. *Væ mihi quia tacui.* *Ver.5.* *Væ mihi quia vir pollutus labijs ego ſum, & in medio populi polluta labia habentis ego habito.* Pollutus non mendacijs, non ſcurrilibus, non contumelijs, ſed taciturnitate. *Ver.6.* In cuius peccati pœnam: *Volauit ad me vnus de Seraphin, & in manu eius ignitus calculus, quem forcipe tulerat de altari, & tetigit os meum,* & combuſſit mihi labium, *& dixit: Ecce tetigi hoc labia tua, & auferetur iniquitas tua, & peccatum tuum* ex taciturnitate *mundabitur.* Item Ieremias Alphabeto *Thren. cap.2. ver.10* ſecundo Iod: Heu, heu, *Sederunt in terrâ,* Principes in terrenitate ad vineam colendam, ad regalia & ſtercora defendenda & poſſidenda. *& conticuerunt ſenes Filiæ Sion, conſperſerunt cinere capita ſua, accincti ſunt cilicijs, abiecerunt in terram capita virgines Ieruſalem, quia defecit paruulus lactens in plateis.* Item Apoſtolus Actorum cap. 20. *Ver.11 Ver.26* *Conteſtor vos hodie, quia mundus ſum à ſanguine omnium. Non enim ſubterfugi, quò minus annuntiarem omne conſilium Dei vobis.* Item Pſ. 39. *Annuntiaui & locutus ſum, & multiplicati ſunt ſuper numerum. Annuntiaui iuſtitiam tuam in Eccleſiâ magnâ, ecce labia mea non prohibebo, Domine tu ſciſti. Iuſtitiam tuam non abſcondi in corde meo, veritatem tuam, & ſalutare tuum dixi. Non abſcondi miſericordiam tuam & veritatem tuam à conſilio multo.* *Pſ.140* Item: *Pone Domine cuſtodiam ori meo, & oſtium,* non clauſtrum, *circumſtantiæ labijs meis.* Item Prouerb. cap. 1. *Sapientia foris prædicat, in plateis dat*

vocem

vocem suam, & in capite turbarum, id est in Prelatis, *clamitat: in foribus portarum vrbis profert verba sua*, dicens: *Vsquequò paruuli*, sensu, *diligitis infantiam, & stulti ea, quæ sunt noxia cupient, & imprudentes odibunt sapientiam?* Item Ierem. cap. 26. *Sta in atrio domûs Domini, & loquéris ad vniuersas ciuitates Iuda vniuersos sermones, quos ego mandaui tibi, vt loquaris ad eos. Noli subtrahere verbum, si fortè audiant, & pœniteant, & conuertantur à viâ suâ malâ.* Et cap. 3. *Vade & clama sermones istos: Reuertere aduersatrix Israël, dicit Dominus, & non auertam faciem meam à vobis, nec irascar tibi in perpetuum. Scito iniquitatem tuam, quia præuaricata es, & conuertimini filij reuertentes ad me, quia ego vir vester, & assumam vos.* Apost. Item Act. c. 20. *Vos scitis à primâ die quâ ingressum habui ad vos, quomodò nihil vtilium subtraxerim vobis, quò minus annuntiarem vobis, & docerem vos publicè, & per domos, testificans Iudæis & gentibus in Deum pœnitentiam, & fidem in Dominum Iesum Christum.* Item: Ioannes etiam in carcere, nec habens spem de correctione Herodis vel Herodiadis, inuehens potiùs in crimen, quàm in hominem; in exemplum posteris (ne minùs detestarentur crimen adulterij vel incestûs, si tacuisset) clamauit sæpè: *Non licet tibi habere vxorem fratris*, qui si cessâsset, ei caput amputatum non esset. Clamauit malens periclitari apud Regem, quàm immemor esse diuini præcepti, *qui missus fuit in virtute Heliæ*, contra Herodem & Herodiadem, sicut Helias contra Achab & Iezabel. Item legitur in Ecclesiasticâ historiâ, quòd exsulante Athanasio Papâ pro fide Catholicâ, à Principibus fauentibus Ario & Arianis, ait quidam Eremita intra se & sibi: *Væ mihi quia taceo: Vt quid panem otiosus comedo?* Cur non magis exsulo cum Athanasio iusto, vago & Sancto? Cur non contra Principes pro illo proclamo? Et egrediens eremum & speluncam suam, iniungens sibi hoc in pœnitentiam, clamauit per ciuitates, castra & vicos & plateas: Iustus, Catholicus, & Sanctus est Athanasius: veritatem docet, quam constanter assero & affirmo. Item Dauid: *Credidi propter quod locutus sum.* Et Dominus in Euangelio: *Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo.* Et Apostolus: *Corde creditur ad iustitiam, aure autem confessio fit ad salutem*, tempore & loco. Vnde in Socratico decreto: Non minor est impietas tacere veritatem tempore & loco, quàm dicere falsitatem. Qui autem eam tacuerit, similis est Cataro, *qui loquitur veritatem in corde suo*, dicens: *Iura periura secretum pandere noli*: cùm necesse & vtile sit proximo eã reuelari & non abscondi. Item Ieremias cap. 51. clamat: *Fugite de medio Babylonis, & saluet vnusquisque animam suam. Nolite tacere super iniquitatem eius, quoniam tempus vltionis est Domino. Cùm autem complesset loquens omnia, quæ præceperat ei Dominus, apprehenderunt eum Sacerdotes, dicentes: Morte moriatur homo iste, quia prophetauit contra ciuitatem. Et ait Ieremias ad omnes Principes, & ad populũ: Misit me Dominus dicens: Bonas facite vias vestras & studia vestra, & audite vocẽ Domini Dei vestri, & pœnitebit eum mali quod locutus est aduersũ vos.*

Marci 6. *Luc. 1.* *3. Reg. 18, 19.* *Lib. 10* *Isa. 6.* *Prou. 31.* *Ps. 115* *Matt. 10.* *Rom. 10, 10.* *Ps. 14.* *Vers. 6.* *Ierem. 26.* *Vers. 8.* *Ver. 13*

Ecce ego in manibus vestris: facite mihi quod bonum & rectum est in oculis vestris. Veruntamen scitote & cognoscite, quòd si occideritis me, sanguinem innocentem tradetis contra vosmetipsos, & contra ciuitatem istam, & habitatores eius. In veritate enim misit me Dominus ad vos, vt loquerer in auribus vestris omnia verba hæc. Item Gregorius super illum locum: *Erat Iesus eijciens dæmonium, & illud erat mutum* ab effectu: Pręsident enim quidam dęmones quibusdam, vt faciant eos obmutescere quando opùs esset loqui. Vnde & dęmonia muta dici possunt. Quidam similiter dæmones præsunt garrulitati, facientes garrulos; de quibus Philosophus: Quid refert an superiùs, an inferiùs intonent? Quidam etiam silentes cum toto mundo fabulantur.

Ver.14 Ver.15 Luc.11, 14. Da.13. 1.Reg.1 *Quatuor modi taciturnitatis.* Primus.

Et Susanna tacens clamauit, & Anna, & Mo.

Tacetur autem malè in quatuor. Ad confitendum peccata & laudes: *Quia à mortuo, velut ab eo qui non est, perit confessio. Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum. Confitemini alterutrum peccata vestra: In hymnis confitemini illi.*

Eccli. 17.26. Psal.68. Iac.5. Psal.99. 2.

Tacetur etiam malè ad increpandum proximum, si videris iniquitatem proximi, & eum non argueris: *Sanguinem eius de manu tuâ requiram. Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum &c.* Augustinus: Correptio fratris pręcipitur à pari in parem, à minori in maiorem, à maiore in minorem, cuilibet in quemlibet.

Ezec.3 Matt. 18. 2.ep.19 c.4. 3.

Tacetur etiam malè ad prædicandum. Vnde Dominus: *Quod in aure auditis, prædicate super tecta.* Et Apostolus: *Insta & prædica, opportunè, importunè.*

Matt. 10. 2.Ti.4. 4.

Tacetur etiam malè ad consulendum proximo, cùm indiget. Vnde Iob: *Oculus fui cœco, & pes claudo.* Itèm: *Alter alterius onera portate.*

Ca.29. Gal.6.

Sed taceturne malè ad aduocandum? Ita, in causâ viduæ, pupilli, & orphani. Vnde Dominus: *Causa viduæ intret ad te. Pupillo non iudicant, & causa viduæ non ingreditur ad illos. Quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduā* Malè autem aduocatur ex cupiditate. Tunc melius taceretur. Ad disputandum, ad litigandum bene tacetur. Sed obijcitur: Nihil ad plenum intelligitur, nisi dente disputationis frangatur? Sed disputationem vocat collationem, qualis decet Sanctos.

Isa.1. ver.23 & 17. *Quinque causæ malæ taciturnitatis.*

Sunt autem quinque causæ pessimæ taciturnitatis. Timor humanus vel mundanus, quo Petrus pressus negauit. *Nolite timere eos qui occidunt corpus.* Episcopus si timuerit, actum est de eo.

Matt. 26 Matt. 10.

Secunda causa est cupiditas, quæ comitatur timorem. Nihil enim timet, nisi qui concupiscit. Cupiditas est ranunculus, qui proiectus in os canis facit eum obmutescere. Hic proiectus in os Demosthenis, qui erat viua vox iuris, eum mutum fecit cùm orare & aduocare debuit cum Romanis pro Republicâ, cum Athieniensibus contra Philippum Regem Macedonum patrem Alexan-

B. Cyprianus.

Alexandri. Vnde & quidam Senatorum illi, cùm sileret à bonis, improperans, ait: Demosthenes non squinancem, sed arginancem patitur. Hic ranunculus proiectus in ora iudicis, in ora etiam Magistrorum à pueris, facit remitti pœnas, & terrores, & minas propter hunc; Quia: Munera excæcant oculos, & vim auctoritatis inclinant. Paulus abstinuit etiam à subditis, ne ab eis sumptus & necessaria acciperet, manibus victum quæritans. *1. Cor. 9.*

Tertia causa est pigritia vel negligentia. *Circuibat Iesus ciuitates, prædicans, & curans omnes languores in eis.* Ideo Prælatus impinger & strenuus esse debet. *Ma. t9*

Quarta causa est simplicitas, & quædam quasi naturalis verecundia, quâ Ieremias se excusans ait: A, a, a, Domine Deus: Abcdarius sum & nescio loqui. *Cap. 1.*

Sed nullus Prelatorum hodie hoc dicit, quasi in eis prudentia suppleat ætatem, quod falsum est; sed potiùs fauor humanus, vel generis nobilitas. Hoc autem vitium est in prædicatore & oratore. Vnde Quintilianus: Verecundia amica virtutis, in oratore vitium est, licet pro tempore amabile. *Libro Institutionum Oratoriarũ.*

Quinta causa est & pessima, ignorantia. Vnde Hieronymus: Prædicationis nescius, quam dabit vocem præco mutus? O Pastor idolum surdum & mutum, idolum desolationis Ecclesiæ, stans in loco Sancto Sion, quod non valens loqui, quasi per dæmones & porcellos conductos, dat populis responsa. Quod comparabile Gallicano monstro Heluidio, qui in Galliâ, quæ caruit monstris, solus inuentus Sacerdos est & laicus, non quia literas multas non sciret, sed tropos loquendi ignorauit. Vnde ignorans diuersas acceptiones huius nominis, *primogenitus*, circa Beatam Virginem errauit. Est ergo vox pœnitentię. Vnde: *Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem, quoniam exaudiuit Dominus vocem fletus mei.* Et lachrymæ pondera vocis habent. Est & vox confessionis: *In voce exsultationis & confessionis sonus epulantis.* Has sequitur vox orationis: *Intende voci orationis meæ Rex meus, & Deus meus.* Pòst, laudis & gratiæ, & serenatę conscientiæ: *Vox exsultationis & salutis in tabernaculis iustorum.* In his omnibus periculosè tacetur. Post hanc sequitur recto ordine, *Vox prædicationis* quę est vox salutis, ne dicatur prædicanti adhuc inuoluto peccati satisfactione: *Peccatori dixit Deus: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum* &c. Vnde B. Bernardus ad Brunonem Coloniensem electum: Etsi literatus sis, & canonicè electus, quia tamen, vt asseris, non fleuisti, pœnitentiam non peregisti, & ita neophytus es in vitâ, etsi non in fide. Quòd suscipias tantum onus, nec laudo, nec penitus improbo propter necessitatem & fragilitatem temporis instantis: verùm si sus eperis, orabo pro te. Item: *Existimabam vt cognoscerem, hoc labor est ante me, donec intrem in Sanctuarium Domini, & intelligam in nouissimis eorum.* Et: *De mandatis tuis intellexi.* *Hier. in ep. contra Heluidium. Ps. 6. Ouid. de Põto eleg. 1. Ps. 41. Ps. 5. Ps. 49. Ps. 72. Ps. 118*

Luc.10 & 7. Primâ voce sedes cum Mariâ ad pedes Domini.
Secundâ: Surgis ad osculum manuum.
Tertiâ: Ad osculum capitis.
Quartâ: Ad totum Christum inungendum. Cuius quinque sunt species: *Correctionis*. Hæc scholarium in malis moribus, & modis viuendi Sacræ Scripturæ contrarijs. *Eruditionis*, Prælatorum, & Sanctorum *exhortationis, excitationis* & *consolationis*. Vocem vocationis ad fidem habuerũt Apostoli, & Apostolici viri in Ecclesiâ primitiuâ. De his vocibus Dauid ait: *Mihi autem adhærere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam, vt annuntiem omnes prædicationes tuas in portis Filiæ Sion.* Sunt enim plures modi prædicãdi, quos diximus, in quibus malè tacetur, maximè à Prælato. Si quis autem modus alius à prædictis superadditur, à malo curiositatis, ostentationis, & delectationis est. Vnde Apostolus: *Omnis sermo malus non procedat de ore vestro, & si quis bonus, non nisi ad eruditionem.* Et Dauid: *Os meum loquetur sapientiam*, de fide, *& meditatio cordis mei prudentiam*, de bonis moribus.

Ps. 72. Eph. 4. Ps. 48, 4.

CAPVT LXIII.

DE BONA TACITVRNITATE.

SVgillato vitio malæ taciturnitatis, commendemus bonam taciturnitatem. Aperiat os Prælatus ad Deum laudandum, adorandum, confitendum, consulendum, consolandum, prædicandum, docendum. Est enim *tempus tacendi, & tempus loquendi.* Vnde: *In corde meo abscondi eloquia tua, vt non peccem tibi.* Augustinus: Fundamentum religionis est bona taciturnitas. Scio enim te præcepisse Sanctũ Dei non esse dandũ canibus, nec margaritas pargẽdas esse ante porcos, ne secreta Dei indignis ostendantur, ne Babylonijs thesauri domûs Dei reuelentur, quæ tamen quis diuulgat, vt ei, cui loquitur, placeat per adulationem, vel propter cupiditatem, vel propter vanã gloriam, vel curiosam loquacitatem. Assumenda est itaque disciplina silentij, vt priùs taceat quis quàm loquatur, iuxta illud: *Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus ad loquendum.* Sunt autem bonæ taciturnitatis quatuor causæ, penes auditores scilicet, quia canes sunt detractores, obstinati & infideles, vel quia porci sunt fastiditi verbo Dei, & immundi.

Eccl. 3. Ps. 118. Mat. 7. Ierem. 26. Iac. 1.

Malus detractionis prolator, peior, relator, pessimus, auditor. Vnde Ezechiëlis cap. 3. *Fili hominis linguam tuam adhærere faciam palato tuo, & eris mutus, nec quasi vir obiurgans, quia domus exasperans est.* Tertia causa est assiduitas. Prædicatio enim, si assidua est, vilescit.

Imponit finem sapiens & rebus honestis.

Iuuen. Sat. 6.

Quarta causa, incapacitas auditorum. Vnde Apostolus: *Non potui vobis quasi spiri-*

ſpiritualibus loqui; lac vobis potum dedi non eſcam. Similiter duæ cauſæ atteduntur circa Prædicatorem, peccati ſcilicet conſcientia (vnde: *Peccatori dixit Deus: Quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum? Tu verò odiſti diſciplinam.*) Et muta facundia, cui ægra ſubeſt conſcientia. *Medice cura teipſum*: Rebus loquaris priùs quàm verbis, & incapacitate diuini eloquij, vel verecundiâ bonâ. Vnde: *A, a, a, Domine Deus, ecce neſcio loqui.* Si ergo vtile & neceſſe fuerit loqui; vide quę, quot, quanta, qualia, quando loquaris, cui vel quibus, vbi, & qualiter. Vide etiam, ſi tibi opùs fuerit vti cõmuni prędicatione, vel priuatâ, quæ fit ad priuatam perſonam, & in loco ſecreto. Vbi quandoque ceſſandum eſt à correptione. Vnde Apoſtolus: *Hæreticum hominem poſt trinam admonitionem deuita:* ita & incorrigibilē hominem & incorrigibilem Principem. Vnde Hieronymus in prologo ſuper Eſdram: Fruſtrà quidem niti, & nil aliud, niſi fatigando vel corripiendo odium incurrere, extremæ dementię eſt. Vnde etiam Paulus, ne prouocaret iram Cęſaris, ita cautè, & ſub inuolucro prædixit deſtructionem Romani Imperij, quòd non prædixit; ita edidit, quòd non edidit: *Vt qui nunc tenet, teneat, donec de medio fiat.* Ita etiam Ieremias ca. 25. cautè & prudenter prędixit, & comminatus eſt deſtructionem Babylonis, vt ait Hieronymus, ne Regem Babylonis prouocaret in iram hoc nomen *Seſach* poſuit pro hoc nomine *Babylon*, quæ deſtruenda erat. De quo etiam idem Hieronymus ait: Principibus & pſeudo Prophetis, & Sacerdotibus accuſantibus, & crimen mortis in eum intendentibus, loquitur ad populum, quem illi concitauerant aduerſus illum, prudenter, humiliter, & conſtanter. Prudenter, prouocans eos ad pœnitentiam, vt Dominus mutet ſententiam ſuam de deſtructione ciuitatis. Humiliter, dicens: *Seruus veſter etiam in manibus veſtris ſum.* Conſtanter, dicens: *In veritate miſit me Dominus ad vos, & hæc euenient, niſi pœnitentiam egeritis.* In communi autem prædicatione nequaquam tacendum eſt. Vnde Ieremias cap. 26. *Sta in atrio domus Domini, & loqueris ad omnes ciuitates Iuda,* &c. Sed nec in priuatâ, ſi malum exemplum timetur. Vnde nec Ioannes etiam in carcere tacuit.

1. Cor. 3. — Pſ. 49. — Luc. 4. — Iere. 1. — Tit. 3. ver. 10 — Epiſtola ad Domnionē & Rogatianum. — 2. Theſſal. 2. — Ierem. 25. — In cõmēta. illius loci. — In ca. 26. Ierem. — Ierem. 26. Verſ. 2. — Matt. 14.

CAPVT LXIV.

DE VITIO LINGVÆ.

MAlæ autem loquacitatis, vel garrulitatis, quatuor ſunt cauſæ: Adulatio, iactantia, cupiditas, incauta loquacitas. Loquacitas itaque contraria eſt bonæ taciturnitati, contra quam clamat Propheta dicens: *Pone Domine cuſtodiam ori meo, & oſtium circumſtantiæ labijs meis. Non declines cor meum in verba malitiæ*, cuiuſmodi ſunt & otioſa. Vnde Abbas Serapion in Vitaſ patrum:

Pſ. 140 4.

tas patrum: Nō est membrum in corpore meo, quod ita timeam sicut linguā. [Iac. 1. ver. 26] *Si quis putat se esse religiosum, non refrænans linguam suam,* à malo, *sed seducens cor suum, huius vana est religio.* Item idem: Diu fleui, multos labores sustinui, & diu in eremo vixi, nunquam tamen ad mensuram humilitatis & taciturnitatis, quam habuit filius meus Zacharias, potui peruenire. Item Abbas Pastor: Nunquam præsente sene emisi verbum, sed quod dicebat laudabam. Item idem cuidam quærenti: Quomodò quietus habitabo in loco in quo habito? Respondit, Inter quos viuis, viue sicut aduena, non Dominus, & nunquam potestatem habeat verbum tuum coram te. Item idem: Si vis amari & quietus viuere, multum tace. [Prou. 10.] *In multiloquio enim non deerit peccatum.* Ideo & Poëta proclamat: [Cato.]

> *Virtutem primam esse puta compescere linguam.*
> *Nam nunquam tacuisse nocet, nocet esse locutum.*
> *Rara fides ideo est, quia multi multa loquuntur.*

[Cap. 9.] Et Ecclesiasticus ait: *Abominabilis & odibilis est in ciuitate homo linguosus, & qui sæpè labitur in linguâ.* Lantfrancus ne pro suâ literaturâ superbiret, semper tacuit, quousque peruentum est vsque ad periculum fidei.

Quidam etiam Patrum ne peccaret in linguâ, ferè semper quasi frænum, calculum in ore detulit. Itē: Sicut tutius est peccare in remissione misericordiæ, quàm in rigore iustitię, sic & in taciturnitate magis quàm in loquacitate. Item: [Ps. 33.] *Quis est homo qui vult vitam, & diligit dies videre bonos? Prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum.* Quia: *Vir linguosus*, qui præter necessitatem etiam vera loquitur, *non dirigetur in terrâ.* [Ps. 139] Nam, sicut ex frequenti iuratione sæpè labimur in periurium: ita & ex frequenti verbo otioso in verbum malum. [Prou. 10.] *In multiloquio enim non deerit peccatum: qui autem moderatur labia sua prudentißimus est.* [Ibid.] Nam: *Stultus ceditur labijs suis: Labor labiorum ipsorum operiet eos.* [Ps. 139] Qui verum dicit non laborat. *Amicus autem Sponsi, cum gaudio stat, & audit vocem Sponsi.* [Ioan. 3] Augustinus: [In Ps. 50. ad illud: Auditui meo dabis.] Sit ergo tibi in necessitate docere, loqui, & prædicare; in voluntate autem audire, tacere, & discere. Tutiùs auditur verum quàm dicatur. Qui enim exteriùs tumet, glorians prorumpere in vocem, dicetur ei: *Ligate ei manus & pedes, & mittite eum in tenebras exteriores.* [Matt. 22.] In iusto igitur, cor loquitur, os meditatur, manus vel opus intelligit. Vnde: [Ps. 36.] *Os iusti meditabitur iustitiam, & lingua eius loquetur iudicium: Ne sic velut æs sonans & cymbalum tinniens,* [1. Cor. 13.] vt voces eius habeant fundamentum, non de summitate labiorum procedant. De cuiusmodi dicitur: *& in intellectibus manuum suarum deduxit eos.* [Ps. 77, 72.] Operare enim & intelliges. Vt autem distinguatur inter vtentes malo, vel bono verbo, vide quòd duplices & dolosi: [Ps. 11.] *In corde & corde loquuntur:* garruli, in ore & ore: detractores & contumeliosi, in dente & dente: contemplatiui in corde tantum: actiui, in corde & ore ad proximum. Vt autem vitium linguæ vitetur, nota quòd tripliciter vtitur quis

verbo

verbo malo ſcilicet. Vel contra ſe, per arrogãt iactantẽiã: *Fili, ne te laudent labia detractoris:* Vel cõtra proximũ, & hoc tripliciter. Vel verbo malitię & cõtumię manifeſtæ: Vel verbo detractionis occultæ. Vel verbo adulationis fictę. Cõtra Dñm, verbo infidelitatis, verbo blaſphemię, verbo prauitatis hæreticæ, verbo inquiſitionis ſtultę, verbo curioſitatis vagę. *De omni otioſo verbo reddituri ſunt homines rationem in die iudicij.* Otioſum verbum eſt, quidquid dicitur præter vtilitatem dicentis, vel audientis. *Terribilis eſt in ciuitate ſuâ vir linguoſus, & temerarius in verbo ſuo odibilis erit. Qui vult vitam, diligit & videre dies bonos, prohibeat linguam ſuam à malo,* &c. Non dicit, à verbo otioſo, ſed malo; quia lingua in vdo eſt, & facilè labitur in otioſum, auaritiam, *ſuperbiam, viam prauam: & os bilingue deteſtor. Sapiens corde præcepta ſuſcipiet,* propter imperitos loqui aliquando neceſſe eſt. Qui ſemper deſiderat docere, ſemper vult imperitos habere. Veritas non quærit, an cor, os, manus concordent: *Intellectus bonus omnibus facientibus eam. A mandatis tuis intellexi.* In Eccleſiaſtico cap. 28. *Suſurro* &c. Ferè totum contra vitium linguæ, & finis epiſt. Iacobi c. 3. *Nolite plures Magiſtri fieri* &c.

Prou. 4. | Matt. 12. | Eccli. 9 | Pſ. 33 14. | Prou. 8 | Prou. 10. | Pſ. 110 | Pſ. 118. | Eccli. 21.

CAPVT LXV.

QVALIS ESSE DEBEAT PRÆDICATIO PRO MODO AVDITORVM, ET CONTRA MALAM loquacitatem Prædicantium.

VT officium Prælati proſequamur, pleniuſque eius incautam loquacitatem perſequamur, credimus adiungendum eſſe præmiſſis, *De temperantiâ & modeſtiâ prædicationis:* quę quidem temperanda eſt ſecundùm qualitatem & quantitatem dicendorum, ſecundùm qualitatem etiam & capacitatem auditorum. Vnde Dauid: *Dies diei eructat verbum:* id eſt ſpirituale ſpirituali, vt maior maiori: *Verbum,* quod eſt *in principio apud Deum,* quod ſemel locutus eſt Deus. *Et nox nocti indicat ſcientiam,* infirmus, imperfectus, imperfecto apertè demonſtrat minorem ſcientiam. Auguſtinus: Vt hiſtorialia de Chriſto. Non enim omnia omnibus, ſed diſcretè ſpiritualia ſpiritualibus, ſapientiam ſapientibus.

Pſ. 18, 3. | Ioan. 1 | In Pſ. 18, v. 3

Carnalibus verò minora, vt hiſtorialia, debet Prædicator annuntiare. Item: *Adſcendunt montes,* Apoſtolici viri, *In principio erat verbum: Deſcendunt campi,* minores minoribus, *Verbum caro factum eſt.* Item Apoſtolus 1. ad Cor. cap. 2. *Non veni ad vos per ſublimitatem ſermonis vel ſapientiæ. Non enim iudicaui me ſcire aliquid inter vos, niſi Chriſtum Ieſum & hunc crucifixum. Sapientiam autem loquimur inter perfectos & ſpirituales, in quibus charitas omnia credit in doctrinâ Spiritus, ſpiritualibus ſpiritualia comparantes. Vobis autem non potui loqui quaſi*

Pſ. 103 8. | Ioan. 1 | 1. Cor. 13. | 1. Cor. 3.

spiritualibus, sed quasi carnalibus, tanquam paruulis in Christo lac vobis potũ dedi nõ escam. Idẽ c. 3. *Si quis videtur esse sapiens inter vos in hoc sæculo, stultus fiat, vt sit sapiens.* Item c. 9. *Infirmus infirmis factus sum, vt infirmos lucrifacerem. Et quid plura? Omnibus omnia factus sum, vt omnes saluos facerem.* Vnde ad Rom. cap. 1. *Debitor sum sapientibus & insipientibus.* 1. ad Cor. c. 9. *Omnium me seruum feci.* Idem 2. ad Cor. 5. *Siue enim mente excedimus* (contemplando ea quæ non licet homini loqui, *& sapientiam quam loquimur inter perfectos*) *Deo est. Siue sobrij,* vel temperantes, *sumus* (inter incapaces, *nihil scire vos vidi, nisi Iesum Christum & hunc crucifixum*) hoc *vobis*, id est, ad vtilitatem vestram est. *Charitas enim vrget nos*, vt minus capacibus condescendamus. Ob hoc etiam figurandum, *saliuæ*, id est, saliuaria & infantilia verba, *defluxerunt per barbam Dauid.* Prælatus enim infantilia verba minoribus, & virilia verba maioribus habere debet. Item significatum est in Iacob vidente Angelos adscendentes & descendentes per scalam. Summitas eius cęlum tangebat, pedes terram. Idem etiam Dominus præfigurauit cùm ait: *Amodò videbitis Angelos adscendentes & descendentes super filium hominis.* Vnde etiam Augustinus super illum locum, *In principio erat Verbum* &c. ait: Prælatus debet esse sicut gallina, quæ crocitat, raucescit & macrescit super pullos suos, alis eos tegendo & fouendo. Debet etiam esse sicut Orator, vt Tullius, Hortensius, vt in concione, & in capitolio robusto eloquio, & tubaliter intonet. Cùm verò ventum est domum inter paruulos, incipiat balbutire, & verba frangere, puerilia verba habens, vt illis conformatus intelligatur. Item Dominus: *Quis putas fidelis est seruus, quem constituit Dominus super familiam suam, vt det illis in tempore tritici mensuram?* quæ in numerositate, & qualitate, & quantitate dicendorũ attenditur. Super hũc locũ ait Gregorius in Pastorali: Rarus est fidelis seruus; rarior prudẽs, qui nõ adulterinâ, opinione aliquid diuinis eloquijs admisceat; rarissimi, qui nouerũt familiæ suæ dispensare tritici mensuram secundùm capacitatem auditorum, & qualitatem dicendorũ. Qui non dispensatores, sed exstirpatores sunt diuini eloquij, qui abscondenda irreuerenter reuelant, secreta cælestia passim omnibus profundunt: qui inebriant vino eos, quibus opùs est lacte, quærentes potiùs suum ostentare ingenium, quàm proximis prodesse. Item idem: In templo Domini erant acetabula, phialæ, & cyathi: sic in Ecclesiâ mordax interpretatio, larga prædicatio, & minor, & suauis. Non enim omnibus omnia indifferenter proponere debemus, sed quasi ad quandam prægustationem maiora maioribus, & minora minoribus offerre. Prædicator iste & medicus publicus, est seruus, iumentum (super quod Samaritanus imposuit vulneratum, de quo etiam dicitur: *Producat terra herbam iumentis*, à iuuando dictis) cophinus, & vas stercorarium: stabulum est Ecclesia. Cuius officium describens Ieremias cap. 1. ait: *Constitui te super gentes, vt euellas & destruas, disperdas, dissipes,*

1. Cor. 3. | Ver. 13 Gloss. interlinealis. | 1. Cor. 2. | 2. Cor. 5. | 1. Reg. 21. | Genes. 28. | Ioan. 1 | Matt. 24, 46. | Part. 3 admo. 36. c. 5. & 6. | Greg. lib. 20. Moral cap. 2. | Exod. 25. | Luc. 10 | Ps. 113, 14.

diſsipes, ædifices, & plantes. Quatuor verba ponit pertinentia ad eijciendum peccata (quod fit per vitiorum increpationem, per iudicij comminationem, per confeſſionis auditionem, & ſatisfactionis impoſitionem) duo tantùm ponit ad inſerendum virtutes, quoſt fit per prædicationem, & exemplum. Sunt ergo Prælati cophini, quibus extra portari debent peccata, non inferri: vt colligant quiſquilias, paleas, & ſtercora ad conficiendum lateres Pharaoni, quos lauantes & conficientes ampliùs coninquinantur. Habeat autem Confeſſor vinum & oleum Samaritani, vinum vt per increpationem mordacem confitens à timore Domini concipiat & pariat Spiritum ſalutis. Oleum, per conſolationem, vt non abſorbeatur à triſtitiâ, ſed *triſtitia eius vertatur in gaudium*. Exhibeat ſe confitenti mitem, ſuauem & dulcem, & quaſi in amplexibus ſuis eum fouentem, dicens ei: Soli Deo confiteris, cuius ego ſum Vicarius, vt nec verbo, nutu, vel ſigno ei reuelata poſſim detegere. Qui mihi cōfiteris, tibi obligor in paternitate ſpirituali, vt peccata tua, ſicut & filij, ſupportem, pro illis doleam, & tecum pro illis ſatisfaciam. Confide ergo, & age pœnitentiam, quòd ſi conſilium meum egeris, promittoque me ſuper hoc fideiuſſorem, dabo, quòd ex toto liberaberis.

Ioa.16

Nunquam autem confitentem ſupportet in cupiditate ſuâ, in detentione rei alienę, ſed ſi obtulerit ſecretò oblationem, reijciat: nunquam perſonam confitentis accipiat, vel ei adulctur; ſed iuſtè iudicet, vt ſanet. De his cophinis dicitur: *Manus eius in cophino ſeruierunt*. Hi ſunt cophini, quos iuſſit Dominus impleri fragmentis, quæ ſuperauerant comedentibus, quę ſubterfugiunt manus prandentium. In confeſſione autem tria præcipua maximè neceſſaria debet Confeſſor iniungere pœnitenti, vt pro poſſe vitet occaſionem peccati, vt fugiat dilationem confitendi, ſi recidiuum paſſus fuerit, & vt negligentiam pro peccatis ſatisfaciendi non incurrat: vt occaſionem peccati fugiat, quia ſola loca nocent, & occaſio quandoque dat materiam peccandi: vt dilationem confitendi expellat, quia dilatio eſt magna ruina. Vnde poſtquam commiſſum eſt peccatum, ſtatim currendum eſt ad confeſſorem. Vnde Auguſtinus: Cur dubium exſpectat cras, hodierna ſalus? Vbi negligentia ſatisfactionis incurritur, quia *maledictus qui facit opus Dei negligenter*. Nec hoc eſt prætermittendum quod quidam, neſcio quo animo, dixit Alexandro tertio: Domine, bonus Papa es. Quidquid facis papale eſt. Et reſpondit Alexander in vulgari ſuo dicens: Si ſcirem, *Bien iuiar, & bien predicar, & penitenſe donar, ie ſeroie boene Pape*. Et ita his tribus expreſſit totum officium Prælati.

Pſ.80, 7.
Ioan.6
Ierem. 48.

CAPVT LXVI.

DE OFFICIO PRÆLATI TRIPARTITO, ET CONTRA ACCEPTIONEM PERSONARVM.

TRipartitum officium Prælati, ſcilicet iudicare, pœnitentiam dare, prædicare, maximè impedit acceptio perſonæ. Quam redarguens Apoſtolus ad Rom. 2. ait: *Gratia & pax omni operanti bonum* in Deum, *Iudæo primùm & Græco. Non eſt enim perſonarum acceptio apud Deum.* Auguſtinus: Non enim propter merita Patrum, Iudæos malè operantes recipit, nec propter peccata parentum Gentes conuerſas reſpuit.

Vt autem liqueat quid ſit acceptio perſonæ, videndum quid ſit honorificentia, quam præcipit Deus, vt contrarij vitius ſuo contrario comparetur doctrinâ & notitiâ. Eſt autem honorificentia, reuerentia exhibenda alicui ex causâ debitâ; puta propter religionem & honeſtatem vitę, ætatem (Vnde: *coram cano capite* &c.) ſcientiam, dignitatem, Prælationem, Principatum, Prępoſituram, officium neceſſarium Eccleſię, generis nobilitatem, vt quia filius Regis, obligationem honeſtam. Abuſus autem huius reuerentiæ eſt acceptio perſonarũ. Iſta nõ eſt apud Deũ. Notandum itaque quòd circa huiuſmodi honorificẽtiam quædam ſunt cauſę. Prima cauſa debitá eſt & honeſta, alię ſubhoneſtæ, & quaſi appendices honeſtati. Sed quis habens vnam iſtarũ præponẽdus ſit alij habenti aliam earumdẽ, quæſtio eſt. Acceptio verò perſonæ, eſt quædam fatua reuerentia exhibita alicui ex causâ nõ debita & illicita: putà propter timorem, cupiditatem, diuitias, vel quamcumque turpitudinẽ, vt quia concubina, & huiuſmodi. Quandoque autem non exhibetur alicui reuerentia ex causâ debitâ cùm eſſet exhibenda, & hoc eſt abiectio perſonæ.

Leuit. 19.

Sunt autem quædam mediæ, perſonæ acceptionis cauſę, quia nec prorſus debitæ, nec omnino illicitę, vt carnalis affectus. Quædam autem in diſcreta beneuolentia, quâ ditiorem præpono pauperi, in colligendo eum, & huiuſmodi. Ad huius vitij obiurgationem recole exemplum de Magiſtro Garnerio Grammatico, Exemplum de M. Petro Aballiardo: Exemplum etiam de Prælato infulato colligente fœneratorem ditiſſimum. Exemplum etiam lenonis irridentis quoſdam potentes, & detegentis nates contra illos, quia aſſurgerent & venerarentur * Burgenſem quendam diuitem. Item Iacobus cap. 2. *Nolite*, inquit, *fratres mei in perſonarum acceptione habere fidem Domini noſtri Ieſu Chriſti gloriæ. Etenim ſi introierit in conſpectu veſtrûm vir annulum aureum habens in veſte candidâ & pauper in ſordido habitu, & intendentes in eum, qui eſt indutus veſte præclarâ dixeritis ei: Sede hîc bene: pauperi autem dicatis: Tu ſta illic, aut ſede ſuper ſcabellum pedum meorum; Nonne iudicatis apud voſmetipſos, & facti eſtis iudices iniquarum cogitationum? Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, hæredes*

*Idem, * ciuem. Iac. 2. verſ. 1.*

hæredes regni? Vos autem pauperem inhonoratis. Peccatum operamini transgredientes legem Domini. Augustinus: Si hanc distantiam sedendi ad honores Ecclesiasticos referimus, non est putandum leue peccatum esse *in personarum acceptione habere fidem Domini gloriæ.* Quis enim ferat eligi diuitem ad sedem honoris Ecclesiæ, contemto paupere instructiore & scientiore? Si autem de quotidianis consessibus loquitur, Quis hîc non peccat? Non tamen hic peccat, nisi cùm apud semetipsum intus ita iudicat, vt diues paupere tantò sit melior, quantò est ditior, quod significare videtur eum præponendo. Sed in quotidianis consessibus, credimus esse acceptionem personæ; præsertim cùm exhibetur alicui honor ex certa deliberatione, non per ignorantiam, non per obreptionem, sed per conscientiam, & tantùm propter diuitias, non ob aliquã causam dibitam, quę in eo sit; cui immò potiùs diuitijs eius, potest dici:

Aug. super hũc locum Iac. 2. Glossa ord. ex Beda, qui sua desumpsit ex Augustin. Iac. 2. vers. 1. Et hæc ex eadem Gloss. ordinariâ.

O nummi, nummi vobis hunc præstat honorem,

Vos estis fratres.

Iuuen. Sat. 5.

Item aliâ ratione: Si secundùm Augustinum, quis apud se iudicat, quòd diues tantò sit melior quantò ditior, & ideo honorandus. Hoc potiùs est error & ignorantia, quàm acceptio personæ. Item: Hunc præponendo alij propter diuitias, viderìs dicere, quia melior est illo. Item: Quòd hoc generaliter de quotidianis, vt de Ecclesiasticis consessibus, immò potiùs de quotidianis, debeat intelligi, videtur. Tempore enim Sancti Iacobi non erant dignitates & honores in Ecclesiâ distributi, vt modò. Item Deuteron. cap 1. Deus per Moysen: *Quod iustum est iudicate, siue ciuis sit, siue peregrinus. Nulla erit distantia personarum: ita paruum audietis, vt magnum; nec accipietis personam cuiusquam, quia Dei iudicium est.* Sed nec in consessu quotidiano accipienda est, nisi pro causâ debita, sicut nec in iudicio. Item Iob. 32. *Non accipiã personã viri, & Deum homini non æquabo.* Et in Ecclesiastico dicitur: *Non accipiet Dominus personam in pauperem, & deprecationem læsi exaudiet.* Item in epist. Iudæ canonica dicitur: *Hi sunt murmuratores & garruli, ambulantes secundùm desideria sua, loquentes superbiam, & mirantes personas hominum quæstûs causâ.* Ergo in alijs attenditur acceptio personæ, sicut & in iudicij peruersione.

Vbi suprà. Ca. 1. ver. 17

Ca. 35.

Item per exempla. Phinees zelo Dei armatus Madianitidem, licèt filiam Principis, coëuntem cum Hebræo nobili de tribu Simeon, transfixit. Moyses etiam pro Vitulo conflato dixit: *Qui vir Dei est, iungatur mihi, accingatur mecum gladio, & transeat vnusquisque per medium castrorum, interficiens gladio omnes qui adorauerunt vitulum, ita vt nec parcat oculus eius Patri, filio, fratri, vel amico.* Hoc peracto ait eis *Moyses*: *Hodie*, inquam, *consecrastis manus vestras Deo.* Item Dominus Moysi: *Suspende omnes Principes in patibulo, & nemini parcas, vt ita auertatur furor meus à populo.* Quod etiam factum est. Boamundus etiam constitutus iudex in expeditione quando primò liberata est terra promissionis ab hæresi Mahometica, eò quòd Comes Sancti Ægidij spoliauerat

Nu. 25

Exod. 32.

Nu. 25

mercatores quosdam transeuntes, nec ad citationem eius trinam vellet restituere ablata, ait ei: Qui vir Dei est, accingatur mecum gladio. Et veniens coram Comite, ait exierto gladio: Vel ablata restitues, vel huic gladio ceruicem subijcies amputandam. Tibi enim, sicut nec ignobili de plebe parcam. Cui ait Comes: Rectè iudicasti. Et restituit ablata. Item: Beatus Martinus poculum porrexit Sacerdoti pauperi sedenti à latere eius, non Principi sedenti ex aliâ parte. Item 1. Reg. cap. 14. Ionathas contra decretum Patris & populi intinxit summitatem virgę in fauum mellis & comedit; statimque illuminati sunt oculi eius, & exhilarati. *Cui, per sortem deprehenso & capto, ait Saül: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia morte morieris Ionatha. Cui populus: Ergone Ionathas morietur, qui fecit hanc salutem magnam in Israël? Hoc nefas est. Viuit Dominus, si ceciderit capillus de capite eius in terram, quia cum Deo operatus est hodie. Liberauitq; populus, & excußit de manibus Patris Ionatham ne moreretur.* Ecce quantum vitauerit Saül acceptionem personæ, vt nec etiam filio, sicut nec alij præuaricanti parceret. Item Exodi cap. 32. super illud verbum: *Si quis est Domini, iungatur mihi: ponat vir gladium super femur suum, & transeat per medium castrorum*, ait Gregorius: Per medium castrorum transire, est tantâ æquitate intra Ecclesiam viuere, scilicet iudicare, arguere & prędicare, vt qui delinquentium culpas redarguit, in nullius resideat fauore; sed occidat vir fratrem suum, amicum, & proximum. Quos interficit, qui, cùm punienda inuenit, increpationis gladio ferit, nec eis, quos per dilectionem carnis diligit, parcit. Si ergo ille vir Dei tantùm dicitur, qui ad ferienda vitia zelo diuini amoris excitatur, profectò se esse Dei negat, qui quantùm sufficit, vitam carnalium increpare recusat.

Seuerus Sulpitius in vitâ ipsius ca. 23. *Ver. 44* *Ver. 26 & 27.* *Part. 3 Pastor. admō. 26.*

Item: Aman, cui Rex Assuerus præcipit honorem & reuerentiam exhiberi à populo, transiens quâdam die lætus & alacer coram Mardochæo sedente ante fores Palatij, Mardochæus ei nec assurrexit, nec motus est de loco sessionis suæ. Item Ioannis cap. 4. *Quidam Regulus rogauit Dominum vt descenderet, & sanaret filium eius.* Ad filium Reguli non vadit Dominus, etiam rogatus, ne diuitias honorare videatur.

Esther. 5. *Ver. 50* *Gloss. ordin. in hūc locum.*

CAPVT LXVII.

DE MEDIOCRITATE IN OMNIBVS TENENDA.

SÆpe dum quis vitat acceptor fieri personarum, *fit canis rabidus, toruusq; Procrustes*, & abiector earum, incurrens ingratitudinem, vitansque cuiusdam Vrbanæ societatis sobrietatem, effectus ebrius potiùs quàm sobrius, quia:

Dum

Dum vitant stulti vitia in contraria currunt.
Est inter Tanaim quiddam, socerumq; Visellî.
——— ——— ——— ——— *Medio tutissimus ibis.*
Virtus est medium vitiorum vtrimque redactum.
Est modus in rebus, sunt certi denique fines
Citra quos, vltraq;, nequit consistere rectum.

Summum ius, summa iniustitia est. *Noli nimiùm esse iustus, quia est iustus, qui perit in iustitiâ suâ. Medium tenuere Beati.* Ideo: *Noli declinare ad dexteram, nec ad sinistram.* Tutius est enim in remissione peccare, quàm in rigore. Seueri enim & nimis rigidi, similes sunt Scribis & Pharisæis, qui humeris aliorum *imponunt onera importabilia, digito autem suo ea mouere nolebant.* Patere legem quam tuleris. Lucæ cap. 5. *Nemo mittit vinum nouum in vtres veteres, sed vinum nouum in vtres nouos, ne vinum effundatur, & vtres pereant: Et nemo vestimentum nouum assuit veteri, vel veterem pannum nouo, ne scissura maior fiat. Qui nimis mammas stringunt, sanguinem pro lacte fundunt: & qui nimis emungit, elicit sanguinem.* In omni ergo opere bono seruandus est modus & modestia. Culpa enim est totam persequi culpam: & gloriosum est Principi citra meritum punire. Interrogatus Legatus cuiusdam Principis prudentis à Principe prudenti (qui Legatum inuenit illiteratum, reputans eum fatuum) quid haberetur in regno illius Principis pro maximâ sapientiâ & prudentiâ. Respondit: Inducias respondendi datas refutans; Mensura, modus in omni opere maximè Principis; sicque, quem priùs æstimabat fatuum, reputauit prudentissimum, eius verbum memoriter recolens in omni opere suo: quia: *Honor Regis iudicium diligit.*

Horat. lib. 1. Sat. 2. & Sat. 1. 2. Metamorphoseos. Horat. lib. 1. Sat. 1. Cicero 1. Offic. Eccl. 7. Deut. 17. Matt. 23. Prou. 30.

Etiam in risu modus seruandus est. Vnde Ecclesiastici cap. 21, *Fatuus in risu exaltat vocem suam, vir autem sapiens vix tacitè ridebit.* Et Parabolarum cap. 15. *Cor Sanctorum gaudens exhilarat faciem; os verò stultorum pascitur imperitiâ.* Sanctus Bernardus de S. Malachiâ Archiepiscopo: Vultũ eius non fuscauit meror, nec leuigauit risus. De Abbate Igniacensi, ait: In ore eius risus nunquam apparuit, qui assistentium gratiâ quandoque faciem serenauit: sed si bene recolitis, risum integrum non admisit. Et Dominus ter fleuisse legitur, sed nunquam risisse, qui ait: *Væ vobis, qui hîc ridetis, quoniam lugebitis.*

Ps. 98. In ser. de festo ipsius. In ser. in obitu Huberti Monachi.

Sectemur ergo mentis hilaritatem, sic vt non comitetur lasciuia: *iucundemur secundùm faciem Sanctorum, habentes faciem euntium* in Ierusalem. Sed nunquid potuit Deus bene risisse? Videtur quidem quòd habitâ causâ interiore lætitiâ bonâ, quod eâ exteriùs in opere ridẽdi mõstrare possit, maximè cùm omnes defectus nostros præterquã culpæ, assumpserit: etiam cùm risibile, vel risibilitas propriũ sit hominis à naturâ datũ. Quomodò ergo eo vti nõ potuit? Fortè potuit, sed non legitur eo vsus fuisse. Item quæritur: si homo dicitur

Luc. 6. Iudith 16, 24. Luc. 9.

dicitur risibilis, vel à proprietate & à naturâ animæ, vel à proprietate aliquâ corporis, vel à composito ex vtroque: Et si hoc primum risibile qualitas sit, an actio, vel passio? Risus autem moderatus, si continuus fuerit, suspectus tibi habeatur. Potiùs enim huiusmodi risus proditionis est quàm exsultationis. De sic ridente dicitur: *Maledictus homo absconditus in ciuitate*, paratus semper *blando fraudem contexere risu*. De quo etiam Isaias: *Væ qui profundi estis corde, vt à Domino & proximo absconditatis consilium*. Et Ecclesiastici 13. *Ne credas verbis illius, qui subridens interrogabit te de absconditis tuis, cuius animus immitis non parcet de malitiâ.*

Ierem. 38. Ca. 29, 15.

Capvt LXVIII.

DE MALA SINGVLARITATE.

HVic meditationi bonorum morum & operum, viuendique modis obuiat mala singularitas, ideo eam exstirpemus, vt bonæ singularitatis amputato contrario, virtus, id est, bona singularitas, elucescat. Singularitas vt habet B. Bernardi auctoritas, parit notam & admirationé, & ex superbiâ oriuntur adinuentiones nouæ. Item Hieronymus: Nec affectatæ sordes, nec acquisitæ deliciæ, vel in cibo, vel in veste conueniunt Christiano. Item Augustinus: Quisquis rebus prætereuntibus restrictiùs vtitur quàm sese habent mores eorum, cum quibus viuitur, aut intemperans, aut suspiciosus est: Quisquis verò eis sic vtitur, vt metas consuetudinis bonorum, inter quos conuersatur, excedat, aut aliquid significet, aut flagitiosus est. In omnibus enim talibus non vsus rerum, sed libido cupidinis in culpa est. Item idem: Non interest quid cibi vel vestis, quantum, vel quale sumas, saluâ tamen honestate vitæ, & dummodò his (cum quibus est viuendum in generibus alimentorum, vel vestium pro modo personæ tuæ, & valetudinis tuę) necessitate congruas, vt dicere possis cum Apostolo: *Scio abundare* &c. Sic enim: *Iustificata est sapientia à filijs suis.* Non est ergo à communi vitâ, vt ait Hieronymus, recedendum, ne *singularis ferus* factus, si egressus fueris in publicum, semines murmur in populo, & spectantibus parias admirationem, merearisque *dicier: Hic est.* Item: *Væ soli*, singulari videlicet, adinuentiones, & nouos vsus, & modos viuendi ex superbiâ, vel superstitiosâ præsumptione inuenienti, *quia, si ceciderit, non habet subleuantem.* Item: Exemplo Apostoli, qui *omnia omnibus factus est, vt omnes Christo lucrifaceret*; abstinens à licitis, circumcidens Timotheum, offerens in Cenchris, abstinens etiam à quâdam perfectione, vt perfectior esset. Item: Exemplo *Mediatoris Dei & hominum Christi Iesu*, præter culpam, defectus nostros assumentis, & in conuersatione & modo viuendi discipulos infirmos supportantis, iugumque leue & portabile, regulamque viuendi verbo

Epist. ad Eustoch. de cu. stod. virginit. c. 2 post Senecā. Philipp. 4, Ver. 12 Matt. 11. Ps 79. Eccl. 4. 1. Cor. 9. Act. 16 Act. 18 18. 1. Tim. 2.

& exemplo eis tradentis. Item Seneca Epistolâ ad Lucilium quintâ: Illud autem te admoneo, ne eorum more, qui non proficere, sed conspici cupiunt, facias aliqua, quæ in habitu tuo, aut genere vitæ notabilia sint. Asperum cultum, & intonsum caput, & negligentiorem barbam, & indictum argento odium, & cubile humi positum, & quidquid aliud ambitionem peruersâ viâ sequitur, euita. Satis nomen ipsum Philosophię, etiamsi modestè tractetur, inuidiosum est. Quid si nos hominum consuetudini cœperimus excerpere? Intus omnia dissimilia sint, frons nostra populo conueniat. Non splendeat toga, nec sordeat quidem. Non habeamus argentum in quo solidi auri cælatura descenderit: Sed non putemus frugalitatis indicium auro argentoque caruisse. Id agamus, vt meliorem vitam sequamur quàm vulgus, non vt contrariam. Alioquin quos emendari volumus, fugamus à nobis, & auertimus. Illud quoque efficimus, vt nihil imitari velint nostri, dum timent, ne imitanda sint omnia. Hoc primum Philosophia promittit, scilicet, sensum communem, humanitatem, socialitatem, & congregationem, à quâ professione dissimilitudo nos separabit. Videamus ne ista, per quæ admirationem parare volumus, ridicula & odiosa sint. Nempe propositum nostrum est secundum naturam viuere. Hoc contra naturam est, torquere corpus suum, & faciles odisse munditias, & squalorem appetere, & cibis non tantùm vilibus vti, sed tetris & horridis. Quemadmodum desiderare res delicatas luxuriæ est, ita vsitatas, & non magno artificio parabiles fugere, dementię est. Frugalitatem exigit Philosophia, non pœnam.

Nota bene.

Potest autem esse non incompta frugalitas. Hic mihi modus placet. Temperetur vita inter bonos mores & publicos. Suspiciant omnes vitam nostram, sed non agnoscant. Quid ergo? Eadem faciemus, quæ cęteri? Nihil inter nos & illos intererit? Plurimùm. Dissimules esse nos vulgo, sciat; qui propiùs inspexerit, qui domum nostram intrauerit, nos potiùs miretur quàm supellectilem nostram. Magnus ille est, qui fictilibus sic vtitur, quemadmodum argento: nec ille minor est, qui sic argento vtitur, quemadmodum fictilibus. Infirmi autem animi est, non posse pati diuitias.

Item S. Bernardus sedens in capitulo Pontiniacensi pro tribunali, cùm quæstio ei proponeretur à Fratribus de singularitate cuiusdam Monachi, ait ei: Crederésne verbo Domini, vel verbo Angelico non contrario verbis Domini? Et ille: Crederem quidem. Tunc Abbas: Et ego dico tibi in verbo Domini, licèt peccator, vt singularitatem tuam deponas, quamuis in eâ videaris quosdam Sanctos imitari, magisque mereberis communi modo viuendi Fratrum. Qui statim acquiescens Abbati, exuit singularitatem omnem, vixitque sicut ouicula communiter in grege. Summopere ergo cauenda est singularitas in congregatione. Ibi enim peccatur magis, quàm in priuato loco, maximè illâ quę scandalum parit infirmis.

CAPVT LXIX.

DE BONA SINGVLARITATE.

BOna singularitas, quæ familiariùs dicitur bona solitudo, commendatur in pluribus Sacræ Scripturæ locis. Vnde Sara Filia Raguëlis cap. 3. Tobiæ: *Tu scis Domine quòd nunquam cum ludentibus me miscui, neque cum his, qui in leuitate ambulant participem me præbui.* Et Ieremias: *Sedebam solitarius & tacebam.* Et Philosophus: Fuge turbam. Nondum enim illi tutò commiseris. Ego quidem confiteor imbecillitatem meam, scilicet: nunquam mores, quos extuli in turbam, refero. Semper aliquid ex eo quod composui, turbatur, aliquid ex ijs, quæ fugaui, redit. Quod ægris euenit, quos longa imbecillitas vsque adeo affecit, vt nunquam sine offensâ proferantur, hoc accidit nobis, quorum animi ex longo morbo reficiuntur; quia inimica est multorum conuersatio. Nemo non aliquod nobis vitium, aut commendat, aut imprimit, aut nescientibus allinit. Vtique quò maior est populus, cui commiscemur, hoc periculi plus est. Nihil enim tam damnosum bonis moribus, quàm in aliquo spectaculo residere. Tūc enim per voluptatē faciliùs crimina subrepūt. Quid me existimas dicere? Auarior redeo, ámbitiosior, luxuriosior? immò verò crudelior & inhumanior, quia inter homines fui. Subducendus itaque est populo tener animus, & parùm tenax recti, facilè transitur ad plures. Socrati, & Catoni, & Lælio excutere mentem suam dissimilis multitudo potuisset. Adeo nemo nostrûm est, qui cùm maximè concinnamus ingenium, ferre impetum vitiorum tam magno comitatu venientium potest. Vnum exemplum luxuriæ, vel auaritiæ, multùm mali facit. Conuictor delicatus paulatim eneruat & emollit. Vicinus diues cupiditatem irritat; malignus comes, quamuis candido & simplici animo, rubiginem suam affricuit. Quid tu accidere his moribus credis in quos publicè factus est impetus? Necesse est, aut imiteris, aut oderis. Vtrumque autem euitandum est, ne vel similis malis fias, si te eis conformes, quia multi sunt: néue inimicus multis, si eos oderis, quia dissimiles sunt. Recede in teipsum quantum potes, cum his conuersare, qui te meliorem facturi sunt. Illos admitte, quos tu meliores facere potes. Mutuo ista fiunt, & homines dum docent, discunt.

Thren. 3.

Senec. epist. 7

Item Hieronymus: Rarus in publico, honestus in domo. Quotiens enim inter homines fui, minùs homo redij. Est autem triplex solitudo: Loci, quæ fortium est: Pectoris, quę cuiuslibet esse debet: & solitudo operis, quę cauenda est in omnibus, præsertim cùm parit scandalum. Item Ierem. cap. 15. *Non sedi cum consilio ludentium, & gloriatus sum à facie manus tuæ; solus sedebam quoniam amaritudinę replêsti me.*

CAPVT LXX.

DE BONA SOCIETATE HABENDA, ET MALA FVGIENDA.

Bona ſolitudo maximè pendet ex bonorum ſocietate. Vnde Cato: Ambula cum bonis, quia à conuictu mores formantur. Et Apoſtolus dicit: *Corrumpunt bonos mores colloquia mala. Qui tangit picem coinquinabitur ab eâ.* Et Pſalm. 100. *Perambulabam in innocentiâ cordis mei in medio domûs meæ.* Et quomodò? *Non apponebam ante oculos meos rem iniuſtam, facientes præuaricationes odiui. Non adhæſit mihi cor prauum, declinantem à me malignum, non cognoſcebam, detrahentem ſecretò proximo ſuo hunc perſequebar. Superbo oculo & inſatiabili corde, cum hoc non edebam.* Qualis ergo tibi familia? audi: *Oculi mei ad fideles terræ vt ſedeant mecum,* in iudicio, in conuiuio: *Ambulans in viâ immaculatâ, hic mihi miniſtrabat,* in altari, in menſâ, in domo, in quâlibet adminiſtratione meâ & præfectione. *Non habitabit in medio domûs meæ, qui facit ſuperbiam; qui loquitur iniqua, non direxit in conſpectu oculorum meorum.* Et Pſal. 25. *Non ſedi cum concilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo. Odiui Eccleſiam malignantium & cum impijs non ſedebo. Lauabo inter innocentes manus meas, & circumdabo altare tuum Domine.* Eccleſiaſticus cap. 9. *Viri iuſti ſint tibi conuiuæ.* Et Philoſophus: Antè, inquit, circumſpiciendum eſt, cum quibus edas & bibas, quàm quid edas & bibas. Et Auguſtinus: Decet, inquit, Prælatum tales habere cubicularios quos timeat, ne, ſi malos, eorum videatur approbare vitam, quorum habet conuerſationem. Vnde Apoſtolus: *Domui ſuæ bene præpoſitum,* non vt opes augeat, ſed vt filios, domum, & familiam in omni caſtitate & ſobrietate ſibi ſubditos habeat. Sed dicet aliquis quaſi ſe excuſando, habens tamen familiam malam: Mihi quidem natura eſt cum bonis, ſed vita cum malis. Sed eo ipſo malus eſt, quòd malos in domo fouet, & vita & natura eius cum malis. Qualis enim iudex, vel rector populi, tales & miniſtri eius, & è contrà: Et qualis ſit Dominus domûs, familia eius probat, & monſtrat. Vnde Eccleſiaſticus cap. 13. *Omne animal diligit ſimile ſibi, ſic & omnis homo diligit ſimilem. Omnis caro ad ſimilem ſibi coniungetur, & omnis homo ſimili ſui ſociabitur. Si communicabit lupus agno aliquando, ſic peccator iuſto. Quæ communicatio Sancti hominis ad canem?* Et cùm Dominus hoſpitem vnius noctis præcipiat eligi, tum propter infamiam, tum propter corruptionem & perniciem exempli; Quantò magis & ille eligendus eſt, cum quo tibi diu viuendum eſt? Maximè itaque cauenda eſt malorum conuerſatio. Vix enim in ſicco ſtamus, ne dum in lubrico curramus. Abraham etiam audito mandato Domini, omnes vernaculos & mares domûs ſuæ ſtatim circumcidit.

Lib. 1. — *1. Cor. 15.* — *Eccli. 13.* — *Verſ. 2.* — *Verſ. 6.* — *Verſ. 4.* — *Senecæ ep. 19.* — *1. Tim. 3, 4.* — *Sap. 5.* — *Geneſ. 17.*

dit. Nota, quia non effœminatos habuit in domo, ſed mares, quos etiam circumcidit. Et tu exemplo Abrahæ familiam domus tuę in omnibus habeas circumciſam. Quem etiam commendans Origenes, de eo ait: Vide diligentiam Abrahæ Angelos ad conuiuium inuitantis. Abraham, inquam, ſenex curſitat, Sara vxor eius accelerat, puer feſtinat. In domo ſapientis, nullus piger eſt. Item iuxta verbum Beati Thomæ Cantuarienſis, quo vtebatur ex Poëtâ:

Homil. 4. in Geneſim.

Principis eſt virtus maxima, nôſſe ſuos.

Et Cato de Pompeio ait:

Martial. li. 8. Epigr. 15.

Caſta domus, luxuq; carens, corruptaq; nunquam
Fortuna Deum.

Et Parabolarum cap. 13. *Qui cum ſapientibus graditur, ſapiens erit; amicus ſtultorum ſimilis eis efficitur.* Et illud. Ignis in ſinu, ſerpens in gremio, mus in perâ, pernicioſi ſunt vicini. In Pſalmis quamplurimis arguitur ſocietas malorum, commendatur ſocietas bonorum. *Beatus enim vir qui non abijt in concilio impiorum* &c. *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requieſcet in monte Sancto tuo? Qui ingreditur ſine maculâ & operatur iuſtitiam*, &c. *Confitebor tibi in Eccleſiâ magnâ, in populo graui laudabo te, timentes autem Dominum glorificat. Congregate illi Sanctos eius qui ordinant teſtamentum eius.* Alioquin pro congregatione & ſocietate malorum dicetur tibi: *Si videbas furem currebas cum eo*, &c. Et in domo tuâ implebitur hoc, ſcilicet: *Vidi iniquitatem, & contradictionem in ciuitate. Die ac nocte circumdabit eam. Super muros eius iniquitas, & labor in medio eius & iniuſtitia.* Pro quo etiam Propheta imprecatur talibus, dicens: *Veniat mors ſuper illos, & deſcendant in infernum viuentes. Quoniam nequitiæ in habitaculis eorum, in medio eorum. Non enim eſt illis commutatio, & non timuerunt Deum.* &c. Et Auguſtinus: In hoc quilibet fidelis imitari Deum debet, ne malos ſecum ſocios habeat, niſi causâ & ſpe correctionis, ſcilicet quos ſi incorrigibiles viderit, eos ſaltem in priuatâ communione poſt multam admonitionem deuitet, & à ſe, ſi poteſt, expellat. Sed dicet aliquis: Boni quidem multi ſunt in ſe, ſed latera mala habent. Abſit. Morum enim ſimilitudo, iuxta verbum cuiuſdam Sapientis, ſocietatem parit, & cognata ſtudia facilè connectuntur. Et illud: Principeſque bonos habentes mala latera ſcriptura Scyllæ & Harpyijs comparat. Deſcribitur Scylla humanam quidem habere faciem, ſed cincta caninis capitibus; harpyiæ virgineam faciem, ſed vngues rapaciſſimos. Et ij, vt plures ſuperficietenus humani homines, & manſueti videntur, ſed ſtipati lateribus & miniſtris prauis, odoratu prædæ Scyllæ, rapacitate verò vnguium, Harpyis ſimiles. Ob hoc ergo conſtat, quòd res diuitum & potentum in loco periculoſo poſita eſt. Quia, *ranæ in penetralibus regum*, viri ſcelerati, & ſocij furum maximè in domibus potentum inueniuntur, qui peccatores fiunt propter diuites

Pſa. 1. & 14. Pſ. 34. Pſ. 49. Pſ. 54. Ibid. Pſ. 104. 30.

illos

illos decipientes, à quibus decipiuntur, cùm nec repelluntur, qui *laqueos parauerunt pedibus* potentum, & *foderunt ante faciem* ipsorum *foueam, & ceciderunt in eam. Hæc via illorum scandalum ipsis, & tamen postea in ore suo complacebunt.* Et Iosephus ait: Ob hoc maximè status potentum meticulosus & periculosus est; quod eos moles rerum mediocriter malos esse non sinit, qui non simplici & proprio ore, sed alieno & multiplici, quia longâ manu peccauerunt, habent peccata sua confiteri; nequeuntes, vt pauper, dicere: *Domine, Tibi soli*, & in me solo, *peccaui*, sed tibi & multis proximis in me, & multis satellitibus meis. Omnem igitur malorum societatem, omne impedimentum, quo minùs in viâ Dei procedas, fugias. Vnde Dominus: *Qui non oderit Patrem & Matrem non potest meus esse discipulus. Et si oculus tuus scandalizat te, proÿce eum à te* &c. Et Hieronymus: Per calcatum perge Patrem, per calcatam perge Matrem, vbera etiam quæ suxisti. *Patri & Matri dic: Nescio vos.* Iuxta etiam consilium Domini, cum Abraham *exi de terrâ, & de cognatione tuâ*; antequam subuertaris dicas cum Prophetâ: *Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine.* Item Psalm. 105. *Et commixti sunt inter gentes, & didicerunt opera eorum.* &c. Et Psalm. 42 *Iudica me Deus, & discerne causam meam à gente non Sanctâ, ab homine iniquo & doloso erue me.* Item 1. Reg. 14. *Nam quemcumque viderat, Saül virum fortem, & aptum ad prælium* &c. Et 1. Reg. cap. 19. *Nunciatum est Saül à dicentibus* &c.

Item: *Confitebor tibi Domine in toto corde meo, in concilio iustorum & congregatione*, eorum, non iniustorum.

Ps. 56. Ps. 48. Ps. 50. Luc. 14 Marci. 9. Ep. ad Heliodorum de laude vitæ solitariæ. Deut. 33. Gen. 12. Ps. 54. Ps. 110.

CAPVT LXXI.

DE SVGGESTIONE CARNALIS AFFECTVS.

SIcut mala societas, ita & carnalis affectus bonam impedit solitudinem, ob quam sugillandam & amouendam ab vtilioribus operibus, Dominus prędicationi vacans, nuncio fratrum & matris quærentium eum foris, ait: *Qui sunt fratres, mater & soror; & extendens manum in discipulos dixit* &c.

Idem disputans in Synagogâ relictus à Patre & Matre, eisdem eum quærentibus ait: *Nesciebatis, quia in his quæ Patris mei sunt oportet me esse?* Docens, opera ex carnali affectu procedentia, sicut minus vtilia, esse postponenda spiritualibus & vtilioribus.

Idem Matri in nuptijs, vino deficiente, ait: *Quid mihi & tibi mulier?* quasi, nihil ex te habeo in spiritualibus operibus. Idem: *Qui non oderit Patrem & Matrem*, id est, qui spirituales affectus non prępofuerit carnalibus. Idem: *Cùm facis prandium noli vocare diuites, sed pauperes, debiles & claudos*, in quibus non habeas carnis affectum, sed diuini amoris incendium. Hieronymus. Ob amorem

Matt. 12. Luc. 2. Ioan. 2, 3. Luc. 14 26. Luc. 14 12.

rem Christi omittenda est sepultura Patris, pro cuius amore nullus relinquẽdus est inhumatus. Et Moyses, non de tribu suâ, sed de aliâ tribu elegit Iosue in rectorem populi. Idem: Sacerdos & Leuita nunquam exeant de Sanctis, sed habeat Sacerdos caput velatum cidari, *qui dicat Patri & Matri: Nescio vos.* Sacerdotibus etiam in veteri lege prohibitum erat interesse funeribus mortuorum, etiam parentum; vt in hoc instrueremur carnales affectus esse postponendos, maximè cùm simus, & debeamus esse Sacerdotes *secundùm ordinem Meschisedech.* De cuius Patre & Matre scriptura subticet in figuram Sacerdotum Euangelij, vt in spiritualibus *dicant Patri & Matri: Nescio Vos.* Alienum enim est patrimonium illis commissum, Christi scilicet & pauperum, non illorum, vel parentum eorum. Ioseph etiam (ad cuius nutum omnia fiebant in Ægypto) vix passus est, vt suis daretur terra Gessen; quos etiam noluit sublimari, sed in officio consueto & pastorali permanere. Ne tamen caninos habeamus mores, odiendo parentes, ita docet eos Gregorius moderari debere. Arca Domini capta à Philistæis super plaustrum nouum imposita est, vaccis fœtis trahentibus & ducentibus illam in Bethsamis, non reflectentibus quidem colla in viâ, sed mugientibus post vitulos. Debemus enim carnalem affectum habere in mente, non in opere, præsertim in spiritualibus. Qui enim post vitulos, carnali affectu ducti, colla reflectunt, similes sunt vxori Loth, quæ respexit, & mutata est in statuam salis. Similes sunt mittenti manum ad aratrum, & respicienti retrò. Similes sunt etiam Hebręis respicientibus in Ægyptum ad ollas carnium, & pepones, & allia Pharaonis. Videant hi, ne pœnâ simili pœnæ Iudæ puniantur, qui ea, quæ mittebantur in loculos Domini & pauperum, adsportabat, dans ea vxori & liberis, carnali affectu ductus, ob quam meruit tradere & crucifigere Dominum, sibique stipendium & æternum supplicium. Leuit. 21. *Sacerdos summus ad omnem mortuum non ingredietur omnino, super Patre suo & Matre non contaminabitur, nec egredietur de Sanctis.* Hieronymus super hunc locum ait: Quamuis sit potens & diues, & multitudinem offerat victimarum; si mortuus est, non tangitur à Pontifice, nec videtur: si autem reuiuiscit, & ad vocem Saluatoris de sepulchro egreditur, & fascijs peccatorum solutus incedi, intrat ad eum Pontifex, cum eo manet, & prandet. Multa nos facere cogit affectus carnalis; & dum corporum propinquitates respicimus, corporis & animę Creatorem offendimus. *Qui autem amat Patrem & Matrem super me, non est me dignus.*

Multi Monachorum, dum parentibus miserentur, animas perdunt. Illum attendamus Patrem, qui nunquam moritur, aut qui pro nobis moritur, qui Deo viuens mortuus est, vt nos mortuos viuificaret. Si quid habuimus de Ægypto, quod Princeps mundi suum possit agnoscere, tenenti meretrici Ægyptiæ cum pallio relinquamus. Sindone opertus adolescens vinctum Dominum sequebatur, incurrisset in laqueos, nisi expeditus & nudus persequen-

Nu. 11 *&* 13. *Leuit.* 16. *Deut.* 33. *Nu.* 19. *Ps.* 109. *Deut.* 33. *Genes.* 47. *Hom.* 37. *in Euangelia.* 1. *Reg.* 6. *Genes.* 19. *Luc.* 9. *Num.* 11. *Ioan.* 12. *Matt.* 27. *Epist. ad Fabiolam de vestitu Sacerdotũ.* *Ioã.* 11 *Matt.* 10. *Rom.* 6 *Genes.* 39. *Marci* 14.

ſequentium impetus declinâſſet. Reddamus parentibus, quæ parentum ſunt, ſi tamen Deo viuunt. Sed hoc de Summo Pontifice, minoribus aliquid indulgetur. Ad teneritudinem carnis etiam eradicandam dictum eſt Abrahæ: *Exi de terrâ & de cognatione tuâ*. Exi, mente, hoc quo ad neceſſitatem præcepti: *exi*, corpore, hoc quo ad cautelam conſilij. Dum enim inter propinquos tenemur corpore, ſæpè tenemur & mente. Ob hoc Benedictus, Ægidius, & quamplures Sancti natale ſolum reliquerunt, & Sancta agmina pallidorum, eremum ingreſſi ſunt. In libro etiam Numerorum præcipitur Leuitis occidere omnes propinquos ſuos initiatos Beelphegor, ſicut & initiatos vitulo. Miniſtrum enim altaris, & viuentem de patrimonio Crucifixi, nihil carnale, nullus affectus carnalis tangere debet, quominus teſtamentum ſibi creditum, ſecundùm voluntatem teſtatoris beneplacentem & perfectam, diſpenſet. Item Iudicum 9. Contra conſilium Ioathæ (proponentis Sichimitis parabolas de oliuis, ficubus, & vite, & rhamno) contribules & Fratres Abimelech ipſum Abimelech, eligunt in Regem, ſibíque præfecerunt propinquitate carnis ducti. Qui promotus, ſicut ignis de rhamno egreſſus, vrbem Sichem combuſſit, & ſeptuaginta fratres, multoſque de Sichimitis, qui illum promouerant, interfecit. Item Dominus Matthęi cap. 17. *Vt non ſcandalizemus* exigentes tributum, *O Petre, Vade ad mare, & mitte hamum, & eum piſcem, qui priùs adſcendet tolle, & aperto ore eius, inuenies ſtaterem. Illum ſumens da eis pro me & pro te*, etſi ſim filius regni. Vbi ait Auguſtinus: Miro modo in hoc inſtruimur & ædificamur, dum Dominus tantæ paupertatis fuit, vt vnde daret tributa non haberet. Iudas quidem habebat communia in loculis, ſed Dominus res pauperum in ſuos commutare vſus, vel conuertere nefas duxit; idipſum dās exemplum nobis, maximè ijs, qui de patrimonio eius viuunt. Si ergo Dominus in ſuos vſus neceſſarios duxit nefas res pauperum conuertere, quantò magis illas in ſuperfluis expendere? Ex hoc etiam conclude debita illicita, licèt iuramento confirmata, de patrimonio Crucifixi non eſſe ſoluenda, ſed potiùs, vt in turpi causâ, reſcindatur iuramentum. Item: Bruta fœtus ſuos imbecilles & adhuc paruos nutriunt, omnique curâ fouent & amplexantur, factos autem grandiuſculos & adultos, eos ſibi relinquunt. Nos autem etſi homines, non tantùm in pupillari, ſed in omni ætate; nec tantùm fœtus noſtros, ſed à latere deſcendentes fouemus, imò illos ſuperfluis oneramus ſupra neceſſitatem, conferentes eis plurima, & iuxta verbum Alexandri Papæ: *Deus abſtulit nobis filios, & diabolus dedit nobis nepotes*. Item Hieronymus ad Heliodorum Monachum: Audi edictum Regis tui: *Qui non eſt mecum aduerſum me eſt, & qui non colligit mecum ſpargit*. Recordare tyrocinij tui diem, quo Chriſto in baptiſmate conſepultus, in Sacramenti verba iuraſti, pro nomine eius parciturum non eſſe Patri, nec Matri. Licet paruulus ex collo pendeat nepos, licet ſparſo crine & ſciſſis veſtibus vbera, quibus te nutrierat Mater, oſtendat: licèt

1. Tim. 5. — *Geneſ. 12, 1.* — *Ca. 25.* — *Gloſſa ord. in hunc locum* — *Alex. 3* — *Epiſt. de laude vita ſolitaria.* — *Luc. 11*

licèt in limine pater iaceat: per calcatum perge Patrem, ſiccis oculis ad vexillum crucis auola. Solum pietatis genus eſt, in hâc re eſſe crudelem. Veniet, veniet dies poſtea, quo victor reuertaris in patriam, quo Ieroſolymam cæleſtem vir fortis coronatus incedas. Neſcio cur dicas nunc compede præpediri. Non eſt nobis ferreum pectus, nec dura præcordia. Non ex ſilice natos Hircanæ nutriêre tigrides: & nos per iſta tranſiuimus. Nunc tibi blandis vidua ſoror hæret lacertis: nunc illi cum quibus adoleuiſti vernulæ aiunt: Cui nos ſeruituros relinquis? Et gerula quondam, iam anus, & nutricius ſecundus poſt naturalem pietatem Pater, clamitat: Morituros exſpecta paulisper & ſepeli. Forſitan & Mater laxis vberum pellibus, aratâ rugis fronte antiquum referens mammæ lallare congeminet. Dicant ſi volunt & Grammatici: *In te omnis domus inclinata recumbit*. Facilè rumpit hæc vincula amor Christi, & timor gehennæ. At contrà ſcriptura præcipit obſequendum parentibus: ſed quicumque eos ſupra Chriſtum amat, perdit animam ſuam. Gladium tenet hoſtis vt me perimat, & ego de matris lachrymis cogitabo? Propter Patrem militiam Chriſti deſeram? cui ſepulturam Chriſti causâ non debeo, quam etiam omnibus eius causâ debeo? Domino paſſuro timidè conſulens Petrus ſcandalum fuit. Paulus retinentibus ſe fratribus ne Ieroſolymam pergeret, Reſpondit: *Quid facitis plorantes, & conturbantes cor meum? Ego enim non ſolùm ligari, ſed mori in Ieruſalem paratus ſum pro nomine Domini Ieſu Chriſti*. Aries iſte pietatis, quo fides quatitur, Euangelij retundendus eſt mucrone: *Mater mea*, inquit, *& fratres mei hi ſunt quicumque faciunt voluntatem Patris mei, qui in cælis eſt*. Si credunt in Chriſtum, faueant mihi pro nomine eius pugnaturo: ſi non credunt, mortui ſepeliant mortuos ſuos.

Virgilius.

Exod. 20.

Matt. 16.

Act 21

Matt. 12.

Moyſes etiam ad conſilium Iethro, non cognatos elegit iudices & rectores, ſed viros gnaros, ſapientiſſimos & prudentiſſimos odientes omnem auaritiam. In illa etiam Sanctâ communione non eſt dictum diſpenſatoribus, vt meliora & lautiora darent propinquis, ſed, *vnicuique prout opus erat*. Item: Si res teſtamenti alicuius priuati propter ſuſpicionem parẽtelę non committitur alicui parentoſo, quantò magis nec teſtamentum Chriſti talibus debet committi?

Mat. 8.

Exod. 18.

Act. 2.

Item: exemplo Templariorum deberent Prælati inſtrui, ne haberent amicos ſuos ſibi collaterales. Ipſi enim Templarij nunquam habent conſanguineũ ſibi ſeruientem, ne communia bona fratrum ei diſtribuant. Ad hoc etiam valet exemplum Epiſcopi conſanguineos & nepotes ſuos tantùm in Eccleſiam ſuam vocantis, vt ex eis Prælatus ei ſucceſſurus quaſi iure hæreditario eligeretur & inſtitueretur: quod & factum eſt, cum controuerſiâ tamen magnâ & ſumptibus non modicis & grauamine æris alieni. Cùm autem electus ſucceſſor veterani ægrotaret, aiunt ei ſui ſub dialogo: Vnde pecunia iſta ſoluetur, quam, vt promouereris, expendimus? Interfeciſti nos per quem ſperabamus

nos viuere & exaltari. Quibus illæ: Væ vobis, quia me occidistis, quando me in apicem promouistis. Item 4.Reg.4. *Mitte in omnia vasa hac*, &c. Et Habacuc 2. *Væ qui ædificant Sion in Sam.* Item Dauid: *Audi Filia & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum, & domum Patris tui.* *Psal.44. ver.10*

CAPVT LXXII.

COMMENDATIO SOLITVDINIS LOCI.

POst solitudinem pectoris, & solitudinem operis, sequitur solitudo loci, quæ nutrix est, & sæpe Mater solitudinis. Duo quippe sunt genera vitæ solitariæ, Cœnobitarum, & Anachoretarum. Prima securior, propter infirmitatis nostræ imperfectionem. Secunda excelsior vel excellentior, propter charitatis perfectionem. Ad quam (sicut ad altiorem secundùm regulam Beati Benedicti) transitur à primâ, cùm transiens plenè roboratus, & *indutus est virtute ex alto.* *Luc.24* Horum solitudinem loci commendans Dauid, ait: *Factus sum sicut passer solitarius in tecto.* *Ps.101* Et Salomon: *Regem locustæ non habent.* *Prou.30.* Et Hieronymus à scholis liberalium artium conuolans ad eremum, sic scribit cuidam conscholari suo, eum ad eremum & mundi contemptum inuitans: *Epist. ad Heliod. de laude vitæ solitariæ.* O desertũ Christi floribus vernans! O solitudo, in quâ nascũtur illi lapides, de quibus in Apocalypsi ciuitas magni Regis exstruitur! O Eremus familiariùs Deo gaudẽs quid agis Frater in sæculo, qui maior es mundo? Quamdiu tectorum vmbræ te premunt? Quamdiu fumosarum vrbium carcer includit? Crede mihi, in eremo nescio quid plus lucis adspicio. Libet, sarcinâ carnis abiectâ, ad purum ætheris volare fulgorem. Paupertatem times? Sed Beatos pauperes Christus appellat. *Mat.5* Labore terreris? Nemo athleta sine sudoribus coronatur. De cibo cogitas? Sed fides famem non timet. Supra nudam metuis humum exesa ieiunijs membra collidere? *Rom.8* Sed iacet Dominus tecum. Squalidi capitis horret inculta Cæsaries? *Epist. de laude Bonosi, incipit: Plus Deum timere.* Sed caput tuum Christus est. Infinita eremi vastitas terret? Sed tu Paradisum mente deambula. Quotienscumque illuc cogitatione transcenderis, totiens in eremo non eris. Scabra sine balneis attrahitur cutis? Sed qui in Christo semel lotus est, non habet necesse iterùm lauari. Et breuiter ad cuncta audias Apostolum respondentem: *Non sunt condigna*, inquit, *passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis.* Delicatus es miles, charissime si hîc vis gaudere in sæculo, & posteà regnare cum Christo.

Item ad Ruffinum: Indicabimus tibi quiddam, vt si nescis, discas; si autem cognouisti pariter gaudeas. Bonosus tuus; imò meus, & vt veriùs dicam, quia Christi, noster: *scalam Iacob* iam scandit, *Genes.28.* portat crucem, *Matt.16. Luc.9.* non post tergum respicit; *seminat in lachrymis, vt in gaudio metat*: *Ps.125* & Sacramento Moysi *Nu.21.*

ſerpentem in eremo ſuſpendit. Cedant huic veritati tam Græco, quàm Romano ſtilo, mendacijs ficta miracula. Ecce puer honeſtis ſæculi nobiſcum artibus inſtitutus, cui opes affatim, dignitas apprimè inter æquales erat; contemtâ matre, ſororibus, & chariſſimo ſibi germano, inſulam pelago circumſonante naufragam, cui aſperæ cautes & nuda ſaxa, & ſolitudo terrori eſt, quaſi quidam nouus Paradiſi colonus inſedit. Nullus ibi agricolarum, nullus ibi Monachorum (ne paruulus quidem, quem nôſti, Oneſimus, quo velut fratre in oſculo fruebatur) in tantâ vaſtitate adhæret lateri comes. Solus ibi, imò, Chriſto comitante, non ſolus, vidit gloriã Dei, quã etiam Apoſtoli, niſi in deſerto, viderant. Non quidem conſpicit turritas vrbes, ſed in nouæ ciuitatis cenſu factus eſt tributarius, eiuſque ciuis dedit nomen ſuum. Horrent ſacco membra deformi? ſed ſic meliùs *obuiam Chriſto rapietur in nubibus.* Nullo Euriporum auſtro perfuitur? Sed de latere Domini aquam vitæ bibit. Nullo terra gramine viret, nullus vernans campus denſatur vmbraculis. Abruptæ rupes, quaſi quemdam horroris carcerem claudunt. Ille ſecurus, intrepidus, & totus de Apoſtolo armatus, nunc Deum audit, dum diuina relegit; nunc Deo loquitur, aut Deum rogat. Et fortaſſe ad exemplum Ioannis, qui in deſerto Apocalypſin vidit, aliquid Dei videt, dum in inſulâ moratur.

Matt. 17. Marci 9. 1. Theſ. ſal 4. Epheſ 6

Idem: Intremus, inquit, ſolitudinem, quaſi quædam ſecreta ruris, ibi cibarios panes, & olus manibus noſtris irrigatum, lac deliciæ ruſticanæ, vilet quidem, ſed innocentes cibos præbent. Ita viuentes, non ab oratione ſomnus, nec ſaturitas à lectione reuocabit. Si æſtus eſt, ſecretum arboris vmbram præbebit. Si autumnus, ipſa aëris temperies, & ſtrata ſubter folia, locum quietis oſtendit. Verè ager floribus depingitur, & inter querulas aues Pſalmi dulciùs cantabuntur. Si frigus fuerit & brumales niues, ligna non emam, calidus vigilabo, vel dormiam certè, quod ſciam vtilius, non algebo. Habeat ſibi Roma ſuos tumultus, arena ſæuiat, circus inſaniat, theatra luxurient, rumoribus vacet, ſalutationibus gaudeat. *Nobis adhærere Deo bonum eſt, & ponere in Domino Deo ſpem noſtram,* vt cùm paupertatem iſtam cælorum regna mutauerint, erumpamus in vocem: *Quid enim mihi eſt in cælo, & à te quid volui ſuper terram?*

Epiſt. ad Marcellam, incipit: Ambroſius. Pſ. 72. Pſ. 72.

Item Maximinus Epiſcopus: Sic & Anachoretarum ſingulare propoſitum vel certamen Martyrio non priuatur, ſicut nec hâc ſollemnitate, qui per ſingula eremi loca in ſpeluncis & exiguis cellarũ tugurijs modico cõtenti pabulo demorabantur. Alij beſtijs ſociati, alij auibus ſubminiſtrati, ciborum ſpernentes delicias, luxus ſæculi calcantes, laudem temporalem non amantes, viſum hominum fugientes, Angelorum aſſuetui loquelis, plurimis virtutum effulſêre ſignis, *circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes anguſtiati, afflicti: quibus dignus non erat mundus: In ſolitudinibus errantes, in montibus & ſpeluncis & in cauernis terræ* &c. Item Hieronymus: O quotiens in eremo conſtitutus ſcilicet

Heb. 11 ver. 37 Epiſt. ad Euſtoch. de cuſtod. virginitatis

ſcilicet in horrido Monachorũ habitaculo, putaui me Romanis intereſſe delicijs, *ſedebam ſolus, quia amaritudine repletus eram*. Horrebant ſacco membra, deformis & ſqualida cutis, ſicut Æthyopicæ carnis, obduxerat; quotidie lachrymæ, quotidie gemitus; & ſi quando repugnantem ſomnus imminens oppreſſiſſet, nudâ humo vix oſſa hærentia collidebam. Sic ob gehẽnę metum tali me carcere ipſe damnauerã, & ſocius factus ſcorpionum & ferarum, ſępè choris intereram puellarum. Pallebant ora ieiunijs, & mens deſiderijs ęſtuabat. Ad *Ieſu* pedes iacebam, rigabam lachrymis, crine tergebam, & repugnantem carnem vigilijs & ieiunijs cibo crudo vtens, & aquâ frigidâ, cùm in cocto aliquid ſit luxuriæ, mihi ſubiugabam.

Ierem 15.

Si igitur imperfectus es, fuge turbam, quia non tutò illi committêris; ſi perfectus es pro nec eſſitate fratrum redire potes ad turbam. Vnde Stilpon: Sic eſt ſcilicet, quòd omnis ſtultitia laborat faſtidio ſui. Non muto ſententiam. Fuge multitudinem, fuge paucitatem, fuge etiam vnum. Non habeo cum quo te communicatum velim; & vide quò iudicium meum abeat: audeo te tibi credere. Huius Stilponis diſcipulus Crates, cùm vidiſſet adoleſcentulum ſecretò ambulantem, interrogauit: Quid illic ſolus faceret? Mecum, inquit, loquor. Cui Crates: Caue, inquit, rogo, & diligenter attende, ne cum homine malo loquaris. Lugentem timentemque, iratum & furibundum, cuſtodire ſolemus, ne ſolitudine malè vtatur. Nemo eſt ex imprudentibus, qui relinqui ſibi debeat. Tunc enim mala conſilia agitant, tunc aut alijs, aut ipſis futura pericula ſtruunt, tunc cupiditates improbas ordinant, tunc quidquid, aut pudore aut metu animus celabat, exponit; tunc audaciam acuit, libidinem irritat, iracundiam inſtigat. Denique, quod vnum ſolitudo habet commodum, ſcilicet nihil vlli committere, non iudicem timere, perit ſtulto. Ipſe enim ſe prodit. Vide ergo quid de te ſperem, imò quid ſpondeam mihi. Spes enim incerti boni nomen eſt; non inuenio tamen cum quo te malim eſſe quàm tecum.

Seneca ep. 7. Idem ep. 9. & 10.

Item Seneca: Aliquis vir bonus nobis eligendus eſt, ac ſemper ante oculos habendus, vt ſic tanquam illo ſpectante viuamus, & omnia, tanquam illo vidente, faciamus. Nec immeritò. Magna pars quippe peccatorum tollitur, ſi peccatori teſtis aſſiſtit. Aliquem habeat animus, quem vereatur, cuius auctoritate etiam ſecretum ſuum ſecretius faciat. O fœlicem illum, qui non adſpectus tantùm ſed etiam cogitatus emendat! O fœlicem, qui ſic aliquem vereri poteſt, vt ad memoriam quoque ſe componat atque ordinet! Qui ſic aliquem vereri poteſt, citò erit verendus. Elige itaque Catonem, (O Chriſtiane Paulum.) Si hic tibi nimis rigidus videtur in religione, elige remiſſioris animi & vitæ virum Sanctum alium, cuius vita, mores & oratio placeant. Illum ſemper tibi oſtende vel cuſtodem, vel exemplum. Opùs eſt, inquam, aliquo, vel ad quem mores noſtri praui erigantur. Niſi enim ad regulam, pra-

Epiſt. 11.

ua nec corriges, vel torta non diriges.

Sunt autem tria genera Monachorum, & ducentium vitam solitariam. Primum est Eremitarum, Anachoretirum, vel reclusorum. Hanc vitam dedicauit Dominus, quando tentandum à satanâ, spiritus expulit in desertum, eratque cum bestijs: *Et accesserunt Angeli & ministrabant ei* socio strutionum, serpentum, & ferarum. Hanc sanctificauit & Ioannes Baptista, de quo:

Mat. 4

Antra deserti teneris sub annis,
Ciuium turmas fugiens petisti,
Ne leui saltem maculare vitam
Famine posses.

In hymno Pauli Diaconi.

In deserto pœnituit Ægyptiaca. In desertum fugit Helias à facie Iezabel: in deserto latuit Ieremias inquiens: *Sedebam solitarius & tacebam.* Idem: *Surgite, fugite, saluate animas vestras, & eritis in deserto sicut humiles miricæ.* Item c. 49. *Surgite, adscendite, fugite, abite vehementer in voraginibus* (id est, in cauernis & speluncis) *sedete, qui habitatis Asor, dicit Dominus.* Martinus adhuc duodennis mox eremum concupiuit, satisque fecisset voto, nisi ætatis infirmitas obstitisset. Qui, factus reclusus, duorum mortuorum exstitit suscitator magnificus, pluriumque, miraculorum effector, quàm Episcopus effectus. Qui tamen in Episcopatu degens, cellam priuatam habuit, in quâ sæpius orabat, & solitariè viuebat, loquens cum Deo & Angelis, nisi cùm necessitas subditorum & Ecclesiæ eum exire cogebat. Simili verò modo victitabat B. Germanus Antisiodorensis Episcopus. Remigius Remensis de cellulâ, in quâ se recluserat, raptus est in Episcopum. Secundum genus Monachorum est, vbi tres vel quatuor, vel pauco plures in communi, & de communi viuunt, vt Cartusienses. Et hic ordo originem habuit à Ioanne Baptistâ, qui cum discipulis in deserto mansit. Alij dicunt, quia ortum habuit à filijs Ionadab: alij, quia à Rechabitis, qui sic viuebant. Tertium genus est Cœnobitarum. Quod genus viuendi securius est propter personas multarum facierum, infirmorum scilicet & fortiorum. De quo Dauid: *Ecce quàm bonum & quàm iucundum habitare fratres in vnum.*

3. Reg. 19. Thren. 3. Ierem. 48. De his Ierem. 35. Erat autem Ionadab filius Rechab.

Primum genus perfectum est: secundum temperantius extremis, & appetibilius. Excludit enim per societatem adiunctam, periculum primi, quod est in singularitate: *Væ soli, quia si ceciderit non habet subleuantem se.* Paucitas enim secura est: quia ventres bene instructi & pauci, modico contenti sunt. Excludit & periculum tertij, in numero personarum & certo agrorum, in pondere & mensurâ operum omnium distinctâ. In omnibus circumcisi paucitate & paupertate, excludit litigium, quia *non oportet seruum Dei litigare.* Exclndit & inuidiam, & rapinam potentum & diuitum. Non enim inuidetur nihil habentibus; non eis lites suscitantur calumniosæ: *Cantabat vacuus* &c. Excludit & peccatum quod vix euitatur in Cœnobio, scilicet, cùm vnus

Ps. 132. Eccl. 4. 2. Tim. 2. Iuuen. Sat. 10 Cantabit vacuus coram latrone viator.

per-

permittitur discurrere & euagari in necessitates domûs, in quibus sępe offendit & offenditur; cuius peccatum redundat in singulos.

CAPVT LXXIII.

PECCATVM VNIVS SÆPE REDVNDAT IN VNIVERSITATEM.

Achan peccante pollutus est populus anathemate. Gaditis etiam & Rubenitis, & dimidiæ tribui Manasse ædificantibus altare in terrâ Chanaan, dictum est: Quia contra præceptum Dei erexistis altare magnum & sacrilegum, cras ira Dei desæuiet in populum. Plebeculâ etiam Iudaicâ non eripiente Christum *inopem & egenum de manu fortiorum eius*, mortis Dominicæ rea facta est. Et Moyses ait: *Non sequeris turbam ad faciendum malum, nec in iudicio acquiesces sententiæ plurimorum, ne à vero deuies.* Et Apostolus: *Expurgate vetus fermentum*, & eijcite, *quia modicum fermentum totam massam corrumpit.* Non minus peccas, quia cum multis, sed magis peccas, nec minus ardebis quia cum pluribus. Vnde & illud generale prouerbium sinè intelligendum est: *Quod peccatur à multis inultum est*, quod est ab homine, sed non à Deo. Et item: Qui non corripit, cùm possit arguere & impedire, consentit. Qui autem per multitudinem, vel Prælatum excusari à peccato credunt, similes sunt Pilato lauanti aquâ manus suas, & dicenti: *Mundus sum à sanguine huius, vos videritis:* non Danieli, qui ait: *Sanguinem innocentem condemnastis: Viri Iuda redite ad iudicium.* Qui etiam assimilantur primis parentibns, culpam in Deum refundentibus, quam & isti in multitudinem & Abbatem, quia *mulier*, vel serpens, *dedit mihi & comedi.* Abbas hoc præcipit, vel Conuentus hoc facit: vnde nec contradico, etsi mille sumant, *deperit inde nihil.* Vnde quidam intrans claustrum, cùm occurreret ei peccatum in multitudine, quod vitauerat in singularitate (scilicet pluralitas Ecclesiarum, institutio in Ecclesijs mercenariorum, signum tantùm, non curam regendi animas, habentium: messio vbi non seminauit: perceptio fructuum & vsus, vbi non laborauit: loci melioris Prælati occupatio, cibi animarum defraudatio, officij Ecclesiæ, & personę, vel ministri eius subtractio) timuit sibi, credens hoc non minus peccatum esse per multitudinem, licèt quidem ex hoc non habeant cauteriatas conscientias, cuiusmodi haberent, si in singularitate constituti hoc facerent. Qui etiam pro vniuersitate se immunes à peccato esse æstimant, cùm vniuersitas, vel Prælatus Ecclesiæ sinit, vel auctoritatem & consensum præbet, indebita fieri, vel exigi ab Ecclesiâ, qualia sunt talliarum exactio, decimarum execrabilium solutio, & huiusmodi. Item Gregorius super 2. librum Regum c. 24. *Quia Dauid numerauit populum, immisit Deus pestilentiam in Israël, & mortui sunt*

Iosue 7 · Iosuè 22. · Psa. 34 · Exo. 23 · 1. Cor. 5. · Lucanus. · Matt. 27. · Dan. 13 · Gen. 3. · Ouid. · Luc. 19

ſunt ſeptuaginta Millia virorum, ait: Contingit pro malo gregis, vt ſæpe verè boni delinquat vita Paſtoris, & ſecundùm meritum plebium diſponantur corda rectorum. Dauid cum peccato populum numerauit, & populus pœnam ſuſcepit. Item in eodem libro cap.21. *Facta eſt quoque famès in diebus Dauid* &c. Item: Ioſephus ſuper primum Reg. cap. 2. *Heli autem ſenex, & audiuit*,&c. Ait: Heli pro iniquitate filiorum damnatus eſt, quia eos minùs ſeuerâ animaduerſione plectebat, & quidem coërcuit & corripuit, ſed leuitate Patris, non ſeueritate & auctoritate Pontificis. Diſcant ergo Sacerdotes quia propter ſcelera populi punientur,& ſubditorum culpa illis imputabitur.Item primo Reg. cap. 28. *Idcirco quod pateris fecit tibi Dominus*. Item Numer.c. 32. *Filij autem Ruben*, ibi: *Qui ſi nolueritis ſequi eum*, &c.

Lib.5. Antiq. Iudaic. c.15,16

CAPVT LXXIV.

DE CONSTITVENDO SE REO EXEMPLO SANCTI VIRI PRO MODICA OCCASIONE PECCATI.

Exod. 23.

NE *ſequaris turbam ad faciendum malum*. Vir enim Sanctus & timens Deum pro quãtulàcumque occaſione præſtitâ, ſe reum peccati conſtituit, quod tamen manu vel verbo expreſsè non impleuit. Vnde Dauid interfectis Sacerdotibus Domini octoginta quinque, & viris Nobe à Saüle, eò quòd Achimelech Sacerdos ſummus panes propoſitionis, & gladium Goliæ dederit ſibi famelico & fugitiuo, ait: *Reus ego ſum omnium iſtarum animarum*. Idem 2. Reg. 23.cùm ſtatio & caſtra Philiſthinorum eſſent in Bethleem,ſitibundus ait: O, *Si quis mihi daret potum aquæ de ciſternâ, quæ eſt in Bethleem iuxta portam! Irruperunt ergo tres fortes caſtra Philiſthinorum, & hauſerunt de aquâ illâ, & attulerunt ad Dauid; at ille noluit bibere, ſed libauit eam Domino, dicens: Num ſanguinem iſtorum hominum, qui profecti ſunt, & animarum periculum bibam?* Gregorius: Qui alienam vxorem concupiſcere non timuit, poſt flagellum eruditus, quia aquam concupijt, expauit, reprehendens ſe ſuper periculo militum. Et Apoſtolus in Act. Apoſt. cap. 20. ait: *Quapropter conteſtor vos hodie, quia mundus ſum à ſanguine omnium* veſtrûm. *Non enim ſubterfugi, quo minùs annuntiarem omne conſilium Dei vobis*. Si ergo aliquid de contingentibus omiſiſſet, ſe reum animarum omnium illorum conſtituiſſet. Dominus per Moyſen in Deuter. cap. 19. ait: *Separabis tibi tres ciuitates in terrâ promiſſionis, & tres vltra Iordanem in medio terræ, vt ſint æqualis ſpatij inter ſe; ad quas diligenter ſternes vias, vt è vicino, & ſine difficultate, & impedimento viæ, qui propter homicidium profugus eſt, habeat quo poſſit euadere & confugere. Has ciuitates refugij ſic diuides, & præparabis, ne ſis reus ſanguinis alicuius*, ſcilicet, *qui ad aliquam harum non potuit confugere propter longitudinem, vel impedimentum viæ.*

1. Reg. 22. Ver.16 Ver.17 Lib.9. Regiſtri ep. 39 &. Gloſſa ord. ad c.23. l. 2.Reg. Ver.26

Ergo,

Ergo, ô Prælate, nisi omnem amoueris difficultatem, nisi omnem adhibueris facilitatem, nisi omnem Ecclesiæ seruaueris munitionem, vt confugiens ad eam liberetur, reus eris sanguinis illius si effusus fuerit. Item cap. 22. *Cùm ædificaueris domum nouam, facies*, ruticulas & apodiationes, *murum tecti*, etsi planum sit, *per circuitum, ne effundatur sanguis in domo tuâ, & sis reus labente alio & in præceps ruente.* Illud etiam fabulosum, damnabilem esse modicam occasionem mali, ostendit, vbi dicitur:

D ut. 22. v. 8

——— Ego te miseranda peremi,
Qui in loca plena metu iußi te nocte venire.

Ouid. 4. Metam. fab. 4.

Sic & Aduocatus, vel alius quilibet (qui, maximè pro iniustâ causâ, aliquem mittit Romam) dicere potest: Ego te miserande peremi, Qui in loca plena metu, per Alpes, per Apenninum, & mille pericula mortis, iussi te &c. Item Iob cap. 9. *Verebar omnia opera mea. Etsi enim lotus fuero, quasi aquis niuis, & fulserint velut mundißimæ manus meæ, tamen sordibus intinges me, & abominabuntur me vestimenta mea.* Quasi: Etsi opera mea in se bona videantur, vereor tamen ne indiscretè facta, vel eo ordine, vel modo, vel tempore, quo non habent fieri, immunda sint: Quia commutatio ordinis meritorum mutat formam, ita etiam in obseruantiâ aliarum circumstantiarum: &, vt ait Gregorius: Bona nostra, non sunt pura bona; sed mala, neque sunt pura mala, *& iustitiæ vestræ, quasi pannus menstruatæ*, in conspectu Domini: & bonarum mentium est, culpam agnoscere, vbi culpa non est. Non solùm autem leuis occasio peccandi constituit peccatorem, sed & leuis occasio delinquendi, leuis occasio omissionis &c. Vnde in Numeris cap. 32. Filijs Ruben & Gad petentibus sibi dari terram vltra Iordanem ad alenda pecora, & domos vxoribus & paruulis suis conferendas, Respondit: *Nunquid fratres vestri transibunt Iordanem, ibuntq; ad pugnam, & vos hîc sedebitis? Si nolueritis sequi eos, derelinquet Dominus populum in solitudine, & vos eritis causa necis omniũ.* Item Exodi 21. *Si bos cornupeta fuerit ab heri & nudiustertius, & contestati sunt Dominum* vicini eius, *nec recluserit eum, occideritq; virum, aut mulierem, bos lapidibus obruetur, & Dominum illius occident.* Timeant ergo qui dentatas & feroces nutriunt bestias, maximè Prælati Ecclesiæ, quibus leuiori bellua censu constat, quàm venter pauperis & inopis. Excusantes autem se ab occasione peccati præstitâ, nisi manu peccauerint, se reos non putantes, similes sunt primis parentibus: similes Iudæis dicentibus (Iudæ hoc dicenti; *Peccaui tradens sanguinem iustum*) *Quid ad nos? Tu videris.* Per discipulum traditus est, à Præside iudicatus, à Romanis militibus crucifixus. Qui omnia fecerunt sic vt nihil facere viderentur, & hoc hodie quærimus, scilicet non vt non peccemus, sed ne peccare videamur. Hi autem similes sunt Pharisæis dicentibus in Actis Apost. prædicantibus Christum: Nunquid *& sanguinem istius vultis in caput nostrum refundere?* sed adhuc sanguis eius est super eos, & super filios eorum.

Ver. 18

Isa. 64. Greg. ep. ad Aug. Anglo. Episc. c. 10.

Ibid.

Matt. 27.

Act. 5.

Hanc

Hanc occasionem leuem quidam timens, cùm longâ manu peccâsset, per ora omnium officialium suorum, sicut & per os proprium, confessus est peccata sua. Ob hanc etiam Robertus Ambianensis Episcopus, qui dixerat iudicibus sæcularibus de suspendendo: *Facite opus quod habetis facere*, omnibus diebus vitæ suæ doluit. Sanctus etiam Maurilius Andegauensis Episcopus vocatus ad baptizandum puerum (qui obijt antequam ad eum fortè accedere potuisset) se ab officio suspendit, & fugit in Angliam, clauibus Ecclesiæ proiectis in mare, Deo vouens se ampliùs officium Sacerdotis non fore exsequuturum, antequam per signa viderit quod ei remissum fuerit peccatum, quo se ligatum putabat ex facili occasione. Cui, facto hortulano in Angliâ, claues inuentę in ventre piscis empti, oblatæ sunt: qui tamen non statim, sed peractâ pœnitentiâ redijt, reuersusque puerum resuscitauit & baptizauit.

CAPVT LXXV.

CONTRA SVSPICIOSOS, ET EX CONIECTVRIS IN TEMERARIA IVDICIA PRORVMPENTES.

IVstus non solùm perpetrandi mali à se amputat leuem occasionem, sed & radicem temerarij iudicij, hoc est suspicionem. Vnde, vt faciat quod per eloquia Dei doceatur, orans ait: *Amputa opprobrium meum quod suspicatus sum.* Augustinus, id est, fac, ne de bonis, vel malis aliorum, malam vel falsam habeam opinionem, quæ est *opprobrium meum*: quia sæpe aliter quàm res sit esse puto, & ita culpam, quam in alijs suspicor, meam esse ostendo. Cuius enim oculus de facili videt vanitatem, os loquitur, manusúe operatur, quod in se agitur, hoc de alio suspicatur, vt etiam propter quod bona facit, propter hoc credat & alterum facere, bona aliorum pura, ex animo suo solo æstimans superficialia, suisq; ue similia. Item: Augustinus super eundem locum. Sciendũ quòd quia occulta hominum non videntur, datus est suspicionibus locus, quas Dominus in Euangelio, cùm de fine operum præcepisset, ne scilicet iustitiam suam facerent, vel propter laudes hominum, vel propter pecuniam, vel etiam victum vel vestitum, quia poteramus eam suspicari propter hoc factam, prohibuit dicens: *Nolite iudicare* alios, ex suspicionibus, *& non iudicabimini*, non condemnabimini, nec ab alijs suspicione iudicabimini. Iudicia enim nostra de ocultis temeraria sunt: de quibus suum tantùm est iudicare, cuius iudicia vera & occulta. Iudicium autem rerum manifestarum cuilibet conceditur, iudicium verò personarum soli iudici, & non nisi conuictarum in iudicio, vel confessarum. Ad hæc sic obijcitur: Dubia in meliorem partem interpretanda sunt. Iniquum enim & diabolicum est in aliam partem declinare, & magis pronum esse ad mala quàm ad bona. Vnde Apostolus ad

Ps.118 39. *In eñ. l. Ps concione 12.* *Mat.6* *Luc.6.*

Rom.14.

Rom. 14. *Infirmum* cautè *in fide assumite, non in disceptationibus*, & suspicionibus, *cogitationũ.* Glossa: De operibus enim eius, quæ bono & malo animo fieri possunt, cùm ignoretur quo animo fiant, iudicare prohibemur. Quod si errauerit, & scienter etiam malo animo fieri ab eo, patienter feras, errorem oratione, vel quouis alio modo cures. Vnde ad Galatas cap. 6 *Fratres, si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, instruite*, vel perficite, *huiusmodi hominem*, cui non desunt vniuersa, sed aliqua; non vtique proteruè exagitando, vel peccantem irridendo, vel bona, quę habet, per temerarium & suspiciosum iudicium incrustando, vel superbè tanquam insanabilem detestando, *sed in spiritu lenitatis:* De bonis, quæ habet, gratias Deo agendo, de malis veniam & salutem à Christo promittendo, *considerans teipsum ne & tu tenteris.* Augustinus: Si aliter de re sapias quàm se habet, humana tentatio est. Nimis autem amare propriam sententiam, & in iudicium temerarium prorumpere, & melioribus vsque ad præscindendæ communionis, & condendi schismatis sacrilegium inuidere, diabolica præsumptio est. In nullo autem aliter sapere, quàm res se habet, Angelica perfectio est. Quamdiu igitur non habemus perfectionem Angeli, non habeamus præsumptionem diaboli, potiùs *alter alterius onera portemus*, dimittẽtes debita in inuicẽ, malis proximorum compatientes, ne, si non compatiaris, tua fiant. *Si quis autem existimat se aliquid esse*, arrogantiæ vanitate, stultâ suspicione, & spiritualium comparatione, *cùm nihil sit*, fingens se habere, quod non habet, alios temerariè iudicans non habere quæ habent, *ipse se seducit. Opus autem suum probet* potiùs & iudicet *vnusquisque in seipso, & non in altero*, id est, non ex malorum, vel minùs perfectorum suam metiens laudem, sic se vanè commendans, & alios stultè iudicans. Item Epist. 1. ad Corinthios cap. 4. *Nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus & illuminabit abscondita tenebrarum*, id est, nota faciat peccata damnatorum, *& manifestabit consilia cordium, & tunc erit laus vnicuique à Deo.* Augustinus: Perniciosè erratur in rebus, vt qui malum putat bonum, & bonum malum, qui virtutes non approbat & vitia non detestatur. Profectò si aliquâ suspicione èrratur in hominibus, venialis est & humana tentatio, de quibus sæpe nostra credulitas fallitur. Nec mirùm: quia & de eisdem nonnunquam historia, & multò magis fama mentitur. Quod si de his tentemur, iudicia saltem, & definitiuas sententias contineamus.

Vers. 1. — *Lib. 2. de baptismo contra Donatist. c. 5* — *Gal. 6.* — *Ibid. ver. 6.* — *Ver. 5.* — *Tract. 90. in Ioan.*

Idem ad Romanos 14. *Tu quis es, qui iudicas seruum alienum? suo Domino stat, aut cadit. Non ergo ampliùs nos inuicem iudicemus, sed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratri vel scandalum.* Augustinus de ciuitate: Quod ad nos non pertinet, nobis non vsurpemus. Non reprehendamus ea, quæ, quo animo fiant, nescimus; vel si etiam aperta sint mala, de sanitate non desperemus. Qui enim hodie malus, cras bonus. In his ergo duobus temerarium iudicium est, quod ex vitio superbiæ vel inuidiæ illorum est, qui magis amant vitupe-

Vers. 4 — *Ver. 13*

Mat.7 Ver.12 rare quàm emendare. Quibus dicitur: *Nolite iudicare, vt non iudicemini.* Item 2. Corinth. 1. *Gloria nostra hæc est testimonium conscientiæ nostræ.* Augustinus: Non consideres gloriam istam ex aliquorum comparatione, quia non ait Apostolus: *Gloria nostra est testimonium* alienę vel malitiæ, vel minoris gratiæ, sed ait: *Testimonium conscientiæ nostræ*: quæ, quoniam est occulta, non est ipsa quoque alieno subiecta iudicio, & ideo nullus præsumat contra eam, vel proferre, vel cogitare sententiam, dicens: Quis seruat castitatem, vel illud, vel quodlibet aliud mandatum? Si enim putat quòd nemo, ipse sit nemo.

Item: Huiusmodi suspiciosi & temerarij iudices de occultis cordium iudicantes (cùm solus *Deus sciat cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt; solus scrutetur renes & corda, solus iudicabit, & non secundùm auditum aurium, neque secundùm visum oculorum arguet*) diuinum officium sibi præsumunt & vsurpant, volentes parificari Deo, cùm de eo, qui ait: *Adscendam in cælum, & ero similis Altißimo.* Quasi diceret: Profundum est cor hominis, inscrutabile: Et quis nouit illud? Nos consiliarij, scrutatores cordium. Et item: *Iudicia Dei abyssus multa.* Quis nouit illa? Nos consiliarij Dei. Ij etiam vsurpant sibi spiritum Propheticum Elisęi, dicentes cum eo ad Giezi puerum illius: *Nonne cor nostrum in præsenti erat, quando accepisti argentum & vestes à Naaman tibi occurrente?* Similes sunt etiam Iudæis clamantibus & incrustantibus opera Domini: *In Beelzebub Principe dæmoniorum eijcit dæmonia.* Quod dicunt, qui opus dexteræ inuertunt, dicentes id fieri causâ sinistrę, putà laudis, fauoris humani, vel quęstûs & huiusmodi.

(Ps.93. & 7. — Isa.11 — Isa.14 — Ps.35. — 4.Reg. 5. — Luc.11)

Hoc est *Spiritum Dei extinguere*, & in Spiritum Sanctum peccare; opus scilicet, quod benignitati eius deberet attribui, diabolo adscribere. Solus Dominus verè potuit vti hoc nomine, hypocrita. Quis enim nouit de alio, quòd sit aurum vel aureus interius, vel deauratus, hypocrisique bracteatus, nisi Dominus? Tales etiam quasi quâdam perplexitate vexant iustos reuelantes & manifestantes illis secreta domûs suæ, & modum viuendi ad exemplum. Qui si viderint signa arctioris vitæ in domo eius, vt lectum de cineribus, stratum & saccum, & huiusmodi, statim clamitant eos esse hypocritas: si autem hæc eis celauerint, & loculos suos clauserint, dicunt: Quia in occulto vorator carnium, potator vini fuerit, & in plumis iaceat Sardanapali. Hi:

(1.Thessal.5. — Matt.12.)

Postpositis proprijs aliena negotia curant,

habentes os patulum ablatâ ostij circumstantiâ, & linguas prurientes. Contra quos ait Dominus: *Qui sine peccato est vestrûm, primus in illam lapidem mittat.* Quasi diceret: Cùm non cogaris, cur iudicas fratrem tuum? Et Philosophus: In dubijs non citò diffinias, sed suspensam diu teneas sententiam, quæ sicut cum morositate & discretione est excoquenda, & concipienda, ita & cum grauitate multâ est proferenda. Et Hieronymus: Si videris vnctum Domini demulcentem caput mulieris, ne statim inde malum suspiceris, sed dicas, quia causâ

(Ioã.8. — Apud Senecã in l. de 4 Virtut. qui est Martini Episcop. Dumiẽsis.)

causâ benedicendi hoc fecit. Item Iacobi cap. 4. *Qui detrahit fratri, vel iudicat fratrem suum, detrahit legi, & iudicat legem. Si autem iudicat legem, non est factor legis, sed iudex. Tu autem quis es, qui iudicas proximum?* Item Ecclesiasticus cap. 11. *Priusquam interroges, ne vituperes quemquam, & cùm interrogaueris, corripe iustè.* Item: *Amputa opprobrium meum quod suspicatus sum, quia iudicia tua iucunda.* Ver. 12 Vers. 7. Ps. 118 ver. 39

CAPVT LXXVI.

CONTRA RVMOROSOS.

QVia suspiciosi consueuerunt esse rumorosi, huiusmodi homines obiurgat Apostolus in 2. ad Thessal. 3. *His qui eiusmodi sunt, denuntiamus, & obsecramus in Domino,* id est Christo, *vt cum silentio,* id est, sine querelâ & rumusculis *operantes, panem suum manducent.* Et Cato ait: Ver. 12

Rumores fuge, ne incipias nouus auctor haberi;
Rara fides ideo est, quia multi multa loquuntur. In distichis lib. 1.

Et Horat:

Percunctatorem fugito, nam garrulus hic est. Lib. 1. ep. 18.

Et Quintus Curtius ait: Præterea rumor otiosi militis est vitium:

Fama malum, quo non aliud velocius vllum,
Mobilitate viget, viresq; acquirit eundo, Virgil. 4. Æneidos.

Et qui audiens & proferens illoto & turpi vtitur sermone eius vita est inhonestior. Tales bibulas habent aures, linguasque prurientes, & sermonibus cognatis mores similes, rumorosi, rumusculosi & nugigeruli, qui, quod nesciunt, proferunt, cùm viri sententia debeat esse certa animi & indubitata responsio. Dubius testis non remanet impunitus; nec ergo dubius assertor alicuius rei. Magis periculosum est præcipitare sententiam, per quam læditur fama alicuius & incrustatur, quàm illam per quam minuitur, vel deperit recula ipsius. Socrates præcepit dari inducias ad soluendum quascumque quæstiones. Et Ecclesiasticus cap. 32. *Fili sine consilio* (hoc est limâ discretionis) *nil facias,* nil dicas; *& post factum non pœnitebis.* Præcipitem enim dictionem & actionem sæpe sequitur pœnitentia. Et Salomon: *Fili, ante omnia habeas consilium stabile,* vt nil sine iudicio, id est præiudicio, hoc est discretione & deliberatione præcedente, facias & loquaris. Item Ecclesiastici 33. *Qui interrogationem manifestat, parabit verbum, disponit sermones suos in iudicio, & sic deprecatus Dominum, exaudietur, & conseruabit disciplinam, & tunc respondebit.* Item Ecclesiastici 29. *Confirma verbum & fideliter age cum illo, & in omni tempore inuenies quod tibi necessarium est.* Et Salomon in Parab. cap. 4. *Palpebræ tuæ præcedant gressus tuos,* id est, opera tua, vt nihil sine prouidentiâ loquaris, vel agas. Ver. 24 Eccli. 37, 20. Vers. 4. Ps. 111. Vers. 3. Ver. 25

Eccli. 21. Prou. 15. Eccli. 21. Ibid. Senec. ep 40. in fin. Statius l. 11: Thebaidos.

Ne his assimileris de quibus dicitur: *Cor stultorum in ore eorum.* Et item: *Cor stultorum dissimile erit.* Et item: *Narratio fatui quasi sarcina in viâ, labia imprudentum stulta narrabunt, & insensati verba inenarrabilia; verba inenarrabilia; verba autem prudentum staterâ ponderabuntur.* Summa ergo summarum hæc erit, scilicet tardiloquum te esse iubeo. Et Philosophus: Qui in dubijs timidus erit, nauci non erit. Et Poëta:

> *Da spatium tenuemq́; moram malè cuncta ministrat*
> *Impetus.*
> ——— *Hic miseris furor est instare periclo.*
> *Nec liberare metus, & tuta odisse.*

Imperator Augustus in omnibus agendis morosus fuit, nil sine iudicio egit. Vnde & dicebat Suëtonius: Satis celeriter fit, quidquid fit satis bene.

CAPVT LXXVII.

CONTRA INCONSTANTES.

HOc vitium rumorosorum comitatur inconstantia. Sæpè enim esse consueuerunt inconstantes, &, ita nugigeruli. Inconstantes a utem redarguens Ecclesiasticus c.33. ait: *Præcordia fatui, quasi rota carri, & quasi axis versatilis cogitatus illius.*

Cato in dist. lib. 1. Sen. ep. 2. Ver. 13 Virgil. 4. Æneidos. 2. Paral. 20. Ver. 10 Gen. 4. Eccli. 27. Ps. 24. Luc. 22 Matt. 11. Ps. 104 Ps. 5. & 67.

> *Conueniet nulli, qui secum dissidet ipse.*

Primum argumentum mentis bene compositę, est posse morari & secum consistere. Et Apostolus 1. ad Corinth. vltimo capite: *Vigilate, state in fide, viriliter agite,* quia mulierum est inconstantia. *Varium & mutabile semper fœmina. Constantes estote, & videbitis auxilium Domini super vos:* Alioquin nequaquam, sed inconstantes effecti, maledictionem & pœnam filiorum Iudę incurretis. Vnde Ps. 108. *Nutantes,* inconstantes, & dubij, *transferantur filij eius & mendicent, & eijciantur de habitationibus suis, scrutetur fœnerator substantiam eius* &c. Tales enim cum suspiciosis incurrunt maledictionem Cain, habentes tremulum caput & tremulum cor & inconstans, & tremulam liguam, *vagi & profugi cum Cain super terram.* Omnis stultitia laborat fastidio sui, inconstantes sibi ipsis vertuntur in tædium, quia *Stultus vt luna mutatur.* Horum opera non habent caudam vel caput, *laudant diuersa sequentes.* Et Isa. 3. *Mulieres dominatæ sunt populi mei.* Et Parabol. cap. 4. *Dirige semitam pedibus tuis, & omnes viæ tuæ stabilientur. Firmamentum est Dominus timentibus eum.* Et Petro dictum est: *Confirma fratres tuos.* Inconstantes enim arundini omni vento agitatæ comparantur. Et Dauid ait: *Lætetur cor quærentium Dominum, & confirmamini* &c. Item: *Perfice gressus meos in semitis tuis, vt non moueantur vestigia mea.* Et item: *Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis. Dominus autem firmauit*

faciem suam, vt iret in Ierusalem. In cuius ore *non fuit est & non.* A quo vitio Apostolus 2. Corinth. 1. se excusans, ait: *Nunquid leuitate vsus sum, vt sit apud me, est & non?* Idem: *Stabiles estote & immobiles, abundantes in opere Domini semper.* Inconstantem Salomon Apostatæ ęquiparat Parabol. 6 dicens: *Homo apostata* & leuis, *vir inutilis graditur ore peruerso, annuit oculis, terit pede,* &c. Glossa: Exteriorum mobilitate indicat, quòd nullâ radice interius subsistat; quia mobilitas vel inconstantia mentis membra prębet inquieta. Item: *In circuitu impij ambulant:* Item: *Omnem escam abominata est anima eorum* &c.

Luc. 9, 52.
2. Cor. 1.
Ps. 11 & 106

CAPVT LXXVIII.

CONTRA PEREGRINA IVDICIA FERRI CANDENTIS, ET AQVÆ FRIGIDÆ, VEL BVLLIENTIS.

SIcut dubia, ita peregrina iudicia, imò diabolica tentamenta, quibus Dominus tentatur, ab eodem sunt prohibita. Vnde Deut. 18. *Caue ne inueniatur in te, qui ariolos sciscitetur, obseruet somnia vel auguria, nec maleficus, ne incantator, ne Pythones consulat, ne diuinos, & quærat à mortuis veritatem.* Ergo si tibi prohibitum est per gladium, vel prælium, diuinorum * *officiorum* quærere veritatem & per ignem, vel aquam, vel aërem; ne officio incantatoris, vel incarminatoris probes alicuius innocentiam: Eâdem etiam auctoritate Canonicâ, & Apostolicâ, quâ illa, & ista prohibita sunt. Item cap. eodem: *Propheta qui voluerit loqui, quæ ego non præcepi, interficietur. Sed quomodò intelligam per illum non esse locutum Dominum? Hoc habebis signum, si quod Propheta ille prædixerit, & non euenerit, hoc Dominus locutus non est, sed per tumorem animi sui Propheta confinxit, & ideo non timebis eum.* Sed peregrina iudicia & incarminationes, vel execrationes aquę, vel ferri candentis, sæpe fallunt, nec effectum consequuntur. Istis enim sæpe damnatur innocens. Ergo si non euenerit, quod pollicetur miraculator iste, nec tale iudicium locutus est Deus.

Ver. 10 & 11.
** F. iudiciorum.*

Si autem euenerit, & Deus huiusmodi iudicium non præcepit in lege loqui, vel Euangelio, ergo interfici debet, contra Deum sic loquens & incantans. Item cap. 17. *In ore duorum aut trium testium peribit qui interficietur.* Glossa: *Non nisi secundùm verbum, quod locutus sum,* attestationes scilicet, legis & Euangelij, iudex iudicabit eum. Et Apostolus ad Hebræos 6. ait: *Omnis controuersiæ finis est iuramentum.* Et epistolâ 2. ad Corinth. 1. *Non quia dominamur fidei vestræ, sed adiutores sumus gaudij vestri.* Cùm igitur non possit cogi quis credere: Quomodò minus credens comburitur, cum homo eiusmodi fidei non possit dominari? Et Dauid: *Non egredieris Deus in virtutibus nostris,* sicut olim in miraculis antiquorum Patrum. Item Dominus in Matthæo:

Deut. 17, 6.
Glossa ordin.
Ioan. 11, 8.
Ps. 43
Cap. 4.

Dic vt lapides isti panes fiant. Qui respondens dixit: *Scriptum est: Non in solo pane viuit homo sed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* Non vtitur potestate, sed scripturarum auctoritate; docens nos magis doctrinâ pugnare quàm miraculis. In eodem: *Non tentabis Dominum Deum tuum.* Glossa: Suggerebat Diabolus, vt aliquo signo exploraret quãtum apud Deum posset: Sed nemo debet tentare Deum, quando habet ex humanâ ratione quid faciat. Vnde quamuis omnia possit, ait suis: *Si vos persecuti fuerint in vnâ ciuitate, fugite in aliam.* Et ipse idem fugit, qui & potuit aliter de templo descendere quàm per iactantiam se præcipitare. Postquam autem deficit humana ratio, commendet se homo Deo, non tentando, sed deuotè confitendo. Reis ergo ad probationem aquam Zelotypiæ & maledictionis (eò quòd de eâ scriptura memoret) dare consulerem, nunquam autem corpus Domini propter nimiam ταπείνωσιν, id est, humiliationem tanti Sacramenti. Ego etiam licet Sacerdos, & iussus ab vniuersali Ecclesiâ, peregrinum iudicium non exercerem. Item: Quædam approbata quondam à Domino, & ad tempus indulta, vt iactum sortium in multitudine de Saül, vel in paucitate & duobus, de Matthiâ & Barnabâ, hodie non recipit Ecclesia; propter, tum viciniam sortilegiorũ, & quia *mala sunt vicina bonis*, tum propter incertitudinem sortium, quibus seruatis & iactis, maximè in multitudine, malus & indignus præponeretur digno in regimine eius. Maluit ergo Ecclesia electionem Prælati committi humanæ rationi & discretioni, quàm sortium incertitudini. Hinc concludo, quòd si propter dictas causas non recipit iudicium sortium peregrinum & incertum, etiam in casu, vbi non timetur effusio sanguinis; multò minùs propter easdem causas, & in casu vbi est effusio sanguinis, recipere debet peregrina iudicia, ad probandum innocentiam, vel malitiam alicuîus. Restat ergo ea esse tollenda de medio Ecclesiæ, sicut & iactum sortium, præsertim cùm nec auctoritate eius sint instituta vel recepta, sed furtiuè & cupidè subintroducta. Item: Hodie non creditur veritati sortium in eo quod maius est, vt in eligendo Prælato Ecclesiæ, ex cuius electione maximè pendet salus eius si bonus, vel imminet periculum animæ si malus eligitur. Igitur nec in eo, quod minus est, debet credi veritati peregrini iudicij, vel si creditur, in eo quod minus est, & in eo quod maius & vtilius est, multò magis standum veritati huius iudicij. Item: Priuilegia paucorum non sunt trahenda ad consequentiam, & in legem communem. Legimus Moysen transijsse mare rubrum sicco vestigio: Daniëlem de lacu Leonum illæsum extractum: tres pueros de camino ignis liberatos: Brixium in sui purgationem in byrrho suo prunas detulisse ardentes: Achaz ad vocem Isaiæ signum à Domino petijsse, nunc autem à fide prædicatâ & susceptâ, sicut nonnulla proclamat auctoritas, non tempus est faciendi miracula, sed fidei & mandatorum potius implendi & imitandi opera. Vel si vis, vt fiant miracula, trade nobis similem alicui prædictorum,

Ibid. vers. 7

Matt. 10.

Ioan. 6

Nu. 5.

1. *Reg. 10.*

Act. 1.

26. q. 5. Sortes *Horatius.*

Exod. 14.

Dan. 6 & 3.

Greg. Turõ. lib. 2.

h st. Franc. c. 1. & vita eiusdẽ to. 6. Surij.

Isa. 7.

ctorum, & per eum fiant, & pro re nimis vtili Ecclesiæ. Item: In iudicio aquę elementum exercet naturam, & iudicium suum, & manifestationem, & probationem innocentię alicuius, cuius elementi natura est, corpus ponderosum intra se recipere, nisi, quasi in pilam, vel in nauiculam corpus humanum conuertatur & contrahatur, sicque in hoc iudicio gratiâ iuuatur natura. E contrà in iudicio ferri candentis in probationem innocentiæ alicuîus aufertur elemento natura sua & officium, quod est teneram carnem comburere. Similiter è contrario in his iudicatur circa manifestationem reatûs, vel malitiæ alicuîus. Vnde concludo, in vtroque elementorum horum deberi obseruari naturam eius, & officium in manifestatione innocentiæ alicuîus, vbi miraculosè vtrumque suâ naturâ priuari in manifestatione alicuîus reatus, vel propter contrarietatem iudicij vtrumque, scilicet iudicium aquę, & iudicium ignis, esse refellendum & repellendum. Item: Si miracula promissa à Domino in Euangelio iustis, quandoque fallunt, nec sunt in necessitate, vt semper effectum suum consequantur; vt scilicet curentur ægri per manuum impositionem, & huiusmodi, sicut testantur Sancti: Quomodò hæc miracula peregrini iudicij semper in necessitate sunt, vt fiant vel effectum suum consequantur? si fallunt: ergo spernenda sunt. Quòd autem furtim sint miracula huiusmodi peregrina iudicia, ex eo probatur, quòd elementis natura sua per incantationem aufertur. Sed & miracula facere concessum est etiam malis à Deo, & pro malis. Vnde: *Nonne in nomine tuo dæmonia eijcimus?* &c. Ego tamen etsi per me, vel pro me miracula non fiant, non ideo credam me esse minùs fidelem & innocentem. Modò enim Ecclesia magis innititur bonis operibus quàm miraculis. Item Dominus: *Quæcumque petieritis Patrem in nomine meo*, piè scilicet & perseueranter, & ea quę sunt ad salutem, id est, *sine quibus non est salus, & pro vobis fient. Vobis*, non dico his pro quibus, vel contra quos petitur. Quomodò igitur Sacerdos magus & incantator præsumit se exaudiri pro omnibus, pro quibus, vel contra quos inuocat? Item: Petrus in dialogo quærens à Gregorio, quomodò caligę impositione super mortuum resuscitatus sit, scilicet, vel propter meritum inuocantis, vel meritum matris pro filio rogantis, vel meritum suscitandi, vel Sanctorum ad quos preces diriguntur. Cui Gregorius: Modò pro hac causâ, modò pro illâ, modò omnibus his concurrentibus fiunt miracula: sed pro quo istorum fiunt hæc ab huiusmodi Sacerdote? Item: Nec exorcismi inuenti à Salomone, sed nec exorcismi inuenti ab Ecclesiâ, ad effugandos dęmones, curandos energumenos, morbos sanandos, de necessitate semper sunt efficaces talium, sed sæpè fallunt. Quomodò ergo exorcismi, imò maledictiones aquæ vel ignis, de quorum origine & auctoritate penitùs ignoratur, in necessitate sunt, vt semper suos consequantur effectus? Nunquid est hoc ex vi exorcismorum, vel auctoritatis eorum, vel ex vi ordinis? Ita dico, si alicui ordini sunt addicti, sed

Marci 16.

Mat. 7

Ioan. 14

Lib. 1. c. 2.

auctor

auctor ignoratur. Restat igitur, vt ex vi eis collatâ hoc habeant. Sed à quo? Sic ergo, ex vi ordinis. Nunquid ergo hoc aliquis potest semper, quia Sacerdos est, vel quia exorcista? Item Psal. *Intende animæ meæ, & libera eam, propter inimicos meos* confundendos, vel conuertendos meâ liberatione *eripe me.* Sed mirum videtur, quòd in hoc petitionis suæ causam constituit, ac si non esset liberandus, si neutrum eorum contingeret. Sed attendendum quòd duę sunt liberationes: Vna occulta, quæ fit propter ipsos Sanctos, qualiter liberati sunt Machabei septem igne consumpti cum Matre ipsâ eosdem hortante, vt eligerent potiùs mori pro legibus Dei, quàm viuere contra eas. Est & alia aperta, quæ fit propter inimicos puniendos, vel conuertendos: qualiter tres pueri de igne, etiã corpore liberati sunt; propter quod ipse Nabuchodonosor conuersus, Deum ipsorum, quem contemserat, prędicauit. Si igitur petis apertam alicuîus liberationem, nec propter conuertionem fratrum, vel fidei assertionem, Deumque tentando, prouocas ad eam, & ad miracula facienda: tempora & statum gratię conaris reducere ad tempora & statum veteris instrumenti; cùm Dominus tempore gratiæ Sanctis suis occulta tantùm promiserit, daturus illis manifesta tempore suo, non sicut antiquis, qui tanquam mammotrecti alliciendi erant miraculis & temporalibus ad amorem cælestium. Dominus etiam iustis sub nouo testamento per Isaiam 43. ait: *Ne memineritis priorum, & antiqua ne intueamini. Ecce ego facio noua, & nunc orientur, vtique cognoscetis ea.* Itẽ In Psalmo: *In Deo faciemus virtutem,* nõ in gladio, non in miraculis, sed *in Deo,* scilicet, in fide eius & bonis operibus vincendo diabolum. Item: Forma baptismalis à Christo inuenta, non semper consequitur effectum suum, impediente maculâ etiam vnius criminalis. Quomodò igitur forma execrabilis incarminationis ferri, nescio à quo inuenta, ex necessitate semper habebit efficaciam? Item: Si Ecclesia infidelium, promitteret Ecclesiæ fidelium se suscepturam fidem Christi, si eam veram esse probauerit & examinauerit iudicio ferri candentis: Nunquid Ecclesia Catholica propter tot lucrandos subiret in vnicâ personâ huiusmodi iudicium? Absit, eàm fidem Christi incerto committere iudicio, ne astutiâ & malignitate diaboli, & ex permissione Dei periclitaretur. Ob quam causam nec passi sunt Iudæi rotulum suum deferre circa ciuitatem Remensem tempore siccitatis, denegatâ pluuiâ Ecclesiæ ad preces & ad processiones eiusdem. Item: Peregrina iudicia approbantes, celebrantes, vel subeuntes, videntur se parificare Ioanni, *qui in feruentis olei dolium missus, illæsus,* & mente & corpore, *exiuit.* Similes etiam videri volunt Beato Marcello Parisiensi. Qui, cùm super manus eius faber massam ferri ignitam poneret, & eo prunas in thuribulo poni rogante, ait: De calore ignis calet, & nouem pondera habet. Manus autem tui peccatoris, nunquam fiat statera ponderis ferri candentis. Item, vt exemplis vtamur: In Remensi Concilio, Pręsidente Papâ Eugenio,

Ps. 68, 19.

2. Machab. 7.

Dan. 3.

107. ver. 14

Celebratũ est anno 1148

Eugenio, quidam Manichæus conuictus, & confessus hæresim suam de communi decreto Concilij incarceratus est, non interfectus, non membro mutilatus, sed ne alios corrumperet, & si fortè pœniteret in carcere Samsonis eiusdem ciuitatis Archiepiscopi positus, aquâ & tenui dietâ altus est donec obiret. Qui etiam Archiepiscopus iudicium ignis in Diœcesi suâ exerceri omnino prohibuit: iudicium verò aquæ sustinuit quoquo modo, non concedens tamen alicui Sacerdoti suo benedictionem aquæ celebrare, nisi priùs præstitâ cautione Sacerdoti benedicturo aquam à Principibus de non mutilando membro, & de sanguine non effundendo. Sed & infideles olim Christiano non conuicto vel confesso, dabant inducias triginta dierum, vt secum deliberaret, an idolis sacrificare vellet. A conuicto autem aut confesso, & nomen Christi negante, nihil ampliùs, quàm vt sacrificaret idolis, exigebatur. Non enim, si sic sentiret in corde, probabatur. Quomodò igitur Ecclesia corda hominum iudicio peregrino examinare præsumit? Vel quomodò induciæ legitimæ Catharis deliberandi non dantur, sed statim comburuntur? Imò etiam quædam matronæ honestæ nolentes consentire libidini Sacerdotum *de semine Chanaan* genitorum ab eis, in libro mortis scriptæ sunt & accusatæ vt Catharæ, & damnatæ etiam à quodam potente & stulto zelatore fidei Christianæ, loculis diuitum Catharorum emunctis & abire permissorum. Vnicus, quia pauper & pallidus fidem Christi fideliter in omnibus confitens, & in spem prætendens, combustus est, eò quòd Episcopis congregatis diceret, quòd nequaquam iudicium ferri candentis subiret, nisi ei priùs per eos constaret, quòd sine peccato mortali, & tentatione Domini hoc fieri posset. Qui audientes hoc verbum vnà omnes eum reliquerunt, dicentes Regi, non licere sibi interesse iudicio sanguinis. Item Hebr. cap. II. *Sancti per fidem vicerunt regna*: Respondet Aug. Quandoque occultâ victoriâ & liberatione, quandoque manifestâ. *Operati sunt iustitiam*, hoc semper. *Adepti sunt repromissiones in Christo.* Hæc præcedentia semper per fidem, si iustus es, adipiscêre. Non enim in necessitate fidei est, vt semper adipiscaris sequentia in miraculorum superficie, *vt obturauerunt ora Leonum* &c. Sanctitatem ergo similem sanctitati istorum præsumit se habere, imò maiorem, qui ex necessitate, & ita quòd non fallant, miracula operari attentat. Item: Non esse innitendum falsitati & incertitudini peregrini iudicij multa exempla probant; vt illud de edituo Aurelianensi suspenso pro reliquijs Ecclesiæ Sancti Samsonis furtim sublatis.

Dan. 13 · *Ver. 33* · *In Ps. 68.* · *ver. 19* · *Heb. 11*

Quæ alius, postea deprehensus, confessus est se sustulisse. Et illud de recluso Compendiensi, qui pro consimili furto nimis audax, quia nihil conscius, tulit ferrum candens & combustus est. Et illud de reclusâ familiari Catharis. Vnde & viluit nomen eius in populo, adeò vt nec esset, qui eam fame morientem pasceret. Quæ ad consilium cuiusdam Decani Religiosi confessa

ei priùs, quod omnino immunis esset à prauitate hæreticâ Catharorum, in purgationem sui tulit ferrum, & bis combusta est. Et illud de peregrino Anglico, cui sine Comite suo redeunti de partibus Ierosolymitanis socio eius diuertente ab S. Iacobum, impositum est (à parentibus socij eius per calumniam,) quòd eum in viâ occidisset. Vnde & iudicium aquæ subiens, perijt; reuertente socio eius in Angliam in breui post suspensionem eius. In dubijs ergo tenenda est sententia, potissimè in causâ sanguinis, vbi non coniecturaliter vel probabiliter tantùm est procedendum, sed limpidissimis & luce clarioribus rationibus iudicandum, ne aliter iudicans reus sit mortis condemnati. Sed nec conuicti ab huiusmodi iudicio tradendi essent morti, quia hoc iucium quodammodò est Ecclesiasticum, quia non exercetur sine præsentiâ Sacerdotis, per quod, cùm traditur morti, à Sacerdote traditur: quia illud ab eo fit, cuius auctoritate fit. Sed & B. Thomas Cantuariensis. Clericum degradatum noluit pro eodem crimine aliàs puniri, quia *non punit Deus bis in idipsum.* Quod ante Cathari conuicti vel confessi non sint occidendi, nisi crediderit manualiter Ecclesia, quod sibi possint resistere, videtur. Ait enim Apostolus: *Hæreticum hominem post trinam admonitionem, deuita.* Non ait, occide. Item Dauid: *Increpa feras arundinis*, & dissipa, *ne sit congregatio taurorum in vaccis populorum.* Recludendi ergo sunt, non occidendi. Vnde super illum locum 2 Reg. 16. *Ingredere ad concubinas Patris tui*, &c. ait Isidorus. Per concubinas Dauid ab Absalon corruptas, hæreticos & apostatas accepimus. Ad has Dauid vltrà non ingreditur; nec hi similiter regimini Ecclesiæ preponuntur. His tamen iubet Dauid in custodiâ positis alimenta ministrari, à consortio autem bonorum alienari debent. Non autem pastum talibus renuit, sed præbere iubet, vt conuertantur beneficiorum occasione. Item 3. Reg. 2. *Hodie te non interficiam, quia portasti Arcam Domini* &c. Apostolo etiam, eò quòd omnia contemneret, & frequentes tribulationes sustineret, impositum est à Pseudo quòd non sanè crederet, nec vir Dei esset. Vnde 2. ad Corinth. c. 4. *Ergo mors in nobis operatur*, eò quòd non creditis sicut asseritis, *vita autem operatur in vobis*, eò quòd creditis. Succedunt enim vobis bona ad nutum, nobis autem semper mala, & mors imminent. Dauid autem ait: Quia: *Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator Dominus.* Non ergo exspectes, vt semper pro te ista faciat, quæ aliquando fecit, vt memoriam eorum haberes. Item: Apostolus 1. ad Corinth. cap 12. ostendit diuersitatem personarum secundùm officia in Ecclesiâ, & diuisionem gratiarum in eâ: Quia: *Alij datur per Spiritum sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ secundùm eũdem Spiritum, alteri fides in eodem Spiritu, alij gratia sanitatum in vno Spiritu, alij operatio virtutum*, miraculorum &c. Si igitur omnibus confertur operatio virtutum maximè in peregrino iudicio, Quomodò *diuisiones gratiarum sunt*? Vel Quomodò alij à Sacerdotibus ad execrandum aquam non admittuntur? Si solis Sacerdotibus

Nahũ 1. iuxta 70, & citatur 13. q. 2.

Quæsitum est.

Tit. 3.

Ps. 67. ver. 31

Ver. 21

2. Reg. 20.

Ps. 110, 4.

Ver. 10

bus & omnibus confertur hæc poteſtas, Quomodò tot fiunt diuiſiones gratiarum? Vel cùm ſint omnia vnum membrum, Vbi corpus? Item: Hoc confertur eis ex dono Spiritûſ-Sancti tantùm, vel ex vi ordinis. Si ex dono Spiritûſſancti, igitur aliquis poteſt carere hoc dono propter maculam aliquam. Et quia *diuiſiones gratiarum ſunt*, Quomodò igitur omnes præſumunt hanc poteſtatem exercere? Quòd hoc ex vi ordinis fiat tantùm, videtur ex eo quòd huiuſmodi iudicium contra inſtitutionem & prohibitionem Eccleſiaſticam exercetur. Item: Calumnia in hoc iudicio manet impunita. Vnde & paſſim, & temerariè proſilitur in accuſationem cuiuſque: ergo hoc iudicium inæquale & iniuſtum eſt, cùm ſecundùm legem, calumniantes in vindictam ſimilitudo expoſcat ſupplicij. Item Iſaias cap. 44. *Ego Deus faciens omnia, extendens cælos ſolus ſtabiliens terram, & nullus mecum. Irrita faciens ſigna diuinorum, & ariolos in furorem vertens: conuertens ſapientes retrorſum, & ſcientiam eorum ſtultam faciens*. Item: Præbere alicui opportunitatem, vel occaſionem fornicandi, cùm poſſis impedire, peccatum mortale eſt: Ergo & præbere opportunitatem, vel occaſionem effundendi ſanguinem alicuîus cùm poſſis impedire, vel non conſentire, magis mortale eſt, cum & hoc, illo ſit peccatum maius. Sic & Sacerdos incarminans elementum & reus ſubiens tale iudicium, mortaliter peccant. Sed dices: Nunquam multitudo eſt in cauſâ, ideoque non poſſe reſiſti. Sed nunquid multitudo poſſet facere ſimplicem fornicationem non eſſe peccatum mortale, vel magis tolerabile, ſi omnes fornicarentur? Abſit, Iuxta illud: *Multitudo non parit peccanti patrocinium*, Ergo nec in hoc maiori. Ego igitur reus, iuramento me purgarem, nec vltrà procederem. Sacerdos ſimiliter, non benedicerem aquam vel ferrum, nec reliquias & Sancta præberem, vt ſuper ea iuraret commiſſurus Monomachiam, ne per auctoritatem & occaſionem eſſem reus ſanguinis effuſionis. Item: Veritas huius iudicij, vel conſiſtit in officio Sacerdotis tantùm, vel in voluntate rei iudicium ſubire volentis, vel in vtroque; ſed non in officio Sacerdotis tantùm, quia pro hoc ſolo non fieret: nec in voluntate rei, quia inuitus ſubit. Vel ſi voluntarius: An ideo erit hoc iudicium iuſtum? Si hoc: Ergo iniuſtum erit in eo quòd inuitus ſubierit? Vel ſi coactus, & ſi per violentiam in cuppam immittitur; Eritne ſtandum iudicio aquę? Quid igitur, ſi non habes ex humanâ ratione quid facias? dicas: *In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum*. Terra verò corporis mei, vt videris expedire, vel detur in manus impij, vel, ſi placeat, liberetur. Item: Patet huiuſmodi iudicium iniuſtum eſſe, ex dolo & cautelâ, quæ in eo exercetur, vt in ligando corpus humanum in nauiculam, veſiculam vel pilam; in demittendo, in ſpiritum retinendo, quo retento corpus ſuperenatat. Sic ergo incertitudini & cautelæ demittentis vel timoris immiſſi, ob quem ſpiritum retinet, committetur ſanguis humanus effundendus, *Pro quo Sanguinem ſuum effudit Dominus Ieſus Chriſtus*. Item: Pugil com-

Pſ. 30.

Matt. 26.

commiſſurus Monomachiam, vel confidit in virtute & robore ſuo magis, vel in exercitio artis, vel in omnimodâ innocentiâ ſuâ, vel in miraculo Dei faciendo. Si in virtute ſuâ: vel in artis peritiâ, ergo inæquale eſt iudicium. Si in omnimodâ innocentiâ, præſumptio eſt, & anticipatio diuini iudicij, in quo ſolo *manifeſtabuntur abſcondita cordis noſtri.* Si in miraculo, diabolica tentatio eſt, cùm dictum ſit: *Non tentabis Dominum Deum tuum*, dum habes quid agas ſecundùm humanam rationem. Item: Patet huiuſmodi iudicium eſſe iniuſtum, ex eo quòd diuerſi diuerſa de ipſo ſentiant. Quidam immiſſum in aquam, ſi fundum non tetigerit, damnant: alij illum iuſtificant & ſaluant, ſi aqua totum eum receperit, & concluſerit, & operuerit cum capillis: alij (etſi ſoli capilli enatent, cùm ſint excrementa corporis, non de ſubſtantiâ eius) talem iuſtum pronuntiant. Item: Ferrum ſi à tribus deferatur, minus ignitum & calidum eſt delatum ab vltimo. Vnde & manus tertij inuêta eſt non combuſta, cùm à tribus deferretur, manuſque aliorum combuſtę eſſent. Item: Calloſa eſt manus, vel non. Exemplum de eo, qui præparans vnum de filijs ſuis ad iudicium aquæ, ſex ſupernatantibus ſeptem, aquæ impoſuit, qui ſtatim fundum petijt. Iſte, inquit, mihi neceſſarius eſt, & pòſt per illum euicit.

1. Cor. 4.

Mat. 4.

CAPVT LXXIX.

CONTRA TRADITIONVM ONEROSITATEM ET MVLTITVDINEM.

PRæter ſupradictas traditiones & adinuentiones diabolicas de peregrinis iudicijs omnino illicitas, ſunt quædam traditiones licitæ & vtiles. Sæpè tamen, & in caſu diuinis præceptis Euangelicis & Apoſtolicis, ſicut videtur, obicem & contrarietatem prębentes. Sunt & aliæ licitæ, nullumq́ue offendiculum mandatis diuinis pariẽtes, & tamen præ multitudine ſuâ grauant conſtituentes, & inobedientes illis tranſgreſſores, niſi in parcitate & in paucitate, & non niſi pro manifeſtiſſimâ cauſâ & vtili inſtituendæ eſſent. Obicem videntur præbere diuinis præceptis. Hæ euacuant Euangelicam libertatem corripiendi fratrem, ſcilicet ſilentium, tranquillitas & Religio clauſtri, niſi in venialibus & minus atrocibus criminibus, & ita in atrocioribus dormit & exſpirat fortè apud clauſtrales hoc mandatum: *Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum* &c. ſecundum formam Eccleſiaſticam & ordinem iudiciariũ. Item: Traditio de non recedendo à contemplatiuâ ad actiuam, niſi pro vtilitate Eccleſiæ, his obuiat mandatis: Dominus ſuis dedit poteſtatem cuiuſque operis. Et item: *Si dextera tua ſcandalizat te abijce eam, & proijce abs te:* id eſt, ſi contemplatiua offendiculum & tædium tibi peperit, redi ad actiuam. Non dico

Matt. 18, 15.

Matt. 10.

Matt. 5. 30.

dico ad quamlibet, sed ad eam, quæ & contemplatiua est respectu actiuæ inferioris. Est enim contemplatiua excellens, quâ quis mente inhæret contemplationi Trinitatis & cęlestium Spirituum. Est & cõtemplatiua indignior, vt lectio, scriptitatio, & huiusmodi, quæ & contemplatiuæ partes sunt respectu actiuę inferioris, quæ & coniugatis est in remedium. Est etiam actiua Prælati dignior in meritum. Ad medium ergo redeat fastiditus in excellentiore contemplatiuâ. Item: Traditio de proprietate fugiendâ, & de non erogando pauperibus, de non subueniendo tribulatis, nisi per eum, cui dispensatio credita est, obuiare videtur his pręceptis: *Esto consentiens aduersario tuo*, Euangelio scilicet, quod est tibi Abbas & aduersarius in viâ, quod clamat: *Frange esurienti panem* &c. Et item: *Omni petenti te tribue.* Et item: *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum* &c. Item: *Religio munda & immaculata hæc est, Visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc sæculo.* Item: *Qui habet duas tunicas, det vnam non habenti, & escas similiter.* Martinus supererogauit, qui pallium pauperi dimidiauit. Item: *Qui viderit fratrem suum necessitatem habentem, & clauserit viscera sua ab eo, Quomodò charitas Dei est in eo?* Ait enim: *Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* Credo Martinum in necessitate, quæ legem non habet, si superstes esset, potiùs velle obtemperare Abbati Euangelico, vt maiori aduersario, quàm Abbati militanti in claustro.

Luc. 10. Matt. 5. 25. Isa. 58. Luc. 6. Rom. 12. Iac. 1. 1. Io. 3. Matt. 25.

Sic & Monachus quidam Religiosus, Deo potiùs quàm hominibus obtemperans, Abbatis hospitis cappam furatus est, dans eam pauperi nudo: Fratrem etiam compeditum in nocte Dominicę Natiuitatis soluit, & permisit abire, quia nocte illâ *melliflui facti sunt cæli*, & pax, & libertas reddita est hominibus. Item: Traditio de iacendo in cucullâ Crucis formam habente, eò quòd dixerit B. Benedictus: Monachi semper vestiti & præcincti iaceant, vt promptiores & magis parati sint occurrere Domino, contradicere videtur huic mandato: *Rationabile sit obsequium vestrum.* Et item: Exemplum Petri in carcere dormientis. Sed cùm paratiores essent si calciati iacerent (cum maiori enim morâ calciantur quàm vestiuntur) Cur & hoc eis ob eandem causam non est præceptum? Sed nunquid Monacho iacere nudum licet? Nec Clericum decet, cuius caro nuda nunquam debet apparere. Vtrùm autem Monachus submersus (eò quòd in fluctibus & periculo tunicâ noluerit exui, magis innitens traditioni, quàm præcepto Dei, scilicet: *Non tentabis Dominum Deum tuum* Habens quid faceret de humanâ ratione) debeat damnari, vel Christianâ sepulturâ sepeliri, non est meum iudicare. Fortè enim se tunicâ non exuit per internam inspirationem, potiùs quàm ob zelum Sanctę traditionis, vel secundùm scientiam communem. Item: Traditio de non cooperiendo capite toto in Monasterio, supradicto mandato obuiat: *Rationabile sit obsequium vestrum.* Quidam autem Conuersus, cùm ei veniret in dubium, vtrùm magis parendum esset humanis traditionibus, an diuinis: elegit pręponere,

Luc. 2. In Regulâ c. 22. Rom. 12. Act. 12. Mat 4. Rom. 12.

nere, in necessitate, opera pietatis mandatis hominis: & fortè Spiritus Sanctus, qui eum fecerat dubitare, quid esset agendum in dubio, reuelauit, ne postponens opera misericordiæ reprehensibilis videretur cum Pharisæis, quibus ait Deus: *Vos autem dicitis, si dixerit homo Patri vel Matri corban (quod est donum) quodcumque ex me, tibi profuerit. Et vltrà non dimittitis eum quidquam facere Patri vel Matri: rescindentes verbum Dei per traditionem vestram.* In impletione igitur mandatorũ Dei potiùs debemus exerceri cũ Dauid, qui ait: *Et in adinuentionibus tuis exercebor.* Nunc tamen multitudine nouarum traditionum reuocare videmur iugum *& onus importabile, quod neque nos, neque Patres nostri potuerunt portare,* quæ sæpè dãt materiam & occasionem delinquendi. Vide Apostolum non nisi paucas traditiones honestas, & mysticas instituisse, vt de velando capite mulieris *in oratione propter Angelos* & huiusmodi. Antonius etiam Eremita quibusdam Religiosis quærentibus ab eo regulam & formam Religiosè viuendi, tradidit eis codicem Euangelij. In Lateranensi etiam Concilio sedentibus Patribus ad condenda noua decreta ait Ioannes Carnotensis: Absit, inquit, noua condi, vel plurima veterum reintingi & innouari. Multitudine etiam inuentorum prægrauamur, cùm dicat auctoritas, quia etiam de vtilibus aliqua postponenda sunt, ne multitudine vtilium grauemur. Imò ideò potiùs præcipiendum & laborandum esset, vt Euangelium obseruaretur, cui nunc pauci obediunt. Timeamus ne dicat nobis Dominus: *Bene irritum facitis præceptum Dei, vt traditionem vestram seruetis. Tales in vanum colunt me, dicit Dominus.* Vide etiam quot transgressores constituat decretum Gregorij vltimi de ieiunando in quarta feria & sexta vsque ad quinque annos in consolationẽ & visitationẽ Ecclesiæ Ierosolymitanæ: de ieiunando etiam Aduentum Domini, quod quidam interpretantur esse exhortationem, alij consilium, alij dicunt ei esse derogatum more vtentium in cõtrarium. Vide etiam quot transgressores constituunt decreta Lateranensis Cõcilij, vt illud de reuocãdis decimis à manibus laicorum sub interminatione anathematis: Et illud de beneficio Ecclesiastico non promittendo antequam vacaret, in quibus hodie dispensatur nullâ habitâ memoriâ præcedentium canonum. * Vide etiam quomodò illud Sanctissimum Sacramentum Ecclesiæ, scilicet Matrimonium, per traditiones de tertio genere affinitatis, & quasdam alias modò irritum & ratum, modò firmum fiat garrulitate Aduocatorum, reticulis traditionum innitentium, quibus loculos proprios impleant, & alios emungant, adeò vt Sacramentum Matrimonij in derisum laicis vertatur. Vide etiam quot transgressores constituant, si obseruandæ fuerint traditiones omnes traditæ de sollennitatibus ordinis iudiciarij, quem protrahentes Aduocati, dum moliuntur dum comuntur annus est. Apostolus tamen asserit, quia *Omnis controuersiæ finis est iuramentum;* & Moyses: *In ore duorum aut trium testium, stat omne verbum.* Et Comes Theobaldus stans pede in vno multas

Marci 7. — Ps. 76. — Act. 15 — 1. Cor. 11. — Sub Alexandro 3. Conc. 3 Oecumenicum. — Marci 7. Ibid. — Greg. vij. — Con. Later. 3. Tit. 1. cap. 8. — * MS. Vidi. 35. q. 3 Porrò duorũ. — Heb. 6. — Deut. 17.

multas lites dirimebat. Vt autem planior & certior doctrina super licitis vel illicitis traditionibus habeatur, distinguendum est: quoniam quædam traditiones rectâ fronte cõtariæ sunt mãdatis diuinis: vt traditio de *Corbã*, huic: *Honora Patrem & Matrem*. Quędam eis obicem & impedimẽtum, quò minùs impleantur, faciunt: vt illa traditio Canonicæ regularis de non confitendo Cappellano suo in quibusdam criminibus à Conuersis suis, sed Priori, sic instituta ob auaritiam. Sicut etiam illa traditio Grandi-Montensium, de non confitendo furtum, vel lapsum carnis, & quędam alia crimina, nisi Priori Grandi-Montensi, peccante vsque ad eum per cellulas suas à Barbato misso, qui ne peccatum suum sic omnibus manifestaretur, illud sæpè & Sacerdoti, & omnibus alijs ostendit. Quædam etiam traditę citra ea, in quibus non periclitatur veritas: vt de obseruando silentio, & huiusmodi, pariunt scrupulositatem in conscientijs plurimorum, si scilicet non obseruatæ constituant transgressorem & minus obedientem, vel non, cùm citra illas possit esse salus. Quædam etiam præ multitudine, generant, eas implere volentibus, fastidium & accidiam, cùm scriptum sit: quia *Maledictus omnis qui facit opus Dei negligenter.* Et Hieronymus: Melius est vnum Psalmum cum hilaritate mentis decantare, quàm centum in tristitiâ & accidiâ: quia hilariter psallentem & orantem diligit Deus, non ex tristitiâ, vel necessitate. Absit igitur ex præcepto multiplicare Matutinas, Psalmos vel preces, nisi adfuerit deuotio. Item: Quædam schisma & diuisionem quandam vnitatis constituunt, vt traditiones traditæ super diuersis modis cantandi, psallendi, & legendi in diuersis Monasterijs, & Clericorum Ecclesijs, cùm vnitas in omnibus, quantùm possumus, seruanda sit, quæ est vinculum pacis Ecclesiasticæ. Item: Quædam traditiones impletæ, vt de cantandis vocalibus horis nimiam pariunt securitatem, quasi eas implens, minimè vel minùs teneatur ad realium impletionem, quę sunt septem opera misericordiæ, cùm scriptum sit, quia: *Hæc oportuit facere, & illa non omittere.* Quòd si hęc, vel illa necesse est omittere, potiùs hęc omitttãur. Pro illis enim omissis exprobrabitur nobis in iudicio, & *maledictus omnis, qui non impleuerit omnia scripta in libro hoc*, Euangelico. Sed in *decachordo psalterio*, in Cantico Psalmi, & Psalmo Cantici, præcipimur laudare Dominum, non semper in Cantico Cantici, vel Psalmo Psalmi. Alternanda enim sunt hæc, & pro necessitate fratrum, & pro fastidio tollendo. *Psallas* igitur *spiritu, psallas & mente*, non *colans culicem, glutiens camelum*; non relinquas Spiritum literæ viuificantem propter traditionem, determinationem vel remotam alicuius expositionem, sed cum Nicolao ei de propè adhęreas, qui ante oculos mentis semper habebat hoc Euangelicum: *Nisi quis renuntiauerit omnibus quæ poßidet, non* &c. Præterea notandum quasdam traditiones & consuetudines periculosas esse super Sacramentis præstandis à canonizandis, & instituendis

Marci 7. Ierem. 48. Matt. 23. Luc. 21 Apoc. 1 1. Cor. 14, 15. Matt. 23. Luc. 14

tuendis in Ecclesijs. Verbi causâ. In quadam Ecclesiâ iuratur à canonizando, quòd pro posse suo, & secundùm gradum & ordinem suum in Ecclesiâ exsequetur iustitiã & vindictã pro damnis & iniurijs sibi & Ecclesiæ, vel hominibus eius illatis, quod Sacramentum præceps est, sicut Summus Pontifex super hoc consultus testatus est. Quis enim etiam de obsequendo pro posse suo Deo, sine præcipitio iuraret? Est tamen quoddã pro posse necessitatis, ad quod tenemur. Vnde frustrà manus ad Deũ erigit, qui eas pro posse ad pauperes non extendit. Itẽ: In aliâ iuratur de certa summâ nõ relaxãdâ in ablatis Ecclesiæ, vel hominũ illius: Vt de centũ libris, centum solidos tantùm esse remittendos spoliatori: de centum solidis, quinque solidi, quod Sacramentum continet iniquitatem. Priuat enim iurantem à libertate & pietate Euangelicâ: *Dimittite & dimittetur vobis*: Et à consilio Apostoli implendo, scilicet: *Non oportet seruum Dei litigare*. Quare &c. si licitum est iuretur, tamen adstringere se iuramento, periculosum est pro casibus emergendis; vt pro portione mihi debitâ, nunquam me sic obligarem. Item: In aliâ iuratur de hominibus Ecclesiæ, incendiarium, furem, homicidam, conuictum vel confessum, extorrem fieri, exhæredari, vel etiam exterminari à finibus illius Ecclesiæ: Suspectum debere purgari iudicio ignis vel aquæ; & hoc Sacramentum diabolicam continet præsumptionem, sicut in Decretali testatus est Papa Alexander. Item: In aliâ Ecclesiâ iuratur de ingenuitate, & seruo non recipiendo in eâ: & hoc propter seruos & familiam Principis amouendos, pro quibus susceptis, remissiùs ageretur contra Principem maleficum: sed hæc Ecclesia modò seruos illius Principis recipit, & alienos eiusdem conditionis magis probos, iurat se non recepturam. Ecce quàm difficilè aboletur viscosa & inueterata consuetudo. Item: In aliâ Ecclesiâ iuratur de non suscipiendo pignore, nisi aureo vel argenteo, pro rebus vel damnis Ecclesiæ illatis, & hoc vanum est, vel friuolum, vel cupidum: quod etiam abominatus est Summus Pontifex. Item: In aliâ iuratur ne quis admittat dispensationem, vel relaxationem, vel augmentum foraneitatis suę etiam cum pręcepto Domini Papæ, & voluntate capituli, volentium augere pensionem eius, & ita abiurat in se fieri opera pietatis in Ecclesiâ illâ. Et vt finem traditionibus, imò increpationibus earum imponamus, ferè communis est traditio in Ecclesiâ, multisque periculosa, quòd cùm instituitur & inuestitur Sacerdos de curâ animarum, iuratur ab eo se obseruaturum omnia iura & pręcepta maiorum Prælatorum, & quòd nec supprimet vel celabit, si viderit aliquos sibi subditos delinquentes, litigantes, rixantes, seque propulsantes in cimiterio, vel die festo, & huiusmodi (ex quibus potiùs possit bursa emungi, quàm anima saluari) sed referet ea ad notitiam maiorum Prælatorum: quod iuramentum pluribus scrupulum peperit. Videtur enim licitum ex eo, quòd sic iurans curam animarum, quam habet, non habet nisi à superiore Prælato pendentem: Ergo

Luc. 6. — 2. Tim. 2. — 1. Cor. 6. — *Fortè Alex. 3*

Ergo & iudicio eius & traditionibus statutis ab eo de ipsis regendis, videtur esse standum & acquiescendum: sic minori, è contrà, sic iúrans hoc mandatum Domini pręterit: *Si peccauit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum: si te audierit lucratus eris fratrem tuum.* Hîc autem statim cogitur dicere Ecclesię. Item: Sic referens lites & delicta ad quæstores palatij, emunctores & depilatores, seminator erit discordiæ, perdetque animas subditorum, eorum odium incurrens. Item: Moyses instituens Decanos, centuriones, & quinquagenarios, non eos adstrinxit iuramento, sed eis simpliciter præcepit, vt maiores quæstiones, & quas soluere non sufficerent, referrent ad ipsum. Item: Secundùm leges nullus tenetur accusare. Item: Aliâ ratione videtur hoc Sacramentum illicitum, eò quòd scilicet planè obuiet huic mandato Domini: *Si recordatus fueris, quia frater tuus aliquid habet aduersum te:* Et mandato Apostoli, qui ait: *Pacem habetote inter vos.* Quæ pax hodie turbatur & rumpitur cupiditate Prælatorum non patientium aliquos, priùs inimicantes, sibi reconciliari gratis, nisi priùs scilicet lachrymentur rei pro bursâ suâ emunctâ, quàm pro delicto. Quod patet per exemplum puerorum, quorum vnus, ludendo, alium sagittâ vulnerauit vsque ad mortem. Quorum Patres (cùm vnus eorum, scilicet, Pater interfectoris diues esset) non permissi sunt sibi reconciliari gratis. Iuramentum autem licitum videretur, quòd minor iuraret se exsecuturum vices maioris pro posse suo, & quòd nec celabit iura eius pro proprio lucro captando in minoribus, & quòd enormia delicta, ad quę curanda exigitur maior medicus, referet ad maiorẽ. Apostolus etiã omnis traditiones, præter necessarias saluti, euacuare videtur in 2. ad Cor. ca. 8. *Non quasi imperans dico fieri à vobis gratiam & communicationem ministerij in Sanctos, ne fortè inobediendo transgrediamini; sed per aliorum sollicitudinem, & vestræ charitatis ingenium comprobans.* Item: Dominus mittens discipulos prędicare, ait illis: *Infirmos curate &c. Gratis accepistis, gratis date. Nihil tuleritis vobiscum; Edentes & bibentes, quæ apud illos sunt: & cum digno in ciuitate manete.* Nonne huic doctrinę videntur contraire institutiones datæ de recipiendis Legatis cum tot vel tot equis, cum tantâ familiâ, de exactione pastûs plurium ferculorum? Eorum etiam, quę non *sunt in domo* maximè cùm ibi non prædicent nec operentur: Apostolus Corinthijs etiam prædicans, & nihil ab eis accipiens, dicit se spoliâsse alias Ecclesias, quæ ei interim sumptus oblatos ministrauêre. Nota quòd spoliatorem appellat etiam sumptus modicos, & sine quibus non poterat viuere. Apostolus ergo in necessarijs *exspoliauit Ecclesias,* isti in superfluis eas excoriant.

Matt. 18. — *Exo. 18. Deut. 1.* — *Mat. 5.* — *1. Thess. 5.* — *Matth. 10.* — *2. Cor. 11, 8.*

CAPVT LXXX.

CONTRA MOLLIENTES ARCVM SACRÆ SCRIPTVRÆ.

SIcut per nouarum traditionum adinuentionem mandata Dei omittuntur, sic & per mollientes & laxantes rigorem Sacrę Scripturæ. Dominus enim, *tetendit arcum suum & parauit illum, & in eo parauit vasa mortis.* Leuigantes autem & remittentes hunc arcum, quid aliud satagunt, nisi vt lex diuina de suâ pendeat interpretatione, voluntate, moribus & consuetudine, cùm potiùs hæc omnia de illâ pendêre deberent? Vnde Dominus Viatori præcipit, vt sit *consentiens aduersario suo,* non innitatur, vel sequatur voluntatem suam, sed aduersarium. Contra huiusmodi homines solatium stultitiæ suæ quærentes, ait Augustinus super illum locum: *Pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum:* Nec ipsi scandalizant, nec scandalizantur, vel ipsa lex non est illis scandalum, quia qui legem diligit, si quid in eâ intelligit, honorat, & quod absurdè sonare videtur, iudicat magnum & se nescire. Legem ergo sequitur potiùs quàm cuiuscumque magni viri exemplum, ne videns eum scandalo offendi, scandalizetur & ipse, quod non euenit sequenti legem. In casibus,& humanis negotijs sequenda sunt exempla prudentum: in viâ verò fidei, vitæ,& morum imitanda, & attendenda est potiùs regula & forma viuendi & credendi sufficienter pręscripta à Domino; quia *Verba eius spiritus & vita sunt: Sermo eius viuus est, & efficax: Præceptum eius lucidum illuminans oculos: Fidelia omnia mandata eius,* nullo mendacio, vel prauâ expositione variata: *Confirmata in sæculum sæculi,* non in cassum missa, vt verba humana, quæ ad libitum nostrum mutari, vel interpretari possunt. *Qui autem timet Dominum, in mandatis eius volet nimis;* vt magis eis innitatur quàm voluntati suæ; non iudicans ea difficilia impleri, sicut Mahometus, qui arcum Domini relaxauit. Cui similes videntur, qui iuxta mores & voluntatem suam, illum leuigantes exponunt. *Iustus autem, & ex fide viuens,* ait: *Adhesi,* de propè, *testimonijs tuis Domine,* non interponens superfluam, vel prauam expositionem & voluntariam, quasi repagulum inter me & illa, quò minùs per ea *currerem viam mandatorum tuorum,* quò minùs ipsa mihi lucerent. Nam: *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis.* Et Hieronymus ait: Nullius vnquam auctoritate, vel exemplo perterritus, alicui peruersitati, vel Scripturæ Sacrę prauæ expositioni consensi. Et Philosophus: Summa malorum est, quod ad exempla malorum viuimus. Quid igitur? Semper priùs legem consideres antequam exemplum cuiuscumque sequaris, ne offendas. *In multis enim offendimus omnes*, etiam Prælati, quorum vita deberet esse le-

Ps. 7, 13. — *Mat. 5* — *In Ps. 118, 165 concione 31.* — *Ioan. 6* — *Heb. 4.* — *Ps. 18.* — *Ps. 110, 7.* — *Ps. 111, 1.* — *Heb. 10* — *Ps 118, 31.* — *Ibid.* — *Ps. 118* — *Seneca* — *Iac. 3.*

ctio subditorum, & interpretatio Sacræ Scripturæ. Et Deus in Psalmo: *Factum est cor meum*, secretum Scripturæ, in quâ est voluntas mea, *sicut cera liquescens in medio ventris mei:* Id est, mollibus & effœminatis liquescit & euanescit. Quia iuxta voluntatem suam viuere cupientes, eam prauâ & molli expositione adnihilant, & euanescere faciunt, cùm *velum templi scissum sit*, vt etiam infirmis Sancta appareant, si dilexerint, si oculos in cælum leuauerint, non *statuentes declinare oculos suos in terram*. Et Isaiæ 1. *Caupones tui miscent aquam vino*. Hieronymus: Qui præcepta Sacrę Scripturę, quibus debet auditores corrigere, ad eorum voluntatem emollit, suo sensu immixto, vinum corrumpit. *Vnde idem: Vinum tuum*, id est, pura & sincera veritas in Sacrâ Scripturâ contenta, *mixtum est aquâ*, prauâ expositione corrumpente & molliente rigorem Sacræ Scripturæ insipiditate suâ. *Argentum*, eloquij tui, *versum est in scoriam: Mutatus est color* eius *optimus* propter vos pictores & argentarios, qui cùm lucidi & argentei esse deberent, versi sunt in luteos & sordidos & fictos, voluntatem suam in mero Sacræ Scripturæ sequentes, non Dei. Martinus videns ouem tonsam: Hæc, inquit, impleuit pręceptum Euangelicum: *Qui habet duas tunicas, det vnam non habenti:* Cui supererogans dimidiauit & chlamydem. Quomodò autem *consentit aduersario suo*, id est, Sacræ Scripturæ, quæ aduersatur carni & sensualitati hominis, docens eum *viam mandatorum Dei*, & in illis ambulare, qui *mandata ipsa, confirmata in sæculum sæculi*, dicit esse temporalia, localia, personalia, & pręcepta consilia, addens & subtrahens, interpretans, & exponens ad voluntatem, & libitum suum. Tales, inquam, grauiter peccant, quia *os Domini non*, sanè & sincerè, *interrogant*. Qui ob hoc solùm quòd mandata Dei nolunt implere opere, laborant nimis in expositione eorum. Hæreticum autem est dicere, ea terribiliùs dici quàm veriùs, quia veriùs dicta sunt, quàm terribiliùs. Sanctis quippe maioris curæ est integritas & veritas sensuum, quàm integritas & compositio verborum. E contrà Philosopho, maximè autem nobis obijci potest, cùm dicamus omnia esse in luce, & aperta in doctrinâ Christi, cur sic à Spiritu viuificante, & literâ Euangelicâ planâ recesserimus, exponendo & allegorizando magis quàm Iudæi à literâ Occidente? In sexto libro Ecclesiasticę historię cap. 3. legitur de Origene, quia perfectam doctrinam, & consummatam habuit vitã adeò vt de eo posset verè dici: Hic est, qui sicut viuit loquitur, & vt loquitur viuit: Et quale est verbum eius, talis est vita & qualis vita, tale verbum; qui voces & mandata Saluatoris ad literam & sincerè, sicut tradita sunt, asserit esse obseruanda, præcipuè illa duo mandata: *Qui habet duas tunicas, det vnam non habenti:* Et *Nihil solliciti sitis de crastino*. Huius etiã discipulus Basilides sicut ibi legitur, cùm traheretur in causam, & ab eo expeteretur iuramentum, ait: Christianus sum. Absit vt iurem. Christiano enim non licet omnino iurare, nisi pro his quæ ad salutem pertinent: vt cùm pigri sunt auditores &

Beatus Greg. Moral 30. — Ps. 21, 15. — Marci 15. — Ps. 16. — Ver. 22. — In hũc locum. — Thren. 4. — Luc. 3. — Mat. 5 — Ps. 118 — Iosue 9 — 2. Cor. 3. — Eusebij Cæsariensis. — Luc. 3. — Mat. 6 — Cap. 5. iuxta dist. Ruffin.

 infirmi,

infirmi, minusque volunt acquiescere his quæ dicuntur spectantibus ad salutem. Sic & Paulus iurauit, non pro re vili & terrenâ. Etiam sic eneruantes arcum Domini, cogunt eum, quasi mendacem esse, cùm dixerit: *Intrate per augustam portam, qui a arcta via est, quæ ducit ad vitam.* Hanc igitur portam non inuenimus, vel si inuenimus eam, superfluâ expositione potiùs, quàm amore adeò dilatauimus, quòd iam angustias non habeat, vt sic intremus per latam portam, non per angustam. Maximum autem huiuscemodi hominibus, immò omnibus nobis, debet incutere timorem verbum Domini apud Matthæum cap. 5. *Nolite, inquit, putare quod veni soluere,* id est, non implere, *legem, aut Prophetas: Non veni soluere, sed adimplere,* & quo ad veritatem prædictorum de me, à Lege & à Prophetis, & quo ad significationem figurarum & cæremonialium, & quo ad impletionem mandatorum. Nec dico implere tantùm, sed *adimplere* perfectè, scilicet implere in me, & in membris: *Amen quippe dico vobis; donec transeat cælum & terra,* antequam, de hac mutabili formâ, mutentur in immutabilitatem, *iota vnum,* minimum mandatum, vt de non irascendo fratri, de non dicendo ei *Racha, vel fatue,* de subueniendo ei, etiã in asino eius subleuando; de non vestiendo mollibus, de non dominando proximis, & huiusmodi. *Aut vnus apex;* minimulum mandatum, siue minima alicuius præcepti particula, *non præteribit à lege, donec omnia fiant;* non remanebit, quin impleantur in me capite, vel in corpore: in exhibitione veritatis figurarum, in spirituali impletione mandatorum, & in perfectione moralium, vt imperfecta perficiantur. *Qui ergo soluerit,* scilicet, non impleuerit *vnum ex mandatis istis minimis, & docuerit sic homines,* scilicet soluere exemplo, vel verbo, & expositione arcum Domini remittente & molliente, *minimus vocabitur in regno cælorum,* despectissimus & stultus, immò nullus est in Ecclesia Sanctorũ. Pro nullo reputatur, in Ecclesia triumphanti, vel militanti. *Qui autem fecerit & docuerit,* scilicet implere legem, maximè in mandatis minimis, *Hic magnus,* immò maximus *vocabitur in regno cælorum,* licèt in præsenti abiectus & vilis. Paruus ergo est, qui soluit & hoc docet soluere: Minimus qui soluit & hoc docet; magnus qui non soluit, & si hoc non docuerit; maximus, non soluit, & docet non soluere. Timens igitur Deum omnia præcepta vsque ad apicem implet, etiam consilia, si in necessitate voti fuerint; sciens se redditurum rationem de solutione eorum vsque ad verbum otiosum. Quòd si de verbo otioso reddituri sumus rationem, quantò magis de otioso & superfluo vestitu, de otiosâ doctrinâ, & huiusmodi? Addit etiam Dominus: *Dico autem vobis, quòd nisi abundauerit iustitia vestra plusquam Scribarum & Pharisæorum* (non dico de putatiuâ eorum iustitiâ, vel etiam figuratâ, sed morali & spirituali eos iustificante, vt etiam addita in Euangelio, ad perfectionem impleatis) *non intrabitis in Regnum cælorum.* Verbi gratiâ. *Audistis, quia dictum est antiquis: Non occides; qui autem occiderit, reus erit iudicio: Ego autem dico vobis,* plus imponendo, scilicet non irasci:

Matt. 7 | Ver. 17 | Ibid. ver. 18 | Ibid. ver. 19 | Matt. 5, 20. | Matt. 5, 21.

quia omnis qui irascitur fratri suo reus erit iudicio. Si ergo irasceris peccato eius, vel ipsi per primos motus, caueas ne iudicium amplius irascendo, quàm decet, incurras. Addit etiam quòd, *qui dixerit fratri suo racha*, interiectionem, indignationem mentis exprimentem, aduersus eum protulerit, & nutu, vel signo, vel verbulo læserit & mouerit, *reus erit concilio.* Quantò magis qui maiora præcepta eneruando docet soluere? *Qui autem dixerit fratri, fatue,* Glossa: Vsque ad conuitia, opprobria, verba contumeliosa, specialia & alia determinata processerit vsque ad furorem mentis, non tantùm signum, *reus erit gehennæ,* quasi iam iudicatus est. Item in Ioanne cap. 5. *Si literis Moysi non creditis, quomodò verbis meis credetis?* Quasi diceret: Si quæ legis sunt non impletis spiritualiter, Quomodò ea, quæ Euangelica sunt præcepta implebitis? Vnde Augustinus super illum locum: Ex hoc colligitur, quòd qui legis præcepta, quę exteriora sunt, implere negligit, Euangelica, quæ perfectiora sunt & subtiliora, multò minùs implere valebit. Item: *Os meum loquetur sapientiã,* de fide, *& meditatio cordis mei prudentiam,* de bonis moribus. *Ps. 4 vers. 4*

Duo enim sunt necessaria ad salutem: Via fidei & lux morum. Si ergo parùm deuiãtem à fide vocamus hæreticum, & increpamus, dicentes eũ non esse in viâ, sed extra: Quare & similiter recedentẽ in modico à luce moralium pręceptorum non arguimus, obijcientes ei, quòd iam non sit in luce, sed tenebris, non sobrius, sed ebrius, sobrietatem vitæ excedens? Cùm etiam fides ex quibusdam cellulis, paruis locis, scilicet Sacræ Scripturę, & sub obscuris sit elicita, in quarum cellularum expositione deuiaretur de facili, si aliter addendo, vel minuendo, vel remittendo, quàm nobis statutum est & expositum à Sanctis exponerentur & interpretarentur: Cur in luce morum similiter necessaria saluti nobisque tradita in luce & manifestatione verborum, licèt nobis sine errore notabili afferre nostram expositionem, qualitercumque eam remittentem & obscurantem, tenoreque suo priuantem? Verbi causâ: *Ego & Pater vnum sumus.* Augustinus: Vide ex cuiusmodi fauo mel fidei sit expressum, & quibus motibus doctrina. In hoc quod ait: *Ego & Pater vnum sumus,* confunditur Sabellius: in hoc quód vnum, Arius; vt ita vitemus, & Scyllam Sabellij, & charybdim Arij. Si autem iuxta huiusmodi loci expositionem, exponeres illum locum: *Rogo Pater, vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus,* vnitate scilicet, cum illi vnione iam hęresim damnatam incurreres: quod ne fiat, à stratâ & antiquâ expositione non recedas. Item: Ex hac cellulâ verborum: *Hoc est corpus meum,* elicitur fides de corpore Christi habitâ, si hoc, vt Manichæus exponens, scilicet *hoc est corpus meum,* id est quædam repręsentatio corporis mei, & non aliud. Vel in hunc modum aliter exponendo, quàm teneat fides Catholica, statim deuiares. Ita videtur esse in mandatis morum, quæ quidem facilia sunt, & nullâ expositione indigent, si implerentur in opere, quę etiam impleri debere, quasi de articulis fidei est. Fides enim est, quia fit quod dici-

Ioan. 10, 30. Tr. 36. in Ioãnem. Ioan. 17. Matt. 26. Marci 14. Luc. 22.

Augu. ep. 19 c. 2. & lib. de Mendacio. ca. 10. In Psal. 115. Dan. 1 2. Machab. 7

tur. Et Augustinus super illum locum: *Credidi propter quod locutus sum*, ait: Fidelis seruus est, qui quod accepit, impendit & lucratur, qui scilicet loquitur & operatur veritatem, quam credit, vt iste, qui ait: *Credidi propter quod locutus sum*. Qui non tantùm credidit cætera quæ fides exigit articulo fidei, sed & simul cum illis credidit, quod prꝙmium deberet exspectare vel sperare, loquẽdo, operando, & quam pœnam tacendo, vel mandata omittendo. Item: Vide quanto delectu & sollicitudine populus ille impleuerit figuralia, vt Daniel abstinens à cibis Gentilium, Machabꝙi à suilla vsque ad effusionem sanguinis. Quantò igitur maiori curâ spiritualia sunt implenda, si tantùm habuit Iudæus delectum & sollicitudinem in littera occidente implenda? Quátò maiorem oportet te habere in Spiritu viuificante? Si ergo audis Iudæo porcinam prohiberi, intellige & tibi gastrimargiam, omnemque immunditiam & ebrietatem inhiberi. Si illi accipitrem, miluum, & huiusmodi rapacia animalia, intellige & tibi rapinam omnem esse ademptam. Rapina enim est quæcumque iniusta detentio rei alienæ. Vnde Tobias illum locum exponẽs: *Filij Sanctorum sumus; Non licet nobis edere, vel tangere de furto*. Quomodò igitur tallias & exactiones facimus? Vel si timemus præbere alicui occasionem, vel opportunitatem fornicandi, Cur non magis horrescimus, non tantùm occasionem rapiendi, immò ministerium nostrum prꝙbere alicui? Non sunt à nobis facienda minora mala, ne alij faciant maiora. Item Apostolus 2. Cor. 10. *In facie*, dum prꝙsens sum, *videor vobis humilis*, non asperè corripiendo: *Absens autem confido in vobis*, vt dicitis, confidenter & asperè vos per epistolas redarguens, quasi spe quæstûs allectus, vel timore coactus, effœminem & molliam arcum Domini præsens, sed non est ita. Sicut enim absens, ita & prꝙsens corripio. Item: Cōtra hos Eunuchos & effœminatos, eunuchizātes quod virile & robustum est in arcu Domini, inuehit Isaias cap. 3. dicens: *Auferam à vobis virum fortem & prudentem mystici eloquij, & dabo vobis pueros Principes, & effœminati dominabuntur vobis*. Qui, vtinam Sacræ Scripturæ non dominarentur, sed permitterent eam liberè currere, in grauitate & maturitate suâ.

Deut. 14. Tobiæ 2. v. 21 Vers. 1. & 2.

Item Propheta: *Væ illis qui adferunt stateras dolosas*. Item Salomon Parabolarum cap. 20. *Statera & statera, pondus & pondus, vtrumque est abominatio apud Deum*. Stateram iniustam habent pessimi ponderatores & existimatores peccatorum. Quòd sunt tales ex eo accidit, quòd ignorent Sacram Scripturam, vel eius rigorem leniunt, habentes stateram & stateram, cùm quibusdam crimina exaggerent & aggrauent, alijs leuigent & demulceant. Stateram dolosam habent maximè adulatores aulici, qui sicut *Romulidæ saturi diuina poëmata narrant*, & Principes & maiores infatuant, dicentes eos non teneri ad omnia præcepta Domini, sed posse dispensari cum eis propter generis sui nobilitatem, dignitatem, famam popularem, ne decrescat, & huiusmodi. Et

Michææ 6 Persius Sat. 1.

vt hu-

vt huiusmodi homines magis ridiculosos per exempla ostendam, audi verbum cuiusdam gerentis personam multarum facierum: Putabã, inquit, quòd cùm periculosè in infirmitate laborarẽ, quòd tantus Prȩlatus & literatus, audiens confessionem meam, mihi iniungeret renuntiare omnibus dignitatibus meis, præterquam vni, *cùm meterem, vbi non seminaui, & colligerem, vbi non sparsi*, nec ministraui. Ipse verò hoc sub silentio præteriens, pro delictis tantùm iuuentutis meæ, & quibusdam minoribus criminibus me corripuit, & satisfactionem, si liberarer, esse agendam iniunxit.

Matth. 25.

Alius* etiã, nõ virgo, asserebat se malle cẽties peccâsse in Spiritũ Sanctũ, dum tamẽ pœnituisset, quàm semel incidisse in lubricũ carnis. Alius se malle habere quatuor cõcubinas, quàm quatuor Archidiaconatus. Alius è cõtrario. Itẽ alius, non virgo, se malle cẽties à lubrico carnis abstinuisse ex vanâ gloriâ, & sic cẽtesies peccâsse mortaliter, quàm semel incidisse in illud, sicque: *Dũ vitant stulti vitia, in contraria currunt*, licèt virginitas maximè commendabilis sit, similiter & continentia. Virgines enim Angelicæ conuersationi vicinantur, sicque ex mollitie huius arcûs, & ignorantiâ, prouenit indistinctio boni ad maius bonum, mali ad maius, quod non est mediocriter errare. Licèt autem peccata non sint leuiganda, nihilominus tamen pœnitentiæ arbitrariæ sunt. Sic autem ea leuigantes, sæpè crimina minora, quia scilicet visibilia, vt lubricum carnis, & huiusmodi, præferunt maioribus, quia inuisibilia, & ideo periculosiora. Alij è contrario rectiùs intuentes pro hac indiscretione criminum & mollitie: Quidam de laico raptore & semiclerico fecit Archidiaconum, dicens quòd factus Archidiaconus non raperet, sed iustè viueret: tamen quod vispillo facit, fecerat & medicus: Et hic quod vispillo & raptor fecit, facit Archidiaconus, de vispillone factus maior vispillo. Item contra huiusmodi pessimos interpretes ait Isaias cap. 5. *Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malũ*, per scientiam & ignorantiam crassam, quæ æquipollet errori, *ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras, ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.* Hieronymus super hunc locum: Omnis veritas dulcis est in se, & bonis, & si non malis; quibus, *veritas odium parit*, qui bono odore moriuntur, falsitas autem amara. Cauendum igitur nobis est summopere, ne pro veritate sequamur mendacium, pro luce tenebras, pro dulci amarum. *Videntur* enim *quædam viæ rectè & iustissimæ, nouissima tamen earum ducunt in infernum. Est enim iustus qui perit in iustitiâ suâ. Noli nimis esse iustus.* Vt ergo hoc maledictum non incurramus, *nec ad dextram, nec ad sinistram declinemus.* Aquila autem significantiùs transtulit: *Væ illis qui dicunt malo bonus es, vel bono malus es.*

** M verò.*

Horatius.

Ver. 20

In Isa. cap. 5.

Terẽt. in Andriâ.

Prou. 16.

Eccl. 7.

Deut. 5.

Scienter intellige. Ignorantia enim habita circa personam vel factum, excusat, non autem circa ius. Ius enim diuinum debet esse in plano & in luce scientiæ. Quid igitur vel quomodò iudicandum de subtilibus retibus simoniæ, morosȩ etiam delectationis? Nũquid erit uæ illi, qui in his *dicit bonum malum,*

Hieronymus

Isa. 5.

Isa. 5, 20.

Hier. vbi ſuprà. *lum*, vbi difficile diſcernitur inter bonum & malum? Hieronymus: Difficile cauemus maledictum, eò quòd de facili malis adulemur propter eorum potentiam, & bonos contemnamus propter eorum inopiam.

Ibid. Item: Procedendum ex hac auctoritate; *Væ illis, qui dicunt bonum malum*, &c. Similiter væ illis, qui dicunt, per ſcientiam vel craſſam ignorantiam, maius bonum minus bonum, minore bono; vel minus bonum maius bonum, maiore bono, vtiliora poſtponentes minus vtilibus, cùm dicat Hieronymus: Quia non modicus error eſt præponere minus bonum maiori bono, & digniori, vel vtiliori. Mutatio enim ordinis, meritorum irritat formam & mutat. Similiter, *Væ illis*, qui dicunt maius malum minus malum minori malo, vel minus malũ maius malum, non dico ſimpliciter, ſed comparatione & reſpectu maioris mali. Sæpè enim peccata aggrauamus, vt homo ea magis caueat, vel ſi ea perpetrauerit, magis in ſe puniat. Item Pſalmus 118. ſub literâ Iod: *Da mihi intellectum, vt diſcam mandata tua*, Gloſſa: Quàm altè ſint intelligenda mandata. Item Apocalypſis vltim: *Si quis appoſuerit ad hæc*, traditiones inutiles, vel prauas, & molles expoſitiones addendo, *apponet Deus ſuper eum plagas ſcriptas in libro hoc. Et ſi quis diminuerit* ſubtrahendo, vel rigorem arcûs huius leuigando, *auferet Deus partem eius de libro vitæ*. Item Deut. c. 31. Et c. 4. & 12. Act. Apoſt. c. 3. Item Ezech. c. 33. Parab. c. 30. Epiſt. ad Gal. 1. *Si Angelus aliud* &c. Eccleſiaſtes c. 12.

Apocalypſis cap. 22. ver. 18

CAPVT LXXXI.

CONTRA PIGROS.

ENeruantibus arcum Sacræ Scripturę, peccatorumque peſſimis ponderatoribus, adiuncta eſt & collactanea pigritia, ob quam nec lectitant, nec perſcrutantur Sacram Scripturam. Pigritia maximum eſt peccatum. Quod accuſans Salomon in Prouerbijs cap. 6. ait: *Vſquequo piger dormis? Quando conſurges ex ſomno tuo?* Cap. 11. *Manus in manu non eſt innocens*. Idem c. 12. *Qui operatur terram ſuam ſaturabitur panibus* multiplicibus: *qui autem ſectatur otium, ſtultiſſimus eſt*. Idem cap. 12. *Manus remiſſa tributis*, peccati, *ſeruiet*. Idem cap. 13. *Piger vult & non vult* operari, & huiuſmodi, quia inconſtans eſt in omnibus vijs ſuis Item cap. 15. *Iter pigrorum, quaſi ſepes ſpinarum*, quia claudunt & ſepiunt eum, & pungunt ne benè operetur. Idem cap. 18. *Pigrum deijcit timor* à bono opere: *anima autem effœminatorum eſurient. Qui mollis & diſſolutus eſt in omni opere ſuo, ſimilis eſt opera ſua diſſipanti*. Vnde in ſequenti capitulo: *Pigredo immittit ſoporem, & anima diſſoluta eſuriet* voluptates. Item cap 20. *Piger propter frigus arare noluit* id eſt, Deo ſeruire, *mendicabit ergo æſtate*, ſcilicet in die iudicij, & *non dabitur ei* requies. Item cap. 21. *deſideria occidunt*

Ver. 24 Verſ. 4. Ver. 19. Verſ. 8. Ca. 19. 15. Verſ 4.

dunt pigrum: Noluerunt enim quidpiam manus eius operari. Vnde: *Omnis otiosus* viuit in desiderijs animæ suæ. Vnde & Poëta: *Prou. 13. v. 4 iuxta 70.*

Quæritur Ægysthus quare sit factus adulter,
In promptu causa est, desidiosus erat. *Ouid. 1 de remed.*

Et item:

Otia si tollas, periere cupidinis arcus.

Omnis scilicet cupiditatis. *Cedit amor rebus, res age tutus eris.* *Ibid.*

Item: Salomon Parab. c. 24. *Exerce agrum tuum ne dicatur tibi, Per agrum hominis pigri*, vel temulenti, *transiui, & per vineam viri stulti, & ecce totum repleuerant vrticæ & spinæ.* Idem cap. 26. *Sicut ostium vertitur in cardine suo, ita piger in lecto suo. Abscondit piger manus sub ascellas suas, & laborat si ad os suum eas conuerterit.* In Ecclesiaste cap. 4: *Stultus* & piger *complicat manus suas, & comedit carnes suas*, inuidens: Hoc Hyperbolicè dictum est, quasi tantâ inopiâ sæpè premitur piger, quòd si fieri posset, comederet carnes suas. Vel pigritia eius causa est, cur comedantur & deuorentur igne æterno carnes eius, quæ ei fomentum & materiam præbebunt. Item Ecclesiasticus cap. 22. *In lapide luteo lapidabitur piger, & omnes loquentur super aspernationem illius. De stercore boum lapidandus est piger*, id est, durâ increpatione peccati sui: *& omnis qui tetigerit eum, excutiet manus.* Item idem: *Seruo maleuolo tortura & compedes debentur: mitte ergo illum in operationes, ne vacet. Multam enim malitiam docuit otiositas. Laxa manus illi, & quærit libertatem*; ideo *constitue eum in assiduo opere, cuius collum curuent iugum & lorum. Sic enim condecet illum.* Filius autem quæcumque potest ex amore operabitur. Item Comicus: Vide quid faciat otium, & cibus alienus. Hieronymus: Abundantia panis, superbia vitæ, & otiositas origo fuit peccati Sodomorum. Item Dominus in Euangelio corripiens otiosos, ait: *Quid hic statis tota die otiosi? Ite & vos in vineam meam.* Circa quam fodiendam, stercorandam, putandam, pastinandam, cùm maior debeat esse cura spiritûs quàm corporis, amplior sollicitudo adhibenda est, maximè cùm prouidentia Christiana semper vigilet, vt homo semper *sobriè, piè & iustè viuat.* Item: Dominus in iudicio omissa exprobrabit non commissa, pro quibus certum est transgressores esse damnandos, dicens: *Esuriui, & non dedistis mihi manducare.* Et nomine esuriei omnem defectum, quem tu ipse, vel proximus patitur, in quo Christus est, intellige: nomine cibi erogandi, omne talentum tibi commissum, quo iuuare potes proximum. Nec sufficit, si aliquando esurienti dederis manducare, quia & hoc sæpè malus facit: nisi scilicet, quantum potes, & quantum debes, & quotiens dederis. Excessus nimius, in non erogando, te constituet delinquentem, non autem modicus. Sed quomodò possunt hæc discerni? Item Dominus in Euangelio, non tantùm facientem mala, sed & seruum torpentem à bono damnat, dicens: *Omnis arbor, quæ non fecerit fructum bonum, exci-*

Ver. 30 *Vers. 5.* *Vers. 2.* *Ca. 33.* *In cap. 16. Ezech.* *Matt. 20.* *Tit. 2.* *Matt. 26.* *Mat. 3*

detur, & in ignem mittetur. Seruorum itaque est dormire, pigritari, & torpere: filiorum verò est diligere, vigilare. Vigilantibus enim prodita sunt iura: Pastoribus vigilantibus supra gregem suum, *annuntiatum est gaudium magnum, quod est omni populo: quia natus est Saluator.* Ideoque: *Exsurge qui dormis, & illuminabit te Christus.* Et Sponsa ait in Cantico: *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Sic caro nostra dormiat, vt mens in Christo vigilet. Et Petrus in 1. epist. ait in fine: *Sobrij estote & vigilate, quia aduersarius vester diabolus, tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret. Dominus* etiam *promisit coronam vigilantibus.* Qui etiam apud Lucam distinguens tres vigilias, ait: *Et si venerit in secundâ vigiliâ, & si in tertia vigilia venerit, & ita inuenerit, Beati sunt serui illi.* Ter etiam dicit in illo Euanglista: *Vigilate, vigilate, vigilate,* tres vigilias significans. Sed cur vigiliam primam subticet, Curioso relinquo soluendum. Tres autem vigilias ponit contra triplicem turporem. Prima scilicet, quę est in his quæ sunt ad Deum; Secunda in his quæ ad teipsum; Tertia in his quæ ad proximũ. Vigila ergo in his quę sunt ad Deũ, Vigila in his quę ad teisũ, Vigila in his quę ad proximũ. Vel tres vigilias distinguit propter triplicẽ hostẽ, scilicet diabolum, mundũ, & corpus propriũ. Fremit mundus, premit corpus, & insidiatur diabolus. Apud Marcum verò quatuor vigilię distinguuntur, vbi ait: *Nescitis quâ horâ Dominus venturus sit; serò, an mediâ nocte, an galli cantu, an manè:* Quæ à Philosopho sic censentur: Conticinium, intempestum, gallicantus, ante lucanum. Quatuor autem distinguuntur propter quatuor Cardinales virtutes: vt vigiles sic vt prudenter & discretè eligas in necessarijs, electa fortiter conserues, in aduersis temperanter, in prosperis iustè vigiliam tuam custodias ne somnus culpæ obrepat. Est autem quadruplex somnus, naturæ, ad necessitatem, qui si superfluus fuerit malus est. Vnde:

Plus vigila semper, nec somno deditus esto:
Nam diuturna quies vitijs alimenta ministrat:

Culpæ. *Qui dormiunt nocte dormiunt.* Gratiæ: *Ego dormio & cor meum vigilat.* Gloriæ: *Et cùm hoc dixisset obdormiuit in Domino.* Primus, est in mundo, & ad mũdum, quoad necessitatem. Secundus in mundo, & ad culpam. Tertius in mundo, sed à mundo, & à culpâ alienus. Quartus & à mundo, & à culpâ, & omni pœnâ. Vnde: *In pace in idipsum dormiam & requiescam.* Somnus etiam culpæ triplex. Primò dormiunt quidam in culpâ, non resurgentes: secundò dormitant, modò de peccato pœnitentes, modò in illud relabentes: tertiò obdormiunt finaliter in peccato suo decedentes. Contra quem somnum Propheta orans, ait: *Illumina oculos meos ne vnquã obdormiam in morte.* Qui etiam comminans pigris Psalmo 71. annectit: *In labore hominum non sunt, & cum illis non flagellabuntur; ideo tenuit eos superbia, operti sunt iniquitate & impietate suâ. Prodijt quasi ex adipe iniquitas eorum, transiuit in affectum cordis, cogitauerunt & locuti sunt nequitiam,* &c. Hi etiam obnituntur Sacræ Scripturæ, & Domino homini pro peccato cõminanti in Genesi: *In dolore & ærumnâ,*

Luc. 2. Ephe. 5. Cant. 5. Cap. 5. Luc. 12. Marci 13. Cato lib. 1. in distichis. 1. Thess. 5. Cant. 5. Act. 7. Psal. 4. Psal. 12. Gen. 3.

inquit Euæ, *paries filios.* Adæ: *In labore & sudore vultus tui*, non alieni, *vesceris pane tuo.* Raptores enim sunt, qui eâ conditione metunt à subditis carnalia, vt seminent eis spiritualia, nec seminant. Immò peiores fœneratoribus: putà nullam vtilitatem eis, à quibus metunt, conferentes, sed nocumentum præbentes, si pro eis orauerint. Quia cùm is displicet, qui ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. Quomodò in dolore & ærumnâ filios spirituales parturiunt, qui in otio & pompâ sæculari degunt, & delicijs mundi affluunt? Vel quomodò *in sudore vultus sui vescuntur pane suo*, qui torpent in otio, & hominibus, & pedibus mundi vtuntur velut iumento, quorum & ipsi deberent esse iumenta & serui? Arsenius, primò Comes Palatinus, postea Eremita maximus, quęrentibus ab eo, in quo confideret, Respondit: In eo, quòd homines fugi, aliquamdiu tacui, fleui; potissimùm in eo gaudeo, quòd manibus laboraui. Et quidam sapiens cuidam ait: Quem, inquam, æstimas sapientem? Cui ille: Illum, demonstrans literatum, legisperitum, & diuitem. Non, inquit, sed iste sapiens est, demonstrans agricolam. Vidua etiam moriens sepeliri recusabat in camisiâ sibi datâ, dicens: Sepeliar quidem in camisiâ manibus meis elaboratâ, non alienis. Item Isaias cap. 56. *Speculatores eius cæci sunt* &c. Propter hoc ergo operare, quia: *Labores manuum tuarum, quia manducabis, beatus es, & bene tibi erit.* Si autem non laboraueris, & benedictione hac priuaberis. *Vxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tuæ.* Et cùm in omni ferè genere humano, pigritia redargui possit & inueniri, maximè in clero reperitur: quia magna otia clericorum sunt. Non est quid agatur apud eos, cùm tamen dicat Apostolus: *His denuntia, vt panem suum*, scilicet proprij laboris, *manducent*. Et Salomon in Ecclesiaste ait: *Omnis labor hominis in ore eius*. Sic & illud exponitur. *In labore & sudore vultus tui vesceris pane tuo:* per panem, omne necessarium corpori intelligitur. A parte, totum scilicet corpus intellige. Labor enim hominis consistit, non tantùm in acquirendo cibum, sed in vestiendo, in ædificium, in quo habitet, præparando. Et autē labor multiplex: naturæ, gratię, & culpæ. Labor naturæ duplex, corporalis scilicet, & spiritualis: Spiritualis in cogitatione, corporalis multiplex. Nec prohibet Dominus laborē naturę, qui est scilicet ad necessitatē, vbi ait: *Nolite solliciti esse de crastino*, secundùm sollicitudinem vitiosam, non necessariam prouidentiam. Labor gratiæ est ad gratiam, & propter gratiam. Qui duplex est, corporalis scilicet, & spiritualis: & vterque triplex. Est enim labor pœnitentialis, vt *Laboraui in gemitu meo; lauabo per singulas noctes lectum meum; lachrymis meis stratum meum rigabo.* Et labor macerationis propriæ carnis: *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo.* Duas autem habet manus pœnitentia; laborem scilicet pœnitentialem, ad delenda præterita peccata: castigationem carnis ad vitanda futura. Pro his laboribus dicitur nobis: *Quia Deus bonorum nostrorum non eget;* horum enim debitores sumus, vt salutem amissam

1. Cor. 9. | Beatus Greg. in Pastor. | Videatur eius vita apud Suriū to. 4. | Ver. 10 | Ps. 127 | Ibid. | 2. Thes. 3. | Cap. 6. | Gen. 3. | Mat. 6 | Ps. 6. | 1. Cor. 9. | Ps. 15.

recuperemus. Tertius labor gratiæ consistit circa prouisionem proximi; vt cum instruas in viâ Domini: omne talentũ tibi commissum pro loco & tẽpore ei eroges, cũ Paulo qui ait: *Plus omnibus laboraui. Nam instantia mea quotidiana est sollicitudo omnium Ecclesiarum. Quis enim infirmatur, & ego non infirmor?* Et iterum: *Exercitatio corporalis ad modicum vtilis est; pietas autem ad omnia se habet, vel pietas promißionem habet vitæ, quæ nunc est, & futuræ.* Et hic labor duplicem laborem gratiæ præmissum habet sequi, non præcedere, sed nec quodammodò comitari, ne priùs sit homo canalis, quàm concha, id est, alij refluens, quàm sibi retinens. Pro hoc labore dicitur: *Quia Deus bonorum nostrorum quodammodò eget.* Labor culpæ est, qui est ad culpam; & multiplex iuxta diuersitatem vitiorum. Vide quantùm quis laboret propter inanem gloriam, alius propter luxuriam, alius propter gulam, & ita de cæteris, *vt totâ die sit super muros Babylonis iniquitas, & labor in medio eius, & iniustitia.* Quodam etiam laborare, vt inuidere, non tantùm ad culpam est, sed & ipsum culpa est. Veruntamen laborem naturæ, boni, vt sæpè, conuertunt in laborem gratiæ: sæpè autem, vt in agricolis, indifferens est: Mali verò, & illum conuertunt in laborem culpæ. Verbi gratiâ: Vt laborem cibi acquirendi & necessarij tum gula, tum vana gloria mutauit in culpam, ita & laborem vestium, laborem ædificiorum, in laborem culpæ conuertimus.

1. Cor. 15. | 2. Cor. 11. | Ibid. | 1. Tim. 4. | Psal. 54.

CAPVT LXXXII.

CONTRA SVPERFLVITATEM ET CVRIOSITATEM VESTIVM, CIBORVM, ET ÆDIFICIORVM.

ET quomodò? Priùs de labore cibi videamus. Ait Apostolus: *Habẽtes alimẽta,* non oblectamẽta: *& vestes,* nõ ornamenta, *his cõtenti simus.* Et *qui altario seruit, de altario viuat,* nõ lasciuiat. Et alia auctoritas habet: *His qui enũtiant Euangeliũ, necesse est de Euangelio viuere,* id est sustentari. Et Dñs: *Qui habet duas tunicas, det vnã non habenti.* Quomodò autẽ contra hęc necessitas cibi conuersa sit modò in gulam, modò in vanam gloriam, modò in aliam quamcumque culpam, vide, tum ex superfluitate ferculorum, tum ex sumptuositate eorum, tum ex lautitiâ, tum ex varietate, pluralitate & decore ministrorum, tum etiam ex varietate & multitudine instrumentorum, quibus cibi citiùs & lautiùs præparentur. Sed quomodò sic laborantes arguat Philosophus, audi: Vnica quidem sylua pluribus elephantis sufficit, taurus paucorum iugerum pascua quærit: homo verò terris & mari pascitur, & his varijs modis. Quid igitur? An natura nobis ventrem insatiabilem dedit, vt cùm nobis modica corpora dedisset, edacitatem vastissimorum animalium superemus? Minimè. Non enim fames ventris magnò nobis constat, sed ambitio. Vide primos

1. Tim. 6. 8. | 1. Cor. 9. 13. | Ibid. | Luc. 3. | Senec. ep. 60.

primos parentes simplici victu, non sumptuoso, non vario, non superfluo, non corrupto artificio vsos fuisse. Vnde Boetius:

Fœlix nimiùm prior ætas
Contenta fidelibus aruis,
Nec inerti perdita luxu;
Facili quæ sera solebat
Ieiunia soluere glande.
Non Bacchica munera norat
Liquido confundere melle,
Nec lucida vellera Serum
Tyrio miscere veneno.
Somnos dabat herba salubreis:
Potum quoque lubricus amnis,
Vmbras altißima pinus.

Metro 5 l. 2. de Cō-sol. Philo.

Sic ergo! *In labore & sudore vesceris pane tuo*, id est cibo tuo, ita & labore & sudore vultûs tui, vestieris veste tuâ, tegêris culmine tuo.

Genes. 3, 19.

CAPVT LXXXIII.

DE SVPERFLVITATE VESTIVM ET PRETIOSITATE.

VErùm quantùm recesserit gloria & luxuria vestra ab vsu vestiendi primorum, tum in materiâ, tum in colore, formâ & compositione vestium, animaduertite. Porrò primis parentibus ad tegendam erubescibilem nuditatem & turpitudinem, Dominus tunicas pelliceas fecit, sed quomodò paratas, nescio. Ecce rudis & simplex materia vestis, à quâ ventum est ad corium animantium, ad lanam ouium, ad linum agrorum, & hæc quidem à naturâ sunt, & ideo tolerabilia. Sed nec hîc subsistere voluimus, sed processimus vsque ad plumas auium, ad stercora vermium, etiam vsque ad aurifrigium, nendo filum ex auro. A simplici etiam & naturali colore, ventum est ad colorem pullum, sed religioni congruum; rubeum, subrubeum, croceum, violaceum, mixtum & confusum, vt sub colore vestium perstringamus oculos nos intuentium, eosque in admirationem rapiamus, cùm natura singulis rebus, & maximè floribus, innatum adeò pulchrum colorem dederit, quali nec poterat *operiri Salomon in omni gloriâ suâ*. Sed obijcis, vestes varij coloris, & pelles rubricatas & hyacintinas fuisse in tabernaculo; Respondetur: Quia: *signa recesserunt; significata manent*. Hieronymus etiam hanc obiectionem soluens, ait: Olim quidem ista probabantur, quando sanguis pecudum remissio fuit peccatorum. Nunc autem pauper Dominus, paupertatem & simplicita-

Gen. 3

Mat. 6

Exod. 25.

Persius Sat. 2. tem in Ecclesiâ suâ dedicauit. Ergo dicite Pontifices, in templis quid facit aurum? Quid sericum? Meliùs ista exponuntur ad vsuram, quàm pauper ad imbrem. Quòd si hæc iudaizando reuocas in templum, reuoca cruorem immolatitium. Sed vtinam modò nostra redirent in mores tempora priscos, ad exemplum Sanctorum Pallidorum, qui recolentes simplicitatem vestis priorum parentum: alij mattulis tegebant erubescibilem turpitudinem, alij corticibus, alij sacco, alij cilicio. Ægyptiaca supererogauit, quæ nuda in nemore latuit, fugiens hominum adspectus, qui nudæ erubescentiam inducerent. Porrò quidam nimis Grammatici hunc locum; *In sudore vultus tui* &c. prauè & peruersè exponunt sic: *In labore & sudore vultus tui*, vt sit transitio inter hoc nomen *vultus*, & hoc pronomen *tui*, *tui* scilicet coloni, iumenti, serui. Et * vtrum. *In labore & sudore* horum, non in curiositate, non in sumptuositate, superfluitate, & varietate redarguitur Tubalcain, à Hieron. super Genesim, eò quòd diuersis ictibus malleorum inueniret vanam & variam consonantiam musicorum: Quantò magis inuentor superfluorum magis nociuorum? Vnde Boëtius:

Maria Ægyptiaca cuius vita exstat in Surio to. 2.

Gen. 3.

**Fortè eterũ.*

Lib. 2. de Cõsolat. Philos. Metro 5.

> *Heu, quis primus ille fuit,*
> *Auri qui pondera tecti,*
> *Gemmasq́ latere volenteis,*
> *Pretiosa pericula fodit?*

Et Hieronymus: Periculosè, inquit, exercetur illius artis officium, quod luxuria adinuenit ad abusum. Peccatur enim in compositione vestium maximè. Cùm enim natura hominem à bruto, insigni & honesto charactere distinxerit, quod natura homini negauit, scilicet caudam, ipse per artificium illud in veste caudatâ sibi vsurpat habens & mentem caudatam. Quia:

Iuuen. Sat. 9.

> *Deprendas animi tormenta latentis in ægro*
> *Corpore.*

Rom. 1

Huiusmodi homines redarguit Apostolus, vt *incompositos*. Alij in veste suâ habent syrmata & longas reuolutiones vestium se se, post se, in longa veste trahentes, qui mendacio staturam adiuuant; cùm hos Poëta Gentilis redarguat dicens:

Ouid. l. 1. de Arte,

> *Este procul vittæ tenues insigne pudoris*
> *Quæq́ tegit medios, instita longa pedes.*

Maximè autem vestis syrmatica & longa non decet Christianum, quę post se puluerem trahit, vel suscitat, ad excæcandum oculos sequentium, similes Darijs & Byrrhijs. Vnde Milo Terwanensis Episcopus in sermone suo: Non decet, inquit, matronas Christianas, vestes habere subtalares, & post se trahentes, quibus verrant sordes pauimenti & viarum. Scitote, inquit, Dominæ dilectæ, quòd si huiusmodi vestis vobis esset necessaria, natura vobis in remedium eius aliquid dedisset, quo terram tegere possitis, Sed modò cùm ve-

stis

ſtis excedat quantitatem corporis, Cur non & calceus, vt calceos homo poſt ſe traheret? At è contrario, in quantum poſſumus calceos ſtrictos, pedique hærẽtes habemus: *Nec vagus in laxâ pes tibi pelle natet.* Quidã etiã, cùm nõ poſſint inferiùs caudari in veſte, faciunt conſui caudas animantiũ, ne prorſus ſint expertes caudarum. Alij ſtellati, immò ſtellionati, veſtibus vtuntur perforatis.

CAPVT LXXXIV.

CONTRA VARIOS ARTIFICES ISTARVM VANITATVM.

AD has vanitates & ſuperfluitates fingendas, curioſitas Chriſtiana varios habet artifices, quibus fortè caret idololatria. Incredibile enim eſt Scipiones, Catones, Lælios, ſi tales opifices vidiſſent, eos ſtatim non repuliſſe. Videndum ergo, qui opifices neceſſarij eſſent Eccleſiæ, & qui non; qui tolerandi in eâ, & qui non. Neceſſarij ſunt agricolę, ſicut pes mundi. Vinitores autem propter infirmitatem noſtram, licèt Noë primam vineam plantâſſet, & primo vino, *in quo eſt luxuria*, inebriatus ſit; poſtea & Loth committens inceſtum merito ébrietatis. Similiter pelliparij, ſutores, tannarij, carpentarij ſimplices: non dædalini, non ſumptuoſi fabri, textores ſimpliciter in materia operantes: tinctores etiam, dum non nimis excedant in ſumptibus, & propter myſterium, quod geritur in Eccleſia fortè: pictores, hiſtorias, non vana, depingentes; artifices etiam inſtrumentorum muſicorum, vt eis triſtitia & tædium amoueatur, deuotio non laſciuia excitetur. A laſciuis enim hęc periculosè audiuntur. Aurifabri verò maximè qui ſellas & calcaria deaurant, vel cętera, ſine quibus poſſet eſſe Chriſtiana Religio: inciſores, perforatores veſtium, compoſitores detiorum, maximè plumbatorum, alearum, non dico ſchacorum, quia his ad recreandum, quis ludere poteſt. Hi, inquam, non neceſſarij ſunt, quibus niſi prius arti ſuę abrenunciâſſent, pœnitentiam non iniungerem. Ioculatori cuidam Papa Alexander, nec conceſſit viuere de officio ſuo, nec ei penitus interdixit. Et cùm iudici neceſſarius ſit gladius, licet gladios fabrefieri.

Gen.9.
Eph.5.
Gen.19
Alex.3

Nunquid ideò, & ſicas, & pila duplicatam loricam perforantia? Ita. Sicut enim primò prudentia hominis bene contra malitiam hoſtium ſimplices gladios inuenit, ita & induſtria eius contra crebreſcentem & duplicatam malitiam gladios ancipites, & alia arma excogitare, & componere poteſt. Sed quid erit de artifice toxici? Tolerari poteſt, dum cautionem pręſtiterit Eccleſiæ ſe non eſſe nociturum per toxicum. Sed hæc in conſuetudinem deducta, reprehendi & vituperari vilipenditur, cùm Eccleſia eis primò emergentibus, deberet reſtitiſſe, & tales opifices amouiſſe, ne pullularent. Superfluitatem

verò

verò vestium & aliarum rerum redarguens Apostolus in 1. Epist. ad Cor. c. 9. ait: *Nescitis quòd hi qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed vnus accipit brauium? Sic currite*, scilicet absque offendiculo & onere, *vt comprehendatis. Omnis enim, qui in agone contendit, ab omnibus*, quæ præmium agonis possunt impedire, etiam à licitis, *abstinet.* Nos autem, si numerositate & superfluitate vestium, quemadmodum & aliarum rerum, onerati & impediti, eas, non tantùm portamus, sed & trahimus post nos, facti, non tantùm portitores earum, sed & veredarij, quadrigarij & summarij; cùm tam excellens præmium nos maneat, si comprehenderimus; & euanescat, si in cursu hoc periculoso defecerimus. In quo, vt ad metam attingamus, procincti debemus esse, ituri in hoc stadio per prudentiam, quâ eligamus quid faciendum, quid credendum, quomodò in vijs Dei ambulandum, & in quo statu, qui necessarius est ad bene viuendum. Debemus etiam esse succincti, cursuri per temperantiam contra fluentes sinus cupiditatis, *Malè cuncta ministrat impetus, Ne quid nimis.* Præcincti, ministraturi per iustitiam, quæ vnicuique reddit quod suum est. Tibi, si habeas Lumbos præcinctos ad currendum, vt composito gradu vehas Spiritum Sanctum proximo, vt ei facias, quod tibi vis fieri. Etiam accincti esse debemus pugnaturi per fortitudinem contra triplicem hostem: quia: *Militia est vita hominis super terram.* In procinctu ergo, & in expedito debet esse iter nostrum, quod iuuari debet curru, cursu, saltu. Quia non tantùm viatores esse debemus, sed cursores Hebræi, transitores Dothain vel Idithun, & transilientes, sicut ceruus, qui saltu cursum adiuuat, & quæque hiantia & obstantia transilit. Nunc autem è contrario. Strictam viam superfluitate vestium & rerum aliarum obstruimus, ne *viam mandatorum* inueniamus, vel inuentam eam, *curramus*.

Ver. 24 — *Statius l. 2. Thebaidos.* — *Terentius.* — *Tob. 4.* — *Iob. 7.* — *Genes. 37.* — *Ps. 118*

CAPVT LXXXV.

CONTRA MOLLITIEM VESTIVM.

PRopter quem obicem à vijs nostris amouendum, Dominus in luxu & superfluitate vestis duo reprehendit in Euangelio, scilicet mollitiem, & superbiam, dicens: *Quid existis in desertum videre? Arundinem vento agitatam? Prophetam? Etiam dico vobis, plusquam Prophetam.* Sed *quid existis videre? Hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus Regum sunt.* Mollitiem igitur vestium vitium constat esse, sicut ait Gregorius: Cùm illud adiungat Dominus vitio inconstantiæ, cui adiuncta est superbia. Cùm enim corpus de naturâ, hâc mollitie non egeat, Quid in veste molli quæritur, nisi spiritualis nequitia, scilicet superbia, & delectatio ad superbiam, non ad necessitatem? In vsu ciborum vnicâ manu percutit nos diabolus, scilicet per mollitiem; in vsu vestium duabus, & per mollitiem, & per superbiam. Veruntamen

Matt. 11. — *Hom. 6. in Euâg.*

nutamen omni cibo, pro tempore & loco, omni Religioſo veſci conceſſum eſt, ſi neceſſitas exegerit: pro nullâ autem neceſſitate, vel aliquãdo conceſſum eſt Religioſis, vti ſplendidis, vel ſuperfluis veſtibus. Nunc autem in domibus Epiſcoporum & Clericorum, ſunt qui mollibus veſtiuntur. Si dicant, quia & ipſi Reges ſunt, ſic quidem & Apoſtoli, qui omnia hæc *reputauerunt, vt ſtercora, vt Chriſtum lucrifacerent.* Phil. 3. Mollitiei autem & ſuperbiæ veſtium poteſt addi tertium reprehenſibile in eis, ſcilicet ſumptuoſitas. Vnde Bernardus:

Chiſimus adſcendit, & veſtitura potentis
Martrix & ſpolio non leuiore beuer.
Et burſæ prædo Sabelus.

His pellibus, & alijs animantium, nobis barbas artificiales, vt laruati incedamus, comparamus, abraſis naturalibus, propter mollitiem, effœminationem, & luxuriam, cùm meretricius nitor, habitus hiſtrionicus vel regius apparatus, non deceat humilitatem, non congruat Chriſtiano. Et Philoſophus ait: Placet quidem mihi, quòd hanc ambitioſam ſupellectilem inexorabili odio perſequeris.

CAPVT LXXXVI.

CONTRA SVPERFLVITATEM ÆDIFICIORVM.

SIcut in veſtium & cibariorum ſuperfluitate & curioſitate, labor naturæ in culpam vertitur, & res in vitiũ cadit, ſi caret arte, ſic & in ſuperfluitate, curioſitate, & ſumptuoſitate ędificiorum. Intuere enim quantùm receſſum ſit à ſimplicitate antiquorum in conſtruendis domibus. Legitur enim quòd Abraham prima credendi via in caſulis tantùm habitauit, non habens etiam paſſum pedis ſuper terram. Qui tentoria ſua fixit inter Bethel & Hai, ſicut Gen. 12 peregrinus viator & non manſor, non ciuis, qui in culmine tecti ſui, hoc eſt Ibid. 18. in caſula tecta culmo recepit Angelos hoſpites. Similiter Loth & Noë in tentorijs habitabant. Quidam etiam antiquorum, in cauernis petrarum, alij in corticibus & concauitatibus arborum, à quibus viſi egredi, à quibuſdam orti eſſe ab his fabuloſè putabantur. Eliſeus, non proprium, ſed alienum habuit hoſpitiolum, 4. Reg. 4. quia à Vidua quadam ſibi commodatum, in quo habebat cœnaculum, & in illo menſulam, lectulum, & candelabrum. Hoc etiam non commutabat diuertens ad aliud hoſpitium, iam memor & cuſtos illius præcepti Euangelici: *In quamcumque ciuitatem introieritis, quærite quis in eâ dignus ſit, & apud illum manete, nec inde exeatis.* Matt. 10. Item: Cùm, *terra malos homines nunc educet, atque puſillos*, Iuuen. Sat. 15 & non tantùm ſtatura, ſed & diuturnitate vitæ nobis adbreuiatæ ſuperfluitate multiplici, & pro peccatis noſtris, cùm

etiam fines sæculorum,& consummatio in nos deuenerint. Quanta dementia, quantusq; excessus est, nos ita esse sollicitos circa molem, & curiositatem, & sumptuositatem domorũ ædificandarum, sic, quasi nunquam periturarum, & maximè cùm antiqui, quibus diuturnior vita concessa est, qui etiam in principio mundi fuerunt nimis remoti à fine eius, talia non curauerunt, credentes, quia *mouebuntur* in fine mundi *fundamenta terræ*, vsque ad penitima eius, quantùm scilicet descenderunt opera peccatorum; purgabitur & aër quantùm adscenderunt opera eorum. Vnde quidam Remensis Clericus: Si crederent, inquit, ædificatores isti mundum esse finem habiturum, non tam alta moles vsque in cælum erigeretur. non fundamenta vsque ad tantam abyssum iacerentur. In quo assimilantur Gigantibus turrim Babel ædificantibus, contra Dominum enitentibus. Vnde etiam timeant, ne cum ipsis *dispergantur à facie terræ*, id est Ecclesię, & deinde *confundantur* in gehennæ igne. Sed etiam propter hanc superfluitatem & sumptuositatem domorum, murorum, minor est hodie pietas & erogatio in pauperes. Minùs enim sufficimus alimoniæ eorum, & huiusmodi sumptibus superfluis. Item Isaiæ cap. 66. *Cælum sedes mea, terra autem scabellum pedum meorum. Quæ est ista domus quam ædificabitis mihi? Et quis est iste locus quietis meæ*. Item Hieronymus: Scio, inquit, populos esse, scilicet Megarenses, qui sic ædificant velut semper victuri: sic autem comedunt & bibunt, velut cras morituri, dicentes: *Comedamus & bibamus, cras enim moriemur*. Item: Paulus primus Eremita in crypta, siue in hypogeo & subterraneo habitabat, pastus ab Angelo quotidie dimidio pane. De cuius Sanctitate audiens Antonius Pater Eremitarum & Archimandrita, eum visitauit pulsans ad ostium eius, ille verò feram vel lupum putabat esse. Tandem per diuinam inspirationem reuelatũ est ei quòd Antonius esset, cuius nomen priùs ignorabat, & ait: Bene veniat Dominus meus Antonius:& osculati sunt ad inuicem. Quibus simul comesturis, Angelus integrum panem attulit. Quo arrepto è regione, scilicet per frusta & partes oppositas, vt sic ambo frangerent: postea de eo comederunt, præhabitâ Sanctâ contentione de diuisione eius & benedictione, quâ vterque reliquum voluit sicut maiorem præponere. Paulus autem plurimas quæstiones proposuit Antonio, inter quas & hanc inseruit quærens, an adhuc cessaret idololatria, obstinatio Iudæorum,& an Christiana Religio, ritus gentium in ædificijs sumptuosis imitaretur, dicens: surgúntne adhuc turres & propugnacula,& palatia,& tam alta & sumptuosa ædificia Romę? Qui ait: Ita. Ille verò flens ampliùs hanc superfluitatem deplanxit, conquestus homines tantæ vanitati deditos; cùm Christianorum deberet esse ad inuicem cohortatio dicentium: *Non habemus hic certam mansionem, sed futuram inquirimus*. Item: Imperator quidam cuidam Eremitæ: Cur, inquit, sic coangustatum & commensuratum est hospitiolum tuum corpusculo tuo, vt illud nec in iota vno superet nec excedat? Cui ille: Sufficit hoc

Ps. 81.

Gen. 11.

Ep. 11. ad Ageruchiam.

Isa. 22.

Heb. 13

cit hoc homini morituro, vt ſemper memor ſit ſaniei buſti ſui, vt ex eâdem neceſſitate ſe credat iam quaſi eſſe mortuum, quâ ſcit ſe eſſe moriturum; ſic præueni ſepulchrum meum, & quaſi me præſepeliui: & adiunxit: Meliùs & tutiùs proſilitur in cælum de tugurio, quàm de Palatio. Item Dominus in Euangelio: *Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos, Filius autem hominis non habet vbi caput ſuum reclinet.* Ecce quia modicitas & humilitas Chriſti docet nos debere eſſe contentos humilibus habitaculis, qui *non habuit vbi caput reclinaret*, nec ergo vbi deambularet, vbi gloriam ſuam & ſe dilataret. Et nos ergo ne ſimus vulpibus doloſis & fœtidis ſimiles, ne diabolo viciniores & inferis, ne ſignum abſorbitionis noſtræ cum Dathan & Abiron oſtendamus, nequaquam ędificemus in viſceribus terræ vſque ad penitima eius, ſed nec in aëre, deputato dæmonibus in carcerem vſque ad iudicium; nec illis, per ſuperbiam ædificantes, vicini & *ſocij ſimus* dæmonum *& ſtrutionum*, ſed ſuper terram terreſtres, ſcientes, quia de terrâ tranſituri ſumus, futuri cæleſtes & ſecundùm corpus, & ſecundùm animam; & maximè ob hoc, quod ſcriptum eſt: *Cælum cæli Domino, terram autem dedit filijs hominum.*

Mat.8
Luc.9.
Nu.16
Pſ.113

Itē: Prælatus Prælato; Quid ſibi vult iſta altitudo domorū veſtrarum? Quid turres? Quid propugnacula in eis? Nō magis in his cōtra diabolū munitus eris, ſed vicinior. Itē: Hác libidinē ędificādi deteſtātur Palatia Principū cōſtructa ex lachrymis & rapinis pauperū. Monaſtica autem vel Eccleſiaſtica ædificia erecta ex fœnoribus & vſuris auarorū, mēdacijs deceptionū & deceptionibus mendaciorū, prędicatorum, mercenariorū, quæ ex malè partis cōſtructa ſępè dilabuntur, quia: *Non habet euentus ſordida præda bonos.* Item: Exemplum S. Bernardi flentis eò quòd videret tuguriola Paſtorum tecta culmo, ſimilia caſulis priſtinis Ciſtercienſium tunc habitare incipientium in Palatijs ſtellatis & muratis. Sed & pro hoc morbo ædificandi ſępè ipſi Religioſi, ſicut & alij, inſtrumento ſuæ offenſionis puniuntur. Conſtructio enim pulchrarum & amplarum domorum, inuitatio eſt ſuperborum hoſpitum. Etiam grangię eorum pro munimine ſui ſæpè incaſtellantur, quas etiam ne amittant, ſępè veritatem celant, & iuſtitiam Dei omittunt, non audentes mutire contra Principes, eò quòd libertatem ſuam (de quâ dicitur:

Ouid. Eleg.1.

Cantabit vacuus coram latrone viator)

Iuuen. Sat.10

amiſerunt, pro diuitijs grangiarum & agrorum ſuorum, permittentes ſibi ædificari dormitoria & refectoria, à raptoribus & fœneratoribus, in ſignum & memoriale æternum auaritiæ ipſorum. Sed nec id fieri pati deberent ex pecuniâ propriâ virorum bonorum, ſed adhortari eos, vt potiùs iſta conuerterent in alimoniam pauperum, & redemptionem captiuorum. Item: Etiam in Eccleſijs conſtruendis peccatur. Cùm enim capita earum humiliora eſſe deberent corporibus ipſarum pro myſterio (quia *caput noſtrum, Chriſtus* ſcilicet, humilior eſt Eccleſiâ ſuâ) altiora nunc erigūtur. Hanc etiā triplicē ſuperfluitatem

Eph.4.

 tatem

tatem gentilis Philosophus reprehendens, ait:

Lucanus l. 2.

Huic epulæ vicisse famem summiq; penates
Submouisse hyemem tecto, pretiosaq; vestis,
Hirtam membra super, Romani more Quiritis,
Induxisse togam.

Ps. 48, 12. Item Psalmista: *Et relinquent alienis diuitias suas, & sepulchra eorum, domus illorum in æternum*, hoc est diu videlicet, vsque ad resurrectionem. Cũ n ergo diutiùs sit tibi habitandum cum vermibus in sepulchro, quàm cum hominibus in terrenâ domo, si alterum magis ordinandum, erigendum, & sumptuosè construendum reliquo: illud quidem magis videtur, in quo tibi diutiùs est morandum, de quo constat, quia vitium est illud superfluè construi & ornari. Vnde Poëta:

Luca. lib. 7. *Cælo tegitur qui non habet vrnam.*
Luca. lib. 7. *Facilis iactura sepulchri.*
Virgil. *Sepelit natura relictos.*

Mæcenas. lib. 15. Moral. c. 37. Ps. 87. 1. Cor. 15. Gen. 11. 3. Reg. 6. Ver. 20 Epist. ad Eustochiũ de obitu Paulæ. Ca. 21. Epist. iam dicta.

Et Gregorius: Sumptuosa & ornata sepulchra mortuis sunt potiùs in augmentum supplicij, quàm in remedium. Est autem hominis primum sepulchrum, corpus proprium: Vnde: *Dormientes in sepulchris.* Secundum: Terenum habitaculum super terram, vel in terrâ. Tertium erit ignis purgatorius. Quartum Paradisus, vel infernus. Ne sis autem magis sollicitus circa structuram & ornatum terrenæ domûs quàm corporis proprij, quod modico tegitur in quo etiam resurges, *cùm hoc mortale induerit immortalitatem.* Non assimileris arte Dędalo in ædificandâ domo, non gigantibus altitudine, non Salomoni sumptuositate. Sed cur non Salomoni sapienti? Quia non modò sicut olim talia appróbantur; quando scilicet sanguis pecudum erat redemptio peccatorum. Item Psalmo 73. *Respice in testamentum tuum, quia repleti sunt, qui obscurati sunt terræ domibus iniquitatum*, & rapinis, mendacijs, & furtis, erogandisque pauperibus constructis. Item Hieronymus de exitu Sanctæ Paulæ: Nolebat, inquit, in his lapidibus pecuniam effundere, qui cum terrâ & sæculo transituri sunt, sed in viuis lapidibus, qui voluuntur super terram. De quibus in Apocalypsi, ex quibus magni Regis exstruitur ciuitas. Item idem Epist. 30. Quâ voce tibi exponam Saluatoris speluncam, & illud præsepe, in quo infantulus vagijt? Silentio magis quàm infirmo sermone honoranda sunt. Veruntamen vbi circa hęc sunt latæ porticus? Vbi aurata laquearia? Vbi domus miserorum pœnis, & damnatorum labore vestitæ? Vbi ad instar Palatij priuatorum exstructæ Basilicæ vt vile corpusculum hominis pretiosius inambulet, & quasi mundo quidquam possit esse ornatius, tecta sua magis velit adspicere quàm cælum? Bethleem, in paruo foramine terrę natus est Conditor cælorum. Hîc visus à Pastoribus, hîc demonstratus à stella, hîc à Magis adoratus. Item Ieremias ca. 22. *Væ qui ædificat domum suam in iniu-*

Mat. 2. Luc. 2.

in iniustitiâ, & cœnacula sua non in iudicio. amicum suum opprimet frustrà, & mercedem eius non reddet ei. Qui dicit: Ædificabo mihi domum latam & cœnacula spatiosa, qui aperit sibi fenestras, & facit laquearia cedrina pingitq́; synopide. Cuius oculi & cor ad auaritiam & ad calumniam & ad consummationem mali operis. Item Philosophus, locutus de dilatantibus fundos & agros, adiungit: Nunc vobis loquor, quorum æquè spatiosè luxuria, quàm illorum auaritia diffunditur. Vobis dico hoc: Quousque nullus erit lacus, cui non villarum vestrarum fastigia immineant? Nullum flumen, cuius non ripas ædificia nostra prætexant? Vbicumque scatebunt aquarum calentium venæ, ibi noua diuersoria luxariæ excitabuntur. Vbicumque in aliquem sinum littus curuabitur, vos protinus fundamenta iacitis, non contenti solo, nisi quod manu fœceritis. Cùm multa ędificaueritis, cùm ingentia, tamen & singula corpora estis & paruula. Quid prosunt multa cubilia? in vno iacetis. Non est vestrûm vbicumque non estis. Item Poëta:

Nullus in orbe locus Baijs prælucet amœnis.
Si dixit diues lacus & mare sentit amorem
Festinantis heri, cui si vitiosa libido
Fecerit hospitium, cras ferramenta Theanum
Tolletis fabri.

Horatius lib. 1. epist. 1.

Item Iuuenalis:

Sat. 14.

Ædificator erat Centronius imminuit rem.
Fregit opes, nec parua tamen mensura relictæ
Partis erat, totam hanc turbauit filius amens
Dum meliore nouas attollit marmore villas.

Item Hieronymus: Decet, inquit, pœnitentem & maximè claustralem morari, non dico in domibus amplis, sed in domicilijs, id est in cilicijs siue parietinis, quæ domus non sunt, sed similitudinem & vestigium domorum habentia; vt coangustatus, seipsum recolligat, nec ad illicita extendat, memor vteri virginalis, in quo clausus & coangustatus fuit Dominus, tandem in præsepiolo positus, in patibulo, deinde in sepulchro. Vnde Dauid: *Similis factus sum Pelicano solitudinis, factus sicut nocticorax in domicilio*, siue in parietinis. Item Isaias cap. 5. Leuit. cap. 26. Abacuc 2. Item Isaias 26. Et Daniel cap. 8.

Ep. ad Heliodorum de laude vitæ solitaria.

Ps. 101.

Caput LXXXVII.

CONTRA PRODIGOS, QVI MALE ACQVIRVNT, ET PEIVS EXPENDVNT.

PLurimi, ficut in ædificando, & expenſis ſuperfluis ſunt prodigi, vigilantiſſimi, & ebrij, ſic & in pijs cauſis & neceſſitatibus quotidianis ſubminiſtrandis auariſſimi, lethargici, & ſomnolenti, & pigri. De cuiuſmodi Poëta ait:

Iuuen. Sat. 14

Seruorum ventres medio caſtigat iniquo,
Ipſe quoque eſuriens, neque enim omnia ſuſtinet vnquam,
Mucida cærulei panis conſumere fruſta.

Qui de lanâ caprinâ, & pro nihilo, litigãdo obiurgat ſeruos: *Nec paupertatem leuet attolátue propinquum.* Vitium autem prodigalitatis ſugillat Dñs in Luca, inducens parabolá de Filio Prodigo, qui viuẽdo luxurioſè conſumpſit bona Patris, quibus conſumptis in regione longinquâ pauit porcos, paſtus & ipſe de ſiliquis porcorum. Reprehẽditur autem in eo prodigalitas temporalis pecuniȩ, quã conſumpſit pro temporali concupiſcentiâ ſuâ, ſicut Eſau vendens primogenita ſua, & benedictionẽ Patris pro lenticulâ rufâ Sicut etiam aliquis fidelis dans pretiũ ineſtimabile, ſcilicet Chriſti, & theſaurũ mirabliem abſcõditũ *in vaſis fictilibus*, ſcilicet animam factã *ad imaginẽ Dei*, pro fumo, ſomno, & vmbrâ. Reprehenditur etiam in eo prodigalitas naturæ, & prodigalitas gratiæ. Deſcendit enim ab Ieruſalem in Iericho, & incidit in latrones, qui corruperunt in eo naturalia, ſpoliando eum gratuitis. Huiuſmodi etiam homines deſignati ſunt per hæmorroiſſam, quæ expendendo ferè omnia bona ſua in medicos, non poterat curari antequam veniret ad verum medicum. Fiunt autem prodigi ex cauſis pluribus. Quidam ob libidinem ædificandi, & alias ſuperfluitates, & ebrietates. Alij ob libidinem coëundi, *& bona tota feruntur ad Cyanem*, quæ lachrymula vna abſorbet luxurioſum, faſtidiens apud eum cibos delicatos, cùm domi nigrum & mucidum panem, cum heſterno iure liguriat. Et Iuuenalis:

Ca. 15. Geneſ. 25. 2. Cor. 4. Gen. 1. Luc. 10 Mat. 9

Quæ bona donauit præſepibus, & caret omni
Maiorum cenſu.

Alij ob gulam. Vnde Horatius:

Lib. 1. ep. 15.

——— *Vt rebus maternis atque paternis*
Fortiter aſſumptis Vrbanus cœpit haberi,
Scurra vagus, non qui certum præſepe teneret,
Impranſus, non qui ciuem dignoſceret hoſte.
Quælibet in quemuis obprobria fingere ſæuus,

Pernicies

Pernicies & tempestas baratrumq́ʒ macelli.

Alij ob ambitionem dignitatis vel famæ:

Tanto maior famæ sitis est quàm
Virtutis quis enim virtutem amplectitur ipsam
Præmia si tollas? patriam tamen obruit olim
Gloria paucorum, & laudis tituliq́ʒ cupido.
Exitus ergo quis est famæ? ——
Vt pueris placeas & declamatio fias.

Alij ob excusationem miseriæ & peccati sui histrionibus & indignis etiam dantes, vt dicatur de eis: Nihil negant quod exigatur ab eis, sed nihil dant nisi exigatur, Ergo nihil dant viro bono & honesto. De quibus etiam dicitur: Mirum est vbi, & à quibus accipiant quę expendunt, cùm veriùs diceretur: Mirum est vbi, & in quę expendant, quæ accipiunt, & à tot rapiunt. Malè enim accipiunt & peius expendunt, quæ melius ea seruarent, vt essent soluenda his à quibus rapuerunt.

Alij ob negligentiam vel inscientiam, qui profusores suorum fiunt, petitores alienorum. Generaliter enim prodigalitatem comitantur cupiditas, auaritia, & rapina. Vnde Poëta:

—— —— —— Quæcumque profunda
Traxit auaritia, luxu peiore refundit.

Claudianus de bello Gildonico.

CAPVT LXXXVIII.

DE SANCTA PRODIGALITATE.

EST tamen quędam Sancta prodigalitas, quâ quis animam dat pro Christo. Vnde: Animęque magnæ prodigum Paulum. Tu ergo, non sicut prodigus des & cupias quodcumque necesse est pro viribus tuis, nihil autem supra vires. Vnde Tobias: Modicum habens, modicum tribue.

Cap. 4.

Metiri se quemq́ʒ suo modulo, ac pede verum est
—— —— —— —— —— —— Bucca
Noscenda est mensura suæ, spectandaq́ʒ rebus
In summis, minimisq́ʒ, etiam cùm piscis emetur
Ne cupias mulum, cùm sit tibi gobio tantùm
In loculis.

Horat. lib. 1. ep. 7. Iuuen. Sat. 11.

Ne fias cum his colatorium lactis tibi retinens tantùm sordes peccatorum, vt pecunia ad alios deuoluatur. Nę rapias, vt multos ventres pascas, cùm vnum habeas ventrem, & secundùm naturam modico contentum.

CAPVT LXXXIX.

CONTRA SE IMMERGENTES IN TEMPORALIBVS AVIDE.

PRodigos etiam, siue in ædificijs, siue in veste, siue in cibarijs vel quibuscumque superfluis expensis: & in curiosa, vana & non necessariâ doctrinâ, maximè sese immergentes in temporalibus redarguens Propheta, ait: *In circuitu impij ambulant; secundùm altitudinem tuam multiplicasti filios hominum*, non dęmonum. Et iterum eis imprecans, addit: *Deus meus pone illos vt rotam, & sicut stipulam ante faciem venti*: Vt sint leues & inconstantes, sicut arundo agitata omni vento doctrinæ. Hi similes sunt filijs Israël offendentibus Deũ, & ob hoc consumpserunt quadraginta dies *in itinere trium dierum, circa montem Seir*, nec intrauerunt terram promissionis, sed filij eorum. Sic & isti œstro temporalium agitati, non quiescunt, sed vertiginosi & epileptici, *cum impijs in circuitu ambulant*, à vanitate in vanitatem, non attendentes quòd *vna tantùm à Domino petenda* sit & requirenda, quòd *non sit qui faciat bonum*, quousque veniatur *ad vnum*, quòd viam eunti aliquid sit extremum, error autem immensus. Ij etiam similes sunt diabolo, *qui circuit quærens quem deuoret*. Hi sunt lunatici & lymphatici oblati ad curandum Domino, qui modò cadunt in aquam luxuriæ, modò in ignem iræ, cupiditatis, & alia flagitia, iterque suum non dirigentes ad Deum: In orbe circulari mouentur, de vanitate in vanitatem, solliciti circa superflua & non necessaria, non contenti finibus naturæ vel gratiæ, & ideò non perueniunt ad octauam beatitudinis. De his sic loquitur Salomon Parabolarum cap. 20. *Ventilator impiorum Rex sapiens, immittit eis rotam malorum*, qui *semper sunt discentes, & nunquam ad perfectionem scientiæ peruenientes*: Semper laborantes & inaniter operantes, & nunquam quiescentes, quia: *Per semitam vitæ non ambulant, sed vagi gressus eorum, & inuestigabiles*. Item Isaias cap. 19. *Immiscuit Dominus*, id est permisit, *in medio Ægypti spiritum vertiginis, & errare fecerunt Ægyptum in omni opere suo, sicut errat ebrius & vomens. Et non erit Ægypto opus, quod faciat caput & caudam incuruantem & refrænantem*. Item idem ca. 57. *Impij autem quasi mare feruens, quod quiescere non potest*, &c. Item Dauid: *Et percußit eos in posteriora, opprobrium sempiternum dedit illis*, vt Philisthæis. Dũ enim *amplexantur stercora pro croceis*: & arcam, id est fidem & Ecclesiam Christi postponunt temporalibus, vmbratiliter tantùm seruientes, & diligentes mures ebullientes de terrâ, id est, curę & sollicitudines temporalium, corrodunt exstales eorum; quia viscera & bona interiora eorum vel corrumpunt, vel consumunt. Hi autem Testamentum Dei habent, non vt iuxta illud viuant, sed vt illo curiosè vani-

Marginal references: Psal. 11, 9. — Psal. 82, 14. — Exod. 3, 18. — Deut. 2, 1. — Psal. 11. — Psal. 26. — Psal. 13. — 1. Pet. 2. — Matt. 17, 15. — iuxta 70. — 2. Tim. 3. — Pro. 5, 6. — Ver. 14. — Psal. 77. — Thren. 4. — 1. Reg. 5, 6.

tates

tates suas prętexant. Quod statuentes iuxta Dagō (illud tātùm vmbratiliter, & pro temporalibus, sicut & æternis obseruantes) corruunt cum Dagon, cum idolis & varijs vanitatibus suis, amputatis sibi capitibus. *Verbum autem Domini manet in æternum.* Hos turpes Moyses turpibus comparat, qui temporalia ista, velut stercora in auro vituli conflatilis redacto in puluerem, datoque illud sitientibus & adorantibus in potum, immundissimo fimo stercorum, & fumo vrinæ, condemnauit. Quasi diceret eis: Stercora sitistis, stercora bibetis: aurum sitistis, aurū bibetis. Hi etiam similes sunt *vxori Loth egressæ de Sodomis*, & de flagranti cupiditate terrenorum; deinde *respicienti retrò*, per mundanam cupiditatē, *& versa est in statuam salis.* Assimilantur etiam *mittenti manum ad aratrum, sed respicientes retro, non sunt apti regno Dei.* Hi similes sunt comprehendentibus Dominum, & nequeuntibus Maiestatem eius sustinere, corruunt retrò in facies suas, qui impręgnati & impinguati stercoribus temporalium, nolunt ea egerere in vsus necessarios, quibus terra fœcundetur, sicut nec Iudæi in Sabbato, nisi cooperiant: *sed putruerunt velut iumenta in stercore suo. Disperierunt in Endor*, id est, in fonte propagationis: *facti sunt vt stercus terræ*, qui sicut Vpupę nidificant in stercoribus suis, & ideo *stercoribus boum lapidandi*, in quibus stercora temporalium generant stercora peccatorum, stercoribus pœnitentialium satisfactionum amouendorum. Item Dauid: *Et tabescere fecisti sicut araneam animam eius*, &c. Auiditas temporalium homines facit araneas. Aranea vermis est putridus & venenosus, qui deuorat muscas, vt texat inutiles telas, quas texendo sese euiscerat. Sic & quidam araneæ sunt, *deuorando, vt escam panis*, substantiolam pauperum, qui sunt pes mundi, & tantùm muscę, vel fœneratorum, vel potentum: qui etiam sunt muscę principalium & maiorum aranearum: Illi garcionum suorum, vel hostium, vel adulatorum aulicorum, vt puniantur instrumento suæ offensionis: quia:

[1.Reg. 5. Ps.32. Exod. 32. Genes. 19 Luc.9. Ioan. 18. Iohel.1 Ps.82. ver.11 Eccli. 22. Ps.38. Ps.13.]

> ——————— *Lex non æquior vlla est*
> *Quàm necis artifices arte perire suâ.*

[Ouid. li.1. de arte.]

Væ qui prædaris, quia deprædaberis: Vę qui emungis, quia emungeris, & sæpe suprà quod ab alijs emunxisti. [Isa.33]

Hi sunt equi Pharaonis, qui cum sessore suo submerguntur in mari. Talibus dicit diabolus & mundus, *Incuruare vt transeamus.* His effectum est, vt rarus sit hodie, qui non mendicet, nisi fœnerator, vel qui certis stipendijs & redditibus sustentetur. Tales similes sunt Amalech, hoc est, lingentibus terram, qui non tantùm terrena lingunt & comedunt, sed, sicut bos, ablingunt radicitùs, substantiolas pauperum deuorantes & rapientes; ob quam rem probati à Gedeone excluduntur à consortio suo, ne sint in prælio cum ipso pugnaturo contra Madianitas & dęmones.

[Exod. 14. Isa.51. Iudic. 7.]

CAPVT LC.

DE HIS QVI PVNIVNTVR INSTRVMENTO SVÆ OFFENSIONIS.

FRequens est casus malos puniri instrumento suæ offensionis, vt in quo iniustè proximum suum puniunt, puniantur; in quo etiam Deum offendunt, offendantur. Vnde Psalmus: *Lacum aperuit & effodit eum, & incidit in foueam quam fecit; Conuertetur dolor eius in caput eius, & in verticem ipsius iniquitas eius descendet.* Vnde Augustinus: Fraudator prior & peiùs læditur damno innocentiæ, quàm proximus pecuniæ. Item Psalm. 9. *In laqueo isto, quem absconderunt, comprehensus est pes eorum: cognoscetur Dominus iudicia faciens: in operibus manuum suarum comprehensus est peccator.* Vnde Augustinus: Vnicuique sua iniquitas, est pœna & patibulum. Item Psalmus 56. *Foderunt ante faciem meam foueam, & inciderunt in eam.* Et Item: *Veniat illi laqueus quem ignorat, & captio apprehendat eum, & in laqueum cadat in idipsum.* Et item: *Gladius eorum intret in corda ipsorum, & arcus eorum confringatur.* Vnde Augustinus: Qui vult nocere proximo, similis est ei, qui attentat alium percutere gladio, quo priùs seipsum transuerberat. Itē Parab. c. 26. *Qui fodit foueā incidet in eā, & qui voluit lapidem reuertetur ad eum.* Vnde Eccl. c. 27. *Qui in altū mittit lapidē, super caput eius cadet: & plaga dolosa, dolosi diuidet vulnera; & qui fodit foueā, incidet in eā & qui statuet lapidē proximo, offendet in eo: & qui laqueū ponit alij, peribit in illo: Facienti nequißimū consilium, super ipsum deuoluetur, & non agnoscet vnde adueniet illi.* Item iuxta verbum Sapientis: Omnis fraus in se conuersa colliditur. Item Dominus: *Quæ seminauit homo, hæc & metet; & iuxta quam mensuram mensi fueritis, remetietur vobis.* Item capit. 13. Lucæ, *Viri ædificantes turrim in Siloa, ab eâdem oppreßi sunt.* Et Augustinus: Ne rapias bona proximi tui, quia capitur esca, & perditur anima. Item per exempla. Golias gladio, quo putauit Dauid interficere, interfectus est. Aman in patibulo, quod parauerat Mardochæo suspensus est: Cui in plenitudinem potestatis, & diuitiarū possessionem Mardochæus successit. Saül gladio, quo pepercit Amalechitis contra præceptum Domini, interfectus est, docens Regem Ægypti pro irrigatione terrę, quæ siccitate aruerat, peregrinum immolare pro peregrino, primò immolatus est. Quidam etiam aulicus nouum genus tormenti, quo torquerentur rei, docens Regem Siciliæ, primò inuenti sui pœnas sustinuit. Vnde:

Rex Phalaris tauri violenti membra Perilli
Torruit, infœlix imbuit auctor opus.
Iustus vterque fuit, neque enim lex æquior vlla est
Quàm necis artifices, arte perire suâ.

Psal. 7. — In hūc locum Psalmi Glossa interlinearis. — Ps. 34. 36. — S. Seuerianus in serm. de Innocentibus — Gal. 6. — Luc. 8. — 1. Reg. 17. — Esther 5. — 1. Reg. 31 — Perillus. — Ouid. de arte lib. 1.

Item iuxta Philosophum: Omnes voluptates hominis in singula eius tormenta conuertuntur. Ebrietas hominem facit stupidum, insanum; gastrimargia, libidinosum, pigrum. Et quid plura? Singula fercula, singulos pepetêre morbos. Vnde hodie nullo genere morborum ægrotamus, quia nullo genere viuendi rectè viuimus. Tot enim nunc numerabis cibos, quot cocos. Sic circueuntes similes sunt ei, qui ait: *Circuiui terram & per ambulaui eam.* Sunt: *sicut volucres cæli & pisces maris, qui perambulant semitas maris.* Huic circuitui malo, contrarius est circuitus iustus, de quo dicitur: *Circuiui & immolaui in tabernaculo eius.* Hic est rectus ordo, vt non nisi post multiplicem circuitum bonum, quis immolet hostiam, vel immolatam sumat. Circuire igitur debemus omnia creata, quia omnia clamant: *Deus nos fecit, vt in illis laudetur.* Vnde & ad laudem eius, ferè in synaxi Matutinali, id est in fine Matutinorum, & Psalmo illo *Benedicite* &c. inuitantur. Circuire etiam debemus beneficia creationis nostræ, quia *ad imaginem & similitudinem Dei creati sumus.* Beneficia etiam recreationis, beneficia Sacramentorum Ecclesiasticorum, mandata necessitatis: *Quia tunc non confundar, cùm perspexero in omnibus mandatis tuis.* Consilia etiam persecutionis: Hoc verbum etiam Apostoli, quasi triplicem funiculum: *Sobriè, iustè, & piè.* Exempla Sanctorum, præmia æternæ remunerationis, supplicia æternæ damnationis. Singula etiam genera peccatorum & singula generum; singulorum etiam peccatorum circumstantias illa aggrauantes: Omnia etiam tempora & status vitæ nostræ. Vnde: *Recogitabo omnes annos meos, in amaritudine animæ meæ.*

Sen. ep. 83. Item ep. 95. *Iob 1.* *Ps. 8.* De circuitu malo & bono. *Gen. 1.* *Ps. 118* *Tit. 2.* *Isa. 38*

CAPVT LCI.

DE MVLTIPLICI FACIE HOMINIS.

Hviusmodi circuitus maximè beneficiorum creationis & recreationis nostrę, nos inuitant ad dilectionem Dei.

Sicut enim testatur Leo Papa: Magnus fuisset homo, si permansisset in eo, in quo fecit eum Dominus: maior est si permanet in eo, in quo refecit eum. Fecit enim eum ad imaginem in facie naturæ, & similitudinem suam in facie gratiæ. Est autem multiplex facies hominis: scilicet facies naturæ exterioris, quâ etiam quodammodò homo assimilatur Deo. Vnde:

Pronaq; cùm spectent animalia cætera terram,
Os homini sublime dedit, cælumq; videre
Iußit, & erectos ad sidera tollere vultus.

Vnde & B. Martinus oculis ac manibus semper in cælum intentus, &c. Paulus primus Eremita ab Antonio inuentus est erectus, & quasi orans mortuus. Vincentius in tormento, semper erectis luminibus adspiciebat in cęlum. Hanc

Serm. 2. de Resurrectione. *Ouid. 1 Metamorphos.* *In eius vitâ per Seuer.*

faciem & erectionem naturæ, maximè deturpat fornicatio. *Qui enim fornicatur, in corpus suum peccat*: quia illud commaculat; quia animam, ancillam corporis, facit, vt non liceat ei in opere illo aliud cogitare, & aliud sentire. Ita absorbetur, vt facies hominis, quasi in faciem quadrupedum conuertatur. Vnde & libidinosus, sui vel porco comparatur, vel *qui fornicatur in corpus suum peccat*, quia contra venustatem & erectionem corporis sui, incuruans illud ad lutum. Facie etiam naturæ interioris homo assimilatur Deo: vt dilectione naturali, mansuetudine, benignitate, socialitate, & huiusmodi. Est etiã facies gratiæ, quâ præcipuè quis Deo assimilatur habens faciem Christi euntis in Ierusalem. Hæc consistit in virtutibus, quæ omnes sunt vna facies in radice charitatis, & plures in exhibitione & habilitate quadam operum. Eminuit enim Iob in patientiâ: Dauid in humilitate: Moyses in mansuetudine: Ioseph in castitate, quoad opera exteriora. Vnde & Ecclesia constat ex personis multarum facierum *circundata varietate*. Hi dicere possunt: *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine, dedisti lætitiam in corde meo*. Consistit etiam hæc facies in operibus & impletione mandatorum eius. Cuius hæc sunt signa: *Qui est ex Deo, verba Dei audit*: *Si quis diligit me, mandata mea custodit*, quia: Probatio dilectionis exhibitio est operis. *A fructibus enim eorum cognoscetis eos*. Et Apostolus ait: *Qui autem sunt Christi carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs*. Consistit etiam hæc facies in consilijs, quæ adimplent viri compediti & claustrales: sed clerici habitu milites, sermone histriones, opere & gestu meretrices, occupatione curarum temporalium sæculares: In quâ harum facierum Deum sequuntur, vel in quo habitu resurgent, qui in nullo viuunt? Tonsuram quidem seruant, sed ob gloriam, vel venalitatem, & alij quidem alijs latiorem: Qui sæpè hanc libertatem clericalem sumunt & seruant in munitionem & conseruationem temporalium. Contra quos Apostolus loquens, ait: *Tantùm ne dederitis libertatem vestram in occasionem carnis*.

Est & multiplex facies culpæ: veruntamen: *Imaginem ipsorum Deus ad nihilum rediget*. Est & facies gloriȩ quæ dabitur nobis, quando *Hoc mortale induerit immortalitatem, & hoc corruptibile induerit incorruptionem, quando renouabitur, vt aquilæ, iuuentus tua*. Sed facies culpæ, faciem naturæ corrumpit, faciem gratiæ perimit, faciem verò gloriæ subtrahit.

Sulpitium. S.Hieron. in vitâ eiusdẽ Pauli. S.Aug. de eodẽ in sermone. 1.Cor. 6. Ver.18 Ps.44. Ps.4. Ioã.8. Ioan. 14. Greg. hom. 30. in Euãg. Mat.7 Gal.5. Gal.5. Ps.72. 1.Cor. 15. Ps.102.

CAPVT LXXXXII.

DE COMMENDATIONE FIDEI.

FAciem gratiæ & virtutum inchoat fides. Vnde:

Prudentius: *Prima petit campum dubiâ sub sorte duelli*
Pugnatura fides.

Sicut enim aliquis strenuus miles inter cæteros, primos facit insultus in hostes consertos, sic fides, prima cupit expugnare castrum vitiorum. Ipsa enim propter tria præcipuè, primatum & ducatum habet inter cæteras virtutes, tum quia Mater est naturæ & geniture omnium aliarum. *Abraham enim genuit Isaac, Isaac Iacob*, id est, fides spem, & spes charitatē. Etsi omnes simul confundantur & habeantur in habitu motûs; motus tamē fidei, motus aliarū pręcedit. Quia enim credo, spero, diligo, patior pro Christo, compatior proximo, & huiusmodi. Charitas etiam dicitur Mater virtutum, sed nutrituræ & informationis. Prima igitur Mater earum & origo, est fides: Secunda Mater & velut nutrix est charitas. Tum etiam principatum habet, quia quadam piâ cæcitate & temeritate fides audax & improba penetrat, quæ non attingit intellectus. Credit enim Deum trinum & vnum, penetrat cælos, credit *Dominum Iesum* sub nubilo panis sumi & manducari: quæ non intelligit, sed credit tantùm, exuens hîc omnem humanam rationem, quæ est ex causis. Fides enim non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. In quibusdam tamen & credit, & aliquatenus intelligit; in omnibus atticulis requirens potius fidelia & sana verba, quàm curialia & placentia, vel philosophica. Vnde & Augustinus: Malo, inquit, esse inurbanus, quàm incredulus: Malo potius esse agrestis Catholicus cum Hieronymo, quàm curialis hęreticus cum Sabellio. Hæc nullum habet substramentum, nullam naturam, à quâ habeat originem, præter quàm à solâ gratiâ. Ex solo enim Deo est: cæteræ virtutes quodammodò à natura habent originem. Præcedit enim dilectio naturalis dilectionem gratuitam, & ita de cæteris: sicque habent substratorium quod non fides, & ideo prima est inter eas; tum etiam, quia citra alias virtutes, miracula etiam rudis operatur. Vnde: *Nonne in nomine tuo curauimus infirmos, & eiecimus dæmonia?* Et in dialogo Gregorius: *Inueni vas vacuum* G. alijs virtutibus, *sed bene signatum*, quia charactere tenuis fidei. Et in Apostolo primâ ad Cor. cap. 13. *Etsi habuero omnem fidem, ita vt montes transferam; charitatem autem non habeam, nihil sum.* Hęc enim sæpe mali operantur. Propter hunc primatum & dignitatem fidei Apostolus, vt sapiens architectus locans eam in fundamento spiritualis ædificij, ad commendationem eius ait primâ ad Corinth cap. 3. *Fundamentum nemo potest aliud ponere præter id quod positum est, quod est Christus Iesus*, id est, fides de Christo Iesu. Item ad Rom. cap. 3. *Iustitia autem Dei est per fidem Iesu Christi, in omnes & super omnes, qui credunt in eum.* Et cap. 3. *Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam.* Item ad Ephes. 6. *State succincti lumbos vestros in veritate, induti loricam iustitiæ*, in omnibus agendis *sumentes scutum fidei, in quo poßitis omnia tela nequißimi ignea extinguere.* Vnde etiam capiti serpentis fides comparatur, quę caput suum abscondit & protegit, reliquo corpore exposito vulneribus. Capite enim illęso non mortificatur: Sic nec aliquis fidem seruans. Etsi enim in alijs ceciderit,

Matt. 1, 2.

Greg. hom. 26. in Euangelia.

Mat. 7

Lib. 3. c. 7.

Ver. 11

Ver. 14

Matt. 10. Coloſ. 1 ver. 22. Verſ. 4. Verſ. 8. Heb. 11 Act. 15 Marci 9. Matt. 17. Mat. 9 Mat. 8 Vide ſer 74. de tēpore. Luc. 1.

rit, fide tamen firmiter ſeruatâ reuiuiſcet. Vnde Dominus: *Eſtote prudentes ſicut ſerpentes.* Et Apoſtolus epiſtolâ ad Coloſſenſes: *Nunc autem reconciliauit vos Chriſtus in corpore carnis eius per mortem: exhibete vos Sanctos & immaculatos, & irreprehenſibiles coram Deo, ſi tamen permaneatis in fide fundati, firmi, & ſtabiles, & immobiles à ſpe Euangelij.* Item Abacuc 2. *Iuſtus meus ex fide viuet.* Et Petrus 1. Epiſt. c. 5. *Diabolus tanquā leo rugiens circuit, quærens quem deuoret, cui reſiſtite fortes in fide.* Item Ioannis 1. cap. 5. *Omne quod natum eſt ex Deo vincit mundum, & hæc eſt victoria, quæ vincit mundum, fides noſtra.* Item Apoſtolus: *Sine fide impoßibile eſt placere Deo.* Et Luc. in Act. Apol. *Fide purificās corda eorū.* Et Dñs in Euāgelio: *Omnia poßibilia ſunt credēti.* Idē: *Si habueritis tantā fidē, vt granū ſinapis, dicetis moro tranſplantare, & trāſplantabitur: dicetis mōti; Transferre in mare, & transferetur.* Idem duobus cæcis ait Chriſtus: *Secundùm fidem veſtram fiat vobis, & ſtatim aperti ſunt oculi eorum.* Et Centurioni ait: *Vade, & ſicut credidiſti, fiat tibi. Et ſanatus eſt puer eius in illa hora.* Auguſtinus: Quanta eſt fides propria, ſi tantà eſt aliena, adeo vt ſalutem corporis & primam gratiam alij mereatur? Et Elizabeth Beatæ Virgini, ait: *Beata quæ credidiſti, quoniam perficientur in te, omnia quæ dicta ſunt tibi à Domino.* Fides enim peperit Saluatorem. Quia Zacharias non credidit Angelo, *perdidit promptæ modulos loquelæ* &c. Item Apoſtolus ad Hebræos cap. 11. *Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, argumentum non apparentium.* Ipſa enim eſt hypoſtaſis & baſis omnium virtutum, omnium bonorum: omnia etiam contenta in hoc capitulo fidem commendant. Exemplum Eremitæ, qui adeò in prædicatione commendauerat abſtinentiam, quòd ad biduana ieiunia, & triduana homines inuitauit, & ob hoc fratres reficientes, eum non inuitauerunt. Quibus ille: Quare vobiſcum non refectus ſum? cùm ieiunâſſet vſque ad veſperam. Cui illi: Ne aliud faceres, & aliud prædicares. Quibus ille: Vt ſtultus & indiſcretus prædicaui. Cui illi: Tempera igitur verbum, vt tu & alij illud ferre poſſitis. Quidam vni ait: Similis es venienti de inferno. Cui ille: Et tu eunti in infernum, quod peiùs eſt.

CAPVT LCIII.

DE DEFECTV FIDEI.

Pſ. 49. ver. 21

NVllius virtutis hodie tantus eſt defectus, quantus fidei. Vnde & Pſalmo 9. *Propter quid irritauit impius Deum? Dixit enim in corde ſuo, non requiret Deus,* vt puniat. Et in eodem: *Dixit enim in corde ſuo, oblitus eſt Deus: Auertit faciem ſuam ne videat in finem.* Cui è contra reſpondet Dominus: *Exiſtimas inique, quòd ero tui ſimilis,* putando mihi placere mala, quem non credis vltorem, dum ſperas, tibique promittis impunitatem? Non eſt ita. Quia

in futuro

in futuro *arguam te*, qui hucusque tacui, te exspectans ad pœnitentiam, & arguendo *statuam te contra faciem tuam*, id est, ostendam te tibi in libro conscientiæ, & displicebis mihi & tibi, quia modò non vis displicere tibi, vt placeas mihi. Item Hieron. in Orig. Si putares tibi imminere damnum rerum temporalium, vel corporis supplicium coram iudice, quantâ sollicitudine & vigilantiâ circuires Aduocatos, placares iudicem, captando eius beneuolentiam obsequijs & muneribus, reddendo eum tibi propitium in causa temporali? nunc autem in causa animę agendâ torpes, *redditurus rationem etiam de verbo otioso* ante oculos iudicis cuncta cernentis. Quare hoc? Audi: quia hoc times & credis, iudicium verò summi iudicis non times, nec credis. Vel si laborares ægritudine corporis, quantâ curâ aduocares Medicos? Nunc autem cùm laboras morbo animæ: Cur non tantâ sollicitudine curris ad confessorem, ad Medicos animę? Cur fidem adhibes dictis Medici, & non dictis Christi? Audi. Quia mendaci sedulo & inutili credis, Christo autem veraci & vtili non credis; qui tibi minatur, si ei non obedieris non tantùm amissionem gloriæ, sed flammam gehennæ. Et ille:

Matt 12.

> *Ha! quàm sollicito quisque labore*
> *Occursat medico carnis amore,*
> *Dum morbus animæ nulla querela,*
> *Egressam sequitur tarda medela.*

Hildebertus Cœnoman. in Incendio.

Et Hieronymus: Fides famem non timet: *Primùm quærite regnum Dei, & hæc omnia adijcientur vobis*. Et Abacuc c. 2. *Ecce qui incredulus est, nō erit recta anima eius in semetipso*. Et Isaias cap. 21. *Qui incredulus est, infideliter agit*. Et Salomon: *Viri misericordes multi inueniuntur, sed virum fidelem quis inueniet?* Et Ecclesiasticus cap. 2. *Væ dissolutis corde, qui non credunt Deo, & ideo non protegentur ab eo. Qui timent Dominum non erunt incredibiles verbo illius*. Item Iacobus cap. 2. *Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat se habere, & opera non habet?* &c. Nec tantùm defectus fidei timendus, sed & modicitas eius. Vnde Dominus Petro: *Modicæ fidei, quare dubitasti?* Et Apostolus dicentibus: *Cur nos non possumus eum eijcere, ait: Propter incredulitatem vestram. Amen dico vobis, si habueritis fidem, sicut granum sinapis, dicetis huic monti transi, & transibit, & nihil impoßibile erit vobis*. Item: Fides est, quia fit quod dicitur, ergo vbi non fit quod dicitur, non est fides. Sed quare? *Quia non proponit Deum ante conspectum suum: Non est timor Dei ante oculos eius*. Similes enim Antichristo, cum eo dicunt in corde suo: *Oblitus est Deus; auertit faciem suam ne videat in finem*. Similes autem Epicuro, cum eo dicunt:

Ep. ad Heliodorum de laude vitæ solita. Mat. 6 Prou. 20. Matt. 14. Item cap. 17 Aug. de mēdacio cap. 20 Ps. 53. 13. Item 9.

> *Ne curare Deum quamquam mortalia credas.*

Similes etiā sunt Iudæis incredulis verbis Domini, & dicentibus in Isaia c. 22. *Comedamus & bibamus: cras enim moriemur*. Quibus Deus: *Quia congregastis aquas piscinæ inferioris, & domos Ierusalem numerastis & destruxistis ad muniendum murum,*

murum, nec suspexistis ad eum, qui fecit aquam piscinæ, & operatorem eius de longè non vidistis, si dimittetur hæc iniquitas vobis, moriemini dicit Dominus. Item c. 29. *Væ qui profundi estis corde, vt à Domino abscondatis consilium, quorum sunt in tenebris opera, & dicunt: Quis videt nos, & quis nouit nos?* &c.

Item 24. *Secretum meum*, de gloriâ æternâ & inæstimabili præmio, *mihi est*, semper ante oculos. *Secretum meum*, de igne gehennæ & pœnâ interminabili, *mihi est*, quod non alijs nisi paucis. Vnde: *Væ mihi*, quia alij hoc secretum fidei nō habent, *sed præuaricantes præuaricati sunt, & præuaricatione transgressorum præuaricati sunt.* Item Ps. 93. *Et dixerunt: Non videbit Dominus, nec intelliget Deus Iacob.* Quos redarguens Spiritus Sanctus per Prophetam, statim subdit: *Intelligite insipientes in populo, & stulti aliquando sapite. Qui plantauit aurem non audiet*, &c. Item Ps. 23. *Quis adscendet in montem Domini, aut quis stabit in loco Sancto eius? Innocens manibus, & mundo corde, qui non accepit in vano animam suam*, non credendo iustis esse pręparatam gloriam inęstimabilem, impijs pœnam interminabilem. Item: Naturale est filijs Adæ quærere commoda appetendo, & vitare incommoda; adeo vt pro certiori & maiori commodo appetendo, pro certiori & maiori incommodo vitando, sint prudentiores & sollicitiores: sed nihil est certius fide, nec magis commodum gloriâ æternâ, vel maius incommodum supplicio æterno. Ergo, qui pro minori commodo, vt pro temporali consequendo; vel incommodo temporali vitando, est prudentior & vigilantior, ei aliquid est certius fide: ei factum est, quòd nihil sit certius fide, cùm pro certiori & maiori, secundùm opinionem suam, magis sit strenuus & attentus. Hi similes sunt dæmonibus, quorum nulla est fides: & si fides, mortua: habentes fidem in comprehensione, vt dæmones, qui credunt & contremiscunt, non autem in deuotione; & ideò fides eorum, mortua non est fides, sed simulatio, somnium, nutritura, & consuetudo. Tales *pro nihilo habuerunt terram desiderabilem.* Itē: Discipuli ad Dom̄m de modicitate fidei: *Adauge in nobis fidē.* Itē Apost. *Qui confitentur se nôsse Deum, verbis; factis autem negant*, blasphemant, & *veritas Dei in eis non est.* Plus enim peccant, qui negant opere, quàm qui corde vel ore, sicut magis peccatur opere, quàm cogitatione, vel locutione. *Nôsse autem, vel scire te, sensus est consummatus.* Quantò magis autem Deum nosse sensus est consummatus, tantò magis & Deum negare insipientia est consummata: Sicut: *Dixit insipiens in corde suo*, ore & opere, *non est Deus*; & ideo huiusmodi, *corrupti sunt ab abominabiles facti sunt in studijs suis*, &c. *Dominus autem prospexit super filios hominum, de cælo vt videat si est intelligens aut requirens Deum. Contritio & infœlicitas in vijs eorum*, & ideo, quia, *viam pacis non cognouerunt.* Item 1. Ioannis cap. 2. *Qui dicit se nôsse Deum, & mandata eius non custodit, mendax est.* Item tertiâ epistolâ. *Qui bene facit, ex Deo est, qui autem malè, dicit, non videt Deum.* Item Dominus in Euangelio Ioannis cap. 5. *Quomodò potestis vos credere, qui gloriam ab inuicem*

Marginal notes: Vers. 4. — Ps. 105. — Luc. 17 — Titum. 1. — Sap. 15 & 6. — Ps. 52. vers. 1. — Ps. 13.

inuicem accepistis: & gloriā, quæ à solo Deo est non quæritis? Augustinus. Quia superbia eos excæcat, & ambitio laudis, quæ appetit de se æstimari, quod in se non habet, & super alios se efferre. Humilitas, hæc sola odit, solius Dei quærit gloriam, quæ ei soli placere appetit. Item in eodem: *Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet. Opera*, scilicet misericordiæ. Vnde in Canonica epistola: *Qui credit in Deum, debet sicut ille ambulauit, ambulare*: qui ait: *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde*, &c. *& maiora horum faciet*, miracula, cùm necesse fuerit, & Dominus viderit expedire. Idem in Luca cap. 8. *Quod autem supra petram: Hi sunt, qui cùm audierint, cum gaudio suscipiunt verbum, & hi radices non habent charitatis; quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt*, à fide. In eodem: factâ tempestate in mari & dormiente Domino, *accedentes discipuli suscitauerunt eum dicentes: Præceptor, perimus. Quibus ille. Vbi est fides vestra?* Et Iacobi primo: *Si quis indiget sapientiâ, postulet in fide nihil hæsitans. Qui autem hæsitat, similis est fluctui maris, qui à vento mouetur & circumfertur. Nec hic accipiet aliquid à Domino.* Talis enim cum Philosopho dicit: *Primus in orbe Deos fecit timor.* Et item: *Virtus mihi numen & ensis.* Item ad Romanos cap. 4. *In promissione etiam Dei non hæsitauit diffidentiâ &c.* In eadem cap. 16. *Tu fidem habes penes teipsum, habe & coram Deo*, &c. Est autem fides magna in tribus: In comprehensione literatoriâ & subtili, quæ sæpè ædificat, & sæpè inflat; In certitudine, quia nihil certius fide: Et in deuotione, quæ est condimentum charitatis. Fides enim certa & deuota, est in omni qui timet Deum.

Glossa ord. ad hunc locum.

1. Io. 2. Matt. 11.

Vers. 13

Eodem cap.

CAPVT XCIV.

DE SPE.

POsito spiritualis ędificij fundamento, scilicet fide, sequitur de erectione eius, hoc est, de spe. Erigitur enim per spem, perficitur & consummatur per charitatem, & cęteras virtutes. Et congruè. Spes enim, sicut & alię virtutes, filia est fidei. Quòd enim credimus speramus: & quia speramus diligimus, & quantum, & quemadmodum, diligendo meremur. Vnde Dauid: *Fiat misericordia tua Domine super nos, quemadmodum sperauimus in te.* Et Apostolus spem cum fide & charitate commendans, ait ad Romanos cap. 5. *Iustificati igitur ex fide, pacem habeamus ad Deum Patrem per Dominū nostrum Iesum Christum, per quem & accessum habemus per fidem in gratiam istam, in qua stamus & gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei; nec solùm gloriamur* de spe glorię, *sed de tribulationibus: scientes quòd tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio verò spem; Spes autem non confundit, quoniā charitas Dei diffusa est in cordibus nostris*: sed magis corroborat & confirmat, sicut anchora fidei. Est autem

Ps. 32.

Spes quid. tem spes certitudo quędam procedens ex gratia & meritis cuiuscunque. Igitur in malis non est spes virtus, qui tamen non sunt filij diffidentiæ vel desperationis, quia de nullo desperandum est in via, sed nec multum de talibus sperandum. Nec sunt filij spei, sed medium quendam statum tenent, dum à pijs lachrymis non recedunt, entes in proposito non peccandi. Vnde David: *Sacrificate sacrificium iustitiæ* triplex *sobriè* scilicet *& iustè & piè viuēdo exspectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei*, &c. & ita *sperate in Domino*, alioquin præsumitis. Et iterum: *Spera in Domino & fac bonitatem.* Ex spe autem & fide oriuntur, vel idem sunt cum spe, quædam sancta exspectatio in aduersis, & fiducia in agendis, quę sunt consolationes non modicę in omni tribulatione. Vnde David: *Exspectans exspectaui Dominum*, pro duplici stolâ consequendâ. Isaias: *Exspecta reexspecta.* Et iterum David: *Exspectabam eum, qui saluum me fecit à pusillanimitate spiritus & tempestate*: quia:

Psal. 4. vers. 6. Tit. 2. Ps. 36. Ps. 39. Ca. 28. Ps. 54.

Spes facit vt medijs naufragus exstet aquis.

Et David: *Et nunc quæ est exspectatio mea, Nonne Dominus?* &c. Et iterum: *Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Domino, quoniam adhuc confitebor illi*, &c. Et item: *Fiducialiter agam in eo & non timebo. Bonum est cum silentio præstolari salutare Dei.* Et Apostolus ad Romanos cap. 8. *Exspectatio creaturæ, reuelationem filiorum Dei exspectat, quia & ipsa liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei. Scimus enim quòd omnis creatura ingemiscit, & parturit vsque adhuc. Non solùm autem illa* adhuc infidelis, *sed & nos ipsi* Apostoli *primitias Spiritus habentes, & ipsi intra nos gemimus adoptionem filiorum Dei exspectantes redemptionem corporis nostri. Spe enim salui facti sumus; spes autem, rei quæ videtur, non est spes. Nam quòd videt quis, Quid sperat? Si autē quod non videmus speramus, per patientiam*, aduersarij scilicet, *exspectamus*, quam speramus. Et item alibi: *Filioli mei vita æterna spe iam in vobis est.* Item Iob c. 19. *Scio quòd Redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terrâ surrecturus sum, & rursum circumdabor pelle meâ, & in carne meâ videbo Deum Saluatorem meum, quem visurus sum ego-ipse, & oculi mei circumspecturi sunt & non alius; reposita est hæc spes mea in sinu meo.* Et Apostolus: *Scio enim cui credidi, & certus sum quia potens est depositum meum seruare in illum diem.* Defectus autem spei similis est defectui fidei. Qui enim non credit, non sperat, & è contrario.

Ps. 38. Itē. 41. Ps. 11. Thren. 3. Rom. 8. 23. Ver. 25. 1. Io. 3. 2. Tim. 1.

CAPVT XCV.

DE CHARITATE.

PAruulus si nascitur, & non alitur, deficit & moritur. Sic fides & spes, necnon & cęteræ virtutes, nisi charitate nutriantur & consummentur, deficiunt. Vnde Apostolus commendationem & signa charitatis ponens in 1. ad Cor.

ad Corinthios cap. 12. ait: *Adhuc excellentiorem viam vobis demonstro*, id est charitatem, quæ est maius donum omnibus, in viâ, donis. Quia *si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans aut cymbalum tinniens. Et si habuerim Prophetiam, & nouerim omnia mysteria, & omnem scientiam: & si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas: & si tradidero corpus meum, ita vt ardeat, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest*. Cuius, quàm multus & magnus sit vsus, ostendit annectens: *Charitas patiens est*, in iniurijs, *benigna est*, larga egenis: *Charitas non æmulatur*, non inuidet, sed bonum alterius vt suum diligit *non inflatur*, de sua fœlicitate: *non agit perperam*, neque enim eam mala conscientia pungit: *non est ambitiosa*, non vult alijs præponi; *non quærit quæ sua sunt*, sed potius quæ alterius & quę Christi, nec ablata repetit: *non irritatur*, non prouocatur ad iram; *non cogitat malum*, vt malum retribuat deliberando; *non gaudet super iniquitate* alterius, *congaudet autem veritati* & iustitiæ. *Omnia suffert*, in actu pro veritate; *omnia credit* de promissis probato spiritu; *omnia sperat*, quæ veritas promisit; *omnia sustinet*, promissa in aduersis patienter exspectat. *Charitas nunquam excidit*, quia quæ hîc est ad bene merendum, in futuro erit præmium nostrum, cætera verò nobis data non erunt. Vnde sequitur: *Nunc autem manent fides, spes, charitas tria hæc; maior autem horum est charitas*, quia nunquam excidit, *nunquam euacuabitur*, vt illa. Hæc est enim de quâ Propheta ait: *Omnis consummationis*, scilicet & operis consummati, virtutum, & Sacramentorum nostrę redēptionis, *vidi finem* & consummationem, scilicet charitatem. Per charitatem enim Christus in cruce pendens ait: *Consummatum est*, scilicet charitas quam habuit erga nos, omnia dicta de eo impleuit vsque ad mortis passionem. *Maiorem autem charitatem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis*. Consummatissima fuit dilectio Patris, quâ *dilexit vos ante mundi constitutionem*, quâ *nec pepercit filio suo, sed pro nobis omnibus tradidit illum*. Et Apostolus primâ ad Timotheum cap. 1. ait: *Finis autem præcepti est charitas de corde puro & conscientiâ bonâ, & fide non fictâ*. Vnde Augustinus. Cui non vacat diuinorum sermonum inuolucra reuoluere, aut eorum secreta omnia penetrare, teneat charitatem, in quâ cuncta lex pendet & Prophetæ. Habe charitatem, & fac quidquid vis, omnia implesti. Et iterum: Hęc est fons, cui non communicat alienus, finaliter & perseueranter reprobus. Hæc si desit, frustrà habentur cętera, quæ si adsit, habentur omnia. Hanc qui tenet in moribus, scientiam habet, & eorum quę patēt, & eorum quæ non patent in scripturis. Hæc est *latum mandatum nimis*, quæ extenditur vsque ad inimicos. Charitas nunquam est solitaria, sed modò est in cælo, modò in proximo: nunquam est otiosa, sed in commune bona totîus humani generis pædagoga, nihil humanum à se putans alienum. Lata vt

Ver. 31

1. Cor. 13.

1. Cor. 13, 4.

Vers. 5. & 6.

1. Cor. 13.

Ps. 118 ver. 96

Ioã. 19

Ioã. 15

Eph. 1.

Rom. 8

Serm. 39 de tempore Itē in tra. de laude charitat. tom 9.

Ibid.

Aug. Ps. 118

Oceanus, quæ ſine errore omnia præcepta comprehendit, & ſine labore cuſtodit.

Thren. 1. *Ierem. 20, 9.* *Cant. 4. Ver. 9.*

Et Ieremias in 1. Aleph ſub literâ Mem ait: *De excelſo miſit ignem in oßibus meis, & erudiuit me.* Item: *Ignis flammigerens in oßibus meis.* Et Sponſus in Cantico, Sponſæ ait cap. 4. *Vulneraſti cor meum ſoror mea, Sponſa mea, vulneraſti cor meũ*, non tantùm tetigiſti, ſed vſque ad penitima cordis mei penetraſti. *In vno oculorum tuorum*, ſcilicet in vna & præcipua virtutum, hoc eſt in charitate. Alijs enim virtutibus me tangis, hâc ſolâ cor meum vulneras. Et item: *Filiæ Ieruſalem nunciate dilecto, quia amore langueo.* Item Octonario 13. ſub literâ Mem, quæ interpretatur viſcera, vel ex ipſis, vel ex intimis, vel ignis ex intimis. Charitas enim non ex ſummitate labiorum, non ex ſimulatione diligit, ſed quaſi ex viſceribus, & ex ipſis intimis, & penitimis cordis. Pluraliter etiam dicitur viſcera, quia charitas non vni operi eſt addicta. Dedit enim Deus diligentibus poteſtatem cuiuſque operis. Charitas Princeps eſt omnium virtutum. Sed Adam in primo ſtatu præditus omnibus donis naturalibus: Quomodò charitatem non habuit meritoriam? Innocens adhuc ſimplex dilectionem naturalem habuit, ſed non ſaporem, & flammam charitatis, quam non nouit quis niſi per experientiam. Si igitur Adam tantus charitatem non habuit, nec præſumas dicere, quòd eam habeas, niſi à fructu operum illam habere cognoſcaris. Item: *Deus charitas eſt, & qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo.* Magna eſt charitas, magna eſt promiſſio eius. Charitas magna eſt, quia ipſa eſt Deus, *& magnitudinis eius non eſt finis.* Ipſe eſt, *quem totus non capit orbis.* Ineffabilis igitur & incircumſcriptibilis eſt charitas. Et cùm nominibus paucarum virtutum nominetur Deus, nullius nomine ita verè & propriè cenſetur, ſicut nomine Charitatis. *Deus enim charitas eſt.* Quòd autem dicitur; *Tu es patiẽtia mea*, tropicè dictum eſt, vt teſtatur Auguſtinus, id eſt, tu es ipſe, à quo eſt mihi patientia. Non dicitur Deus ſobrietas mea, vel caſtitas mea, & huiuſmodi, ſicut fortitudo, &c. Et licèt Deus dicatur charitas, hoc nomen tamen appropriatur & ſpecificatur vocaliter (& ſi realiter toti Trinitati conueniat) circa Spiritum Sanctum, qui eſt amor Patris & Filij, & ſignũ, & probatio intimi amoris Patris ad Filium, ſicut proles parentum. Spiratur enim ab vtroque. Vnde & opera Trinitatis de redemptione noſtrâ attribuuntur & appropriantur Spiritui Sancto. *Chriſtus enim conceptus eſt de Spiritu Sancto*, & huiuſmodi. Hinc emerſit quorumdam opinio non approbanda, qui dicunt charitatem nihil aliud eſſe quàm Deum, à quo ſolo eſt motus, quo eum diligimus. Sed niſi eſſet charitas creata, malè diceretur: *Fides, ſpes, charitas, tria hæc: maior autem eorum eſt charitas*, à qua ſurgit motus, qui etiam à Deo eſt, quo ipſum diligimus. Magna eſt promiſſio charitatis, quia, *qui manet in charitate, in Deo manet* per gratiam; manſurus tandem per gloriam. *Et Deus in eo*, qui ait: Si *quis diligit me, ſermones meos ſeruabit, & Pater meus diliget eum,*

1. Io. 4 · *Pſ. 144* · *1. Io. 4.* · *Iob 17* · *Lib. 15 de Trinitate c. 17.* · *1. Cor. 13.* · *1. Ioã. 4, 16.*

eum,&c. Et item: *Notũ feci eis nomen tuũ,& notum faciã vt dilectio, quã dilexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis.* Summopere igitur mundandum est,& omni custodiâ custodiendum cor nostrum, vt triclinium & hospitiũ totius Trinitatis. Ioa.14 Ibid. Cap.17

CAPVT XCVI.

DE LVCTV BONO ET MALO.

CHaritatis filiæ sunt ferè omnes virtutes, dona, & bona opera. Primò autem prosequendum est de filiabus eius, septem scilicet Beatitudinibus, & octauâ, quę redit ad caput, & purgat, & probat alias. Has enim virtutes, siue dona ducentia ad Beatitudinem, Dominus commendans in sermone habito in monte ait: *Beati pauperes spiritu, quoniam vestrûm est regnum cælorum.* Verùm quia suprà disseruimus de paupertate, tum interiore, tum exteriore, nec non & de mansuetudine, sequitur de tertiâ Beatitudine: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.* Luctus non veri nominis est virtus, sed magis riuulus quidam de fonte pietatis & misericordiæ procedens. Sunt autem multiplices lachrimæ: vt lachrymæ desperationis; vnde: *Nolumus vos ignorare de dormientibus, qui spem non habent,* &c. Et Philosophus: Lachrymandũ est amisso amico, non plorandum. Hoc enim muliebre est, & ob hoc non plorandum, quia ratio id statim deberet efficere, potiùs quàm tædium & obliuio temporis diuturnitate; &: Nihil citius arescit lachrymâ. Et item: *Noli plorare mortuum tuũ,* quia quiescit: plus etiam amicum perdimus viuum quàm mortuum. Sunt & lachrymæ cupiditatis. Vnde: Mat.5 Cap.16 & 15. 1.Thes. 4. Sen.ep. 63. Ierem. 22.

Ploratur lachrymis amissa pecunia veris.

Et tam hæ, quàm illæ lachrymæ detestabiles sunt, & prohibitæ. Sunt etiam lachrymę naturalis & humanę affectionis; & hæ tolerabiles sunt, dum non nimis excedunt. Non possumus enim non dolere, non lachrymari mortuo amico. Christus enim *lachrymatus est* mortuo Lazaro, sed hæ lachrymę potiùs charitatis erant. Vnde: *Ecce quomodò amabat eum.* Dauid etiam defleuit Sâûl hostem, & Absalon filium. Sunt & lachrymæ pietatis & compassionis, & multiplices secundùm diuersas causas earum. Sunt etiã lachrymæ corporis & cordis pro peccatis proprijs pœnitẽtiales. Primò enim *Miserer. animæ tuæ placẽs Deo,* & à te ipso incipe. *Qui enim sibi nequã est, cui bonus erit?* De his lachrymis dicitur: *Lauabo per singulas noctes lectũ meũ, lachrymis meis stratũ meũ rigabo.* Sũt etiã lachrymę pro peccatis alienis. Vnde: *Quis infirmatur, & ego nõ infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vror?* Peccata proximorũ frix, &c. In tentationibus & profluuio lachrymarum fuit Apostolus pro peccatis proximorum. Sunt etiam lachrymæ pro irriguo inferiori, & pro irriguo superiori; siue pro hoc misero incolatu & desiderio patriæ. Vnde: *Heu me, quia incolatus meus prolon-* Ioan.11 2.Reg. 1.& 18 Eccl. 30 14. Ibid. 14. Ps.6. 2. Cor. 11. Phil.3, 18. Ps.119

gatus est! &c. Et item: *Quis me liberabit de corpore mortis huius?* Et item: *Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte*, &c. De his lachrymis dicitur: *Qui seminant in lachrymis, in exsultatione metent, euntes ibant & flebant mittentes semina sua. Venientes autem venient cum exsultatione portantes manipulos suos*, meritorum scilicet & premiorum. Et item: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabūtur.*

Rom.7. Ps.41. Item 125,6. Mat.5.

Arsenius Decurio & nobilis ad Eremū confugit, vbi adeo pro his quatuor causis fleuit, quòd tersoriū semper secū detulit, quo lachrymas tergeret. Diogenes etiam, sed naturali compassione pro stultitiâ hominum, assiduè fleuit. Sed mirandum, vnde ille suffecerit humor. Axa inquit Patri suo Caleph: *Terram arentem dedisti mihi, nunc da mihi superius irriguum, & irriguum inferius.*

Vita apud Sur. die 19. Iul. Iosue. 15.

CAPVT XCVII.

DE BONA ESVRIE ET SITI.

Mat.5. Tit.2. B.Gre. Hom. 30 in Euāg. 1.Pet.1. B.Gre. lib.18. Moral. cap.28. Ps.16. Mat.5. Mat.6. Lib.1. de ser. Domini in mōte. ser. 92. de tēpore & de vtilitate ieiunij. c.1. Dan.9. 23. Ps.9,17 & 112.

B*Eati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Multiplex est esuries, siue sitis. Gratię scilicet, vel iustitiæ: ad Deum, ad te, & ad proximum: vt desideres, *piè, sobriè, & iustè viuere.* Hanc sitim commendans Isaias cap. 55. ait: *Omnes sitientes venite ad aquas; & qui non habetis argentum properate, emite, & comedite*, &c. Et Dauid Psalmo 41. *Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima ad te Deus: Sitiuit anima mea ad Deum, fortem, viuum*, &c.

Et Psalmo 63. *Sitiuit in te anima mea, quia multipliciter tibi caro mea.* Quia multipliciter hanc sitim ministerio corporis ostendit, vt per frequentes genuflexiones, per frequentes & assiduas orationes, per frequentia ieiunia, vigilias, & eleēmosynas. Probatio enim dilectionis, exhibitio est operis. Est etiā sitis gloriæ nobis ineffabilis. Vnde: *In quem desiderant Angeli prospicere.* Et item: Fruuntur nec fastidiunt, quo frui magis sitiunt non in angustia appetentes quod non habeant, sed continuationē refectionis & iucunditatis iā habitæ desiderātes. De quâ refectione dicitur: *Satiabor cùm apparuerit gloria tua. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Quærite ergo regnum Dei, & iustitiam eius.* Non enim sufficit vnum sitire sine reliquo. Vnde Augustinus. Si mihi virtutem concesseris, vt nihil supra quæram, iam ipsam virtutem reijciam. Habeas ergo sitim iustitiæ, habeas & sitim glorię; illam vt meritum, & quæ impetrat: istam vt præmium, quæ remunerat & coronat. Propter hac multiplicem sitim Daniel dictus est *Vir desideriorum*, iustitiæ scilicet, & gloriæ. Non enim vnum desiderium tantùm sufficit. Hæc sitis, est sanctū desideriū Iustorū: de quo in Ps. dicitur: *Desideriū pauperū exaudiuit Dominus, vt semper maneāt: Desideriū verò peccatorum peribit.* Est autē desiderium, siue sitis culpæ multiplex, iuxta diuersas voluptates: verùm circa

duas maximè restringitur, scilicet auaritiam & libidinem. Hæ sunt duæ sanguisugæ, quæ incessanter clamant: *Affer, affer.* De siti auari & hydropici legitur:

Prou. 30.

Tantalus à labris sitiens fugientia captat
Flumina.

Horat. lib. 1. Sat. 1.

Et:

Quò plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.

Ouid. 1 Fast.

Et:

Dumq́; sitim sedare cupit, sitis altera creuit.

Idem Metamorph. 3. fabula 6.

Et:

Congestis vndique saxis.
Indormis inhians.

Horat. l. 1. ser. Sat. 1.

Auaritia enim semper pãdit alios hiatus, & plus eget eo, quod nõ habet, quàm eo, quod habet. Sitis verò libidinis amplius crescit & prouocatur, quò magis libido exercetur. Est etiam sitis naturæ, quę sensibilis occulatâ fide patet. Est etiam sitis, siue desiderium, quod non est naturæ, nec culpæ, nec gratiæ, sed vanitatis. Est enim friuolum & stultum, vt desiderium rerum temporalium & gaudij. Vnde: *Desiderium cordis eorum audiuit auris tua. Sed ne timueris cùm diues factus fuerit homo, & cùm multiplicata fuerit gloria domus eius, quoniam cùm interierit nõ sumet omnia, neq; descendet cum eo gloria eius.* Arcẽtur etiam quandoque, & impediuntur quidam à desiderio Sanctorum; torpore & inuiscatâ consuetudine. Vnde: *Esurientes & sitientes, anima eorum in ipsis defecit:* Et hoc est desiderium torpentium, sed inutile. Est etiam desiderium inchoantium, sed non omnino assurgentium, & hoc bonum est. Vnde: *Paruuli petierunt panem & non erat qui frangeret eis.* Est & desiderium perfectorum, & peruenientium. Vnde: *Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Hæc est quædam refocillatio & prælibatio gloriæ per iustitiam, in patriâ erit plenitudo in bonis gloriæ ipsius, & satietas per coronæ collationem.

Quint lib. 7. *Desiderium triplex.* *Ps. 9. & 48.* *Ps. 106* *Thren. 4.* *Mat. 5*

CAPVT LXXXXVIII.

DE MISERICORDIA GENERALI.

Beati *misericordes, quoniam misericordiam consequentur.* Specialis filia, & potissimum signum charitatis & expressius, est misericordia: adeò vt de eâ præ cæteris virtutibus dici possit: Probatio dilectionis, exhibitio est operis. Hæc maximè commendabilis est, tum in capite Christo, tum in membris eius, cuius vestigia imitari habent in operibus misericordiæ. In Christo commendatur, *quia miserationes eius super omnia opera eius: quia misericordiâ* DOmini

Mat. 5 *Greg. hom. 30. in Euang.* *Ps. 144 & 32.*

[Iac.2.] *mini plena est terra.* Qui etsi iustus sit, tamen: *Misericordia eius superexsaltat iu-* [Isaia 55.] *dicium;* quia *multus est ad ignoscendum, cuius proprium est misereri semper & par-* *cere, qui non vult mortem peccatoris, sed vt magis conuertatur & viuat.* [Ezech. 18.] Propter quem, vt vinceret in æternum cum ipso misericorditer, *cùm in formâ Dei esset,* [Philip. 2.] *se exinaniuit formam serui accipiens*, in quâ & verbo, & exemplo ad miseri- cordiæ opera præcipuè nos inuitauit, cuius omnis actio nostra est lectio. [Luc.19] *Qui videns ciuitatem*, misericordiâ motus, *fleuit super illam, dicens : Quia, si cogno- uisses, & tu.* Hæc commendatur in membris Christi, quia sine hac nec eum [Isa.55.] imitantur. Si ergo imitatores Christi, necesse est, *vt multus sis ad ignoscendum;* [Iac.2.] *vt misericordia in omni opere tuo superexsaltetur* & enatet, & præponatur omni seueritati & rigori, vt totum te exinanias, & exhaurias in operibus misericordiæ. Primò à teipso incipiens: secundò eam in proximo perficiens, & omnia opera ad Deum referens. Hæc iterum commendatur à Domino, quia opera misericordiæ præ operibus cæterarum virtutum pollicetur se in iudicio [Matt, 25.] fore remuneraturum: *Esuriui, & dedistis mihi manducare; sitiui, & dedistis mihi bibere*, &c. Opera verò immisericordiæ, vt ita dicam, commissa vel patrata, [Ibid.] cōminatur se prę cęteris delictis condēnaturū & punitur ū: *Esuriui, & nō dedistis mihi manducare* &c. [Luc.3.] Item Dominus in Luca cap. 3. *Venerunt Publicani ad Ioannem, dicentes: Quid faciemus, vt non excidamur, & in ignem æternum mittamur? At ille: Nihil amplius quàm quod constitutum est faciatis, nihil vltra præscriptum exigatis. Interrogabant eum & milites, dicentes : Quid faciemus & nos? Et ait illis: Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, & contenti estote stipendijs ve-* [In c.3. Luca.] *stris:* Beda: Ioannes vnumquemque in suo gradu & officio, ab agendâ iniuriâ coërcet, vt dum primò ab alienorum se temperant appetitu, tandem ad propria, cum proximis communicanda pertingerent. Iusto igitur moderamine eos præmonet, ne ab eis calumniando prædam requirant, quibus militando prodesse debuerant, docens ideo stipendia constituta militiæ, ne dum sumptus quæritur, prædo grassetur. [Ibid.] *Et interrogabant turbæ, dicentes: Quid ergo faciemus? Quibus ille. Qui habet duas tunicas, det vnam non habenti: & qui escas habet similiter faciat.* [Vide eū in c.3. Luca.] Beda: De duabus tunicis & escis diuidendis datur præceptum: Ad dignum enim pœnitentiæ fructum pertinet, vt nō exteriora & minus necessaria, sed etiam ipsa valde necessaria cum proximis diuidamus, vt escam quâ viuimus, & tunicam quâ vestimur. Ecce quantum valent opera misericordię, quæ ad dignos fructus pœnitentiæ prę cęteris præcipiuntur. Vnde: [Luc.11] *Date eleëmosynam, & omnia munda sunt vobis.* Item Ambrosius super eundem [In c.3. Luca.] locum: Nullum officium, nullum genus, nulla ætas, ab agendâ misericordiâ [Luca 3] excluditur. Omnes enim in communi monentur à Ioanne, vt conferant non habenti. Misericordia enim plenitudo virtutum est. Hæc enim tanta est, vt sæpè ex improbitate quâdam sanctâ & confidentiâ in Deo, & vinculo dilectionis diuinę (cuius ipsa est signum & via) nitatur contraire obedientiæ, & alijs

alijs virtutibus. Vnde Conuersus Carthusiensis, cum quadraginta libris proficiscens ad nundinas, vt eas expenderet in necessitates cellæ suæ, Comitem habuit in viâ militem veteranum, debilem, & pauperem. Cui ille. Quò vadis? At ille respondit: Grauatus ære alieno, vado petitum inducias à quodam creditore. Cui ille ait. Ibo tecum.

Respondit grauatus ære alieno: Bene habeas. Qui ingressi domum debitoris, cùm peteret inducias, denegauit eas creditor, adiungens, quòd & filium eius vinctum ei carcere poneret; & nisi in eâ die vniuersum debitum ei redderet, quòd ei, in die constitutâ, tota hæreditas eius appropriaretur. Pro quo cùm intercederet Cōuersus, plurima cōuitia & cōtumelias illi intulit. Ad quem conuersus. Hodie *liberabitur iustus iste de carcere mortis huius*; & proijciens ante eum quadraginta libras redemit filium militis à carcere, ipsumque à debito liberauit. Qui rediens narrauit fratribus omnia quæ gesta erant. At illi eum maximè in hoc facto commendabant. Item: Nolanus Episcopus, vt testatur Gregorius in Dialogo, exhaustus in operibus misericordiæ, se in seruitutem vendidit, licèt addictus curæ Pastorali, pro captiuo quodam redimendo, & Dominus, qui miseretur omnibus miserentibus alijs, eum in plenitudinem dignitatis officij Episcopalis restituit. Item: Ioannes Alexandrinus quasi litem & condictum habuit cum Domino, vt quidquid ille daret, hic pauperibus totum erogaret, dicens: Ita Domine dando, ego erogando: videbimus verò quis vincat. Item: Episcopus Tarentinus, sollenniter pœnitentem & ligatum à Summo Pontifice, exonerauit quâdam tunicâ plumbeâ. Qui interrogatus, quâ auctoritate hoc faceret; Respondit. Auctoritate hâc & illius, qui ait: *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Idem adeò se totum effudit in operibus misericordiæ, vt abundantibus surriperet clanculò, quæ potuit in purpura vel argento, vt ea erogaret pauperibus. Qui cùm, quasi de furto, super hoc argueretur, Respondit: Lex iusto non est posita; omnia etiam debent esse communia; nec sic alienum subtraho, sed isti, quod suum est sibique debetur, reddo. Sed nec legitur vir quiuis misericors diem extremum conclusisse, nisi bono fine. Et Dominus per Prophetam ait: *Misericordiam volo, & non sacrificium: Qui erexit cornu salutis nostræ, ad faciendam misericordiam cum Patribus nostris: Ad dandam scientiam salutis plebi eius in remissionem peccatorum eorum: Per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitauit nos oriens ex alto*, &c. Item Iacobus cap. 2. *Iudicium sine misericordiâ erit illi, qui non facit misericordiam*; sine misericordiâ dico liberante, non parcente. Semper enim parcit Dominus, quia misericors, sed non semper liberat omnino à pœna, quia iustus, vel sine misericordiâ, scilicet, pro fine misericordia. Si ergo imitator es Christi, semper teneris parcere iniuriam tibi inferenti. Non modica enim culpa est, totam persequi culpam.

Rom. 7

Lib. 3. c. 1.

Mat. 5

Terentius Adelp. Actu 5. Schenâ 3.

Osea. 6

Luc. 1.

Ver. 13

CAPVT LCIX.

DE MISERICORDIA IGNOSCENTE.

SVnt autem duæ ſpecies miſericordiæ. Vna conſiſtit in ignoſcendo, reliqua in ſubueniendo proximo. Prima egregia eſt, & maior ſecundâ. Maior enim eſt, qui vincit iram, quàm qui capit ciuitatem: & maius eſt iniuriam tacendo fugere, quàm reſpondendo ſuperare. Et Item: *Cùm iratus fueris miſericordiæ recordaberis.* De primâ ait Dominus: *Dimitte & dimittetur vobis.* Et in Dominicâ oratione petimus: *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Nota conditionem: Dimittimus omne debitum ex corde, ſcilicet, omnem rancorem, iniuriam & contumeliam, rem etiam, ſi, non ſunt ſoluendo. Vndè Apoſtolus primâ ad Corinthios cap. 6. *Quare non magis fraudem patimini? Quare non magis iniuriam accipitis?* Et Dominus in Euangelio: *Si percuſſerit te in vna maxilla, præbe & aliam. Et qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, reijce ei & pallium.* Et itē: *Eſto conſentiēs aduerſario tuo citò, dū es in via cū eo, ne fortè tradat te aduerſarius iudici, & iudex miniſtro, & in carcerem mittaris. Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas nouiſſimum quadrantem.* Et item: *Quicumque angariauerit te mille paſſus, vade cum illo & alia duo.* Et item: *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis: Diliges proximum tuum & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis: Diligite inimicos veſtros, benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos; vt ſitis Filij Patris veſtri, qui in cælis eſt. Qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.* Item Dominus in Matthæo ca. 18. *Serue nequam, omne debitum dimiſi tibi, quonam rogaſti me; Nonne oportuit & te miſerere conſerui tui, ſicut & ego tui miſertus ſum? Et iratus Dominus eius tradidit eum tortoribus, quoaduſque redderet vniuerſum debitum. Sic & Pater meus cæleſtis faciet vobis, ſi non remiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris.* Adeò enim punit Dominus immiſericordiam, quòd pro eâ redire permittat omnia peccata, nouiſſimum etiam quadrantem, id eſt originale peccatum priùs dimiſſum, puniat hominem, ſcilicet immiſericordem, pro illo. Item ad Romanos cap. 12. *Benedicite perſequentes vos: Benedicite & nolite maledicere; nulli malum pro malo reddentes. Mihi vindictam, & ego retribuam dicit Dominus. Noli vinci à malo, ſed vince in bono malum.* Item: Exemplo Chriſti, *qui orauit pro crucifixoribus ſuis. Exemplo etiam Stephani, qui pro perſecutoribus ſuis exorauit.* Sed etiam exemplo cuiuſdam, qui necem filij remiſit interfectori prouoluto ad pedes eius in terram in modum crucis, cùm eum conſecutus eſſet cum armis & armatis viris. Ei enim ſupplicans ait: Domine mi, ſubſiſte parum, & retrahe gladium, vt duo tantummodò verba dicam. Me quidem iuſta

Abac. 3. — Luc. 6. — Matt. 6, 12. — Mat. 5 — Mat. 5 ver. 41 — Ver. 43, 44, 45. — Luc. 23 — Act. 7.

iusta mors manet, sed parumper eam differ, vt confitear, vel si misericordius mecum vis agere, ne veniat tibi in singultum mors mea. Pro eo qui te misericorditer in cruce redemit, oro vt remittas eam mihi, vt habeas quod ei exprobres & opponas in iudicio, si tecum districtè velit agere: egoque, quamdiu vixero, pro animâ filij tui à pœnis liberandâ, peregrinabor. Qui statim eum liberum abire permisit, & socios, ne ei malum facerent, coërcuit. De secundâ verò specie misericordiæ ait Dominus in Euangelio: *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare: sitiui & dedistis mihi bibere*, &c. Et item: *Qui petit à te, da ei; & volenti mutuari à te, ne auertaris.* Et Apostolus ad Romanos: *Si esurierit inimicus tuus ciba illum; si sitit, potum da illi: hoc autem faciens carbones ignis congeres super caput eius.* Item Iacobus cap. 1. *Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem, hæc est: Visitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc sæculo.* Item ad Ephesios cap. 4. *Omnis amaritudo & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur à vobis, cum omni malitiâ. Estote inuicem benigni, cōpatientes, misericordes; donantes inuicem, sicut & Deus donauit vobis in Christo.* Item primo Canticorum: *Meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis.* Distinguuntur autem tria vnguenta ab vberibus Sponsæ profluentia. Vnguentum contritionis, vnguentum deuotionis, vnguentum misericordiæ vel pietatis. Primum dulce & iucundum, licèt in mortariolo conscientiæ ex amarissimis speciebus contritum & confectum. Vnde dicitur: *Recogitabo omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Item: *Cor contritum & humiliatum Deus non despicies.* Secundum dulcius, quia mitigatum, quando peractâ pœnitentiâ, à rigatione pedum Domini lachrymis factâ, surgit pœnitens cum Mariâ in serenitate conscientiæ ad osculum capitis Deitatis, gratias agens super peccato sibi dimisso, dicens etiam cum Apostolo: *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum.* Et item: *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ.* De hoc dicitur: *Sacrificium laudis honorificauit me.* Tertium est optimum & consummatum, quo vngitur totus Iesus Christus, & speciale est Prælatorum, sicut illius, qui ait: *Instantia in ea quotidiana, solicitudo est omnium Ecclesiarum.* Et item: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur & ego non vror?* Et item: *Quotidie morior Fratres propter gloriam vestram.* Primum & secundum ad teipsum, tertium est ad te, & ad proximum.

Matt. 25. — Idē 5. — Rom. 12. — Vers. 1. — Vnguēta tria. — Isa. 38. — Ps. 50. — Luc. 7. — 1. Cor. 4. — 2. Cor. 1. — Ps. 49. — 2. Cor. 11. — 1. Cor. 15.

Exemplum etiam ignoscendi proximo commissa egregijssimum est, Sanctus Ioseph (& multi alij) qui sibi reconciliauit Fratres, ita vt pia & iocosa quædam ludificatio, pietatis eis exhibitæ, esset exaggeratio.

Genes. 50.

CAPVT C.

DE CLEMENTIA IVDICIS, VEL DE MISERICORDIA RELAXANTE.

PRæter hanc communem ſpeciem miſericordiæ, eſt quædam ſpecies clementiæ ſpecialis iudicis & potentis, quæ minus elucet in priuata perſona, maximè autem in iudice, qui ſibi & alijs habet parcere, vt de pœnâ debitâ ſemper aliquid remittat. Crudele enim eſt habere commercium cum belluis, pœnis delectari, nihilque de pœnâ relaxare. De hac clementiâ iudicis qualis eſſe debeat oſtendens Poëta, ait ſic:

Ouid. de Po. to I. Eleg. 3 Ibid. Eleg. 7 Ibid. l. 2. Elegia 9.

Eſt piger ad pœnam Princeps, ad præmia velox,
Quiq; dolet quotiens cogitur eſſe ferox.
Non cadit in mores feritas inamabilis iſtos:
Nec minus à ſtudijs diſſidet illa tuis.
Adde, quod ingenuas didiciſſe fideliter artes
Emollit mores, nec ſinit eſſe feros.

Hildeberus ep. 25.

Item: Epiſcopus Cœnomanenſis Comitiſſam reprimens: Dum in poteſtate ſeruas clementiam, illa tibi virum conciliat, hæc populum: inde nomen acquiris, hinc fauorem. Mitis Principatus regnum ſeruat incolume. Huius virtutis locus eſt apud potentes, qui in iuſtitia, vel electionis beneficio cæteris principantur. Apud populum verò non ita, cui nulla eſt poteſtas puniendi. Deus autem ex alto crudelitatem deteſtatur, adornat clementiam: quarum alteram feris, alteram verò hominibus natura docuit aſſignandam. Ea ſanxit oportere homines manſueſcere clementiâ, feras timeri crudelitate. Igitur crudelem eſſe, cum feris eſt habere commercium, & hominem diffiteri. Rationi quippe nullum penitus eſt cum crudelitate conſortium. Illa enim cum Deo & cum ſapientibus Domini pepigit manſionem: hæc, & ad immanſueta, & ſanguine gaudentia demigrauit. Quæ igitur ſocietas hominis ad crudelitatem, cuius lares ratio tam ſupernè deſpicit, tam longè relinquit, tam conſtanter abiurat, tam penitus ignorat? Sicut autem clementiâ humanitati nihil eſt affinius: ita nihil glorioſius in Principe, cuius arbitrio ſeueras poteſtates emolliat, mitiores animos aduocet, reis parcat. Clementiæ eſt ſemper aliquid vltrici ſententię, vel pœnæ detrahere. Quiſquis nihil reatûs impunitum relinquit, delinquit: culpa eſt totam perſequi culpam. Immiſericordem ſe profitetur cui quidquid licet libet. Glorioſa autem virtus eſt in Principe citra punire quàm liceat. Virtus eſt ad vindictam neceſſitate trahi, non voluntate venire. Magnum quid, & diuinum ſapit offenſus, clemens. Bonus Princeps neminem ſine pœnâ punit, neminem ſine dolore proſcribit. Bonus Princeps

lita crimen insequitur, vt, quem punit, hominem reminiscatur. Bonus Princeps sibi dominatur, populo seruit, nullius sanguinem contemnit. Inimici est, sed eius qui amicus fieri potest: nocentis est, sed hominis, cuiuscumque sit, sanguis: quia non potuit dare, crimen putat auferre. Ideo quotiens funditur, confunditur. Sufficiunt animo docili & amanti disciplinam, ex quibus diligentiores facilè percipient, quantum vel crudelitas obsit, vel prosit clementia potestati.

De hâc etiã Seneca ad Neronẽ. Quid plura? Singulę syllabę Sacrę Scripturę resonant. & redolent misericordiam. Sola ea habes, quæ misericorditer proximo impenderis. Augustinus: Sola autem misericordia comes est defunctorum. *Opera enim illorum sequuntur illos. Opera*, scilicet misericordiæ, siue ignoscentis, siue pœnam relaxantis, siue fratrem corripientis, siue eum corporaliter sustentantis & fouentis siue pro eo intercedentis:

Quas dederis solas semper habebis opes.

Senec. potissimum lib.1. c.3. & 4. Apoc. 14. v.13 Martialis lib.5. epigr. 43.

CAPVT CI.

DE MISERICORDIA CORRIPIENTE.

Sequitur de misericordia corripiente, quæ maior est omni manuali & corporali. Hanc Dominus præcipiens exhiberi proximis, ait: *Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum*, &c. Omnia prosequere secundùm præceptum Domini, quod omnibus præcipitur custodiendum, & in omnes, & in omni crimine, prętor quàm in propria iniuria, & in causa sanguinis; & hoc totum ob misericordiæ custodiam. Item epist. ad Romanos cap. 1. in fine: *Qui cùm iustitiam Dei cognouissent, non intellexerunt, quia qui talia agunt digni sunt morte: non solùm qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.* Et 2. ad Cor. ca. 2. *Si quis autem contristauerit me, non me contristauit, sed ex parte, vt non onerem omnes vos. Sufficit illi, qui eiusmodi est, obiurgatio hæc quæ fit à pluribus: Ita vt è contrario magis donetis & consolemini, ne fortè abundantiori tristitiâ absorbeatur, qui eiusmodi est.* Et in eadem cap. 6. *Propter quod exite de medio eorum, & separamini ab eis dicit Dominus, & immundum ne tetigeritis, & ego recipiam vos.* Item 1. Corinth. cap. 5. *Expurgate vetus fermentum, vt sitis noua conspersio, sicut estis azymi.* Item ad Galathas cap. 6. *Fratres, si præoccupatus fuerit aliquis homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans teipsum, ne & tu tenteris.* Et item ad Ephesios cap. 4. *Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo, quoniam sumus inuicem membra.* Item Act. cap. 20. *Contestor vos hodiernâ die, quia mundus sum à sanguine omnium. Non enim subterfugi, quo minùs annuntiarem omne consilium Dei vobis.* Item Iob cap. 29. *Conterebam molas leonum,*

Matt. 18. 18. Ver. 32. Vers. 5. Ver. 17 Vers. 7. Vers. 1.

num, & de dentibus illius auferebam prædam. Item Parabol. cap. 24. *Erue eos qui ducuntur ad mortem; & qui traduntur ad interitum, liberare ne cesses.* Et Ierem. cap. 48. *Maledictus qui prohibet gladium suum à sanguine.* Et Genes. cap. 4. *Vbi est Abel frater tuus? Qui respondit, Nescio. Nunquid custos fratris mei sum ego?* Et Deuter. c. 22. *Non videbis bouem fratris tui, vel ouem errantem, & præteribis; sed reduces fratri tuo.* Item: De asino proximi subleuando. Item Ezechiëlis ca. 3. Item ad Ephesios cap. 5. *Magis autem redarguite. Quæ enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est & dicere.* Item Eccli. c. 19. Et c. 20. & 21. Et item: Incomparabiliter plus teneor diligere animam proximi, quàm corpus proprium. Item. Quòd probatio compassionis, exhibitio est correptionis, sicut dilectionis, exhibitio est operis. Item: Quia sanctior est copula vel cura animarum, quàm corporum. Item: Veri imitator sis Samaritani, qui vulnerati misertus est, nec eum præterijt, sicut Sacerdos & Leuita, sed curam eius egit. Item: Exemplo Domini, qui relictis nonaginta nouem ouibus in deserto, iuit quærere ouem centesimam, quæ perierat. Item: Pasce, non tantùm corporali, sed etiam spirituali cibo, fame verbi Dei morientes, &c. Item Ephesiorum ca. 5. *Estote imitatores Dei sicut filij charissimi, & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos: vt scilicet pro fratribus nostris animas nostras ponamus.* Nam & in hoc maximè charitatem eius cognoscimus. Si ergo quilibet pro loco & pro tempore tenetur *pro proximo animam ponere*, quod quidem verum est: multò magis debet eum corripere, quem viderit delinquere. Item 4 Reg. ca. 15. de Ozià. Item: Omnia quæ contra pessimam taciturnitatem inducta sunt, hîc induci possunt, vt ea, quæ maximè obuiant huic præcepto Dominico de corripiendo fratre.

Deut. 22. *Luc. 10* *Idem 15.* *Ioan. 15.* *Suprà cap 61*

CAPVT CII.

DE MISERICORDIA INTERCEDENTE PRO INIMICIS.

Sequitur de misericordia intercedente etiam pro inimicis, cuius, præter Dominum, & Protomartyrem Stephanum, egregium est exemplum Samuël intercedens pro Saüle, qui voluit eum occidere. Ob quam causam meruit Samuël, *quòd omnes à Dan vsque Bersabee cognouerunt, quia Samuël esset fidelis Propheta Domini.* Huius etiam mirabile exemplum exstitit Moyses, qui orans pro populo exasperante, eumque grauiter molestante, tenuit Dominum furentem, dicens: *Aut dimitte eis, aut dele me de libro vitæ.* Item Psalmus 105. *Et dixit Dominus, vt disperderet eos, si non Moyses, electus eius, stetisset in confractione in conspectu eius, vt auerteret iram eius, ne disperderet eos.* Noluit enim Moyses solus sine eis terram promissionis intrare. Vnde à Sanctis comparatur

Luc. 23 *Act. 8.* *1. Reg. 3.* *Exod. 32.* *Ver. 23*

paratur matri, quæ inuitata ad sollennes epulas, puero exposito, puta clamoso, sordido, & tædioso, sine eo non vult intrare, eligens magis cum filio foris ieiunare.

CAPVT CIII.

DE VISIBILI ET CORPORALI ET MANVALI MISERICORDIA, SIVE SVBVENIENTE.

Sequitur de visibili & corporali & manuali misericordiâ. Huius excellentissimum exemplum fuit Iob, qui cap. 29. ait: *Auris audiens beatificabat me, & oculus videns testimonium reddebat mihi, eò quòd liberâssem pauperem vociferantem, & pupillum cui non erat adiutor. Benedictio perituri super me veniebat, & cor viduæ consolatus sum, iustitiâ indutus sum, & vestiui me, sicut vestimento & diademate, iudicio meo. Fui oculus cæco, & pes claudo, Pater eram pauperum; conterebam molas iniqui & de dentibus illius auferebam prædam. Mœrentium eram consolator. Si, quod volebant, negaui pauperibus, si oculos viduæ exspectare feci; si comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex eâ, quia ab infantiâ meâ creuit mecum miseratio, & de vtero matris meæ egressa est mecum. Si despexi prætereuntem, eò quòd non haberet indumentum, & absque operimento pauperem: Si non benedixerunt mihi latera eius, & de velleribus ouium mearum calefactus est: Si foris, & extra tabernaculum meum mansit peregrinus: Si ostium meum viatori non patuit.* Aposiopesis est, quasi, si hæc, & hęc non feci omnium misertus, nec misereatur mei Deus. Item Ps. 34. *Domine quis similis tui, eripiens inopē de manu fortiorū eius, egenū & pauperem à diripientibus eum?* Misericordia sæpè adeò flagrat, vt, per pium & sanctum impetum, cæteris virtutibus, & maximè obedientię (de quâ legitur: *Quia Melior est obedientia quàm victima, & peccatum ariolandi est, nolle obedire*) non parcat: vt patet exemplo cuiusdam Conuersi, qui, prohibitus ab Abbate, datâ occasione & opportunitate temporis, indigentibus erogauit. Item Ecclesiastici cap. 29. *Propter mandatum assume pauperem, & propter inopiam eius ne dimittas eum vacuum.* Item Ecclesiastici eodem capite: *Qui facit misericordiam fœneratur proximo suo, & qui præualet manu mandata seruat.*

Ca. 31.

ἀποσιώπησις.

1. Reg. 15.

CA-

CAPVT CIV.

DE ELEEMOSYNA.

MIsericordiæ autem filia est eleëmoſyna. Circa quam videndum eſt, quis ſit eius effectus, quid dandum, & quomodò, & quo ordine, quantũ, qualiter & de quo, quibus, quot, & qualibus. De effectu eius ait Spiritus Sanctus in Eccleſiaſtico cap. 29. *Abſconde eleëmoſynam in ſinu pauperis, & ipſa orabit pro te ad Dominum, vt libereris ab omni malo.* Eſt enim eleëmoſyna vna alarum orationis, & ieiunium altera. Et item: *Sicut aqua extinguit ignem, ita eleëmoſyna extinguit peccatum.* Et item: *Eleëmoſyna viri, quaſi ſacculus cum ipſo, & gratiam hominis, quaſi pupillam* contra omnes hoſtes, *conſeruabit.* Et Dominus in Luca cap. 11. *Veruntamen, quod ſupereſt, date eleëmoſynam; & ecce omnia munda ſunt vobis.* Et item: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cùm defeceritis recipiant vos in æterna tabernacula.* Et Dauid Pſalmo 111. *Diſperſit dedit pauperibus, iuſtitia eius manet in ſæculum ſæculi.* Et Laurentius: Nam facultates Eccleſię, quas requiris in cæleſtes theſauros manus pauperum deportarunt. Quod hîc datur pauperi & egeno, à Chriſto recipitur in cælo. Vnde & ipſe ait: *Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.* Et item: *Qui vos recipit, me recipit.* Et item: Martinus adhuc cathecumenus, hâc me veſte contexit.

Eccli. 3. Ibid. cap. 17 ver. 18 Luc. 16 Conſule vitã apud Sur, die 10. Aug. Matt. 25. Idem 10, 30.

Quid autem ſit dandum, & quo ordine oſtenditur in Luca cap. 6. vbi ait Dominus: *Omni petenti te tribue*; rem, quam petit, ſi potes; ſi non potes, da calicem aquę calidę: quam ſi non habes, da calicem aquæ frigidæ. Quòd ſi nec frigidam, ſi malus eſt, da ei correptionem, ſi bonus, orationem. Nunquam enim deeſt iuſto quid det, qui in Domino omnium omnia poſſidet.

Vita apud Sur. die 11. Nouẽb.

Quantum verò dandum ſit Dominus per organum Ioannis in Luca cap. 3 oſtendens, ait: *Qui habet duas tunicas, det vnam non habenti, & qui habet eſcas ſimiliter faciat.* De duabus tunicis & eſcis ſimiliter diuidendis congruè & ſignanter datur præceptum; quia ſi vna diuidatur, nemo eâ veſtitur. In dimidia enim tunica, & nudus remanet qui accipit, & qui dedit. Neceſſaria ergo retine tibi & familiæ tuę, quæ verò ſuperſunt pauperibus diſtribue, etiam ex neceſſitate, pro loco & pro tempore, alioquin raptor eris. Hanc etiam mediationem bonorum diſtribuendorum pauperibus Apoſtolus in ſecunda epiſtola ad Corinthios oſtendit, dicens: *Non dico vobis, vt gratia veſtra & voluntas dandi eleëmoſynam alijs ſit remiſſio, vobis autem tribulatio; ſed vt ex æqualitate, veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat; vt & illorum abundantia, in ſpiritualibus, veſtræ ſit ſupplementum inopiæ, vt fiat æqualitas:* de qua ſcriptum eſt in Exodo de Mannâ: *Qui multum habuit non abundauit, & qui modicum habuit,*

Quid ſit dãdum. Ver. 30 Matt. 10. De quãtitate eleëmoſynæ. Cap 8. Ca 16.

non

non minorauit, ſed ſufficienter habuit. In ratione enim dati & accepti conſiſtit pax Ieruſalem, vt abundantes in temporalibus, ea diſtribuant pauperibus ſe magis abundantibus in ſpiritualibus, vt ſic communicantes temporalia & ſpiritualia æqualiter, qui multum habet in temporalibus non abundet, quia ſuper neceſſaria nil ſibi retinet, ſed æqualiter pauperibus diſtribuit: & *qui modicum habet* in temporalibus, non *minorauit* in eiſdem, quia ſufficienter ea ab alio recipit.

Sic de ſpiritualibus. Hanc æqualitatem bonorum ſupererogando exceſſit Martinus, cùm chlamydis ſuæ medietatem pauperibus dedit. Quem factum deformem pro truncato habitu, alij cœperunt deridere, alij altiùs gemere, eò quòd nihil ſimile vnquam eis contigiſſet. Sed & vnicam tunicam totam, quam in ouiculâ commendauit, pauperi dedit; cui Archidiaconus aliam, & ſtragulatam pro quinque denarijs emit. Bene autem & piè legenda tam Beati Martini, quàm Beati Nicolai ab operibus miſericordiæ, in quibus, ſicut viri miſericordiæ excellebant, contexitur in initio ſui; vt in hoc oſtendatur exſtitiſſe fundamentum totius religionis ipſorum. Vterque enim ſuper afflictos pia geſtabat viſcera. Vnde & Nicolaus tres virgines, ne pro inediâ, lupanari macularentur infamiâ, nuptui dedit. Erat enim in eius animo pietas eximia, & oppreſſis impendebat multa beneficia. Nolanus Epiſcopus ſuperaddidit, qui non tantùm ſua, ſed ſeipſum vendidit in ſeruitutem pro liberando filio viduæ à carcere, & captiuitate. Nos verò, nec hanc æqualitatem Apoſtoli diſtribuendarum rerum pauperibns, nec dimidiationem, vel totalitatem Martini ſequi & probare volumus, per opera ſcilicet, nec per verba; immò diſputando contradicimus, intendentes nos omnia poſſe poſſidere, & nulla ſuperfluè. Sed *Dominus non irridetur*, qui omnia creauit ad vſum omnium, non vnius tantùm.

Vide eius vitam loco ſuprà indicato. S. Nicolai vita eſt apud Sur. die 6. Decēb. Lib. 3. dialo. Beati Greg. cap. 1. Gal 6.

Qualiter ſit dandū.

Sequitur quibus & quot, & qualibus & qualiter dandū ſit. Quibus ergo? Omnibus ſi potes, ſed *maximè domeſticis fidei*, & inter hos magis indigentibus, & inter hos magis iuſtis: *Quia oculi Domini ſuper iuſtos*. *Diſperſit dedit pauperibus*, non ructantibus. Cæteras verò auctoritates ad hoc, ſuprà inuenies in titulo, qui ſcribitur: *Contra eos qui dant non indigentibus*. Ecce quibus, quot, qualibus, & qualiter dandum.

Gal. 6. Pſ. 33. Pſ. 111 9. Suprà c. 47.

De qualitate & cautela dādæ eleēmoſynæ

Circa verò qualitatem & cautelam dandæ eleëmoſynæ, hæc attendenda ſunt. Diſtributio: ne vni omnia dentur. *Diſperſit dedit pauperibus*: *Volo iſti, ſicut & tibi benefacere.* Neceſſitas, vt neceſſaria dentur, non ſuperflua: non lauta cibaria, niſi in neceſſitate ægritudinis. Hilaritas, ſine coactione. Vnde 2. Cor. cap. 9. *Vnuſquiſque pro vt deſtinauit in corde ſuo, non ex triſtitiâ, aut ex neceßitate. Hilarem enim datorem diligit Deus.* Coacta enim ſeruitia Deo non placent, ſed voluntaria. Vnde: *Voluntariè ſacrificabo tibi.* Qui dat ob verecundiam, vel improbitatem interpellantis vitandam, & rem, & meritum perdit.

Ibid. Matt. 20. Verſ. 7 Pſ. 53.

Solo enim intuitu Dei, non alicuius rei extrinsecæ, vt pretium & huiusmodi, danda est eleëmosyna.

Pietas autem dantis condit eleëmosynam, non quantitas dati. Item Exodi cap. 35 *Omnis voluntarius & prompto animo, offerat primitias Domino.* Item: Filij Israël mente deuotâ, voluntariâ, donaria obtulerunt Domino in fabricam Tabernaculi. Cùm autem artifices instarent operi, dixerunt Moysi: *Plus offert populus quàm necesse sit.* Qui iussit præconis voce ne quidquam vltrà offerrent in opere Sanctuarij: Item 1. Esdræ primo. Idem cap. 2. & 7. Hoc exactoribus obijciendum & consulibus, magistris, didascalis facietibus ad opus, cùm eleëmosyna, secundum preces & verecundiam exhortata, non sit approbanda, quia non est sincera.

Exod. 36. — 1. Esdræ 1.

Apostolus ad Philippenses: *Nulla Ecclesia mihi communicauit in ratione dati & accepti, nisi vos soli: Qui & Thessalonicam semel & bis in vsum mihi misistis: Et quia non quæro datum, sed requiro fructum abundantem in ratione vestrâ*, id est bonam & rectam voluntatem, quâ interior homo fœcundatur. Vnde Dominus in Euangelio, non dicit singulariter: *Qui recipit iustum*, sed addit: *In nomine iusti. Recipere iustum, datum est: In nomine iusti, fructus*: Heliam pauisse legitur coruus & Vidua. Sed coruus, qui non in nomine iusti, pauit *dato*: Vidua, quæ in nomine iusti, pauit *fructu. Hunc igitur fructum magis quàm datum requiro.* Qui enim dant, & non debitâ causâ, & non debito fine; vel inuiti, vel iustum postponentes, similes sunt coruo; ministri sunt, non habent fructum eleëmosynæ, sed ministerium tantùm.

Cap. 4. — Matt. 10,40. — 3. Reg. 17. — Phil. 4

CAPVT CV.

DE QVO SIT DANDA ELEEMOSYNA.

SEquitur; de quo sit danda eleëmosyna. De tuo scilicet, non de alieno. Vnde: *Honora Dominum de tuâ substantiâ*, non de aliena. Et Deuteronomij cap. 13. *Non adhærebit quidquam de anathemate*, quocumque, scilicet, quod separari debet à te, vel quod iustum est, vt separes à te, *in manu tuâ, vt misereatur tui Dominus*. Item cap. 7. *Non concupisces argentum & aurum, de quibus facta sunt; nec assumes ex eis tibi quidquam, ne offendas, propterea, quia abominatio est Domini Dei tui.* Item: *Agnus sine macula*, corporis, non velleris, præcipiebatur offerri Domino. Reliquas auctoritates & concordantias ad hoc, suprà in titulo, *De acceptione munerum illicitè acquisitorum.* Item: Exẽplo Martini Presbyteri Cardinalis pauperis, quia munera spernentis, cui, sicut & cæteris Cardinalibus, cùm Dominus Cancellarius misisset Romanæ Curiæ eulogiam & benedictionem, scilicet viginti libras in Natali Domini ad sollennizandum, respuit eas, quia de rapinâ & simoniacè acquisitæ erant. Qui etiam cùm sibi

Prou. 3. Ver. 17 — Exod. 12. v. 5. — Leuit. 1. v. 10 — Suprà c. 46.

commodatus esset equus, deficiente proprio à quodam Episcopo, cùm legatione fungeretur, noluit iuuare prędictum Episcopum in suâ causâ, nisi reddito sibi equo, & cognitâ causâ eius priùs iustâ. Item exemplo Stephani Abbatis Cysterciensis secundi, qui datos panes & caseos à Sacerdote, Conuerso suo; distribuit eos pauperibus & pueris, iudicans Monachos suos non debere eis, tanquam furtiuis & raptis vesci; cùm *dextera* Sacerdotum plurimorum & Archidiaconorum *repleta sit* hodie, & tunc etiam, *muneribus*: Et *Dextera eorum dextera iniquitatis*: qui in dextera, & pro his, quę sunt dextræ, rapiunt & accipiunt, entes peiores laicis fœneratoribus, qui in sinistra, & pro his, quæ sunt sinistræ rapiunt. *Ps. 25, 10. Ps. 143*

CAPVT CVI.

DE ORDINE DANDÆ ELEEMOSYNÆ.

NOtãdus est etiã quidã ordo in datione eleëmosynę. Sed vt altiùs ordiamur, distinguẽdę sunt species eleëmosynę. *Prima* igitur est Dei, cõsistẽs in creatione & recreatione nostra, in cõsolatione nobis exhibitâ per beneficia, in instructione per pręcepta, in emẽdatione nostrâ per flagella, deinde in collatione pręmiorũ in gloria. *Secũda* species est Christi hominis, qui in cruce seipsum obtulit Deo Patri hostiam viuam pro nobis adhuc inimicis suis. *Maiorẽ charitatem nemo habet, vt animã suam ponat quis pro amicis suis.* Seipsum etiam quotidie cum insignijs militiæ suæ reprę sentat Patri, pro nobis orans & interpellans, vt Aduocatus & frater noster in cælis. *Tertia* est hominis ad seipsum, *miserere animæ tuæ, primò placens* Deo. *Quarta* est hominis ad proximum, & multiplex. In correptione fratris, vt corrigat; in dimissione propriæ iniuriæ, in oratione pro ipso, in cõpassione, in consilij sancti datione, in cuiuslibet talenti commissi, siue corporalis, siue spiritualis, erogatione. Sed exhibitio corporalis eleëmosynæ nomẽ generale, ex vsu quidẽ propriũ, sibi vindicauit. In hac autem specie, scilicet corporali eleëmosynâ, quidam ordo attenditur. *Ioã. 15* *Eccli. 30.*

Prima enim, & sincera, & pura eleëmosyna est, de labore proprio. Vnde: *In labore & sudore vultûs tui*, non alieni, *vesceris pane tuo*, & alijs ad vescendum dabis, Et item: *Labores manuum tuarum, quia mãducabis, & bene tibi erit*. Exemplo etiam Apostoli, qui cibum manibus quæritabat. Qui etiam ait ad Ephesios cap. 4. *Qui furabatur, iam non furetur, magis autem laboret, operando manibus suis quod bonum est, vt habeat vnde tribuat necessitatem patienti*. Exemplo etiam Viduæ recusãtis sepeliri in camisia alia quàm in illâ, quàm neuit, & texuit. Secũdus gradus eleëmosynæ corporalis, est de patrimonio proprio, de quo potest fieri eleëmosyna; & si non adeò pura, vt prima, quam tamen colis sudore alieno, & homine vteris pro iumento. Tertius gradus est de patrimonio Cru- *Gen. 3. ver. 19* *Ps. 127*

 cifixi,

cifixi, cuius dispensatores, & quasi testamentarij sumus, non Domini. Vnde & minus propriè dicitur eleëmosyna. In omnibus tamen his par charitas, par præmium commendat, vel comparat, & commetitur. In hoc autem vltimo, nisi dispensatio iusta fiat, fures erimus & raptores. Et sæpè contingit res pauperum dari abundantibus & nepotibus Sacerdotum, nec abundant sed apoⁿriati sunt, quia:

Ouid. lib. I. Amoris elegiâ 10 id Festus Pompeius & Neuio citat.

Non habet euentus sordida præda bonos.

Et, malè parta, malè dilabuntur.

CAPVT CVII.

DE CAVTELA DANDÆ ELEEMOSYNÆ.

ADdendum prædictis, quòd etiam ad cautelam dandæ eleëmosynæ pertinet, scilicet, vt propriâ voluntate & promptâ, libero arbitrio, & propriâ manu, si potes, eleëmosynam distribuas: Exemplo Christi & Sanctorum multorum ministrantium in medio subditorum. Exemplo etiam Comitis Theobaldi, bonæ memoriæ, qui subtelares cum vncto, propriâ manu dedit pauperibus, hâc de causâ, vt & in eo lachrymæ compunctionis, & maior deuotio & humilitas crescerent, & vt pauperes affectuosiùs pro eo orarent, comparatâ sibi magis eorum gratiâ per humilitatis suæ obsequium.

Dum viuis, etiam pro te eroges, dum tempus est seminandi; quia mortuus rarum inuenit amicum. Nihil enim citiùs frigescit in corde, quàm amicitia mortui post mortem. Præparemus igitur nos ad ingressum regni, quia non nisi Præparati ingrediemur. *Præoccupemus faciem* iudicis *in confessione, & in Psalmis*; hoc est in bonis operibus & laudibus, *iubilemus ei*, antequam veniat; reminiscentes quia *vnumquodque quatuor animalium coram facie suâ ambulabat*, docentium, imitatores Euangelij sic ambulare. Exemplo etiam Apostoli, qui in anteriora se extendebat: & exemplo etiam animę simplicissimæ, dicentis; Quia eleëmosyna viui, est sicut lucerna lata coram homine; illuminat eum, ostendens ei quò vadat. Eleëmosyna verò mortui, est tanquam lucerna lata post tergum hominis non illuminans ei, quò minùs cadat in præcipitium.

Ps. 94. ver. 2. Ezec. 1 vers. 9 Phil. 3

Est autem hæc differentia, & inter opera pietatis sub lege facta: & opera pietatis facta sub Euangelio. Lex namque ait: *Frange panem esurienti*, &c. Vnde apud quosdam hic mos laudabilis inoleuit, vt de singulis panibus aliquid frangatur pauperibus.

Isa. 58 ver. 7.

Tobias etiam ait: Modicum habes, modicum dabis. Deus verò in Euangelio perfectionē pietatem præcipiens, ait: *Vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus*, non tantùm indigēti, sed & rapienti. *Vnde, si quis abstulerit tibi tunicam, da ei & pallium.* Vnde Eremita inquisitus, quis illum spoliâsset, ferè nu-

Tob. 4. Matt. 19. v. 21 Idē 5.

dus in ſemicinctijs ſuis ambulans, ait: Codex eſt iſte prædo cæleſtis, docens omnia dare pauperibus. Cui ille. Quomodò omnia dediſti, qui illum adhuc habes? Et ſtatim dedit. Item Apoſtolus 2. ad Cor. cap. 8. *Notam vobis facio gratiam Dei, quæ eſt in Eccleſijs, Macedoniæ ſcilicet: quod altißima eorum paupertas abundauit in diuitias ſimplicitatis eorum, quia ſecundùm veritatem teſtimonium illis reddo, quod ſupra virtutem primò voluntarij fuerint, cum multâ exhortatione obſecrantes nos gratiam & communionem miniſterij, quod fit in Sanctos.* Verſ. 1.

CAPVT CVIII.

DE COMMENDATIONE ELEEMOSYNÆ.

SEd quæ eſt cauſa tantæ commendationis eleëmoſynæ in Sacra Scriptura? Audi Apoſtolum 1. ad Timoth. cap. 4. *Quia exercitatio corporalis ad modicum eſt; pietas autem ad omnia vtilis eſt, habens promißionem vitæ quæ nunc eſt, & futuræ.* Non maceratio carnis, habitus incultus, crebræ vigiliæ, ieiunia aſſidua & arcta, auſteritas vitæ, & horror in facie te exhibent verum Philoſophum & Chriſtianum; ſed hæc ſunt ſigna eleëmoſynæ: ſi viſceribus pietatis affluas, ſi nihil concupiſcas, ſi nihil pertimeſcas, ſciens, quia *quæſtus magnus pietas cum ſufficientiâ.* Ad manum autem eſt quod ſat eſt. Habet autem pietas promiſſionem vitæ quę nunc eſt, & futuræ. Vnde: *Primùm quærite regnum Dei, & hæc omnia adijcientur vobis.* Et item: *Non vidi iuſtum derelictum, nec ſemen eius quærens panem.* Et item: *Centuplum accipient in hoc ſæculo,* id eſt *centies tantum*, id eſt, multiplicationem omnium quæ in mundo ſunt diuitiarum. Hæ enim nulli deſunt, qui eas non amauerit. Habet etiam promiſſionem vitę gratiæ. Vnde: *In cuſtodiendis illis retributio multa,* quia ſerenitas conſcientiæ & augmentum virtutum. *Gloria enim noſtra hæc eſt teſtimonium conſcientiæ noſtræ.* Habet etiam *promißionem vitæ* glorię, id eſt vitę glorioſæ, quæ in futuro erit, ſicut & præſentis; quia *vitam æternam poßidebit,* qui in præſenti opera miſericordię habuit. Et item: *Læua eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.* Et item: *Qui mihi miniſtrat me ſequatur, & vbi ego ſum, illic & miniſter meus erit.* Et item: *Eſuriui, & dediſtis mihi manducare. Venite ergo benedicti Patris mei, vt edatis & bibatis in regno eius: Et tranſiens miniſtrabit illis.*

1. Tim. 6. 1. Tim. 4. Mat. 6 Pſ. 36. Matt. 19. Marci 10. Pſ. 18. ver. 12 2. Cor. 1. 1. Tim. 4. Matt. 19. Cãt. 2. Ioa. 12 Matt. 25. Luc. 22 Luc. 12

CAPVT CIX.

DE MVNDITIA CORDIS.

Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Munditia cordis, ceu virtus generalis, omnes virtutes, omnia bona opera, & cogitationes complectitur. Quęcumque enim fidei & alijs virtutibus attribuuntur, in munditiâ cordis concluduntur, vt à qua ortum habent. Hęc cuilibet fideli neceſſaria eſt, ſine quâ non eſt ſalus. Vnde Salomon: *Omni cuſtodiâ cuſtodi cor tuum* mundum, quod quidem difficiliùs eſt, quàm corpus mundum cuſtodire: quia corruptâ mente corrumpitur corpus, & non è contrario, vt in fatuis virginibus. Magis igitur eſt neceſſaria munditia mentis quàm corporis. *Et quis gloriatur ſe mundum habere cor? Etiam in Angelis aliquid* immunditię, vel *prauitatis* in conſpectu Domini *inuentum eſt.* Et in Ezechiële cap. 3. ait Dominus: *Qui audit* corpore, *audiat* mente, *& qui quieſcit* in corpore, *quieſcat* in mente. Gregorius: Qui enim ſabbatizat in corpore, & non in mente, ei poteſt adaptari quod dicitur à Ieremiâ: *Viderunt eam hoſtes, & deriſerunt ſabbata eius.* Exteriùs enim *hypocrita & ſepulchrum dealbatũ*, interiùs autem hernioſus, & plenus ſpurcitijs. Summopere igitur & omni vigilantiâ cuſtodiendum eſt cor. *Non enim quod intrat in os hominis coinquinat hominem, ſed quod de corde exit*, vt furta, adulteria, homicidia, & omnia mala, ſimiliter & omnia bona; Vndè: *Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit*, ſed non niſi priùs corde mundato per fidem. Vnde Petrus; *Fide mundans corda eorum.* Munditiam igitur cordis Fides inchoat, Spes & Charitas eam conſummant. Et ait Dauid: *Cor mundum crea in me Deus.* Primò enim in eo creatum per vulnerationem naturalium, & ſpoliationem gratuitorum, quaſi deſierat eſſe. Vnde, quia ſine corde eſt, qui cor habet immundum, orans ait: *Cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum rectum*, quo cogitationes ad te, & ſecundùm beneplacitum tuum dirigam, *innoua in viſceribus meis.* Et Apoſtolus ait: *Renouamini ſpiritu mentis veſtræ.* Munditia autem cordis maximè eſt neceſſaria ſcholaribus accedentibus ad Sacræ Paginæ lectionem. Vnde Auguſtinus: In tam excellenti luce oculus rationis non figitur, niſi per munditiam fidei priùs purgetur. *Animalis enim homo non percipit ea quæ Dei ſunt.* Ob hoc donum Spiritus Sancti, quod eſt intellectûs, huic beatitudini, ſcilicet mũditiæ cordis, adaptatur, vt oſtendatur iſta debere coniungi, & ſe comitari: quia: *A mandatis tuis intellexi.* Sed de hoc ramuſculo mũditię in principio prędicationis noſtrę diffuſiùs diſputauimus. Hæc etiam virtus potiſſimè neceſſaria eſt Sacerdoti. Vnde Moyſes: *Mundamini, qui fertis vaſa Domini.* Sicut enim Abrahę ſacrificanti immundis volucribus deſcendentibus ſuper ſacrificia neceſſarium fuit flabellum,

Marginal notes: Mat. 5. — Prou. 4. v. 23. — Matt. 25. — Prou. 20. — Iob. 4. Ver. 27. — Hom. 12. in Ezech. — Thren. 1. — Matt. 23. — Matt. 15. v. 11. — Luc. 11 ver. 34 — Act. 15 — Pſ. 50. Ver. 12 — Epheſ. 4. — 1. Cor. 2. — Pſ. 118 — Suprà cap. 6. — Leu. 21 — Iſa 52. — Gen. 15 ver. 11

lum, quo eas abegit, sic & Sacerdoti ventilabrum fidei & munditiæ cordis, maximè dum sacrificio Altaris assistit: quando importuniùs insurgunt & infestant *muscæ morientes, perdere volentes suauitatem vngenti*, vt hoc flabello eas abigat, fidelemque ancillam custodiæ ostij deputet, ne latrunculi interficiant Isboseth. Sicque & *ostio clauso intrabit cubiculum suum orans ad Patrem.*

Eccl. 10, 1. 2. Reg. 4. Mat. 6

CAPVT CX.

DE PACE.

Beati pacifici, quoniam Filij Dei vocabuntur. Pax sicut consummatio omnium virtutum, meritò in catalogo beatitudinum septima & vltima ponitur, cui Sacra Scriptura maiora videtur attribuere, quàm cæteris virtutibus: quod per maiorem expressionem pręmij eius, quàm aliarum virtutum ostenditur; quia *pacifici, filij Dei vocabuntur*, cæteri *possidebunt regnum*: sed filij in vniuersum ius patris succedunt iure hæreditario. Est autem triplex pax: Temporis, Pectoris, Æternitatis. De primâ ad præsens nihil, quę tamen pluribus obest sæpè, quia propter eam resoluuntur: multis etiam prodest, vt infirmis. Secunda virtus est & meritum, tertia secundæ est præmium. Vt autem ostendat Dominus quàm necessaria sit saluti nostræ hæc virtus, & quantum appetenda à Christiana religione, ait Discipulis, & nobis in eis: *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis.* Quasi diceret. *Pacem relinquo vobis*, id est quasdam reliquias pacis, quia imperfectam, non permansuram pacem. Vnde nec addit: *Meam pacem*, sed pectoris, in pręsenti *relinquo vobis*: post quam, *pacem meam*, consummatam scilicet, & permansuram do, id est in futuro dabo vobis, *pacem*, scilicet ęternitatis, quia non dabit Deus pacem, nisi super pacem. Ideo etiam per Prophetam ait in persona iusti: *In pace* semiplenâ *dormiam*, dehinc in pace perfectâ, quę est *in idipsum* inuariabilis & perfecta, *requiescam*, perfectè quiescam. Pax enim pectoris in pręsenti imperfecta est, quia sępè turbatur. Fremit enim mundus, premit corpus, insidiatur diabolus.

Mat. 5. M: Ioa. 14 ver. 27. Isa. 27 Psal. 4. ver. 9.

Ob hoc etiam ait verus pacificus: *In mundo pressuras, in me autem pacem habebitis.* Et Dominus etiam, vt pacem mentibus fidelium firmiter insereret post resurrectionem, Discipulis *ianuis clausis*, eam ceu summam virtutum annuntiauit, dicens: *Pax vobis.* Ideo etiam Vicarius eius spiritualis, scilicet Episcopus, conuertens se ad populum in missâ, eam illi annuntiat. Ideo etiam nato Domino idem fecit Pastoribus, & simplicibus annuntiari per Angelum, primum & præcipuum gaudium, nuntium pacis dicentem: *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Ideo etiam in præcipuo Sacramento Ecclesiæ, scilicet in Sacramento Altaris, confectâ Eucharistiâ Sacer-

Ioã. 16 Ioã. 20 Luc. 2.

dos

Ioan.1 ver.29 dos cum Ecclesiâ dicit: *Agnus Dei qui tollis peccata mundi, miserere, miserere*, & vt perfectè misereatur, vno verbo concludens omnes miserationes eius, & summam, & effectum omnium virtutum, annectit: *Dona nobis pacem*. De quâ Apostolus loquens, ait: *Ipse est pax nostra qui fecit vtraque vnum*, ima summis, & terrena cælestibus reconcilians, pacem inter Deum & hominem reformans. Omnes enim eramus inimici Dei, eique inimicabamur, qui tamen semper dilexit nos. Inter hominem & hominem, Iudæum scilicet & Gentilem, mediator pacis fuit. Hominis etiam ad seipsum, qui à se diffidebat non existens in vno, in vnitate fidei & morum, cuius *arca* non *erat consummata in vno cubito*. Hominis etiam ad Angelum, cuius ruina per peccatum hominis dilata est reparari; qui etiam Angeli non ita obsequebantur hominibus ante aduentum Christi, sicut post; quasi offensi illis, eò quod Dominum suum offenderint. Solus diabolus non est reconciliatus, sed exclusus est ab hac pace, quia primus discordiam inter Creatorem & creaturam seminauit, in quo apparent etiam filij & imitatores eius, qui pacem non habent cum proximo, & ita nec cum Deo, nec cum seipsis. E contrà filij & imitatores Christi sunt omnes pacifici. Ob hoc Apostolus ad Romanos cap. 5. ait: *Iustificati igitur ex fide pacem habeamus ad Deum & ad proximum, per Dominum nostrum Iesum Christum.*

Eph. 2. ver. 14 — 1. Tim. 2. — Gen. 6. — Isa. 14

Hæc est virtus, quæ sola excellit in consortio & collegio Sanctorum, faciens pacificos, amabiles, sociabiles & tractabiles; adeo vt propter eam magis quàm propter cæteras virtutes, qui pacificus est, omnibus præficiatur & præponatur. Propter hanc nimis sibi vtilem Sponsa in Canticis orans, ait: *Osculetur me osculo oris sui.* Os osculans est verbum assumens, Os osculatum humana natura assumpta, ex quibus est electrum effectiuum pacis inter Deũ & hominem, homo Christus Iesus, Deus & homo. Ecce quanta pax debet esse hominis cum Deo, cui vnitus est per naturam hominis cum proximo: propter quam, naturam humanam, in vnitate summæ pacis, sibi vniuit. Propter hanc etiam ait Deus per Prophetam: *Inquire pacem & persequere eam*, ne à te elongetur. Et quomodò persequatur ostendens Augustinus, ait: Proijce pecuniam, vt emas tibi pacem, & cor tranquillum. Et Dominus: *Si abstulerit tibi tunicam, da ei & pallium*. Et: *Esto consentiens aduersario tuo in viâ*. Et Apostolus: *Redimentes tempus* & pacem pectoris, *quoniam dies mali sunt*, propter malitiam, quæ in eis exercetur. Et item: *Quare non magis iniuriam accipitis? Quare non magis fraudem patimini? Sed vos iniuriam facitis & fraudatis; & hoc fratribus*. Item Propheta inuitans nos ad pacem, ait: *Qui posuit fines tuos pacem, & adipe frumenti*, Ierusalem cælestis, in cuius finibus non erit nisi pax, & *domus vnius moris*: in finibus verò gehennæ, dolor & discordia. Vnde pro hac quasi sufficienti ad salutem, idem Propheta orans adiungit: *Rogate quæ ad pacem sunt Ierusalem, & abundantia* diligentibus te. Fiat pax in virtute tua, & *abundantia in turribus tuis*. *Propter fratres meos, & proximos meos loquebar pacem*

Cant. 1 vers. 1. — Ps. 33. ver. 15 — Mat. 5 — Eph. 5. ver. 16 — 1. Cor. 6. v. 7. — Ps. 147 ver. 14 — Ps. 67. — Ps. 121

cem de te, propter domum Domini Dei nostri, quæsiui bona tibi. Item: *Da pacem sustinentibus te, vt Prophetæ tui fideles inueniantur.* Item Apostolus ad Philippenses cap. 4. *Et pax Dei, quæ exsuperat omnem sensum, custodiat corda vestra & intelligentias vestras.* Idem etiam ostendens quàm necessaria sit pax saluti, omnibus, quibus scribit, sub hâc formâ scribit: *Gratia sit vobis, & pax à Domino Iesu Christo*, id est, tranquillitas mentis, sine qua non videtur Deus, quia *in hac pace factus est locus eius*; vnde *nec requiescet, nisi super pacificum & quietum.* Item Dauid: *Custodi innocentiam & vide æquitatem, quoniam sunt reliquiæ homini pacifico.* Non ait, Innocenti & iusto, quod posset dixisse: sed *pacifico*, ostẽdens conclusionem & summam aliarum virtutum esse in pace, sicut in domina, ad quam aliæ sunt appendiciæ & tendentes, sicut assеclæ & pedissequæ. Vnde, non ipsis, sed dominæ reliquias præmiorum (de quibus dicit: *Reliquiæ cogitationum diem festum agent tibi*) attribuit.

Eccli. 36. v. 18. Ver. 7. Rom. 1 ver. 7. Ps. 75. Isa. 66. Ps. 36. ver. 37 Ps. 75.

CAPVT CXI.

A QVIBVS PACEM HABERE DEBEAMVS.

DIctum est cum quibus debemus habere pacem, scilicet cum Deo, cum proximo &c. Nunc dicendum à quibus, scilicet, à carne propriâ, vt do metur *Dalila*, exemplo Apostoli, qui ait: *Castigo corpus meum & in seruitutem redigo.* Et Dominus: *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes.* A diabolo, vt *spirituales nequitias* vitemus in quantum possumus. A mundo, ne *sæcularibus, negotijs*, & mundanis actibus nimis dediti simus. Vnde Iethro ad Moysen in Exodo cap. 18. *Stulto*, inquit, *labore consumeris. Partire igitur onus tuum in plures, & Dominus erit tecum*, &c. Super hunc locum ait Augustinus: Manifestum est animum nimis humanis actionibus intentum Domino vacuari, quo fit tantò plenior, quantò in superna & ad æterna liberiùs extenditur. Et Salomon ait: *Fili, ne in multis sint actus tui*, etiam honestis, quia:

Imponit finem sapiens & rebus honestis.

Vide, ne ab omnibus ita habearis, quòd teipsum non habeas. Vide, ne ita profis proximo, quòd teipsum despicias. *Qui sibi nequam est, cui erit bonus? Quid prodest homini, si vniuersum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Pluribus intentus minor est ad singula sensus.* Sicut nimis comedere, ita nimis operari pro terrenis vitium est. Adstringas ergo, & redigas te ad vnitatem in quantum potes, quia *non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. In vno cubito consummata est Arca. Vnam petij à Domino hanc requiram. Vnum est tibi necessarium. Vnus tantùm sanabatur in piscinâ.* Hoc modo pacem habebis à mundo cum Apostolo, qui ait: *Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* Et non tantùm â mundo, sed etiam ab omni hoste, si præcepta Dei dilexeris & custodieris.

Iudic. 16. 1. Cor. 9. Luc. 12 Eph. 6. 2. Ti. 2. Lib. 2. q. super Exodũ q. 68. Eccli. 11, 10. Iuuen. Sat. 6. Eccli. 14. Matt. 16. Ps. 13. Gen. 6. Ps. 26. Luc. 10 Ioã 5. Gal. 6. ver. 14

dieris. Vnde: *Pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum*: Quia non scandalum patiuntur, nec faciunt, qui secundùm legem Dei viuunt, exponentes eam, non secundùm consuetudinem hominum, sed secundùm sinceritatem, & sine nubilo allegoriæ, simpliciter & nudè, vt ab ore Saluatoris emanauit. De cuiusmodi interpretibus dicitur: *Adhæsit lingua mea faucibus meis*. Item ad Hebræos ca. 12. *Pacem sequimini cum omnibus, & sanctimoniam, sine quâ nemo videbit Deum.*

Ps. 118 v. 165. Ps. 21.

CAPVT CXII.

DE EFFECTV PACIS.

SEquitur de effectu pacis. Ipsa est, quæ sola ædificat domum Domino. Vnde Dauid, *quia vir sanguinum erat, prohibitus est ædificare domum Domino*. Salomon verò, etsi flagitiosus, tamen quia sine bello fuit in pace pacificus, iussus est ædificare domum Domino. Ecce quàm abominabile bellum Domino cum domesticis fidei. Si igitur à prædictis pacem habes, pacificus es & ędificas templum Domino; sin autem, bellicosus & contra Dominum destruens templum eius. Sed & multum virtutis & auctoritatis supra cæteras virtutes contulit Dominicus sermo paci, directus ad Discipulos: *In quamcumque*, inquit, *domum intraueritis, dicite, Pax huic domui*. Non ait, Charitas, vel fides, mansuetudo, & huiusmodi, sit huic domui, sed *pax*; quasi concludens omnes alias virtutes in fasciculo pacis. Item Dauid: *Dominus diluuium inhabitare facit, & sedebit Dominus Rex in æternum*: quia contra hoc diluuium *Dominus virtutem dabit; benedicet* postea *populo suo in pace*. Et Sanctus Zacharias plenus Spiritu Sãcto prophetauit, & dixit: *Et tu puer Propheta Altissimi vocaberis*, &c. quia hæc, & hęc facies *ad dirigendos pedes nostros in viam pacis*, quasi in hoc opere pacis omnia opera eius concludens.

1. Paral. 22. 3. Reg. 5. Luc. 9. ver. 4. Ps. 28. ver. 10. Luc. 1. ver. 76. ver. 79.

CAPVT CXIII.

DE DVPLICI PACE.

EST autem pax Dei, & pax mundi: Prima duplex, quia pectoris. Vnde: *Pacem relinquo vobis*. Et Pax ęternitatis; vnde Apostolus: *Pax Dei, quæ exsuperat omnem sensum*. Secunda similiter duplex est. Est enim pax mundi ficta. Sed hęc proditorum & adulatorum est, de quâ dicitur: *Homo pacis meæ, qui edebat panes meos, magnificauit super me supplantationem*. Et Ieremias c. 38. *O Sedecia! Viri pacifici tui seduxerunt te, & praualuerunt aduersum te; demerserunt in cœno & lubrico pedes tuos*. Et item: *Pax, pax*, à Tyrannis, hæreticis, *& non erat*

Ioã. 14. Phil. lip. 4. Ps. 40. Ierem. 6. v. 14

erat Pax à falsis fratribus. Et item: *Non veni pacem mittere in terram*, quia hoc peccatum mortale est, *sed gladium*, quia in ore Sanctorum gladius & mors, in ore autem meretricis mel & lac. Et est pax mundi, scilicet prosperitas in pręsenti sine perturbatione. Vnde: *Mei autem penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei, quia Zelaui super iniquos, pacem peccatorum videns*. Hęc quidem à Deo est, sed sæpè per occasionem nocet, quia parit contemtum, resolutionem, & ignauiam. Vnde: *In pace, ecce amaritudo mea amarißima*. Et Poëta:

Matt. 10. v. 34. — Prou. 5 — Ps. 72. vers. 2. — Isa. 38

> *Nunc patimur longæ pacis mala, sæuior armis*
> *Luxuria incubuit, victumq; vlciscitur orbem.*

Ouidius l. 2. de arte amandi.

Quia:

> *Luxuriant animi rebus plerumque secundis.*

Et cætera:

> *Queritur, Ægysthus quare sit factus adulter:*
> *In promptu causa est, desidiosus erat.*

Ouid. 1. de Remed

Pro hac pace etiā habendâ sępè perit libertas & conculcantur virtutes; vnde nec pax est, vbi perit virtus. Vnde Iacobi c. 3. *Quæ desursum est sapiētia, primùm quidem*, per quam nec alia virtus perit, *pudica est; deinde pacifica, modesta*, suadibilis, *bonis consentiens, plena misericordiâ & fructibus bonis, non iudicans, sine simulatione. Fructus autem iustitiæ in pace seminatur, facientibus pacem*. Et Poëta ait:

Ver. 17

> ——— *Superi procul hanc auertite pacem*
> *Libertas cum pace perit.*

Et Cato videns, quia, *Omnia Cæsar erat*, & statum Reipùblicæ perire, ait: Si audetis ô Superi, sustinere Rempublicam, & libertatem Romanorum deperire, sustinebo quidem & ego, verùm pro eâ quidquid potero experiar: honestiùs iudicans libertatem trahendam esse in seruitutem, quàm ituram. E contrà Rex Ezechias mollissimum verbum, pessimum protulit cap. 39. apud Isaiam, non pręcauens libertati posterorum perituræ: *Fiat*, inquit, *tantùm, pax & veritas in diebus meis.*

Lucanus. l. 3 belli Pharsal. & loquitur de Iulio Cæsar. — 4. Reg. 20, 19.

CAPVT CXIV.

DE PATIENTIA.

B*Eati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam merces eorum copiosa est in cælo*. Septem tantùm sunt Beatitudines perfectæ consummantes *scalam Iacob*, de quibus iam diximus; verùm præter has restat Patientia, quæ octaua redit ad caput circuiendo, purificando, probando, & manifestando omnes virtutes. Sicut enim aurum in fornace, ita & hâc omnis virtus probatur. Vt autem ad hanc recurramus quotiens eâ opùs est, memores esse

Mat. 5 — Genes. 28.

debemus Dei patientiæ, quam commendans Propheta, vt in ea eum imitaremur, ait Psalmo 144. *Miserator & misericors Dominus, patiens, longanimis, & multum misericors.* Et Apostolus ad Romanos cap. 2. *O homo, qui talia agis: An diuitias bonitatis Dei, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? Ignoras, quoniam benignitas & patientia Dei te ad pœnitentiam adducit? Secundùm autem duritiam tuam, & impœnitens cor, thesaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei; qui reddet vnicuique iuxta opera sua. Ijs quidem, qui secundùm patientiam boni operis persliterunt, gloriam, & honorem, & incorruptionem, quærentibus vitam æternam.* Et Isaiæ capit. 43. *O Iacob, formaui te mihi in populum, in laudem; non me inuocasti Iacob, nec laborasti in me Israël. Sed seruire me fecisti in peccatis tuis, præbuisti mihi laborem de iniquitatibus tuis, Ego sum, ego sum qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor.* Item cap. 46. *Audite me domus* Iacob *& domus Israël, qui portamini à meo vtero, qui gestamini à mea vulua. Vsque ad senectam ego ipse, & vsque ad canos ego portabo; ego feci, & ego feram; ego portabo, & ego saluabo.* Ecce quanta patientia Dei in his omnibus verbis redolet. Vnde & ipse per Isaiam ait: *Vinea mea, quid vltra tibi debui facere, & non feci?* Iudicium est mihi tecum, quia in omni patientia mea, & bonitate mea, oblita es mei. Et vt viciniùs contemplemur capitis & Saluatoris nostri patientiam, animaduertamus, quia propter nos, & vt ipsius mereamur patientiæ habere documentum & exemplum, factus est patiens vsque ad flagella, verbera, sputa, opprobria, & mortem tolerandam. Vnde Isaias c. 50. *Ego non contradixi, retrorsum non abij. Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus, faciem meam non auerti ab increpantibus & conspuentibus in me. Ideo posui faciem meam vt petram durißimam, & scio quoniam non confundar.* Et cap. 53. *Non est ei species neque decor,* &c. Hæc omnia patienter sustinuit Dominus, vt & nos patientiam doceret. Cuius effectum nobis commendans, & quàm sit necessaria Christiano ostendens, ait: *In patientia vestra poßidebitis animas vestras.* In alijs virtutibus animas habemus, in hac eas firmiùs retinemus. Et Parabolarum cap. 16. *Melior est,* inquit, *patiens viro forti, & qui dominatur animo suo, expugnatore vrbium.* * *Animum Rege, qui nisi paret, imperat.* Apostolus autem *excellentiorem viam,* scilicet *charitatem,* ostendens in fronte diffinitionis eius, præ cæteris differentijs patientiam quasi substantialem & consummaturam differentiam & proprietatem eius posuit, dicens: *Charitas patiens est,* &c. Idem etiam 2. ad Corinthios c. 12. ait: *Etsi nihil sim apud vos, signa tamẽ Apostolatus mei facta sunt super vos* nõ dico in multitudine clientelæ, equorum, exactionum, & pompâ sęculi, *sed in omni patientia, in signis, prodigijs, & miraculis, & virtutibus.* Sic signum expressius Apostolatus sui, & quo semper erat ei opus, vt magis necessarium præposuit. Item in eadem cap. 6. *In omnibus exhibeamus nos sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in neceßitatibus, in vigilijs, ieiunijs,* &c. Et hîc patientiam præposuit. Et Dominus in Luca faciens sermonem de semine semi-

Esa. 5.

Collecta Ecclesiæ. Dominicæ Palmarũ.

Ca. 53.

Luc. 21

Prou. 16.

* Horatius.

1. Cor. 11 & 13.

1. Cor. 13.

Ver. 12.

nato, ait capit. 8. *Quod autem in terram bonam cecidit: hi sunt qui in corde bono & optimo audientes verbum retinent, & fructum afferunt in patientia.* Et Poëta:

Maxima virtutum patientia, pugnat inermis,
Armatosq́ solet vincere sæpe viros. — *Prudētius.*

Et item:

———— *Serpens sitis ardor arenæ*
Dulcia virtuti gaudet patientia duris,
Dulcius est quotiens magno sibi constat honestum. — *Lucanus de Catone l.10*

Item Iacobus: *Exemplum accipite, Fratres, exitus mali* pœnalis, *longanimitatis, laboris, & patientiæ, Prophetas, qui locuti sunt in nomine Domini. Ecce beatificamus eos qui sustinuerunt. Sufferentiam Iob audistis, & finem Christi vidistis.* Non ait, Finem Iob, quod posset, ne cumulatam prosperitatem post aduersa in præsenti cum Iob exspectaremus. De *fine* igitur *Christi*, vnde: *Domini Domini, exitus mortis*, addidit; qui vsque ad mortem, à natiuitate, aduersa & persecutiones sustinuit. Idipsum etiam de fine consummationis intelligitur. Christus enim per finem mortis, ad finem consummationis peruenit. Vnde: *O Stulti & tardi corde ad credendum! Nonne oportebat Christum pati, & ita intrare in gloriam suam?* Et te, si vis intrare in gloriam, per patientiam & passionem, oportet ingredi in eam. *Christus enim passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius*, &c. Et Hieronymus ait: Non nisi per patientiam impletur quod Scriptura dicit: *Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Et item: Quis Sanctorum sine patientiâ coronatus est? A cunabulis Ecclesiæ non defuit in ea iniquitas premens, & iustitia patiens. Et alia Scriptura dicit: Quanti meriti apud Deum quisque existat, illata contumelia probat. Item Hieron. ad Eustoch. Vt tibi cōpares patientiam, egredere paulisper de hoc carcere, id est corpore mortali, & depinge tibi ante oculos mercedem æternæ retributionis, *quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit*: & durior eris saxo & adamante: nisi patientiam habueris, omnes pœnas *nil reputans, vt Christum lucrifacias*: Quia: *Non sunt condigne passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis: Hoc tamen momentaneum passionis, maximum pondus gloriæ operatur in nobis.* Vnde Apostolus ad Romanos cap. 3. *Gloriamur autem in tribulationibus, scientes quoniam tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio verò spem*, &c. Et ca. 8. *Si autem quod non videmus speramus, per patientiam* aduersorum illud *exspectamus.* Idem: *Patientes estote ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei.* Item Psalmista Dauid, *Pro torcularibus* id est Ecclesijs, quę in præsenti sunt in torcularibus & pressuris, sicut vua, vt tandem defœcatæ per torcularia & purgatę reponantur, sicut vinum optimum, in cellario Domini, & ne Dominus obijciat: *Torcular calcaui solus, & de gentibus non est vir mecum.*

Cap. 5. ve. 10. — Ps. 67. ver. 21 — Luc. 24 ver. 25 — 1. Petri. 2. — Ep. ad Eustoc. de custodia Virginitatis — Mat. 11 ver. 12 — Greg. lib. 1. dial. c. 5. — In epitaphio Paulæ matris Eustoc. — 1. Cor. 2. — Phil. 3. — Rom. 8 — 2. Cor. 4. — 1. Thessal. 5. — Isa. 63.

Item: *Non est occultatum os meum à te, quod fecisti in occulto, & substantia mea in inferioribus terræ.* Item: *Custodit Dominus omnia ossa eorum, vnum ex his non conteretur.* Hæc virtus præ cæteris arreptitium curauit, arreptitio triũphauit. Eremita cùm venisset ad ciuitatẽ, vt venderet opuscula sua, præbente ei aliam maxillã percutiendã cùm vnam præbuisset, à quo dæmon exiens, huiusmodi vocem emisit: In sola patientia victus sum, hâc solâ amisi vas, quod firmiter possedi, & hæc est examen virtutum, & boni viri, quod non alia virtus.

Ps. 138
Ps. 33.

Qui enim ad iniuriam illatam, vel contumeliam modicam, vel magnam, incandet, intumescit, & crepat: huius virtutis expers est; similis scorpioni, qui calcatus aculeos suos vomit, arcuatoque vulnere pungit: non calcatus, minimè venenosus est, vel timendus transeuntibus. Eos enim liberè abire permittit.

Item Psalm. 37. *Ego autem tanquam surdus non audiebam, & sicut mutus non aperiens os suum; & factus sum sicut homo non audiens, & non habens in ore suo redargutiones.* Verba sunt Saluatoris, similiter cuiuslibet pœnitentis; vt sciat se non esse pœnitentem, nisi qui se sentit patientem triplici funiculo patientiæ: vt scilicet habeat patientiam contra contumeliam oris, contra damnum rei familiaris, contra etiam iniuriam proprij corporis. Non enim sufficit quòd contra vnum istorum habeas patientiam, nisi & habeas contra quodlibet, sicut & Christus, *qui cùm malediceretur, non maledicebat.* Cùm vestibus spoliaretur, cùm plagis cæderetur, cùm crucifigeretur, *factus est sicut agnus, qui coram tondente se obmutuit, & non aperuit os suum.* De hac patientiâ dicitur: *Patientia pauperum non peribit in finem.* Nescitur enim quis esse Christianus, antequam hoc triplici funiculo patientiæ accingatur, & probetur. Vnde satan ad Dominum ait. Iob cap. 2. *Pellem pro pelle, & cuncta, quæ habet homo, dabit pro anima sua: sed mitte manum tuam, & tange os eius & carnem, & tunc videbis quòd in faciem benedicat tibi.* Sed & si Iob nec sic probatus esset per iniuriam corporis, paratus tamen esset animo eam patienter ferre. Nunquam & ipse dicendus est habuisse patientiam contra iniuriam corporis, quam non sustinuit; Sed & si ante actum decessisset, nunquid tanquam impatiens iudicaretur? Multi animo patientes sunt, qui deficiunt tamen in ipso actu iniuriarum, videnturque priùs caruisse patientiâ. Vnde:

1. Pet. 2.
Matt. 27.
Isa. 53
Ps. 9.
Iob. 2. ver. 4.

Qui cecidit, stabili non erat ipse gradu.

Et domus ista quæ cecidit, non erat fundata supra firmam petram. Sanctus etiam Bernardus dicebat, quòd si immineret gladius capiti suo, crederet se deficere in Martyrio: Animũ tamen patiendi habuit. Nunquid autẽ tales impatientes iudicabuntur? Absit. Sæpe enim patientia lacessita iniurijs, perit; & sæpe, non habita priùs, inter pressuras datur, & crescit. *Occulta enim sunt iudicia Dei.* Patiens igitur est, qui *semet-ipsum abnegat, & quotidie tollit crucem suam, & sequitur*

Boëtius de Consol. lib. 1. Metro. 1.
Luc. 6. ver. 49
Rom. 11
Luc. 9.

quitur Christum. Crux quatuor modis tollitur. Hanc tulit Christus primò super humeros, quasi vestem, ad locum passionis, Secundò Simon Cyreneus in angaria, fortè pro accelerandâ passione Domini. Tertiò, duo latrones pro peccatis suis; sed vnus eorum pœnam culpæ commutauit in patientiam meritoriam vitæ. Circa quem quinque notanda sunt. Primum quòd seipsum accusauit, dicens: *Nos quidem digna factis recipimus. Sapiens in principio sermonis est accusator sui.* Secundum, quòd corripuit proximum, qui iustum blasphemauit. Tertium, quòd iustum commendauit, dicens: *Hic autem quid mali fecit?* Quartum, quòd veniam implorauit: *Memento mei, dum veneris in regnum tuum.* Quintum, quòd exauditus est in remissione peccatorum sibi factâ, & de beatitudine in proximo conferendâ: *Hodie*, inquit, *mecum eris in Paradiso.* Hic autem typum gerit cuiuslibet pœnitentis, qui in prædictis debet illum imitari. Quartò vicinius sibi tulit Dominus crucem, quia carni suæ confixam, & clauis consutam pro iustitiâ consummandâ. Vnde: *Et factus est Principatus super humerum eius.* Duo extremi modi, boni, quia pro iustitia. Primus est pœnitentium, per compassionem proximi, per carnis macerationem, per aduersorum patientiam, vt dicat pœnitens, *Stigmata Domini Iesu Christi in corpore meo porto.* Quotidie enim tollo crucem meam & sequor Christum. Hunc modũ vt habeat Ecclesia orat, dicẽs: Præsta Domine, vt volũtariâ castigatione peccata cohibentes, temporalibus pœnis maceremur potiùs, quàm æternis supplicijs deputemur. Hîc vre, hîc seca. Primus igitur est imperfectorum; eorum scilicet, qui sunt atomus testimoniorum Christi. Extremus est perfectorum, scilicet Martyrum, qui sunt *aceruus testimonij*. Duo medij modi portandi mali sunt nisi quis pœnam culpæ conuertat in testimonium patientiæ. In angaria autem portatur crux triplici de causâ. Vel pro seruili timore, vt seruus; vel pro verecundiâ, vt multi Claustrales, qui verentur egredi claustrum propter verba hominum: pro laude etiam humanâ, vt hypocrita.

Matt. 27.

Modus 1. ferendi crucẽ.

2.

3.

Luc. 23

Prou. 18.

Luc. 23

4.

Isa. 9.

Gal. 6. ver. 17

Collecta Ecclesiæ feriâ 6. infra hebdo. passionis

Genes. 31.

Sicut igitur diximus, contra triplicem persecutionem triplex est obijcienda patientia. Qui enim verba conuicij non sustinet, quomodò damna rei familiaris sustinebit? Qui nec damna, quomodò mortem & tormenta? Ad patientiam verborum etiam Philosophus adhortatur, dicens: Æquo animo sustinenda sunt imperitorum conuitia, & ad honesta vadenti, contemtus eorum contemnendus est. *Vbi contemtus iuuat.* Et item: Quid refert an * garciones isti superiùs an inferiùs intonent? sicut in posteriori parte, sic fœtent & in ore: Ideoque & verba eorum, vt stercora contemnenda per patientiam. Nec cures si à talibus contemnaris, quia spernere mundum, spernere nullum, spernere sese, spernere se sperni, quatuor hæc bona sunt, sed vltimum maius. De secunda & tertia patientiâ ait Apostolus ad Hebræos cap. 10. *Spectaculum opprobrijs & tribulationibus facti, rapinam bonorum vestrorum suscepistis cum gaudio, cogno-*

Senecã libro de cõstãtia.

** Vide notas.*

scentes

ſcentes vos habere meliorem, & manentem ſubſtantiam. Noli te itaque amittere confidentiam veſtram, quæ magnam habet remunerationem. Patientia enim vobis neceſſaria eſt, vt voluntatem Dei facientes, reportetis promiſsionem. Et cap. 12. ſubiungit: *Tantam igitur habentes nos impoſitam nubem teſtium, deponentes omne pondus, & circumſtans nos peccatum, per patientiam curramus ad propoſitum nobis certamen, adſpicientes in auctorem fidei & conſummatorem Ieſum, qui propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem, confuſione cōtemtâ. Recogitate ergo eum, qui talem ſuſtinuit à peccatoribus aduerſus ſemetipſum contradictionem, vt non fatigemini, animis veſtris deficientes. Nondum enim vſque ad ſanguinem reſtitiſtis aduerſus peccatum repugnantes.* Nondum cum Chriſto dicere poteſtis: *Calicem ſalutaris accipiam*, cùm tamen ſola ſit digna retributio, vbi ſanguis ſanguine recompenſatur. Tria autem iuuant patientiam gratiæ, ſcilicet patientia naturalis, quæ eſt ex ſtrenuitate quâdam naturali, conſuetudo, & promiſſio præmiorum. Patientiâ naturali, patiētem laborum inuenit Alexāder exercitū ſuum, cùm eum probaret, ducens illum ſub torridâ zonâ per dietam ſine potu; vſque ad fluuium quendam. De hac etiam ait quidam iuſtus: Homo eſt animal patientiſſimum laborum, quod plus ferre poteſt quàm putet; ſed facilium tædium nobis omnia fecit difficilia; quę quia non ſint difficilia, ea timemus, ſed quia ea timemus, ideo ſunt difficilia. Conſuetudo etiam maximè iuuat. Vnde: Quod malè fers, aſſueſce, & leuiter feres. Et Tullius in Officijs ait: Eligenda eſt vnicuique ratio vitæ, hanc conſuetudo faciet dulciorem & magis tolerabilem. Sed noſ. ipſos delicijs eneruauimus & reſolutos fecimus, vt nec etiam Chriſtianos labores & agones tolerare poſſimus. Maximè autem nobis obijci poteſt, quòd patientiâ gratuitâ, & pro tanto præmio, non poſſimus ferre ea, quæ perpeſſi ſunt Ethnici patientiâ naturali, & ſæpe pro causâ inhoneſtâ. Vnde Philoſophus: Exſilium Metellus fortiter tulit, Rutilius etiam libenter. Alter vt rediret Reipublicæ præſtitit, alter reditum ſuum Sullæ negauit, cui nihil tūc negabatur. In carcere Socrates diſputauit, & exire (cùm eſſent qui promitterēt fugam) noluit: remanſitq́; vt duarum grauiſſimarum rerum hominibus metum demeret, mortis, & carceris. Mutius ignibus manum * appoſuit. Acerbum eſt vri; quantò acerbius, ſi id te faciente patiaris? Vides hominem non eruditum, nec vllis præceptis contra mortem aut dolorem ſubornatum, militari tantùm robore inſtructum, pœnas à ſe irriti conatûs exigentem, qui nec antè remouit nudis oſſibus fluentem manum, quàm illi ignis ab hoſte ſubductus eſt. Facere aliquid in illis caſtris fœlicius potuit, nihil fortiùs. Vide quantò acrior ſit ad occupanda pericula virtus, quàm crudelitas ad irroganda. Faciliùs Porſena Mutio ignouit quòd voluerat occidere, quàm ſibi Mutius, quòd non occiderit.

Pſ. 115

Legēdus Quintus Curtius & alij qui geſta Alexādri Magni conſcripſerunt.

Seneca ep. 24.

** M. impoſuit.*

Simile verbum inuenitur in Legenda B. Vincentij, qui ait: Plus inuenio me poſſe pati dum torqueor, quàm poſſis inferre ipſe qui torques. Idem ep. 4.

Diffi-

Difficile eſt, inquit, animum perducere ad contemtum animæ: quod abſit maximè pro honeſtate. Nónne vides quàm ex friuolis cauſis contemnatur? Alius ante fores amicæ laqueo ſe ſuſpendit: alius ſe præcipitauit è tecto, ne Dominum ſtomachantem diutiùs audiret: alius ne reduceretur à fuga, ferrum adegit in viſcera.

Seneca ep. 4.

Et notandum quòd eſt patientia naturæ, & patientia gratiæ (vt diximus) & patientia culpæ, quæ potiùs remiſſio dicitur. Hæc eſt aſinina patientia, ferre ſcilicet non ſuſtinenda, cui opponitur ſancta & bona impatientia: de qua Ieremias inflatus ait cap. 20. *Et factus eſt ſermo Domini in corde meo, quaſi ignis æſtuans, clauſuſq; in oſsibus meis, & defeci, ferre non ſuſtinens contumelias & terrorem multorum.* De hac dicit Iſaias: *Et ipſa indignatio auxiliata eſt mihi.* Hâc Phinees percuſſit pugione coëuntes: hâc Moyſes armatus interfecit idololatras *à porta in portam pergens, ne* totus populus periret: hâc Samuël interfecit Amalech, reſeruatum à Saüle contra præceptum Domini. Hoc Zelo Petrus morte percuſſit Ananiam & Sapphiram: Simoni etiam Mago maledixit: *Pecunia tua tecum ſit in perditionem.* Hâc Dominus eiecit vendentes *& ementes de templo.* Legitur enim: *Zelus domûs tuæ comedit me,* &c. De hoc legitur: *Defectio tenuit me, pro peccatoribus derelinquentibus legem tuam.* Et: *Tabeſcere me fecit zelus meus.* Et item: *Quis infirmatur, & ego non vror?* &c. Et item: Parati reuincere omnem inobedientiam & contradictionem. Et in Ezechiële: *Spiritus Domini irruit in me.* Et in Eccleſiaſtico cap. 2. *Omne quod tibi applicitum fuerit,* &c. Item ibidem: *Væ his qui perdiderunt ſuſtinentiam* &c. Et Eccleſiaſte cap. 7. *Ne ſis velox ad iraſcendum:* &: *Melior eſt patiens arrogante.* Parabolarum c. 14. *Qui patiens eſt, multâ gubernatur prudentiâ.* Ibidem cap. 16 *Melior eſt patiens viro forti, & qui dominatur animo ſuo expugnatore vrbium.* Et: *Melius eſt humiliari cum mitibus, quàm diuidere ſpolia cum ſuperbis.* Item parabolarum cap. 19. *Doctrina viri per patientiam noſcitur.* Ibidem: *Qui impatiens eſt, ſuſtinebit damnum.* Iacobi cap. 1. *Beatus vir qui ſuffert tentationem,* &c. Idem cap 5 *Ecce beatificamus eos qui ſuſtinuerunt,* &c. 2 Regum cap. 15. Dauid nudis pedibus fugit à facie Abſalom. Item ca. 16. In quo Semei maledicit Dauid, & Dauid non patitur ſe vindicari.

Ca. 63. Nu. 25 Exod. 32. 1. Reg. 15. Act. 5. Ibid. 10. Act. 8. Matt. 21. Pſ. 68. Pſ. 118 Pſ. 118 2. Cor. 11 2. Cor. 10. Ezech. 11. Ibid. Eodem capit.

CAPVT CXV.

DE QVATVOR VIRTVTIBVS * CARDINALIBVS.

* Principalibus.

SIcut ſeptenarius ſeptem Beatitudinum eſt numerus, & quindenarius quindecim graduum; ſic quaternarius perfectus & ſolidus quatuor Cardinalium virtutum eſt numerus, ſcilicet *Prudentiæ, Fortitudinis, Temperantiæ,* Mat. 5

& *Iustitia*. Est autem prudentia prudens & dispositissima electio, quâ transitorijs æterna, vitijs virtutes, exsilio patriam, seruituti libertatem præferimus. De qua electione Augustinus ad Macedonium ait: Virtus, inquit, nihil aliud est quàm diligere id quod diligendum est: Id autem eligere, quod eligendum est, prudentia est: nullis inde auerti molestijs, fortitudo est: nullis illecebris inde auerti, temperantia est: nullâ superbiâ inde auerti, iustitia est.

Ep. 52.

Porrò his paucis ostensa est vitæ perfectio Christianæ. Hęc ea quadriga est, *quam non habentes hic manentem ciuitatem futuram inquirunt*.

Hebr. 13.

Beatus quidem currus, quo Thesbites Helias euectus in cælum, mortem distulit, sed non euasit. Hic est autem multò beatior, quam quisquis adscenderit: *Mortem non gustabit in æternum*. Illum quoque figuralem igneum nisi prius hunc adscenderet Propheta, non inueniret.

4. Reg. 2. Ioã. 8.

CAPVT CXVI.

DE PRVDENTIA.

HVius salutaris vehiculi prima rota & pes, est prudentia, quâ diligenda à non diligendis, & à noxijs vtilia, separamus. Scire autem distinguere inter prudentiam, discretionem, & scientiam, inter septem dona Spiritus-Sancti, inter opera virtutũ, virtutes & radices earum, difficillimum est. Omnes enim pariter mellificãt mel cæleste; Prudẽtia autẽ omni virtuti & bono operi se admiscet: omnẽ circuit, moderatur, modificat, consummat & perficit. Hanc commendans Dominus, ait: *Estote prudentes sicut serpentes & simplices sicut columbæ. Fidelis seruus & prudens quem constituit Dominus super familiam suam. Prudentes virgines acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus*; fatuę non, quia imprudentes. Et Dominus in Leuitico cap. 2. ait: *Quidquid obtuleris sale condies: in omni oblatione offeres salem. Honor Regis iudicium diligit*. Et Petrus primâ Epistolâ cap. 4. ait: *Estote itaque prudentes, & vigilate in orationibus*. Et Ecclesiasticus ca. 20. *Homo prudens placebit Magnatibus*. Et Apostolus: *Rationabile sit obsequium vestrum*, ne quid nimis vel parum. Vnde Ecclesiaste cap. 7. *Noli esse iustus multum; quia est iustus, qui perit in iustitia sua*. Et Parabolarum c. 18. *Cor prudens possidebit sapientiam*: Et cap. 16. *Qui sapiens corde est, appellabitur prudens*: Et ca. 9. *Scientia Sanctorum est prudentia*. In concilio etiam Sanctorum Pallidorum, cùm Macharius in symbolo virtutum paritoriam suam apposuisset sobrietatem, alius ieiunium & abstinentiam, alius vigilias crebras, & huiusmodi: Antonius, Princeps Eremitarum, discretionem, quâ omnes aliæ condiuntur apposuit.

Matt. 10. Luc. 12. Matt. 25 v 4. Ps. 98. Rom. 12. v. 1. Eccl. 7.

Capvt CXVII.

DE FORTITVDINE.

SCimus autem plerosque virtutem professos, & qui per prudentiam eligendum elegerant, aduersitatum defecisse incursu, v. g. Filij Israël prudenter elegerunt exire de Ægypto, quia iuxta consilium Domini, eiusque præceptis obedire prudenter proposuerunt, sed in deserto sitis molestias impatienter sustinuerunt. Qui etiam inter hostium incursus, inter iniurias itineris ollas carnium desiderauerunt, ad pepones & allia Ægypti reuertentes, cùm posteriorum deberent obliuisci, & in anteriora se extendere. Sic plerosque Claustrales frangit aduersitas, & sicut scriptum inuenies; nisi ad nutum cuncta suppetant, minimis quibusque prosternuntur. Quos dũ paupertas vrit, dũ contemptus excruciat, dum sublimes & splendidos adspiciunt, quos, aut electione fecerunt hęredes, aut lege, ad fastiditas reuolant diuitias, ademptam sibi gloriam conquæruntur, suis inuident: & quod magnum susceptæ Religionis est dispendium, dum ad modica suspirant, quæ reliquerunt, quanta pro relictis exspectant, non attendunt. Tales profectò bona, quę diligenda sunt, inutiliter eligunt, dum prædictis exterriti procellis, ad non diligenda mentem reducunt.

Exod. 16. Num. 11.

Adhibenda est igitur prudentiæ fortitudo, vt ad tenendum, quod prudenter eligimus, insurgentibus molestijs fortissimè reluctemur. Hâc virtute Paulus stimulo carnis & Angelo satanę resistebat. Hâc in carceribus, hâc in omnibus angustijs, quas ad Corinthios enumerat, armabatur, cùm dicebat: *Quando enim infirmor, tunc fortior sum*, & potens. Quę igitur erit differentia inter patientiam & fortitudinem? Patientia consistit in tolerando aduersa, fortitudo in resistendo & agendo contra mala. Hâc virtute Dauid in aduersis innocentiam seruauit, eâdem persequenti se Saüli pepercit; eâdem, audita morte filij sui quem genuit de Bethsabee, consolatus est, & comedit. Ad hanc quoque necesse est nos confugere, cùm diuersis tentamur. Aduersis enim vsque ad victoriam difficile resistitur, nisi prudentię fortitudo copuletur. Hanc Deus commendans, ait: *Estote fortes in bello. Cùm fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt omnia quæ possidet. Sed mulierem fortem quis inueniet? Procul & de vltimis finibus pretium eius. Fortis autem vt mors dilectio.* Et 1. Petri cap. 5. *Aduersarius vester diabolus circuit, quærens quem deuoret cui resistite fortes in fide.* Et Parabolarum ca. 10. *Substantia diuitis, vrbs roboris eius; & quasi murus validus circumdans eum.* Et cap. 12. *Manus fortium dominabitur, quæ autem remissa est, tributis seruiet.* Et c. 10. *Manus fortium parat diuitias.* Et Eccli. c. 30. *Melior est pauper sanus & fortis viribus, quàm diues imbecillis, & flagellatus malitiâ.*

2. Cor. 12. Ibid. ve. 10. Patiētia à fortitudine distinguitur. 1 Reg. 24. 2. Reg. 12. Luc. 11 Prou. 31. Căt. 8.

CAPVT CXVIII.

DE TEMPERANTIA.

HIs inuicem coniunctis temperantia necessariò supponitur, virtutem seruatura in prosperis; quæ ex fortitudine seruata est in aduersis. Virtuti nihil æquè noxium est, quàm voluptatis admixtio in concessis. Negligenter cauetur hostis, cuius ingressus pacificus exspectatur. Sic plerumq; bonum corruit propositum, cùm mens minùs illecebris aduersatur, & refugit, cùm prosperitate resoluitur, cùm impensam reuerentiam diligit, cùm insolitis insolescit. Hoc luxu & lapsu intemperãtiæ recessit à Deo dilectus Dei, de quo dicitur: *incrassatus est dilectus, & recessit, & recalcitrauit impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem suum, & recessit à Deo salutari suo.* Temperantiâ etiam Dominus, ad instruendum nos, declinauit turbas volentes eum rapere, & statuere eum sibi in Regem, recusans oblatæ dignitatis fastigia. Ne qua igitur oblectamenta fructum tibi Religionis extorqueant, temperantię fines, tum in illecebris, tum in prosperitate (Puta famâ, facundiâ, genere, dignitate, opibus, & huiusmodi) tum in virtute & bonis operibus excedere formida. Temperantia siquidem plerumque infra licitum & bonum quiescit, vltrà nunquam progreditur: ea si desit, cæteræ virtutes, vel decidunt à summo, vel ad summum non adscendunt, sed sæpè sunt in vitio. Sine hâc enim vsus cuiuslibet virtutis impetus est, non ratio:

Deut. 32.

Ioã. 6.

——— *Malè cuncta ministrat*
Impetus.

Statius l. 11. Thebaidos

Temperantia metitur vires, & à medio non recedit. Vnde & nunc remissa intendit, nunc ardua moderatur; sic ipsa virtutes perennat, perficit, & ad prę-mium vsque perducit. Per hanc *Imponit finem sapiens & rebus honestis*, finem scilicet castigationis. Hæc est enim frænum & fascia matronalis, quâ constringuntur & reprimuntur vbera lacte nimis abundantia. Hæc in præfato curru tertium sibi locum defendit, præparata aduersus luxus, omne superfluum, & latrociniis occursura voluptatum.

Iuuen. Sat. 6.

Hâc tibi paulatim succidenda est deliciarum consuetudo, reijcienda obsequiorum sedulitas, festiui cultus & odores peregrini penitus dediscendi. Qui dum tibi apud alios, vel ab alijs apud te malè placerent, integritatem vulnerat animorum. Vsus ægrè dediscitur, ab eo autem præcipuè difficillimum est reuelli, qui multo nos tenuit tempore, multâ placuit voluptate, ex quo grauior hostis nos exspectat. Hostem appello, frequentatas à cunis delicias, gratiam mariti, sobolis, obsequiorum diligentiam, & quamcumque fœlicitatem temporalem, quę temperantiâ castigantur & coërcentur; cùm incipit homo

homo propter prædicta extolli, ſed hoc officium eſt iuſtitiæ, ſcilicet cohibere ſuperbiam. Diſtat tamen inter officium iuſtitiæ, & officium temperantiæ, ob quam etiam homo ſæpè ſuperbit, quam ſuperbiam refrænat iuſtitia. Illecebris igitur per temperantiam ſimiliter licitis, ne in his modum excedamus, inutiliter aliquid agendo reſiſtimus. Hæc à quibuſdam dicitur ſobrietas, ab Apoſtolo dicitur modeſtia: *Modeſtia veſtra nota ſit omnibus hominibus.* A quodam ſapiente modus, ſicut fortitudo à Philoſopho magnanimitas. *Phil. 4*

CAPVT CXIX.

DE IVSTITIA.

ACtum fortè putas, & plenam iactas victoriam, ſi nulla moleſta, nulla læta propoſitum tibi Religionis extorſerint. Sed malè te decipis, & inanem ſomnias valetudinem, ſi nondum ſuperbiæ tumores, iuſtitiæ, id eſt humilitatis (quę vnicuique reddit quod ſuum eſt) de ſe non præſumens, nihil habere proprium, nihil perfectum, & quod habet amittere poſſe recogitans, cataplaſmate ſuperſederunt. Superbiâ totum virtutis corpus inficitur, vitale columen emarceſcit, formoſa quæque deformantur. Superbia natione cæleſtis, ſublimes appetit mentes, & velut ad proprios ortus reuolans in gloriam & puritatem hominum irrumpit, quæ à gloria & puritate prorupit Angelorum. Ea priùs in cælis, dehinc in terris triumphans: ſicut Angelis tota innata eſt, vt ab eis non recederet, ſic homines infecit, vt à Deo ſepararet; & quæ deiecit Angelum & hominem, Deum tentare adijcit, vt quem videbat ſimilis conſortem naturæ, conſortem faceret & ruinæ. Prima hæc & vltima pernicies ante omnia vitia ſuperauit, & poſt omnia ſuperatur. Nam poſtquam fidelis anima de abyſſo vitiorum emergens, ſalutare virtutum culmen adſcendit, velut ex inſidijs proſilit & occurſat elatio, totum domus Domini ædificium concuſſura ad ruinam, quod ſurrexerat ad conſummationem. Quid enim pernicioſius iuſto, quàm quòd iuſtus videri deſiderat, & quòd ad ſalutationes in foro hilareſcit & exſultat, quòd adulatorio fauore demulcetur, quòd penè diffitens hominem, æqualem ſe ſuperis metitur & mentitur, qui dum malè gloriatur & præſumit quod non eſt, in confuſionem proſternitur & amittit quod eſt: tantoque fit à Deo per parietem ſuperbię remotior, quantò ſibi videbatur per virtutum celſitudinem propinquior. Vnde: *Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis.* Vides igitur quanta morum dilapidatio ſit ſuperbia, & quàm neceſſaria in bene geſtis humilitas. Sine humilitate per prudentiam eligere quod diligendum eſt, erronea diſcretio eſt: aduerſa per fortitudinem ſuperare, iactans victoria: illecebris per temperantiam reſiſtere, temulenta ſobrietas. Vnde ijs neceſſe eſt quartam rotam coniugari,

Vide ſuprà c. 10.

Pſ

Ep. 52. iugari, quam velut omnium completionem clausulamque virtutum Augustinus iustitiam nominauit, quâ currus Domini, quo adscenditur in cælum perficitur, quo perdita ouis ad gregem refertur, quo granum in horreum Domini ducitur, vel infertur. Hæc sunt flumina Paradisi quatuor, quibus terra cordium nostrorum debriata & rigata, *fructum affert in patientia*. Hi sunt quatuor anguli domus Iob, in quam ventus irruens septem conuiuantes filios oppressit. Sic & domus conscientiæ & bonæ voluntatis, fulta quatuor virtutibus, inundante tentatione & irruente in eam, sæpè domum euertit, enecans & suffocans septem dona Spiritus-Sancti, quæ in ea nutriebantur. In nullo igitur præsumas, sed & fundatâ domo tuâ supra firmam petram, pauidus clama cum Petro: *Domine saluum me fac*. Et contra omnem tentationem huic funiculo triplici adhæreas, scilicet vt nihil de te præsumas, sed *iacta cogitatum tuum in Dominum*. Nihil de Deo diffidas, sed confirma cor tuum in salutari tuo; nihil in te, sed in Deo, glorieris & exsultes. *Qui gloriatur, in Domino glorietur*. *Absit mihi gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi*. De hoc funiculo flagellum memineris faciendum, quo eijciatur de templo pectoris tui secularium strepitus, & turba voluptatum, per quod deliciarum prurigo diffugiat, mollities contemnatur, varietas ferculorum despiciatur, gemmarum fulgor & operosa vasa conculcentur, fastus decidat generis & potestatis; Reges palatio, cilicium lino, fauori contemtus, obsequijs iniuriæ præferantur. Talibus oblectatus studijs erit tibi fructus laboris Deus, in quo omnia bona consequêris, qui pascet & satiabit te in æterna gloria sua.

(Gen. 2. Luc. 8. Iob. 1. Mat. 7 Matt. 14. Ps. 54. Ps. 12. 1. Cor. 1. v. 31 Gal. 6. v. 14 Matt. 21.)

CAPVT CXX.

DE VERITATE.

Diximus suprà de facie naturæ, de facie etiam gratiæ, ad quam pertinet veritas, quam necesse est habere eum, qui Christum auctorem veritatis imitari voluerit. Hęc commendatur in Christo capite, qui de se ait: *Ego sum Via Veritas & Vita*. Via in exemplo, Veritas in promisso, Vita in pręmio: vel Via conuersationis Sanctæ, Veritas cęlestis & spiritualis doctrinę, Vita beatitudinis ęternæ. De eo etiam dicitur: Quia *Veritas de terrâ orta est, & iustitia de cælo prospexit*. Et: *Misericordia & veritas obuiauerunt sibi. Propter veritatem præcedentem & mansuetudinem & iustitiam. Principium verborum tuorum veritas*, &c. *Sermo tuus veritas est*. Verax est Pater, Verax est Filius, Verax ex Spiritus-Sanctus. *Omnia mandata tua veritas* : &: *Veritas tua in circuitu tuo*. Qui autem mendax est, filius est diaboli auctoris mendacij: sed, ô Christe, *perdes omnes qui loquuntur mendacium*. Hieronymus : Nouam rem audio, scilicet quòd Dominus omnia perdet, omnes qui loquuntur mendacium,

(Ca 91. Ioã. 14 vers. 6. Ps 84. ver. 12 Ps. 44. vers 5. Ps. 118 v. 160. Ioã. 17 ver. 18 Ps. 118 Ps. 88 Ps 5. vers. 7. In Cõment. eiusd. Psal.)

cium, odio habens ſceleroſos, qui ait: *Iniquos odio habui*. Pro veritatis defectu conquerens Dauid, ait: *Saluum me fac Domine, quoniam defecit Sanctus, quoniam diminutæ ſunt veritates à filijs hominum*, &c. Item: *Omnis homo mendax*. Ad hanc virtutem inuitans Eccleſiaſticus, ait cap. 37. *Anima viri ſancti enuntiat aliquando vera, quàm ſeptem circumſpectores ſedentes in excelſo ad ſpeculandum. In omnibus deprecare altiſſimum, vt dirigat in veritate viam tuam.* Item: *Ante omnia opera verbum verax præcedat te, & conſilium ſtabile.* Vnde de S. Sebaſtiano: In ſermone verax, in conſilio prudens, in commiſſis fidelis, in omni honeſtate morum præclarus. Item Eccleſiaſtici cap. 25 *Tres ſpecies odiuit anima mea: pauperem ſuperbum, diuitem mendacem, & ſenem fatuum & inſenſatum. Beatus qui inuenit amicum ſuum verum.* Item in eodem cap. 41. *Erubeſcite à Patre & Matre de fornicatione: & à Præſidente, & à Potente de mendacio; à Principe & à iudice de delicto*, &c. Maximè enim dedecet potentem mendacium. In eodem, cap. 13. *Omnis homo diligit ſimilem ſibi, ſicut omne animal ſimile ſibi*; mendax mendacem, verax veracem. *Homines autem ſtulti & mendaces non apprehendent ſapientiam, nec erunt memores illius: viri autem veraces inuenientur in illâ, & ſucceſſum habebunt vſque ad inſpectionem Dei.* Item Parabolarum cap. 16. *Fauus mellis verba compoſita*; veritas autem angulos non quærit: Simplicia decent bonitatem. Item cap. 29. *Princeps qui libenter audit verba mendacij, omnes miniſtros habet impios* & mendaces: quia qualis rector ciuitatis, talis & miniſter. Item: Poſt iuramentum maximè, maior eſt veritas quàm Religio. Item iuxta verbum Sapientis: Mendacium ſicut gula vitium eſt viſcoſum & hærens. Cæteris enim vitijs ſæpè maturior ætas finem imponit; mendacio verò nequaquam, ſicut nec gulæ. Quotidie enim comedimus, quotidie loquimur, & ita faciliùs quis in hæc vitia labitur, & difficiliùs ea dediſcit.

Pſ. 118 — Pſ. 11. — Pſ. 115 — Ibid. — Vide vitam apud Sur. die 20. Ianuarij. — Ver. 19 — Eccli. cap 15 ver. 7. — Ver. 24 — Ver. 12

Eſt autem duplex veritas, Dicti ſcilicet, quæ eſt in compoſitione prædicati ad ſubiectum, vt ſic ſit in re ſicut dicitur, & hæc eſt Philoſophi: Et eſt veritas dicentis, quæ eſt in propoſito dicentis, ſiue falſum dixerit, ſiue verum. Sapiens enim pro vtilioribus mutat ſæpè conſilium, vt Apoſtolus, & hæc eſt Theologi. Secundùm hanc dicitur: Verba Sacerdotis, aut vera ſunt aut ſacrilegia: vera, veracitate potiùs quàm veritate, quæ eſt prædicati ad ſubiectũ. Sæpè autem aliquis eſt verus, & non verax, & ideo mendax Si vtrumque poteſt eſſe, bene: ſi non, ſemper eſto verax. Item 2. ad Corinthios cap. 1. *Cùm voluiſſem venire ad vos & non veni, Nunquid leuitate vſus ſum?* Abſit. Sapientis enim eſt mutare conſilium, etiam quod rationabiliter propoſuit, pro vtiliori & honeſtiori. Non eſt in me, *Eſt, & non*, quia *fidelis eſt Deus, cuius ego imitator.* & non eſt in illo, *Eſt & non*, quia *ſignauit nos veritate*, quaſi hoc charactere ſuo nos diſtinguens ab alijs. Item Philoſophus: Veritas liberum diſtinguit, & diſcernit à ſeruo. Seruorum enim mentiri eſt, non filiorum. Sed nónne omnis homo mendax eſt? ita tamen à menda. Quia *ſi dixerimus quòd*

Ariſt. lib de Interpretat. c. 5. — Ver. 17 — 2. Cor. 1. ver. 19 — 1. Cor. 11. — 1. Ioã. 1. v. 8.

peccatum non habemus, nos-ipsos seducimus, & veritas in nobis non est. Omnis etiam homo in se mendax est, sed in Deo verax.

Est autem triplex veritas considerata circa rem incomplexam. Est enim veritas incommutabilitas diuinę essentiæ, *apud quam non est transmutatio, neque vicissitudinis obumbratio*: & est veritas generis vel naturæ, ita quòd non gratiæ, vt pudicitia, & huiusmodi virtutes.

Iac, 1.

Virtus Philosophi, vera est in veritate naturæ, non gratiæ. Sacramenta etiam hæreticorum collata in forma Ecclesiæ vera sunt sacramentali veritate, non effectiua: sed sacrilegum, ab effectu, panem comedunt, & huiusmodi. Est & veritas gratiæ condita charitate: Et hæc duplex veritas si potest, ad primam semper referri debet. Cùm igitur veritas potissimum signum sit Christianæ religionis, summopere cauendum est & attendendum, ne, vel in nobis, vel in alijs extinguatur. *Spiritum nolite extinguere.* Quia etiam Socratico decreto non minus peccatum est tacere veritatem, quàm loqui falsitatem, sed sæpè maius pro loco & tempore, vt in correptione proximi, in testimonio ferendo; quod non aduertunt Aduocati prohibentes clientes suos in narratione suâ simplicem & nudam veritatem pronuntiare, eam in parte subticere docentes, partem colorantes. Item, 3. epist. Ioan. item primâ cap. 3. Item Ecclesi. cap. 24. & 27.

1. Thess. 5.

De his plura suprà cap. 51

CAPVT CXXI.

DE SANCTA ET BONA VIOLENTIA.

VEritati adiungenda est sancta violentia, quâ nos, & proximos, sicut veritatem loquendo, à faucibus iniqui hostis eripimus, mundum & carnem, in eo qui vicit mundum, vincimus. Hanc vt valde necessariam omni fideli, tum propter se, tum propter proximum commendans Dominus in Euangelio, ait: *Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Hieronymus: Quæ maior violentia, quàm quòd caro vult esse quod spiritus: homo Deus, & caro fragilis in loco, à quo decidit Angelica natura & cleęstis? Idem: Esto igitur prædo regni cælorum, non pauperum animarum, non pecuniarum & muscarum. Item Dominus: *Cùm fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea quæ possidet.* Item Genesis cap. 49. *Beniamin lupus rapax mane comedet prædam, & vesperi diuidet spolia.* Diuersos ministros in Ecclesia, in diuersis gradibus & officijs instituendo. Item Ps. *Rex virtutum, dilecti, dilecti & speciei domus diuidere spolia.* Item Numeri cap 23. *Ecce populus* hic *vt leæna, quasi leo erigetur. Non accubabit, donec* catulus leonis *deuoret prædam, & occisorum sanguinem bibat*, incorporando eos Christo & Ecclesię cum Petro, cui dictum est: *Macta in mandatis & manduca*: mandata traijciendo in corpus Ecclesiæ.

Ioã. 16
Matt. 11. v. 12
In idē caput secūdū sensū, & 10. ep. 24. falsò ei ad scripta
Luc. 11 Ver. 27
Ps 67.
Ver. 24
Act. 10 ver. 13

Occid-

Occide & viuifica, vel donec ſanguinem occiſorum bibat, id eſt peccata interfectorum à diabolo deſtruat. Quod enim bibitur, conſumitur, & à ſtatu ſuo priore recedit. In hoc etiam verbo, nota quanta debet eſſe ſitis & auiditas deprædandi diabolum & eripiendi te, & proximum à faucibus eius, maximè ſi Prȩlatus es, ſi literatus & inſtructus. Sed & quilibet hanc ſitim habere debet. In hoc autem nomine, *leana*, (fœminini generis) nota maternum affectum; in hoc nomine, *leo*, verbera patris. Catulus leonis ex rugitu patris excitatur. Sed & Dominus modò proſperis nos demulcet, modò aduerſis, & rugitu, & tonitruo comminationum gehennȩ nos deterret, & excitat à torpore, cuius ſingula verba ſunt ſuper ſingula tonitrua.

Item Iſaias cap. 9. *Quia omnis violenta prædatio cum tumultu, & veſtimentum mixtum ſanguine, erit in combuſtionem, & cibus ignis.* Sancta autem violentia filia eſt fortitudinis, vnde & aptiùs ei haberet ſubiungi, vt quâ vincimus mũdum, ſcilicet occupationes ſæculi, proſpera & aduerſa: diabolum etiam, ſcilicet *ſpirituales nequitias*, inuidiam, &c. carnem quoque, ſcilicet illecebras carnis, *crucifigentes eam cum vitijs & concupiſcentijs ſuis: Et ſtigmata Domini Ieſu portantes in corporibus noſtris*, violentiam violentiæ opponentes. Vnde in Pſalmo: *Filia Babylonis miſera*, ſed *Beatus*, pœnitens, *qui retribuet tibi retributionem*, & viciſſitudinem, *tuam, quam retribuiſti nobis*. contraria contrarijs curans, riſum fletu, gulam abſtinentiâ, & ſic deinceps retribuens carni dura contra ſuauia, quæ appetit.

Eph. 6. *Gal. 5 & 6.* *Pſ. 136 v 8, 9.* *1. Cor. 10.*

Beatus enim qui tenebit & allidet ne ſylueſcant & grandeſcant, *paruulos ſuos*, primarios motus, *ad petram* Chriſtum; *ne vulpes paruæ demoliantur vineam Domini Sabaoth. Et confringes capita draconis in aquis, & conteres caput ſerpentis inſidiantis calcaneo tuo*, vt ſit *caſtigatio tua in matutinis*, quia:

Cãt. 2. *Pſ. 73.* *Gen. 3* *Pſ. 72.* *Ouid. l 1. de remedio amoris.*

—— —— Serò medicina paratur
Dum mala per longas inualuère moras.

Hac Sanctâ violentiâ vſus eſt Beatus Benedictus proijciens ſe in vrticas, vt dolorem dolore compeſceret & ſuperaret. Hâc vſus eſt Martyr ille qui ſibi abſcidit linguam, vt ſanguinolentam proijceret in os meretricis, & ſic libidinem vinceret. De hâc multa alia poteris colligere Sanctorum exempla.

Teſtis Greg. l. 2. dial. c. 2. *Hier. in vita Pauli 1. Eremitæ.*

Hæc etiam Sancta violentia extenditur vſque ad ipſum Deum, vt cum eo homo, ſed piè, audeat congredi. Vnde & Iacob luctamen cum Angelo iniiſſe memoratur, ſed Iacob vicit, vnde & hoc nomen *Iſraël* ei datum eſt. Et Angelus ſuccubuit, quaſi ne timeas Eſau fratrem tuum, qui Deum vincis in certamine. Nos autem in his quæ de Deo mente comprȩhendimus, quodam modo ſuperamus; in his verò quæ comprehendere non poſſumus, indubitanter ſubiacemus. Vt ergo verbis B. Gregorij vtar: Iacob luctatur, & vincitur Angelus, quando intellectu intimo apprehenditur Deus: luctatur & ſuccumbit, quia lumen incircumſcriptum, dum comprehendere nititur, deficit.

Gen. 32 *Li. 2. in Exech, Hom. 14.*

Et notandum quòd Iacob licèt in luctâ superante, tamen neruũ femoris eius Angelus tãgit & arescit, quia dũ mens in contemplatione diuinas apprehendit delicias, ex earũm desiderio carnis affectus emarcescit. Gustato enim spiritu, omnis caro desipit: arefacto autem vno neruo, pes vnus incolumis manet, alter languet, quia mortificatâ in nobis carnis concupiscentiâ conualescit pes dexter, quo ad Deum dirigimur, infirmatur sinister, quo à Deo declinamus. In quo etiam notandum puto, quòd percussus in femore Iacob sano pedi firmiùs innititur, infirmus autem nec totus adhæret terræ, nec à terra totus eleuatur, quia Iacob eo parùm sustentatur, quia parùm à terra tangitur, & parùm suspenditur. Languescente enim in nobis rerum dilectione, vel delectatione sæcularium, parti earum innitimur pro naturâ, suspendimur à reliquis pro coronâ. In illa necessitatis est quod appetimus, in his consilij quod vitamus. *Vanitati enim creatura subiecta est non volens, sed propter eum, qui subiecit eam in spe. Et omnis qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet.* In futuro autem exsiccatis nostrę mortalitatis illecebris, totus homo erectus, diuino amori incumbet, & adhærebit, sed nullus, nisi qui priùs hîc claudicauerit hoc â claudicatione, ibi sic erigetur.

Rom. 8. 1. Cor. 9.

Est autem triplex claudicatio mortalis culpæ. Sic claudicat qui recipit vnum testamentum sine reliquo, vt Hebionitæ nouum sine veteri, vel qui Deũ colit pro tẽporalibus & ęternis. Vnde, *Quousq; claudicatis in duas partes? Si Deus est Baal adoretis eum,* &c. *Non potestis duobus dominis seruire: Non potestis intrare terram duabus vijs. Pallium breue est, vtrumque operire non potest.* Propter huiusmodi claudicationem vitandam, ait Apost. *Erigite genua dissoluta & manus vestras remissas* ad Deum, *nequis claudicans erret, magis autem sanetur.* Est & claudicatio infirmitatis humanæ & licita. Hâc claudicant coniugati, qui non vtroque pede, *vt virgines sequũtur Agnum*: quia non illâ excellentissimâ integritate corporis, quam habent virgines, etsi integritate mentis. Est & claudicatio virtutis & gratię, quâ *claudicauit Iacob*, & illi qui temporalibus vtuntur solùm pro naturâ & à reliquis se suspendunt pro coronâ.

3. Reg. 18. Luc. 16. Eccli. 2. Isa. 28. Hebr. 12, 12. Genes. 32, 32.

CAPVT CXXII.

DE OBEDIENTIA.

MVltiplex est *facies euntis in Ierusalem,* & vna, sicut & vna constat Ecclesia ex personis multarum facierum, multiplex in pluralitate effectuum & operum virtutum, vna autem in radice earum. Habitâ enim vnâ, habentur & omnes. Non enim in cithara spirituali, sicut nec in materiali, vna chorda concorditer sine alijs resonat. Inter has facies excellens est obedientia, sine quâ non itur in Ierusalem. Est autem Obedientia iustæ rei obtemperatio:

Luc. 9. Luc. 9. Obedientia quid.

ratio: vel: Obedientia est animi deliberantis, honestè, iustæ iussionis effectûs, vel exsecutio iussionis *Dei* per Sacram Scripturam: *hominis* per prælationem & dignitatem, *impositi super capita nostra.* Huius virtutis exemplum & imitationem habemus in Christo capite, de cuius obedientiâ Apostolus scribens 1. ad Corinthios cap. 15. ait: *Sicut portauimus imaginem terreni* hominis, Adæ, *portemus & imaginem*, & stigmata, *cælestis* per obedientiam. De quâ ad Philippenses cap. 2. ait idem Apostolus: *Hoc sentite in vobis, quod & in Christo Iesu, qui cùm in forma Dei esset non rapinam arbitratus est esse æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo.* Nota humilitatē, quæ est mater obedieñtiæ ipsam concipiens & generans. Vnde sequitur: *Humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis.* Nota patientiam, quæ nutrix est obedientiæ ipsam fouens, baiulans & supportans. Et cùm conuenientius dici videretur: *Id sentite in vobis quod & in Christo Iesu*, non tantùm relatiuè sed demōstratiuè hoc dixit vt esset demōstratio ad oculū, quia Christus *inter homines visus est, & cum hominibus cōuersatus est*, & etiam ad intellectum propter rei absentiam.

Ps. 65, 12. — *Ver. 49* — *Vers. 5* — *Baruch. 3*

Item: Cùm multa sint, quæ possumus *sentire in Christo Iesu*, sicut in eo, *in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi*, singulariter tamen ait, *Hoc* non *Hæc*, singularitatem hanc referens ad modicitatem nostram. Quasi diceret: Si non potestis habere tantam humilitatem, obedientiam, patientiam, quantam Christus habuit, saltem *Hoc sentite in vobis, quod & illo*, scilicet, vt hoc modicū humilitatis, obedientiæ & patientiæ habeatis, sicq; illum timeatis, illique obediatis. Vnde Ecclesiasticus: *Qui Deum timet, nihil negligit*, nihil contemnit, sed Deo in omnibus obedit. Item 1. Reg. cap. 15. Samuël ad Saülem: *Nunquid vult Dominus holocausta & victimas, & non potiùs, vt obediatur voci Domini? Melior est*, inquit, *obedientia quàm victimæ, & auscultare magis quàm offerre adipem arietum. Quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere.* Est autem *triplex obientia, Necessaria, abundans*, & *perniciosa*. Necessaria, in his quæ ad salutem, vt in præceptione diuinorum mandatorum, & in iniunctione pœnitentiæ salutaris. Vtrum autem in præceptione alicuius ad vtilitatem publicam spectantis, putà itineris arripiendi Romam pro Ecclesiâ, suscipiēdi ordinis & huiusmodi, teneamur obedire maiori, cùm dicat Gregorius: Pollens virtutibus, non nisi coactus promoueatur vel ordinetur; non pollens, nec coactus. Et Dauid. *Voluntariè sacrificabo tibi.* Et Sponsa in Canticis: *Laui pedes meos, quomodò in quinabo eos?* Nec affirmo nec nego. Veruntamen si in huiusmodi contigerit tibi aliquid præcipi, satage, & elabora liberari ab obnoxietate præcepti implendi, ne scrupulus tibi generetur in conscientia. *Abundans* est, cùm obedimus, in his, quæ non tenetur maior præcipere. Raro autem aliquid præcipere debemus, ne transgressores multos constituamus. Vtrùm autem in tempo-

Coloss. 2. — *Phil. 2* — *Eccli. 7* — *Ca 15 ver. 22* — *Obediētia triplex* — *In Pastorali pa 1, c. 6 & 7* — *Ps. 53.* — *Cant, 5.*

 ralibus

ralibus dandis teneamur obedire maiori, quæstio est, cùm dicat Dominus: *Quæ dicunt*, pertinentia ad cathedram, *facite*. Tutiùs tamen est in his obedire, sicut & Ecclesiasticum beneficium relinquere, quàm cum scrupulo consciētiæ possidere. Maximè ad hoc quòd S. Hugo Abbas Clunacensis à constructione Monasterij imperfecti in Hispanijs; recessit propter obedientiam exhibitam fratribus eum reuocantibus. Propter quam semper habitam ante oculos, plurima bona intermisit, omnibus præferens bonum obedientię. Idem fecit & Monoculus ille Abbas * Clareuallensis, & alij plures Sancti seruantes obedientiam, etiam in his quę vicinabantur peccato. Perniciosa consistit, & in manifestè malis, & obuiantibus præceptis diuinis, vel in his quę non sunt mala, ex his tamen de facili sequitur ruina. Vnde nec in his obediendum, quemadmodum nec ea, quæ faciunt ad veritatem, eam iuuando & fouendo, licèt non sint veritas, relinquenda sunt pro scandalo, sicut nec plana veritas: *Qui enim minima spernit, paulatim decidit.*

Math. 23, v. 3

Fuit ordine 6.

* Al. Cister.

Eccli. 19.

Sed quæritur: Si in pręceptione implendorum consiliorum teneamur obedire maiori: Non. Nec ipse hoc potest pręcipere alicui (nisi obligato voto vel Sacramento) hoc implere; in quo casu tenetur præcipere ei, vt votum impleat. Item quæritur: Si ministerium meum, ego Episcopus, Decanus, & huiusmodi, teneor exhibere Domino Papæ præcipienti, vt indignus aliquis ordinetur à me, præbendetur, & huiusmodi. Item, Vtrum Clerici teneantur esse magis obnoxij & obedientes suis Prælatis, an Conuersi, & Monachi suis Abbatibus? Dico quòd Monachi & Conuersi magis suis Abbatibus, propter maiorem eorum perfectionem, quæ magis eos obligat obedientię, & in pluribus, quàm nos obedientiæ Prælatorum. Item: Gregorius Respondet Moralium li. 35. cap. 10. Sciendum nunquam per obedientiam fieri malum: aliquando autem debet per obedientiam bonum, quod agitur, intermitti. Item Deut. cap. 13. Item Ecclesiastæ cap. 4. *Custodi pedem tuum ingrediens domum Dei, & appropinqua vt audias. Multò enim melior est obedientia, quàm stultorum victima, qui nesciunt quid faciunt mali.* Item Beda super Ecclesiastem cap. 9. *Quodcumque boni potest manus tua facere, instanter operare.* Obedientia enim est sine morâ. Item Act. c. 9. *Ecce ego Domine.* Obedientia moram nescit. Item B. Petrus 1. Epist. cap. 1.

Post initiũ.

Ver. 22 vsque ad finem.

Ecc. c. 4. v. 17

CAPVT CXXIII.

DE MAGNANIMITATE.

Act. 4, 20.

AD hanc faciem pertinet etiam magnanimitas, quæ est in resistendo aduersarijs Ecclesiæ, fortitudo in tolerando patienter diuersa. Hæc maximè Prælatorum est, qui magnanimi dicunt: *Non possumus non eloqui, quæ audiuimus*

uimus & ſcimus, De his igitur: *Spiritualis homo omnia diiudicat, & à nemine iudicatur; quia vbi ſpiritus Domini, ibi libertas*. Hos magnificat Deus in conſpectu Regum. His dicitur à Domino in Ioſue: *Confortare, & eſto robuſtus valde, vt cuſtodias & facias omnem legem, quam præcepit tibi Moyſes ſeruus meus; nec declines ab eâ ad dextram vel ad ſiniſtram*. Notabiliter etiam notandum, quòd cùm dicitur ei *confortare*, &c. vt magnanimitatem habeat in animo, in verbo, in opere. Hanc commendans Philoſophus, ait: Cogita nihil eſſe laudabile præter animum, cui magno nihil eſt magnum. Item Hieronymus ſuper Ezechiëlem: Magna fides, grandis Prophetarum audacia, quia magnus eſt Daniel, qui ad Presbyterum, iungentem adulterio homicidium, auſus eſt dicere: *Semen Canaan & non Iuda*, cùm adhuc puer eſſet. Et Iſaias qui clamat: *Audite verbum Domini Principes Sodomorum, percipite auribus legem Dei noſtri populus Gomorrhæ*. Magnus quoque Ezechiel qui totam vrbem Ieruſalem ignobilitatis arguit, dicens: *Radix tua, & generatio tua de terra Chanaan: pater tuus Amorrhæus & mater tua Chetæa*; Quã etiam meretrici & adulteræ cõparat. Hãc etiã Grammatici quidã interpretati ſunt in B. * Thoma fuiſſe tempeſtatem. Hinc autem virtutem circumſtant; & perimunt puſillanimitas, & tempeſtas. A quibus liberari orans Propheta, ait: *Libera me à puſillanimitate ſpiritûs, & tempeſtate*. Puſillanimitas mercenariorum eſt, qui ſunt *canes muti, non valentes latrare, qui ſe non opponunt murum pro domo Dei, qui non ſtant ex aduerſo in die prælij: ſicut filij Ephrem intendentes & mittentes arcum, ſed conuerſi ſunt in die belli, quia non quærunt niſi lac & lanam*, quæ nolunt amittere; *quorum non ſunt oues propriæ, & ideo fugiunt videntes lupum venientem*, &c. Puſillanimitas ergo conſiſtit in non reſiſtendo, in non arguendo cùm neceſſe eſt. Tempeſtas verò fatuorum eſt, quæ & impetuoſitas animi dici poteſt, & conſiſtit in redarguendo, nullâ obſeruatâ circumſtantiâ temporis, perſonæ, qualitatis dicendorũ, & huiuſmodi. Magnanimitas mater eſt fortitudinis, quæ patientiæ, quæ nutrix eſt & probatio omnium virtutum. Hæc, atteſtante B. Hieronymo peperit roſas Martyrum, & victorioſas coronas Confeſſorum. Hâc Sancti reſtitêre hæreticis, contradixêre tyrannis. Hâc Athanaſius in perſecutione hæreticorum & Principum non defecit. Hâc Eremita egrediens è cellula Athanaſium Sanctum, innocentem, & iuſtum publicè proclamauit. Hâc Romanus ad Martyrium cucurrit clamans: Chriſtianus ego ſum. Hâc Antonius macilentum longumque collum extendit, gladioque ſubmittere voluit. Hâc Vrbanus bis factus eſt Confeſſor. Hâc ille pædagogus ſatrapæ Iuliani quærenti quid ageret pannoſus eius Galilæus, an ſcilicet dormiret, ſterteret, vigilaret, vel comederet, Reſpondit: Loculum parat, foueamque fodit tuo apoſtatæ Iuliano, in qua ſepeliatur in inferno. Hâc Nicolaus tres pueros morti addictos eripuit, eorumque innocentiam probauit. Hâc Ambroſius Theodoſium ab Eccleſia abiecit, & excommunicauit, eò quòd plurimos

1. Cor. 2. — 2. Cor. 3. — Cap. 1. verſ. 7. — Apud Sen. li. de 4. Virtu. c. 2. — To. 5. ſuper Oſeæ c. 12. — Ca. 13. — Cap. 1. ver. 10 — Ca. 16. ver. 3. — Ibid. — *Cantuariẽ ſem intelligit — Pſ. 54. 9. — Iſa. 56. — Ezech. 13. — Pſ. 77. — Prou. 31. — Ioã. 10 — In fine epitaphij Paulæ matris ad Euſtochiũ — Totam hiſt. Ath. deſcribit. — Ruffin. hiſt. Eccl.

l.10.c. 15.16. 17. De hoc Euseb. lib.8. hist. Eccl. c. 12. De quo idem Euseb. ibid. c.19. versionis nouæ. Nu.25 Ps.105 Sen. ep. 13.

iustos inuoluerat eius edictum cum impijs, Thessalonicæ. Hâc Phinees percussit coëuntes *& cessauit quassatio*. Propter hanc ait Cyprianus: Episcopus si timet, actum est de eo. Hanc exercitium, labor & perpessio aduersitatum iuuant, confouent, roborant. Hæc enim ingenuos animos & magnos faciunt otium & quies, pusillos & remissos. Oculus enim degens sub vmbra, citò caligat sub sole. Vnde Dionysius non est veritus expetere feritatem incredulæ gentis, quia virtutem suam præteritarum pœnarum recordatio roborabat. Et Philosophus ait: Multum tibi animi esse scio. Nam etiam antequam instrueres te præceptis salutaribus, & dura vincentibus, satis aduersus fortunam placebas tibi, multò magis postquam cum illâ manum conseruisti, viresque expertus es tuas, quę nunquam dare certam fiduciam sui possunt, nisi cùm multæ difficultates hinc & illinc apparuerint, aliquandò verò & propiùs accesserint. Sic verus ille magnus animus, & in alienum non venturus arbitrium, probatur. Hæc eius obrussa est, quasi instrumentum probatorium. Non potest athleta magnos spiritus ad certamen afferre, qui nunquam sugillatus est. Ille qui sanguinem suum vidit, cuius dentes crepuerunt sub pugno: ille qui supplantatus aduersarium toto tulit corpore, nec proiecit animum proiectus; qui quotiens cecidit, contumacior resurrexit, cum magnâ spe descendit ad pugnam. Multum enim adijcit sibi virtus probata, duraque experta & iniurijs lacessita.

CAPVT CXXIV.

DE ORATIONE.

Luc.9. Aug. in Ps. 85. Marci 9.v.29 Ps.108 4.

INter opera virtutum maximum est orare; & potissimum signum *faciei euntis in Ierusalem*, est frequentem & assiduum esse in oratione: vagæ verò mentis & instabilis in ea non posse diutiùs immorari. Vt autem testatur Augustinus hoc idem probans ex intimis Sacræ Scripturæ locis, duo sunt opera excellentissima & specialia viri religiosè viuentis, & maximè in claustro viuentis, scilicet: Orare, & legere. Quorũ vtrumq; bonũ est si potest fieri, si nõ, meliùs & vtiliùs est orare. Qui orat loquitur cum Deo de salute; Qui legit, Deus cum eo loquitur. Dominus autem commendans in Euangelio orationem, ait: *Hoc genus dæmonij non potest exire, nisi in oratione & ieiunio*; hoc est in abstinentia à malo, & deuotione orationis quæ nutritura est animi in bono. Et licèt dicatur esse oratio, omne opus bonum, secundùm illud non desinit orare, qui non cessat bene agere: hîc tamen specificatur & restringitur nomen, vt dicatur oratio pius animi affectus, vel motus ad Deum, qui ne pigritetur, quãdoque prorumpit in vocem. Quam etiam commendans Dauid, ait: *Pro eo vt me diligerent, detrahebant mihi, ego autem orabam*: quasi in omni tribulatione

latione mea confugi ad orationem. Et item Psalmus 34. *Surgentes testes iniqui, quæ ignorabam interrogabant me. Retribuebant mihi mala pro bonis, sterilitatem animæ meæ. Ego autem cùm mihi molesti essent, induebar cilicio, humiliabam in ieiunio animam meam, & oratio mea in sinu meo conuertetur.* Quâ armatus quis, potens est resistere omni tentationi & aduersitati. Hâc armatus Martinus omnem pestem & omne nociuum fugabat. Ad hanc vt ad solita arma confugit, cùm domus, cùm etiam lectus eius mollior & suauior solito accenderetur. Quâ nouissimè, cùm non pateret ei exitus, ad terram genibus prouolutus ignem extinxit. Hic in orationis opere, adeò se totum exhibuit, quòd oculis ac manibus semper in cælum intentus, etiam moriens, spiritum ab oratione inuictum non relaxabat. Paulus primus Eremita mortuus orabat, quia signum orantis ore ac manibus ad cælum erectis habuit, cùm inueniretur Sanctum cadauer eius appodiatum, & innixum arbori à Sancto Antonio, de quo ait: Patet quàm assiduè, quantumque oraret Deum viuus, qui eum non desinit orare mortuus.

Ver. 11

Vide vitam eius quam S. Hieronymus scripsit.

CAPVT CXXV.

DE EFFECTV ORATIONIS.

QVantus autem sit orationis effectus, vide & perpende in secretioribus Dei, quæ solâ oratione nobis manifestantur & aperiuntur. Oratione enim factâ in cœnaculo, cùm esset Petrus in Ioppen, vidit discum appensum quatuor initijs, de cælo, plenum reptilibus, dictumque est ei: *Macta & manduca.* Oratione Cornelius ductus est ad Petrum cùm apparuit ei Angelus dicens: *Corneli, exauditæ sunt orationes tuæ, & eleëmosynæ tuæ acceptæ sunt ante Deum. Mitte & accersi Simonem,* &c. Item Ecclesiasticus cap. 35. *Oratio humiliantis se, nubes penetrabit, & donec appropinquet non consolabitur, & non discedet, donec adspiciat Altißimus.* Item idem cap. 18. *Non impediaris orare semper.* Vnde Apostolus: *Sine intermißione orate.* Item Lucæ cap. 3. *Iesu baptizato & orante, apertum est cælum:* Orante etiam Martino. Cælum Sacræ Scripturæ apertum est Hilario disputanti de Trinitate, & confutanti hæreticos. Item Lucæ cap. 9. *Assumpsit Iesus Petrum, & Iacobum, & Ioannem, & adscendit in montem vt oraret: & facta est, dum oraret, facies eius altera, & vestitus eius albus & refulgens.* Idem cap. 11. *Amice, commoda mihi tres panes, quoniam amicus meus de viâ ad me venit, & non habeo quod ponam ante illum. Et ille deintus respondens, dicat:* Noli mihi *molestus esse, iam ostium clausum est, & pueri mei mecum sunt in cubili. Et ille si perseuerauerit pulsans: dico vobis, & si non dabit illi,* tamen statim *surgens eò quòd amicus eius sit; propter improbitatem tamen eius surget, & dabit illi quotquot habet necessarios. Et ego dico vobis, petite & dabitur vobis,*

Act. 10

Ibid.

Ver. 20

1. Thess. 5.

bis, quærite & inuenietis, pulsate & aperietur vobis. Omnis enim qui petit accipit, & qui quærit inuenit, & pulsanti aperietur. Ambrosius: Nemo timeat ne excitet dormientem, quem scit semper orare vigilantem. Et Beda ait: Si amicus homo surgit, & dat, non amicitiâ, sed tædio compulsus, quantò magis dat Deus, qui sine tædio largissimè donat quod petitur? Item Dominus Discipulis in Luc. c. 18. *Dico, quoniam oportet semper orare, & non deficere.* Et proposuit eis parabolã de iudice iniquo, & viduâ improbâ petente improbè, vel importunè ab eo vindicari de aduersario suo, quã & exaudiuit. Vnde Dominus subiungit: *Audite quid iudex iniquitatis dicit* & facit: *Deus autem non faciet vindictam Electorũ suorum clamantium ad se die ac nocte, & patientiam habebit in illis. Dico autem vobis quia citò faciet vindictam illorum* Electorum. Per hunc iudicem iniquum (etsi personam Dei nullatenus gerat) potest conijci, quantum Deus iustus & bonus curet deprecantes se, cùm nec homo iniustus, eos, qui illum assiduis precibus quærunt, vel propter tędium deuitandum, potest contemnere. Item: Apostolus semper erat memor subditorum, etiam in cunctis orationibus pro eis orans. Idem, Oratione subditorum, se credebat esse reddendum illis absentibus. Idem etiam petit oratione minorum iuuari in apertione oris, ad annuntiandum populo verbum Dei. Item Hieronymus Paulæ: In principio, inquit, cuiuslibet operis, præmitte Dominicam orationem & signum Crucis in fronte. Item Augustinus super illum locum Actuum Apostolorum cap. 11. *Eram*, inquit Petrus, *in Ioppe orans*, in qua hora & opere Deus non fineret me falli. Ergo nec alium orantem deuotè. Oratione igitur meliùs soluuntur & aperiuntur dubia, quàm inquisitione aliâ. Item cap. 12. *Petrus seruabatur in carcere, oratio autem fiebat sine intermissione ab Ecclesiâ ad Deum pro eo.* Patet quantus sit effectus orationis, qui educit Petrum de carcere; Daniëlem de lacu Leonum, Cornelium de infidelitate, quamplures de morte. Hæc cælos claudit & aperit.

In c. 11 Lucæ. *Lib. 4. in Lucã c. 27* *Luc. 18* *Rom. 1 & Phil. 1 Philẽ. 22.* *Ephe. 6* *Dan. 6* *Act. 10* *Iac. 5.*

Item c. 9. *Anania, Surgens vade in vicum qui vocatur Rectus, & quære in domo Iudæ Paulum nomine, Tharsensem, ecce enim orat*, &c. Dominus etiam nulli operi ita frequenter & iugiter instabat, sicut orationi, adeò vt sępe *pernoctaret in oratione.* Qui etiam instante passione *factus in agonia, prolixiùs orabat.* Et Discipulis ait: *Vigilate & orate*, quasi vigilanter orate, *ne intretis in tentationem. Spiritus enim promptus est, caro autem infirma.* Et in Marco ait: *Videte* per spem, *vigilate* per fidem, *& orate* per charitatem. Et tu ergo exemplo, exhortatione, & pręcepto Domini admonitus pro nullo alio opere impediaris orare; nec ita ab alijs operibus habearis, quòd orationem non habeas. Item Iacobi cap. 1. *Si quis vestrùm indiget sapientiâ postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei: postulet autem in fide, nihil hæsitans.* Item cap. 5. *Orate pro inuicem, vt saluemini. Multum enim valet deprecatio iusti* apud Deum *assidua. Oratione enim orauit Helias, vt non plueret super terram: & non pluit*

Act. 9. *Luc. 6.* *Matt. 26.* *Ca. 14 37.*

annos

annos tres, & menses sex. Et rursum orauit, & cælum dedit pluuiam, & terra dedit fructum suum. Item Petrus 1. epist. c. 3. *In fide autem omnes vnanimes* in oratione estote. Item cap. 4. *Estote itaque prudentes & vigilate in orationibus,* &c. Item Dauid: *Benedictus Dominus, qui non amouit orationem meam, & misericordiam suam à me,* quæ non priùs amouebitur, nisi priùs amotâ oratione. Vers. 8. Ps. 65. 20.

Item 4. Reg. ca. 4. *Cumq́ue orasset Eliseus, aperuit Dominus oculos pueri,* &c. Item super Num. c. 27. Orantibus quandoque successores per Deum reuelantur, vt Moysi dictum est: *Assume ad temetipsum Iesum filium Naue:* Et B. Martino de B. Brictio. Ver. 18

CAPVT CXXVI.

DE IMPEDIENTIBVS ORATIONEM.

GRatiam autem & assiduitatem orandi impediunt ignauia, & accidia. Vnde Hieronymus: Malo, inquit, vnum Psalmum cum hilaritate mentis decantare, quàm totum Psalterium cum torpore, fastidio, & accidia. Benedictus autem videns quendam Monachum suum ab assiduitate orandi deficere, orauit vt causa, propter quam impediebatur, ei monstraretur. Orante itaque Beato Benedicto, vidit diabolum in specie nigri pueri per caputium retrahere Monachum orare volentem. Propter igitur orationis fastidium periculosę sunt traditiones datæ de multudine horarum & Psalmorum decantandorum. Ait enim Ieremias cap. 48. *Maledictus omnis qui facit opus Dei desidiosè:* qui indeuotè orat, iudicium sibi postulat. Item: *Muscæ,* id est, vanæ & phantasticæ cogitationes, *morientes,* cum alij vel aliæ succedunt continuè, *perdunt suauitatem vnguenti.* Euagrius Eremita testatus est, quia difficile est sine impedimento orare, & difficiliùs sine impedimento psallere. Ergo ad auferenda impedimenta orationis, *abigas aues* & importunitatem muscarum exēplo Abrahæ à sacrificijs Domini *cum flagello facto de funiculis* virtutum. Excute & tunde mulctrale pectoris tui, vt exeant muscæ: *intra cubiculum tuum, & clauso ostio, ora Patrem tuum.* Pone *ancillam ostiariam ad ostium domus tuæ,* prudentem, non similem illi, quę permisit occidi Isboseth. *Auerte etiam oculos tuos ne videant vanitatem,* quia non debemus intueri, quod non licet concupisci.

In c. 5. ep. ad Ephes. Greg. in dialog. l. 2 c. 4. Ver. 10 Eccle. c. 10. v. 1. Genes. 15. 11. Ioan. 2. 15. Mat. 6. 2. Reg. 4. Ps. 118 Virg. in Cyr

Vt vidi, vt perij, vt me malus abstulit error.

Mors intrauit per fenestram: Eua vidit pomum pulchrum visu, &c. *Oculus meus deprædatus est animam meam.* Propterea esto similis Iob, qui ait: *Pepigi fœdus cum oculis meis,* & tu cum omnibus membris fœdus ineas, *crucifixus cum vitijs & concupiscentijs,* & contumelijs. Nec ores nisi in cruce positus, exemplo Domini, qui in cruce confixus orauit ad Patrem. Esto imitator Iacobi sanctifi-

Ier. 9. Gen. 3 Thren. 3. Ca. 31. vers. 1 Gal. 5.

cati ex vtero, qui ex assiduitate & frequentiâ orandi, habuit genua callosa, contraxit in eis duritiam Camelorum. Bartholomæus centies in die & centies in nocte flexit genua ad Deum. *Omne genus dæmonij maximè in oratione & ieiunio eijcitur.* Si molestauerit te libido, vel aliud vitium, certum numerum genuflexionum cum Litania tibi constitue, & euades omnem tentationem.

Matt. 17.

Item: Notandum, quòd sæpe id quod petitur, quia non est ad ad salutem, impedit orationis effectum; sæpe ij, pro quibus petimus, quia indigni sunt. Vnde super Lucã c. 11. Et Ierem. c. 7. *Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec assumas pro eis laudem & orationem.* Idem c 11. & cap. 14. Item Iudith cap. 4. Beda super illum locum, Apostolo petenti *stimulum carnis* amoueri dictum est ei à Domino: *Paule suffi.it tibi gratia mea.* Item Ps. 108. Super illum versum: *Et oratio eius fiat in peccatum,* Gregor. In domo enim Iesu, Iesum non quæritis, si in æternitatis templo importunè pro temporalibus oratis.

Ver. 16. 2. Cor. 12. Hom. 27. in Euang.

CAPVT CXXVII.

DE VITANDO IVRAMENTO.

NOn habet *faciem euntis in Ierusalem* assuefactus iurare. Sicut enim *in multiloquio non deerit peccatum,* sic nec in multiiurio periurium. Quòd autem omnino sit nobis prohitum iurare videtur ex verbis Domini in Matth. cap. 5. *Audistis quia dictum est antiquis: Non peierabis; reddes autem Domino iuramenta tua*, per illum, non per idola, non per creaturas iurando: *ego autem dico vobis non iurare omnino*, &c. Item Iacobus capit. 5. *Ante omnia fratres mei nolite iurare, neque per cælum, neque per terram*, &c. Item: exemplo discipuli Origenis implicati ratiocinijs Curiæ. A quo cùm exigeretur iuramentũ de fidelitate villicationis, respõdit: Mutatus sum in virũ alium: Christianus sum, nec licet mihi omnino iurare: quòd si modò licet, quære quid additum sit perfectioni legis. Si dixeris quod Euangelium, falsum iurare prohibeat, & hoc idem lex prohibet ibi: *Non mentieris, non falsum testimonium dices.* Si prohibet iurare, non nisi ex necessitate, & ita frequentiam iurandi: Et hoc idem lex ibi: *Non assumes nomen Dei tui in vanum*: immò è contrà ad imperfectionem nostram, sub Euangelio multò pluries, & frequentiùs, & in minoribus causis iuratur quàm sub lege. Si propter vtilitatem audientis iurandum est, eò quòd habeat auctoritas, cùm pigri sint homines credere, licet iuramento adstruere, id quod vtiliter persuadetur: Sed de vtilitate rei cuiusmodi? Non tẽporalis, sed fidei & spiritualis. In hoc casu licet iurare exemplo Apostoli, non autem pro re temporali & caducâ. Ita dico, si aliquid additum est perfectioni Euangelicæ. Quòd autem inducit Apostolus, *Omnis controuersiæ*

Luc. 9 Prou. 10. Ver. 33 Exod. 20. Is fuit Basilides, de quo Eusebius Hist. Eccl. l. 6. ca 4. Ruffin. cap. 5. Mat. 5. Leuit. 19. Exo. 20 2. Cor. 15.

trouersiæ finem esse iuramentum, non sub personâ suâ, sed aliorum, hoc ponit. Dominus etiam ait: *Sit sermo vester, est, est, non, non: quod amplius est, à malo est*, iurare facientis, non iurantis. Ergo à malo est Canonis, qui cogit iurare, quia & testimonium ferre: nec est testis nisi iuratus, ergo à malo cuiuscumq; Prælati iurare cogentis, & ita cogi videmur transgredi præceptum Domini.

Heb. c. 6, 16. Mat. 5

Item: Si omnes alias perfectiones Euangelicas ex voto possum suscipere & implere; Quare & non similiter hoc consilium perfectionis? Vei, cur hoc obseruantem statim proclamamus Catharum? Iuramentum autem quoddam fit ex obreptione, quoddam ex deliberatione. Primum dicunt esse verbum iocosum, cùm tamen videatur esse crimen. Simplex enim verbum per se prolatum, iocosum est: ergo iuramentum ei additum, facit illud esse plusquam iocosum. Item: Iuramentum tres habet comites: Veritatem, Iudicium, & Iustitiam; sed hoc, hos non habet comites, ergo periurium est. Sed & in curijs quorumdam Principum inhibitum est sub pretio quinque solidorum in pœnam constituto, ne quis iuret per membra Domini. Quidam tamen, quasi charactere, & iuramento proprio, & execrabili ab alijs distinguuntur. Clericus etiam ludens cum Iudæo ex condicto pro pecuniâ, ne eam raperet Iudæus, abstinuit à iuramento, dicens ei: Abstinendo à iuramento, quasi coactus, maiores blasphemias locutus sum de Deo in corde quàm in ore, si iurare me permisisses. A quo Iudæus, tanquam à blasphemo statim recessit. Item Ecclesiasticus sugillans assuefactionem iurandi, ait cap. 23. *Iurationi non assuescat os tuum: Multi enim casus* & ruinæ *in illa. Nominatio verò Dei non sit assidua in ore tuo, & nominibus Sanctorum non admiscearis, quoniam non eris immunis ab eis. Sicut enim seruus interrogatus assiduè à liuore non minuitur, sic omnis iurans & nominans*, nomen Dei, *in toto à peccato non purgabitur. Vir multùm iurans implebitur iniquitate, & non discedet à domo illius plaga: & si frustrauerit fratrem, delictum illius super ipsum erit, & si dissimulauerit, delinquet dupliciter; & si in vacuum iurauerit, non iustificabitur.* In eodem cap. 27. *Loquela multùm iurans horripilationem capiti statuet, & irreuerentia ipsius obturatio aurium.* Item Sapientiæ cap. 14. *Iniustè iurantes contemnunt iustitiam. Non enim iurantium est virtus, sed peccantium pœna perambulat semper iniustorum præuaricationem.*

CAPVT CXXVIII.

DE BONA SIMPLICITATE.

Sancta simplicitas *facies est* quędam *euntis in Ierusalem*. Est autem simplicitas virtutis, simplicitas fatuitatis, simplicitas simulationis & hypocrisis. De prima ait Dominus: *Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ.*

Luc. 9. Matt. 10.

ba. Hanc simplicitatem comitatur prudentia: Vnde super illum locum Apostoli 1. Timoth. cap. 3. *Oportet Episcopum irreprehensibilem esse*, &c. ait Hieronymus: Prudentem contra eos, qui sub nomine piæ simplicitatis exercent stultitiam Sacerdotis. Sed de hâc quæritur, an sit eadem cum illâ quæ prędicatur in hac: *Si oculus tuus fuerit simplex*, sine plicâ scilicet erroris, & plicâ prauæ dilectionis. Si hoc: Igitur omnis simplex omnium virtutum pollet operibus, quia prudens, & discretus in omnibus agendis & omittendis, quantò simplicior, tantò discretior. E contrà videtur, quòd quantò simplicior, tantò à discretione remotior, & fatuitati vicinior. Vnde patet, quàm magnę simplicitatis exstitit Valerius Episcopus, qui semen verbi diuini, posuit in ore Vincentij. Alia itaque videtur huiusmodi simplicitas columbina à prædictâ, & alia ab eâ de qua legitur: *Erat vir nomine Iob, simplex & rectus*, & discretus in omnibus vijs Domini, *& timens Deum*, vt hîc dicatur simplicitas quædam modestia mentis, quæ in vultu etiam refulget, minorque in rebus discretio; ibi dicatur simplicitas pro prudentiâ & omnimodâ discretione in omnibus. Bona tamen notitia mali, nec potest, nec debet deesse.

Simplicitas autem maximè decet Theologum, quia Sacra Scriptura amica est simplicitati. Aperta & simplicia decent bonitatem. *Estote paruuli malitiâ, non sensu: Quasi modò geniti infantes lac concupiscite, rationabiles tamen.* *Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter.* Et Sapientię cap. 1. *Sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illum*: Non scrupulosi circa quęstiones, sed magis circa peccata, & eorum circumstantias solliciti. Et Parab. c. 2. *Dominus proteget gradientes simpliciter.* Et in eodem: *Qui recti sunt, habitabunt in terra, & simplices permanebunt in ea* Item c. 11. *Simplicitas Iustorum diriget eos.* Item Ambrosius: Maior est omnibus ambitiosis mendacijs, eloquentiâ, & flosculis Philosophorum astutiâ, & versutijs hæreticorum, simplex fides veritatis.

De simplicitate fatuitatis dicitur: Nimia simplicitas cognata est fatuitati. Item: Augustinus super illum locum: *Oportet Episcopum esse prudentem*: Ne ita sit simplex quod stultus.

De simplicitate simulationis dicitur: *Attendite à falsis Prophetis*, &c. Et item: *Demissos animo*, &c. Et item de bona simplicitate 2. ad Corinthios cap. 9. *Qui autem administrat semen seminanti, & panem ad manducandum præstabit, & multiplicabit semen vestrum, & augebit incrementa frugum iustitiæ vestræ, vt in omnibus locupletati, abundetis in omnem simplicitatem, quæ operatur per nos gratiarum actionem Deo.*

Vers. 2. *Habetur in Glossa ordin.* *Mat. 6* *22.* *In vita S. Vincētij, quæ exstat apud Suriũ die 22. Ianu.* *Iob 1.* *1. Cor. 14.* *1. Pet. 2.* *Prou. 10.* *Lib. de Incarnationis Dominicæ Sacramento c. 9.* *1. Tim. 3. v. 2.* *Mat. 7* *Catol. 4. dist.* Demissos animo & tacitos vitare memēto. *Ver. 10*

CAPVT CXXIX.

DE HOSPITALITATE SECTANDA.

HOspitalitas *facies est euntis in Ierusalem:* putà vna filiarum misericordiæ, & inter virtutes gratia eximia, quam non habentibus dicet Dominus in iudicio: *Hospes eram, & non collegistis me.* Quam etiam commendans Apostolus, ait ad Hebræos cap. 13. *Hospitalitatem nolite obliuisci. Per hanc enim placuerunt, quidam Deo, Angelis hospitio receptis,* vt Loth, nesciens eos esse Angelos. Et Abraham: *Tres vidit & vnum adorauit.* Vnde Genesis capit. 18. *Sedenti Abrahæ in conualle Mambre, in ostio tabernaculi sui, in ipso feruore diei, apparuit ei Dominus. Cumq; eleuâsset oculos, apparuerunt ei tres viri: quos videns cucurrit in occursum, & adorauit in terra, & dixit: Domine, si inueni gratiam in oculis tuis, ne transeas seruum tuum, sed afferam pauxillum aquæ, & lauentur pedes vestri, & requiescite sub arbore, ponamq; buccellam panis, & confortetur cor vestrum, postea transibitis.* Item capit. 19. *Venerunt duo Angeli Sodomam vespere, sedente Loth in foribus ciuitatis: qui cùm vidisset eos, surrexit, & iuit obuiam eis, & adorauit pronus in terram, & dixit: Obsecro Domini, declinate in domum pueri vestri, & manete ibi, lauate pedes vestros, & manè proficiscemini. Qui dixerunt: Minimè: sed in platea manebimus. Qui compulit eos oppidò, vt diuerterent ad eum; ingreßiq; domum illius, fecit eis conuiuium.* Item Apostolus ad Romanos cap. 12. *Hospitalitatem sectantes.* Nota frequentiam per verbum. Item Petrus 1. Epist. cap. 4. *Estote hospitales inuicem sine murmuratione: Vnusquisque sicut accepit gratiam, illam in alterutrum administrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei.* Non enim vni operi addicti esse debemus. Item epist. 3. Ioannis: *Charißime, fideliter facis quidquid operaris in fratres, & hoc in peregrinos.* Item: Apostolus enumerans quasi substantiales differentias Episcopi, ponit hanc: *Oportet Episcopum esse hospitalem.* Sed hęc gratia longè ab Episcopis & Clericis recessit; à laicis etiam, vt iam non nisi cum pretio hospitentur. Item: Merito hospitalitatis aperti sunt oculi duorum discipulorum euntium in Emaus, qui priùs tenebantur aorisiâ, *& cognouerunt Dominum in fractione panis. Qui cùm finxisset se longiùs ire, coëgerunt illum, dicentes: Mane nobiscum Domine, quoniam aduesperascit, & inclinata est iam dies. Et intrauit cum illis.* (Beda) cum quibus Veritas gradiebatur; Et ad hospitium vocant, immò cogunt. Quo exemplo colligitur, quia peregrini ad hospitium non solum sunt vocandi, sed etiam trahendi. Item: Sicut in homilia super hunc locum legitur, Quidam pater familias leprosum recepit hospitem, quem in lecto suo posuit, audiuitque à Domino, se Dominum in leproso recepisse. Item Iosue cap. 6. *Ingredimini domum mulieris meretricis, & producite eam, & omnia quæ illius sunt, sicut illi iuramento firmastis,*

Luc. 9. Matt. 25. Gen. 19. Tit. 1. Luc. 24 Luc. 24 Luca. Sanct. Greg. Hom. 39. in Euãg. de Martyrio Mona.

mastis, &c. Item 3. Regum 17. *Surge, vade in Sareptam Sidoniorum*, &c. Item 4. Regum 4. *Facta est autem quadam dies & transibat Elisæus per Sunam*, &c. Item Iudicum cap. 4.

CAPVT CXXX.

DE VESTIENDIS NVDIS.

Matt. 25. v. 36. *Isa. 58. vers. 7.* *Iob. 31* *Luc. 3.* *Vtrũque fecit, vt est in vita eius per Sulpitium Seuerum.*

SEquitur in operibus misericordię, de facie nuditatis proximi tegendæ. Vnde Dominus: *Nudus eram, & cooperuistis me*, non tantùm hospitio, sed & vestimento, ne illam prohibitionem meam incurreretis: *Cùm videris nudum operi eum, & carnem tuam ne despexeris*, non operiendo. Hanc gratiam habens Iob, ait: *Si despexi prætereuntem, eò quòd non haberet indumentum, & absque operimento pauperem: si non benedixerint mihi latera eius, & de velleribus ouium mearum calefactus est.* Item Dominus: *Qui habet duas tunicas, det vnam non habenti, & qui habet escas similiter faciat.* Martinus supererogando pallium cum paupere dimidiauit, imò, quod plus est, vnicam tunicam, & totam pauperi dedit. Item Actuum Apostolorum cap. 9. *Adueniente Petro circumsteterunt illum multæ viduæ flentes*, &c.

CAPVT CXXXI.

DE VISITATIONE INFIRMORVM ET INCARCERATORVM.

Matt. 25.

SEquitur: *Infirmus eram, vel in carcere, & visitastis me.* Non tantùm visitatione impendendæ necessitatis, & adhibendæ consolationis, sed etiam visitatione liberationis, quæ excellentior est primâ. De qua Dominus per Dauid ait: *Domine quis similis tui, eripiens inopem, & egenum de manu fortiorum eius.* Hâc gratiâ pollens Iob, ait: *Pater eram pauperum. Conterebam enim molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam.* Et Dauid: *Pupillo & orphano*, id est, cuilibet miserabili personæ, *tu eris adiutor.* Hâc digniori specie visitationis, Nicolaus tres pueros morti addictos liberauit; Daniel Susannam, pluresque Sancti alios innocentes incarceratos.

Ps. 34. *Iob 29.* *Psa. 9, 35.* *Vide notas ad c. 123.* *Dan. 13.*

CAPVT CXXXII.

DE SEPELIENDIS MORTVIS.

SEptimum opus misericordiæ legitur apud Tobiam; qui totâ die ieiunus & famelicus, cùm sederet ad mensam in vespera, & audiret quemdam contribulem suum insepultum, surrexit citò, & sub discrimine capitis sui, sepeliuit cadauer eius, totus huic operi deditus. Hâc gratiâ Antonius (non habens ferramentum, famulantibus & coadiuuantibus sibi duobus leonibus) sepeliuit Paulum inhumatum & appodiatum ad arborem, in modum orantis inueniens. Hâc Zozimas vnico leone obsequente sepeliuit cadauer illius Sanctę pœnitentis Mariæ scilicet Ægyptiacæ. Vnde Versificator ille:

Ad tumulum vehitur, famulante ferâ sepelitur.

Hoc opus misericordię plurimi Sanctorum iniunxêre sibi pro pœnitentiâ. *Melius est enim ire ad domum luctûs, quàm ad domum conuiuij.* Sed hęc gratia non tantùm sepeliendi, sed & comitandi funera mortuorum vsque ad locum sepulchri, hodie ferè penitùs refrixit, adeò, quòd nullus vult *memorari nouißima sua, vt in æternum non peccet.*

Sed cùm *terra ad terram reuertatur*, videtur non esse curandum de sepulturâ mortuorum: quod absit. Hoc enim opere multi Deo placuerunt. Et potiùs nos iuuamus sepeliendo mortuos, quàm ipsos, vt non sit sumptuosa sepultura. Ea enim, vt testantur Sancti potiùs est ad aggrauanda peccata defuncti, quàm in remedia. Meliùs enim est, vt vendantur, & dentur pauperibus, quia:

Cœlo tegitur qui non habet vrnam.
Facilis iactura sepulchri.
Sepelit natura relictos.

Item 2. Regum in fine ferè.

Tob. 2. S. Hieron. in vita Pauli 1. Eremitæ. Hildebertus Cœnoman. Episc. Eccle. sia 7. Eccli. 7. Gen. 3. Lucan l. 7. sub finem. Virgilius. Mœcenas. Ca. 21. ver. 13 & seq.

CAPVT CXXXIII.

DE IEIVNIO.

IEiunium potissima pars est *faciei euntis in Ierusalem.* Ieiunio generali abstinetur ab omni peccato mortali: ieiunio speciali, de quo hîc, à cibo & potu. Hoc consecrauit Dominus *ieiunans in deserto quadraginta diebus, & quadraginta noctibus:* Quod præfiguratur per ieiunium Moysi, & ieiunium Helię. De hoc ait Propheta in persona Domini: *Humiliabam in ieiunio animam meam.* Et Dominus in Euangelio: *Hoc genus dæmonij, non potest eijci, nisi in oratione*

Luc. 9. Mat. 4 Exo. 34 3. Reg. 19. Ps. 34. Marci 9.

2.Cor. 6. *tione & ieiunio.* Et Apost. *Exhibeamus nos sicut Dei ministros, in multa patientia, in ieiunijs, in charitate non ficta.* Et Dn̄s in Matt. c. 6, *Cùm autē ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes. Exterminat enim facies suas, vt appareāt hominibus ieiunātes. Tu autem, cùm ieiunas, vnge caput tuum, & faciē tuam laua, ne videaris hominibus ieiunans, sed Patri tuo,* &c. Est autem ieiunium auari detestabile, & est ieiunium medici indifferens, & est ieiunium hypocritæ, & superbi execrabile, de quo suprà. Hoc ieiunio ieiunauit Pharisæus, qui ait: *Ieiuno bis in Sabbato,* &c. Et est ieiunium Christiani, in maceratione carnis, siccum & sobrium. Quod quasi describēs Hieronymus, ait: Biduanis & triduanis præfertur ieiunijs venter semper esuriens & sobrius. Ioël autem ad hoc ieiunium vtile nos inuitans, ait: cap. 2. *Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & fletu, & planctu: & scindite corda vestra, & non vestimenta vestra.* Et Isaias cap. 58. *Quare ieiunauimus & non adspexisti, humiliauimus animas nostras, & nescisti?* Respondit: *Ecce in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra, & omnes debitores vestros repetitis. Ecce ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impiè. Nolite ieiunare sicut vsque ad hanc diem, vt audiatur in excelso clamor vester. Nunquid tale est ieiunium, quod elegi, per diem affligere hominem, animam suam? Nunquid contorquere quasi circulum caput suum, & saccum, & cinerem sternere? Nonne hoc est magis ieiunium, quod elegi? dissolue colligationes impietatis, solue fasciculos deprimentes, dimitte eos, qui confracti sunt liberos, & omne onus disrumpe,* &c. Item Ecclesiasticus cap. 34. *Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit eum, quid prodest lauatio illius? Sic homo qui ieiunat in peccatis suis, & iterum eadem faciens, quid proficit humiliando se? Orationem illius quis exaudiet?* Item Zacharias cap. 7. *Cùm ieiunaretis & plangeretis in quinto & septimo per hos septuaginta annos, Nunquid ieiunium ieiunastis mihi?* &c. Item Ionæ cap. 3. *Et crediderunt Niniuitæ in Dominum, & prædicauerunt ieiunium, & vestiti sunt saccis à maiore vsque ad minorem,* &c.

Ca. 10 Luc. 18

In ep. ad Eustochiū de custodiā virginitatis

Vers. 5.

Sanct. Hiero. In vita S. Pauli. Idem in vita S. Hilarionis. In vita eiusdem. In ep. ad Marcellam, quæ incipit: Ambrosius. Ro. 12. 2. Co. 5

Hæc fuit via Sanctorum pallidorum & exsanguium tendentium ad patriam. Vt enim testatur Hieronymus, Paulus primus Eremita semper ieiunauit, quousque de cælis sibi panis mitteretur. Qui duplicatus est, cùm ad eum veniret Antonius. Cui ille: Eia Frater comedamus, duplicata est nobis annona. Et, quod incredibile nobis videtur, Sanctus Hilarion quinque caricis in die per quindecim annos contentus fuit. Sed tunc senex & imbecillis frusto panis ordeacei refectus est. Sancta Ægyptiaca quadraginta annis vixit de duobus panibus, & radicibus. Hieronymus contentus fuit vili olusculo, pane cribrario, & aquâ. Sed hoc arctissimum ieiunium pro ignauiâ & corruptione nostrâ attingere non possumus. Sit ergo nobis ieiunium arctum de pane & aquâ, ita etiam, *vt rationabile sit obsequium nostrum. Nolumus enim exspoliari, sed superuestiri.* Tria enim debentur asino: pabulum, vt sustentetur: virga, ne recalcitret: onus, vt vtilis sit Domino. De primo dicitur: *Nemo carnem suam*

odio

odio habuit. A Deo enim creata est, non à diabolo, vt dicit Manichæus. Et Apostolus: *Carnis curam feceritis*, ita tamen quòd *non in desiderijs*. De secundo ait idem Apostolus: *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo*, &c. De tertio idem: *Alter alterius onera portate*. In primo inuenitur naturę sustentatio, in secundo gratiæ & legis inchoatio, in tertio legis impletio & consummatio. In primo natura, in secundo disciplina, in tertio charitas ad proximum. Sed sobrietas Mahometicorum hodie superat sobrietatem Christianorum. Vnde eorum Princeps Saladinus, audiens Christianos vsos esse tribus ferculis, vel quatuor, ait, tales non esse terrâ dignos.

Eph. 5. Rom. 13, 14. 1. Cor. 9. Gal. 6.

CAPVT CXXXIV.

DE SVGILLATIONE GASTRIMARGIÆ.

SObrietatem omnino perimit gastrimargia. Propter quam pestem, vt auertatur à populo Dei orans Propheta, ait: *In camo & fræno*, minore & maiore constrictione & refręnatione, *maxillas eorum constringe*, parciùs dando eis victualia; quia, in abundantia, propter gulam, *non approximant ad te*, sed elongantur. Vnde & Apostolus ad Romanos cap. 12. *Obsecro vos fratres per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum, & nolite conformari huic sæculo nequam, sed reformamini in nouitate sensus vestri*. Et alibi: *Nescitis, quia corpora vestra templum sunt Spiritus Sancti? Tollens autem membrum Dei, faciam membrum meretricis?* Vicina enim sunt venter & genitalia. Et item: *Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs, stigmata Domini Iesu portantes in corpore suo*, per abstinentiam, & arma pœnitentium. Sed & *mortis responsum acceperunt*, iugiter mortis memoriam habentes, vel mortificationem carnis sibi contra vitia respondentem, iuxta illud: *Propter te mortificamur totâ die, æstimati sumus sicut oues occisionis*. Vnde Dauid Psalmo 32. *Confitemini Domino in cithara, in psalterio decem chordarum psallite illi*: hoc est, in carnis mortificatione à quâ incipiendum.

Ps. 31. ver. 9. 1. Cor. 6. Gal. 5. Gal. 6. 2. Cor. 1. Ps. 43. Vers. 2.

Primò itaque domandum est iumentum, & infrænandum, vt composito gradu vehat Spiritum Sanctum. Vnde Gregorius: Vre igne tribulationis pœnitentiæ, primò renes nostros, Dalilam comprimendo, dehinc vre cor nostrum igne Spiritus Sancti, & tui amoris. Ob hoc etiam Dominus Discipulis ait: *Sint lumbi vestri præcincti* primò, & pòst *Lucernæ ardentes in manibus vestris*. Non nisi lumbis pręcinctis Ioannes, Ieremias, & alij prædicauerunt. *Nabuzardan* enim Princeps cocorum, id est venter ferculorum, primò *destruxit muros Ierusalem*, & omnia munimenta animæ Christianæ religionis.

Hiero. Luc. 12. Ierem. 52.

Primò igitur infrænes equum, ne sit tibi *fallax ad salutem*, ne *equum, & ascensorem*

Ps. 32.

Exod. 15. Prou. 29. 1.Cor. 9. Ps.18 InCō. ment. in c. 1. 2,Cor. 1. Ps.118 Vers.6. Ps.105 Luc.21 Phil.3

scensorem Dominus proijciat in mare. Qui autem seruum delicatè pauerit, inueniet eum contumacem. Potiùs doma corpus tuum, vt habeas seruum obedientem cum illo, qui ait: *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne alijs prædicans ipse reprobus inueniar.* Et cum Propheta orante sic: *Confige timore tuo carnes meas*, &c. Vnde Hieronymus super Marcum: Andreas, id est Virilis est, qui viriliter facit vim perditioni mortis suæ, id est corpori, quod sępe per fomitem est causa mortis, nisi refrȩnetur. Vim facit dico, adeò vt *responsum mortis in se habeat, & animam semper in manibus suis portet.* Item Exodi cap.32. *Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere*, hoc est idololatrare, quia: *fecerunt vitulum in Oreb & adorauerunt sculptile.* Vide ergo quid faciat otium, & cibus alienus, & superfluus: Peperit idololatriam, omnem otiositatem, & omnem superbiam, & omnem superstitionem. Vnde Dominus: *Cauete ne grauentur corda vestra crapulâ & ebrietate*; ne sitis his similes: *Quorum Deus venter est*; Et illis: *Sunt quibus in solo viuendi causa palato est*, qui viuunt vt comedant, nec comedunt vt viuant.

CAPVT CXXXV.

CONTRA GVLAM ET EBRIETATEM.

Genes. 19. Gen.9 Gula 4. Satellites Eccles. 10.

GVlam & ebrietatem coniungimus: Quia, sicut gula, ita & ebrietas ventrem distendit, carnem accendit, libidinem fouet & nutrit. Vnde Loth, quem non vicit Sodoma, vicerunt vina, vt committeret incestum cum filiâ. Noë, etiam rectori arcæ & præfecto generationibus suis, ebrietas nudauit femora. Habet autem gula quatuor satellites: *Quid, quantum, quale, quando. Quid* consistit & attenditur in genere edulij; *quantum*, in quantitate: *quale*, in condimento cibi, vel salsamenti vel etiam vtilitate: *quando*, in temporis maturitate & frequentiâ. Vnde: *Væ terræ cuius Rex puer est, & Principes manè comedunt.*

Iuuen, Sat. 1.

> *Exul ab octauâ Marius bibit, & fruitur Dijs*
> *Iratis.*

Idem Sat.11

His satellitibus ad maiorem irritationem gulæ additur pretium, quia magis illa iuuant, quæ pluris emuntur. Sed:

> Nec cupias mullum cum sit tibi gobio tantùm
> In loculis.

Vnde Poëta:

> ——————— Venêre proterui
> *Laßiuiq; senes, quibus est insignis edendi*
> *Gloria, corruptasq; dapes variasse decorum.*
> *Qui ventrem inuitant pretio, traduntq; palato*

Sidereas

Sidereas Iunonis aues, & si qua loquendi
Gnara coloratis viridis defertur ab Indis.

Et cùm nullo prædictorum irritetur Paterfamilias, sæpè tamen mensæ eius adest quintus satelles, ortum habens ex superbiâ & vitijs eius, scilicet ambitio. Vnde Philosophus: Tauri paucorum iugerum pascuis aluntur, vnica sylua pluribus Elephantis sufficit, homo verò pascitur terrâ & mari. Cur hoc? Nunquid (licèt natura, modica dederit nobis corpora vel corpuscula) quia vastorum animalium edacitatem superemus? Minimè. Non enim fames ventris nobis magno constat, sed ambitio. *Sen. ep 60.*

Item Philosophus: Ad vos transeo, quorum profunda & insatiabilis est gula. *Idem ep. 89.*

Pernicies, & tempestas, baratrumq́ macelli, *Horat. ep. 15. lib 1.*
Quidquid quæsierat ventri donarat auaro.

Hinc Maria scrutatur, hinc terram; alia hamis, alia laqueis, alia retium varijs generibus, cum magno labore prosequitur. Nullis animalibus, nisi ex fastidio, pax est. Quantulum est quod ex istis epulis, quæ per tot comparatis manus, fesso voluptatibus ore libatis? quantulum ex istâ ferâ periculosè captâ Dominus crudus ac nauseans gustat? quantulum ex tot conchylijs tam longè aduectis per istum stomachum inexplebilem labitur? Dico vos infœlices esse, quod non intelligitis, maiorem vos famem habere quàm ventrem. *Sen. ep. iam dictâ 89.*

Item Hieronymus: Quidam impinguati & dilatati de patrimonio crucifixi, dapibus & vino ventrem confundunt & distendunt, ventris officio dissuetum, conuersum in saccum: marcidos cibos & putridos ingerunt & egerunt, stomachumq́ue æstuantem potione sedant & releuant, vt Saül aquas bibens singulis noctibus ine[illegible]riatus, vide in lib. 1. Regum cap. 26. Quibus, quia nec frugalitas, nec castitas inest, sed patiuntur damna, seruorum murmura & dissentiones eorum, qui non ex quanto, sed quantum consumant & deuorent attendunt. Quòd si Apostolus, O Filia, *castigat corpus suum, & in seruitutem redigit, ne alijs prædicans ipse reprobus efficeretur*: Quomodò tu iuuencula adhuc in feruore iuuentutis posita, dapibus & vino plena, de castitate eris secura? Quòd si Vesuuius ardens, si Olympus igniuomus, si Æthna vaporibus plena caloribus ardet: Quantò magis iuueniles medullæ vino & dapibus plenę & inflammatæ? Vnde Poëta: *Ad furiam de viduitate seruandâ* *1. Cor. 9.*

Vina parant animos faciuntq́ caloribus aptos *Ouid. li. 1. de arte amãdi.*
Cura fugit multo diluiturq́ mero.
Tunc veniunt risus, tunc pauper cornua sumit,
Tunc dolor, & curæ, rugaq́ frontis abit.
Cùm Venus in vinis, ignis in igne fuit. *Ibid.*

Item Deuteronomij cap. 32. *Incrassatus est dilectus, & recalcitrauit: incrassatus, impinguatus, dilatatus dereliquit Deum factorem suum, & recessit à Deo salutari* *Ver. 15*

Cap. 8. *lutari suo, & oblitus est Domini Creatoris sui.* Item in eodem: *Cùm comederis & saturatus fueris, caue diligenter ne obliuiscaris Domini.* Item Ieremias cap. 5. *Saturaui eos, & mœchati sunt, in domo meretricis luxuriabantur. Equi amatores in fœminas, & emissarij facti sunt: vnusquisque ad vxorem proximi sui hinniebat.* Item Oseæ cap. 13. *Iuxta pascua sua adimpleti sunt, & saturati, & eleuauerunt cor suum, & obliti sunt mei vaccæ pingues Samariæ.*

Prou. 21. Prou. 19. 1. Ioã. 2. Ouid. in Metam. Terentium in Eunucho. Ezech. 16. Iob cap. 1. Lib. 2. Moral. cap. 9. Iudicũ 16. Dan. 5 ver. 25 Iudith 13. Iuuen. Sat. 6. Gen. 3. Mat. 4 Habetur in Regulâ titulo de abstinentia Philosopho rũ de sumptum ex ep. ad Furiã.

Primò igitur premit corpus, hinc fremit mundus, deinde insidiatur diabolus. Eijciunt etiam hominem de domo hęc tria. Primò, *litigiosa vxor*, id est carnis tentatio: hinc *fumus*, peccatum ignorantiæ: deinde *stillicidium* aliena & quæcumque suggestio extrinseca. Primò autem tentat hominem *concupiscentia carnis, hinc concupiscentia oculorum*, tãdem *superbia vitæ.* Item Hieroymus ad Furiam: Magnæ & sollicitæ virtutis est superare quod nata sis in carne, viuere in carne & non secundùm carnem, sed supra carnem tecũ pugnare quotidie, animamq́ue tuam mundam & impollutam quasi centum oculis Argi custodire, inclusamq́ue hostem superare. Etiam Poëta mores informans, ait:

Sine Cerere & Baccho friget Venus.

Et abundantia panis causa fuit peccati Sodomorum.

Patet ergo ex Sanctorum auctoritatibus abstinentiam & sobrietatem collactaneas & nutrices esse continentię, gulam verò luxurię. Venter enim mero æstuans de facili labitur in libidinem. Caue tibi, ne prosternaris in conuiuio inter epulas cum filiabus Iob. Gregorius: In maioris fratris conuiuio filios Iob satan obruit, non quòd illi ventri vacabant, sed tamen quia inter conuiuia intentio mentis bona minùs feruet & minùs prouidet. Samson inter epulas Philisthæos prostrauit. Nabuchodonosor abutens epulis, & vasis Domini audiuit hanc vocem terribilem: *Mane, techel, phares*, quam secuta est destructio domus eius. Holopherne ebrietate nimiâ sopito, Iudith abscidit caput. Ebrietas hominem sui, & Dei immemorem facit infinita monstra parit, consilia detegit, non compatitur super contritione. Vnde Saül aquas bibens singulis noctibus inebriatus, vt primo Regum cap. 26. Quia quid non ebrietas designat?

Inguinis & capitis quæ sit distantia nescit.

Diabolus gulâ primos parentes tentauit: *Quacumque die comederitis, eritis sicut Dij.* Deinde Dominum Iesum: *Dic vt lapides isti panes fiant.* Gula, concupiscentia carnis & libido, sunt vitia adiuncta. Summopere igitur cauenda est gula propter adiuncta, maximè propter libidinem, quia vitium insitum nobis & naturale videtur esse. Vnde Hieronymus: Auaritia calcatur à Philosophis, & cum marsupio deponitur. Maledicam linguam, indictum silentium emendat, cultus corporis, & habitus vestium vnius horæ spatio commutantur: omnia alia peccata foris sunt, & quod foris est facilè abijcitur. Sola libido

insita

insita à Deo ob liberorum creationem, si fines suos egressa fuerit, redundat in vitium, & quâdam lege naturæ in coitum gestit erumpere.

Item Iosue cap. 11. *Equos eorum subneruauit*, &c. Gastrimargi sunt similes Esau, qui *vendidit primogenita sua propter lenticulam rufam, & amisit benedictionem paternam.* Genes. 25.

CAPVT CXXXVI.

DE SIMPLICI FORNICATIONE.

EX gulositate nascuntur fornicatio simplex, adulterium, incestus, & ignominiosa libido, vel turpitudo Sodomorũ. Simplex fornicatio est coitus illicitus soluti cũ soluta, vel è contrariò. Quod crimẽ maximè detestandũ, quia vt ait Apostolus: *Fornicatores, & adulteros iudicabit Deus. Neque fornicatores neque adulteri intrabunt in regnum Dei.* Hoc vitio, homo dignitatẽ suam, & imaginem Dei amittit, adeò vt totus absorbeatur, terraque efficiatur & de rationali mutetur in reptile & iumentum. *De huiusmodi Ioël ait: Putruerunt vt iumenta in stercore suo. Qui enim fornicatur in corpus suum peccat.* Appetitus fornicationis anxietas est, satietas pœnitentia. Vnde qui abscidit sibi linguam ne fornicaretur, ait: Absit vt tanti emam, vnde pœniteam. Hanc sicut in opere, ita & in voluntate Dominus eam prohibet: *Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, iam mœchatus est in corde suo.* Vnde Daniel Propheta vidit virum succinctum lumbos zonâ aureâ. *Ioannes vidit virum succinctum mammillas laminâ aureâ*, quasi, *Vre renes meos, & cor meum.* Ob hoc maximè fugienda est fornicatio, quia viscosa est, & quòd cum cæteris vitijs possumus luctari, de ea autem dicitur: *Fugite fornicationem.* Heb. 13. Eph. 5. Ioël 1. 1. Cor. 6. Mat. 5. Da. 10. Apoc. 1. Ps. 25. 1. Cor. 6.

CAPVT CXXXVII.

DE ADVLTERIO.

ADulterium quoddam est simplex, scilicet soluti cum coniugata vel è contrariò: quoddam duplex & maius, scilicet coniugati, cum coniugata, vel è conuerso. Adulterium homicidio videtur esse par crimen. Vnde Dominus adulteram, in lege, sine remedio præcepit lapidari. Iuxta enim quantitatem peccatorum lex statuit quantitatem pœnarum. Vnde maximè timendum est, ne Ecclesia erret, cùm hæc instituta à Domino non obseruet. Item Augustinus: Adulteri secundum locum tenent apud inferos, primum incestuosi, & negantes Deum. Adulterium tamen credo maius esse crimen Deut. 17. Ibid. 25. Videatur sermo 245. 244 & 247.

 quàm

quàm incestum commissum in quarto genere consanguinitatis. *Delicias vidua tantùm adspernatur adulter.* Item Salomon: *Adulterorum filij non prosperabuntur.* Item Parabolarum cap. 7. *Veni inebriemur, & fruamur cupitis amplexibus,* &c. Item: In legenda S. Marcelli legitur quòd mulier quædam, quia nobilis, spreuit virum, & adhæsit carni alteri, mortua tandem est. Sollemniter & cum pompâ ad tumulum deducta, honorificè sepulta, & ipso die à serpente igniuomo est effossa, qui vasculo, scilicet membro, quod viro abstulit, incubuit & corrosit; sicque ei diabolus abstulit sepulcrum & humanitatis obsequium indignè ferens quòd corpus eius in terra quiesceret, eò quòd vas viri, quod sibi *in sanctificationem obseruasse* debuit, abstulisset.

Sap. 3. Parisiēsis Episcop. ordine 9 per fortunatum apud Suriū die 1. Nouēbris. 1 Thess. 4.

CAPVT CXXXVIII.

DE VITIO SODOMITICO.

Vitium Sodomorum fuit *abundantia panis & superbia vitæ, & superfluitas vini.* Hoc vitium redarguens Dominus Genes. cap. 19. ait: *Homines autem Sodomitæ pessimi erant, & peccatores coram Domino nimis.* Item cap. 18. *Clamor Sodomorum, & Gomorrheorum multiplicatus est, & peccatum eorum aggrauatum est nimis. Descendam & videbo, vtrum clamorem, qui venit ad me, opere impleuerunt.* Glossa: Nouitas tantæ & inauditæ turpitudinis, quasi admirationem & dubitationem parit in audiente. Vnde Dominus quasi admirans, & dubitans super tanto scelere, introducitur sic loquens: *Descendam & videbo vtrum,* &c. Incredibile enim mihi videtur homines tantum flagitium perpetrasse. Gregorius: Peccatum est in voce, quando est in actione cum tenui notâ.

Ezech. 16. Ver. 20. Lib. 19 Mor. c. 14.

In clamore est, quando est in libertate cum manifestâ sceleris patratione. De tantùm duobus ergo peccatis tanquam maximis & paribus, homicidio scilicet & vitio Sodomitico legitur clamor adscendisse ad Dominum de terrâ. Legitur Dominus conqueri, ideo scilicet, quòd *masculum & fœminam creauit ad multiplicandos homines:* homicidæ autem & sodomitæ hos destruūt & perimunt vt hostes, & præcipui aduersarij Dei, & generis humani, quasi: Tu homines creasti, vt multiplicarentur, nos verò dabimus operam, vt opus tuum minuatur & destruatur. Item: Cùm Dominus pœnam pro alijs peccatis infligendam differat, pro hoc patientiam & bonitatem sibi innatam videtur exuisse, non exspectans Sodomitas ad pœnitētiam, sed eos magis puniens temporaliter igne cælitus misso, consummaturus tandem pœnam illorum per ignem gehennæ. Item: Dominus virum psalmauit de limo terræ in agro Damasceno, formaturus mulierem de costâ eius in Paradiso. Vnde ne crederet quis eos fore androgynos præoccupans formationem mulieris, ait: *Masculum & fœ-*

Gen. 1. Genes. 19.

& fœminam creauit eos, quaſi: Non erit conſortium viri ad virum, vel mulieris ad mulierem, ſed tantùm viri ad mulierem, & è contrario. Vnde Eccleſia homini androgyno, id eſt, habenti inſtrumentum vtriuſque ſexus, aptum ſcilicet ad agendum, & patiendum, inſtrumento, quo magis caleſcit, quoúe magis eſt infirmus, permittit vti.

Gen. 1, 27.

Si magis caleſcit, vt vir permittunt eum ducere; ſi verò magis molleſcat, & mulier permittunt ei nubere. Si autem in illo inſtrumento defecerit, nunquam concederetur ei vſus reliqui inſtrumenti, ſed perpetuò continebit, propter veſtigia alternitatis vitij Sodomitici, quod à Deo deteſtatur. Item ad Romanos cap. 1. *Propter quod tradidit illos Deus in deſideria cordis eorum, in immũdiciam, vt contumelijs afficiant corpora ſua in ſemetipſis, in paßiones ignominiæ. Nam fœminæ eorum immutauerunt naturalem vſum, in eum vſum, qui eſt contra naturam. Similiter & maſculi, relicto naturali vſu fœminæ, exarſerunt in deſiderijs ſuis, inuicem maſculi in maſculos turpitudinem operantes, traditi in reprobum ſenſum, vt faciant ea quæ non conueniunt*. Item epiſt. Iudæ: *Sodoma, & Gomorrha & finit imæ ciuitates, quia ex fornicatæ ſunt, & abierunt poſt carnẽ alteram*, maſculi cum maſculis turpitudinem agentes, mulieres cum mulieribus. Viri enim & vxoris eſt vna caro, *factæ ſunt exemplum ignis æterni pœnam ſuſtinentes*, in præſenti. Item Leuit. cap. 18. *Non commiſceberis cum maſculo coitu fœmineo, quia abbominatio*, & ignominia & ineffabile *eſt*. Coitum etiam maſculi cum maſculo pari pœnâ pnnit, vt coitum hominis cum bruto, ſcilicet morte. Vnde Leuit. cap. 20. *Qui dormierit cum maſculo coitu fœmineo, vterque operatus eſt nefas, morte moriantur*. Sed nunc quomodò abierunt hęc in deſuetudinem, vt quæ grauiter punit Dominus, intacta relinquat Eccleſia; & quæ leuiter punit, ipſa grauiſſimè puniat? Timendum ne hoc ex auaritiâ procedat, illud verò ex refrigerio charitatis omittat. Hi deſtructores hominis ſimiles ſunt Onan, qui effudit ſemen in terram, & nolens ſuſcitare ſemen fratri, percuſſus eſt à Domino. Hi, vt Iſaias ait, ſunt quaſi *Sodoma, & Gomorrha*, id eſt, muti à laude Dei, & aſperi enormitate peccatorum. Item 1. epiſt. ad Tim. 1. Item ad Coloſſ. 3. *Mortificate ergo membra veſtra quæ ſunt ſuper terram*, &c. Item Ioſue cap. 6. *Maledictus vir, qui ſuſcitauerit & ædificauerit Iericho, in primogenito ſuo fundamenta illius iaciat, & in nouißimo liberorum ponat portas eius*. Multò magis maledictus eſt ſuſcitans peccatum Sodomorum, perdens ſic primogenitum & nouiſſimum filiorum, fidem ſcilicet cum humilitate, etiam pro enormitate. Et in deteſtationem huius criminis Deus offenſus eſt terræ illi, conuertens Pentapolim in mare mortuum, vt non viuat piſcis in eo, nec enatet nauis in qua fuerit homo. In qua terra ſunt arbores ferentes poma, quæ ad tactũ euaneſcunt, emittentia puluerem & fauillam. Etiam pro ſolo reſpectu ad Sodomam, vxor Loth conuerſa eſt in terram & ſtatuam ſalis, quaſi diceret Dominus: Nolo vt huius criminis aliqua ſit memoria, aliquis reſpectus, aliquod

Gen 2. — Leuit. 18. — Geneſ. 38. — Ca. 1, 9. — Sap. 10 — Ibid.

quod

Exo. 1. quod veſtigium pro enormitate illius. Huiuſmodi homines ſpaſtici eneruati ſunt fœminę reſeruatę à Pharaone ad delicias ſuas, qui ſe maſculos cõuertunt in fœminas, abutẽtes coitu fœminino. Hi ſunt imitatores Sardanapali, qui vir corruptior fuit omni muliere. Ieremias etiam in fine Threnorum, ſuper omnem planctum & dolorem vrbis ruinæ & captiuitatis, adijcit planctum & gemitum ſuper vitio ſodomitico habitum, dicens: *adoleſcentibus impudicè abuſi ſunt, & pueri in ligno corruerunt.* Hi non tantùm muti, ſed etiam cæci efficiuntur percuſſi aoraſiâ palpantes ad oſtium Loth in meridie, vt videntes non videant. Item Iſaias cap. 66. *Qui ſanctificabantur, & mundos ſe putabant in hortis poſt ianuam vel poſt oſtium intrinſecus,* &c. Item Ioël 3. *Poſuerunt puerum* &c. Item: Vbi vir nubit in fœminam, armentur leges, exſerantur iura.

Thren. 6. Geneſ. 19. Iſa. 59

CAPVT CXXXIX.

DE INGRATITVDINE.

DOminus ingratitudinem, ceu peſſimam faciem culpæ, redarguens, ait in Matthæo cap. 18. *Serue nequam omne debitum dimiſi tibi, quoniam rogaſti me: Nonne oportuit & te miſereri conſerui tui, ſicut & ego tui miſertus ſum? Et iratus Dominus eius, tradidit eum tortoribus, quouſque redderet vniuerſum debitum, etiam vſque ad vltimum quadrantem.* Hieronymus, Auguſtinus & Ambroſius: Tanta eſt peſtis ingratitudinis, quòd ſi non dimiſerimus ex corde, quod in nos delinquitur, & hoc omne quod per * pœnitentiam dimiſſum erat, à nobis exigitur & reuocatur: etiam ſecundùm leges manumiſſus & liber pro ingratitudine reuocabatur in ſeruitutem. Athenienſes etiam nequiſſima habuerunt ingenia, & tamen æquiſſima iura, quia ingratos, vt alios criminoſos punientia. Gratiſſimi tenemur eſſe Deo, quia creauit nos, & maximè quia recreauit: Quia: *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam.* Sola digna retributio eſt mortem morte recompenſari: *ſed nondum reſtitimus vſque ad ſanguinem.* Si igitur de condigno, tam gratus teneris eſſe Deo, vt mortem morte recompenſes; quàm ingratus es ei, ſi peccando, cum ad iram prouocas? *Nabal vir ſtultus* pro ingratitudine interfectus eſt à Domino. Dauid enim egenti & algenti cum commilitonibus ſuis exſulibus in ſolitudine, arcentique ſæpe lupos ab ouibus eius, negauit benedictionem ens in tonſura ouium, inſuper & ei conuitia & contumelias intulit, dicens: *Quis eſt Dauid, & quis eſt filius Iſai? Hodie increuerunt ſerui ſuper terram, qui fugerunt Dominos ſuos.* Quàm gratus autem fuerit Dauid beneuolis ſuis patet ex 2 Reg. Qui etiam Semei ſibi exprobranti, maledicenti, & improperanti remiſit omnẽ iniuriam, & cum Siba & Miphiboſeth diuiſit hereditatem paternam, qui etiam filium Berzellai iam ſenis, qui eum benignè ſuſceperat in ad-

Loca vide in Notis. * M. miſericordiam. Valer. Max. lib. 5. cap. 3. Pſ. 115 Heb. 12 1. Reg. 25. Ca 16, 2. Reg. 19.

in aduersitate cùm vrgeretur inopiâ, sublimauit. Ezechias quia Domino gratias non egit super incredibili victoriâ habitâ de Sennacherib, ægrotauit vsque ad mortem qui pœnitens sanatus est à Domino. Cui tandem gratias agens, prorupit in hoc Canticum, dicens: *Ego dixi: in dimidio dierum meorum vadam ad portas inferi*, &c.

4 Regi 20. *Isaia c.38,*

Item Dominus in Euangelio Lucæ cap. 17. de decem leprosis mundatis, ait: *Nonne decem mundati sunt, & nouem vbi sunt? Non est inuentus qui rediret, & daret gloriam Deo:* ei agendo gratias super collatâ sanitate, *nisi hic alienigena.* Domestici autē & cognati, solent esse maximè ingrati. Itē in Deuteronomio Dominus volens nos esse gratos, etiam inimicis pro modico beneficio, ait cap. 23. *Non abbominaberis Idumæum, quia frater tuus est; nec Ægyptium, quia aduena fuisti in terra eius & pauit te. Qui nati fuerint ex eis in tertia generatione, intrabunt Ecclesiam Dei.* Item: 2. Regum cap. 9. ait Dauid ad Miphiboseth: *Ne timeas, quia faciens faciam in te misericordiam propter Ionathan patrem tuum, & restituam tibi omnes agros Saül patris tui, & tu comedes panes in mēsa mea semper.* Item Valerius Maximus: Popilius Lænas à Cicerone, pro eo perorante in causa capitalis criminis, liberatus est: quem postea à Senatu & Antonio proscriptū persecutus est, caputq; amputauit (quod pro capite eius perorauerat) ferens illud ad Senatum, quasi optima spolia. Infœlix, sceleratissimus & ingratissimus omnium hominum, qui à patre proprio homicidium inchoans, patrem patriæ occidit. Inualidæ autem ad hoc monstrum sugillandum sunt literæ. Tam miserabilem enim Ciceronis casum non est qui dignè fleat, quia iam alter Cicero non exstat. Popilius neminem odit, nisi qui plurimùm debet. Periculosum est ergo multa beneficia in aliquem conferre, quia cùm turpe est non reddere, vult non esse, cui reddat. Item Seneca: Leue ęs amicum facit, graue inimicum.

Ver.18 *Valerius Max. l.5.c.3* *Epist. 19.*

CAPVT CXL.

EPILOGVS FACIERVM CVLPÆ.

CVm multiplex sit facies culpæ euntis in gehennam: generaliter quot vitia induimus, tot facies, vultus, & imagines brutorum animalium nobis superinducimus. Vnde Dominus in Isaia cap. 50. *Veni, & non erat vir: vocaui, & non erat qui audiret.* Et in eodem: *Torcular calcaui solus, & de gentibus non erat vir mecum: quia singulariter sum donec transeam.* Hieronymus: Vir nec homo est, qui per crudelitatem imaginem leonis sumit. Vnde Apostolus: *Dominus eripuit me de ore leonis. Et ite, dicite vulpi illi,* Herodi, propter dolositatem. Libidinosis dicitur: *Equi insanientes in fœminas.* Voluptuosis & immundis: *Nolite spargere margaritas ante porcos.* Detractoribus & maledicis: *Nolite San-*

Isa.63. Ps.140 Ep.18. ad Marcellam incip. Ambrosius. 2.Ti.4. Luc.13 Ier.5. Mat.7

Ps.72. *ctum Dei dare canibus.* Superbis: *Volucres cæli, qui ponunt os suum in cælum.* Curiosis & auaris: *Pisces maris, qui perambulant semitas maris.* Rapacibus: *Scio quoniam intrabunt in vos post discessionem meam lupi rapaces, non parcentes gregi.* Malignis & venenosis: *Genimina viperarum.* Et generaliter quocumque vel quibuscumque vitijs irretitis dicitur: *Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus:* Quia *Dominus de cælo prospexit super filios hominum,* &c. *Et homo, cùm in honore esset non intellexit.* Et item: *Putruerunt iumenta in stercore suo.* Et Isaias: *Onus iumentorum Austri, vel visio quadrupedum in deserto.* Cùm autem tot animalium vultus induamus, diabolus autem tribus animalibus, sicut vasis & organis suis vsus est, serpente, porco, & homine, quos legitur intrasse. Porcus autem multam habet conuenientiam cum homine in corpore, sicut ex anatomiâ & diuisione eius patet: insuper & in spiritu, spiritu hominis rationalis quasi suffocato, & in spiritum bruti per immunditiam conuerso. Vnde & filius Prodigus pauit porcos in regione longinquâ, pastus de siliquis porcorum. Propter hoc Dominus etiam super omne edulium, sub figurâ tamen, prohibuit carnem suillam.

Ps.8. Act.20. Luc.3. Ps.31. Ps.13. Ps.48. Ioël.1. Isa.30. Luc.15. Leuit. 11.

Notabiliter etiam notandum, quòd nullum animal ita recessit à Deo & à statu naturali, sicut homo transiens ad alteram carnem, vel naturali vtens coitu sine certo & statuto tempore, superfluus in veste, cibo, & alijs necessarijs. De hac imagine multiplici dicitur in Psalmo: *Verumtamen imaginem eorum ad nihilum rediges.* Hieronymus etiam hanc multiplicem faciem culpæ, quasi sub epilogo comprehendens, ait in epist. 18. Nunc ira personam leonis nobis inducit: nunc cura superflua, in annos plurimos duratura præcogitat, nec recordamur Euangelij dicentis: *Stulte hâc nocte auferent animam tuam à te: quæ autem parasti, cuius erunt?* Vestes non ad vsus tantùm, sed ad delicias conquiruntur, vbicumque compendium est, velocior pes, citus sermo, auris attentior. Si damnum (vt sæpe fieri solet in re familiari) fuerit nunciatum, vultus mœrore deprimitur: lætamur ad nummum, amisso obolo contristamur. Vnde cùm in vno homine animorum tam diuersa sit facies, Propheta Dominum deprecatur sic dicens: *Domine in ciuitate tua imaginem eorum dissipa.* Cùm enim ad imaginem & similitudinem Dei conditi simus, ex vitio nostro personas nobis plurimas superinducimus. Et quomodò in theatralibus scenis, vnus atque idem histrio, nunc Herculem robustum ostendit, nunc mollis in venerem frangitur, nunc tremulus in Cybelem, ita nos, (qui si de mundo non essemus, odiremur à mundo) tot habemus personarum similitudines quot peccata.

Ps.72. Epist. suprà dictâ ad Marcellam. Luc 12. Ps.72.

CAPVT

CAPVT CXLI.

DE POENITENTIA.

AD sugillanda vitia, commendandasque virtutes pleraque in seminarium prædicationis, de hortulis Sacræ Scripturę collegimus, & excerpsimus: plura & maiora de auctoritatibus eiusdem ad prædicta, industriæ lectoris diligentis relinquentes, vel in calce disputationis nostræ de Pœnitentiâ adiungentes, quæ destructiua est vitiorum, & constructiua, & inchoatiua virtutum: Putà, vt quę est secunda tabula post naufragium, & contra omnia peccata & venena diaboli, remedium & antidotum. Ab hâc, vt pote saluberrimâ, Ioannes Bapt. Præcursor Domini, *Vox clamantis in deserto*, prædicationem suam inchoauit, dicens Matthęi cap. 3. *Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cælorum*, quasi: In proximo aperiatur ianua, quia Christus venit. Et item: *Progenies viperarum, quis demonstrauit vobis fugere à ventura ira? facite dignos fructus pœnitentiæ.* Saluator etiam, postquam ieiunauerat in deserto, & tentatus fuerat à diabolo, cœpit prædicare & dicere apud Matthæum cap. 4. *Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cælorum.* Petrus etiam Iudæis crucifixoribus Domini venientibus ad eum, & quærentibus, quomodò salui fierent, ait: *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum.*

Suprà cap. 9.

Hier. ep 8. quæ est ad demetriadem de Virginitate seruāda c. 5. Vers. 2.

Mat. 3

Act. 2.

Ad pœnitentiæ sufficientiam, perfectionem & integritatem, quatuor sunt necessaria, scilicet, *gratiæ infusio, cordis contritio, oris confeßio, operis digna satisfactio.* Tria sine primo insufficientia sunt. Inutiliter enim conterimur, confitemur, satisfacimus, & labore pœnæ affligimur, sine infusione gratiæ, sine fide operante per dilectionem. Credas igitur, speres, & diligas, vt vtiliter conteraris, confitearis, opereris. Hunc quaternarium ostendit & docet Propheta quatuor verbulis Psalmi illius pœnitentialis: *Miserere mei Deus*, per gratiæ infusionem: *Dele iniquitatem meam*, per cordis contritionem; *Amplius laua me*, per peccati confessionem, *ampliùs* quâm petere sciam, vel sufficiam. Vel *ampliùs*, vt nullum vestigium peccati in me remaneat, quo de facili recidiuum patimur in peccatum. Vel *ampliùs*, quò ad augmentum gratię, non ad causam, vel quò ad ordinem pœnitentialis satisfactionis. Vnde dicitur: *Munda me*, per operis satisfactionem.

Ps 50.

Hic etiam quaternarius insinuatur in Cantico amoris in hoc verbo, *Reuertere*, quater repetito: *Reuertere, reuertere Sunamitis, reuertere, reuertere, vt intueamur te.* Post condignam enim pœnitentię satisfactioné, etsi priùs tunc maximè, O Spōsa, *Rex concupiscit decorem tuum*, quia tunc *tota pulchra es amica mea* &c. In Psalmo etiam hic idem quaternarius exprimitur, vbi dicitur: *Psallite*

Cāt. 6.

Ps. 44.

Cāt. 4.

Ps.46. *Deo nostro, psallite, psallite Regi nostro, psallite sapienter.* Quod aduerbium vltimò positum, sicut & verbum, quater cum eo repetendum est; quasi; *Psallite* per gratiæ infusionem, & ita *sapienter*, sicque conterimini *sapienter*, post confitemini *sapienter*, deinde satisfacite de commissis *sapienter*. Et notandum quòd quadruplex est lauacrum hominis à peccato. Primum est Baptismi ab originali peccato, in pueris: secundum, fidei etiam ab actuali in adultis: *Fide mundans corda eorum*. Tertium effusionis sanguinis per Martyrium, quod paucorum est: Vnde: *Qui lauerunt stolas suas in sanguine Agni*. Quartum, post pactum Baptismi fractum, pœnitentiæ quotienscumque iteratæ, quæ omnium est. Vnde Isaias: *Lauamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum*. Debent autem fructus pœnitentię digni esse, quod erit, si pœna iniuncta responderit culpæ. Vnde Gregorius: *Facite dignos fructus pœnitentiæ*. Non enim pœnitentiæ vel fructus boni operis est ei, qui nihil vel parum peccauit, sicut ei qui multum vel plus peccauit.

Act.15 — Apoc.22. — Isai.1. — Hom. 20. in Euangelia.

CAPVT CXLII.

QVANTA DEBEAT ESSE CONTRITIO.

Ver.31 QVanta autem debeat esse contritio & amaritudo cordis pro peccato ostendit Augustinus super cap. 11. primæ Epistolæ ad Corinthios: *Quòd si nosmetipsos diiudicaremus* (tribunal nostrę mentis adscendentes, ratione pro iudice præsidente, & cogitatione accusante, & conscientiâ testificante, timore tanquam carnifice nos torquente, vt quidam, quasi per lachrymas animæ, dolor & sanguis proflueret pœnitentiæ seueritate) *non vtique iudicaremur*, id est, damnaremur à Domino. Dum autem hîc iudicamur temporalibus pœnis à Domino corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur. Aduocatum autem in hoc iudicio pœnitentię, vel in futuro, legimus solum Deum in Cantico Ezechiæ, Isaiæ cap. 38. quasi diceret pœnitens: *Domine vim patior*, pressus consuetudine peccandi, timens ne timor, carnifex & lictor, me inducat in desperationem: quod ne fiat: *Responde pro me*, fragilitatem meam iuuando, peccata ignoscendo; quia, *quid dicam, aut quid respondebo tibi cùm ipse fecerim?* Hoc quidem dicam: *Recogitabo omnes annos meos in amaritudine animæ meæ*, & pœnitentiæ meæ. Item Ioannes Baptista Matthæi cap. 3. *Qui post me venturus est, ipse baptizabit vos in Spiritu Sancto*, suauitate baptismi, & fracto pacto eius. *Baptizabit vos in igne*, id est in pœna pœnitētiali, & interiore, & exteriore, excruciante vos ad modum ignis. Item Psal. 47. *Ibi*, hoc est in pœnitentia, *dolores, vt parturientis*, quia non nisi *in spiritu vehementi conteret naues Tharsis*. *Parturientis*, id est, parere conantis, cuius dolor non statim finitur: Non ait, parientis, quæ cùm parit, à dolore eripitur. Quantus autem fructus dolorem

Ver.14 — Ver.11 — Vers.7.

partu-

parturientis se quatur, aduerte vt pœniteas. *Mulier enim cùm parit tristitiam habet, cùm autem pepererit filium, iam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum*, hóc est in cælum. Item: *Euntes ibant & flebant mittentes semina sua, venientes autem venient cum exsultatione portantes manipulos suos.* Et item: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.* Et item: *A timore tuo Domine concepimus & peperimus spiritum salutis*, & pœnitentiæ.

Ioã.1 Ps.125 Mat.5 Isa.26 18.

Item: Quanta debeat esse contritio cordis pro peccato, animaduerte in quatuor, quæ gessit Dominus in suscitatione Lazari: *Turbauit semetipsum, infremuit spiritu, lachrymatus est, & clamauit: Lazare veni foras.* Si hæc egit Dominus pro quatriduano suscitando, quantò magis tibi lachrymandum, clamandum, qui lapide consuetudinis peccandi premeris, qui non tantùm per quatuor dies, imò per multorum annorum curricula, fœtidus computruisti in stercore tuo? Ergo vt de abysso vitiorum suscíteris, turba teipsum per dolorem, infreme per gehennæ horrorem, lachrymare per pietatem, *Miserere animæ tuæ placens Deo:* clama per confessionem, orationem, & Sanctam operationem, dicendo animæ tuę: *O Lazare*, vel tibi Lazaro, *veni foras*, de abysso vitiorum.

Glossa ord. in hunc locum Ioã. 11 Eccli. 30.

Item, vt in te excitetur contritio audi Hieronymum ad Heliodorum: Quid facis frater in sæculo, qui maior es mundo? Ecce tuba canit: *Surgite mortui:* quia iam iudex *crapulatus à vino*, iudicaturus orbem in nubibus cæli, ad iudicium procedit: Iam *gladius bis acutus*, quæque obstantia demetens, ex ore eius exit. Surge; quousque pigritaris? circumda tibi vallum, cinge te fossâ, præpara te ad iudicium Saluatoris, quia *quâ horâ non putas, filius hominis veniet*. Vt etiam conteraris, dicas cum Prophetâ: *Circumdederunt me gemitus mortis, dolores inferi circumdederunt me*. Nec immeritò. *Quis enim durare poterit cum ardoribus sempiternis?* Ergo: *Domine, ne in furore tuo*, id est igne gehennę, *arguas me: neque in ira tua*, & igne purgatorio, *corripias me*: sed, *miserere mei*. Hic vre, hîc seca, vt veraciter cũ Propheta dicere queã: *Conturbata sunt omnia ossa mea, & anima mea turbata est valde. Turbatus est à furore oculus meus*; Vnde: *Rugiebã à gemitu cordis mei*. Item Ierem. *Ventrẽ meum doleo*, prò spiritualibus nequitijs: *Ventrem meũ doleo*, pro carnalibus desiderijs: *Sensus mei turbati sunt in me. Non tacebo, quoniam vocẽ tubæ audiuit anima mea, clamorem prælij: cõtritio super contritionem vocata est, & vastata est omnis terra*. Idem cap. 6. *Luctum vnigeniti fac tibi planctum amarũ quia repentè veniet Diabolus vastator super nos*, nisi nobis præcauerimus. Idem cap. 7. *Tonde capillum tuum, & proijce, & sume indirectum* (scilicet pro spiritualibus & æternis bonis) *planctum quia proiecit Dominus & reliquit generationem vestram in ira furoris sui.* Idem cap. 8. *Dolor meus super dolorem, in me cor meum mœrens, super contritione filiæ populi mei, contritus sum & contristatus, stupor obtinuit me. Quis igitur dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum, & plorabo die ac nocte interfectos filiæ populi mei.* Item

de laude vitæ solitariæ. Ps. 77. Matt. 16. Apoc. 1 Matt. 24. Ps. 17. Isa 33. Ps. 6. vers. 1. Ibid. Ierem. 4. v. 19 Ver. 26 Ierem. 7, 29. Ierem. 8. Cap. 9.

Iob.6. Iob cap. 6. *Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas quam patior in statera. Quasi arena maris hæc grauior appareret. Vnde & verba mea dolore sunt plena, quia sagittæ Domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum, & terrores Domini militant contra me.* (Ibid. cap. 7.) *Vnde & noctes laboriosas enumeraui mihi. Si dormiero, dico:* quando consurgam? *& rursum exspectabo vesperam, & replebor doloribus vsque ad tenebras.* (Psa. 50) Item: *Lauabo per singulas noctes,* hoc est, per singula peccata, *lectum,* conscientiæ meæ: *Lachrymis meis,* interioribus vel exterioribus, *stratum meum,* cum Arsenio, *rigabo*: quia, *peccatum meum contra,* vel coram, *me est semper.* Item: Titulo Psalmi 101. *Oratio pauperis cùm anxiaretur in conspectu Domini.* Item: Eremita pro lapsu in lubricum carnis, ait: Doleo vsque ad mortem, & nisi scandalum timerem, nomenque Monachorum vilipendi facerem, omnibus publicè peccatum hoc confiterer. (Vita est apud Suriũ die 19. Iulij.) Item Deut. c.4. *Cùm quæsieris Deum inuenies eum, si tamen toto corde quæsieris, & totâ tribulatione animæ tuæ.*

CAPVT CXLIII.

DE CONFESSIONE ORIS.

POst confessionem cordis, sequitur de confessione oris. Est enim triplex confessio: (*cordis* vt ait Dauid: *Dixi confitebor, & tu remisisti*) *oris,* & *operis.* (Ps. 31. ver. 5.) Confessio autem oris, alia est ad fidem, alia ad pœnitentiam. Item: Confessio ad fidem triplex est: *cordis,* de credendis, *Corde creditur ad iustitiam: Oris, Ore confessio fit ad salutem.* (Rom. 10. v. 10.) Et, *Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo.* (Luc. 12) Hæc sunt *cymbala bene sonantia,* (Ps. 150) quorum neutrum sine reliquo resonat in casu & necessitate. Vnde & huiusmodi confessio dicitur, quasi simul fassio, & magis propriè professio. Professio autem est singulare studium, vel officium, in quo quis merito suo, & aliorum iudicio, excellit. Est etiam confessio operis ad fidem: quia, *Probatio dilectionis exhibitio est operis.* (Beat. Greg. Hom. 30. in Euãg.) *Maiorem charitatem nemo habet vt animam suam ponat quis pro amicis suis.* (Ioã. 15) Ab hâc solâ antiquitùs Confessores denominabantur aliqui. Non enim Confessor antiquitus & in primitiua Ecclesia dicebatur aliquis, nisi Martyr, vel tractus, & paratus ad ex experimentum gladij & Martyrij. Vnde Vrbanus solitus quiescere inter sepulchra Martyrum, bis factus est Confessor, ductus ad experimentum gladij pro confessione nominis Christi, sed parcitum est ei. Nunc autem dilatatum est hoc nomen Confessor vsque ad cõfessionem pœnitentiæ, vt dicatur Confessor, quilibet verè pœnitens. Est autem confessio ad pœnitentiam triplex: *Cordis,* quæ Deo fit: *Oris,* quæ Vicario Christi imperantis: *Ite, ostendite vos Sacerdotibus:* (Luc. 17) Et *Operis.* Confessio autem oris ad pœnitentiam, triplici ex causâ indicta & introducta est in Ecclesiam: Vt superbo priùs

bo priùs & ceruicoso incutiatur, Humilitas, & Verecundia, & Erubescentia. Grauiter enim sumitur edulium, quod necessariò sequi habet antidotum per increpationem & correptionemConfessoris, ne recidiuum patiatur peccator; tum etiam, quia ipsa oris confessio, maxima est pars satisfactionis (Vnde, sicut auctoritas habet: Quantò pluribus Sacerdotibus confiteberis sub spe veniæ, tantò celeriorem consequeris absolutionem culpæ) tum etiam propter peccati, & lepræ cognitionem. Sæpè enim quis ante confessionem criminale peccatum putabat veniale, & crimen maius, minus: De quo errore curatur à Confessore per doctrinam. Vnde in figura huiusmodi cognitionis & distinctionis leprarum, Moyses suspectos de leprâ recludebat per septem dies, & item per alios septem, nisi priùs, vel mundus, vel verè leprosus appareret. Post decimum quartum verò diem eum inuentum sanum, communioni hominum associauit, leprosum extra castra eiecit. Si Moyses tantam curam & diligentiam adhibuit figuræ, sæpè & iterùm inspiciendo maculâ infectum, si leprosus esset: Quātò maior adhibenda esset veritati à Sacerdotibus Euāgelij? Vtinam & tanta. Ad oris etiam confessionem, necnon & cordis exprimendam, tundimus pectora, à simili mulieris tundentis ollam & excutientis muscas, sæpeque & iterum inspicientis, si aliquâ in fundo remanserit: ita & cor (quod est receptaculum malarum cogitationum, in quo omnia peccata concipiuntur, præter ignorantiam) excutiendum est, tundendum & perscrutandum, vt nec vestigium peccati in eo remaneat. *Leuit. 13.*

Quomodò etiam ore sit confitendum, Psalmista aperit, vbi ait: *Confitebor Domino nimis in ore meo.* Et item: *Confitebor Domino secundùm iustitiam eius.* *Secundùm* scilicet quòd ipse est iustus, imò *secundùm* quòd ipse est iustitia: non tantùm *secundùm* quòd ipse est purus, sed *secundùm* quòd ipsa est puritas. Excoria te, scilicet, vt nulla circumstantia peccati lateat, nullâ palliatione coloretur peccatum, sed sicut factum est manifestetur Confessori. *Ps. 108* *Ps. 7.*

De confessione operis ita dicetur. Hæc autem triplex confessio docetur in hac summula verborum: *In exitu Israël de Ægypto, domus Iacob de populo Barbaro:* per cordis confessionem. *Facta est Iudæa sanctificatio eius,* per oris confessionem; deinde, *Israël potestas eius,* per confessionem operis. Peractâ enim pœnitentiâ homo potestatem suam ex magnâ parte consecutus est. Tunc enim primò potens est sui. Prima enim confessio inchoat, secunda prouehit, tertia consummat. Hæc etiam triplex confessio notatur in illo breuiloquio: *Notus in Iudæa Deus, in Israël magnum nomen eius: & factus est in pace locus eius.* Primâ sedemus cum Mariâ ad osculum pedum Domini, quæ lachrymis rigauit pedes eius, & capillis tersit, & vnxit vngento. Et tu vngento compassionis & operibus misericordiæ vngas pedes eius in terra, capillisque tergas, id est superflua abijciendo pauperibus eroges, si verè pœnitere desideras. Secundâ, surgimus cum eâ ad osculum manuum, Tertiâ, stamus ad osculum capitis. *Ps. 113 vers. 1.* *Ps. 75.* *Luc 7.*

Ps.146 capitis. Item Dauid: *Præcinite Domino, & in confeßione eius* primò: post, *psallite* Ps.134 *nomini eius, quoniam suaue.* Et rursum: *Introite portas eius*, id est Sanctæ Ec- Ps.99. ver.4. clesiæ, *in confeßione atria eius* primò: deinde, *in hymnis confitemini illi.* Quoniam Prou. sicut *torques in naribus suis: ita laus Dei in ore peccatoris.* Item Iudicum: *Quis* 11, 22. *præcedet nos ad prælium*, contra mundum, contra diabolum, contra corpus Eccli. proprium? *Iudas*, id est, Confessio: qui exemplum dedit primò intrandi mare 15. Iudic. rubrum, desertum, patiendi aduersa, vt intraret terram promissionis, quam 1. primò intrauit. Hęc est enim confessio quæ pœnitentem monet quæque ad- 1.Pet. uersa patienter tolerare, vt mereatur ingredi terram viuentium, regiumque 2. nomen sortiri, & inter Reges adscribi: *Vos genus electum, regale Sacerdotium.* Genes. *Iuda, te laudabunt fratres tui.* 49.

CAPVT CXLIV.

DE CONFESSORE.

VT autem confiteamur, necessarius est nobis confessor, qui circa pœni- tentes, ita debet gerere officium patris & matris, vt pungat & vngat. Luc.10 Verbera patris, & vbera matris habeat: oleumque & vinum Samaritani, quo curet vulnera sauciati, non ob aliud institutus in Ecclesia, nisi, vt medicus, cu- ret ęgrotos: qui ad se accedenti, vt confiteatur, dicat: Fili, non mihi, sed Deo scito te confiteri: me tamen in testem tuæ confessionis vocans, peccata tua fa- cis mea, quæ, & tecum portare, meque pro eis satisfacere, & vt iam tecta, & velut propria celare promitto.

Sit ergo Confessor prudens & discretus, mitis, suauis, dulcis, & benignus, misericors, & affabilis. Quandoque etiam, vt pater, mordacem habeat incre- pationem, vt ille, qui nolenti restituere ablata, quam ob rem nec ei satisfactio- nem iniunxit. Qui cùm super altare Domini obtulit, ait Sacerdos: Absit me capi escâ tuâ positâ in muscipula: eumque sequens, cum sputo proiecit post Act. 8. eum nummum, inquiens: *Pecunia tua tecum sit in perditionem*, Qui sicut Cain Gen.4. vagus & profugus, sic irreuerenter & profugus recedis à facie Domini. Qui cõfusus & cõpunctus in crastino rediȷt ad eũ cum affluentiâ lachrymarũ, pro- mittens se satisfacturũ de peccato ad iudiciũ eius. Nec superbiãt Confessores, quasi Prælati. Sũt enim cophini Ecclesiæ stercorarij, nõ dico stercora, vel sua, Ioel 1. vel aliorũ in se portãtes (sicut iumẽta putrescẽtia in stercoribus suis, & Vpupa, Nu.19 quę nidificat in stercoribus suis) sed cophini, sua & aliorũ peccata *extra castra* Heb.13 Ecclesiæ *portantes*, quasi exportãtes, non portãtes; digni sic repleri fragmentis, Ioã. 6. quæ superabundauerũt his, qui comederint cum Domino, ne pereãt. De tali- Psa.80 bus etiam ait Dauid: *Diuertit ab oneribus dorsum eius, manus eius in cophino ser- uierunt.* Huius iudicia multa sunt & magna, & difficilia, quia circa periculum

& sa-

& salutem animæ, vineæ Domini Sabaoth, vertuntur, qui ne minùs discretè iudicet, non habeat nimiam multitudinem confitentium. Sibi autem confessos sæpè visitet, & secretò alloquatur, inquirens de statu eorum, & si egerint pœnitentiam sine recidiuo. Sapiens autem Confessor tria semper & sufficientia ad pœnitentiam, maximè sapienti confitenti iniungit, scilicet, vt pro posse suo caueat & vitet omnem occasionem peccati, & maximè in his, quæ de facili animũ ad consensum trahunt. Secũdum, vt fugiat dilationem confitendi. Tertium, negligentiam satisfaciendi. Frequenter etiam confitendum est exẽplo illius Sanctissimi Abbatis de Longo Ponte cui dictum est, ob exactissimam & frequentissimam confessionem quam faciebat: Quid sibi vult, mi Abba, quòd ita frequenter confitemini? Cui ille. Adeò videtur mihi singulis diebus me priùs non fuisse confessum, & quia aliquid de oblitis reuoco, puriùs etiam & sinceriùs in aliquo confiteor, & sæpè in maiori humilitate quàm priùs.

Quantus autem sit effectus confessionis, patet, quia per eam *tecta sunt peccata* in iudicio, etiam in præsenti miraculosè, sicut legitur de Dæmoniaco exprobranti cuidam peccata sua: Qui erubescens statim cucurrit ad confessionem, itemque redeunti dæmoniacus ait: Scio quid egeris: Peccata tua quidem sub linguâ meâ habeo, sed ea publicare non valeo. Quidã etiam in mari, cùm periclitaretur nauis, coram omnibus publicè confessi sunt: liberati autem à tempestate, nullam peccati confessi memoriam habuere. *Ps. 31.*

Item: Quanta & qualis debeat esse confessio, Iob cap. 7. ostendens, ait: *Non parcam ori meo, loquar in tribulatione spiritus mei, confabulabor cum amaritudine animæ meæ.* Vt autem vera sit confessio, necesse est, vt sit humilis, simplex, pura, & fidelis. *Sunt qui gloriantur cùm malèfecerint & exsultant in rebus pessimis*, qui peccata sua etiam *prædicant, velut Sodoma*, qui religiosè vestiti, & religionem professi, sæpè impudentissimè iactant mala sua præterita; quę, v.g. aliquando vel fortiter gladiatorio, vel argutè literatorio gessere conflictu, seu aliud quid secundùm mundi vanitatem fauorabile, secundùm verò animæ salutem nociuum, perniciosum & damnosum. Sæcularis adhuc animi indicium est hoc, & humilis habitus, qui gestatur à talibus, non sanctæ nouitatis est meritum, sed priscæ vetustatis operculum. Veterem hominem non exuũt, sed nouo se palliant; commissa non diluunt, sed seipsos non humiliter confitendo illudunt. *Deus autem non irridetur.* Pudet autem reminisci quorumdam tantam proteruiam, vt non pudeat eos cum exsultatione lugenda iactare, quod & post susceptum sanctum habitum callidè quempiam supplantauerint & circumuenerint in negotio fratrem, aut quod talionem pro conuitio vel maledicto, id est, *malum pro malo, aut maledictum pro maledicto* audacter *reddiderint.* *Prou. 2. Isa. 3. Gal. 6. 1. Pet. 3*

Alij etiam vsque ad omnem circumstantiam peccatum suum confitentur,

 vt inde

vt inde magis humiles Confessori appareant. Hęc autem confessio noxia & vana ex eo est, quòd non humiles sumus, tales tamen videri appetimus: appetere autem de humilitate laudem, humilitatis non est virtus, sed subuersio. Verus humilis, vilis vult reputari, non humilis prædicari. Gaudet contemptu sui, hoc solo sanè superbit quòd laudes contemnit. Quid peruersius, quídue indignius, vt humilitatis custos confessio, superbię militet, & inde velis videri melior, vnde videris deterior? Mirabile iactantię genus, vt non possis putari Sanctus, si non appareas sceleratus. At talis confessio speciem habens humilitatis, non virtutem: non solùm veniam non meretur, sed & prouocat iram.

Ps. 140 Oportet etiam Confessionem esse simplicem. Vnde Dauid: *Ne declines cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis.* Ne refundas culpā in alium, nisi participem sceleris, & tunc etiam te potiùs accuses quàm illum: De illo doleas, non excuses te per consuetudinem, per nobilitatem generis, per naturam, per societatem, constellationem, vel fatum. Hoc est enim refundere culpam in Creatorem, eiusque bonitati detrahere, eamque attenuare & diminuere.

Sit etiam fidelis confessio, vt confitearis sub spe veniæ, de indulgentiâ penitus non diffidens, sed confidens, ne tuo te ore, non tam iustifices, quàm condemnes. Iudas traditor Domini, & Cain fratricida deteriùs confessi sunt & diffisi sunt. Alter inquit: *Peccaui tradens Sanguinem iustum.* (Matt. 27.)

Alter ait: *Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam merear.* (Gen. 4.) Tota vtriusque confessio infidelis fuit. Tu verò habeas *funiculum* hunc *triplicem* confessionis, qui *citò non rumpitur*, (Eccl. 4) vt *itinere trium dierum vadas & sacrifices Domino Deo tuo in solitudine.* (Exod. 5.)

CAPVT CXLV.

DE SATISFACTIONE PRO PECCATO, ET PERSEVERANTIA, ET QVALITATE EIVS.

IN conterendo, confitendo, & satisfaciendo, necessaria est frequentia, & perseuerantia. Vnde Augustinus: Pœnitentia est quædam dolentis vindicta, puniens in se semper quod dolet admisisse. (Lib. de verâ & falsâ pœni. qui falsò ei adscribitur c. 8.)

Et item: Continuè dolendum est de peccato, quod declarat ipsa dictionis virtus. Pœnitentia enim est pœnam tenere, vt semper puniat in se vlciscendo, quod commisit peccando. Ille pœnam tenet, qui semper vindicat, quod cómisisse dolet. Pœnitentia igitur est vindicta semper puniens in se quod commisisse dolet. (Ib. c 19)

Quid restat nobis nisi dolere in vita? Vbi enim dolor finitur, deficit & pœnitentia. (Ib. c. 13.)

nitentia. Si verò pœnitentia finitur, quid relinquitur de veniâ? Tam diu gaudeat & speret de gratiâ, quàm diu sustentatur à pœnitentia. Dicit Dominus: *Vade, iam ampliùs noli peccare.* Non dixit: Non pecces, sed nec peccandi voluntas in te oriatur. Quod quomodò seruabitur nisi dolor in pœnitentia continuè custodiatur? Hinc semper doleat, & de dolore gaudeat: & non sit satis, quòd doleat, sed ex fide doleat, & non semper se doluisse doleat.

Ioã. 8. ver. 11

Item in Psalmo: *Ego autem in flagella paratus sum, & dolor meus in conspectu meo semper,* &c. Si non quotidie confitemur, saltem in fasciculo peccata collecta semel in die ad memoriam in amaritudine cordis reuocemus. In hoc triplici funiculo necessaria est quædam sancta violentia, quam sibi inferat pœnitens ne recidiuet. Vnde: *Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Sed mollis animi & effœminati est indicium non posse aspera pœnitentiæ subire propter salutem animæ. Si autem: *Vt corpus redimas ferrum patieris & ignes,* vt teipsum & animam serues, nonne expergisceris? contrà multò magis debes expergisci, quia *hoc opus, hic labor est.* De hac sanctâ violentiâ sibi inferenda legitur in Psalmo 9. *Periit memoria eorum cum sonitu.* Augustinus: Non venit ad summam pacem mentis, nisi qui magno strepitu, & totis viribus collectis pugnauerit cum vitijs. Hinc Sanctus Hieronymus ait: Solue funiculum consuetudinis & inuiscati peccati, quo ligatus es. Si non potes soluere, rumpe: quòd si nec rumpere, incide. Et item: Eijce quæ lacerant cor tuum; quæ si aliter non possunt auelli, etiam ipsum cor cum eis auellendum est. Hinc ille Martyr, quem non vicerunt tormenta, cùm eum cœpisset mollire fœmina, linguam propriam momordit, & sanguinolentam in os meretricis exspuit, vt voluptatem dolore temperaret. Hinc S. Benedictus proiecit se in vepres & spinas sentiens primos motus libidinis, vt calores eius, dolore corporis, compesceret. Hinc Eremita se in fluuium proiecit. Alius per gestus, & modum edendi se stultum simulauit, vt veram insaniam superbiæ per falsas insanias effugeret. Sic & Dauid. Item Psalm. 76. *Renuit consolari anima mea, memor fui Dei & delectatus sum, & exsurrexi, & defecit spiritus meus: Anticipauerunt vigilias oculi mei, turbatus sum, & non sum locutus.* Ecce quanta & quàm continua angustia pœnitentis: de quâ etiam sequitur: *Et meditatus sum nocte cum corde meo, & exercitabar:* Ecce frequentia laboris pœnitentialis. *Et scopebam spiritum meum:* scopâ pœnitentiæ mundabam, vel scobebam; scobes & sordes eijciendo, per pœnitentiam purgabam: vel fodiebam spiritum meum fossorio pœnitentiæ, quod figitur in altum, vt eijciantur nociua: quia & ingenuum qui volet serere agrum, liberet eum priùs fruticibus.

Ps. 37 18. Mat. 11 Ouid. de Remedio amoris lib. 1. Virgilius. Ver. 7. Vide in eũdem Ps. v. 7. De quo Hie. in vita S. Pauli 1. Eremita. Greg. lib. 2. dialogi cap. 2. S. Simeon Salus, de quo Rom: Martyrol. die 1. Iulij.

Vbi autem peccata sunt inolita & inuiscata, opùs est fossorio, igne & ferro: vel ventilabam, præcipuè quantum ad vanam gloriam. Area ergo animæ priùs trituranda est flagellis, pòst purganda scopâ, deinde mundanda fossorio: deinde, ne palea, vel aliquod peccati vestigium remaneat, depuranda est

1. Reg. 21. Vers. 7.

ventilabro ante aduentū iudicis, *cuius ventilabrum in manu eius.* His quasi quatuor virgis, ex quibus est flagellū pœnitentiæ, Ieremias quatuor verba reddit: *Ecce constitui te super regna, vt euellas* primâ virgâ, *destruas* secundâ, *disperdas* tertiâ, *dissipes* quartâ; & ita *ædifices & plantes.* Duo posuit tantùm verba ad salutem restituendam, plantandam & confirmandam: quatuor ad ipsam acquirendam, quia hoc difficilius. Oportet etiam pœnitentiam esse fructuosam. Vnde: *Genimina viperarum, quis docuit vos fugere à ventura ira? Facite fructus dignos pœnitentiæ*: vt scilicet qualitati & quantitati culpę respondeat qualitas & quantitas pœnæ. Item ad Romanos cap. 6. *Sicut exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem:* Augustinus: Tantùm non dico spatio temporis, sed supplemento puræ confessionis, & fructuosæ satisfactionis, plus tamen debetur iustitiæ quàm peccato, *sed humanum dico propter infirmitatem carnis vestræ.* Item Augustinus: Plus debet amari nunc iustitia misericordiæ, quàm tunc iniquitas, quę amata est; vt pro iustitiâ toleret & dolores, & contemnat omnia, etiam mortem. Si autem plus amari non potest nunc iustitia, quàm tunc amata est iniquitas, saltem tantùm ametur nunc, quantùm iniquitas tunc.

Mat. 3. Ierem. 1, 10. Pœnitentia debet esse fructuosa. Luc. 3. Ver. 19. De Verbis Apostoli ser. 17. c. 5, & 6. Rom. 6. Ibid.

Ambrosius: Humanè dixit *sicut*, & non magis, quod debuisset dicere; sed non dixit, ne tunc fides quasi aspera & importabilis fugeretur. Vt ergo fructuosam agas pœnitentiam, arripe labores eius, vt cum Propheta contritus & afflictus dicas: *Domine vide humilitatem meam*, in conterendo & confitendo, *& laborem meum* in satisfaciendo, *& dimitte vniuersa delicta mea.* Et item: *Propter verba labiorum tuorum, ego custodiui vias duras.* Confice etiam tibi (*vt omni tempore vestimenta tua sint candida*) lixiuium, quo abluantur ex aquâ lachrymarum pœnitentię, & igne SpiritusSancti excitante in te fumum bonorum operum & lachrymas, & cinere mortificatione carnis; quia cinis & cilicium arma sunt pœnitentiæ. Maximè enim in cibo & veste consistit labor pœnitentiæ & abstinentiæ. Vnde locustæ & cilicium sunt Ioannis Baptistæ: saccus, & panis cribrarius Hieronymi: Tunica & vepres Benedicti; sudarium & lachrymę Arsenij, matula & quinque caricę Eulalij: nuditas, radices & herbæ Peccatricis Ægyptiacæ: columna & vermes Simeonis. Dauid etiam, cùm sibi annunciatum esset peccatum suum, descendit de solio, sedens in cinere & cilicio, non iudicans, vel aliquod opus Regium exercēs donec audiret à Domino per Nathan: *Transtulit à te Dominus peccatum tuum.* Postea tamen à filio suo propter reliquias peccati, non dico culpæ, sed pœnæ, punitus est, & persecutionem passus, etiam à* quodam sibi improperante. Timeas ergo tibi, & ad consilium Hieronymi dormias in sacco, vt præteritas delicias austeritate vitę compenses. Niniuitæ ad prædicationem Ionæ sederunt in cinere & cilicio, à maximo vsque ad minimum. Sed nec differas pœnitentiam.

Apud Ambr. ad illud c. 6 ad Ro: Sicut enim exhibuistis mēbra vestra. Ps. 24. Ver. 18 Ps. 16. Eccl. 9. Mat. 3 2. Reg. 11. 2. Reg. 16. * scil. Semei. In ep. ad Rusticū. Quòd ignota Ioan. 3

Sicut

Sicut enim testatur Augustinus, Exspectans pœnitere vsque ad diem mortis, rarò verè pœnitet. Tunc enim potiùs peccata eum dimittunt, quàm ipse peccata. Exemplo etiam Latronis, pœnitentia si est vera, non est sera. Age ergo pœnitentiam, dum viuis, condignam & fructuosam; quod erit, si totiùs illecebrosę voluptatis blandimenta contemseris, si te vehementiùs per pœnitentiam excruciaueris, si vberiùs fleueris, si largiùs pauperes sustentaueris, si charitate ardentiùs flagraueris, si *piè, sobriè, & iustè* vixeris. Tunc quidem præsumas de veniâ, quia *multus est Dominus, ad ignoscendum*, & quia Creatorem offendisti ingratus ei peccando, dicas: *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi?* Imò, primò reconciliare ei, & teipsum ablatum restitue: pòst, reconciliatione & restitutione factâ, dicas: *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo.* Sola enim digna recompensatio est ab eo, etiam qui nihil peccauit, cùm sanguis sanguine recompēsatur, cui debemus omne, quod *viuimus, mouemur & sumus: Necdum tamen vsque ad sanguinem restitimus*, sed nec modicam egimus pœnitentiam, quæ, quanta vt sit vera debeat esse, Ambrosius ostendens ait: Plures inueni seruasse baptismalem innocentiam, quàm veram egisse pœnitentiam.

Apud Aug. l. de verâ & falsâ pœnit. & ser. 57. & 58. de tempore & tr. 33. in Ioãnem, Luc. 23 Tit. 2. Isa. 55. Ps. 115 Ps. 115 Act. 17 Heb. 12 Lib. 2. de Vnicâ pœnit. cap. 10

CAPVT CXLVI.

DE CAVTELA POENITENTIÆ.

QVam vt agas maxima cautela adhibenda est, scilicet, vt circumcisus & purgatus per confessionem de peccato, secundùm Iosue præceptum, maneas in eodem loco castrorum, donec perfectè saneris; quod fiet, si panem doloris & pœnitentię, cum silentio, extra strepitum turbæ, manducaueris, subtrahendo te à spectaculis, consortijs, personis, & omni occasione peccandi. Vnde Hieronymus: Professis pœnitentiam, periculosa est pręteritarum voluptatum recordatio. Caro enim tenerrimè ad præteritas illecebras adspirat, spiritumque eductum de Sodomis, respicere in Ægyptum ad allia & pepones Pharaonis redire, hortando compellit. Quod ne fiat, abscondas cum Rachele idola Laban sub fimo, peccata sub stercoribus pœnitentiæ. Et non tantùm peccata, sed etiam cum Iacob omnia phylacteria idolorum fractorum sub therebinto confodias; hoc est, omnem circumstantiam & occasionem peccati, per memoriam crucis Dominicę, teipsum mactando, sepelias; nec occasiunculâ aliquâ recidiuum patiaris. Propter hoc etiam abscondas & sepelias Ægyptium sub sabulo cum Moyse. Vitulum etiam conflatilem in minutissimū puluerem redigas, ne memoria eius refricetur. Nihil etiam de anathemate Iericho, sicut infœlix Achan tollas, sed totum concremes, conci-

Ios. 5. Nu. 11. Genes. 31. Genes. 35. Exo. 2. Ios. 7.

Ps.84. vers.3 neres, & tunc securus dicas: *Remisisti Domine peccata plebis tuæ*, sic pœnitentis: *operuisti omnia peccata eorum, & proiecisti post tergum omnia peccata mea.*

Hæc autem cautela pœnitentiæ comitem habet fortitudinem adiunctam, Ca.117 de quâ suprà. Vnde etiam dicitur: *Qui educit vinctos in fortitudine*, tum edu- Ps.67. centis, tum educti, vel educendi: quam, vt tibi inferas, animaduerte factum Iudic. 3. Aöd, qui infixit sicam in ventrem Eglon Regis pinguissimi tam validè, vt capulus ferrum sequeretur. Nec eduxit gladium, sed ita, vt percusserat, reliquit in corpore, statimque per secreta naturæ alui illius stercora proruperunt. Hoc autem fecit clausis diligentissimè ostijs cœnaculi & obfirmatis serâ. Infigas ergo pœnitentiæ ferro adipem peccatorum, & perseueranter, vsque scilicet ad capulum & finem pœnitentiæ, toto scilicet tempore vitæ; nec desistas, quousque sordes & circumstantiæ peccatorum proruperint: & hoc facias clausis ostijs mentis, & omnium semitarum & operum tuorum, ne per occasionem peccati relabaris. Hoc etiam facias exemplo cuiusdam, qui (quasi quodam gladio) voto intrandi claustrum, cùm primò in infirmitatem carnis solitam laberetur, se confodit, sic abstinens à consueto & inuiscato peccato. Et te Ierem 12. *gladio Domini deuorante* carnes confodies, si secundùm Euangelium vixeris, quod tibi erit Crux & Martyrium.

Ver.17 Item de cautelâ pœnitentiæ Gen.ca.19. *Noli respicere post tergum tuum, nec stes in omni circà regione*, quâcumque scilicet circumstantiâ, vel occasione peccati, *sed in monte saluum te fac.* Item: De quantitate & acerbitate pœnitentiæ, quæ æquipollere debet igni purgatorio; aut enim Deus punit, aut homo. Si Deus, in igne Purgatorio, cuius leuissima pœna grauior & acerbior est, quàm omnium Martyrum exquisitissima tormenta. Si homo, temporali pœnâ, quæ æquipollere debet Purgatorio pro posse hominis; quod fiet, si ignem tribulationis & acerbitatis pœnitentiæ pro viribus suis accenderit, alioquin insufficienter se punire, nec verè pœnitere videbitur. Ergo rari verè pœnitent.

Item: Quanta debet esse pœnitentia, patet ex eo quòd maior & acerbior cruciatus, etiam in pari charitate, celeriorem confert absolutionem in Purgatorio; ergo & in pœnitentia, quæ ei æquipollere debet. Ergo minùs pœnitet, qui minùs cruciatur, licèt parem habeat charitatem. Qui verò magis cruciatur celeriùs liberatur à pœna peccati, & ita in hoc casu, scilicet pœnitentiæ, Deus delectatur in cruciatibus hominum, qui tamen maiori cruciatu non Lu.13, 8. merentur maius præmium, sed celeriorem liberationem. *Fodias ergo circa arborem tuam & mittas stercora*, & sordes pœnitentiæ, ne *securi appositâ iam ad radicem, excidatur.*

Contra mollitiem & delicias carnis præteritas, dormias in sacco: somnos nimios vigilijs multis cures: gastrimargiam ieiunio releues, ebrietatem siti arefacias, sicque contrarijs contraria cures, & dicas: *Sicut incensa igni*, amore malè

malè accendente; *& suffossa*, timore malè humiliante, *ab increpatione vultus tui peribunt*. Sic è contrario; *Incensa igni*, non tantùm charitatis, sed & tribulationis pœnitentialis bene accendentis, *& suffossa* timore diuino bene humiliante, *à misericordia tua* saluabuntur & *exsultabunt*. Sicut enim ferrum igne & malleo purgatur, sic induratum & inolitum peccatum tribulatione & flagellis. De sic autem purgato & pœnitenti, ait Dauid: *Respondit ei*, id est, Domino, *in via virtutis suæ*, pro posse suo pœnā temporalē æquiparans igni purgatorio, & ideò, quia in corde suo habebat iugiter memoriam mortis, & paucitatem dierum & breuitatem vitæ, quæ, vt in corde iugiter figatur, orans subdit: *Paucitatem dierum meorum nuncia mihi*, id est, fac vt semper breuitatem vitæ meæ habeam in mente.

Ps. 79. 17. Ps. 30. Ps. 101 Ver. 24

CAPVT CXLVII.

DE BREVITATE TEMPORIS VITÆ HVMANÆ SEMPER HABENDA IN CORDE.

DE huius autem breuitate vitæ semper habendâ in memoria, vt pœniteas, ait Dauid Psalmo 38. *Notum fac mihi Domine finem meum*, scilicet, vt illum semper habeam in corde; *& numerum dierum meorum, quis est, vt sciam quid desit mihi. Ecce mensurabiles posuisti dies meos, & substantia mea tanquam nihilum ante te*, respectu æternitatis tuæ. *Veruntamen vniuersa vanitas omnis homo viuens, veruntamen in imagine pertransit homo; Et nunc quæ est exspectatio mea, Nonne Dominus? & substantia mea*, non caduca, sed permanens in sæculum, *apud te est*.

Vers. 5. Vers. 6. Ps. 38.

Item Philosophus: Omnis dies, omnis hora quàm nihil sumus ostendit, & aliquo argumento recenti admonet fragilitatis nostræ oblitos, tamen æterna meditantes, respicere cogit ad mortem. Quàm stultum est, ætatem disponere, nec crastinum quidem diem cùm nec crastini sis Dominus. O quanta dementia spes longas inchoantium, dicentiumque: Emam, ædificabo, credam, exigam, honores geram, tum demum lassam & plenam senectutem in otium referam. Omnia mihi crede fœlicibus dubia sunt: nihil sibi quisquam debet de futuro promittere; id quoque, quod tenetur, per manus exit; & ipsam, quam premimus, horam casus incidit. Ergo sic semper formemus animum tāquam ad extremum ventum sit. Item Hieronymus: Quid est vita præsens, mundus, & iocunditas temporalis? somnus, vmbra, spuma, fumus. Philosophus: Breuis & non vera voluptas. Somnus: quia, *Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarū in manibus suis*. Spuma, quia igniculo triduanæ febris dispergitur & dissoluitur. Vita humana tabidior est araneâ: Vnde &, *Tabescere fecisti sicut araneam animam meam*. Vmbra, quia, *Dies eius sicut vmbra præterijt*. Et Poëta,

Vers. 8 Ps. 75. Ps. 38. Ps. 143

Nos leuis vmbra sumus, nos actus turbine fumus:

Nos agri fœnum, primùm caro, posteà cœnum.

Iac. 4. Fumus, quia *vapor ad modicum parens*, sicut ait Iacobus. Et Dauid: *Recordatus est, quia puluis sumus, homo sicut fœnum, dies eius tanquam flos agri, sic efflorebit.* Et item: *Tanquam fœnum velociter arescent*, &c, *quemadmodum olera herbarum citò decident*: quia, *sicut manè transeat, vesperè decidat, induret & arescat.* Item Poëta Ouidius:

Ps. 102. Ps. 36. Ps. 89.

De Remed. Amor.

Singula de nobis anni prædantur euntes,

Qui non est hodie, cras minùs aptus erit.

Item: ex Apologico licet instrui. Duo in amicitia confœderati contraxerant, quòd prior ex illis ditatus & promotus, reliquum statim sublimaret. Promotus est vnus eorum. Statim accessit alter ad eum, petens vt ditaretur & exaltaretur. Qui, dum pararetur cœna, spaciatum euntes, alter alterius arte magicâ oculos perstrinxit, adeò vt iam videretur sibi, quòd in Metropolitanum & Patriarcham eligeretur, & traheretur cum pompâ multâ, & musicis instrumentis inthronizaretur. Postea socius eius illi aperuit oculos, subtrahendo artem magicam, inuitauitque eum ad cœnam lautam iam paratam. Cui ait: Quare me à tanto gaudio subtraxisti? Si verum exstitisset gaudium, nec omnibus diuitijs Crœsi compararem illud. Cui alter: Sed & illud, magis quàm verum, debes eligere. Illud enim licèt imaginarium, veriùs est gaudio & fœlicitate præsenti. Vtrumque enim caducum & transitorium. Illud, sicut hoc, nullâ amaritudine respersum est: nullum peccatum, vel non tantum subrepit. Magis ergo eligi debet quàm hoc. Sicque vtrique persuasus est contemtus mundi, adeò vt statim ad Eremum, vel Claustrum conuolarent. Item: Pro lautâ cœnâ vnius noctis nullum dispendium famæ, nullum dedecus, nullum periculum vel iniuriam corporis patereris; sed tota cœna præsentis vitæ, respectu futuræ nulla est: & cœna vnius noctis aliquid est respectu cœnæ præsentis vitę. Ergo ne amittas futuram, pro viribus vitare debes omnia per quæ amittitur. Sollicitè ergo per pœnitentiam & contemtum mundi studeas conseruare thesaurum tantum latentem *in vasis fictilibus*, quem ad tantam beatitudinem & cœnam creauit Dominus. Item Osee: *Idcirco erunt homines quasi nubes matutina & sicut ros matutinus pertransiens: sicut puluis turbine raptus ex areâ, & sicut fumus ex fumario.* Item Isa. c. 29. *Et erit quasi puluis tenuis multitudo ventilantium te, & sicut fauilla pertransiens, & sicut somniũ visionis nocturnæ.* Vnde Dauid: *Vidi impium superexaltatum: transiui, & ecce non erat: quæsiui, & non est inuentus locũ eius*, sed etsi singula millenia temporis singulis arenis maris compares, & continues, adhuc tempus finem consequetur, quia certus est numerus arenarum.

2. Cor. 4. Ca. 13. Ps. 36.

Constat itaque omne tempus quod excogitari potest punctum horæ, & breuissimum esse respectu æternitatis. Quomodò igitur in tantâ temporis

breuitate

breuitate animam, quasi sub iactu aleæ ponis, non agens pœnitentiam? Sed nec audemus, nec possumus causam nostram induciare, sine pro prio arbitrio iudicis. Quomodò autem reddituri causam & rationem de omnibus operibus nostris æterno iudici differimus, & procrastinamus pœnitere, & bene agere, maximè cùm comminetur nobis, quia, *sicut fur in nocte veniet*: cùm exhortando dicat: *Ambulate dum dies est, ne vos tenebræ comprehendant?*

1. Thessal. 5. Ioã. 12.

Item Hieronymus: Mundus, & omnis flos eius, & delectatio, quasi *lenticula rufa est*. Respice ergo fili. Noli vendere ius & dignitatem primogenituræ, benedictionemque paternam pro lenticula rufa. Item Gregorius: Transitoria & breuis est voluptas fornicationis, sed perpetua est pœna fornicatoris. His omnibus incuti potest nobis timor, quo ampliùs festinemus agere pœnitentiam.

In cap. 25. Ezech. Genes. 25. Lib. 14 Mor. cap. 4.

Item: Dauid deplangens breuitatem vitæ humanæ Psalmo 72. ait: *Quomodò facti sunt in desolationem, subitò defecerunt, perierunt propter iniquitatẽ suam. Velut somnium surgentium Domine in ciuitate tuâ imaginem ipsorum ad nihilum rediges.* Ob hoc diues quidam, vt voluptates suas amaricaret, quasi eis frænum imponendo, dum pranderet habuit famulum qui ei diceret: *Morieris morieris.* Optima enim Philosophiæ diffinitio est, assidua mortis meditatio. Et Philosophus ait: Quem mihi dabis, qui aliquod pretium tempori ponat, qui diem æstimet, qui intelligat se quotidie mori? In hoc enim fallimur, quòd mortem non prospicimus. Magna enim pars eius iam præterijt. Quidquid ætatis retrò est, mors tenet.

Ver. 19. Seneca ep. 24. & 54.

Omnes ergo horas complectere; sic fiet, vt minùs ex crastino pendeas; si hodierno manum inieceris. Quomodò ergo miser omni horâ domui tuæ non disponis? Quomodò infœlix iugiter mortem oculis tuis non anteponis? Cogita iam esse mortuum, quem de necessitate scis esse moriturum. Sed & pueritia tua iam in te perijt, mortua est in te adolescentia, recessit iuuentus, iam senectus te cruciat. Senium imminet, vt extinguat & sepeliat. Scito quòd clepsydra non tantùm vltimum stillicidium exhaurit, sed & omne quod antè effluxerat: sic nec mortem vltima tantùm vitæ hora claudit, sed perficit & consummat. Etenim hunc ipsum diem, qua viuimus, cum morte diuidimus. Item Hieronymus: In hoc maximè deprehenditur fatuitas nostra, quòd cùm damnum temporalium rerum statim sentiamus: damnum, & defectum corporis & membrorum non sentimus, vt putrefactionem, commotionem & casum dentium.

Seneca ep. 24.

Vigiles sumus in damno annonæ sentiendo, lethargici & stupidi in periculo animæ considerando & vitando: imparati, nec solliciti, venientes ad nundinas Regis cælestis; accedere timentes: ad temporales nundinas non nisi præparati & sollicitè præmuniti necessarijs, quibus caduca mercemur. Serui ergo pigri & pessimi mercatores, cùm fœlici commercio pro terrenis cælestia

Matt. 25. commutare debeamus: Quomodò Patrifamilias dicemus: *Domine duo, vel quinque, talenta tradidisti mihi, ecce alia duo, vel quinque, superlucratus sum*, non dantes *pecuniam Domini ad vsuram*, antequam reddituri simus de eâ rationē? Item: Cùm conductus sis in vineam Domini excolendā Sanguine Agni immaculati, Quomodò in vndecima hora stas otiosus? Saltem & in nouissima hora operare, sciens, quia primam, tertiam & sextam otiosus & sine fructu transieris. In qua hora te esse credis? Cur modicum exspectas? Iam tibi fortè præsens est hora nouissima, vt iam veniat Dominus, & pulset ad ostiū tuum, dicens: Aperi, aperi. Pro breuitate igitur vitæ humanæ pœnitens iugiter timendo cum Ezechiâ dicat: *Ego dixi: in dimidio dierum meorum vadam ad portas inferi. Quæsiui residuum annorum meorum: dixi, non videbo Dominum Deum in terra viuentium. Non adspiciam hominem vltrà, & habitatorem quietis. Generatio mea ablata est, & conuoluta est à me, quasi tabernaculum Pastorum. Præcisa est velut à texente vita mea, dum adhuc ordirer succidit me, de manè vsque ad vesperam finies me. Sperabam vsque ad manè, quasi leo, sic contriuit ossa mea. De manè vsque ad vesperam finies me, sicut pullus hirundinis sic clamabo, meditabor vt columba*, &c. Dicat etiam, quia: *Viri sanguinum non dimidiabunt dies suos*. Inchoatio tamen veræ pœnitentiæ, quasi dimidiatio dierum est, quia: *Melior est dies vna in atrijs tuis*, & pœnitentis, *super millia*, existentis in peccato. Quidam tamen ad literam hîc inchoant dies suos, quidam dimidiant Deo, quidam terminant, quidam perficiunt & consummant. Item Iob cap. 7. *Militia est vita hominis super terram*. Item cap. 14. *Homo natus de muliere, breui viuens tempore repletur multis miserijs*. Idem cap. 20. *Hoc scio quòd laus impiorum breuis sit, & gaudium hypocritæ ad instar puncti, qui quasi sterquilinium in fine perdetur*. Et infrà: *Sublimati & confortati sunt diuitijs, & lusibus, quorum paruuli tenent tympanum & citharam, & gaudent ad sonitum organi. In bonis ducunt dies suos, & in puncto horæ descendunt ad nouissima inferni.*

Matt. 20. — Isai. 38. — Ps. 54. — Ps. 83. ver. 11

CAPVT CXLVIII.

DE ACCELERANDA POENITENTIA.

Luc. 9 Matt. 24. ver. 20 Ioã. 12 Act. 3. Ps. 125 Gal. 6. 2. Co. 9 Vers. 5.

F*Aciem habet euntis in Ierusalem*, qui iugiter habet in corde breuitatem humanæ vitæ, memor illius verbi Dominici: *Orate ne fiat fuga vestra hyeme, vel sabbato*; hoc est tempore senectutis frigescentis, vel serò, vel tempore quietis, quando quiescendum est, post iudicium scilicet: sed magis: *dum lucem habetis credite in lucem; vt filij lucis sitis. Pœnitemini* & satisfacite pro peccato tempore seminandi, dum *vitales carpitis auras. Euntes ibant & flebant mittentes semina sua. Tempore enim suo metetis.*

Verū: *Qui parcè seminat, parcè & metet, & qui seminat in benedictionibus* & laboribus

boribus pœnitentialibus, *de benedictionibus & metet* vitam ęternam. Accelerandа est igitur pœnitentia, & toto tempore vitæ agenda, pręsertim exemplo Noë, qui centum annis fabricauit Arcam, in qua se à morte temporali,& ad horam saluaret. Quantò magis arcam,id est animam tuam, pro quâ mortuus est Christus, toto tempore vitæ debes præparare, & cum maiori sollicitudine intùs in corde, (ad te, & Deum) & extrà in opere (ad te,& proximũ) bitumine charitatis indissolubili linire debes propter æternam mortem vitandam? Sed nec cessandum est à linitione eius propter opprobria, & contumelias vicinorum & parentum, quemadmodum nec Noë cessauit à fabricatione Arcæ. *Sicut enim exhibuistis membra vestra, & quanto tempore, seruite immunditiæ & iniquitati,ad iniquitatem:* sic & tanto, &c.

Gen.6. Rom.6 ver.19

CAPVT CXLIX.

DE SEPTEM CAVSIS ACCELERANDÆ POENITENTIÆ.

De prima Causa.

SVnt autem septẽ causæ, propter quas pręcipuè acceleranda est pœnitentia. Prima est consuetudo peccandi:à qua quis difficilè auelli potest;cuius vsus dediscitur ægrè: quia consuetudo maximum vinculum importat, quasi altera natura : Et

Quo semel est imbuta recens seruabit odorem
Testa diu.

Horat. lib 1. epist.2

Nullusque est remedio locus, vbi quæ fuêre vitia mores sunt ; Facilè est autem ad consueta reuerti, & difficilè auelli potest à consuetudine, cuius vsus multo detinuit tempore, & magnâ placuit voluptate.

Vt canis à corio non exterrebitur vncto,

Sic neç assuetus peccare à peccato. Qui enim premitur lapide consuetudinis peccati, quatriduanus fœtet cum Lazaro, *Sedetq; in tenebris & vmbrâ mortis, vinctus in mendicitate & ferro*, id est, ferreâ, durâ, & vix dissolubili consuetudine. Hieronymus : Vix potuit (populus Israël) in deserto obliuisci lautioris mensæ, & Ægyptiacæ,peponum,voluptatum scilicet, & mille turpitudinum perpetratarum. Viscosa enim est inolita consuetudo, & praua. Vnde Ierem. cap.13. *Si mutare potest Æthiops pellem suam, aut Pardus varietates suas, & vos poteritis benefacere cùm didiceritis malum*, studio & consuetudine. Idem ca.8. *Dicit Dominus: Nullus est qui agat pœnitentiam super peccato suo,dicens: Quid feci? Sed omnes conuersi sunt ad cursum suum , quasi equus in impetu vadens ad prælium.* Idem cap.9. *Docuerunt linguam suam loqui mendacium, vt iniquè agerent*

Horat. lib.2. serm. Sat.5. Ioã.11 Ps.106 10. Ver.23

Lib. Regul. disput. resp 6 Thren. 3. Ouid. ep. her. De 2 Causâ Basil. in c. 1. Isaiæ. Oseæ 4 1. Thes. 2. Genes. 15. Matt. 22. Ps. 37. Pro. 18 Rom. 1 Ps. 41. Ps 34. Ps. 68. Rom 1 Ps. 108 De tertiâ causâ. Sap. 4. Marci 13. Matt. 24. Luc. 12 Sap. 4. Ps. 33. Ps 139 Ps. 113 Isa 38 Psal. 6. Apoc. 14. Ps. 131 Horat. lib. 1. ep 4. Prou. 27.

rent laborauerunt. Item Basilius Magnus: Sicut non potest homo dediscere maternam linguam, sic nec vix longam peccati consuetudinem. *Beatus ergo qui portauerit iugum* Domini *ab adolescentiâ suâ, & leuauerit se supra se*: quia *ars fit, vbi,* id est postquam, *à teneris crimen dediscitur annis.*

Secunda causa est ruina de peccato in peccatum. Peccatum enim quod statim non diluitur per pœnitentiam, suo pondere ad aliud trahit. *Sanguis sanguinem tetigit, vt impleant peccata sua semper. Nondum impleta sunt peccata Amorrhæorum.* Væ illis qui trahunt longam restem peccatorum. Hic est funiculus *cum quo ligati proijcientur in tenebras exteriores. Putruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ à facie insipientiæ meæ. Miser factus sum, & curuatus sum vsque ad finem,* &c. *Et Peccator cùm venerit in profundum malorum, contemnit.* Manens in mortali, *thesaurizat sibi iram in die iræ iusti iudicij Dei, secundùm cor suum impœnitens. Abyssus* etenim *abyssum inuocat.* Timeas ergo manere in peccato propter sequelam eius. Talibus enim imprecans Propheta, ait: *Fiat via illorum tenebræ & lubricum, & Angelus Domini persequens eos.* Et: *Obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum eorũ semper incurua,* &c. *Propter hoc tradidit eos Deus in reprobum sensum, in passiones ignominiæ, vt faciant ea, quæ non conueniunt.* Item ad Hebræos cap. 12. *Videte ne quid desit gratiæ Dei,* &c. Noli ergo mutuare talentum ab exactore diabolo, quia cum multo fœnore reddes illud. *Scrutabitur enim fœnerator omnem substantiam tuam, & diripient alieni labores tuos.*

Tertia causa & periculum est mors subitanea, intempesta, & incerta. Licèt enim nil certius sit morte, tamen nil incertius horâ mortis, quâ ne *præoccupatus fueris,* pœnitentiâ eam præuenire debes. Vnde Dominus in Euangelio: *Videte, vigilate, & orate: Nescitis enim quâ horâ Dominus venturus est. Beatus ille seruus quem, cùm venerit Dominus, inuenerit vigilantem. Si sciret Paterfamilias, quâ horâ fur veniret, vigilaret vtique, & non sineret perfodi domum suam. Et vos estote parati, quia quâ horâ non putatis, filius hominis veniet.* Item: *Stulte hâc nocte repetent,* &c. *Iustus si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit:* Iniustus verò, si morte præoccupatus fuerit, in æterno supplicio erit. *Mors peccatorum pessima; Virum iniustum mala capient in interitu. Non mortui laudabunt te Domine. Viuens, viuens ipse confitebitur tibi.* In inferno nulla est redemptio, nulla est confessio: quia: *In inferno quis confitebitur tibi?* Hieronymus: Collige ergo in sexta ętate Gomor vnum cęlestis mannę, quod tibi sufficiat in septima quiescentium. Quia: *A modò iam dicit Spiritus vt requiescant à laboribus suis.* Dicas etiam cum Prophetâ: *Si dedero somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem,* &c. Sicque dormi tanquam non ampliùs euigilaturus: sic vigila, quasi non ampliùs dormiturus.

Omnem crede diem tibi diluxisse supremum.

Nescis quid pariat ventura dies: nimius est thesaurus quem tanto periculo sub-

lo ſubijcimus. Inſidiæ enim nobis ſunt vndique, & à multiplici hoſte.

Quartum periculum eſt; quod & ſi tibi diu ægrotanti detur ſpatium deli- berandi & pœnitendi, tamen abſorptus à morbo, præ acumine eius, totus morbo ſeruis & intendis, non pœnitentiæ; adeoque omnis in hoc es, quòd priùs exigis & vocas Medicum corporalem quàm ſpiritualem: plus gaudes de aduentu Medici quàm Confeſſoris. Vnde:

De 4 cauſ.

Ha! quàm ſollicito quiſque labore,
Occurſat medico carnis amore.
De morbis animæ nulla querela,
Egreſſam ſequitur tarda medela.

Hildebertus Cœn. in Incendio

Hieronymus: Age ergo pœnitentiam dum ſanus es, dum peccare potes, vt ex amore, & non timore, videaris pœnitere, & peccata relinquere, non ipſa te. Si ęgrotas, quomodò ſcis quòd verè pœniteas? Hieronymus: Vix aliud potes cogitare quàm ſentias. Illuc enim tota mentis rapitur intentio, vbi eſt vis doloris. Delicata autem res eſt pœnitentia, & quieti animi, & tranquilli; non vult alijs occupari & impediri. Nec mirum. Quippe negotiola noſtra, vt bene peragantur, temporis diuturnitatem & oportunitatem exigunt, amotis obſtaculis, & alijs curis. Et cùm omnem horam debuerimus Deo, Quomodò tantùm vnâ horâ victuri totum ſoluemus? Non erit inanis actio iudicis contra nos, nec eam poteſt inopia debitoris excludere, cùm toto tempore vitæ fuerit ſoluendo.

Quintum periculum eſt, exiſtente verâ pœnitentiâ licet ſerâ, quòd non præcauimus ignem purgatorium, quem præcauiſſe debueramus, qui grauior eſt exquiſitiſſimis Martyrum tormentis, ſcientes quòd, aut Deus punit, aut homo, & quòd *horrendum ſit incidere in manus Dei viuentis*. Ergo: *Erubeſcant & conturbentur vehementer omnes inimici mei, conuertantur & erubeſcant valde velociter.*

De 5. cauſa. Heb. 10. Pſ. 6.

Sextum eſt difficultas verè pœnitendi. Vnde Ambroſius: Plures inueni baptiſmalem innocentiam ſeruâſſe, quàm veram pœnitentiam egiſſe. Faciliùs eſt ſanitatem habitam conſeruare, quàm amiſſam reſtituere. Hoc enim non niſi per amaras potiones, ignem, flammam & ferrum perficitur.

De 6. cauſa. Lib. 2. de vni. pœnit. c. 10.

Septimum eſt amaritudo & erubeſcentia confitendi peccatum excoriatè cum omnibus circumſtantijs ſuis coram Sacerdote. Vnde Apoſtolus: *Et nunc quem fructum habuiſtis, in quibus nunc erubeſcitis?* Sic, ſic per amarum poculum confeſſionis peruenitur ad gaudium ſalutis. Sed vbi eſt, qui ſibi perizomata non faciat cum Adam, excuſans peccatum ſuum, vel in ſubſtantia eius, vel in alia circumſtantia quam erubeſcit confiteri? Vbi eſt? *Et laudabimus eum.* Propter hæc & multa alia abſtinendum eſſet à peccato pro viribus noſtris.

De 7. cauſa. Rom. 6 Greg. Hom. 17. in Euãg. Gen. 3 Eccli. 31.

CAPVT CL.

DE POENA ÆTERNA.

PRæter prædicta ad accelerandam pœnitentiam, necessaria est pœnę æternę, simul & beatitudinis æternæ vel vitę, iugis meditatio. Inter has molas semper debet moli anima Christiana, vt fiat panis suauissimus Domino. Pœnam æternam Propheta ante oculos ponens, statumq́ue futuri iudicij, ad incutiendum nobis horrorem & timorem, vt acceleremus pœnitentiam, breuiter describens, ait: *Pones eos Domine vt clibanum ignis*, vt non habeant quo exeant, vel vbi quiescant, vel respirent super singulis peccatis suis, mordente & vrente eos igne & verme conscientiæ, sicut in clibano, *in tempore vultus*, hoc est vultuositatis & iræ tuę. quando *potens sicut crapulatus à vino*, veniens ad iudicium, clangente tubâ per Angelum: *Surgite mortui, surgite, qui dormitis in sepulchris.*

Ps. 20. ver. 10

Ps. 77.

Hinc: *Dominus in ira sua conturbabit eos*, disceptans cum eis. *Esuriui, & non dedistis mihi manducare*, de quocumque pane & talento vobis commisso ad erogandum. *Sitiui, & non dedistis mihi bibere*, & ita de cæteris operibus misericordię, addito septimo, scilicet sepulturâ mortuorum, opere Sancti Tobię. Et item: *Serue nequam & piger abscondens talentum Domini tui, sciebas, quia homo austerus sum, meto vbi non semino, & congrego vbi non sparsi: Nonne oportuit te committere pecuniam meam nummulariis, & ego veniens recepissem vtique quod meum est cum vsurâ?* Vltimò hâc voce, velut gladio transfigetur: *Non noui vos*: Et hâc: *Ite maledicti in ignem æternum*. Et hâc: *Mittite eos in tenebras exteriores, illic erit fletus & stridor dentium. Tunc deuorabit eos ignis* gehennæ æternus, excitans in eis fumum & lachrymas æternas. Quibus *erit stridor dentium*, propter gelu ęterni supplicij, quia *transibunt ab aquis niuium, ad calorem nimium*: sicq́ue in triplici inferno punientur.

Ps. 20. Matt. 25. Matt. 25. Ibid. Ps. 20. Iob 24.

Primò, audito *verbo aspero, Surgite mortui*, cum excitabuntur, & euigilabunt à somno mortis, statim torquente & damnante eos conscientiâ.

Ps. 90.

Secundò, audito verbo asperiori in exprobratione peccatorum, & *talenti* non erogati, sed *absconditi*.

Matt. 25.

Tertiò, audito verbo asperrimo: quando ruent & descendent in abyssum inferni: *Ite maledicti in ignem æternum.* Hanc miseriam damnandarum alibi exprimens Propheta, ait: *Tunc loquetur ad eos in ira sua, & in furore suo conturbabit eos.* Item Isaias vltimo capitulo: *Egredientur*, electi, non delectatione pœnæ illorum, sed de manifestâ visione: *& videbunt cadauera virorum, qui præuaricati sunt in me. Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur: & erunt vsque ad satietatem visionis omni carni*: quia *Lætabitur iustus cùm viderit* vindi-

Matt. 25. Ps. 2. Ier. 24

vindictam. Item Ioannes Baptista, Matt. cap. 3. *Progenies viperarum, quis docuit vos fugere à ventura ira? Facite fructus dignos pœnitentiæ. Et ne velitis dicere intra vos: Patrem habemus Abraham*, de cornu altaris sumus: templum Domini & Sacra Scriptura inter nos: *Dico enim vobis, quoniam potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Iam securis ad radicem arboris posita est. Omnis arbor, quæ non fecerit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur. Sedebit vetustus dierum cum Senatoribus terræ, cuius ventilabrum in manu suâ, & permundabit aream suam, & congregabit triticum suum in horreum suum; paleas autem, & zizania comburet igni inextinguibili.* Item Abacuc cap. 3. *In fremitu conculcabis terram, in furore obstupefacies gentes:* quia quis mensus est, *vel quis potest iram tuam dinumerare?* Vel: *quis potest durare cum ardoribus sempiternis? Quis nouit potestatem iræ tuæ?* Pro hoc furore & irâ amouendis orans Propheta, ait: *Domine ne in furore tuo*, æterni supplicij, *arguas me*, puniendo: *neque in ira tua*, ignis purgatorij, *corripias me*, quod minus etiam est purgando: Sed hîc vre, hîc seca.

Ps. 57. Prou. 31. Dan. 7 Luc. 3. Ps. 89. Isa. 33 Ps. 89. Ps. 6. ver. 1.

Item Sophonias cap. 1. *Vox clamoris à* prima *porta*, hoc est, à visu conscientiæ iam damnantis eos, *& vlulatus à secunda*, hoc est, à porta auditus, audientibus illis hanc vocem terribilem: *Ite maledicti.* Et pòst, *Contritio magna à collibus.* Quia enim non habuerunt visum & auditum, *fenestras* ad peccandum, strictiùs & minus peccantes, sed *portas*, dilatando hos sensus ad peccandum: non habebunt * illos *fenestras* in pœna, vt angustas & modicas patiantur pœnas, sed *portas*, vt latè & amplè torqueantur. Item: *Ignis* gehennæ *succensus est in furore meo, & ardebit vsque ad inferni nouissima.* Item: *Pluet super peccatores laqueos* ignis in præsenti peccata, quibus velut funibus ligati, *mittentur in tenebras exteriores:* Et *ignis* gehennæ *& sulphur*, id est fœtor peccatorum, & pœnarum infernalium erit *pars calicis*, id est, pœnæ *eorum:* quia in his partialiter punientur, quorum quantitas & qualitas non possunt explicari nisi partialiter, vel punientur partialiter, quia minùs quàm meruerunt.

ver. 10 Matt. 25. Soph. 1 * scili. sensus. Deut. 32. Ps. 10. ver. 6. Matt. 25.

Item Parabolarum cap. 19. *Parata sunt derisoribus*, id est, contemnentibus diuina mandata, *iudicia* damnationis, *& mallei percutientes stultorum corporibus:* quia, vt ferrum candens, ita & in incude malleis verberabuntur & percutientur. Nunquid ergo deficient in pœna? Absit: quia *sicut oues in inferno positi sunt*, quibus, lanâ attonsâ, alia succrescit. *Mors depascet eos.* Crescent enim ad pœnas, sicut summitas virgæ, vel herbæ ab oue depastâ nihilominùs crescit. Item ad Hebræos cap. 10. *Terribilis autem quædam exspectatio iudicij, & ignis gehennæ æmulatio, quæ consumptura est aduersarios Dei.* Item Iob cap. 10. *Quare de vuluâ eduxisti me? Qui vtinam consumptus essem, ne oculus me videret. Fuissem quasi non essem, de vtero translatus ad tumulum. Nunquid non paucitas dierum meorũ finietur breui? Dimitte ergo me, vt plangã paululùm dolorẽ meum, antequam vadã, & non reuertar, ad terram tenebrosam, & opertam mortis caligine.*

Ver. 29 Ps. 48, 15. Ver. 18

Terram,

Terram, miseriæ & tenebrarum, vbi vmbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.

Item: Si reum Regiæ Maiestatis, quamuis humanis legibus plecti capite sancitum est: Quis finis erit contemnentium diuinam omnipotentiam? *Tangit montes & fumigant*; & tam timendam maiestatem audet irritare vilis puluiculus, vno leui flatu dispergendus, minimeque reconciliandus vel recolligendus? Ille, ille timendus est, *Qui postquam occiderit corpus, potestatem habet mittere in gehennam.* Paueo gehennam, paueo iudicis vultum ipsis quoque tremendum Angelicis potestatibus. Contremisco *ab ira potentis, à facie furoris eius, à fragore ruentis mundi, à conflagratione elementorum, à tempestate validâ, à voce Archangeli, & verbo aspero.*

Ps. 103. Luc. 12. Ierem. 4. & 30. 2. Pet. 3.

Contremisco à dentibus bestię infernalis, à ventre inferni, *à rugientibus præparatis ad escam.* Horreo vermem rodentem & ignem torrentem, fumum, & ardorem, & torporem, *sulphur, & spiritum procellarum.* Horreo *tenebras exteriores. Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum*, vt præueniam fletibus, fletum & stridorem dentium, & manuum pedumque dura vincula, & pondus catenarum prementium, stringentium, vrentium, nec consumentium? Heu me Mater mea, vt quid me genuisti, filium doloris, filium amaritudinis, & indignationis, & plorationis æternæ? *Cur exceptus in genibus, cur lactatus vberibus*, natus *in combustionem & cibum ignis*? Qui sic afficitur, sensum proculdubio recuperauit, timidusque & verecundus currit ad confessionem, quâ omnium peccatorum maculæ delentur. Sed dices: Non possum ita ieiunare, flere, silere, continere, & huiusmodi. Cui respondetur: Debes tamen velis nolis, & de necessitate in inferno ab his abstinebis. Hæc ergo præueni, vt manduces panem in regno Dei. Item: Ex picturis, in quibus animaduertere potes peccatis similibus deberi consimiles pœnas, hominesque in membris puniri in quibus peccauerũt: Alium in genitalibus vri, aliũ in lingua, alium in palato: alij oculos erui, alij pedes trũcari, & vinciri, & huiusmodi. Patres etiam in filios inuolare, eisque exprobrare, se causâ eorum peccatorem & fœneratorem exstitisse & ideò in eos insurgere, vultusque eorum dentibus & vnguibus lacerare. Et è contrario filios insurgere in Patrem, eique sub dialogo exprobrare illum materiam dedisse sibi rapinæ, & detentionis rei alienæ.

Ps. 49. 1. Thessal. 4. Ps. 90. Apoc. 7. Eccli. 51. Ps. 10. Matt. 25. Iere. 9. Ier. 15. Iob 3. Isa 9.

Item: Beda de quodam Patre familias religiosam vitam cum domo sua in Britannia minore ducente. Qui infirmitate corporis tactus, demùm primo noctis tempore defunctus est, sed diluculo reuiuiscens, ac repentè residens, omnes, qui corpori flentes adsederant timore percussos in fugam conuertit præter vxorem, quæ eum plus cæteris dilexit. Quam pauidam consolans, ait: Noli timere, quia iam verè surrexi à morte, quâ tenebar inter homines, item viuere permissus, ita tamen, nõn vt antè, sed multùm dissimiliter viuam. Is statim

In hist. gentis Anglorũ lib. 5. ca. 13. Admirabile miraculum.

tim oratorium petens, & ab oratione deinde rediens in domum, omnem substantiam in tres diuisit portiones, è quibus vnam coniugi, alteram filijs tradidit, tertiam sibi reseruans statim pauperibus distribuit. Nec multò pòst sæculi curis absolutus, ad Monasterium iuxta flumen situm peruenit, acceptâque tonsurâ locum secretæ mansionis, quam ei præuiderat Abbas, intrauit. Ibique vsque ad diem mortis in tantâ mentis & corporis contritione durauit, vt multa illum, quæ alios laterent, vel horrenda, vel desideranda vidisse, etiamsi lingua sileret, vita loqueretur. Narrabat autem sic quod viderat.

Lucidus, inquiens, adspectu, & clarus erat indumento, qui me ducebat. Cùm autem tacitè incederemus, deuenimus ad vallem latam, longam, & profundam, habentem in vna parte ignes feruentissimos, & stridulos: in altera omne genus frigoris niuium, grandinis, & pruinarum. Tunc cœpi cogitare quòd infernus esset. Cui cogitationi meæ dux meus respondens: Non est, inquit, hîc locus inferni, vt tu putas, sed locus purgatorius, in quo animæ purgandæ, fatigatę igne, prosiliunt in medium infesti frigoris, & vice versa. Cùm autem paululùm me in interiora duceret, vidi ante me loca tenebrosa, & quasi tenebras palpabiles. Vbi, quasi de quibusdam puteis, vidi globos fauillarum cum fumo adscendere, & fœtore ebuliente, & emisso; item globos illos relabi in profundum vicissim. Cumque pauidus paulisper ibi consisterem, incertus quid agerem, vel quò me verterem, audio pòst tergum sonitum immanissimi fletus & eiulatus, simul & cachinnum crepitantem, quasi vulgi indocti captis hostibus insultantis. Consideroque turbam malignorum spirituum cachinnis insultantium, animasque tres ad infernum trahentium: è quibus, vt dignoscere potui, quidam erat attonsus vt Clericus, quidam laicus, & quædam fœmina. Sicque cum eis descenderunt in puteos. Interea spiritus quidam adscenderunt de abysso flammiuomâ, habentes oculos flammantes, de ore & naribus ignem putridum efflantes, qui forcipibus igneis nitebantur me comprehendere, sed non præualuerunt. Apparuit enim mihi dux meus cum fulgore, quasi stellæ micantis, semperque crescentis inter tenebras. Eductusque in lucem apertam, vidi ante nos murum per maximum, altum & longum sine termino, non habentem ianuam, vel fenestram, vel adscensum: in cuius summitate, nescio quo ordine, statim fuimus. Et ecce ibi campus latissimus plenus flagrantiâ vernantium flosculorum, & splendore lucis inenarrabilis, in quo erant innumera hominum Albatorum conuenticula, sedesque plurimæ, & lætantium agmina. Tunc cœpi cogitare quòd regnum cælorum esset, de quo sæpè audieram. Cui cogitationi meæ respondens dux meus: Nõ est hoc, inquit, regnum cælorum, vt autumas, sed Regio Spirituum Sanctorum: nondum tamen tantæ perfectionis, vt in regnum cælorum statim mereantur introduci. Puteus autem flammiuomus, quem vidisti, os ipsum est gehennæ; in quem qui semel ceciderit, nunquam inde exibit. Tu autem quia

nunc ad homines reuerteris, studeas magis in simplicitate & rectitudine viuere, vt inter hæc, quæ cernis agmina læta in æternum viuas. Delectatus autem suauitate & loci decore, consortióque Sanctorum, multùm detestatus sum reuerti ad corpus, nec tamen ductorem aliquid rogare audebam. Sed inter hæc, nescio quo ordine, repentè me inter homines viuere cerno.

Narrabat autem visiones suas non curiosis & indoctis, sed Religiosis, etiam Regi * Wilfrido viro religioso, victitans vsque ad diem mortis in pane cribrario, tenuíque dietâ, intrans flumen quotidie, sæpè etiam congelatum ob carnis castigationem, in quo preces & orationes fudit Domino. Cui cùm obijceretur, quare tot se miserijs & frigoribus affligeret, respondit: Vt caueam maiora quę vidi. Sicque exemplo sanctæ conuersationis suæ multos prouocauit ad pœnitentiam. Item Hieronymus ad Heliodorum: Veniet, veniet dies illa, in qua *corruptibile hoc induet incorruptionem, & mortale hoc immortalitatem: Beatus seruus, quem Dominus inuenerit vigilantem.* Tunc ad vocem tubæ pauebit terra cum populis, tu gaudebis. Iudicaturo Domino, lugubre mundus immugiet, tribus ad tribum pectora ferient, potentissimi quondam Reges nudo latere palpitabunt. Exhibebitur cum prole suâ verè tunc ignitus Iupiter, adducetur & cum suis stultus Plato discipulis: Aristotelis argumenta non proderunt. Tunc rusticanus & pauper exsultabis, ridebis, & dices: Ecce crucifixus Deus meus. Ecce iudex, qui obuolutus pannis in præsepio vagijt. Hic est ille operarij, & quæstuariæ filius: hic, qui matris gestatus sinu, hominem Deus fugit in Ægyptum: hic vestitus coccino, sentibus coronatus. Hic Magus, dæmonium habens, & Samarites appellatus à blasphemis. Cerne manus, Iudæe, quas fixeras: cerne latus Romane, quod foderas. Videte corpus, an idem sit quod dicebatis clam nocte sustulisse Discipulos. Vt hæc tibi, Frater, dicerem, tua me compulit dilectio, & vt te gaudijs his interesse contingat, laborem, qui nunc durus est, aggredere.

*forte Alfrido.

1. Cor. 15.

Luc. 12.

CAPVT CLI.

DE GAVDIO, ET PRÆMIO BEATITVDINIS ÆTERNÆ.

Hieronymus in fine Epistolæ ad Eustochium describens gaudia & præmia Beatitudinis æternæ, ait: Egredere paulisper, quæso, de carcere, & præsentis laboris ante oculos tuos pinge mercedem, quam *nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis adscendit.* Qualis erit illa dies, cùm tibi Maria Mater Domini choris occurret comitata virgineis, cùm post rubrum mare submerso cum suo exercitu Pharaone, tympanum tenens, præcinet responsuris: *Cantemus Domino, gloriosè enim honorificatus est: equum & adscensorem proiecit*

De virginit. seruandâ.

1. Cor. 2.

Exod. 15.

proiecit in mare? Tunc Thecla in tuos læta volabit amplexus: tunc & ipse sponsus occurret, dicens: *Surge, veni proxima mea, sponsa mea, columba mea; quia ecce hyemps transijt, imber abijt, & recessit* sibi. Tunc & Angeli mirabuntur, & dicent: *Quæ est ista prospiciens, quasi diluculo, pulchra vt luna, electa vt sol? Videbunt te Filiæ, & Reginæ laudabunt, & concubinæ prædicabunt.* Hinc & alius castitatis chorus occurret. Sara cum nuptis veniet: filia Phanuëlis Anna cum viduis. Erunt in diuersis gregibus carnis & spiritus, Matres tuæ. Lætabitur illa quòd genuit, exsultabit illa quòd docuit. Tunc verè Dominus super asinam adscendet, & cælestem ingredietur Ierusalem, tunc paruuli (de quibus in Isaiâ Saluator effatur: *Ecce ego, & pueri mei, quos mihi dedit Deus*) palmas victoriæ subleuantes, consono ore cantabunt: *Osanna in excelsis. Benedictus qui venit in nomine Domini, Osanna in excelsis.*

Cãt.2.
Ib. 6.
Matt. 21.
Isa.8.
Matt. 21.

Tunc *centum quadraginta quatuor millia in conspectu throni & Seniorum tenebunt citharas, & cantabunt canticum nouum: Et nemo poterit dicere canticum illud,* nisi numerus diffinitus. *Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati: virgines enim permanserunt. Hi sunt, qui sequuntur Agnum quocumque vadit.* Quotienscumque te vana sæculi ambitio delectauerit, quotiens in mundo videris aliquid gloriosum, ad paradisum mente transscende: Hîc esse incipe quod futura es, & audies à Sponso tuo: *Pone me sicut* vmbraculũ *in corde tuo, sicut signaculum in brachio tuo.* & opere pariter, & mẽte munita, clamabis, & dices: *Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem, & flumina non cooperient eam.* Item Hieronymus in fine epistolæ ad Demetriadem: Considera, quęso, magnitudinem præmij tui, si tamen considerari potest quidquid immensum est. Post abscessum animæ, post interitum carnis, post fauillas & cinerem, in meliorem statum virgo reparanda es. Mandatum corpus terrę, in cęlum eleuandum est: mortale tuum immortalitatis honore mutandum est. Post hæc, Angelorum donanda es consortio, regnum acceptura cęlorum, & in perpetuum mansura cum Christo.

Apoc. 14.
Cãt.8.
Ibid.
Habetur to. 9 Incipit: Si sũmo ingenio, sed nõ est Hieron.

Quid igitur retribues Domino pro omnibus quæ retribuit tibi? Quid remuneratore tanto dignum facies, aut quem laborem putabis durum, cuius tanta sunt præmia? Vnde Apostolus: *Nullæ sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* Et item: *Hoc momentaneum passionis, æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Tu ergo, cui aduentus Christi dierum noctiumque meditatio est, cui pro conscientię puritate, Domini est optanda præsentia; quæ consummationem sæculi, quasi certum præmij tui tempus exspectas, exsultationem de illo die capies, non timorem. Tunc enim tu Sanctorum mixta choris & Sanctis comitata, Virginibus, in amplexus Sponsi obuiam subuolabis, & dices: *Inueni quem quæsiuit anima mea.* Nec vllius temporis iam separationem timebis, quæ semel immortalitatis gloriâ & incorruptionis splendore donata es, cum Christo semper regnatura, Apostolo dicente:

Ps.115
Rom.8
2.Cor, 4.
Cãt.3.

1.Thes. 4. te: Quoniam & *ipse Dominus in iussu, & in voce Archangeli, & in tuba Dei descendet de cælo, & mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi: deinde nos qui viuimus qui residui sumus, rapiemur cum illis in nubibus obuiam Christo in aëra, &* Rom.8 *sic semper cum Domino erimus: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi.* Hęc sit igitur tua cura semper, hoc studium, hæc iugiter in corde virginis voluantur: in his totius diei versetur labor, in his etiam somnus noctis reponatur: in hæc anima rursus euigilet. Nullus labor durus, nullum tempus longum videri debet, quo gloria æternitatis acquiritur.

CAPVT CLII.

DE IVCVNDITATE ÆTERNA.

CONsistit iucunditas æterna in duobus: In cognitione Dei, & gaudio Sanctorum in patriâ. De cognitione legimus in Euangelio: *Hæc est autem vita æterna, vt cognoscant te verum Deum, & quem misisti Iesum Christum.* Quid maius, quàm *videre Deum facie ad faciem, eumq́; cognoscere, sicut & cogniti sumus?* De gaudio legimus: *Quia gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.*

Ioā.17 1.Cor. 13. Ioā.16

Hoc gaudium de visione & societate Dei magnum valde, admirans Propheta, exclamando ait: *Quid enim mihi est in cælo, & à te quid volui super terram?* Totus mundus *lenticula rufa* est, habitâ comparatione ad magnitudinem gloriæ tuæ, cuius participes erimus. Tunc implebitur quod alibi ait: *Sicut audiuimus, sic vidimus in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei nostri, in monte Sancto eius. Deus fundauit eam in æternum.* Et alibi: *Exsultabunt Sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis*, hoc est, In conscientijs, vel mansionibus suis. Hoc gaudium prægustans Psalmista, in alio loco ait: *Hæc recordatus sum, & effudi in me spiritum meum: quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis vsque ad domum Dei. In voce exsultationis & confeßionis sonus epulantis.* Vbi introducti ad nuptias Sponsi & Sponsæ, Agno vescemur immaculato, cùm Sponsus transiens ministrabit singulis nobis. Quarum nuptiarum & thalami ingressum præuidens Propheta, ait: *Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus:* Vbi, *sicut lætantium omnium habitatio est in te.* Tunc implebitur quod legitur in Canticis: *Columba mea in foraminibus petræ, in cauernis maceriæ.* Supplebit enim & restituet Ecclesia cauernam & ruinam Angelorũ. Nunc dicitur: *Plorabitis & flebitis vos*, Et: *Euntes ibant & flebant:* Tunc autem dicetur: *Tristitia vestra conuertetur in gaudium, & gaudebit cor vestrum: Venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos suos.*

Ps.72. Gen.25 Ps.47. Ps.149 5. Ps.41. Ps.121 Ps.86. Cāt.2. Ioā 17 Ps.125 Ioā.17 Ps.125

Et quia ad huius gaudij, quod, *nec oculus vidit, nec auris audiuit*, explicationem insufficientes & inualidi sumus, à longè speculantes Sanctam Ma-

1.Cor. 2.

trem nostram Ierusalem cælestem, vt mammotrecti: & balbutientes cum Sancto Isaiâ dicamus: *Secretum meum*, de pœnâ æternâ quia rarus est qui eam credat, vel quia inexplicabilis est, *mihi*. *Secretum meum*, de vitâ ęternâ, quia rarus est qui eam credat, vel quia inexplicabilis est, *mihi*. Et quemadmodùm Orator depingens dolorem parentum filij patris-familias mortui, cùm ventum esset ad dolorem patris exprimendum pro filio, defecit, non habens plures, vel maiores dolentium affectus prædictis depinguere; quod potuit fecit, depingens patrem panno inuolutum habentem caput, vt hoc esset signum immensi & inexplicabilis doloris: Sic verbis nostris de gaudio patrię finem imponimus, insinuantes per hoc illud esse immensum, & inexplicabile.

Ca.24. 16.

CAPVT CLIII.

DE PROPRIETATE MONACHORVM.

IVdas *fur & loculos habens* asportabat res pauperum; qui meritò furti & sacrilegij, proditor Christi, suique homicida effectus est. Sic Ananias & Sapphira (qui tamen non leguntur ita expresse renuntiasse omnibus, vt Monachi) qui cum illis, nisi totum quod vouerunt reddant, *mentiuntur Spiritui Sancto*, incurrentes maledictum Petri. Qui cùm nec de crepidâ possint dicecere, *mea*: Quomodò de bursâ, literis, voce sonorâ, pecuniâ, & huiusmodi? Hoc possunt, qui non vnicam habent, scilicet animam suam. Vnde & Monachus dicitur custos vnius, scilicet, animæ suæ. Sic & Saül, quia contra præceptum Domini reseruauit Agag Regem pinguem, & pinguiora, nec interfecit Amalech, perdidit regnum. Sic & Monachi, quibus omnia mundana, sunt anathemata, & quò ad possessionem, & quò ad communem vitam, nisi occiderint in se carnem, & mundum, & omnia quæ eius sunt, quibus abrenuntiauerunt, amittent cæleste regnum. Item. Hi cum Achan (quia furantur de anathemate Ierichontino, id est, mundiali aliquo ab eis suspenso, ne vtantur) interficiuntur à vero Iosue. Hi, non dico similes, sed deteriores sunt Sacerdotibus Belis habentibus falsa ostiola, religionem suam conuertentes in laqueos & retia pecuniæ. Hi etiam similes sunt Ophni & Phinees, filijs Heli, qui etiam pro frustis carnium occisi sunt. Pro quorum peccato, & pater punitus est, & Arca Dei capta. Vide quantum est peccatum talium. Vix inuenies, quòd pro peccatis aliquibus punita fuerit multitudo, nisi pro peccato sacrilego huiusmodi.

Ioã. 12. Act. 5. 1. Reg. 15. Iosue 7. Dan. 14. 1. Reg. 2. 1. Reg. 4.

Peccante Achan pollutus est populus anathemate. Et item: Erexisti altare sacrilegum, & cras ira Dei desęuiet in populum, hoc est Ephod Gedeonis.

Item: Alij fures furantur ex macie, isti ex adipe cùm tota Ecclesia ministret eis necessaria. Isti etiam similes sunt Monedulæ, quę abscondit quod sibi da-

Iosue 7. Iudic. 8.

tur, cùm non sit ei necessarium. Huiusmodi Monachos cum pecunia districtè præcepit Benedictus sepeliri extra Ecclesiam. Item: Hieron. in epist. ad Eustoch. de Eremitâ qui inuentus est in morte habens centum solidos, qui iudicio aliorum Eremitarũ ligati sunt ad collum eius, & sepulti cum eo & in hæc verba: *Pecunia tua tecum sit in perditione.* Sic & de Monacho Gregorij, qui inuentus est vnum aureum habens, factum est. Item in Matth. *Tunc hi qui in Iudæa sunt, fugient ad montes*, id est, qui sunt in confessione fidei: *Et qui in tecto est*, id est, qui excedit carnem animo, *non descendat tollere quid de domo*, id est, qui omnia reliquerunt, & culmen virtutum altius descenderunt, non redeant ad aliquos *animatus* pristinę conuersationis. Monachus *qui est super tectum* & habet propria, *non descendat aliquid tollere de domo suâ*, vel alicuius priuati quod esset tolerabilius, sed de domo alienâ Christi & pauperum. Et cùm sacrilegus sit, etiam laicus, qui tollit rem sacram, & in professione benedictam, tollit de sacro, & contumeliam facit Spiritui Sancto expellens ipsum de domo tuâ, qui membra Christi membra facit pecuniæ, & *templum Dei speluncam latronis*, & loculum nummi:

O nummi, nummi, quis *vobis hunc præstat honorem?*

Vos estis dij. O pecunia mihi * es disciplina!

Item 2. Mach. 12. *Vir fortissimus Iudas collatione factâ, duodecim millia drachmas argenti misit Ierosolymam*, &c. Quid tibi de Monacho, qui in cuculla, vel etiam in arca habet aureos sicut idola? Inde habent pictantias proprias in refectorio. Sed quomodò, cùm nec, sine speciali licentiâ, litteras habere possint? Tutiùs esset eis, quod nihil acciperent, nisi per manum præpositi. Sed de interfectis sub Iudâ quid mirum, si aliqua sibi retinuerunt, vnde viuerent, cùm profugi & quotidie in bello, & fame, & morte affecti essent? Nos autem in pace, & sine necessitate quærimus superflua.

Item: Si Tobias exsul inter gentes (qualibus lex permittit fœnerari) & propria habere poterat dixit de agno, quem attulit ei vxor sua: *Vide ne furtiuus sit:* Quid de Monacho dicendum? vide ne fur sit, ne sacrilegus sit. Vbi est Abbas Tobię etiam cæco, similis, qui audiat pecuniam sub cucullâ nõ balantem, sed trementem, & dicat: Vide ne furtiua sit pecunia? Item: Quidam Religiosi simulant sub obtentu Fratrum vel amicorum, quorum, vt aiunt, sunt depositarij, & quasi procuratores, & negotiatoribus tradunt, cùm non nisi Ecclesiastica ministeria liceat eis exercere. Item: Si Nadab & Abiu igne consumpti sunt, quia alienum ignem Deo obtulerunt: Quid de Monacho, qui alienam rem diabolo offert, dum sibi furtiuè *approbat & peior alio raptore non sacrilego qui priuato aufert (iste enim pluribus, scilicet toti conuentui, & omni pauperi res suas aufert) & ideo magis peccat: *Nec dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.* Item: Prior quidam fratri cuidam volenti facere bibliothecam, prohibuit, dicens: Non fiet hoc, ne sit idolum tuum in

quo

De virg. seruanda c.14. — *In vitâ S. Greg. Ca.14. 16.* — *Matt. 21.* — *Iuuen. Sat.5. al. * est.* — *Ex Reg.S. Bened. c.54.* — *2.Machab.8* — *Tob.2, 21.* — *Leuit. 10.* — **fortè appropiat.* — *Reg.4. Iuris in 6. ex Augu.*

quo aliquam proprietatem vendicares, & inuideres, si alius acciperet. Modò sustinentur Monachi manifestè habentes proprietatem, & etiam rapientes & communicantes, cum Præpositis comitis, lucra. Item. Omnibus quodammodò proprietas prohibita est. Vnde: *Charitas non quærit quæ sua sunt sed quæ Iesu Christi*; & maximè charitas talium, qui de communi habent omnia necessaria & sine labore, *habentes promissionem vitæ*, quæ nunc est, & futuræ: qui omnia habent contemnendo: Vnde: *Centuplum accipient, & vitam æternam possidebunt. Credenti enim nihil deest: Auarus etiam obolo indiget.* Item: Eremitam de oblatis colligentem pecuniam inuasit lupus, vel sacer ignis, &c.

1. Cor. 13. 1. Tim. 4. Marci 9. Prou. 17. iuxta 70. hæc sent. sequitur post v. 6.

Monacha etiam in extremis laborans, cùm pauculos nummos, quos habebat in arca, extrahi fecisset & reddi, non potuit animam exhalare, quousque obolus, qui in fundo arcę latenter remanserat, eiectus esset. Quo eiecto, in pace migrauit ad Dominum. Item Hieronymus: Sicut non inueni meliores quàm in Claustro bene conuersantes; ita nec deteriores quàm in Claustro malè viuentes: quia vel sunt *ficus bonæ, bonè valde: vel ficus malæ, malè valde*. Vnde Psal. *Super omnes inimicos meos factus sum opprobrium vicinis meis valde, & timor notis meis.* Item: Tanta in Martino adhuc Cathecumeno frugalitas fuit, vt potiùs videretur Monachus quàm miles.

In ep. ad Heliodorũ Monachum. Ierem. 24. Ps. 30. Iosue 7

Item: Proprietas Monachi non est anathema Iericho, sed Ierusalem. Etiam singularitas in his, quæ ad religionem sunt, sine conscientiâ Abbatis, prohibetur vt sacrilega: quia, vt ait Sanctus Benedictus Quod fit absque conscientiâ Abbatis vanitati deputabitur non mercedi. Fortiùs quod est cupidum. Item Hieronymus: Errat qui dicit idololatram ponentem duo grana, &c.

Nota etiam quòd quędam sunt, in quibus etiam sæculares nullam habent proprietatem, nec meum nec tuum debet dici. Vnde:

> *Nec proprium solem natura, nec aëra fecit,*
> *Nec tenues vndas.*

Item: In consilio dęmonum magis probatus est, qui Monachum subuertit & decipit: Vnde, hinc patet quantus sit ordo Monachorum. Item Lucas: *Nemo mittens manum ad aratrum*, &c. Glossa Ambrosij super hunc locum: Si discipulus Dominum secutus arguitur, &c. Item: Cellæ solebant dici obedientię, quia non nisi coacti per obedientiam ad eas Claustrales accedebant. Modò autem sunt venditiæ & emptitiæ.

Cap. 9. ver. 62

FINIS.

Sequuntur Notę.

IN VERBVM ABBREVIATVM
NOTÆ:

AVCTORE
R. P. D. GEORGIO GALOPINO
Monasterij Sancti Gisleni in Hannonia Religioso.

VERBVM ABBREVIATVM] *Orditur Auctor ab hoc loco Apostoli ad Rom. 9. secundùm litteram sumpto, quem in sequentibus ad mysticum sensum tropologicum, seu moralem transfert; ita vt* Verbum abbreuiatum, *sit excessuum & vitiorum resecatio, ac subinde virtutum introductio. Et hoc est ex mente B. Augustini. Is enim vno loco ait.* Verbum consummans & breuians faciet *Dominus super terram;* Id est: Vt compendio fidei per gratiam saluos faciat credentes, non per innumerabiles obseruationes, quibus illa multitudo filiorum Israël seruiliter onerata premebatur. *To.4. Lib.1. Quæst.2. ad Simplicianum.*

Altero: Hoc est Verbum quod breuiauit Deus super terram, *inquit,* obseruatio duorum præceptorum charitatis. Nam in his tota lex pendet & Prophetę. *To.2. epist.205. ad Bonifacium paullo post initium.*

Incircumscriptilis] *Vt Deus.*

Voluit circumscribi] Verbum *iam* caro factum. *Ioan. 1.*

Quod nobis tribuit] *Hoc, amanuensis incuriâ, videtur omissum in M.* Quomodò, *inquit B. Hieron.* arrhabo, qui nobis tribuitur *&c. In cap. 1. ad Ephesios.*

In arrham & pignus] *Nequaquam* in arcam, *vt M. Hic audio B. Augustinum de Christo sponso dicentem:* Ad hoc arrham det sponsus, vt in arrhâ suâ ipse ametur. Ergo ama, *&c. To.9. Tract. 2. in Epist. Ioannis post medium. In quo arrha*

& pignus *differant edocet B. Hieron. loco suprà citato.*

Deprehenderemus] C. comprehenderemus.

Breuiter & succinctè] *Patent hæc. Interea M.* Breuiter & securiùs.

Infinitas est] *Nil melius. Etenim* infinitas (*vt Arist.* 1. *de Cælo*) *tripliciter attenditur: Quo ad magnitudinem, numerum, & durationem. Hic ad numerum. Ergo perperam M. & C. legunt:* Infirmitas est.

Distrahit nos] *Ex Senecâ ad Lucilium epist.* 2. *in medio. V. & M.* distinguit. *Non damno, pro diuidit & separat. At Senecæ textus Biblioth. nostræ in membrana cum Iusto Lipsio:* distringit.

Librorum multitudo] C. *Legerat* Verborum multitudo, *sed correxit.*

Satis est habere] *Seneca Epist.* 2 *Idem* 1. *de Tranq. cap.* 9. Quò mihi innumerabiles libros & bibliothecas, quarum Dominus vix totâ vitâ suâ indices perlegit? Onerat discentem turba, non instruit. *Et infrà:* Paretur itaque librorum quantum satis sit, nil in apparatum *&c.*

Inquinant, non alunt] *Ita censet Æschylus:*

ὁ χρήσιμ' εἰδὼς ὐκ ὁ πολλ' εἰδὼς, σοφός.

Qui fructuosa, non qui multa scit, sapit.

Illo die decoquas] *Noster textus Senecæ m.* S. concoquas. *Equidem bene, vt hæreat in re cibi, ait Lipsius.*

Aliquid apprehendo] *Probè Laërt. in Arist.* Vt non ij qui plurimùm comedunt & exercentur, melius valent ijs qui modicè: ita, non qui plurima, sed qui vtilissima legerint docti censendi & studiosi.

Super esset ætatis] *Sana Senecæ lectio epist.* 48. C. multùm esset ætatis.

Temporis egestate] *V. Temporis ærumnâ, sed vitiosè Senecam vide.*

Scientia rerum] *Stoici retinebant dogma, esse vitia ignorantias illarum rerum, quarum scientiæ virtutes sint. Lipsium vide* 2. *Manuduct. dissert.* 1.

Sed & ad amplustre C. Sed ad amplustre. *V.* sed & aplustre. *Vtrumque verbum placet. Festus:* Aplustria, *inquit*, nauium ornamenta, quæ, quia erant ampliùs quàm essent necessaria vsui, etiam amplustria dicebantur. *Iuuenalis:*

Amplustre & summo tristis captiuus in arcu.

Dirigit cursum] *V.* cursus. C. gressum. *Virgil. de Certam. Nauali Lib.* 5.

——— Huc dirige cursum
Littus ama.

Cùm punctum & minus] *Mendosè V.* Cum puncto *&c.*

Vbicumque benedictum est] *Genuina lectio, meâ sententiâ. Ex quibuslibet enim, etsi profanis auctoribus, licet excerpere quod vtile est & bonum. Apostolus Arato Poëta vsus est, Act.* 17, 28. *Menandro,* 1. *Cor.* 15, 33. *Epimenide Tit.* 1, 12.

Præterea id edocent licitè fieri B. Augustinus, Stephanus Canturiensis, & infiniti similes, ita tamen, vt resectis vnguibus, *inquit B. Hieronymus epist.* 146. *ad Damasum To.* 3. *& ad Romanum Orator. quæ incipit:* Sebesium nostrum. *B. Aug.*

Lib. 2.

Lib.2.de doct. Christ.cap.4 initio. Stephanus Cant.capite vltimo de Virt & vitijs.

Meum est, inquit Theologus &c.] *aptum nempe mihi ac proficuum. V. autem legit:* Necessarium est, inquit Theologus: *Vtique placet, si alibi Senecam audierim. Nam epist.* 45. Quod bonum est, vtique necessarium est. *Præfero tamen dictum epist.* 16. Quicquid bene dictum est ab vllo, meum est.

In Ecclesia. *Supple Militante. M. omittit ly* Ecclesia.

Nimia prolixitas] *Ordo præposterus in V.* Cuilibet istorum est inimica prolixitas mater obliuionis & nouerca memoriæ. *M. autem:* Cuilibet istorum inimica & nouerca est prolixitas, mater obliuionis & * memoriæ. *Ergone mater memoriæ? Nequaquam. Sicut enim stomachus nimiâ ciborum copiâ grauatus, non sanè digerit: ita memoria prolixitate onerata, non nutritur, sed confunditur.*

* *forte add.* & hostis memoriæ.

Et ædificio] *Rectè V. Duo mendosè,* ædificatio, *ob antipathiam casus.*

Cui subseruiunt priora] *Nempe lectio & disputatio. V. pro* priora, *habet* prima.

Et dubitabilium] *M. & C. sic:* Post lectionem igitur, & disputationem Sacræ Scripturæ dubitabilia inquirantur, & non priùs prædicandum.

Cortina cortinam] *Ordinatè & vicißim, seu, vt fidelis infidelem trahat, vt habet Glossa in Cap.* Cùm venisset, *extra de Sacra Vnctione.*

CAPVT II.

Item idem] *Hieronymus in cap.* 16. *Ezechiëlis ad illud,* Vestiui te discoloribus (*pro quo* 70. *habent:* Indui te varijs) *addit:* Legis ceremonijs, quarum occupata studio idola derelinqueres.

Item Isaias] *V. addit:* Cap. 163. *C. & M. in margine:* 164. *Magna supputati numeri varietas. In Biblijs nostris MS. in maximo folio, tantùm numeraui Isaiæ capitula* 158. *versus autem (quos in calce vidi supputatos)* 1580. *Diuisio autem capitum, quæ nunc est in Biblijs nostris, facta est ab annis* 400. *ad quam factæ sunt Bibliorum cōcordantiæ ab Hugone Cardinali & Conrado Alberstadio Monacho, suffragantibus quingentis diuersorum cœnobiorum Monachis, vt habet Sixtus Senensis in Bibliotheca Sācta l. 3. Methodo 3. Sed redeamus. Hic locus Isaiæ incipit:* Quare appenditis. *V. verò:* Quare non appendimus. *M.* Quare non appenditis.

Argentum vestrum] *V. consequenter:* Argentum nostrum.

Non in panibus] *M. & V. quia negationem initio præposuerunt, iam demunt.*

Scriba & Parisæus] *Bellè, estq; Glossa interlinealis in cap.* 33. *Isaiæ vers.* 18. *V. malè omittit* Scriba.

Asteriscos & obelos] *Origenes; & post eum B. Hieronymus his vsi sunt. De Origene testatur idem B. Hier. Apologia aduersus Ruffinum lib.* 2. *cap.* 8. *De B. Hieronymo scribit S. Augustinus epist.* 88. *ad eundem. Quid autem* asterisci *quid* obeli *sint,*

sint, quæris? Audi B. Hieronymum To. 2. epist. 89. *ad B. August. cap.* 6. Vbicumque virgulæ, *inquit*, id est, obeli sunt *&c.* Vbi asterisci, id est, stellulæ prælucentes *&c.*

Illuminandis & confodiendis] *Illuminantur genuinæ & sanæ lectiones: confodiuntur superfluæ, aut quæ non sunt receptæ* ὀβελὸς *Græcè, sagitta Latinè.*

Præposuerunt] *Non* proposuerunt, *vt* C. *quia infrà dicitur:* Vt hęc præponeremus.

A Damaso Papâ] *Huius epistola cum quæstionibus ad B. Hieron. & vice versâ, est* 124. *altera* 125.

Totam bibliothecam] *Insignis Monachi labor.* Scribantur libri, *inquit ille ad Rusticium*, vt & manus operetur cibum, & mens lectione saturetur. *Item ibidem:* Ama scientiam scripturarum, & carnis vitia non amabis.

Historicè, Allego] *Paucis excipe:*

Littera gesta docet, quid credas allegoria:
Moralis quid agas, quò tendas Anagogia.

Cupis plura? Consule B. Augustin. Libro de Vtilitate credendi contra Manichæos cap. 3.

Item August. Noli] *M. in margine, ait:* fortè Gregorius. *Is in Pastorali non absimilia legit:* Qui ad veræ prædicationis verba se præparat, necesse est, vt causarum origines è Sacris paginis sumat: vt omne quod loquitur, ad diuinę auctoritatis fundamentum reuocet, atque in eo ędificium suæ locutionis firmet. *B. Hieronymus ad Nepotianum epistolâ, quæ incipit:* Petis à me: Sermo Presbyteri, *inquit*, lectione scripturarum condiatur. *Locus est B. Augustini* 3. *contra Maxim. cap.* 14 *& in Psal.* 57. *Nec absimilia habentur lib. de Vnitate Ecclesiæ cap.* 3 6. 10. *&* 16.

Verbis meis] *M. & V.* Litteris meis.

Et vetus testamentum] *M.* Et veterem characterem. *V.* Vel veterem canonem. *Idem aliquando legi in Eusebio Eccles. hist. lib.* 6. *cap.* 18. *post Origenem:* Non est ignorandum, *inquit*, viginti & duos esse libros in canone veteris testamenti.

Item ait Apostolus] *Inter Theologos puro* Apostoli *nomine, B. Paulus intelligitur. Hic autem, hocce tantum loco, Sanctum Petrum intellige.* 1. *Epist. cap.* 4.

Saburrâ] *Inani & inutili sarcinâ. Saburrâ naues onerantur, vt stabiliores sint contra procellam. Vnde Virg.* 4 *Georg.*

Vt cymbæ instabiles fluctu iactante saburram
Tollunt.

In Legendâ S. Martini] *Per Seuerum Sulp. conscriptâ. Dial:* 1. *cap.* 12.

Potius in verbis] *O quàm bellè B. Benedictus cap.* 7. *Regulæ:* Pauca & rationabilia verba loquatur Monachus. *B. Gregorius Moral.* 30. *cap* 7. Rectè scit dicere, qui nouit ordinatè tacere. *Et Seneca epist.* 75. Non delectent verba nostra, sed prosint.

Ex ocu-

Ex oculis Domini liquitur] *Hoc sensu, non bene* liquatur, *vt V.*

A quo Isaac amouit] *Duo perperam legunt* Iacob. *Nam de Isaac hoc legitur Gen.26.* Rursum (*Isaac*) fodit alios puteos, quos foderant serui patris sui Abraham, & quos illo mortuo olim obstruxerant Philisthiim. *M. bene tacuit* Iacob, *sed adhuc meliùs, si* Isaac *adiecisset sicut ex textu scripturæ correximus.*

Sicut otiosi] *Hoc* otiosi, *abest in M.*

Vsque faciet] *Vsque ad illa verba, quæ in eodem Psalmo sequuntur:* Et omnia quæcumque faciet.

Quia est verbum vitæ] *V. & C.* Quod est verbum vitæ. *Malui coniunctionem causalem.* In scriptura, *ait Glossa Moral.* per folia significantur aliquando verba, quę in Christo fuerunt, non defluentia, sed stabilia. *Vnde Matt.* 24. Verba autem mea non transibunt.

Sed folia decident] *C. occident.*

Textus est vmbra] *Si legero* verba *pro* vmbra, *vt C. & V. Quis sensus? Glossa interl. super illud Psal.* 17. Tenebrosa aqua, *ait*: Obscura doctrina est in Prophetis & omnibus prædicatoribus.

Verbum ęternę vitæ] *Rectè. Vetus, vmbra: nouum testamentum, veritas.*

Deut. c. 19. *Tria* cap. 75. *Miror tantum numerum capitum Deuteron. cùm in Biblijs nostris M. S. solummodò nouemdecim viderim, versus autem* 2600.

Arbor non frondosa] *De quâ* 3. *Reg.* 14. *vers.* 23. *C. legit* fructuosa, *sed vitiosè: nam foret contradictio cum sequentibus.*

Non pampinosa) Vt eloquentię torcularia, non verborum pampinis, sed sensuum, quasi vuarum expressionibus, redundarent. *B. Hier. ad Rusticum, quæ incipit:* Nihil Christiano. *cap.* 2.

Solutus est liber) *Non improbo M. & V.* Solutis septem signaculis libri per Christum clauem Dauid, pro quibus, vt soluerentur fleuit Ioannes. Ne cogamus *&c. Ferè similia habet B. Hieron. Epist. ad Paulinum, quæ incipit :* Frater Ambr. *ant...m.*

Pro quibus vt) *Ex M. & V. adieci:* Pro quibus, *quod ad signacula refertur. C.* pro quo.

Aqua nubium) *ex Ps.* 17. *Per hæc, autor intelligit Prophetarum dicta, quæ ex se obscura sunt, atque ita interprete indigeant.*

Cùm tamen Christus) *M.* Cùm tantùm Christus.

Lib. Sap. cap. vltimo) *Hodie* 19. *olim* 45. *vel, vt alius codex,* 41.

Vel intelligit) *V. id omittit.*

Leuit. cap. 26.) *C. in margine cap.* 87. *Hæc, vsque:* Caupones, *desunt in V.*

Vetutissima veterum) *Nota discrimen. C.* Vetustissima veterum, vt Magister Anselmus, & Gilbertus, comedetis (*deest* in vsu) id est, imitabimini; & vetera, id est, modum legendi modernorum, qui *&c. M. in margine, nomina* Anselmi, Albrici Rem. Roberti, Pulani & Gileberti *videtur velle reuocari, superpositis*

 tribus

tribus punctis, ad illud: Modum legendi modernorum. *Nomen verò* Simonis, *quod etiam in margine habetur, reijcit ad illa:* Modum legendi antiquorum.

Imitabimini) *Non* immutabimini, *vt* C.

Caupones tui) *Versio septuaginta Interpretum cap.* 1. *Isaiæ* Caupones tui miscent vinum aquâ.

Amurcam) *Fæcem olei.*

Ad cætera vtiliora) *V.* ad cætera opera. *Sed dixero: Ad cætera vtiliora opera.*

Et impedimentum) *Id ex solo V. Nec abs re est, eò quòd hi libri magnum capiant locum, vixq; vnius fortißimi viri viribus admotis, ad alium transferri valent.*

Vt situs locorum) *Hæc ad Geographiam.*

Numeros annorum) *Ad Chronologiam.*

Genealogias) *Interminatas, de quibus Apost.* 1. *Tim.* 1, 4.

Responsiones) C. rationes.

Capvt III.

Ephesios cap. 4.) *Tria* 19.

Præstant ruinam) Ruinam *omittunt V. & M.*

In eadem 6. capite) *Tria* 8.

Veruntamen) C. versutum: *Si bene: profectò talem disperdet Deus, quia* Vir versutus odiosus est. *Prou.* 17. *Sed planè repugnat textui Psalmi.*

Sunt enim qui tales) *Glossa Caßiodori.*

Sit altare concauum) *Iussum est Exo.* 27. *Videatur Glossa.*

Cælum ferreum) *Auctor hic imitatur* 70. *Interpretes, alioquin versio S. Hieronymi,* Sicut ferrum.

In eodem cap. 26.) *Tria* 87.

Id est, diuinam scripturam) C. diuinam *non legit. Glossa in hunc locum per* terram æneam, *non* Scripturam, *sed* terram siccam & infructuosam *intelligit, qui est sensus litteralis.*

Imbrem, id est, Doct.) *Ita B. Hieron. in cap.* 55. *Isaiæ.*

Germina virtutum) *Non* genimina *vt* C.

Nihil subtilius) *Hoc Senecam redolet epist.* 82. *Ibi enim:* Nihil est acutius aristâ *&c.*

Obest vtilitati) *M. & C.* subtilitati.

Non garrire) *Seneca* non dicere.

Non linguosè loqui) *Omittit V.*

Non est populare) *Seneca epist.* 16. *V. verò:* Non in populare.

In gyris Mæandrinis) *Idem Seneca epist.* 104. *aliàs* 105. *ante medium.* C. In Vigilijs Mæandrinis.

Et cauillarum ædibus) *Ex solo V. adieci.*

Quid

Quid mihi verba) *Seneca epist.*48. Tu mihi verba, *&c.*

Vaferrimas) *Sic duo exemp. cum Seneca. V. malè,* ferrugineas

Senes ludimus) *Fateor me ex Senecâ in textu reposuisse* Senes : *alioquin* C. Seriè M. *&* V. Series. *Ex notariorum abusu.*

Aduocatus es) *Ex Seneca epist.*48. C. Vocatus es. *V.* Aduocandus.

Intentæ securi) *Nouellus super* intentę, *in* C. *scripsit:* sublatæ.

Pestes Erebi) *Cacodæmones.*

Aduersus mortem tutam) *Restitui Senecæ verba ex epist.* 82. *aliàs* 83. *in fine. Nam* C. Tantam mortem minuta. *V. &* M. Totam mortem minuta.

Tam minuta iacula) C. *Diminutiuè* : Iacilla.

De Palemone) C. De Polemone, vel Philemone. *Historiam videto apud Val. Max. lib.* 6. *cap.* 11. *& S. Hieron. in cap.* 1. *Oseæ. S. Aug. ep.*130.

Vitæ perditissimæ) *M.* vitę probatissimæ. *Ironicè, bene. Nam ille luxuriæ maximè deditus erat.*

Insignia luxuriæ) *Recenset ea Isaias cap.* 3, 19.

Verba captiosa) *Ita & Seneca epist.*82. C. Verba captionis.

Contra vitia susceptam) Aciem *nempe. Non penitus reijcio* C. Contra vitia susceptâ armatur subulâ leui, *&c.* M. *in margine* : Contra vitia suscipiunt armaturam subulâ, id est, leui, *&c.*

Cauillatio eripuit) *Non* concauillatio, *vt* C. *Cauillationes argutiæ sunt & dicteria.*

Verborum significationem) *A Senecâ deflectit V. scribens* : Verborum designationem.

Quasi nobis vacet) *Seneca epist.* 45. Tantum nobis vacat? iam viuere, iam mori scimus? *His damnatur* C. Quasi verbis vacet.

Et infrà) *Epist.* 45. *ante medium.*

Vocum dissimilitudines) *Seneca:* Vocum similitudines distinguis.

Vt frontem suam tentet) *Id fecit Diogenes Cynicus, ait Lipsius in Senecam.*

Sic ista sine noxâ) *M. malè:* Sic ista sine noxia.

Pręstig. acetabula) *Nequaquam* acceptacula, *vt* C. *Hunc ludum, etiam hodie non infrequentem, describit Lipsius in Sen. epist.* 45.

Pigmeorum) *Hoc non habetur in Senecâ. Si quæris Pigmeos, inuenies apud B. Hieronymum in cap.* 27. *Ezechielis, & S. Aug. l.*16. *de Ciuit. Postremò audias facetosium Iuuenalem Sat.* 13.

> Ad subitas Thracum volucres nubemque sonoram,
> Pigmæus paruis currit bellator in armis.
> Mox impar hosti, raptusque per aëra, curuis
> Vnguibus à sęuâ fertur grue. Si videas hoc
> Gentibus in nostris, risu quatiêris: & illic
> Quamquam eadem assiduè spectentur prælia, ridet
> Nemo, vbi tota cohors pede non est altior vno.

Hæc ex in m. S. nostro Iuuenali desumpsi. In impressis versus quintus sic legebat: Risu quatiêre, sed illic.

Fallacia delectat) *Sic Seneca. Ergo non,* Fabula delectat, *vt C.*

Non vaco aduersus istas) *M. & C.* Non vaco ad istas. *Potest tolerari, pro: non ex professo agito.*

Consilium clarè dat) *C.* consilium clarè dant.

Non ergo clamandum) *Audite Theologi; quid ni & vos Philosophi? Audite virum (Heu! non Christianum) Senecam epist.* 52. Quid turpius Philosophiâ captante clamores? *Item idem epist.* 75. Etiamsi disputarem, *inquit,* nec supploderem pedem, nec manum iactarem, nec attollerem vocem, *&c.*

De vtrâque pudicitiâ) *M.* de vtrâque prudentiâ.

Calliditas animi) *Varietas hic est. C.* calliditas animi conatibus. *M. & V.* calliditas animi, magna conantibus. *Prætuli Senecam, etsi talis sit tolerabilis: Calliditas, animis magna conantibus.*

Declamationis acutæ) *V.* Delirationis; *M. paullò meliùs:* deliberationis.

Et vano) *Seu* & inani, *vt V. & M.*

Studeas non verbis) *Id edocet Seneca epist.* 45. *&* 115.

In te & in alijs) *Ita M. at C.* Ad mores vitę in alios exemplo tui reformandos referas. *V. autem:* Ad mores in te, & in alios exemplo tui formandos, *sed recenti manu præfixum est* in, *vt legatur* informandos. *An non luculentè Seneca epist.* 52.? Eos, *inquit,* qui vitâ docent eligamus, *&c. B. Aug.* Multi quidem, *ait,* multis prosunt dicendo quæ non faciunt, sed longè pluribus prodessent faciendo quę dicunt. *Lib.* 4 *de Doct. Christ. c.* 27. *& plura videbuntur c.* 29.

Puta in te) *C. vitiosè:* Puta vitæ, *pro vt liquet ex Seneca epist.* 89. *paullò ante finem.*

Tuas vexa) *C.* necte, *pro* vexa.

Idololatriam) *Tria, sicut in omnibus m. S.S. vidi,* idolatriam.

Superfluis & vanis) *C. omisso,* in, superfluis tantùm: aliud abest.

CAPVT IV.

VEspis & pugion.) *Margines M. & C. hæc habent:* Dominus dilaceratâ facie cuidam Religioso (*M. addit* Abbati) apparuit. *Legitur Dominus apparuisse leprosus Martyrio Monacho, hom.* 40. *B. Gregorij in Euangelia.*

Ieremiæ cap. 15.) *Tria* 61.

Alia littera) *Non* alia lietera, *sed Glossa ipsa est interlin. quæ sic:* Vel qui iudicor. *C. appropinquat:* Vel qui iudicem.

Iob ca. 19.) *Tria tum in textu cùm margine legunt,* cap. 14. *Nec mirum. Liber enim Iobi, olim tantùm diuidebatur in* 36. *capita, hodie verò in* 42.

Ecclesiasticus cap. 16.) *Tria* 44.

Assimi-

Assimilantur) *Non* assimulantur, *vt C.*

Libro Eccli.c.16.) *C.& V.* Libro Sap.cap.45. *M.Paullò quidem meliꝰ, sed adhuc indefinitè:* Libro Salomonis 45.

Minoratur) *C.* immoratur.

Id est, dist. per multa) *Hæc desumpsi ex textu V.& marg. C.*

Modo de humanitate) *An fuerit verus homo.M.mendosè:* de humilitate.

Vt similiter) *C.* nisi similiter.

Vel fundunt) *Hoc caret C.*

Vnius moris) Vnanimes vnum sentientes, *inquit B. Aug.in hunc locum.*

Ierem. c. 23.) *Tria* 85.

Vir ebrius) *Margines duo:* Id est, non intelligens.

Madidus vino) Digere vnum quo mades. 1.*Reg.*1.*C.* madidus in vino. *Iere. hoc loco:* Madidus à vino.

Et ideo quia) *M. omittebat* Et ideo, *sed alienâ manu resarcitum est inter lineas.*

Si ergo à facie) *M. ante* Si ergo, *præmittit* M. *quod est, Magister, vt colligo ex sequentibus.*

Et discretè) *Fallitur C.* & discite.

Infra triginta annos) *Huius, testis est B. Hieron.Præfatione in Ezech.ad Eustochium.C.& M.* Infra viginti annos. *Vitiosè.*

Et ita non possumus) *M.& V.* Et non possumus, *omisso* ita.

Os non comminuetis) *Ad hæc margines C.& M.* Non hîc ex hoc esse medullam extrahemus, quantumlibet elaborauerimus ad hoc.

M. non infrà) *Per M.Magistrum intellige.Sic enim infra per* M.Magister Anselmus, Magister Sentent. *&c.*

Supra volantes. *V. & C.* Sic volantes.

Cum Martino) *Hic:* Oculis ac manibus in cælum semper intentus, inuictum ab oratione spiritum non relaxabat. *Ex vitâ eiusdem per Seuerum Sulp. To.6. Surij.*

Item: Horrendum) *M. super* Horrendum *legit* M. *Fortè Magister.*

Philosophus: Qui) *Hæc in Senecâ (qui nomine Philosophi intelligitur) nondum vidi, at bene in Plauto Mostell. actu 5. Scenâ 1. initio.*

Nauci non est) *M. in latere:* Id est, insipiens & inutilis.

Quod sine periculo) *C.* Quod non sine periculo scitur. *Ex B. Hier. epist. ad Eustoch. de Custodiâ Virginitatis.*

Qui ambulat simpliciter) *Hoc est, non* duabus vijs, *vti Eccli.* 2.

Stultitiæ cognata) Prudentia absque simplicitate malitia est, & simplicitas absque ratione stultitia nominatur. *B. Hier. in cap.* 7. *Osee. At B. August. in illud* 1. *Tim.* 3. Oportet Episcopum esse prudentem, *ait:* Ne ita sit simplex quod stultus.

Exiſtente ſine plicâ] *V. & M.* Ente ſine plicâ. Ens *pro* exiſtens, *familiare eſt auctori in hoc opere.*

Curioſitatis &] *V.* curioſæ & famoſæ inquiſitionis. *M.* curioſæ & famæ inquiſitionis.

Geniti infantes] *M. omittebat in textu* infantes, *at in marg. recuperat :* Paruuli ſcilicet.

Rationabiles] *Hæc eſt communis lectio, ſed in æditione Romanâ per Sixtum 5. & Clementem 8. correcta, vt iam legatur* rationabile, *quod cohæret cum dictione* lac: *Et ſic habent Græca, Syriaca, Biblia regia, Beda, & 4. m. S. Louanienſium.*

Maledocendo] *Non* maledicendo, *vt C.*

Vel per ſuperbam] *Emendaui ex V. Nam. C.* Vel ſuperbam & curioſam. *M.* vel per ſuperbiam.

Et inexplicabile] *Seu* ineffabile. *vt V. Ideo autem* inexplicabile, quia, *vt habet Paraphraſis Caldaica*, arcanum eſt.

M. Si ergo] *In margine M.* Magiſter Anſelmus.

Hieronymus: Non] *audi M. in orâ laterali:* Quid igitur de relationibus, quæ aſſumuntur eſſe perſonæ, quod non?

Sic & Chriſtus] *Diſcerne. V.* Sic & Chriſtus Patres poſuit terminos in monte, & circa montem S. Scripturę, quos non debemus tranſgredi, *&c. M. autem.* Terminos poſuerunt in montem, *Cætera vt in textu.*

Et ſuperfluam] *Id omittit V.*

Parab. c. 25] C. 43. *M* 48.

Vltra vires quærendo) *ſeu* inquirendo, *vt C. In V. hæc abſunt, quæ & Gloſſæ interl. & ipſius B. Hier. ſunt.*

Melle intinge) *Malè à Biblijs Sacris deflectit C.* Melle inunge.

Et exhilarab. oculi) Exhilarabuntur oculi mei, *inquit C.* & bene perſequêris hoſtes (*inter lineas*, vt ille) tuos: quia declaratio ſermonum tuorum illuminat me, *&c.*

Vt curioſa inquiſitio) *C.* Non inuoluit curioſâ inquiſitione.

Non eris curioſus) *C.* Ne fueris curioſus, *vt eſt in Biblijs.*

Eccleſiaſtes) *C. in latere c. 14. Noſtra m. S. c. 15.*

Quæ ſunt ſub ſole) *Abſit vt hic audiam V.* Quæ ſunt, *inquit*, ſupra ſolem. *Super omnia:* Quæ fiunt ſub ſole, *vti Eccle. 8.*

Et qui curioſè) *Sic M. & V. at C.* Et qui incurioſè: *Super &, video M. quod eſt* Magiſter, *vt in margine exponitur.*

Cùm de Dijs loquimur) *Ex Ariſtotele, Seneca l. 7. Natur. q. c. 30. initio.*

M. Multo magis) *Iterum M. pro magiſtro, inter lineas M. & C. in textu.*

CAP.

CAPVT V.

ELoquium meum) *C. & M.* tuum *pro* meum.

2. Reg.c.22.) *V. & C.*94. *M.*93.

2.Tim.2. *V.*2.*Tim.*4.

Vt obstrepat) *In M.& C.additur* Glossa. *Fortè auctoris nostri, aut alterius antiquioris eo, cuius etiam post eos meminit Nicolaus de Lira in hunc locum.*

Defendat hiatu) *Clamosè & capitosè se defendere. Redolent hæc Poëtam Horat, de Arte Poëticâ.*

2.Tim.2. *Tria* 2.*Tim.*4.

Contentio nihil potest) Glossa Augustini, *aiunt margines duo. Ipsa interlinealis est hodie.*

Pronunciatio ordinata) *Verba Senecæ etsi nonnihil leuigata epist.*40. *A verbo* pronunciatio, *vsque ad:* Item: Philosophus, *deficiunt V. & M.*

Ad summam) *Ex Seneca in fine epist.* 40. *quam legisse iuuat.* C. ad summam totius Philosophiæ. *At Seneca:* Summa summarum est.

Caput enim mouere) *Id abhorret Seneca ep.*75.

Item Isaias) *V. addit* c.73. *C.in marg.*63.

Item: Sicut turpe) *V. hoc præfert :* Item Parab. ca. 16. Sicut turpe, *&c. Ne quidem in tota S.Scriptura hæc putem posse inueniri.*

Turpe est & peric.) *Et turpiùs multò, aliquem ad palinodiæ cantum cogi, super prolatis vel euolatis, præ nimiâ præcipitatione, sermonibus.*

Qui interrogationem) *C. & M. in latere subaudiunt:* Respondens scilicet.

Soluendo scilicet) *V. solum in textu, duo alibi.*

Parabit verbum) *M.* Parabit illum.

Et sic deprecatus) C. & si sic deprecatur & exaudietur.

In eodem c. 32.) *Tria* 84.

Non disperdet) *M.* non disperget. *V.* non perdet.

Item c. 37.) *V.*98. *M. & C.* 97. *Hoc:* Fili in omnibus, *abest in M. incipitq́;* Cor boni *&c,*

Tibi aliud plus) Tibi, *in solo V. est. Eccli.*37. Aliud pluris illo.

Cap 37. Ante) *Tria* 99.

Consilium stabile) C. consilium statue. *Post* stabile, *margines C. & M. hæc volunt legi:* Item Iob cap.26. (*hodie* 33) Veruntamen miraculum meum non te terreat, *&c.*

Item: Labia) *V.* c.60. *Locum notaui in margine textus.*

Nisi deliberatione) *C. etiam sapit:* Nisi cum deliberatione.

Cùm enim in quæstione) *C.* cùm quæstio mouetur super *&c.*

Terrulâ vel reculâ) *Prius à* terra, *posterius à* re *diminutiuum est.*

Si tanta) *In solo C. vidi*, Si.

Demum in sententiæ) *Seu* deinde, *vt M. & C.*

Etiam facilem) *Ly* etiam, *vim habet. Ergo perperam omittunt C. & M.*

Nisi datis inducijs) *Mos inoleuit (traditione) nunquam responderi ad propositas à magistro quæstiones, vel ad solutiones ab argumentante exactas, cum in Theologicis tum Philosophicis, ni priùs datâ respondenti morâ in repetendo & meditando.* Non enim præcipitandum est, *ait Seneca epist.* 40.

In cuius solutione) *Hæc absunt à C. quorum loco habet*: Victus cum deficeret.

Ait ei Aristoteles) *Apud Auctores probatos magna huius historiæ varietas inuenitur. Volaterranus Antropologiæ l.* 20. *post* Suidam, *sic inquit*: Theopompus Chius, & Ephorus historici, discipuli Isocratis, alter freno, alter calcaribus indigebat. *Laërtius non Theopompo, neúe Aristoteli, sed Platoni in scholâ discipulos docenti hæc attribuit, è quorum numero erant Aristoteles & Xenocrates. Itaque Plato Aristoteli præcipitanti*: Opùs est tibi fræno : *Xenocrati autem moroso nimium*: Calcar.

Interea scio Theophrastum (de quo hic Auctor noster) Aristotelis discipulum fuisse & scholæ successorem, teste Senecâ Natural. *quæst. l.* 6. *ca.* 13. *& Volaterrano loco citato, Eudemum autem nondum legi eius discipulum.*

Eudemo) *V.* Eudemio. *M.* Eudonio. *Fortè* Eudoxo *Aristotelis condiscipulo sub Platone, cuius meminit Libertus Fromondus (quondam in Falcone nostro Louanij Philosophiæ Professor, & me presente tum S. T. lauream adeptus, hodie, vt audio, Doctor & librorum ibidem Censor) in notis ad Senecam Natur. q. l.* 7. *c.* 3. *Vel fortè Eudemus, seu, vt Plutharchus, Eodemus Orator. Vide eum tom.* 1. *de Viris illust. in Philopoemane.*

Qui cùm nimis morosè) *M.* Qui nimis morosè. *C.* Eudenio morosè & non nisi *&c.* Hoc: Qui cùm nimis, *ibidem deest.*

Venam tamen ingenij) *Illi* venam diuitem habent, *qui ab artis suæ fonte (siue Aristotele & Platone Philosophiæ, siue Homero Poëseos) ampliorem scientiam imbiberunt, vel vno nomine, qui sunt ingeniosi.*

CAPVT VI.

OMnes laudationes) *C.* omnes auditiones.

Scilicet eruditionis) *Doctorum*, correctionis *malorum, vt resipiscant*, Exhortationis *bonorum*, vt in melius proficiant, *inquit B. Benedictus in Regulâ*, excitationis *pigrorum*, consolationis *pusillanimorum*, sustentationis, *aut* (*vt C.*) consustentationis *deficientium.*

Tribus prædictis) *Nempe, lectioni, disputationi, & prædicationi de quibus cap.* 1.

Serenatæ

Serenatæ conſcientiæ] *Vnde Salomon Prou.* 15. Secura mens quaſi iuge conuiuium. *Talis:*

Integer vitæ ſceleriſque purus. *Horat. lib.* 1. *Ode* 22.

Non malè C. Vox exſultationis ſerenitas conſcientiæ.

Et Pro amouendis] *Quidam puncto poſito ſub* &, *illud voluit in V. expungere, ſimiliter in ſequent.* Et pro conferendis, *cùm tamen non ſit ſuperfluum. Ita ſcilicet:* Confitebimur tibi Deus peccata, *commiſſa vt indulgeas*, & pro amouendis malis, *hoc ſenſu*, & ne nos inducas in tentationem, ſed *&c.*

Opera creationis] C. Creatoris, *nec addit*, recreationis.

Nociua] *Peccantes humores, vt loquuntur Medici.*

Dominus ad idem loquens] *M.* Dominus addit loquens.

Vita enim bona] *Gloſſa Moral. ſeu ordin. in cap.* 5. *Matt. verſ.* 13. *&* 14. *quæ ſic habet:* Prius ſal quàm lux, quia priùs vita quàm doctrina. Vita ducit ad ſcientiam veritatis. Qui Deum timet ſcientia non caret. Scientia rerum. *Senecam audi:* Quid ergo bonum eſt? Rerum ſcientia. Quid malum? rerum imperitia. *Et infrà:* Huc & illud accedat vt perfecta virtus ſit æqualitas ac tenor vitæ, per omnia conſonans ſibi: quod non poteſt eſſe, niſi rerum ſcientia contingat, & ars per quam diuina & humana noſcantur. *Sic ille epiſt.* 31. *in medio.*

Qui autem diligit] *Ex V. collegi hæc: alioquin* C. Hęc eſt enim ſcientia rerum, quam qui antè diligit illâ non caret. *M. verò* Hæc eſt enim ſcientia, qui antè diligit illà non caret. *Omnia ſuo ſenſu tolerabilia. Poſtremo addam ex Gloſsâ in c.* 5. *Matthæi;* Vos eſtis ſal terræ: Qui Deum timet, ſcientiâ non caret.

Item Salomon: fili C. Fili concupiſce. *V.* Fili concupiſti ſapientiam? ſerua *&c. quomodò legit Aug. l.* 22. *contra Fauſtum cap.* 53. *Locus eſt Eccli. c.* 1. *Cuius libri auctor eſt Ieſus filius Sirach. Sed à Patribus nomine Salomonis citari ſolet, quia multas continet ſententias Salomonis.*

Et dicit Gloſſa] *Hic deficiunt M. & V. vſque:* Intellectus bonus. *Sic autem habet Gloſſa, quæ eſt B. Auguſtini.* Quia niſi per obedientiam mandatorum non peruenitur ad ſapientiam occultorum. *Nec damnes, Lector, me loco* miniſteriorum *reſtituiſſe* myſteriorum. *Ex præfata enim Gloſſa, ita innoteſcit.*

Facient. Eum primò] *V. malè omittit* primò.

Primò diſciplinam] *His quoque duobus verbis, & ſequentibus duobus caret V.*

Teſtimonia eius] *M. poſt* eius *addit inter lineas* poſtea. *Quaſi diceret: Primò,* Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini: Poſtea, Beati qui ſcrutantur teſtimonia eius, *quæ ad ſcientiam pertinent. Plura videantur apud B. Amb. in Pſ.* 118. *verſ.* 2.

Attende tibi & doct. *Clarius exponit M. in margine, hoc modo:* Attende tibi, primò: & doctrinæ poſtea. *Hoc eſt:* Attende tibi, *qualiter viuas:* & doctrinæ, *qualiter doceas.* Cœpit enim Ieſus facere & docere *pôſt. Act.* 1.

In Doctore vita] *Apoſtolus, enumeratis ijs, quæ ad Epiſcopi & Doctoris rectam vi-*

viuendi normam conducunt, vltimò monet: Vt potens sit exhortari in doctrina sanâ *&c. M. & V. sic habent:* Vltimò id quod ad doctrinam, inquiens Doctorem, quasi vita bona præcedat, *&c. Disertè B. Greg. Hom. 11. in Ezech.* Ille loqui veraciter nouit, qui priùs bene facere didicit.

V. & M. Vita vilipenditur.

Superhumerali] *De indumentis Sacerdotum Legalium fusè tractat. B. Greg. l. 1. ep. 24. Ex quâ apparet nostrum auctorem sua desumpsisse.*

Denotatur] *V.* intelligitur.

Et tintinnabula] C. Et cui tintinnabula.

Obmutescit enim] Vbi, *inquit B. Greg.* conscientiam mordet reatus criminis, linguam ligat timor confusionis. *Rursus idem 7. Moral.* Ille bene loquendi facundiam percipit, qui sinum cordis per rectè viuendi studia extendit: nec loquentem conscientia præpedit, cùm vita linguam antecedit.

Item ex virtutibus] *V. & M. sic legunt:* Euangelizantibus virtute multâ dabit Dominus verbum in virtute multâ. Ad vtrumque enim, *&c. Verborum transpositio est. Per illud,* In virtute multâ, *intellige sanctitatem vitæ, & opera meritoria, vt suggerunt margines C. & M.*

Non accendit] *O quàm bellè B. Leo Serm. de S. Laurentio Martyre:* Sit eloquentia facilis ad exhortandum, sit ratio efficax ad persuadendum: validiora tamen sunt exempla quàm verba, & plus est opere docere quàm voce.

Sępe enim Deus *V. deficit, vsque:* Item Philosophus.

M. Nos autem] *Per* M. *Magister intelligitur.*

Verbum Dei] *V.* verbum fidei.

Aörasiâ] *Tria* aurisia, *sed incorrectè. Sic enim Geneseos cap. 19.* ἐπάταξαν ἐν ἀορασίᾳ ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου.

Ostium inuenire] *V. & M. sic:* Sed percussi aurisia intrare non potuerunt.

Qui minus diligimus] C. Quo minus, *&c.*

Vecordia] *Nequaquam* verecundia, *vt C.*

De Origene] *Vidi hæc de Origene apud Eusebium Eccl. hist. l. 6. c. 3. sed nondum apud B. Gregorium.*

Capvt VII.

Sola *V. & M. caput nouum inchoant, & hoc cum aliquo discrimine. M. enim hunc præfert titulum:* De Hypocritis; *incipitq; caput:* Hypocritæ proferūt quidem verbum, *&c. V. vt in textu.*

Basilio magno præd.] *Apud Surium to. 1.* Interea illo legente sacros codices, vidit Sanctus Ephrem, linguam igneam loquentem per os eius.

Os meum patet] *Tria sic habent: at 2. Cor. 6.* Os nostrum, *&c.*

Charitate cor meum] *Iterum 2. Cor. 6.* cor nostrum. *Tria* meum. *Hoc verbum*

lum charitate, *omiserat M. cum C. sed manu recenti reposuit inter lineas.*

Aliter non patet] *Super* aliter, *vidi* M *in M. quod est magister.*

Dilatatum est] *Ita tria. In Ps.* 15. Lætatum est.

Lamentatio] *Seu*, Lamentum, *vt duo.*

Carmen iustificatorum] *In M. & V. varietas est. Sic enim*: Carmen, Lamentum, & Væ, impœnitentium ex proposito & reproborum. *Sanius censui quod in textu reposui, id mihi suggerente B. Hieronymo epist. ad Rusticum, quæ incipit:* Nihil Christiano, *ante medium: & B. Greg. hom. . in Ezechiëlem.*

Pœnitentiâ] *Perperam hoc omiserat C. Nam magnus ille Præco, Vox clamantis: ait:* Pœnitentiam agite *&c. Matt.* 3.

Dulciter & suauissimè) Plus proficit, *inquit B. Gregorius*, ad prædicandum Sancti amoris conscientia, quàm sermonis exercitata scientia.

Cùm tu opere) *Ex Cassiodoro. V. his omissis, ait:* Quare tu enarras iustitias meas sermone communi de majestate loquendo, & assumis *&c.*

Prædicare publicè) *V. vtrumque verbum omittit, & eorum loco*, laudare. *M. similiter, sed in margine subnotauit, quæ in textu sunt.*

Legerim priuatè) *Restitui* priuatè *ex marg. M. & C.*

Tabernaculum) *C. hic & paullò antè, pro* tabernaculum *habet* templum.

Tabernaculum viderent) *Rectè vt patet ex Glossâ tum ordinaria cum Morali in c. 38. Exod. v. 8. M. & V.* Et egressuri tabernaculum, mundabant & abstergebant lachrymas, si quas in se esse viderint.

M. Ad hoc) *Fortè Magister Petrus Cantor auctor noster V. non legit M: sicque:* Ad hæc nota, quia est prędic. *&c.* Ad hoc solummodò, *hoc est, non ad curiositatem, aut speciei vultus complacentiam, vel industriosam illius compositionem, quibus ad libidinem prouocet circumstantes.*

Gloriam quærens) *Ex solo V. addidi.*

Priuatus scilicet *V.* Priuatus de charitate & non, *&c.*

Hieronymus) *Epist.* 1. *ad Heliodorum* de Laude Vitæ solitarię, *citantur verba eiusdem* 2. q. 7. Non omnes.

Talis enim cõmune) *Restitui ex marginibus M. & C. monitus tamen textu V. C. enim horũ loco legebat:* Et si cęcus cæcũ ducat, ambo in foueã cadunt *Matt.* 15.

Ex sequendo mort. peccat) *Quomodò peccat mortaliter, cùm prædicare non sit secundùm se actus alicuius Sacramenti? Fateor interim prædicationem à Christo institutam hoc facto inhonorari, & quasi vilipendi, quia non tantùm verbo, sed & exemplo prædicandum est.*

Fauum de ore leonis) *Glossa Moralis hic, per* fauum *mellifluam doctrinam B. Pauli intelligit. Sed M. & C. in marginibus per* fauum, doctrinam; *per* os leonis, Scripturam *interpretantur.*

Abcdarius in vita) *Fusiùs explicant M. & V.* Abcdarius vitâ (*hoc est ætate*) Abcdarius scientiâ, Abcdarius facundiâ, *seu* eloquentiâ, *Glossa est interlinealis in* 2. *Tim. c.* 2. *v.* 2.

Pro-

Probabilem exhibere] C. probabilem ſcilicet exhibe, primò, *&c. V. omittit* primò, *conſequenter* pòſt.

Inde ſciens C. *vnicum habet* inde.

A mouentibus facetias] *Duo margines variant textus ordinem.* C. à mouentibus (*in marg.* hiſtrionibus) facetias (*in marg.* Cheres) animalia glebę, *M. pro* cheres, *habet in marg.* chieres.

Fractis lagunculis) *Gloſſam hic inter lineas M. talem vidi:* Fractis lagunculis, id eſt, primò domita ceruice: *& ad* lucernas accenſas, *ſuperaddit:* operibus *Hæc obſcura ſunt, ſed illuſtrat. B. Gregorius Hom.* 13. *in Euang.* Lucernas quippe ardentes in manibus tenemus, cùm per bona opera proximis noſtris lucis exempla monſtramus.

Muri Iericho] *Exponit M. in ora laterali:* Mundus & omnis concupiſcentia eius.

Prædic. itaque primò *V.* populo *pro* primò. *Equidem ſenſus bonus eſt, ſed à propoſito alienus.*

Capvt VIII.

C. *Præcedens caput continuat.*

Diſputator] *Hoc vitioſè omiſerat C. vt patet ex cap.* 1.

Magnificas voces) *Sic Seneca epiſt.* 108. C. magicas voces, *ſed fortè per abbreuiationem.*

Circulatoribus) Ioculatoribus, *ait C. in margine.*

Verbum Dei) *Solum C.* Dei.

Qui vix ſtare) C. Qui attonitus, *&c. interpoſita non habet.*

Regere valens) Valet C.

Sed inquies) *Duo* inquiens *præter V.*

Philo & alij) *Alios enumerat Seneca in fine epiſt.* 108. *V. pro* Philo, *legit* Philoſophi & alij.

Fac quod loqueris) *Multis locis id inculcat Seneca. Sic autem epiſt.* 20. Maximum hoc eſt officium ſapientię & indicium, vt verbis opera concordent *&c. Plura vide epiſt.* 24. *&* 75. *initio. Tullius:* Caput artis eſt docere quod facis.

Pluteum cędit) Hic furioſo potiùs aſſimilatur quàm viro bono. *Ita M. in margine.*

Niſi aut dicere) *Act.* 17. *Ergo malè C.* Niſi addiſcere & audire.

Non vt crederent) *Gloſſa interlinealis in hunc locum.*

Fiat fides) *Hæc lectio mihi viſa eſt ſincera, vt ex Gloſſâ didici, etiamſi C.* Fiant fideles, *dixerit.*

Veritas autem angulos) *Verba B. Hieron. epiſt. ad Ruſticum Monachum, quæ incipit:* Nihil Chriſtiano: *ſub finem.*

Et

Et ftibio Iezabel] *Visus est amanuensis ignorasse hunc locum Scripturæ. Nam C.* ftudio Iezabel. *M. cum V. propinquius collimauit:* Tibio Iezabel.

Inefcare] *Sic Terentius Adelph Actu 2. Scenâ 2.* Abi, *inquit*, nefcis inefcare homines, *hoc est, allicere. Ergo non audienda duo scilicet M. & C.* Inuifcare.

Pufillis deditus] *Non* pufillus, *vt C. Seneca eâdem epist.* Non eft ornamentum virilè, concinnitas.

Capite complutos] *Tria sic, pro, onustos promissâ cæsarie. Interea Seneca aliter:* Nofti complures iuuenes barbâ & comâ nitidos *&c. Ad sensum textus nostri cecinit Tibullus l. 3. elegiâ 4.*

Intonfi crines longâ ceruice fluebant.

Capfulâ totos] *id est, ornatos vestibus recenter eductis ex urculâ suaue olenti.*

A totâ oratione] C. à totâ cortice.

Cum corniculâ] *De quâ Horatius l. 1. ep. 3.*

——— Moueat cornicula rifum.

Furtiuis nudata coloribus.

Filiarum eius] *Tria* filiorum, *sed vitiosè, vt ex epistolâ B. Hieronymi innotescit.*

Officij voluntatem] *V.* Officij vocem.

Extemporalis eft epift.] *Hic non declinaui à textu B. Hieronymi, quamquam tria velint* temporalis, *quæ inter se toto cælo differunt.*

De Oratore] *Non* de oratione, *vt V.*

Et abire cupienti] *Iterum deflectunt tria à sano textu B. Hieronymi.* C. Habere cupienti. *M.* Habere concipienti. *V.* Habere cupienti, quod ego ingero ingreffum, *pro* ingeftum, *&c.*

Ingeftum viaticum] Quafi, *aiunt margines,* ego ingero vianti viaticum, non prurienti oblectamentum.

Viuâ voce] *C. adimit* viuâ.

M. Talis ergo *Per* M. *magistrum intellige, vt suprà dixi.*

Aduentantibus] C. *legerat* audientibus, *sed sese in marg. correxit.*

Quibus non nutritur] *C.* Quibus non vtuntur.

Hieronymus in fupradicta] *Non legi in supradicta, quæ consolatoria est ad Iulianum super filiarum morte: Neque ea quæ adduntur illi epistolæ in editione anni* 1508 *Videantur scholia Erasmi.*

Reftit. tibi filius) *Si ex præfatâ epist. hæc desumpta sunt, profectò non* filius, *sed* filia *legendum est.*

Expellam nunc) *V.* A corde tuo repellas, vt reuiuifcas & confolationem recipias. *M. in ora inferiori huius paginæ ea habet, quæ aliò referenda sunt, vt patebit. Hæc sunt autem:* Alexander Papa, cùm à quodam commendaretur, ait: Bonus effem Papa fi fcirem pœnitentiam

 dare,

dare, iudicare, prędicare; & si priùs fontem, scilicet charitatem, haberem, ex quibus (*fortè*, ex quo) ista procedunt.

CAPVT IX.

NE *quidem hîc caput diuidit C.*

Talis debet esse oratio] *Seneca epist. 114. initio, post Solonem & Platonem. Lipsius hoc loco in notis videatur.*

Non polita] *C.* non polluta.

Sed tantùm sensus] *M.* tantos sensus. *C.* totos sensus.

Simplici sermone] *Consule epist. 40. Senecæ.*

Item: Cur cor] *Hæc quoque Senecam redolent epist. 75.*

Ne talia volutet) *V.* ne talia os volutet, vel auris auscultet.

Cor tuum) *Huius non meminit M.*

Periculosa enim) *Quid ni cum V. & M.* Perniciosa enim *&c.?*

Item idem) *Seneca epist. 75.*

Et formosum) *Deest in V.*

Compositum) *Cur* incompositum *V. & M.?*

Et compositum in sermone) *Attende varietatem. V. primò sic:* Et compositum in sermone, humilem habitu, mediocrem in staturâ breui, ne, *&c. C.* Et compositum in sermone & habitu humili, staturâ mediocri, *ne* &c. *M. in margine hæc legit:* Sicut nec nauis formosum gubernatorē, sed regere scientem.

Samgar sexcentos) *Restitui ex Iudic. 3. Tria* Quingentos Philistheos. *eadem, cum olim impressis, non* Samgar *sed* Sangar *habent.*

Occides) *ex V. solo adieci.*

Quàm gladio Ciceronis) *Hoc est: Citiùs sermone simplici vitia destrues, virtutesq́; plantabis, quàm Ciceronis eloquentiâ.*

Vel testis) *Id non vidi in V.*

Humilia sectemur) *Seu* Humiles, *vt V.*

Sesquipedalia) *Ex Horatio de Arte Poët. Hoc est, verba affectata & longiusculè protracta.*

Defendit hiatu) *etiam hæc Horatium redolent de Arte Poëticâ.*

Philosophus amico) *Versus sunt Horatij l. 1. ep. 1. sed nonnihil immutati. Sic enim ille pro versu* 2.

——— & magnam morbi deponere partem.

Per barbam Dauid) *Glossa hoc loco addit:* Quomodo enim in saliuis infirmitas, sic virtus ostenditur in barbâ. *In 1. Reg. 21, 13.*

Item Gregorius) *M. sententiam hanc omisit, nomine quoque suppresso* Gregorij.

Et quod patet) *M.* Et quod patet in eloquio diuini sermonis, *reliqua absunt.*

Præ-

Prædicationis) *Malè deerat in C.*

Non sufficiunt) *V. suppetunt.*

CAPVT X.

ET quia non potest) C. Sed quod non.

Nisi cognitum priùs) *Solum C. omittit* Nisi, *& solum recipit* priùs.

A sugillatione) *Tria* à iugulatione superbię, *at margo C. corrigit*, sugillatione.

Omnium malorum) *V. & M.* omnis mali & peccati. *Scio id haberi Eccli. 10. sed cùm auctor vtatur hic S. Augustino, eius quoque seruaui in verba Ps. 18. to. 8.*

Recedentibus primum) *Ita B. August. in Ps.* 18, 14.

Vt quos inuenit) *V. & M.* Et quos inuenit.

Iusti & ritè) *M. & C.* Iustè & ritè.

Non fecit taliter) *Hæc omittit V.*

Priùs non reputatum) *Iterumq́; omisit* priùs.

Cæli incolæ) *Ex Gloßâ B. Amb. sicut ex M. & V. colligo:* Cæli incola relinquit.

Vt libido Gastrim.) *Hucusque Glossa B. Amb. in Ps.* 118. *Tria cum omnibus m. s. S. legunt* castrimargia.

Id est ceruicosos) *Glossa ordin. quæ & B. Aug.*

Ceruix erecta) Sicut in malis ceruix superbiam, ita in bonis libertatis erectionem signat. *B. Greg. Moral. 13. cap. 6.*

Id est superbia) *B. Aug. in Ps. 18.*

Superba affectio) *Idem in Ps. 35. Ergo non bene V.* Superbiæ affectio.

Impingūt se in) *M. omittit* se. *Similiter C. sed pro* impingunt *habet* cōpingūt.

Fornicantur abs te) Id est, qui fornicantur recedunt abs te. *Ita C. in margine.*

Ingrassantur) C. cursantur.

Frangit Deus omne superbum) *Hemistichium Prudētij Psychomachiâ 4 quam iuuabit legisse.* Sæpe enim Dominus, *ait idem margo*, fulminat superbos, quasi per se puniens sine ministerio Angelorum vel hominum.

Vitia abominatur) *Supple Deus. C.* Vitia abominantur à Deo.

Item idem: Superbia) *F. B. Hieronymus, vt infra ex notis colligo.*

Item Hieronymus) *Epist. ad Abigaum to. 1, M.* Item idem: *Ergo immediatè suprà etiam B. Hieronymus.*

Contumel. humilitatem) *M. & C.* humanitatem. *Vitiosè.*

Aduersetur *Subnotant duo margines:* Superbus Deum & proximum odit.

Eccli. cap. 10) *C. & M.* 33.

Et exsecrabilis) *M. malè audit:* Inexsecrabilis.

Vnde nō restat) Est superbia *inquiunt V. & M.* vt non restet grauiùs & vlteriùs peccare, scilicet quàm per superbiam.

Ergo nec ad Deum *V.* Vſque ad proximum & inimicum; ergò nec ad Deum, ad quem deberet extendi.

Item Greg.) *Moral.8.c.30.Diſtinctiùs tamen l.34.c.18. Ibi enim:* Ira patientiam, gaſtrimargia abſtinentiam, libido continentiam expugnat: at ſuperbia, quam radicem vitiorum diximus, nequaquam vnius virtutis extinctione contenta, contra cuncta animę membra ſe erigit, *&c.*

In porta Religionis) *In Baptiſmo.*

Renunciat diabolo) *M.* abrenunciabit. *Hæc videntur deſumpta ex epiſt. B. Hier. ad Demetriadem, quæ incipit:* Inter omnes materias. *Ad illud* diabolo, *ait M. in marg.* Vt principio & auctori malorum.

Pompis eius) Pompę diaboli mendacia ſunt, & temporalia quibus vtimur, *Margines duo.*

Manifeſtiùs patent) *Sic puto legendum. Aliàs* manifeſtis.

Et apparatu veſtium) *V. & M.* appetitu veſtium. *Sed audiamus hic Senecam de Tranq. cap.9.* Aſſueſcamus à nobis remouere pompam, & vſu rerum ornamenta metiri *&c.*

Et limites quos) *Horatium redolent.*

Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines,
Quos vltra citráque nequit conſiſtere rectum,

Variant exemplaria. C. certuſque modus, quos & limites non licet excedere. *M.* certuſque modus, quo & limites *&c.*

Vt Apoſtolus) *C.* Vt Apoſtoli.

Sicut hodie fit) *Vnicum C. id legit. Si tuâ ætate etiam hâc noſtrâ, Petre Cantor, luxus veſtium maximè reprehenſibilis eſt. Tanta enim in eorum pretioſitate & varietate curioſitas eſt, vt non modò ignobilem à nobili, ſed neque aut vix ſaltem ab adoleſcentulâ adoleſcentem diſtinguere valeamus. Ordo peruerſus eſt.*

Ignobiles & plebeij ornatu corporis exquiſito, nobilitatem generis induiſſe videntur, è contrà nobiles ſimplici indumento, honeſto tamen, contenti ſunt. Cur ita? dicam. Eis virtus & morum probitas ineſt. Nam, vt Iuuenalis Sat.8.

Nobilitas animi ſola eſt atque vnica virtus.

Vel: Summa apud Deum eſt nobilitas, clarum eſſe virtutibus. *Sic B. Hieron. ad Celantiam matronam. Boëtium quoque videto de Conſol. Philoſ. lib. 3. Proſâ & metro 6.*

Deſijt eſſe peccatum?) *Non tamen mortale, niſi in quibuſdam caſibus, videlicet ad concitandam libidinoſam concupiſcentiam, vel alium finem mortalem; ſic docet S. Thomas 2.2.q.169. art.2. ad 2. & 3. Caietanus in ſummulâ verbo ornatus & in Sanctum Thomam loco cit. Graffijs p.1. l.2.c.77. Leſſius l.4. de Iuſtitiâ c.4 dub.14. & ſexcenti ſimiles.*

Ita vt his) *Nempe, conſuetudinibus & modis viuendi, veſtiendiue. C. nec malè:* Ita vt hi,

Vt hi, *vt scilicet*, non studeant occasione *&c.*

De quâ dicitur *V.* De quâ intelligenda est auctoritas. *M.* de quâ & cuiusmodi intelligenda est auctoritas. *Sumitur auctoritas ex illo loco Apost.* 1. *Tim.* 2. *vers.* 9. Similiter & mulieres in habitu ornato. *Item ibidem :* Ornantes se. *Sed qui tale producunt argumentum, quæso attendant solutionem B. Aug. to.* 10. *de Verbis apost. Serm.* 18. *in fine. Et lib.* 3. *de Doct. Christ. cap.* 10. *Item distinct.* 41. Quisquis.

Consuetudini vestiendi se) *V. potest tolerari:* Tum scilicet consuetudine se vestiendi, *hâc aut illâ innouatâ & introductâ.*

Ortus eius) *Seu* origo, *vt V. Ortus superbiæ multiplex est. Quandoque enim oritur à dono fortunæ, ab habitu interiori, & diuitijs exteriori : A dono naturæ : A generis nobilitate: A pulchritudine: A dono gratiæ: A potestatibus cupitis : A dignitatibus habitis. Ita margines.*

Abundantia panis) *Vel iuxta* 70. *Interp.* deliciarum luxuriæque opulentia. *Ezech.* 16.

Iniquitas eorum) *Variant hic exemplaria.* C. Iniquitas eorum , & cum habitu etiam exteriori &c. (*fortè legendum* interiori) Ab habitu etiam exteriori procedit quandoque superbia, vt est vestitus, *&c. M.* Ab habitu exteriori & exteriorum: *non improbo hoc sensu:* Ab habitu exteriori, *in se nempe, vt in vestitu corporis.* Et exteriorum , *ad se pertinentium: v.g. in equis, mulis & reliquâ supellectili.*

Ita & Philosophus] *Seneca ep.* 87.

Solo motu] *V.* Solo motui. *Non sapit.*

Ad humilitatem & cor] C. ad cor suum, *reliqua excludit.*

Modicitatem meam] *V. omittit* meam negans.

Excusans] *Ly abest à C.*

Sordido erubescit] *Subaudi* vehiculo. *Vide Senecam epist.* 87.

Nonnunquam] *V.* nunquam.

Vnde Benedictus Romæ] C. Vnde Benedictus ratione. *Nil audio.*

Timens monstrum] *V.* Vitans monstrum.

A generis etiam nobil. *Contra B. Hieron.* Nulli te vnquam de generis nobilitate præponas, *Epist. ad Celantiam.*

In publicis conuentibus vidi ego humiliores veros nobiles, quàm falsos. Hos dico falsos, qui se inter nobiles genere, volunt dici nobiles, cùm tamen appensi in staterâ genealogiæ, aut paternæ extractionis, inueniantur minus habentes. Disertè de verâ nobilitate Boëtius de Consol. Philosoph. lib. 3. *Prosâ & metro* 6.

Tolle Hannibalem] *Ex Iuuenali Sat.* 6.

Incumbere famæ] *Ex eadem Sat.* 8.

Nobilitas animi] *Ex eadem Sat.*

Simillimus Hermæ] id est Mercurij, *ait C.in textu, M.in Marg.*

Fastus ineſt] *Ouid.Faſt.l.2.*

Sub cinere & cilicio.] Multò deformior eſt illa ſuperbia, quæ ſub quibuſdam humilitatis ſignis latet. *& infrà*: Quid prodeſt tenuari abſtinentiâ corpus, ſi animus intumeſcat, ſuperbiâ? *Ita B. Hieronymus, vel (vt quidam volunt) Paulinus ad Celantiam.*

Subacta putaris] C. peracta putaris. *In orâ marginali addit*: Sic peccauit Zozimas. *Eius vita habetur apud Sur. To.2.*

Quæ plus infeſtat] *V.* quæ magis.

Quibus non profuit] *V.* In quibus non *&c. Vide expoſ. B. Auguſt.in Pſ 118. verſ.69.*

Cùm humilitati obuient] Cùm humilitati, *addit M. inter lineas*: Chriſto ſcilicet in ea.

A potentat. & dignit.] *Quæ modò adueniunt, modò recedunt. Abhis odioſam oriri ſuperbiam comperies, ſi attentè Boëtium legeris initio Proſæ 6. lib.3. de Conſ. Philoſ. Sed cùm potentes quandoque degradari contingat, ideoq́ʒ modico contentos eſſe magis deceat, libet Senecæ verſus recitare:*

Herc. Oeteus. Fœlix alius magnuſq́ue volet,
Me nulla vocet turba potentem.
Stringat tenuis littora puppis,
Nec magna meos aura phaſelos
Iubeat medium ſcindere pontum.

Adiuncta ſunt] *Præter Vener. Bedam teſtatur etiam B. Bernardus Serm.37. ad Sororem.*

Et ſtercus ſup.] *V. omittit* & ſtercus.

Boum lapidantia] *Huius ſententiæ non meminit* C.

Deut.c.7.] *Tria 35.*

Septem populos] Id eſt capitalia crimina ſeptem. *Ita margines duo. Si plura cupias videto Gloſſam de Lirâ in hunc locum.*

Emplaſtro ſæpè curia] *Vt auaritiam deprehensâ ſimoniâ: ſuperbiam libidine propalatâ. Aliquando, Dei permiſſu, ruit aliquis in luxuriam, vt fiat alienus à ſuperbiâ. Id edocet B. Aug.de Ciuit.l.14.B.Thomas 2.2.q.162.a.6.ad 3.*

Ibi curaberis] ibi, *omittit V. Videntur hæc dicta per antiphraſim ex illo Iere.51.* Curauimus Babylonem, & non eſt ſanata. *ver 9.*

Vnde Gregorius] *V.* Vnde legitur in Vitaſ Patrum de quodam:

Videns ciues) C. vidit ciues.

Horripiliones) *Horripilo, quaſi horridiore pilo frutico. Illi ſunt horripiliones, qui eò magis intumeſcunt, quò plus honorantur.* Nomen horripilationis *legitur Eccleſiaſtici 27.verſ. 15.*

Superbia oriretur) C. oreretur. *Male, nisi fortè vreretur, quia pòst, refrigerij causâ, in flumen ruit.*

Quasi furiosum) *V. & M.* quasi fatuum. *De hoc eremitâ leguntur hæc in marg.* C. Ego sum Deus, & non immutor ciuitatem non ingredior, ita nec eremita voluit.

Semicinctijs) *Quæ medium hominem cingunt.*

Lanfrancus) *Hic fuit Archiepiscopus Cantuariensis, vir Sanctus & doctus. In Concilio Romano sub Nicolao 2. Pontifice anno 1059. disputauit cum Berengario hæresiarchâ, eumq; ita conuicit, vt Berengarius librum suum Vulcano dederit deuorandum. Eo autem ad vomitum redeunte, præfatus Lanfrancus scripsit de veritate Corporis & Sanguinis Domini in Eucharistia. to. 3. Conc. p. 3. Bellarm. de Script. Eccl. ad annum suprà notatum. Baron. to. 11. anno 1088. liber eiusdem de Sacramento altaris exstat to. 6 Bibliotheca Patrum 2. editionis.*

Subtiliter) *Non* sublimiter, *vt C. & M.*

In Turonensi Conc. *Iussu Victoris Papæ 2. per legationem missam contra Berengarium habito. Illius meminit Lanfrancus in libro sub contra eundem. Baron. to. 11. ad annum 1055.*

Nimius iuuat) *Non* minus, *vt C. quia vitiosè, & contra originalem textum Claudiani.*

Opposuisti nubem) *V.* opposita est nubes, *sed conta textum scripturæ sacræ.*

Superbia cordis) C. est enim superbia cordis, oris, cordis, totius corporis, & operis. *Cur bis repetit* cordis? *Superbias multiplices audi: Superbia cordis, oris, oculorum, frontis, manuum, pedum. Ita marg.*

Et frons domicilium) *C. non malè explicat:* & super os domicilium est, *frons scilicet.*

Signum verecundæ) *Hoc modo distinguit M.* Et signum verecundię, humilitatis, vel impudentis elationis.

Et Iob vel Sap.) *C. simpliciter:* Et sapientia, *per quam accipe Ecclesiasticum c. 23. Iob ferè eadem habet c. 7. & 31.*

Extollentiam) Excellentiam *M. & C. vitiosè.*

Nares minaces *V. & M.* Nares minas & iniurias spirantes.

Humeri iactantes) Vel iactabiles, *inquiunt M. & V.*

Schemata ridentia) *V. pro explicatione & notâ addit:* Verba formata & gestus homines mouentia ad risum (*M. addit in margine*) sunt fortè.

Membra loquantur) C. membra mouentur.

Quâ ratione tacet?) *M. & V.* cum ratione tacet.

Gastrimargia) *Tria cum omnibus ferè manuscriptis vt dixi suprà ad c. 10. legunt* castrimargia, *sed vitiosè.*

Quasi arcuati) *ventris superficie antè conuexâ, retrò concauâ; quibus quandoque*

que etiam accedit incessus testudineus cum grauitate corporis adeò affectatâ, vt si præconem tubâ sonantem talibus præmiseris, statim compositam præfecturam incedere putes.

Affixo palo] *V.* affixo talo, *non sapit. Describit hæc Prudentius Poëta Psychomachiâ* 4.

Dominum & regnum] *V. & M.* Domicilium & regnum.

Alterius vitij] *Nempe* Gastrimargiæ, *vt subnotant C. & M.*

Num propter *Cur tria* non? *Videatur Seneca loco cit.*

Quâ cætera animalia] *V.* Quę cętera *&c. non placet.*

Ingluuiem exsaturandam?) *V.* ingl. extinguendam? *Hoc est, complendamne?*

Frangit Deus omne) *Hemistichium Prudentij Psychom.* 4.

Nec in incessu) *Glossa interlinealis est.*

Incompositio corporis) *Rectè. Malè ergo M. & V.* incompositio mentis.

Iob 18.) *Tria* Iob 14. *Olim minor capitum numerus erat quàm hodie, vt suprà notaui.*

Primogenita mors) *V.* primocreata mors. *Potest tolerari.*

Quæ inter vitia priùs) *V.* quæ inter vitia prima (*hic deficit*) *primã creaturam.*

Item Cassiodorus) *Hic lacuna est in M. vsque ad finem capitis.*

Meditatio cordis) *C. cogitatio.*

Qui intus) *C.* qui iustus vides.

CAPVT XI.

SVffocatâ matre) *Ex B. Aug. de Verbis Domini super Matthæum.*

Quam retinuit) *Hæc, vsque:* Huius inuidiâ, *omittit V.*

In effectũ & fortè) *C.* in affectum & in effectum inuidiam scilicet. *Hic subnotabo ea, quæ ex quodam codice m. S. Monasterij Camberonensis collegi, in quo, inter opera Stephani Cantuariensis, habentur aliquot capitula de Verbo Abbreuiato Petri Cantoris.* Inuidia primum peccatum fuit post superbiam, & per eam de Angelo factus est satan; eam autem amisit in effectu, nescio vtrum in affectu: inuidiam autem retinet in effectu & affectu. Inuidet enim nobis quod amisit: vnde primos parentes nostros, eis inuidendo, decepit: & nescio, vtrũ damnati & reprobi purificentur dæmonibus in inuidiâ, vt post mortem inuideant bonis, & ita sit falsum quod dicitur:

Ouid. lib. 1. *Eleg.* 15. Pascitur in viuis liuor, post fata quiescit.

Nisus est vt) *Consule B. Aug. to.* 8. *in Ps.* 58. *Cõc.* 2 *in medio. Itẽ in Ps.* 139. *initio.*

Fraternũ odiũ) *C.* parit enim semper odiũ. *De his S. Tho.* 2. 2. *q.* 34. *a.* 6. *in corp.*

Qui dicunt) *V.* quæ dicunt, *etiam bene, factâ relatione ad* auctoritates.

Sunt reddita etiam) *Ex solo C. tria hæc verba collegi.*

Quod maximè) *V. & M.* quod etiam tunc.

Et tunc hoc vitium] *M.* & circa hoc vitium, scilicet odium fraternum.
Causam habet imp.] *M.* curam habet impulsiuam *&c.*
Regnatura sit post] Quod non aliud peccatum, *ait margo M. & C.*
Aliud persequor] *V.* aliud persequitur, *sic quoque in immediatè sequentibus.*
Ipsum datorem] *V.* ipsum Spiritum Sanctum.
Extinguere conor] Dicendo (*aiunt margines duo*) propter hypocrisim facit, & huiusmodi.
In gaudio & dolore.] In gaudio, *quia malè accidit proximo.* In dolore, *quia prosperè.*
Insultare malis] *Statius Poëta 2. Thebaidos.*
Macrescit] *C. & M.* Marcescit. *Vide Horat. 1 ep. 2. In inuidum hoc epigramma iactat Waudraus nostras in æde S. Germani Montibus Canonicus.*

Lib. 1. epigr. Inuide, quis credat? rebus macrescis opimis,
Atque saginatas fit macer inter oues.
Inuidiâ tantùm possis cùm viuere, restat,
Illâ, quâ tu vis viuere, parte mori.

Semper abest risus] *Ouidius 2. Metamorp. sic:*
Risus abest, nisi quem visi fecêre dolores.

O dulces visure] *Inuidus pro prosperis inimici dolet. Sequitur:* Intrature tenebras, *lætatur pro aduersis.*
Interficit superbia] *Codex biblicus*: Interficit iracundia.
Munditia vel vita] *C.* Vel vita, *omittit.*
Sanitas carnium] Carnalium concupiscentiarum, *ait margo C.*
Putredo ossium] *Hæc explicant duo Margines*: Virtutum omnium, quas facit putrescere. *Talis est etiam Glossa Lirani.*
Ignem ardoris] Inuidiæ, *inquit Glossa interlinealis.*
Parietis stipulam] *Vanitatem, seu opera inania. Glossa eadem.*
Iustius inuidiâ] *Sic B. Hier. in c. 5. ad Galatas*: Pulchrè, *ait*, quidam de Neotericis Græcum versum transferens, elegiaco metro de inuidiâ lusit, dicens:

Iustius inuidiâ nihil est, quæ protinus ipsum
Auctorem rodit, excruciatque animum:

Sed subdamus quæ in margine M. vidimus: Quasi per illum: Vnde:
Infœlix primus imbuit auctor opus.

Perpetua anxietas] *Hic versus & sequentes sunt Iuuenalis Sat. 14. & 15.*
Sumit vtrumque] *Idem Sat. 9.*
Et tremorem capitis] *V.* Et tremorem corporis. *Dicunt quidam Deum tale dedisse cornu in nare Cain, & oculos ita scintillantes, vt visus, terribilior appareret quàm vnicornis. Lib. 3. hom. 6. c. 2. Viduæ Sareptanæ, quam superioribus annis in lucem emisimus.*
Hic est spiritus) *Etiam tolero V.* Hæc est (*scilicet inuidia*) spi. *&c.*

Eò quòd etiam audîsset) *V.* vidisset.

Coram propsallente) *V. & M.* coram quo (*scilicet Saüle*) psallente. *Sapit vtique.*

Ad lyram) *Cur V. & M.* ad litteram?

Inuidia filia) C. Inuidia filius.

A bonis prosperis) C. à bonis proprijs hominis oritur, ita hæc à bonis proximi & alterius & melioribus.

Si ex toto C. Sed ex toto delere non potest.

Si non alicui) *V. & M.* Si non aliqua nocuisset.

Ne comedas) Cibos spirituales vel materiales, *ait fragmentum Camberonense, de quo dixi suprà in notis ad hoc caput.*

Et perdes pulchros) *Item idem:* Quasi diceret: Nullo modo inuidum placare poteris.

Quòd oritur à bonis) *M.* quæ oritur, *vitiosè.*

In Prologo Isaiæ) *Ego magis specificabo locum. In prologo B. Hieronymi in librum 11. Commentariorum in Isaiam ad Eustochium.*

Despiciunt &) *Quibus quadrat hic versus ex Marg.* C. & *M. collectus:*

Carmina quæ nescit, dicit spernenda caletes.

M. pro carmina *legit* omnia. C. *pro* caletes, *habet* zelotes.

Item: Si oritur) *M.* Sortitur inuidia. *Abusus est.*

Sancta imitatio) C. Sancta inuitatio. *V.* Sancta superbia. *Quid ni* Sancta æmulatio? Æmulor enim vos Dei æmulatione, *inquit Apost. 2. Cor. 11. Dixi* Sácta, *alioquin peruersam aduerto æmulationem Prou. 24.* Ne æmuleris viros malos. *Bifariam accipi æmulationem, pro laude & vitio, docet Cicero in Rhetor.*

Prophetant hîc) *Illi erant* Medad & Eldad. *Num.* 11, 26, & 27.

Quæ interpretationi C. qui interpretationi.

CAPVT XII.

IN *titulo fallitur* C. contra traditionem, *pro* detractionem.

Dens pessimus) *aliter M.* Et Deo pessima est detractio *Hoc est, Deo odibilis est ipsa detractio. Caßiodorus in Ps. 3. sic ait:* Dentes dicti sunt à demendo. Et ideo pulchrè nimis linguæ detrahentium dentes vocantur; quia sicut illi ciborum partes demunt, ita & isti opiniones hominum adhibitâ detractione corrodunt.

Romanos cap. 1.) *Tria 5.*

Contentione) *De hâc abundè dictum est suprà cap. 5.*

Quasi in hoc eis) *Deficit V. vsque:* Item epistola.

Ad Galatas 5.) *Tria 11.*

Inuicem mordetis) Derogando in parte, *inquiunt margines duo.*

Con-

Consumamini] Abrogando in toto. *Iidem marg. C. & M.*

Scissa scilicet] *M.* consumamini scilicet vnitate fidei. *C.* consumamini scisma scilicet vnitate fidei. *Hoc fortè volunt quod habet Glossa ord. in hunc locum. Nempe:* Consumamini: Per scisma Christianæ religionis.

In Ps. 100] *V. & M.* in Ps 99. *Malè.*

Id est detrahens] *V. & M. sic habent:* Non adhæsit mihi cor prauum &c. Detrahentem proximo suo &c. Superbo oculo &c. *Omnia ex eodem Psalmo.*

Superbo oculo] Pro inuidiâ, *aiunt Margines C. & M. Sed clariùs Fragmentum Camberon.* Superbo oculo, superbia. Insatiabili corde, inuidia. Detrahentem &c. detractio.

Parab. c. 4 *Tria* 14. *Biblia nostra olim c.* 12.

Item c. 24 *Tria* 45. *Præfata Biblia* 44.

Cogitatio stulti] *M.* cogitatio stulta. *Super hæc inter lineas, id legi:* & tota vita eius.

Id est, absenti non] *Hoc Leuit.* 19. Non maledices surdo, *Exponit eodem modo & sensu B. Gregorius Pastoral. p.* 3. *Admonit.* 36.

Qui detrahit proximo] *Addit. C.* Deo & proximo & homini.
V. & M. non repetunt. Et proximo, *quia satis patet, eò se illi obstringi, quò detrahit.*

Sed & homini] *Ly* sed *solum C. habet. Interim posset abesse, etiam non mutato sensu.*

Dicendo humiliter] *M.* dicendo humiliatus. *V.* Humiliatus dicens.

Veniens, non tantùm] *Vtinam pro* veniens *legeretur,* Vade priùs *&c. Abundè enim, tum ex Glossâ ordinariâ, cùm ex illâ Lirani, colligitur sic legi oportere. Ibi bifariam exponitur* Vade. *Primò pedibus corporis.* 2. *mentis. Mentis dico, vbi habet propositum satisfaciendi loco & tempore competenti. Priùs enim iniuriæ satisfaciendum, subinde Deo immortali sacrificandum; ipsumq; sic, placato antea fratre, placandum scias.*

Detrahere enim est) *Audi varietatem. C.* detrahere enim, est de aliquo, & de plenitudine alicuius aliquid tollere. *M.* detrahere enim, est de aliquo plenitudinem alicuius aliquid tollere. *Sed M. sic non sapit. Fragm. Camberon. ita definit:* Detractio, est de aliquo tractio.

Quęstio est] *Hæc verba poterant subaudiri ex interrogatione factâ, at cùm V. haberet in textu, nequaquam à textu excludere potuimus. Interea, multorum doctrinâ monitus, dicerem ego talem detractorem debere, & præbendam restituere. & famam apud Prælatum laceratam resarcire. Ipsi autem Prælati fauentes delatoribus, facilè credentes accusatoribus, ac detractoribus arrectam aurem commodantes, à peccato minimè excusantur. Nam B. Augustin. tom.* 8. *in Psalm.* 108. *vers.* 4. *inquit:* Si hilari vultu detractorem audieris, das illi fomitem de-

 trahen-

trahendi *&c. Plura vide 6.q.1.*Ex merito.*& 11.q.3.*Non solùm.

Sumenda sunt alimenta) *Hæc legi aliquando apud eundem B. Aug. l.* 10. *Conf. c.*31.

Indignam nouerit) *M.* Indignam iudicet esse sibi. *Habetur hoc epigramma to.*10 *Serm.*26.*ad Fratres in eremo.*

Epist. canonica c.4.] *Tria c.*9. *Apud antiquos auctores, non* canonica, *sed* Catholica *vocatur. Origenes apud Eusebium Eccles. hist. l.*6.*c.*19. *Dionysius Alex. ibid. l.*7.*c.*10.*B. Hier. de Script. Eccles. in Iacobo. Ideo autem* Catholica *dicta est, cum epistolis B. Petri & aliorum, quia non ad vnam aliquam ciuitatem, vt epistola ad Romanos, non ad vnam priuatam personam, vt eiusdem ad Timotheum: sed generatim ad fideles dispersos missa sit, vt ex cap.*1. *patet. Dicitur quoque* canonica *ei quòd canones & præcepta instituendæ vitæ Christianæ contineat, seu quia, æquè vt Paulinæ, ad canonem librorum pertineat.*

Qui peccatum occultum.) *M. nil. determinat, eoq; malè legit:* Qui peccatorem publicè *&c. Publicè peccantes, publicè pro exemplo corrigendi sunt. Sic. Ven. Beda in c.* 8. *Lucæ:* Publica noxa, publico eget remedio?

Parab.24.) *exemp.*46.

Sed nunquid minus) *C. allucinatur:* Sed nunquid falsum testimonium minus detrahit dicendo verum dæmonium de aliquid.

Vel virtute) *Solum C.*

Verba adulatorum) *Nequaquam,* Verba detractorum, *vt C. Patet enim ex Glossâ interl. quæ & B. August. est.*

Cuiusdam Sapientis) *Glossam vide.*

Vni commembro læso) *V.* compat. omnia vno membro lęso.

Obseruanda) *C.* conseruanda.

Ignobiliora membra) *Fragm. Camberon.* Inhonesta membra.

Exemplo etiam matris) *Hic, vsque:* exemplo etiam Patris-familias *&c. deficit V.*

Iuniorem) *C.* minorem. *Sapit vtique, si ætatis minoritatem intelligas, non mobilis tantùm. Sic legit fragm. Camberon.* Debiliorem filium maiori diligentiâ fouet.

Filium prodigum(*Post exemplum filij prodigi, rectè subdit Fragm. Camberon.* Quia, qui hodie est malus, cras bonus erit: & ideo nulli est detrahendum.

Quidam enim inuenit) *Tria conueniūt, at Fragm. Camb. clariùs effert sic:* Quidam enim inuenit detractionem sine aliquâ materiâ vel cum aliquâ, quia nemo est cuius pes non lubricet aliquando, de quo potest dici illud Poëticum:

> Quælibet in quemuis opprobria fingere sæuus.

Quidam audit vt referat, & de illo dici potest:

> Quælibet in quemuis opprobria dicere sęuus.

Margines C. *& M.* Rarus enim est cuius pes quandoque non labatur. *(addit)* C. vt lubricet.

Fin-

Fingere sæuus) *Horatij versus* 1.*epist*.15.C.dicere sæuus.

Dissipat pluuias) Adulationis & detractionis, *inquiunt margines præfati.*

Facies tristis) Scilicet increpans, *ait M. inter lineas. Vel indicans se tanquam fœtorem putridum horrere detractionem idq; naribus contractis, aut rugatâ fronte, aut supercilio adducto.*

Ad Nepotianum) *To.* 1.*de Vitâ Clericorum circa finem. Incipit epistola:* Petis à me. *Nec absimilia leguntur in epist. de Rusticum eodem tomo, quæ incipit:* Nihil Christiano, *post medium.*

Non in petrâ) *Mallem ipse* in petram, *ab impetu; idq; ex Hieronymiano textu. Ait enim:* Sagitta in lapidem nunquam figitur. *V. hic variat sic:* Nulli enim inuito loqueris, vt in petrâ figatur sagitta, sed resiliens, *&c.*

Contemtum alia littera) *Tria hic non audiunt. Non enim* alia littera, *sed Glossa, quæ est Caßiodori in hunc locum. Nam ille ibi derisum à contemtu distinguit.* Contemptus, *inquit,* est abiecta vilitas.

Extinguit vel perimit) *Ly,* Vel perimit, *omittit C. M. autem:* extinguit vel punit. *Non placet. B. Bernardus eâdem Homiliâ:* Necat funditus & extinguit. *Illam legisse plurimùm proderit.*

Duo autem sunt genera) *Fusè edisserit idem ibidem.*

Dicens sic: Per me) *Ferè eadem B. Hieronymus ad Rusticum epistolâ.* Nihil Christiano. Sed dices, *inquit,* ipse non detraho; alijs loquentibus, quid facere possum? Ad excusandas excusationes in peccatis ista prętendimus, *&c.*

Capitulo Clericus) *Ita ibi:* Clericus maledicus ad postulandam veniam cogatur, & si noluerit deponatur, & non nisi cum maximâ satisfactione reuocetur ad officium suum.

Oculatâ fide) *Manifestâ & apertâ. M. & C. malè,* occultâ fide.

Quotidie videmus) Patet, *inquit Fragm. Camberon.* quia multi detractores & caussidici officio linguæ priuati sunt.

In venalibus in linguâ) *Per* venales in linguâ *intellige illos Aduocatos, caußidicos, & similes eiusdem praxis, qui in duplicatis aut triplicatus responsionibus, tum in testes, cùm in aduersam partem conuitia iactant, calumnias nequaquam ad propositum facientes, ex malignitate & vindictâ animi interserunt. Pro pudor? Consiliarios in tales detractores & facto, & verbo, & scripto notos & deprehensos, non animaduertere, non viâ facti in eos sententiam ferre, aut amotione ab officio per annum, aut inhabilitate continuâ ad illud obeundum feriendo, damnando. V. & M.* In venalibus in linguâ magniloquâ. C. in venalibus in linguâ & vaniloquâ. *Audi hic Lucanum l.* 10. *Pharsalici belli.*

> Nulla fides pietasque viris, qui castra sequuntur, *al. vbi.*
> Venalesque manus, * ibi fas, vbi maxima merces.

Pœna etiam futuri) *Vide* 6. q. 1. Deteriores. *De Pœnit. dist.* 1. Homicidium verò.

CAPVT XIII.

Vita primò) C. Vita pòst intrauit. *Illo sensu, de quo hic, non potest tolerari.*

Primò accedimus) *iterumq́;* C. Pòst accedimus. *Ly* post *per talem abbreuiationem scribitur, quâ ferè inducar legere* prius, *sicq́; non damnarem lectionem hanc neúe priorem.*

Adeò quòd de eâ) *Apparet auctorem hæc desumpsisse ex B. Aug. to. 10. Serm 2. in Vigiliâ Pentecostes. C. illud aduerbium* adeò, in duo verba à Deo *distinguit, sed malè.*

Humiliauerit se) Per naturam. *aiunt margines C. & M.*

Sicut paruulus iste) Per gratiam. *Idem.*

Mulierculæ eidem) Primùm mulierculis apparuit, *inquit B. Hier. C. omisso* mulierculæ *solùm legit* eidem. *V. & M. è contrà.*

Ex textu infertur Mariam Magdalenam (cui Saluator resurgens primò apparuit) esse eandem cum Mariâ peccatrice. Contrariæ opinionis est Guillelmus Estius Orationum Theologicarum 14. & in notis in hunc locum.

Primò Prælatus stillæ) *V. omittit* primò. *Ad illud* stillæ, *aiunt margines post B. Hieronymum:* Id est: Gentili populo, vili & idololatræ.

Primas sibi cathedras) *Non* pessimas, *vt C. Vide epist. B. Hieron. ad Antonium Monachum.*

Quàm precum) *Iterum malè idem:* quam pretij.

Nec nutum facere) *V.* nec mutum facere. *M.* mutumque te facere cogas, & Domino *&c. C.* Mutum te facere cogas. *Restitui* nutum *ex B. Hieron.*

Nisi stili verecundia) *Margines C. & M.* Verbum prolatum auolat, scriptum permanet. Vnde & stilo scribendi maxima debetur reuerentia, ne quid nisi honestum & vtile scribatur. *V. hæc habet in textu post illa verba.* Rescribere vel iratus. *Sed indicaui recentiores illa subnotâsse, (vt annuit V. in notis ad c. 97) ideoq́; à textu expungi.*

Vidisse in aëre mundum) C. Vidisse aërem plenum *&c. Sed M.* Vidisse mundum (*supra autem addit, lege* aërem) plenum laqueis *&c. Dicta sunt hæc de S. Antonio, vt legitur in vitâ eiusdem per S. Athanasium conscriptâ.*

Incauta humilitas) *Fragm. Camber. legit hæc:* Quia nimia humilitas cognata est stultitię. *Rectè: Nam humilitas absque ratione stultitia creditur.*

Cognata stultitię) *M.* cognata iustitiæ. *Insipidè.*

Et conseruandæ) *V.* & obseruandæ.

Timeas ruinam) *Iuxta illud 1. Cor. 10* Qui stat, videat ne cadat.

Item Ps. 101.) *C. & M. deficiunt vnâ lineâ, vsque:* Item *idem.*

Exaltatione superbiæ) *M.* elatione superbię.

Gloriæ collatione) *Seu vt C.* collatione præmiorum.

Primo

Primo Reg.c.15.] *V. & M. determinant caput 26.*

2. Reg. cap.6.) *Tria 65.*

Hodie & heri) *Solum C. habet.* Et heri, *nec est in textu scripturæ?*

De post fœtantes) *Hæc non vidi in textu B. Gregorij, neque in V.*

Minimis exæquando) C. Minimus exequendo. *V.* Minus exequendo. *M.* Minimis exequendo. *In textu obseruaui textum B. Gregorij.*

Debilia & extrema) *B. Gregorius:* Egit vilia & extrema, vt illa *&c.* C. egit debilia & extrema valde. *Hîs significatur Dauidis profunda humilitas & dignatio.*

Humiliatum despexit) *Hucusque B. Gregorius.*

CAPVT XIV.

Cinerem & fauillam) *Hoc est, vt inquiunt margines M. & C.* Se esse viles. *Videatur hic B. Gregorius Moral. 27. cap. 27.*

Se esse fatentur] *Fallitur C.* Se esse non fatentur.

In oculis cordis] *V.* in oculis meis.

Est enim duplex humilitas culpę] *Fateor me hæc verba quatuor in contextum reposuisse, quæ soli margines C. & M. legebant.*

Ex seruili timore] *Ait Fragm. Camberon.* Et humilitati cognata est humilitas seruilis timoris; quia quidam solo timore se humiliant, cùm non audeant desæuire in alios, quod tamen appetunt.

Dicit Poëta] *Claudianus 2. in Eutropium.*

Humiliabitur, confusione] *Ps. 118.* confundantur superbi *&c.* C. *pro* confusione *malè legit* confessione.

Parab. c.29] *Tria 54.* in fine.

Esau verò vero venantem] *Gen. 25. V. & M.* Venatorem.

De post asinas] C. asinos. *Scriptura sacra habet* asinos.

In Apostolum] *Seu vt V. & C.* in discipulum.

Infirma mundi] *Hoc est humilia. Vnde M. & V.* Infima mundi.

Quæque confundat] *V.* quæque confringeret.

Cùm Romæ] *Hæc, vsque* Fabri filio, *restitui in textu, ex margine C. & Fragmento Camberonensi tantùm.*

Successorem] *V.* Successores.

Propter quadraturam] *De his virtutibus, cornibus quatuor altaris, dicitur Sap. 8.* Sobrietatem & prudentiam docet & iustitiam & virtutem, quibus vtilius nihil est in vitâ hominis. *Plura cupis? Percurre Glossam in c. 27. Exod. ver. 1.*

Quęstuariæ] *Vti Prou. 31.* Quæsiuit lanam & linum, *&c. Absit ergo, vt Deiparam dicas* quæstionariam *vt C. Puto interim Notarij errore hoc subrepsisse. Nam infrà c. 16. habet* quæstuariam. *Sic eam vocat B. Hier. in fine epist. ad Heliodorum:* Quanto amore.

Pernoctantibus) *Addit margo* C. Vnde Pastoribus apparent visiones, & simplicitate paruulorum, effectum habent incantationes, gladij & huiusmodi.

Secreta natiuitatis) *V.* Secreta sacramenta natiuitatis. *Ademi* Sacramenta, *eò quòd superfluum iudicarim. Nam hic idem est quod secretum & mysterium. Vt Tobiæ* 12. Sacramentum Regis abscondere, bonum est.

Paruo lacte) *Ex Hymno Natiuitatis Domini.*

Humilia & hum.) C. Quia humilia humilibus prædicauit.

In sepulchro alieno) *Quod erat Iosephi ab Arimathæâ. Matt.* 27.

Humilitatis responsorium) *Hoc est scutum & antidotum.*

Hyssopo) *Fragm. Camberon.* Hyssopo, id est humilitate per totum corpus.

Monemur in Psalmo) *V.* Ob hoc etiam monentur pueri in Psalmis laudare: Laudate pueri. *M.* mouentur *pro* monentur. *Non sapit.*

Animal humile) *B. Ioan. Chrysost. in cap.* 21. *Matt.* Est enim animal hoc immundum, & cæteris penè iumentis irrationabile, & stultum, & infirmum, & ignobile, & oneriferum magis.

Opera nostra) *C.* tempora nostra.

Epist. Canonica cap. 4) *Tria* cap. 8. *Cur* canonica, *diximus in notis ad c.* 12.

Sed magis time) *C. omittit* magis, *vitiosè.*

Superbia ibi ruina) *Sic comminatur Ieremias ca.* 50. Cadet superbus & corruet, & non erit qui suscitet eum. *Fragm. Camberon.* Vbi superbia ibi contumelia.

Humiliari cum Humil.) *Versio S. Hieronymi:* Humiliari cum mitibus: *at* 70. *Interpr.* Melior mensuetus corde cum humilitate. *Chaldaica paraphrasis translatio, sic:* Melior est humilis spiritu & mansuetus *&c. Ni tria conuenissent in lectione, obseruassem S. Hieronymi versionem. Postremò Fragm. Camber. legebat:* Meliùs est humiliari cum diuitibus, *sed malè.*

Item Gregorius) *Hæc duo verba omittit C. Multis autem locis de hypocritis tractat ille, præsertim* 18. *Moral. cap.* 7. *&* 15. *c.* 2. 3. 4.

Qui humilitatem non) *Contradicit M. hoc modo:* Qui humilitatem non habet, hypocrita non est. *Posset tolerari hoc sensu:* Qui humilitatem non habet, *hoc est, qui non nouit exteriùs simulare humilitatem: non potest dici simulator virtutis, aut hypocrita.*

Iob ait) *Tria tùm in textu cùm in margine,* cap. 15. *Olim erant pauciora capita numero, in Iobo quàm hodie.*

Si ascenderit in cælum) *Subdunt margines duo:* Tu illic es. *ex Psal.* 138.

Sacerdotium cupere) C. capere.

De cupid. laudis) *Subnotant margines* C. *&* M. *ex Philip.* 3. Omnia ista reputaui, vt stercora, vt Christum lucrifacerem.

Et quasi de) *Hæc sunt ab auctore superaddita textui B. Hier. vsque,* interpretemur.

In gloriam conuertunt] *Margines præfati* : Gloriam redarguentes. *Quam bellè Seneca ep. 113 in fin.* Qui virtutem suam publicari vult, non virtuti laborat, sed gloriæ. *Itaque qui libellos sui studio & industriâ faciunt publicos, Dei honorem & proximi vtilitatem spectent, non auræ popularis fauorem. Dicant cum Domino:* Gloriam meam non quæro &c. *Si supersint obtrectatores opellas ipsorum despicientes & deprimentes, humiliter & benignè respondeant* : Dexteram tuam sic notam fac, & eruditos corde in sapientia. *Ps. 89.* Ioā. 8.

Et famæ in populos) *Margines duo*: Fama ad proximum vtilis est. *Ita est. Nam*: fama bona impinguat ossa. *Prou. 15.*

Cymbalum concrepans] *Verba sunt B. Hier. 1. Cor. 13.* tinniens.

Athleticum scomma] *Sic restitui, alioquin tria*: athalanticum scamma. *Ἀθλητικὴ accipitur pro arte certandi. Vnde ἀθλητής, athleta, luctator. σκῶμμα verò est cauillum, calumnia; σόφισμα captendula. Tales cauillantur & iactant conuitia fucata & adumbrata lenocinijs: Et in margine C. ad hæc lego* : Ad cachinnum, Dei sermone, inuicem prouocant.

Gloriæ cupidi] *An non iustè & verè idem margo clamat*:

> Vnde superbit homo, cuius conceptio culpa,
> Nasci pœna, labor vita, necesse mori?

Philip. 2.] *Tria 3.*

2. Cor. 4] *Tria 11.*

Vt sublimitas] C. Vt subtilitas sublimitas sit.

Et corruptibile] *C. coniungit cum immediatè sequenti* : Et corruptibilis saccus stercorum.

Agnosce dignitatem] *Luculenter C. in laterali orâ* : Magnus & fœlix fuisset homo, si permansisset in eo quòd creatus est; sed maior & fœlicior, si in eo permansisset, quo creatus est. *Iterumque subdit*: &, ô Christiane, in quo restauratus es.

Quàm gloriosus enim] C. Quàm gloriosa enim arbor martyrij inerat, &c. *De Mauritio & Thebæis agit Sigebertus Gemblac. de Viris illust. c. 159. Marbodus Episc. Redonensis passionem Thebaorum metricè conscripsit. Videatur præterea Sur. tom. 5.*

Redarguens ait c. 13.] *Tria 40.*

Ad Titum 2.] *Tria 4.*

Ait Hieronymus] *Sic restitui, prout citatur 8. q. 1.*

Qualis enim. *Tria*: Ait Augustinus.

Corripiens c. 19.] *Tria 54.*

Illud Gregorij] *In explanatione 3. Psalmi Pœnit. ad illud* : Non est sanitas in carne mea. *Tria*: Illud Hieronymi.

Septenam scalam] C. Septena oracula, *hoc est, beatitudines.*

Humilitatem quasi fundã.] *Hæc inuenies in Glossa ad illud Matt. 5.* Beati pauperes spiritu.

CAPVT XV.

CIrca quod bonum est] *V.* circa quam, *scilicet humilitatem, tolero.*

Conterminam & vicinam] *V.* continuam, *vel contiguam*, & vicinam.

Mansuetus] *V.* manui assuetus.

Iniurias etiam proprias) *Post hæc legendum est exemplum quod ex solo margine C. colligi. Tale est:* Vnde quærenti de quodam Religioso, qui multas habebat gratias, quare non promoueretur; Responsum est à Monachis: Quia in gratijs non est gratiosus. Non enim est mansuetus, non est satis tractabilis.

Exemplo Andreæ) *De quo sic in Ecclesiâ canitur:* Vir iste in populo suo mitissimus apparuit, *&c.*

Mites vias suas) *Subdit V.* Et Ps. 75. v. 9. (*hodie* 10) Cùm exsurgeret Deus in iudicium, vt saluos faceret omnes mansuetos terræ. Et Apostolus: Argue cum mansuetudine. *Et paullò post:* Psalmista: Propter veritatem & mansuetudinem, &c. Quoniam superuenit mansuetudo & corripiemur. Poëta etiam hanc approbat: Non cadit &c. *Perficio:*

Ps. 44. & 89.

Ouid. 1 de Ponto. Non cadit in mores feritas inamabilis istos,
Nec minùs à studijs dissidet ista suis.

Verba Apostoli: Argue, &c. colliguntur ex 1. Cor. 4. vel 1. Tim 6 C. super hæc, etiam addit in laterali margine: Et exaltauit mansuetos in salutem. *Ps.* 149.

A studijs Gentilis) *V.* Si à natura dissidet Gentilis.

1. Paral. cap. 18.) *M.* Item Paral. 66. in fine. *V.* In Paral. lib. 2. cap. 16. in fine.

CAPVT XVI.

REgimen cęlestis) *Hoc capite multùm dissentit ab alijs V. sicq; primùm ordi- tur:* Regimini cęlestis doctrinę suę in scalâ Iacob post humilitatem & mansuetudinē adiunxit Dominus tertiū, non virtutem, sed conseruantiam & augmentū virtutum, paupertatem. De quo verbo & exēplo regit scholas, quia &c. *M. sic inchoat caput:* Regimini cęlestis doctrinæ suę de humilitate *&c.*

Quod potest saluare) *Hanc sententiam omisit M.*

Fuisse dicitur) *Hæc in solo C. leguntur.*

Beati pauperes) *Secundùm Lucam non additur*, Spiritu.

Sed exemplo) *V.* Sed etiam commendauit exemplo, vt ad appetitum eius inuitaret populum, sibique eam *&c.*

Pauperculę & quæstuariæ) *Ly* pauperculæ, *ex V. adieci. B. Hieronymus in fine epist. ad Heliodorum:* Quanto amore: *Virginem Deiparam vocat* quæstuariam.

Præsepiolum) *Non* præsepilium *vt M.*

Cuidam adolescenti) *Sana lectio est.* C. *&* M. Cuidam possidenti diuitias.

Vtrum tamen) Vtrum autem *V.*

Verbum possibilitatis) C. Verbis possibilitatis.

Cùm negatiua) C. Cùm non negatiua particula.

Vel facilitatem) *V. &* M. Vel facultatem.

Vel quia vitiosè) *Hæc, vsque,* Item Hier. *solum V. habet in textu, duo autem in margine. Vbi legendum videtur* ita *pro* iterum, *tametsi B. Hieronymus non nisi primam rationem adducat cur diuitiæ vocentur mammona iniquitatis.*

Superbire faciunt) *Post hæc subdunt margines* C. *&* M. Non expauit Apostolus dicens scilicet Mors ex.

Exigui paruique lares) *Lucanus impressus:*

Pauperis angustique lares.

O munera) *V. &* M. O numina.

Intellecta Deûm) C. intellecta Deo.

Hoc contingere muris. *Impressa:*

—— —— —— Hoc contingere templis
Aut muris potuit.

Prædam ciuilibus) *Hoc hemistichium cum sequenti ex eodem Lucano desumptum est, & superiora immediatè præcedit hoc modo:*

Securus belli prædam ciuilibus armis
Scit non esse casas. O vitæ tuta facultas, &c.

Item in eodem) *Lucano nempe, non tamen quinto sed primo libro de Bello Pharsalico.*

Non viros) *Hoc omisit V. Subijcio versus Iuuenalis Sat.* 6. *in ora laterali* C. *stilo tenuissimo expressos:*

Prima peregrinos obscœna pecunia mores
Intulit, & turpi fregerunt sæcula luxu.

Item Hieronymus secundum] *Percurre epist.* 146. *ad Damasum:* Beatitudinis tuæ, *& alteram ad Demetriadem.*

Versibus Poëtarum) M. Versibus poëmatum *tantùm.* V. Poëtarum *tantùm. In notis ad c.* 1. *Plura de hâc re comperies.*

Spoliatis Ægyptijs Hebræisque ditatis) *Hæc verba, fortè erant à textu expungenda tanquam notæ additæ, eò quòd solum* C. *legat in margine, & V. in contextu, Iudicet Lector ex ijs quæ habentur in notis ad c.* 97. *desumpta sunt autem hæc, ex benedictione Cerei Paschalis.*

Crinibus puellæ) *allusio est ad mulierem in numero captiuorum visam, de quâ Deut.* 21.

Iuuen. Cantabit) *Sat.* 10. *Hîc, vsque:* Item Hieronymus *deficiunt* M. *&* C.

Claudianus) *in Ruffinum lib.* 1. *Primus versus variat cum impressis Claudiani. Sic enim:*

——————— Natura beatis
Omnibus esse dedit *&c.*

Cato: Paupert.] *Quid ni eiusdem versum præcedentem recensuit? Facit ad propositum, ergo repetendus:*

Infantem nudum cùm te natura creauit,
Paupertatis *&c.*

Item Seneca ad commend.] Senecam *restitui, ex epistolâ* 42. *quam quoque margo C. citabat. In textu tria legebant* Hieronymus *pro* Seneca.

Hoc itaque] *V.* Hoc vtique.

Ad quæ magno labore] *V.* ac magno labore. *Intermittit alia.*

Magno labore) Scilicet diuitias & redditus, *aiunt duæ marginales oræ.*

Inspicere debemus) Cùm nobis offeruntur. *Ita eadem cum V.*

Non prouidemus) *Genuina Senecæ lectio, epist.* 42. *V. tamen cum M.* Non peruidemus.

Gratuita vocamus) *V.* Gratuita putamus.

Quanti deferatur) *V.* differatur. *Quod sequitur,* pretij, *omittit.*

Sæpe maximi pretij) *M. & C. hic obseruaui: quamquam V. cum impresso Senecâ legat:* Sæpè maximum pretium est.

Lipsius enim lectionem textus nostri auctoris, asserit à quibusdam fuisse receptam.

Quid stultius) *Hæc, vsque,* Item: Vxor Tobiæ *duo legunt in margine laterali, V. verò in textu hoc modo:* Hieronymus: Quid stultius *&c.*

Item Hieronymus) In breuiario suo super Psalmos, *inquiunt duo margines cum V. Verum in commentario, qui eius nomine existit, non habentur.*

Iuxta verbum Sap.) *Similia vidi Eccl.* 5. *& Iob* 20.

Sæpius sincerius) *V.* Sæpius securius. *Placet vtique.*

Vt altum dormiret) *Margines duo cum V.* securè. *Hoc est:* & profundo somno dormiret & non laborioso.

Hic monendus es, Lector, V. multum à duobus alijs exemplaribus differre, non tantùm ordine verborum transposito, sed & copiâ. Quare consultò duxi verbotenus describere ab hoc loco: Item Hieronymus: Ob hoc ampliori *&c. vsque ad Senecæ verba:* Memini Attalum *&c. sed priùs notanda est varietas C. & M. vsque ad prædicta Senecæ verba.*

Nudi nudum) *Vide B. Hieronym. in fine epistol. ad Rusticum:* Nihil Christiano.

Abundantia panis) *Margines C. & M.* Per panem quælibet necessaria bona accipiuntur. *B. Hier. in c.* 16. *Ezech.* Abundantiam panis, *inquit,* verterunt 70. deliciarum & luxuriæ opulentiam. *Rectè per panem deliciæ intelliguntur; nam ad omne obsonium semper aptus est panis & proficuus.*

Item Hieronymus] *Post Senecam epist.20.in medio.*

Item idem: Hoc vnum] *To.4.in c.34.Ezech.initio; & iterum post Senecam 6. de Beneficijs c.30.*

Vel in consulendo) *M.* Vel ei consulendo.

Fructus pœnitentiæ] *M. omittit ly* pœnitentiæ, *sed malè.*

Exemplo Xerxis] *De hoc Seneca 6.de Benef.c.31.*

Demaratus] *Non* Demoratus, *vt M. Huius meminit B. Hier. Apol. aduersus Ruffinum c.2.*

A teipso vincêris] *M. in margine subdit:* Viso exercitu præ timore fugient hostes & huiusmodi. *Item idem:* Victus eris antequam sentias. *Hanc & sequentes notas marginales V. legit in textu, vt infrà videbis.*

Et obruet] *C.* Inuoluet nos & obuoluet.

Item Ieremias: Nabuzardan Rex coquorum) *Iste Nabuzardan erat Princeps militiæ siue exercitus Nabuchodonosoris Regis Babyloniorum. Ierem.52. & 4. Reg.25 de eo ibidem dicitur:* Muros Ierusalem in circuitu destruxit omnis exercitus Chaldæorum, qui erat cum Principe militum. *Idem repetitur Ieremiæ 52.vers.14 Quibus locis apud 70. Interpretes semper vocatur* Princeps coquorum, *vt quater vel quinquies dicto c.25. 4 li.Reg. Et Ieremiæ 52. sic habent Septuaginta:* Nabuzardan Princeps coquorum, qui stabant ante faciem Regis Babylonis *&c.* omnem murum Ierusalem destruxit virtus Chaldæorum, quę cum Principe coquorum. *Quem locum citans B. Gregorius pulchrè mystico sensu explanat 3. parte curæ Pastor.admon.20. his verbis. Quia gulæ deditos luxuria sequitur, Propheta testatur, qui dum aperta narrat, occulta denunciat, dicens:* Princeps coquorum destruxit muros Ierusalem. *Princeps namq; coquorum venter est cui magnâ curâ obsequium à cocis impenditur, vt ipse delectabiliter cibis impleatur. Muri autem Ierusalem virtutes sunt animæ, ad desiderium supernæ pacis eleuatæ. Coquorum igitur Princeps muros Ierusalem deijcit, quia dum venter ingluuie extenditur, virtutes animæ per luxuriam destruuntur. Sic ille.*

Hieronymus: In hoc] *Videatur Glossa in hunc locum Psalmi.*

Electos suos] *Tria sic habent. Ps.68* Vinctos suos *&c.*

Compedes naturę] Quibus etiam, *aiunt margines C. & M.* vinciuntur diuites velint nolint, vt sitis, esuries & huiusmodi. *Plura videto apud B. Aug. in Ps.78 post medium. to 8.*

Compedes gratiæ] *C. in latere:* Sed hæ duplices: Quædam præcepti. Vnde: Fili inijce pedem tuum in compedes eius. *Eccli.6.* Vinctos his compedibus exaudit Dominus. *Ps.68.*

Has nimis onerat] *M.* Has nimis honorat.

Item Philosophus: Memini) *Seneca epist. 110. sub finem. Nunc describam ex V. (vt suprà dixi) ab illo loco, quo destiti subnotare. Hic est ex Iuuenali:* Altum dormiret. *Post hæc verba sequitur in V.*

Matt. 19. Ad hoc valet, quò Dominus voluntarios pauperes secum sessuros in iudicio, dicit: Vos qui reliquistis omnia, & secuti estis me, sedebitis &c. I enim erunt oppressuri suos oppressores, & eos cum Domino iudicabu Dominus enim paupertatem in domo suâ dedicauit. Non negandum tame quin diuites, id est, inter diuitias pauperes sint.

Mat. 4. Ad idem facit quòd piscatores relictis retibus & naui & voluntate om possidendi, nudi nudum secuti sunt crucifixum. Ad hoc facit, quòd ado Marci 14. scens relictâ sindone nudus aufugit. Hoc est quod Ioseph Ægyptiacæ mer Genes. 39. trici, id est, luxuriæ mundanæ, pallium, quo ab eâ trahebatur, euadens re quit. Hoc est quod Apostolus dicit in 1. ep. ad Cor. c. *9. Sic currite, vt con *al. cap. 10 prehendatis. Omnis enim qui in agone cõtendit, ab omnibus se abstinet, offi diculis & sarcinulis. Per suum contrarium commendanda est paupertas. V Ezech. 16. tium enim Sodomorum adinuenit abundantia panis, id est quarumlibet co pia diuitiarum & superbia vitæ. Inde etiam subsecuta est otiositas, cui ipsa na tura displicet & vertitur in fastidium. Vnde illud: Vide quid faciat otium Sat. 6. cibus alienus. Iuuenalis:

Præstabat castas humilis fortuna latinas.

Gregorius paupertatem commendat dicens: Sæpe quos morum infirmita vulnerat, paupertatis medicina curat. B. Bernardus quæsiuit à quodam Abba te sibi subdito, qualiter se haberet domus sua: Qui respondit: Adhuc perop Post Sen. ep. 20. timè est nobis, quia adhuc pauperes sumus. Hieronymus: Ob hoc amanda est paupertas, quia à quo ameris, ostendit. Hoc vnum deest omnia habenti, quòd non est qui verum dicat ei: omnes adulantur ei, etiam confessores, aulici, se Lib. 7. cretarij. Diues etiam à nemine diligitur. Vnde Lucanus:

—— Fœlix se nescit amari.

Sen. 6. de Benef. c. 31. Quomodò credet se diligi, qui nullum diligit? Quod autem habenti dee qui verum dicat, patet per Xerxem. Qui cùm tot & tanta fecisset, cùm per mare siccis pedibus iuisset, qui cùm per terram nauigio cucurrisset, infi nitum congregauit exercitum contra Lacedæmones & Athenienses, haben triginta millia equitum, & infinitorum peditum multitudinem. Cùm autem quæreret vtrum sufficerent ad confutandum hostes, ab omnibus vnâ voce re sponsum est, aërem non sufficere ad capiendum telorum multitudinem: Et etiam audito nomine Regis omnes conuerti in fugam acclamabant. Sed De maratus alienigena & exsul, alijs omnibus adulando mentientibus, solus di cit ei verum. Priùs, inquit, victus eris quàm sentias. Moles enim ista dissolu est, & non apta bello, sed de facili in casum ruitura, & sese oppressura pr multitudine. Et ita cotingit.

Ierem. 52. Ad idem pertinet, quòd Nabuchodonosor per Principem Nabuzardan pauperes agricolas dimisit & vinitores in terram promissionis; & Nabuzard cis Godoliam præfecit, diuites secum in captiuitate traxit & potentes. Dauid pau-

paupertatem cõmendans ait: Exaudiuit pauperes Dñs, & vinctos suos non despexit. Hieronymus: In hoc multum commendanda est paupertas quòd vinctos eius exaudiuit Dñs & soluit. Sunt autem compedes naturę, vt sitis, esuries & huiusmodi. Sunt & compedes fortunæ, paupertas scilicet, & illi adhærentia. Sunt & compedes gratiæ, sed hæ duplices. Quædam enim sunt præcepti: Vnde: Fili iniјce pedem tuum in compedes. Quędam gratiæ perfectioris & consilij, vt in Claustralibus. Vnde dicuntur viri compediti. Compedes autem naturę, hodie nimis aggrauantur. De quibus ait Augustinus. Has nimis onerat, qui supra necessarias accumulat. Vinctos his compedibus exaudit Dominus. Sunt etiam compedes culpæ. Vnde: Funes peccatorum circumplexi sunt me. Item Philosophus. Memini Attalum *&c.*

Ps.68. Eccli. 6.25. Ps.118 Sen.ep. 110.

Subsecuntur notæ aliquantisper intermissæ.

Imposuêre diuitię) *M. inter lineas, vult:* decepêre.

Sed in quodam apparatu) De gradu alto, fortè vbi erat, *inquiunt margines M. & C. Ad illud* apparatu. *subnotat C. in orâ laterali:* fortè ludi. *Ludus hic, vt apparet, fuit Circensis. Eius enim pompam & ordinem describit Seneca. De quo fusè Tertullianus Libro de Spectac. c.7. Varietas lectionis talis est. C. legebat:* Si quodam apparatu. *M. autem:* Sed quodam appar. *Ego ex Senecâ restitui locum.*

Vrbis opes cælatas) Vrbis *scilicet Romanæ.* Cælatas *cum diphthongo iuxta Senecæ textum scripsi. M. indicat debere abesse. Nam inter lineas,* cęlatas *exponit hoc verbo* absconditas. *V. pro* cælatas, *habet* collatas.

In his quæ pretium) Vt manubię & quæcumque pretiosa spolia. *Ita margines M. & C.*

Et alia quæ) *V.* & aliæ.

Incitatas) *V.* vitiatas.

Isthinc effero) *Non* offero, *vt V.*

Ab effectu) *Nec in Senecâ, nec in V. id vidi.*

Lentè) *C. inter lineas:* Leniter. *Seneca* lentus. *Audi margines C. & M.* Merces lentè cùm exponuntur venum, ad ordinem locantur, vt magis reluceant ex se mutuo: collectarum autem insimul, transit decor & pulchritudo earum, ita & diuitiarum.

Hoc totam vitam) Hoc totum vitam. *V. Non placet.*

Occupabit) *Ita Seneca. Tria* occupauit, *etiam excluso interrog. signo, in fine sententiæ.*

Calonibus) *M. & V.* coloribus. *Malè.*

Habeamus aquam) *Verba Epicuri.*

Remedium inopiæ? *M. & C. præponunt signum interrogationis ipsi verbo* inopiæ. *Sic enim:* Quæris quod sit remedium? Inopiæ famem &c.

Tolle querelas *Hemistichiũ hoc, cum sequẽtibus versibus, Horatij est l. 1. ep. 12 Ex orâ*

orâ inferiori M. Hæc ex Senecâ subnoto: Et quid intereſt quis dixerit? Omnibus dixit. Qui eget diuitijs, timet pro illis. Nemo autem ſollicito bono fruitur. Adijcere illis aliquid ſtudet, dum de incremento cogitat: oblitus eſt vſus, rationes accipit, forum conterit, Kalendarium verſat, fit ex Domino procurator. ep. 14. in fine. *Ad hæc vide notas Lipſij.*

Et alienis hortulis) *Nempe Epicuri.*

Humanitatem pati) *Non* humilitatem, *vt V.*

Togam conterunt) *Iterum V. à ſenſu deflectit:* Totam vitam conterunt.

Item idem) *Ante hæc Senecæ verba, M. & C. legebant:* Cui cum paupertate bene conuenit, diues eſt: *Sed cùm paullò eadem repeterentur, iudicaui abſona, munitus lectione V. quæ hic placuit. Videatur Seneca ep. 2.*

Quod neceſſe eſt) Quod natura exigit, & vt viuere poſſis. *Lipſius.*

Quod ſat eſt) *V. ſubdit:* ſcilicet ſatietatem. *Lipſius:* Quod humanitas requirit, & vt commodè viuere poſſis. Item: Cui quod ſatis eſt, ſatis non eſt; nihil ſatis erit.

Is ſatietatem habet) *Conſule Senecam epiſt. 60. & 119.*

Contenta eſt neceſſit.) *M.* Contenta eſt obolo. *E contrà:* Infidelis etiam obolo indiget. *Beatus Hieronymus epiſt. ad Paulinum, quæ incipit:* Frater Ambroſius.

CAPVT XVII.

AVguſtinus) *To. 10. l. 50. hom 13. in medio.*

Item Hieronymus) *To. 9. In Regula Monachorum Titulo* De paupertate, *Vide præterea to. 3. ep. ad Hebidiam quæſt. 1. ſub finem. B. Gregorius ſimile habet Moral. 15. c. 12. Poſtremò referam verba B. Fulgentij ſuper illud Matthæi:* Omnis arbor: Quid recipiet qui aliena tulit, ſi ſemper ardebit qui ſua non dedit?

Auguſtinus) *To. 10. hom 8. l. 50. hom. Item Serm. 205. de Tempore.*

Contrà verò) *Hoc, vſque* Diuitias *abeſt in M.*

Sed occaſionem) *V. clariùs:* Sed occaſionem eius, furtum ſcilicet. *Sequitur:* Occaſione namque paupertatis incipit quis furari.

Sed morbum) *V.* Imò tantùm morbum earum. *Reſtrictius eſt.*

CAPVT XVIII.

T*Itulum* de Mediocritate *Ex V. ſolo deſumpſi, & nouo capite diſtinxi.*

Ait Auguſtinus) *To. 8. in Pſ. 29. expoſit. 2. in fine.*

Seneca ait) *Epiſt. 95. 98. & 104. poſt Val. Max. l. 7. c. 5. & poſt Cicero. de Murenâ.*

Conuiuis) *Ita Seneca ep. 95. in fine. Tria interim,* conuiuijs.

Quid

Quid aliud præter] *Solum V. addit* præter. *Hæc sententia à Senecâ deflectit.* Vide *eum.*

Vt nullum factum] *Supple, præter hoc; vt suggerere videntur margines C. & M,* Vt inter Deos computaretur, contrà per hoc habita est & consecrata inter Deas. *V. pro,* Vt nullum factum, *legit,* & si nullum factum.

Vnius tantùm] *Margines:* Scilicet Tuberonis.

Aliorum aurum] *Seneca ep.* 95. Illorum aurum.

Argentumque) *V.* Argentum quia fractum est.

Et contrectandum) *Hoc omittit C.*

Item idem) *In V. abest* idem, *sed infrà* Seneca *nominatur.*

Quam Augustinus) *C.* quam Augustinus ait, in cuius *&c.*

Pro modulo personæ) *C. aliter, sic:* Videtur latere, tum autem pro modulo personæ.

Viuendum est) *V.* In qua tibi viuendum est, sed Seneca magis determinatè ait: Illud *&c. Hic citat Senecam ex nomine, quem duo tacitè & cum suppositione, sic:* Item idem.

Illud te admoneo) *Verba Senecæ ep.* 5. *in qua, scholia Iusti Lipsij vidisse iuuat.*

Ambitionem peruersâ) *Maximè variat C.* Et quicquid aliud ambitione peruersâ, viâ sequitur curtâ.

Hominum consuetudini) *C.* consuetudinem. *V.* Consuetudine. *Ad hac margines C. & M.* Nõ prorsus quidem debemus nos conformare huic sæculo, nec prorsus in modo viuendi ab hominibus dissidere. *Rom. 12.*

Humanitatem) *Non* humilitatem, *vt V.*

Cõcretis & horridis) *C. & M.* Certis & horridis. *Seneca:* Tetris & horridis.

Delicatas res) *C. absolutè,* delicias.

Non magno parabiles) Rationabile sit obsequium vestrum, *aiunt margines C. & M. Ex c.* 12. *ad Rom.*

Non incompta) *C.* Non incomposita.

Vitam nostram) *C. & M.* vestram.

Sed non agnoscant) *Tria sic eaq; expono.* Suscipiant omnes vitam nostram, *hoc est, actiones, ad extrà, bonas & exemplares.* Sed non agnoscant, *id est, per scrutationem interiorum, quo scilicet animo fiant, sed omnia in bonam partem interpretentur. Seneca affirmatiuè:* Sed & agnoscant, *seu (vt membrana nostra Senecæ)* Sed agnoscant.

Attali magni) *Seneca ep.* 110. *sub finem. Nequaquàm vice* Attali, *legas* Demetrij, *vt V.*

Habendas permisit) *Duo sic finiunt caput. V. verò addit in textu margines C. & M. scilicet:* Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere. *Ps.* 61.

CAPVT XIX.

Sicut spiritualis) *Duo ita inchoant caput, at V. repetit ea, quæ in calce cap. 14. habentur. Hæc sunt:* Dominus collectis Discipulis, *vsque*, sicut spiritualis.

1. ad Tim. c. 6.) *Duo c. 8. V. 10.*

Non ait sunt) *Placet etiam V. hic:* Non qui sunt, sed qui volunt.

Diuites fieri) Voluntate, *ait margo M.*

In interitum) *Hæc exponunt tenuissimi characteres interlineales M. hoc modo:* In interitum, temporalem: & perditionem, æternam.

CAPVT XX.

Ex *V. in summario capitis adieci ly:* Et auaritiam.

Quæ est plus habendi) *Verba B. Aug. to. 1. l. 3. de lib. Arbitr. c. 17.*

Quidlibet) *Nempe, vt margines C. & M.* pecuniam, honorem, sublimitatem, scientiam, escam, vestem, & huiusmodi. *Plura B. Aug. in Psal.* 118. *Concio.* 11.

Ergo cupiditas) *M.* Ergo peccatum hoc, scilicet cupiditas. *Contra hanc cupiditatem B. Hieron. epist. exhortatoriâ ad Pammachium & Oceanum, quæ incipit:* Qui Æthiopem inuitat.

Secundum hoc) *Omittit M.*

Quæ specialiter) *Non* spiritualiter, *vt M.*

Amor pecuniæ) *Id sonat Syriaca interpretatio* 1. *Tim.* 6, 10. *Audi interim margines C. & M.* Pecuniam voco quælibet temporalia citra dignitates, honores & huiusmodi.

Cupiditatis. Gregorius *V. inter* cupiditatis *&* Gregorius, *hæc interponit:* Pecuniam voco *&c. vt in proximè præcedenti notâ ex marginibus collegi, sed post* huiusmodi, *addit*, 2. Libro Sentent. *Verùm, vt dicam quod censeo, malè in contextum hunc marginem reponit V. eò quòd ille, sicut & alij quàmplurimi, à Scholasticis expositionis gratiâ ad latus ipsius textus additi sint, vt colligitur ex notis ad cap.* 97. *ad illa verba:* Non gratiæ, sed vanitatis.

Dist. 42. sub finem.

Inter hęc) *Nempe* cupiditatem & auaritiam, *de quibus Horat. l. 1. ep. 1.*

Feruet auaritiâ miseràque cupidine pectus.

Non distinguit) *Magna hic oppositio. V. & C. sic:* Inter hæc videtur distinguere dicens; *&c. sed perperam. Nam initio capitis sequentis euidenter patet contrarium his verbis:* Auaritiam speciem cupiditatis, licèt Gregorius inter speciem & genus non distinguat *&c. hic autem tria exemplaria conueniunt. Interea vt faciliùs hæc capias, consule B. Aug. in Ps. 118. conc. 11.*

Die comederitis) *Post hæc verba, V. addit in textu quòd duo in margine, scilicet* : Sed quomodò, cùm pruritum in gustu non haberent ante peccatum? Tantùm fortè in escę oblatione, *M.* obliuione, *pro* oblatione.

Sed & altitudinis) C. Sed & altitudine scientię, *non placet, quia declinat à B. Greg. Hom.* 16. *in Euang.*

Imò & quæcumque res) *Hoc desumptum est ex B. Aug. to.* 1. *l.* 3. *de Libero Arb. c.* 17. *Vnde infrà citatur idem in fine periodi, sic*: Secundùm Augustinum. *V. maximè hic discordat. Primùm, pro* secundùm *legit.* Sed augustinus, *finitâq; & puncto distinctâ præcedenti periodo, subsequentem incheat hoc modo* : Sed Augustinus hanc dubitationem contrarietatis soluit. Glossa super Ecclesiasticum cap. 10. (*aliàs* 35.) cuius finis est: Caueamus cupiditatem & superbiam quæ sunt vnũ malum, à quo omnia mala oriuntur. *C. hæc quoque habet in margine.* Hanc dubitationem & contrarietatem soluit Augustinus. Glossa *&c. vt suprà. Glossa est in c.* 10. *Eccli. ver.* 15. *quæ etiam redolet doctrinam B. Aug. to.* 9. *tr.* 8. *in epist.* 1. *Ioan. c.* 4.

Item Philosophus) *V. paullò fusiùs sic*: Ad iugulandam cupiditatem sufficere debet quod ait Philosophus. *Epist.* 16.

Congeratur in te) *Genuina lectio, quæ & Senecæ. At V.* Omnes diuitiæ Crœsi congregentur in te. *Laudo, quia nota est, quam M. legit in margine.*

Vt terram marmoribus) *Ita Seneca. Tria interim*: Et terram *&c.*

Ars vltrà luxuriæ) *Ly* vltrà *pro excessu est. Verùm Seneca non* vltrà, *sed* vlla luxuriæ, *legit.*

Viâ eunti) *M. ex Senecâ.* Duo viam eunti. *Ex ep.* 16.

Cęcam cupiditatem) *Hîc attende Lipsij notas.*

Parab. c. 30.] *M. & C.* cap. 56. *V. omittit.* Parabolas *scito esse* Prouerbia Salom.

Sangui-sugę] *Quæ non pleno, sed potiùs impragnato ventre vix contentæ sunt. Horat. vltimo versu de Arte Poët.*

Non missura cutem nisi plena cruoris hirudo.

Dumq; e sitim sedare) *Idem Metam.* 3. *Fab.* 6. *O insatiabilis cupiditas, cuius desiderium vadit in infinitum, vt ait Aristot.* 1. *Politic. Vnde apertè Seneca, Hercul. Oet.*

Cupit hic gazis implere famem,
Nec tamen omnis plaga gemmiferi
Sufficit Istri, nec tota sitim
Lydia vincit, nec quæ Zephyro
Subdita tellus, stupet aurato
Flumine clarum radiare Tagum:
Nec si totus seruiat Hebrus,
Ruraque diues cingat Hydaspes,

 Intra

Intraque suos currere fines
Spectet toto flumine Gangem.

CAPVT XXI.

V. *Nouum hic inchoat caput, persigitq; titulum* De Auaritiâ, *duobus capit. præcedens continuantibus.*

Auaritiam speciem) *Vide B. Aug. to. 8. in Ps.* 118. *Conc.* 11.

Eccli. cap. 10) *C.c.*34. Duo nihil.

Venalem habet) *Hæc C. & M. notant ad latus:* Diabolo in causa iusta si eget, & in causa iniusta etiamsi egeat.

Inuidiâ *Omittit V.*

Impiger extremos) *Horat. l.* 1. *ep.* 1. *Tale in Perum iaculatur epigramma Wandræus de quo in notis ad c.* 11.

Cui dat opes, dat opus fortuna, fatentur habentes:
Quærit opus per opus, quisquis opes per opes.
Ne per opes, vel opes, vel opus Pere quærito, nullus
Quæritur à sanâ mente labore labor.

Item Hieronymus) *Vidi eum in ep. ad Paulinum, quæ incipit:* Frater Ambrosius. *paullò ante finem.*

Quàm eo quod habet) *Idem post Quintil l.* 7.

Nihil esse sordidius) *iuuabit, reor, hic Horatium producere.* 1. *Sat.* 1.

At bona pars hominum decepta cupidine falsò
Nil satis est, inquit: quia tanti quantum habeas sis.
Quid facias illi? Iubeas miserum esse libenter
Quatenus id facit, vt quidam memoratur Athenis
Sordidus ac diues, populi contemnere voces
Sic solitus: Populus sibilat, at mihi plaudo
Ipse domi simul ac nummos complector in arcâ.

Vnde Iuuenalis) *In Iuuenali non vidi:* Vsque ad talum sordidus. *Fortè:* Vsque ad talum candidus.

Centucuplatas) *M. & C.* centuplatas.

Eas habeo & conspicio) *V.* Meas habeo *&c.*

Quod mihi conseruatur) *Solum V. Nam duo:* Vnde sine sollicitudine.

Appositionis custo.) *M.* appositus cust.

Eo viso pascam) *M.* Ex viso pascam.

Tibi collatæ sunt) *Non* collocatæ, *vt V.*

Si vis fœnerare) *Respicitur ad Illud Prou.* 19. Fœneratur Domino qui miseretur pauperis.

Quas dederis sola.) *Solum V.*

Ait c. 14.) *M.& C. 41. Verba præcedentia, scilicet:* Auaritię vitium sugillans, *V. vnicum habet.*

Viro cupido & tenaci) *Magna hîc varietas lectionis. C. & M. ita conueniunt:* Viro cupido & tenaci sine ratione per fas & nefas, si poteris rectè (*versus Hor. 1. epist. 1*) si non quocumque modo rem. Est ergo substantia. Homini liuido ad quid aurum?

Et non ideo) Ideo *abest in V. & M.*

Dauid: Thesaurizat) *Hoc, vsque,* Diuitias suas, *in textu omittit, C. cum M. Illud autem:* Et relinquent *&c. in latere est.*

Quid sibi inuidet) V*sque,* malitiæ ipsius, *inclusiuè, non legit V. & hôrum loco hæc habet:* Ecclesiasticus infrà: Et si bene fecerit, &c. *Ad hæc verba subnotandus est margo C. & M.* Præ auaritiâ non ferens ad vsus necessarios res suas expendere. *Glossa est ad Illud Eccli. 14.* Qui sibi inuidet, *&c.* *Eccli. 14.*

Arefaciens) Semper sitibundus *inquiunt nota C. & M.*

Item: Iuxta quendam) *Quoniam laboriosum est hîc ad inuicem conferre omnes sententias & verba præpostere composita, subnotabo verbotenus dissonantiam V. Itaque primò hoc omittit:* Item: Iuxta quendam, *& immediatè post illa verba* animam suam arefaciens, *sic habet:* Hoc autem potest. M. orare inimicus vt diu viuat, viuensque anxius appetitu ampliori & liuore seipsum excruciet & torqueat. Hoc idem vitium detestatur Apostolus in epist. ad Rom. cap.* 1. Repletos omni iniquitate, malitiâ, fornicatione, auaritiâ &c. de quibus dicit in fine eiusdem: Quoniam qui talia agunt digni sunt morte; non solùm qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. Glossa: Consentire est, tacere cùm possis arguere, vel errorem fouere. Ad Galatas c.* 5. *al. 5.* *Rom. 1 32.* *al. 10*

Manifesta sunt autem opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, luxuria, idolorum seruitus &c. qui talia agunt, Regnum Dei non consequentur. Idolorum seruitutem vocat vbique auaritiam. Ad Ephesios* 5. Fornicatio autem, aut omnis immunditia aut auaritia, nec nominetur in vobis. Et in eâdem infrà: Omnis fornicator, aut immundus, aut auarus (quod est idolorum seruitus) non habet hęreditatem in Regno Christi & Dei. Ad Coloss.* 3. Mortificate ergo membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & auaritiam, quæ est simulachrorum seruitus. Hieronymus ad * Heliodorum Monachum: Errat, qui iudicat illum idololatram, qui timore, vel coactione, vel aliâ causâ forsan idolo thurificat, & non potiùs illum qui diuitijs incumbit, qui Dominum nummum pro Deo adorat, qui creaturæ honorem exhibet pro Creatore. Vnde: *al. 21* *cap. 5.* *al. 8.* *al. Rusticum.* *Iuuenalis sat. 5.* *Horat. 1. ep. 6.*

O nummi, nummi vobis hunc præstat honorem.

Et alibi:

Et genus & mores Regina pecunia donat.

Vnde habes:

—— Ne me quærit, ſed, oportet habere.

Item Dominus in Euangelio, &c. *hic concordat cum aliis.*

Auguſtinus etiam] *Percurre lib. 4. de Bapt. contra Donatiſtas cap. 4. & expoſi* *Pſ. 96.*

Hieron. ad Heliodorum] *Reſtitui locum. Tria enim* ad Ruſticum. *ep. ad Heliod. ſic incipit:* Quanto amore. *V. in textu redolet quidem doctrinam B. Hieronymi hâc epiſtolâ, magis tamen Commentario in c. 5. ad Epheſios.*

Pariunt & fouent] *Ergo nequaquam* perimunt, *vt C.*

Diuitijs malè acquiſitis] *V.* Diuitijs mundanis. *Hæc habes in ep. B. Hieron. ad Euſtoch. de Cuſt.* Virg. c. 14.

1. Cor. 5.] C. cap. 35. *M.* 25.

Si quis frater nominatur] Per ſententiam, vel notam infamiæ, *aiunt margines C. & M. Sequitur ibi:* Sepulturæ, Corporis Chriſti & huiuſmodi, *nempe, non licet fieri participes, quod tacitè innuunt.*

Ergo vitandi] *V. hæc omittit, & eorum vice id habet:* Et per ſimile, non talibus impœnitentibus in exitu vitæ communem ſepulturam communicare, ſicut contigit de quodam vſurario apud S. Dionyſium (*Hoc exemplum in textu non habent C. & M. at bene ad latus, vnde reor à Scholaſticis pro notâ additum, interea cùm V. illud variet, ſic repeto*) apud quem laborantem in extremis, cùm veniſſet Sacerdos cum Euchariſtiâ, inuenit eum impotem, ita innuētem ei, quòd à familiari dæmone conſtringebatur per fauces, nec permittebatur reſtituere rapta, vel diuidere turpiter congregata, vel confiteri peccata, vel ſuſcipere Euchariſtiam: & ſic miſer de hâc vitâ miſerâ raptus eſt ad miſeriam interminabilem; ſed à quibuſdam Monachis clanculò ſepultus eſt. Quo comperto, extractum eſt fœtens cadauer de tumulo, & ad cautelam & terrorem aliorum publicè retractum in ſterquilinium. Quod videtur forſitan fieri de omnibus in fine impœnitentibus, vt de Militibus qui decimas fatentur ſe publicè retinere. Quomodò ergo dabitur eis Euchariſtia, vel communis in morte ſepultura? In eadem: Nolite errare: neque fornicarij, neque idolis ſeruientes, neque adulteri, neque ebrioſi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei poſſidebunt. In Euangelio Lucæ: Cauete ab omni auaritiâ, &c.

1. Cor. 5. *Ca. 12*

Ex his quæ poſſidet] Ex his, *reſtitui. Nam tria omittebant.*

Poſſeſſio enim eius] *V. hoc modo:* eſt aliqua poſſeſſio, gratiæ & gloriæ eſt amiſſio. *M. & C. ad latus ſic notant:* Ex poſſeſſione non eſt vita, ſed ſæpè amiſſio eius. *Poſt illud* eſt amiſſio, *addit V.* Illi autem (qui ſic theſaurizat & non eſt diues in Deum) dicitur à Domino: Stulte hâc nocte repetam animam tuam à te: quæ autem paraſti, cuius erunt? In Parabolis; Conturbat domum &c.

Luc. 12 *Prou. 15.*

Vir autem qui feſtinat] *Præcedentia habentur in V. ſed ordine præpoſtero: ſequentia*

quentia autem, vſque, Item Hieronymus, *abſunt.*

Eccleſiaſtæ 5.] *C. & M.* 12.

Auarus non implebitur] *C. & M. habent in latere ex Claudiano Poëtâ l. 1. in Ruffinum.*

——— Nimiumque elatus, auaro
Paſcitur intuitu.

Vel liberior ſit] *Horatius impreſſus:*

——— Quo liberior ſit auarus.

Non video] *Hæc verba mediatè tantùm carmen præcedens ſequuntur, quia aliud interponitur.*

Item Hieronymus] *Conſule Comment. in c.30. Prou.*

Inſatiabilis enim eſt) *Margo C. & M. poſt Claud. 1. in Ruffinum:*

Semper inops quicumque cupit: contentus honeſto
Fabricius paruo, ſpernebat munera Regum.

Subdo ex Horatio 2. Serm. Sat: 3.

——— Quid auarus?
Stultus & inſanus. Quid ſi quis non ſit auarus?
Continuò ſanus.

Quid ni & Coruum. Gallum non minus diſertè auarum deſcribentem in medium produxero? audi ipſum Eleg. 1.

Quid mihi diuitiæ, quarum ſi demeris vſum,
Quamuis largus opum, ſemper egenus ero.
Imò etiam pœna eſt partis incumbere rebus,
Quas cùm poſſideas, eſt violare nefas.
Non aliter ſitiens vicinas Tantalus vndas
Captat, & appoſitis abſtinet ora cibis.
Efficior cuſtos rerum magis ipſe mearum,
Conſeruans alijs quę periére mihi.

Et paullò poſt:

Quærere quę nequeo, ſemper retinere laboro,
Et retinens ſemper, nil tenuiſſe puto.

Item idem) *Horat. l. 1. ep. 2. Et ibid. 1 ait:*

Feruet auaritiâ, miſeraque cupidine pectus.

Item idem: Cùm) *Hic B. Hieronymum ſcias citari Comm. in c.30. Prou. & lib. 2. adu. Iouinianum c.15.*

Quid neruos) *V.* Quid nummos ſecuiſſe. *Hic verſus extra ordinem eſt. Vide Claudianum.*

Largitatem) *Abeſt à textu V.*

Comitatur auaritia) *Affirmat Seneca 4. de Beneficijs cap.* 27. Ne prodigum quidem auaritiâ liberamus. *Et B. Hier. in Reg. Monach. titulo de Paupertate ait:*

Et

Et poſtquàm hoc fuerint conſecuti (*nempe diuitias*) vides tradere ſe luxuriæ, & voluptatibus, & omni iniquitati: vt quod auaritia congregat, luxuria conſumat.

Poëta Claudianus) *De Bello Gildonico.*

Quomodò ergo ſunt contraria) *M. in marg. pro* contraria *habet* communia.

Item Genefis 31.) *V. aliter:* Item: ad deteſtationem auaritię valet, vt ait Hieronymus, hiſtoria illa quæ eſt in Geneſi de Iacob; quomodò aufugit à facie Laban cum vxoribus, & liberis, & rebus multis. Inter quas fuerat furata Rachel idola patris aurea & argentea. Quæ cùm pater, eos perſequens, quæreret: Rachel in fimo & ſub ſtramento Camelorum abſcondit, & fingens ſe pati menſtrua, deſuper ſedit, & ſic patri quęrenti Deos ſuos, non aſſurgens, cum deluſit. Poſtea Iacob & Laban confœderatis; Iacob ex præceptis Domini, iuſſit alienos Deos abijci, & idola Laban, ſcilicet aurea, cum omnibus phylacterijs abſcondit ſub terebintho. Per Laban mundus, per idola auaritia, per Rachel, quæ interpretatur ouis, molliter pœnitens, quæ ſub fimo abſcondit idola, id eſt, auaritiam, ſed non omnino relinquit, ſed ſuperſedit iuxta illud Horatij:

Geneſ. 35, 4. *Lib. 1. ep. 1.*

Et mihi res non me rebus ſubiungere conor.

Phil. 3. *Ioã. 14* *1. Cor. 9.* *Exod. 32.*

Iacob luctator, qui ſub terebintho odorifera cum phylacterijs & appendicijs, id eſt, ſub ligno crucis Dominicæ, auaritiam & eius appendicia abſcondit, iuxta Apoſtolum: Omnia reputaui vt ſtercora, vt Chriſtum lucrifacerem, & Crucifixum nudum nudus ſequerer.

Hoc idem Agatha, Agnes, quę munera ab amatoribus oblata pro Crucifixo reſpuebant. Hoc idem vitium deteſtatus eſt Dominus in Euangelio: Venit Princeps mundi huius, & in me non habet quicquam: quia nihil mundanum, nihil inter nos caducum appetijt. Item: Ioſeph vitium auaritiæ deteſtatus eſt: qui cùm per pallium ab Ægyptiacâ meretrice, id eſt, mundanâ concupiſcentiâ traheretur, donec rumperet laciniam, vel ſcinderet, exſpectare noluit; ſed pallio cum lacinijs relicto citiùs aufugit iuxta Apoſtolũ: Omnis qui in agone contendit, ab omnibus ſe abſtinet. Item: Adoleſcens, qui relictâ ſyndone nudus aufugit. Item Hieronymus: Ad ſugillandam auaritiam ſufficere debet hiſtoria, quæ eſt in Exodo de Vitulo conflatili & aureo, quem Moyſes combuſſit & contriuit, puluerem que in aquam diſperſit, & filijs Iſraël ad bibendum dedit, vt ſic * fine viliſſimi ſtercoris idololatriam deteſtarentur, per quã auaritia deſignatur. Item: Mouere nos debet exemplum Ethnici, quod ponit Hieronymus c. 12. q. 2. c. Gloria* Epiſcopi eſt pauperibus omnibus prouidere. De * Socrate, qui cùm Athenas tenderet ad philoſophandum, & * dediſcendum vitium auaritię magnum pondus auri proiecit, putans ſe non ſimul poſſe poſſidere diuitias & virtutes. Ad idẽ facit Diogenes, qui tam ſpe vacuus, quàm timoris expers, tutam, dolio contentus, tranſegit paupertatem. Cui, cùm vi-

** f. fimo.* ** al. Chriſti.* ** De Crate Thebano, nõ Socrate, vt habet S. Hier. ep. ad Paulinũ, de inſtit. Monachi.* ** al. diſcẽdum.*

diſſet

diffet lauantem olera, fertur dixisse Aristippus aulicus cuiusdam Principis: Si mihi credidisses, modò olera non lauares, sed in aulâ summi Principis maneres. Cui ille: Si mihi credidisses, in aulâ Principis adulator & palpo non esses. Hic etiam cùm vidisset quendam bibentem cum manu ad fontem, dixit: Nesciebam naturam dedisse mihi scyphum. Et mox paruulum scyphum, cum quo bibere solebat, ad lapidem confregit. *Hæc ex Vedastino codice m. s.*

Rachel fugiens] *Historiam hanc exponit B. Gregorius lib. 30. Moral. cap. 16, Si B. Hieronymus alicubi explicauerit non vidi, interea V. asseuerat. Cæsarius. Hist. suæ l. 4. c. 57. hæc transfert ad Religiosorum auaritiam.*

Cum immunditiam] *Duplex G. deprehendi in C. Reor esse* Gregorius: Cùm immunditiam &c. *In præcedenti notâ citaui locum.*

Supponere conor] *V. atque M.* Subiungere conor: *at Horatius, cuius versus est,* submittere. *Lib. 1. ep. 1. initio.*

Laciniam] *Nequaquam* Lasciuiam, *vt M. & C.*

Mundanæ voluptati] C. Voluntati.

Fimo immundissimorum] *M. & V.* fine *pro* fimo.

Item Hieronymus] *Post Laërtium, epist. ad Paulinum de Institut. Monachi, quæ incipit:* Bonus homo. *Eadem refert l. 2. aduersus Iouinin. c. 7. & ep. ad Iulianum:* Filius meus. *Præterea vide* 12. *q.* 2. Gloria Episcopi.

Sarcinati auro] *Textus B. Hieronymi,* Suffarcinati auro.

Diogenis in dolio] *De hoc idem to. 2. adu. Iouinianum l. 2. c. 9. margines C. & M. hæc subnotant:* Non sperauit fauorem alicuius, nullum mundanè timuit.

Cùm mundaret & lau.] M. Cùm commendaret & laudaret olera sua. *Non sonant secundùm scripta Valerij Max. l. 4. c. 3. in fine.*

Non lauares] *M. consequenter legit:* Non laudares.

Qui me notat] C. *in ora inferiori sic habet:* Qui me vocat, es Diogenes. *At in margine laterali ad caput sequens, reuocat hoc modo:* Qui me notat, id ste, Diogenes.

CAPVT XXII.

NOn tantùm exemplis) *Hoc caput aliter inchoat V. in medio deficit in locis Sacræ Scripturæ, sed abundat exemplis quorum vnum C. & M. in marginibus suis resarciunt. Describam modò ex V. quoadvsque cum alijs concordet, postmodum notas C. & M. hîc intermissas repetam.*

Itaque V. pro titulo legit: Contra acceptionem munerum: *Incipit:* Positis Ethnicorum exemplis, qui auaritiam detestantur, ponenda sunt maiorum veteris & noui Testamenti exempla, eandem supplodentium. Genesi: Gen.

Rex Sodomorum cùm offerret munera Abrahæ redeunti de victoriâ habitâ de hostibus, id est, quinque Regibus, qui patriam Loth deuastauerant, respondit: Leuo manum meam ad Deum excelsum possessorem cæli & terræ, quòd à filo subtegminis, vsque ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus, quę tua sunt, ne dicas: Ditaui Abrahā: dicebat enim ei Rex: Da mihi animas, cætera tolle tibi. Idem vitium damnauit B. Thomas Cantuariensis Archiepiscopus. Qui cùm Cancellariam dedisset cuidam, inhibuit ne imaginem venderet, nec etiam arcauum vel cultellum acciperet: ne in manubrio aurum vel argentum sub * prætextu quocumque misceretur. Nota autem quòd reprobi fiunt, qui munera accipiunt, quod patet per Ephron, cuius nomen mutatum est in signum spiritualis mutationis: quia pro agro suo ad sepeliendum Saram, sumpsit pecuniam ab Abraham licèt coactus. Nolebat enim gratis Abraham agrum accipere: & in hoc facto Abraham excusatur, Ephron accusatur. Sed nonne si fœneratorem vel simoniacum cogerem accipere*, cùm gratis Ecclesiam vel mutuum vellet mihi dare, magis illo, vel illo peccarem? Sic videtur Abraham magis peccasse Ephron: Abraham tamen excusatur à Sanctis; sed nomen Ephron mutatum est propter munus acceptum, & dictus est Ephrem. *Cætera habentur in aliis duobus, sed ordine præpostero. Redeo ad notas dilatas.*

Hæc desunt in C. & M. — * *al. protextu.* — *Genes. 23.* — * *f. ad. dedum* pecuniam.

Acceptionem numerum] *C.* acceptionem nummorum. *Non placet, quia determinat acceptionem, quæ de qualicumque dono, munere, & re pretio æstimabili intelligenda est.*

Rex Sodomorum] *In margine C. & M.* Gen. 22. *C. addit* in fine, *Hodie Genes.* 14.

Cætera tolle tibi] *Margines C. & M.* Omnia spolia præter homines. *Vide Glossam hoc loco.*

Exceptis his quæ] *Audi quod ibidem vidi*: Iuri & partibus suis renunciare potuit, non sociorum.

Item Gen. 23.] C. & M. Gen. 43.

Appendit pecuniam Abraham] *Ad hæc addo, quod in marginibus C. & M. deprehendi*: Sed nonne si simoniacum vel fœneratorem cogerem accipere pecuniam, cùm gratis Ecclesiam vel mutuum vellet mihi dare, magis illo vel illo peccarem? Sic videtur Abram magis peccasse quàm Ephron: Abram tamen excusatur à Sanctis: sed nomen Ephron mutatum est propter munus acceptum & dictum est Effrem: *melius* Ephrem.

Item Gen. 33.] *C. & M. in marg.* Gen. 58.

Quasi viderem vultum Dei] *Margines prædicti legunt hîc*: Quia valde eum timuit.

Mente deuotâ] *Iidem margines habent*: Ita & pro templo construendo.

Item Num. c. 16] *M. & C.* 41.

Dare

Dare tibi] *Textus Biblicus*, dabo tibi.

Balac præbens] C. *&* M. Balac præſens & offerens. *Reſtitui ex textu Biblico.*

Veruntamen pergens] *E regione ad marginem deprehendi in C. & M. quod ſubdo hîc:* Similes ſunt Balac, qui datis aliquibus muneribus, vt benedicant vel maledicant: quorum benedictio conuertitur in maledictionem, & vice versâ. *Sequitur alius margo ad proximè ſequentia*: Beneficium ſpirituale conferendo. *Item ad illud idem*: Dabo tibi conſilium, *lego quod habet Gloſſa hoc loco*: Etiam per mulieres puchras eis (*ſcilicet filijs Iſraël*) dando eas: *Vnde ſequitur immediatè Apocalypſis ſententia.*

In Apocalypſi] *M. & C. notant c.9. Hodie 2.*

1. Reg. 12.] *C. atque M. c.73.*

Loquimini de me] *Margines præfati inquiunt*: Me excuſando, ſi in aliquo deliqui vel commiſi.

Scilicet Saüle] *Hoc, ſolum M. legit.*

Et contemnam illud] *Inter lineas M.* Id eſt reddam.

Item exemplo Dauid 2. Reg.] *Hæc abſunt in C. vſque*: Item exemplo Dauid 3. Reg. 13.

Holocauſta gratuita] *Poſt hæc, M. proponit in margine dubium, illudq́; ſoluit. Sic ergo*: Quęritur, quare Ephron accuſatur de pretio, vendens locum ſepulturæ, & non Ornan (*Iebuſæus*) vendens locum vbi ædificetur domus Domino? Solutio: Quia Ephron vendidit ſepulturam, locum ſcilicet deputatum ſepulchris, vbi Adam & Eua ſepulti erant. *Gen. 23. 1. Paral. 21.*

Item exemplo Addo Prophetæ] *Reſtitui* Addo *pro* Dauid *ex M.*

Neque bibam aquam) *Genuina Sacræ Scripturæ lectio; quare, ſummè miror, cur C. omiſerit* aquam, *& cur M. virgulâ expunxerit & obelo trucidarit.*

2. Eſdræ 5.) *M. & C.* 2. Eſdrę 21. *M. in margine addit* Nehemias. *Rectè, Nam ille* concionem magnam aduerſum eos (*vt eius verbis vtar*) congregat, *ibidem.*

Item Act. Apoſt. 20.) *M.* c.48. *C.* vltimo. *In vltimo abuſus.*]

Epiſtola Iudę) *Duo* c.2.

2. Cor. 11.) *Duo* 2. Cor. 25.

Gratis Euangelizaui) *Margines duo*: Cùm ſtipendium poſſem accipere, quia dignus eſt operarius mercede ſuâ. *Luc. 10*

Gloriatio) *Duo* glorificatio, *ſed V. melius ſicq́;* gloriatio, *& addit*: non accipiendi, *quod etiam in contextum repoſui, qui Gloſſam redolet hoc loco.*

Occaſ. prædicandi eis) *Margines C. & M. tales exprimere videntur, hoc modo*: Propter curioſos, & alias cauſas.

Ezechielis c. 22.) *M. & C.* c.53.

Super auaritiam tuam) *Margines ſupradicti ſic exponunt*: Sacerdotum; Quaſi

vix credibile est mihi super tantam auaritiam vestram; ideo descendam & videbo, vtrum opere compleuerint.

Actuum Apost.20.) C. & M. 42.

Vsque ad canipulum) *Canipulus, quasi canicapulus, est ensis, pugio, vel culter, in capula ferens figuram capitis canini. Vnde Gallicè* Bracquemar, *nomen à canis specie obtinet. C. legebat.* Vsque ad clipulum *M.* clinipulum. *Talem cultellum dicimus Gallicè.* Caniuet. *Hoc vocabulo vtitur Cantip. l. 1. Apum c. 16. n. 2. & l. 2 cap. 29 n. 21.*

Eccli. 20. Exenia) *M. & C.* Eccli. 57.

Et quasi mutus) *iuuat hoc loco vidisse Glossam.*

Correptiones eorũ) C. correctiones. *Sed prior lectio cõuenit textui scripturæ.*

Obmutescunt) *Non penitus reijcio.* C. obmitescunt.

Item Isaias) C. *notat caput* 94 *M.* 93

Nota verbum excuss.) *Deficit V. vsque* Item Strabus.

Sed minima) *Margo M.* V. annulus & huiusmodi.

Est ranunculus) *Eadem videre est in Ecclesiastici ca. 20. ad illa verba :* Et quasi mutus.

Quòd si priùs viderint) *Ità B. Ambrosius Hexam. l. 6 c. 4. Vulgare est illud à similitudine deductum:* Lupus in fabulâ. *quando inopinatò superuenit tertius, ad stat q; duobus, de se, colloquentibus malè. Vnde statim illi obmutescunt, aut sermones in id, quod prima in buccam venit, conuertunt, vt hoc inuolucro tertium deludant, nolentes seipsos prodere detrahentes, aut malè de illo sentientes.*

Item Iob 15.) *M. & C.* 14. *Nec mirum, quia olim minor capitum Iobi numerus quàm hodie.*

Item 4. Reg. 5.) *M. & C. c.* 67. *Biblia nostra antiqua legunt* c. 24. *Et hoc caput continet tantùm quatuor lineas. Incipit:* Nunc igitur accepisti &c. *Finit inclusiuè:* Leprosus quasi nix.

Accipias benedictionem) *M. super* benedictionem *inter lineas addit*, scilicet munus. *C in margine:* Eius munus.

Viuit Dominus) Quasi necessitate compulsus est iurare, vt iuramento magis execraretur auaritiam. *Ita M. & C. in margine. V. in textu.*

Inuoluit caput lanâ) *Duo in margine :* Simulans se ægrotare. *Hæc de Demosthene desunt in V.*

Synanchen etenim) *Latini alijs nominibus hæc referunt, vocantq;, anginam* & argentanginam.

Illi autem argyranche, siue argentanginâ laborare dicuntur, qui pecuniâ muti redditi sunt, eaq; supprimunt, quæ ex Reipublicæ vsu esse nouerunt.

Exemplo Cyriaci) *Remitto Lectorem ad vitam* S. Marcelli *Papæ, quâ hoc exemplum continetur. Surius to. 1.*

Saporis Regis Persarum) *M. & C.* Saponis.

Nec matrona casta est) *Hæc sententia S. Hier. abest in V. cum sequentibus vsque ad*, item Hieronymus scribens. *Super hoc*: Casta: *dicunt margines*: Casta est quam nemo rogauit.

Signa sunt corrupt.) *Vide* 11. *q*. 3. Pauper. *&*: Qui Rector.

Item Ieremiæ c. 6.) *M. & C.* cap. 25.

A Propheta vsque) *C. in marg.* A planta pedis, *&c. Isaiæ* 1.

Item Exodi 23.) *Duo eadem*, 81.

De quodam Oratore) *Simile legitur in Gellio Noctium Attic. l.* 5. *c.* 10.

Diuiti matronę) C. Diuiti in commune.

Super ingratitudine) *Duo eadem in margine*: Leges Romanæ ingratos puniebant. *Patet ex Valerio. Max. l.* 5. *c.* 3.

Familiaritatem Principum) C. famam Principum.

Mendicandi, famiilaritatem) *Iterum C.* famam potentum acquirendi in margine.

CAPVT XXIII.

V. *Præfert alium titulum*: Contra multiplicem acceptionem munerum, maximè à spiritualibus iudicibus.

Causâ iniustâ acceptorum) *Ita C. Duo alia*: Pro nullâ causâ imminente acceptorum.

Periculosâ tamen) *M.* perniciosa tamen.

Citra stipendium) *C. legebat* circa, *sed correctum* contra. *Neutrum placet.*

Cùm aliquis digno prop.) *V.* Cùm alijs dignę proposuerit dare beneficium Ecclesiasticum, etiam magis crudelitas est, *&c.*

Etsi in pias causas) Quia bonus vsus non iustificat malè acquisita. 14. *q*. 5. Neque enim.

Grangiæ) *Gallicum est*, Granges. *Cæsarius dicit esse prædia, villas &c.*

Pro iustitiâ factâ) *Nota varietatem. Ego ex V. & C. desumpsi, quod in contextum reposui M.* Pro iustitiâ facta ac omissa, vel pro iniustitiâ faciendâ.

Hi non sunt Pastores) *V. & C. prosequuntur periodum*, qui non sunt Pastores *&c.*

Sed tonsores) *C. quondam legit*: sed tortores. *Pudeat similes, iam non Pastores, sed lupos.*

Excoriatores) *Dicebat magnus ille Tiberius Cæsar*: Boni Pastoris tondere est, sed non deglubere.

In primo libr. Reg. 25) M. 41.

Quasi vindicaturus in eum) *Non bene C.* iudicaturus.

Vade pacificè) C. Vade in pace.

Depilatores sunt) *In marginibus M. & C.* Non tondebis *&c. Deut. c.* 15.

Venales lenocinio) *In C. abest* venales. *Circa hæc noto margines indices ipsos contingentes*. Mediocribus esse iudicibus, non Dij, non homines, non conco. sicut nec diuitibus, quo moles rerum mediocriter bonos vel malos esse non finit. Perfecti ergo sint &:

Inter Socraticos notissima fossa cynædos.

Id est, auaritiæ, *inquit M. inter lineas*.

Ij scilicet qui, & quia) *Nolui omittere coniunctionem causalem*, & quia, *etiamsi M. & V. omiserint. Nam vim habet.*

Quotidianâ rapinâ] Panes quotidianos (*M. in marg.*) *supple deuorant.*

Vt simplices Christianos) *V.* cum quotidianâ rapinâ simplices Christianos absorbent.

Existentes *V. & C.* entes, vt suprà adhuc notaui.

Cum Aod] *Tria*, cum Aioth.

Præ auaritiâ *C.* pro auaritiâ.

Sed leua manus eius] *Hoc, vsque,* qui non habent, *deest, in V.*

Cum agnis à dextris] *C.* cum agnis dextris.

Zachariæ 5.) *M. & C.* 8. *Ab hinc, vsque,* Vnde Hieronymus: Iudex *&c. desunt in V.*

Misit massam plum.] Omnis auarus impius: Quasi diceret: aurum sitisti, aurum bibe. *Ita M. & C. pro notâ.*

Aurea nunc verè] *Ex Propertio l. 3. Eleg. 11. Subdo versum præcedentem:*

Aurum omnes victâ iam pietate colunt.

Venit honos] *Ne displiceat, si subsequentes versus ad propositum conducentes etiam ex eodem adiecero:*

——— Auro conciliatur amor.
Auro pulsa fides, auro venalia iura:
Aurum lex sequitur, mox sine lege pudor.

Item Arator] *Huius auctoritate vsus est venerabilis Beda in Acta Apost. ca. 4. 5. & alijs. C. pro* Arator, *legit* Aratus, *sed malè, quia diuersi sunt.*

Quo sistat auare] Iudex auarus, *aiunt ora C. & M.* similis est magistro puerorum minis (nimis *in C.*) intonanti quousque à pueris munusculum ei offeratur. Quod respiciens, demittit vocem, & suauiùs eis comminatur; qui licèt munus priùs verbotenus spernat, pòst tamen illud quasi inuitus accipit & remittit iram, pueris impunitis.

Custodis angelus] Vt idola Laban. *Duo marg. ex Gen. 31.*

Vnde Hieronymus] *Hæc sententia redolet eius expositionem in ca. 11. Prou. in hac autem exemplaria maximè variant. Nam C. & M. omittunt negationem non, in hoc:* Iudex non debet esse *&c.*

Minus iustè) scilicet iniustè, *ait M. interlineas.*

Vnde Salomon) *C. ad latus* Prou. 25. *M.* 35.

Et appendicijs) Appendicia iudicij sunt, supercilium graue, dilatio causæ, præstatio Aduocati, & huiusmodi. *Morgines C. & M.*

Item Deut. cap. 25. *Duo* cap. 36.

Augustinus dicit) *Gregorius autem ferè similia habet l. 9. Mor. c. 17. in medio. Vide præterea 1. q. 1.* Sunt nulli. *V. omittit* Augustinus *in textu.*

Misertus eius) *V. & M.* misericors eius.

Percutit cor) *C.* percutit pectus.

Oderunt eum) *Post hæc verba erat in V.* Item in Parabolis: Nec iudex iustus, iudex nec agnoscens. *Sed cùm non saperet hæc sententia eam ad notas reuocaui prout in marginibus C. & M. deprehenderam. Sic est:* Iudex iustus nec videns, nec agnoscens, *seu vt meliùs V. in orâ superiore:* Iudex non videns munus, nec agnoscens personam, iustus. *Rectè, vt sit iustitia cæca.*

Ieremiæ 48) *M. & C.* 57.

Gregorius: Pro) *Causâ breuitatis te remitto, Lector, ad l. 9. Moral. c. 17. vbi fusè munera discernuntur, sicut apud B. Hier. to. 7. in Ps. 25. ad illud:* Dextera eorum repleta est muneribus.

Ne possit cernere verum] *Ita Arist. 1. Rhetor.* Amor, odium, proprium commodum, sæpe faciunt iudicem non cognoscere verum.

Item Exo. 18.) *Duo* 33. *Hæc & sequentia, vsque :* Item in Sallustio Cato, *absunt in V.*

Multitudinem negotiorum) *Margines:* Vtilium etiam & honestorum. Quia Iuuenal. Sat. 6:

> Imponit finem sapiens & rebus honestis.

Viros nobiles) Nam diuitum terror ipse sibi exigit honorem, *inquit B. Benedictus Reg. c. 53. In marg. C. M. id vidi :* Deut. 2. Ibi enim hoc idem repetitur. *Notaui locum ad textum.*

Oleum additur camino) *Prouerbium est quo vtitur Horatius l. 2. Serm. Satyra 3. in fine. Significat autem malo fomentum & alimoniam suppeditare, quo magis ac magis augeatur. Vtitur eodem Hieronymus in ep. ad Eustochium.* Vinum, *inquit,* & adolescentia duplex incendium voluptatis. Quid oleum flammę adijcimus?

Et Decanos) Auaritia Prælatorum induxit, ne vnus Sacerdos modò paucis præsit, vt inter eos iudicet. *Ita margines duo.*

Audite illos) scilicet populum. *C. inter lineas textus.*

Distantia personarum) Acceptio. *Margines.*

Paruum audietis) *Iidem:* Pauperem. Sicut magnum : Diuitem.

Deut. cap. 16) *C.* 74. *M.* 72.

Immobiles) *Glossa interl. hoc habet. Sed quærunt margines :* Quare ergo firmarij, singulis annis amouendi, populo pręficiuntur propter auaritiam?

In omnibus portis) *Hoc est,* singulis, *vt M. inter lineas. Sed denuò quæstio:*

Quare

Quare ergo vnus duos Episcopatus, & iudicium duarum ciuitatum sibi vsurpat, vt ipse cæcus, ex auaritiâ absorbeat mare? *Tales moueantur exemplis mirabilibus Cæsarij l.2.c.28, 29.& alijs seq.*

Iusto iudicii) Diuinæ legis, *C.inter lineas,M. autem*, ordine legis.

Alteram partem decli) Scilicet prece vel pretio, amore priuato, vel odio, *C.ad latus. M.inter lineas.*

Excæcant oculos *M.ibid.* Vertunt auctoritatem. *Hoc ex B. Amb. in ep.2. ad Cor.c.8.sub initium. Ibi enim*: Vim auctoritatis inclinant.

Sapientum) Mundo, *scilicet*, non Deo. *C.in marg. M. inter lin.*

Verba iustorum] Priùs, *ait M. ibid.*

Exsequêris] *Biblia S.* Persequêris. *C.*exsequaris. *Ad illud margines*:nec prece, nec pretio, nec duriùs ęquo,nec remissiùs.

In Sallustio Cato] *eadem videbis apud Ciceron. de Oratore, & B. Anselmum, de Similit. Mundi. Hic enim*: Quatuor modis, iudicium peruertitur: Timore, cupiditate, odio, amore.

Tulliùs in Officiis] *Lib. 3.ante medium.*

Et non tribuere] *C.* & nondum tribuere, *addit M.* verè.

Hæc amicitię) *ita Cicero. C.Vel amicitiæ.*

Deponit enim personam) *Cicero*: Ponit *&c. V.* Deponit enim personam amici, & quia cùm personam iudicis induit.

Et vt exorandæ litis) *Cicero*: Perorandæ liti tempus. *C.sic habet, sed ordine peruerso*:Exorandæ litis quoad tempus, licèt per legem accommodet.

Nescio vos) *Hîc tacet V. vsque*: Item: Audite verbum hoc.

Item Amos] *Margines,c.19.*

In absynthium) *Latera*, in amaritudinem.

Et depopulantem vel) *Tria hæc omittit C.*

Super potentem affert) Extendit manum suam in retribuendo,& retribuet abundanter facient. sup.*Margines ex Ps.30.*

Perfectè abominati sunt) *Margines*: De tali dictum est:Cùm corriperet vitiosos satyram fecit non sermonem.

Hostes iusti & iniusti) *Nouellus quidam scripsit in C.* Hostes iniusti & iniusti.

In porta iudicium) *Subaudiunt margines* : Iustum. Non est enim iudicium nisi iustum. Si nobis iniqui saltem proximis simus æqui. Iustè iudicate filij hominum. *Hoc,* Iustè, *Glossa est interl.in c.9. Leuit.*

Quæ conterunt) *In Biblijs ad homines iniustos*: Qui conterunt.

Pignorati) *M.* pigneratis.

Item idem c. 3) *Duo* 12.

Idem c. 4) *ijdem* 15.

Vaccæ pingues) *Margines*: Effœminationem & lasciuiam exprimit eorum, per fœmininum genus.

Quæ

Quæ estis in monte) *C.* Quæ estis effœminatæ in monte Samariæ.

Samariæ) *M. inter lineas:* Id est superbiæ.

Officialibus vestris) *In Biblijs:* Dominis vestris.

Et bibemus) De prædâ pauperum ablatâ. *Margines.*

In Arnon) *C.* Vernon. *M.* Ernon. *C. & M. inter lineas :* Id est in exsilium.

Ex nunc deficit V. vsque: Item Amos.

Item idem c. 6) C.25.

Capita populorum) *C.* Philosophorum.

In Chalanne) *Duo* in Calagne.

Facinorosa) *C. Facinora.*

Apud idololatras) *Hoc noto in omnibus ferè m. SS. corrigendum vbi idolatras.*

Item Ioel cap. 3.) *Duo* 9.

In prostibulo) *In Biblijs:* In prostibulum.

Demollientes) *Glossa interl. est. V.* demulcentes.

Item Oseæ) *M.* 11 *hodie* 4.

Oblita legis) *Duo* obliti.

Oblata pro peccatis) *Glossa est interlinealis, quæ ad Sacerdotes maximè dirigitur.*

Item idem: Audite) *Duo tum in textu cùm margine,* c. 14.

Et domus Regis ausc.) Vt nullus excipiatur. *Margines.*

Et rhete expansum] *Seu* extensum *vt C.*

Super Thabor] Montem, *ait M. inter lineas.*

Item Amos] *Duo ad latus* c.32.

In nihili] *C.* Lętamini nihilo.

Qui dicitis] *C. & M.* Quid dicitis?

In fortitudine] *Margines C. & M.* In nobilitate generis & potentiâ.

Nobis cornua] *Iterum deficit V. vsque ad illud Michæa 6.* Nũquid iustificabo.

Item Oseę: Si fornic.] *M. & C. notant* c.13. *in marg.*

Item Malachiæ 1) *Duo* 2. *Breuitatis causâ Lectorem remitto ad Glossam super hæc loca S. Scripturæ.*

Nónne malum illud est] *C.* in me malum est.

Non est mihi voluntas] *M.* non est nisi voluntas in his.

Sed ego exsufflaui] *Aliter textus Biblicus Malach.* 1, 13.

Item idem c. 2.] *C.* c. 4. *M.* 3.

Et armum dextrum] *Fortè, vt habet Glossa,* id est, armum animalis dextrum.

Altare Domini lachrymis) Non pœnitentię, sed pecuniæ raptæ, lachrymis pauperum acquisitæ. *Ita margines duo.*

Item Michæę. 2.] *M.* 7. *C,* 6.

In luce matutinâ) *Id est*: Mane impletis, quod nocte in verbis tractasti, *Percurre Glossam interl. hoc loco.*

Contra Deum est manus) C. comparatio contraria, *sed inconcinnè, vnde melius M.* contraria operatio, *Deo scilicet; estq; id ex Gloßâ interlineali desumptum.*

Item idem: Nonne) C. *in textu & M. in margine.* c.7.

In aduersarium consurrexit) *Margines Duo*: Contra me surrexit cum aduersarijs meis, C. suis.

Tulistis laudem meam) Cùm iugiter per vos nomen meum blasphematur. *Margines collaterales ex Isaiâ c.52.*

Item c.3. Audite) *Duo* c.9. Audite, *vos scilicet* Episcopi, Sacerdotes, Diaconi, *inquiunt ijdem.*

Tollitis pelles eorum) Id est, exteriora, *inquit margo C. estq; Glossa interl. at M. inuerso ordine legit Glossam in textu (hoc est*, exteriora) *& textum inter lineas, videlicet*, pelles eorum. *Sequitur ibidem*: Et carnes eorum, *id est*, interiora, *C. ibidem.*

In medio ollæ) *Margines*: Sic miserabilem plebem affligunt in Ecclesia.

Item idem: Hęc dicit Dom.) *C. & M. c. 9. hodie 3.*

Sanctificant super eum) Auctoritate suâ, quia sancta affirmant & monent, *Ora collaterales C. & M.*

Item idem: Audite) *Duo notant* c.11. *hodie* 3.

Quia ædificatis) *Textus Biblicus*: Qui ędificatis.

In sanguinibus) *Margines addunt*: Peccati, & carnalis affectus.

In medio nostrûm?) Quasi diceret: Quia auctoritatem ligandi & soluendi, & Sacramenta conferendi habemus. *Ita margines.*

Item c.6. Audite) *Duo* c. 17.

Et quis approbabit) C. appellabit.

Adhuc ignis) *Inter lineas M.* Concupiscentiæ, & superbiæ.

Mensura minor) *Duo*, Vindicta Dei, *pro* mensura *&c.*

Item cap.7.) *Duo*, 18.

Rectus cum hominibus non est) Præ auaritia & libidine, *aiunt duo.*

In sanguine insidiantur) Vt fraudulenter, & cum peccato subditos sibi dare cogant. *Ita margines duo.*

Iudex in reddendo est) *Ijdem*: Mutuo se fauore, & obsequijs, & remissione defendunt: quia sicut ab alijs iudicari volunt, sic alios iudicant.

Amos cap.8.) *Tria* 32.

Malachias cap.2.) *Tria*, 4.

Ad Laodic. c. 1.) *V.3 C.4. hæc epistola, ait Bellarminus, inter apocrypsa rejicitur. De Script. Ecclesiasticis. Eam videre est l. 2. Bibliothecæ sanctæ Sixti Senensis in dictione* Paulus Apostolus, *& alibi.*

CAPVT XXIV.

FAscinulas, ostia.) *Tria* hostia,*vitiosè.*

Piscatores pecuniarum) Cæsores,imò nouacula bursarum pauperum. *C. ad latus.*

1. Reg.c.2.) C.cap.6. *Duo omittunt numerum.*

Officialium tria sunt gen.)*Tria in oris sic*: Officialis, confessor, quæstor, vel (*V. omittit* vel) tortor, præpositus.*Hoc verbum* tortor *vix scribere audebam, eo quòd malè & dissonè audiat apud Episcopi subditos, vnde hodie* promotor (*quod dulciùs sonat*) *dicitur. De Officialibus tam Ecclesiasticis quàm sæcularibus videatur quid dicat B. Aug.to.2.ep.* 54. *ad* Maced.*sub finem.*

Confessor) *Hic est Pœnitentiarius.*

Per fas, & nefas) *Hodie non sic, saltem in Belgio nostro.*

Præpositus ruralis) *Is est Decanus Christianitatis.*

Rara consultatio) C. Rarò consultatio. *Cùm tamen* (*sic enim margines duo*) In sanandis necessaria est morborum manifestatio, vt curentur. *Sic Hippocrates:* Non curatur morbus nisi cognitus.

Bursas pauperum) *Solum V. addit* pauperum.

Pecuniæ, rapinæ) *Ly* pecuniæ *abest in V.& M.*

Propriæ pecuniæ) *V.* propriæ substantiæ.

Vndecumque proficere) *C.in latere videbat legi* vnicuique *pro* vndecumque.

Cœpit se deuotare) M*aledicere scilicet per furorem,& Sanctis deuotionem auferre. Vnde Prou.*20. Ruina est homini deuotare Sanctos. *C.malè* denotare.

Super omnem peccatorem) *Tremulus hoc exemplùm in textu scribebàm, veritus ne quidam nebulones in Episcoporum Officiales nostri temporis retorqueant, cùm hæc omnia de malis ministris dicantur.* M. contra omnem peccatorem.

Occidit Rex Cyrus) *Restitui ex fine cap.*13. *Danièlis V. enim:* Rex Darius. *C. & M.* Rex Nabuchodonosor.

Augustinus: Crimen) *Considera locum & proderit, to.* 10. *In Appendice, Serm.*3. *in fine, de diuersis sermonibus.*

Item Hieronymus) *Nec ausus sum hîc auctorem abusus incusare.Dicam interim me nondum legisse hanc sententiam apud B.Hier.sed apud S.Aug.loco in notâ immediatè præcedenti citato,& apud Venerab.Bedam in c.*3.*Lucæ.*

Prædo grassetur) *Hîc tacet V. vsque:* Item, & quod execrabilius est.

Mercede suâ) *M.* cibo suo, *vt* Matt. 10.

Per vicarium) *Quid hoc in M.* Priuicarnium?

Anathema Ierichontinum) M. Anathemata Ierichontium.

In Iosue 6. capite, *Duo* 13. capite.

Propter Achan] *Non propter achor vt M. & C. Nam* Achor *nomen vallis est, Iosue* 7.

Est spirituale] *M.* est speciale. *Non sapit. Itaque, absolutionem vendere, cùm sit quid spirituale, simonia est: Sic & de administratione Sacramentorum dicendum vt patet ex* 1. *q.* 1. Nullus Episcopus. *Et*: Quidquid inuisibilis.

In pœnam pecuniariam] *Seu mulctam. M.*in pœnam peccati.

Quoad pœnæ illationem] *Est enim simonia exigere aliquid pro absolutione de excommunicatione, quasi pretium absolutionis, non tamen quasi pœnam aut mulctam pro culpâ. Ita censet B. Thomas* 2.2. *quæst.* 110. *a.* 2.3.

Communiæ alicui] *Hoc est communitati.*

Quæ hodie venalis propo.] Vsqueadeo hoc inoleuit malum, *ait B. Aug.* vt iam quasi ex consuetudine vendantur leges, corrumpantur iura, sententia ipsa venalis sit, & nulla iam causa possit esse sine causâ? *To.* 10. *Append. de diuersis Serm.* 3 *post medium. Hæc multis exemplis confirmat Cæsarius ferè auctoris nostri contemporaneus: Porrò Petrus Blesensis talia detestans inclamat*: Officium officialium est hodie iura confundere, transactiones rescindere, supprimere veritatem, quęstum sequi, æquitatem vendere *&c. Plura petis? Vide B. Bernardum Serm.* 6 *in Psalm.* Qui habitat, *vbi sic ait*: Ipsa quoque Ecclesiasticę dignitatis officia in turpem quæstum & tenebrarum negotium transiêre: nec in his salus animarum, sed luxus quæritur diuitiarum. Propter hoc tondentur, propter hoc frequentant Ecclesias, Missas celebrant, Psalmos decantant. Pro Episcopatibus, & Archidiaconatibus, & Abbatijs, impudenter hodie decertatur, vt Ecclesiarum redditus in superfluitatis & vanitatis vsus dissipentur. *Hæc ille de venalitate administrationis officiorum Ecclesiasticorum sui temporis.*

Metus Archidiaconi] *Profectò nisi præuiderem vitia prædecessorum hîc relata, posteris fore ad cautelam, silentio præterirem, quæ in oris marginalibus C. & M. deprehendi ad illud* Archidiaconi *nomen. Quæ? Audias*: Portantis (*Archidiaconi*) discordiam in Ecclesiâ, non pacem.

Iudicium aquæ] *Hodie nulli pro causâ pecuniariâ ad iudicium aquæ condemnantur, eò quòd suboriantur multi alij modi pecunias exigendi & extorquendi. Videtur autem ex sequentibus intelligi de iudicio proiectionis in aquam, quod pertinet ad purgationem vulgarem, quæ iure Canonico damnata est & prohibita, quia ibi tentatur Deus.* 2. *quæst.* 5. *cap.* Mennam. *Cap.* Consuluisti, *& cap.* Monomachiam. *Et in decretalibus titulo de purgat. vulgari Cap.* Dilecti filij, *quod est Honorij* 3.

Iudicium experiar] *Quædam hic omittit M. Ait ergo*: Sed iudicium experiar, & inuentus iustus, dabo pauperibus quinquaginta solidos (qui pro benedictione aquę exigerentur) in pastum. Irrisus est ab omnibus, simulque quæstor Palatij.

A Sacerdote quinque solidi] Quasi sub obtentu religionis puniendorum criminum, *aiunt margines duo*, cùm hoc fiat causâ loculorum emungendorum.

A cupiditate] *Hoc omittit M.*

Sacerdotum Baal] *Non* Balac, *vt C.*

Nullam subticebunt] *Hæc non legit M.*

Supersederint citationi] *M.* Supersi irritationi. *Abusus paruus est.*

Cùm hoc Ecclesia) *M. & C.* cùm hoc pro Ecclesiâ maiori parte *&c.* Pro *præpostere positum est.*

Estné tale iuramentum] Ego, *ait C. ad latus,* nec iurarem, nec iuramentum huiusmodi, si fecero, seruarem; sed irritarem, vtpotè indiscretum, & pacis inimicum, & contra Deum.

Ad hæc ostiola] *M. his omissis, ait:* Item: Quidam Canones *&c.*

In secundo vel in tertio] *Habetur hoc, extrà de Consang. & affin. c.* Non debet irreprehensibile. *Conc. Trid. Sess. 24. cap. 4 de Reform. Matrim. limitauit impedimentum affinitatis ex illicitâ copulâ ad primum & 2. gradum tantùm, statuens in alijs gradibus post eam contractum non dirimi.*

Pro libito nostro] *Mediantibus tamen illis pecunijs. Ergo ne sic dispensationes pecuniæ obediunt?*

Decretum biceps] *Vide* 30. *q.* 4 Qui spiritualem.

Item: hæc ostiola] *Hîc tacet V. vsque:* Hi sunt muscæ.

Sunt merguli *Glossa in c. 11. Leuit. inquit:* Mergulus auis est longi colli, cibum, aut prędam, ex profunditate terrę vel aquę trahens: nec imitãda est, *&c.*

Prohibetur in lege] *Leuit, 11. De accipitre audi margines 2.*

> Nisus & accipiter, quarum prædatio vita,
> In reliquum volucrum degere vulgus habet.

Nisus alio nomine dicitur Haliæetus vt Leuit. 11. Videatur Fabula. Nisi Regis 8, *Metam.*

In retia aliorum] *Nempe in bursas dominorum, quorum sunt officiales.*

Si seminauerimus) *M. variat sic:* Si seminauimus nos, scilicet, est seminatio causa nostræ messis: quasi hæc seminatio, illam messem exigit sibi debitam.

In ratione dati) *Ita M. & C. at V.* In ratione dati & accepti, cùm pax Ecclesiæ det spiritualia & accipiat temporalia?

Des spiritualia) *M.* Si dederis spiritualia debitè accipis temporalia. *Rectè Ergo perperam improbant quidã, imò etiam impiè reprehendunt R. P. Religiosos ordinum mendicantium, seu, vt magis placet, fructificantium, eò quòd à Paganis, hoc est rusticis, victum & alia vitæ necessaria percipiant, cùm illa, testor, iure promeriti sint: quia in sudore vultus sui, in nuditate, & frigore, & simili aëris intemperie verbum Dei disseminant, animarum salutem auidè sitientes.*

Ab incorreptis) *M.* incorrectis.

A malis accipitur) *V. Hîc addebat signum interrogationis, at ego postposui ad illud* calumniam?

Administrationis sibi) *V.* administrationis suæ debitæ.

Sequelę garçionum) *Garciones, pueri sunt aut famuli, aut, aliquando in malam partem, nebulunculi. Hoc vocabulo vtitur B. Bernardus in Apol. ad Guillelmum, similiter Cæsarius & Cantipratanus in l. Apum multis locis.*

A manibus vestris) *V.* à muneribus vestris. *C.* animabus vestris.

Quia tali debetur) *V.* Quia tale debetur pabulum. *C.* quasi tali debetur pabulum.

Sed vtinam Deus) *C. & M.* Sed vtinam aliquis.

Et deuorarent) *Non* & denominarent, *vt quondam legit C.*

Item: Prædicaturo) *Hîc vsque:* Item: Officiales, *M. & V. deficiunt.*

Vt detumescant) *Hoc omittit C. Nônne quadrat illud Horatij de Arte Poëta.*

Non missura cutem nisi plena cruoris hirudo?

Sibique sordes peccati) *C.* Sicque sordes, *&c.*

Iob cap. 31. *C. & M.* Iob 25. in fine. *Olim, vt suprà dixi, erat minor numerus capitum Iobi.*

CAPVT XXV.

IN *summario C. omittitur* Ecclesiasticorum. *In V. variat titulus, sic:* Quod sine quæstu & vanâ gloriâ conferenda sint & tractanda spiritualia, & contra horarios nummos, *sed de his in capite seq.*

Verum etiam) *Sana est lectio & liquida. Quare. M. vitiosè omittit hæc verba, eorumq; loco legit:* vt, in celebratione.

Quæstui Rempub.) *C.* quæsturam publicam. *Ad hæc suggero verba Sapientis Prou.* 29. Rex iustus erigit terram: vir auarus destruet eam. Peremptorium enim est in Principe, *ait Pet. Blesensis,* vel auram adorare munerum, vel fauorem quærere personarum. In quorum manibus, *ait Propheta,* iniquitates sunt & dextera eorum repleta est muneribus. Transibunt iniquitates in pœnam, & munera in dolorem. *Hæc ille.* (*Ps.* 25.)

Apollo Pythius) *Tria* Phitius. *Est autem* Pythius *Apollinis cognomen à Pythone serpente, vt quidam volunt, inditum.*

Sed etiam omnibus) *Super his verbis Ciceronis, margo C. cum V. adnotat hæc:* Sed & Ecclesiæ (*prædixisse nempe*) quæ hodie decidit à religione & sanctitate per opulentiam & auaritiam, maximè Prælatorum (*addit C.*) non tantùm ciborum, sed & munerum.

Nati sunt) *C.* natæ sunt.

Quasi, leua) *M. omittit* quasi.

Leua pro dexterâ) *V. & C.* Leua pro leuâ fiat, nunquam dextera pro leuâ.

Meliùs in textu, vt ex Glossa in hunc locum colligitur.

Quia, hoc, æterna) Hoc, *nempe nouum testam.* illud, *scilicet vetus temporalia promisit.*

Sandalia Apost.) *M.* Apostolicorum. *Quod sandalia sint calciamenta, patet ex c.* 20. *Isa. secundùm* 70.

Sub terrâ in vase) *V. & M.* In terrâ sub vase.

Et thuribulum) *Nouellus, stilo plumbeo, addit in V,* perforatur, *vt sic legatur:* Inuertuntur sandalia & thuribulum perforatur.

Causa propter quam) *Nota varietatem. M.* Causa propter quam *(hîc deest* quæ) debet esse solus Deus *&c. vt in textu. C.* Causa propter quam, quæ debet esse solus Deus, & causa sine quâ non possent fieri *(alia desunt)* Si spirituale sit ob temporale tantùm *&c. C, ad latus addit:* Aliàs facturus, *ad illud:* Sine quâ non possent fieri.

Sine quâ non fierent) *V. & M.* Sine quâ non fieret cùm possit.

Pallium meum breue est) *Sabaudi quod in textu Isaiæ habetur:* Vtrumque operire non potest. *Similiter in sequenti:* Stratum meum angustum est: Vtrumque recipere non potest.

August. Pro quæstu) *Ad Glossam in* 2. *Cor.* 2. *Lectorem remitto.*

Sed ex simplicitate) *Textus & Glossa interlinealis:* ex sinceritate.

Duo fines sunt) *M omittit* duo. *Hos autem fines duplices discerne ex B. Aug. to.* 8. *in Ps.* 118. *Concione* 12. *ante medium.*

Timor pœnæ) *C.* Timor pecuniæ & eris? *V.* Timor pœnæ ens, *hoc est, existens, seu continuò præsens. Et timor hic* à peccato excusat, *vt infrà habetur. Vnde Horatius:*

Oderunt peccare mali formidine pœnæ.

Et amor Dei) *Iterumque ex eodem:*

Oderunt peccare boni virtutis amore.

Scilicet oculus dexter) *C. hîc mancum est. Sic autem:* Et amor Dei, scilicet oculus dexteræ ad diligendum Deum. Vbi est ergo, *&c. Reliqua desunt.*

Hi sunt fines) *C.* funes.

Loco pignoris) *M. tenuissimis characteribus ait,* pigneris, *sed hîc synomina sunt; etsi quidam velit:*

Pignora natorum dicuntur, pignera rerum.

Alterutram molam) *Quoniam longum foret hîc multorum expositiones recensere, Lectori suggero Glossam in hunc locum, & B. Gregor. to.* 1. *Moral.* 23. *cap.* 11. *initio.*

Sed maximè) *V. caret* Sed.

Cùm ergo prima non sit) Prima, *scilicet mola timoris. C.* Cùm ergo prima sit meritoria. *Malè contradicit.*

Sine secundâ) *Amoris Dei nempe. Ergo vnà timendus est vt Dominus; & amandus, seu honorandus, vt Pater.*

Mola concupiſcentię) *Vel*, cupiditatis, *vt habet V.*

Vel quarta vanæ gloriæ] Vanæ *omittunt M. & C. vitiosè. Nam omnis gloria, maximè popularis aura, vana eſt, imò vanitas ipſa. Secus autem de gloriâ, teſtimonio conſcientiæ ſerenatæ, de quâ* 2. *Cor.*1.

Vt nec tertia) *M.* Vt hęc tertia. *Inſipidè.*

Mens diuiſa non) Attende tibi ipſi, *ait B. Ephræm de Virgin. ſub finem*, nequando in oratione huc illucque mens tua euagetur. *Et infrà*: Cogitationes ac ſollicitudines quaſcumque rerum terrenarum, circumquaque ex corde tuo abſcinde. *&c.*

Amram vir de domo) *Seu* Ammiramis, *vt Ioſephus, ex vxore ſuâ* Iochabed, *idem* Iochobel, *genuit Aaron & Moyſen. l.*2. *Antiq. c.*9.

Ora benè operãdo) *C. ad latus hæc habet*: Oſanna in excelſis, non pro infimis.

Cùm duplex legatur) *M.* Cùm duplex legatur inuitatorium, ponitur & claſſicum tertium in Eccleſiâ, efficaciùs cæteris inuenimus denarium. *V. quoque*: Denarium. *Per* claſſicum *intellige pulſum, quo ad horas Clerici conuocantur. Id colligo ex cap. ſequenti. Per Pſalmum autem*: Venite exultemus Domino 94.

Tertium in Eccleſ. efficacius) *Quod nempe magis inuitat clericos mercenarios.*

Auguſt. non propter) *Solum C.* Auguſtinus.

Sine omni corruptione) *Gloſſa eſt tum interl. cùm ordinaria.*

Crux & martyrium) Crux & maximè illud *&c. C.*

Ideo noluit Dominus) *C. perperam*, Voluit. *Nam infrà contradicit his verbis*: Inſtinctu amotionis pœnę.

Amoueri pœnam) *V.* id eſt mortalitatem noſtram.

Capvt XXVI.

Titulus hîc præfixus, ex M. deſumptus eſt. Nam V. & C. caput præcedens non diuidunt, in orâ tamen collaterali C. lego*: Contra denarios horarios.

Allectoria in ſpir.) Scilicet, *ait V.* denarios horarios pro horologio, vt fiant *&c. Ad hæc in margine dicit*: Miſſa conſtituta, quæ aliàs non conſtituitur, niſi vt per oblationes ad illam factas ſuſtententur pauperes, ſimoniam parit.

Meliùs quàm loquentem) *M. & V.* meliuſque loquentem.

Sanguinem Chriſti] *V.* Sanguine Chriſti. *Malè.*

Quoniam in ſæculum) *Pſalmus hic eſt* 135. *etſi in eo non* in ſæculum, *ſed* in æternum *legamus. Ait enim B. Auguſt. Græcam literam poſſe interpretari tam* in æternum *quàm* in ſæculum. *Sic autem legitur*: εἰς τὸν αἰῶνα. *Vide to.* 8, *expoſitionem Pſ.* 135. *initio.*

Mercenarius enim) *Ita B. Aug. to.* 9. *tr.* 46. *in Euang. Ioannis.*

In aleâ ludentium] *Audite Clerici B.Basilium alearum ludum describentem:* Si vos, *inquit*, dimisero, sunt qui protinus ad tesseras aleasque sese conferent. Iuramenta sunt illic, contentionesque pergraues, ac auaritiæ partus. Spiritus malignus adsistit, furorem punctis ac ossibus illis ludentium insaniamque accendens: *&c. Hexam. Homil.* 8. *sub finem. Clericis suis ludum insignem olim exstruxit Wiboldus Cameracensis & Atrebatensis Episcopus, quem Baldericus in Chronico Camerac. & Atrebat. lib.* 1. *c.* 88. *fusè describit. Exstat apud nos ille spiritualis ludus, seu tabella laboriosè distincta & delineata, quâ nostri, vt apparet, inter se colluserunt.*

Nummos vespertinos] *V.* nummos horarios vesperis decantandis *&c.*

Et priùs in Ecclesia] *V.* Et post eas (*scilicet vesperas*) eos in Ecclesia distribuendos esse. *Placet vtique.*

Distribuendos esse] *Margo C. cum V.* Sæpe tamen priùs residentium (*V.* sedentium) quousque pulsaretur extremum classicum, *hoc est, vltimus pulsus.*

Item: exemplum Prælati] *Supple*, valet ad detestandum, *vt suprà. C.* exemplum Prælati præbentis, petentis in Ecclesiâ *&c.*

In sericis] *Variato, scilicet, antipendio altaris, festo, colore, conuenienti.*

Ploratorum & ploratricum] *Vti legitur de Præficâ muliere ad planctum mortuorum conductâ. Sic Horatius de arte Poët.*

> Vt qui conducti plorant in funere, dicunt
> Et faciunt propè plura dolentibus ex animo sic:
> Derisor verò plus laudatore mouetur.

Solent enim gentiles nænias & cantica lugubria canere in morte defunctorum & alios ad plorandum inducere. Idem etiam apud Iudæos, vt patet ex Euangeliis, moris erat facere, vti Matth. 9. *Ibi leguntur adfuisse tibicines cùm Iairi Principis puella obiisset.*

O nummi, nummi] *Hunc Iuuen. versum sat.* 5. *omittit M.*

Qui idololatræ sunt] *Id probat B. Hieron. in cap.* 5. *Ephes. his verbis:* Quia sculpturam ipsius nummi colit, & idola in eis cælata veneratur. Vt voracium Deus venter est, ita cupidorum quoque iustissimè pecunia dici potest, maximè cùm in alio loco Apostolus cupiditatem idololatriam vocet. *Pro* idololatrę *antiquitùs scribebant* idolatræ.

1. Thess. c. 5] *V. & C.* 2. Thess. *addit quoque C. c.* 9.

Ab omni specie] *C. in latere, ex Ouidio Heroidum ep.* 16.

> Est virtus placitis abstinuisse bonis.

Quia scandalizat] *V. & C.* Quia scandalizant proximum per sinistram, alliciens (allicere *C.*) quempiam per dexteram. *B. Augustinus Libro de Ouibus:* Curemus, *inquit*, nil facere, quòd veniat in malam suspicionem infirmo fratri.

Turpis autem species] Nunquid excussio loculorum, sicut repletio illorum, parit simoniam? *Ita C. in margine.*

Horæ nummariæ] *V.* Horæ nonæ S.Mariæ.

Repaguloque] *Repagulum est vectis ostio aduersus vim oppositus. Gallicè:* Barriere, *ou* Barre.

Et tanquam vetulæ] *M. hoc omisso ait:* Cucurrerunt Clerici tanquam ad solemnitatem. Quidam se *&c. C. autem:* Tanquam ad sollemnitatem vetulæ ad votum. *V. verò, meâ sententiâ, meliùs:* Et tanquam vetulæ ad vnctum. *Prouerbium enim est Gallicum:* Courir à l'oinct, *ou,* au gras boutiñ, *quo taxantur Clerici, qui lucri causâ tantùm currunt ad templum, & morati in choro per modicum tempus (sufficiens tamen, vt loquuntur, percipiendis distributionibus) statim recedunt. Vnde Poëta:*

Pinguis amore lucri lambunt candelabra cati.

Sic de Aduocatis aliisq; similibus dicitur: Engraisser les mains.

Tangi notaretur] C. videretur.

Quidam præbendarius] *C. & M.* præbendatus.

Oliuerio currente] *V.* Oliuero. *C. malè* obliuiorio.

Murmurauit & doluit] Quod non luderent aleâ & huiusmodi, *aiunt duo margines.*

Eò quòd assidui] *C.* Eò quòd assi interessent, *fortè voluit* assidui.

Nobilis Ecclesiæ] *Alludit auctor ad illud Ouidij de Ponto, l. 2. Elegiâ 3.*

Illud amicitiæ sanctum & venerabile nomen *&c.*

CAPVT XXVII.

V. *Titulum capitis sequentis hîc anticipat:* De Venalitate *&c.*

Et damnabilis] Simoniæ hæresis contagiũ, *inquit Hugo l. 2. de Sacramentis parte* 10. iam olim in Balaam pullulauit, qui diuinationis pretio proposito, ad maledicendum populum Dei perrexit: dehinc huius duo leguntur auctores emersisse; alter sub propheticâ, alter sub apostolicâ doctrinâ, Primus Giezi Magister esse vendentium, deinde Simon videtur emptor. Horum autem sectatores, sicut non sunt in errore diuersi, ita nec in damnatione diuisi.

Totus enim Christus] *V. omissâ interrogatione, sic legit:* Præcipuè in Eucharistiâ, vbi totus Christus *&c.*

Gratiæ distribuantur] *V. pro* gratiæ *habet* Ecclesiæ.

Quam tamen exuere] *Hæc parenthesi inclusa, V. & M. intermittunt.*

Altaria Dei sic vocat] *Plura hâc de re videri possunt in Comm. B. Hieron. in c. 21. Matthæi.*

Non dantes, nihilque] *C.* Non dantes vbique, nihilque offerentes.

Augustinus: Domus] *In C. & V. abest* Augustinus.

Nemo in oratorio] *Eadem habemus in Regula S. Patris nostri Benedicti c. 52.*

In hoc dans omnibus] Cuiuslibet sexus & conditionis. *C. in orâ.*

Bis legitur eijecisse] Solus Ioannes, *inquit idem ibidem*, loquitur de primâ, *eiectione scilicet, alij de vltimâ, Matt.* 21. *Cap.* 2.

Venalitatis columbæ] *Per columbam, scias Spiritum Sanctum figurari, vt docet B. Aug. to* 9. *tr.* 10. *in Euang. Ioan. ante medium.*

Proximorum alia] *C. inter lineas, pro* alia, *suggerebat corrigendum*. similia.

Non accusemus non propalemus] *C.* Non accusemus vt propalemus.

Sic paratiores] *Hæc apud B. Hier. in c.* 21. *Matt.*

Facilitatem] *C.* Facultatem accipiendi.

Quàm quasi cęci] *M.* Quàm quod cęci ipsum Dominum patiuntur.

Quidam missam] *Refero quæ in oris inferioribus legunt V. & C.* Contra venalitatem & pluralitatem missarum, contra pluralitatem facierũ vnius Missæ, & contra nouitatem earum. *De his infrà suo loco. Aliud præterea visitur in eadem orâ V.* Impunitas contumaciæ Mater, negligentiæ filia, radix peccati, nutrix adulterij & incestus, mortis æternæ præambula, præparatrix inferni.

In die integrè duplifaciant.] *Hoc est duas Missas integras vno die celebrare, seu, vt vulgò, binare. C. sic legit*: In die integro duplifacientem, *non addit*, & duplicent. *M.* In die integrè duplifacient.

Et timore] *C.* Pro pudore & terrore.

Vnam duplifaciant] Non audentes, *ait C.* duas integrare, vt duplicitatem trifacientes & multifacientes, id est multarum facierum celebrarent. *Non sapit Meliùs M.* Non audentes *&c.* vnam duplifacient, triplifacient & multiplifacient, id est *&c. vt in textu.*

Et primum introitum] *Triplicem textum quidam suâ notâ, in margine C. additâ, voluit corrigere, hoc modo:* Ad primum officium non offeratur *&c.*

Cantantibus fabulas] *Addebat C.* Cantatoribus vel cantantibus *&c.*

De Landrico] *M.* Landerico.

Narciso] *Fortè* Narcisso.

Oblatio quæ ad hoc] *Nempe, sit causa, vt præfertur. M. & C.* Constat quòd oblatio ad hoc offertur, *omittit*, quæ.

Radici, id est, cupid.] *M.* Rabiei (*Deus bone quid simonia!*) & cupiditati simoniacæ.

Sed Domini] *Hæc verba adsunt in C. Quod Domini & non mũdi gloriam quærat Sacerdos, probant margines C. M.* Augustinus: Hoc significatur pluribus extensionibus brachiorum Sacerdotum in Missa. *Consule B. August. tom.* 8. *in Ps.* 62.

Leuabo ad alium] *V.* Ad aliud. *C. videtur hîc peccare dispunctione incongruâ. Nam interrogationem ibi ponit,* Quàm ad te? *& prosequitur*: Pretium mundi quomodò *&c.*

Quasi coadunatis] *C.* coadunantibus. *V.* coadiuuantibus.

Immò cum meo] *V. & C.* cum miniſtro altaris & meo, *ſcilicet, ſimoniaco, qui pro nummo tantùm miniſtrabit, ſicut & ego pro eodem tantùm celebro.*

Cupiditas dominatur] *C. non interrumpit periodum diſpunctione, ſed eam continuat ſic:* Pro pretio conficiam cupiditate prædominans *V. ſimiliter paucis demptis:* Pro pretio conficiam, quod tamen impretiabile eſt.

Minus ſed magis] *M. & C.* non ideo minus ſimoniaca *&c.*

Filia mea] *M.* Filia mei. *Hic continuat auctor verba Simonis Magi in ſcenam producti.*

Irrumpet] *M.* irrepet. *V.* irrepit. *Eligito, placent.*

Proponens venalia] *V.* componens venalia.

Ex oblatis illis] Cupidè acquiſitis, ſicque turpiter, *aiunt margines duo.*

Eriguntur altaria] *Quod nec Deo placet, quia bonus vſus non iuſtificat malè & turpiter acquiſita.* 14 *q.* 5. Neque enim.

Cùm familia etiam] *V.* Cùm famuli *&c. Omiſſa ſunt hæc in M. vſque* vendidit *incluſiuè. Sic enim.* Quem purum hominem credebat, vendidit.

Ille pœnitens] Pœnitentiâ (*non verâ*) ductus: *Matt.* 27.

Licèt non verè] Licet non rectè. *M.*

In Eccleſia autem] *C.* in Eccleſiâ. *Sicq́ aliam inchoat periodum.* Inter nos autem *&c. Malè.*

Turpiter acquiſita] *V. & M.* Turpiter acquiſitos, nempe argenteos. *Sed præ aliis placuit C. quia ad omnia* acquiſita *pretio æſtimabilia.*

Ex turpiùs oblatis] *V.* ex turpiter oblatis.

Conſtruuntur Eccleſiæ] Vt ædificetur Sion ex ſanguine, *aiunt margines duo, ex Mich.* 3.

CAPVT XXVIII.

V. *Præcedens caput proſequitur.*

Sufficiens fuit hoſtia] *Ex B. Ioanne Chryſoſtom. hom.* 17. *in ep. ad Hebræos. Idem habetur cap.* 1. *hom* 4. *lib.* 2. *Viduæ Sareptanæ à nobis in lucem primùm emiſſæ ſuperioribus annis.*

Semel in die] *His caret M. Ita:* Paſſum ſemel repræſentare immol.

Rurſum ſunt crucif.] *Abundè dictum eſt eodem Viduæ Sarept. l.* 2. *hom.* 5. *c.* 1.

Item Auguſtinus] *Verba eius hîc nonnihil immutata ſunt. Vide locum to.* 3. *de Eccleſ. Dogm. c.* 53. *Præterea B. Chryſoſtomum loco ſuprà citato hoc capite.*

Si ergo Auguſtinus] *M.* Si iuxta Auguſtinum vnam ſuſpicionem in die vix *&c. fallitur.*]

Nimis in die] *C. & M.* Minus in die iterare.

Tum propter myſterium] *Non,* miniſterium *vt C. Myſterium tale eſt, vt refert margo C.* Miſſa prima Prophetas, ſecunda Patres viciniores gratiæ, tertia apo-

apostolicam doctrinam *significat. Thelesphorus* 9. *Papa tres missas has instituit, de quibus, si plura desideras, videto Guill. Durandum Ration. diuin. Offic. li. 6. de officio Nat. Domini.*

Rurali Sacerdoti] *Pastori rusticorum, & Christianitatis Decano.*

Maior autem Pręlatus] *Episcopus, aut Decanus.*

Sed vilescit] *Nam, aiunt margines C. & M.* Assiduitas vilitatem & securitatem parit, deuotionem & reuerentiam tollit.

Quia rarus] *Quod enim rarum carum, seu, vt ait B. Hier.* Ardentiùs appetitur quicquid rarius est. *Epist. aduersus Vigilantium post medium.*

Quia rara] *Non,* quia chara, *vt M.*

Cum incenso in Sancta] *Solum V. addebat:* Propter Sancta legalia veneranda.

Lactucis agrestibus] *Audiam hîc B. Greg. in medio hom. 22. in Euang. loquentem:* Carnes agni cum lactucis agrestibus sunt edendæ, vt cùm corpus Redẽtoris accipimus, nos pro peccatis nostris in fletibus affligamus; quatenus ipsa amaritudo pœnitentię, abstergat à mentis stomacho perucisæ humorem vitę.

Ordo Carthusiensium] *Duo* ordo Cisterciẽsium. *Viros probatos super hac re consului, nec eorum quispiam de suo ordine tale quid inaudiuit.*

Hic etiam oblatorum] *M.* In holocaustum hoc, etiam oblatorium Deo. *Sapit vtique suo sensu. Sed quî fit vt Sacerdos (heu me primùm) ita confidenter audet accedere, non modò ad bis celebrandum, sed semel duntaxat quotidie: cùm B. Hieronymus, pœnitentię exemplar, non nisi cum maximâ & timoratâ reuerentiâ Ecclesias Martyrum intrârit, non Missæ celebrandæ, sed deuotæ venerationis gratiâ?* Ego, *inquit ille,* confiteor timorem meum ne forsitan de superstitione descendat. Quando iratus fuero, & aliquid mali in meo animo cogitauero, & me nocturnum phantasma deluserit, Basilicas Martyrum intrare non audeo: ita totus, & corpore, & animo pertremisco. *Epist. aduersus Vigilantium, quæ incipit:* Multa in orbe monstra.

Peccator Sacerdos] *C. addit,* Sacerdos, *& rectè: nam ad eum sermo est.*

In sexta feria] *Hîc docentur Clerici non numerare hebdomadæ dies ex nomine Planetarum aut Deorum gentilium, vt sæculares solent, nempe: Lunæ, Martis &c. sed iuxta S. Matris Ecclesiæ ritum per vocabulum feriæ secundæ,* 3. 4. *& sic de cæteris.*

Vno die quasi] *V.* quasi requie. *M.* vno scilicet die interposito.

Si tunc vnica esca] *C. & M.* Sed tunc vnica esca spiritualis non spiritualiter *&c. Malè.*

Condimenta introitus] *Sæpiùs iterando secundùm soluentis & offerentis voluntatem. Hæc,* Introitus *&c. vsque:* Item: Quidam, *leguntur in margine C. at V. & M. in textu habent.*

Quidam malè interp.] *C.* Item: Tales malè *&c.*

Marcus peculiarem] *Etsi tria exemplaria sic legant, dicam tamen quod censeo. Itaque loco* Marcus, *legi debet* Symmachus. *Is enim, B. Hieronymo teste, vertit,* Panem peculiarem. *Praeterea in Euangelio Marci non habetur oratio Dominica,* Pater noster, *Pluribus dicendis supersedeo, notas, & suasu auctoris (in fine capitis 9.) abbreuiaturus, interea poterit Lector recurrere ad Comment. B. Hieron. in cap. 6. Matthaei.*

Quem non supersubstantialem] *V. & C.* Quem non substantialem.

Quantum in se est] *M.* quantum in ipsis est. *Perinde est.*

CAPVT XXIX.

FAlsitas angulos quęrit] Veritas angulos non amat, nec quęrit susurrones, *inquit B. Hieronymus epist. ad Rusticum, quae incipit.* Nihil Christiano fœlicius.

Dum vitant stulti] *Horatij versus Serm. l. 1. Sat. 2. M. sic:* & dum vitant studia vitiorum in contraria currunt.

Cupiditati suæ] *C.* cupiditatis.

In monstrum incidunt] *C.* in monstrum monstruosè inciderunt Missas bifacientes *&c. Verborum transpositio est.*

Ianum bicipitem] *De quo Ouidius 2. Fastorum:*

Iane biceps, anni tacitè labentis origo.

Hydram septicipitem] *Seu, vt V. & C.* septem capitum.

Mantuanus:

Bellaque in atroces iras septemplicis Hydræ.

Briareum centimanum] *Virg. 6. Æneidos:*

Et centum geminus Briareus, & bellua Lernæ.

Horatius 2. Carm. Ode 17.

Nec si resurgat centimanus Gygas.

Geryonem] *6. Æneidos:*

Gorgones Harpyiæque & forma tricorporis vmbræ.

Ibidem 8.

Tergemini nece Geryonis, spolijsque superbus.

De his & similibus B. Hier. epist. aduersus Vigilantium, quae incipit: Multa in orbe monstra.

Missam bicipitem] Bifariam, vel bifaciatam, multifariam, *addit C. Hoc est, multiplicis faciei & formae.*

Obuiant mysterio] *Non* ministerio, *vt C.*

Quia exprimi] *C.* exprimunt. *M.* Quia officium exprimit *&c. Margo ad haec:* Ordinem (*exprimit*) & gemitus Prophetarum desiderantium aduentum Christi. *C. & V.*

Septies

Septies vel pluries] *Hoc verbo* septies *caret* C.

Mysteriumque] *iterum* C. Ministerium.

Vtri introituum] *Non* vtrique *vt* M.

Ab vtro illorum] vtroque M. *&* V. *hîc restitui interrogationis signum.*

Si à secando] *introitu scilicet.*

Vel tricenali] *Seu* tricenario, *vt* V. *Tricenale missarum, quod à die mortis, fidelium, vsque ad triginta dies continuos durat, videtur originem accepisse à B. Gregorio Papâ, prout ex eius vitâ colligere est. Surius To.2.*

Missam Cathecumenorum] *Quidam missam quadrifariam patiuntur. Primò: ab initio vsque ad offertorium, & Cathecumenorum missa dicitur. 2. Ab offertorio ad consecrationem vsque, à Græcis* ἀναφορὰ, *à Latinis canon minor vocatur. 3. A consecratione vsque ad communionem, diciturq́; canon maior. 4. A communione ad finem. Plura si cupis, consule Controu. Bellarm. to. 2 de Missâ cap. 16. Ideo autem Cathecumenorum missa olim nuncupabatur, quia talibus vsque ad Offertorium licebat interesse.* Dominicus Soto in 4. sent. dist. 13 q. 2. a. 4.

Videtur, quia] *V. omittit* videtur.

Nondum hostia esse] *Hoc est, nondum consecrationem factam.*

Obuiant institutioni] Excepto die Nat. Dominicæ (nisi causa necessitatis suadeat) sufficit Sacerdoti semel in die vnam missam solummodò celebrare. *Extra de Celebrat. Miss. c.* Consuluisti. *Item de Consec. dist.* 1. Sufficit. *Alexander* 2.

Bifaciarentur missę] *Hoc est, fierent duplicis faciei introitus &c.*

Vnus & alius] *Nempe*, introitus. C. Vnus & alius casus pro libito *&c.*

Vtiliter approbato] *V.* vniuersaliter approbato.

Dextrum & sibi] Dextrum *abest in M.*

Ad Gentes] C. Gentiles *ibique margo:* Quia indignos vos fecistis & repulistis verbum Dei, ecce conuertimur ad Gentes. *Verba B. Pauli & Barnabæ ad Iudæos. Act. 13. Nam Iudæis, qui domus Israël oues erant perditæ, potiùs erat prædicandum. Vnde Saluator:* In viam Gentium ne abieritis, sed potiùs ite ad oues quæ perierunt domus Israël. *Matt. 10. Cùm autem viderent Iudæos verbum Dei paruipendere, ad Gentes, ne otiosi essent, conuertebantur.*

Quam anticipat] C. Quam anticipat & maturat, imò (*nota hîc varietatem lectionis*) finem Ecclesiæ figurat, sic rediens (*deest* frequenter) à cornu ad cornu, *&c.*

Nondum significat] M. Tamen nondum repræsentauit hostiam esse *&c.* V. Cùm nondum repręsentauerit hostiam *&c.*

Cùm à cornu ad] Quare redeunt à cornu ad cornu, *aiunt margines* C. *&* M. cùm nondum hora eorum venerit? *Allusio est ad prædicta de Christo Domino:* Qui cùm eius hora veniret. *Ex Ioan. 13.*

Vel insertiones missarum] Visitationes vel *omittunt V. & c. Pro* insertiones,

nes, *V. habet*, insitiones. *Potest admitti, quia hæc eadem sunt.*

Fauorabiliores] *V.* Fauorabiles. *M.* Laudabiliores. *Dicuntur* fauorabiliores, *eo quòd à frequenti recitatione memoriter tenentur, vel quia curtæ sunt, & ita citiùs expediuntur. Vnde C. in latere & M. in textu:* Vt Salue Sancta Parens: Spiritus Domini: Requiem, *qui introitus communes sunt. M. ex toto omittit:* Vt Missa de B. Lino *&c. vsque:* Item: Cùm cætera, *quorum loco prædicta habet.*

Item : Exemplo de] *Hoc exemplum, vsque ad sequens de Matronâ, abest in M.*

Debitâ quibusdam Monachis] *Eleganter V. At C. obscuriùs & languidiùs. Sic enim:* De obuentione primæ Missę debitæ Monachis. *Non Missa Monachis est debita, sed obuentio, seu oblatio. Hîc vnum suggere, in ruralibus Ecclesijs maximè, emendandum, quod nec Parochianos, neue Parochos ædificat. Videre est in quibusdam templis Parochialibus, offertorio solemnis* Missæ *finito, statim villicum aut firmarium Patroni loci accedere ad altare, & de manu ministri, videntibus omnibus, oblationes, deuotè datas à populo, accipere, quas Patrono suo & Domino reconsignet. Iure quidem, scio, Patronus oblationes percipit, sed id occultiùs & multò decentiùs fieret, si Patronus cum Plebano & Pastore pacisceretur, vt pro oblationibus in Missa datis, quotannis honestam pecuniæ summam, aut aliud æquiualens sibi referat.*

Cùm habeat auctoritas] *B. Gregorius id exemplis probat li. 4. Dial. Post ætatem nostri auctoris S. Thomas Supplementi q.71.ar.12.& 13. Quorum priore docet suffragia quæ fiunt pro vno defuncto magis proficere ei, pro quo fiunt, quàm alijs, videlicet ratione intentionis & applicationis particularis. Posteriore, suffragia facta pro multis non tantumdem valere singulis, ac si pro vnoquoque specialiter fierent. Et ex hoc patet, vt ait in corpore art. cur institutum sit, vt suffragia specialia in Ecclesia fiant. Denique in Conc. Constant. sess. 8. abhinc ducenannis damnatus est hic Ioannis* Wiclefi *articulus* 19. *quo dicebat orationes specialiter vni applicatas non plus ei prodesse, quàm generales.*

Sæpiùs & specialiùs] *Ita V. Non autem* sępiùs & spiritualiùs, *vt duo volunt.*

Si tricenale vnius] C. Si tricennale. *Sic etiam infra:* Tricennali.

Annumeretur] Annueretur malè *M. Id hodie practicatur. Cùm enim Ecclesiæ quædam anniuersarijs multis grauentur, & eorum prouentus insufficientes sint ad Presbyterum & Clericos sustentandos: de consensu Diœcesanorum, duo vel tria anniuersaria in vnum coalescunt. Nota tamen antiquitùs illa fuisse celebrata sub Honorario 4. aut 5. solidorum tantùm, quod hodie nequit fieri nisi sub honestiori, quia victus carior est, nec sic Ministri Ecclesiæ de altari viuere possent.*

Noluit tamen eas] *Minimè,* Voluit, *vt* C.

Faciam tricenale] C. tricennalia, nisi specialia.

Huiusmodi insertio] *Seu,* insitio, *vt C. & V.*

Cùm petitum] *Abhinc, vsque,* Item: Præter duplicitatem, *tacet M.*

Per

Per huiuſmodi inſitionem] *V.* pro huiuſmodi inſitione.

Miſſa ſicca] *Videatur Guillelmus Eſtius vir doctiſſimus iuxta ac piiſſimus in oratione Duaci habitâ in publico Theologorum ſuggeſtu, de Miſſa ſicca quæ inter orat. eius 19. excuſas, eſt 13.*

Confectionis] *Hoc verbum omittit V.*

Æquè iuuabit poſt] *V.* Æquè iuuabilis poſt.

Et præmiſſa hoſtiæ] *Ita C. & V.* Sicut & præmiſſæ hoſtiæ. *Optimus eſt ſenſus & intellectu facilis, ſi ly* præmiſſa *ad* Miſſam ſiccam *referatur.*

Quare igitur] *C.* Quæ igitur præmittitur hoſtię immiſſa (*fortè* in miſſâ) inſertâ, propter cupiditatem & in fraudem animarum, *ſine interrogationis nota in fine.*

Præter duplicitatem *V. & M.* Propter *&c. ſed non ſapit.*

Item: Miſſam] *Supple hic, vt antè:* Inuenit cupiditas.

Sortita decenter] *Amanuenſis M. pro*, S. *& D. coniecit* ſuo die. *Eſt quidem aliqualis ſenſus, ſed à verſu aut carmine alienus.*

Et identitatis] *C.* Et identitas tollat faſtidium.

Quod flens dico] *O pietas! ô auctoris amor! O deuotio circa* Venerabile *Altaris Sacramentum!*

Hoc tantum Sacramentum] *Bellè. C.* hoc autem Sacramentum, *non ita.*

Imagines cereas] *Sana & genuina lectio. M. notarij abuſu, videtur quondam pro* cereas *legiſſe* cæſareas, *ſed ſubductis duobus punctis expungentibus* ſa, *relinquit* cereas. *V. ſimiliter æreas, verùm addito c.* cereas *perfecit.*

Pro ſtrage] *M.* pro ſignificatione interfectorum.

Prępoſitorum minorum] *Nullo commate inter hæc duo verba interpoſito, quod tamen admittunt C. & M. Hic enim* Præpoſiti *nomine cenſetur talis, qui curam gerat minorum Sacerdotum, tanquam eorum Præceptor & ſuperintendens.*

Etiam ſub diuo] *Vel* ſub dio.

A Gregorio octauo] *Is electus eſt anno 1187. ſedit tantummodò 57. diebus. Exſtant tres illius ep. apud* Rogerum de Houeden *Annal. parte* 2.

Præterquam ter] *V.* præter quantum. *Non ſapit.*

Oſee ait cap. 8.] *C.* 25.

Multiplicauit populus *Textus Bibliorum:* Multip. Ephraim.

Altaria ad peccandum] *Nequaquam* ad prædicandum. *vt V.*

Ita tamen quod] *Hæc, vſque:* Pluralitas, *non admittit C.*

Peperit miniſteria] *V.* peperit mercimonia. *C.* peperit munera.

CAPVT XXX.

TRia *in ſummario variant. C. enim:* Contra indignè communicantes Euchariſtię, *M.* Euchariſtiâ, *at in margine habet:* De indignè conficientibus.

Fragm. Camberon. de quo suprà ad c. 11. dixit, sic legit: De indignè sumentibus Corpus Christi.

In epist. 1. ad Cor. 11] *C. notat c.* 58.

Probet autem seipsum] Multipliciter, *inquit C. ad latus*, examinet, si sine mortali est.

Iudicium sibi mand.] Vnde iudicetur. *Margo C.*

Non dijudicans] *Idem:* ex consuetudine conficiendi, vel sumendi. *Hi margines ex Glossa in 1. Cor. 11. desumpti sunt.*

Hoc est, debitâ] *Et hæc redolent doctrinam B. Aug. tom. 2. epist. 118. ad Ianuarium cap. 3. & 2. Nec absimilia quondam legi apud B. Gregorium tom. 2. in 1. Reg. c. 1. ante medium.*

Violare præsumit] Quia pro lucro celebrat. *Ora collateralis C.*

Non secundùm ritum] *Restitui ex V. Nam M. ex toto, C. ex parte omittit, hoc modo:* Violare præsumit. Secundùm ritum, vendit qui *&c.*

Infidelitatis] *Glossa est in c. 15. v. 22. Ioannis, quam solum V. habet.*

Hi verò per ignor.] Quidam, non omnes, *addit C. in margine. Ita est. Nam aliqui scientes Deum vel qui scire debebant, pertinaciter crucifixerunt.*

Si à pueritiâ] *B. Augustini verba, quæ etiam citat Cæsarius exemplorum lib. 9. cap. 53.*

Si Mariæ in tanto] Magdalenæ *nempe, quæ ob ardorem & sedulitatem fidei turritę nomen sibi vendicauit, ait B. Hieron. in epitaphio Marcellæ ad Principiam, in medio.*

Quomodò tibi peccatori] *Tacet V. vsque:* Quomodò huc scilicet *&c.*

2. Reg. c. 6.] C. c. 72.

Erat & Sacerdos] *Certò constat Ozam fuisse ex tribu Leui, quia filius Abinadab erat cum Abiâ, ipsum autem Sacerdotem fuisse negat Iosephus his verbis:* Volens eam (*arcam*) retinere, cùm Sacerdos non esset. *Antiq. Iudaic. l. 7. c. 4.*

Dicebatur Cathecumenis] *Dixi suprà ad c. 28.*

Habentibus scilicet charitatem] *Tria hæc verba ex solo C. desumpsi, vbi charitas sumitur pro dilectione, quæ habitum charitatis præcedit.*

Circa hoc] *C.* citra hoc.

In suburbio] *Per* suburbium, *nauim, seu partem anteriorem Ecclesiæ interpretor.*

Non diffinio] *Reuocat auctor in dubium. His autem facilè est Lectori colligere, quàm exactè auctor ponderet & quantum æstimet irreuerentiam circa hoc Sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum commissam: neque profectò censendus est aliud practicasse quàm docuerit & censuerit.*

Sanctificatis] *M. & C.* Etiam sanctis.

Item Constituit] *Absunt hæc in V. vsque:* Item Exod. 12.

Et solemnem] *M.* In solemnem (*saltat hic ad* 2. *lineas*) in condensis omnium articulorum fidei.

Lachrymarum] *Iterumq; saltitat M. usque:* Vsque ad cornu.

Exodi 12.] C. 18.

Succinctis renes] *Expositio huius historiæ habetur apud B.Greg. hom.*22. *in Euangelia.*

Decoctus etiam] *C.* Doctus etiam in clibano. *Tolerabile est, si doctus pro* probatus tanquam aurum in fornace, *hoc est, in omni tribulatione,&c.Sap.*3.

Totus virtutibus] C. totis viribus.

Vnde: Calciati] *Hic tacet V. usque:* Item: Ad terrorem.

Effusionem oculorum] Cunctis scilicet condensis supradictis, *ait C. in collaterali orâ.*

Ad calicem pietatis] *Versus Hildeberti Episcopi Cenomanensis de ipsâ Mariâ Ægyptiacâ nondum typis excusi sunt, vt notauit Molanus in noct. ad Vsuardum,* 2. *Aprilis.*

Mactat] M. Macerat.

Acredine prauitatis] M.Impietatis. *Vtique valet.*

Sed non numine] *Fragm. Camberon.* Sed non munere. *At M.* Et non numero.

Carni, mundo] *V. sic:* Abrenuntiando mundo & concupiscentijs eius.

Marcus abscidit] *Si ratione in textu allatâ S. Marcus sibi pollicem abscidit, non peccauit, quia hoc creditur fecisse ex instinctu Dei, vt habet S.Tho.*2 2.*q.*185.*a.*2. 3. *Id verisimiliter acceptum ex prologo Hieronymi,titulo in Euangelium Marci, in quo sic legitur, non tamen asseritur:* Denique amputasse sibi potest fidem pollicem dicitur, vt sacerdotio reprobus haberetur. *Hic prologus habetur in Biblijs Anglicanis deauratis, quæ tempore Gregorij Papæ* 1. *vel* Caroli Magni *scripta sunt. Item in Biblijs regijs, hoc titulo:* Prologus S. Hieronymi secundùm Marcum: *at Biblia Louaniensia à Doctoribus Louan. correcta, & edita anno* 1547. *omittunt, nec creditur esse B.Hieronymi, sed Græci cuiusdam, inquit Molanus libro de Picturis capite trigesimo octauo (vel in editione secundâ libri secundi, capite quadragesimo septimo) & addit: Idem præfatur in Ioannem: Hic est Ioannes Euang. quem de nuptijs volentem nubere vocauit Deus. Suspicor autem hæc eum habere ex apocryphis scriptis hæreticorum, qui nuptias damnauerunt, & eorum, qui sui-ipsius mutilationem licitam esse defenderunt. Apud alios enim historicos, aut veteres scriptores, neutrum facilè reperies.Dicit autem Nicolaus Zegerus in præfatione noui testamenti, quod ipse castigauit, se has præfationes offendisse in vetustiss. Biblijs ante annos mille asscriptas, etiamsi incerti sint auctoris. Hactenus Molanus dicto c.*38 *quem sequitur Petrus Galesi in suis notis ad Rom.* Martyrol. *die* 25. *Aprilis, quo festum S. Marci celebratur.*

Rursum quod in dicto Prologo de Marco dicitur, fabellam vocat, & reijcit Baro-

nius tom.1. Annal. anno Christi 45. Iacobus de Vitriaco, qui Petro Cantore, auctore Verbi Abbreuiati, non est multò posterior, idem recenset tanquam rem veram in historia Occident. c.30. vti & S.Thomas loco suprà citato, citans dictum B. Hieronymi prologum.

Lucas Pinellus in Dialogo de Communione id refert de Marco Anachoritâ, vti & Ioãnes de la Haye Soc. Iesu in Appar. Euang. c.54. vbi de auctore prædicti prologi, sic ait: Verùm constat illum prologum incerti esse auctoris, non S.Hieron. nec magnæ auctoritatis esse, quæ in eodem dicuntur, nisi alterius probati auctoris testimonio fulciantur. Eandem historiam describit Petrus de Natalibus in Catal. Sanctorum li. 4. cap.86. & Claudius de Rota, sed parùm habet probabilitatis. Sic ille. Quem vocat Claudium de Rota, est Iacobus de Voragine, cuius legendam auream vulgò dictam (Melchior Canus in libro de locis Theologicis vocat plumbeam) edidit ille Claudius de Rota, vt patet ex præfatione.

Eximius Dom. Mag. noster Franciscus Syluius ad locum S.Tho. citatũ doctè eandem fabellam refutat his verbis: Quod in argumento 3. obijcitur de Sancto Marco Euang. quasi pollicem sibi amputauerit, vt inidoneus esset ad Sacerdotium, fabulosum est. Constat enim ex historijs eum fundasse & gubernasse Ecclesiam Alexandrinam, id quod sine sacerdotio facere non potuit. Fecisse hoc ipsum legitur quidam Marcus Anachoreta, & ex nominis consortio ascriptum fuit S. Marco Euangelistæ quod iste alius fecit. Sic ille.

Iam antè, idem dicto anno scripserat Baronius: Sed & illa, inquit, ore vulgi potius decantata, quàm maiorum auctoritate asserta fabella reijcitur, Marcum adeò repugnasse ne Episcopus fieret, quantumlibet esset rogatus à Petro, vt eâ de causâ pollicem sibi-ipsi præsciderit. Hoc etenim, quod à quodam Anachoretâ factum esse constat, Marco Euang. imprudenter nimis adscribitur.

Certè illicitum esse membro aliquo se mutilare docet lex naturæ, & S.Tho. 2.2 q. 65. a.1. & disertè prohibitum in Conc. Niceno 1. can.1. Et iste Anachoreta non est laudandus in eo facto, nisi id egerit diuinitùs inspiratus. Quis autem fuerit Marcus ille Anachoreta in Vitis Patrum non inueni.

Tamen sacramentaliter] *Hallucinatur M.* Tamen aliter sumpserat.

Illicita afferunt] *V.* offerunt.

In Vitas-Patrum] *Hoc omisso, sic V. & M.* Item: Quidam &c. *Hic liber dictus* Vitas-*Patrum apud aliquos paruæ est auctoritatis, imò tanquam apocryphus reijcitur. Ita* Matthias *Felisius Minorita in elucidatione institutionis Christianæ dist. 11. cap. 1.*

Non conficiam] Ob reuerentiam, *inquit margo C.*

Ab Episc. Ægypti] *Ly* Ægypti, *omittit V.*

Id est, lætam iuuentam] *Variat V. sic:* Ad Deum qui lætificat iuuentutem meam. Iam iuuentutem, scilicet gratiæ, mihi tribuit in re, iuuentutem etiam gloriæ in spe. Iuuentus &c.

Assi-

Assistentium contra te] C. coram te.

Vindicare paratorum] *C. inuerso ordine*: Parare vindicatorum.

Tempore quo supplex] *Versus Hildeberti Episcopi Cenomanensis de Mysterio Missæ. Planè similem sententiam legi apud B.Gregorium 4. dialog.c. 58.in fine.*

In Exodo] *C. in margine*: c. 5.

Locus enim in quo] Aliter suprà, aliter hîc accipitur, *ait C.in margine. Explico.* Suprà, *ex Iosue 5.* Hîc *ex Exo. 3.*

Maculatus] *M.* Immaculatus de immaculato, *sed vitiosè.*

Ad osculum capitis] *Tria in margine.* Est osculum pedum, manuum, & capitis.

Gradusque suos] non est adscensus, sed intrusio, vel ingestio, *ait margo C.*

Sedisti ad mensam] *His verbis citat hūc locum B.Aug.iuxta vers.70.Prou.23. Vide to.9.tr.47.& 84.in Ioan.& to.10.Serm.45.de Sanctis,qui in nouis est. 122.*

Innumera apposuit] C. in mensa apposuit, *fortè* immensa.

Fercula & dona] Quia dedit dona hominibus, accepit dona in hominibus. *Ita C.in latere. Dona hîc, talenta sunt differenter donata, de quibus Matthæi 25.& ad Ephes. 4.v.8 & 11.*

Pro nobis pretium] *B. Thomas Theologorum fax, inquit:*

> Se nascens dedit socium,
> Conuescens in edulium,
> Se moriens in pretium,
> Se regnans dat in præmium.

Si stigmata Domini] Non diaboli, non splendorem vestium. *Margo C.*

Item Ps. 117.] *Vsque ad finem capitis, V. & Fragm.Camberonense tacent.*

CAPVT XXXI.

V. *Pro summario habet*: Contra belluas multorum capitum. *M. præter illud textus, in margine legit*: De pluralitate personantium, *fortè personatuum. De Geryonibus dictum est ad caput 29.*

Non absimilis] C. Non absurda, non absona.

Personatuum] *M.* Personalitatum, *C.* personatum. *De personatuum pluralitate agitur, extra de præbendis & dignit.* Ad hæc licet.

Personatus verò in quibusdam Ecclesijs verè est beneficium, vt Aldenardæ in Flandriâ, vbi quatuor sunt Pastores in eadē Ecclesia, & singuli per suas hebdomadas faciunt officium. Horum dignior persona vocatur. Aliquando non est beneficium, quia personatus etiam à laicis possideri potest; sicut esse custodem Ecclesiæ non est beneficium, sed officium. Sic Rex Franciæ est custos Ecclesiæ S. Quintini: Episcopus Leodiensis est custos in Halem, quod & in titulis eius exprimitur.

In personatibus] *M.* in personalitatibus, *vt suprà.*

Locus Ecclesiæ] *Non vt M.* Locus in Ecclesia; *quia de Ecclesiâ non de loco sermo est.*

Aduersus quam] *V.* aduersus quem, *scilicet locum. Transeat.*

Primipilus] *Qui pilum defert ante Regem aut belli Ducem. Pilum est telum quod exploditur priusquam ensis defensiuus euaginetur.*

Armiger] *Qui præfert arma Ducis belli.*

Constabularius] *Seu* Conestabularius. *Gallicè,* Conestable: *hoc est,* Comes stabuli, *Comte de l'estable, qui equorum Regis curam habet, aliàs Escuyer, seu Esquier. Videatur libellus Gallicus Parisijs excusus anno* 1600. *hoc titulo*: Origines des dignitez & Magistrats de France, recueillir par Claude Franchet: *locus est l.*2.*c.*7. *Hoc Connestabuli vocabulo vtitur Greg. Turon. historiæ suæ l.* 3. *ca.* 32. *vbi de Iustiniano Imper. loquens:* Cumque Imperator vidisset, quòd Belissarius crebriùs vinceretur, amoto eo, Narcetem in eius locum statuit, Belissarium verò Comitem stabuli, quasi pro humilitate, quod prius fuerat, posuit. *Eadem voce vsus est Aimoinus in hist. de gestis Francorum l.* 3. *ca.* 42. *& ca.* 70. *sic loquitur:* Laudegisilus regalium præpositus equorum, quem vulgò Comistabilem vocat, *&c. Sed aliam quoque huius nominis etymologiam refert Iacobus du Breul, Monachus S. Germani à pratis (cuius etiam meminit prædictus Franchet c.* 7.*) in Indice Aimoini, vbi sic legitur:* Comes stabuli, qui & Comes custodum equorum Regiorum dictus est. *Item:* Regalium præpositum equorum vulgò Comistabilem vocant, quasi Comitem stabilem. *(Eò quòd nunquam mutaretur, vt interpretatur Franchet)* Eò respexit Monmorentius cùm hâc præcelsâ dignitate insignitus pro symbolo adsumpsit Aplanos, quæ dictio Græca, firmum, stabilem, non vagum, significat.

Priorem deriuationem sequitur Frãciscus Ragueau in libro: Indices des droicts Royaux: *dicens:* Le Connestable estoit le grand Escuyer πρωτοστράτων, & auoit la superintendance sur l'estable, ou Escuerie du Prince. Et les Mareschaux estoient les Escuyers. *Et infrà:* Apres que l'office du Maire (*hic est, maior domus Regiæ*) du palais fut aboli, furent creés Officiers pour le faict de la guerre, l'vn nommé Connestable, & autres moindres nommées Mareschaux, prenát cheuaux, pour gens de cheual par figure. *Et infrà:* Le Connestable de France est Chef principal apres le Roy.

Senescalchus] *Hoc vocabulum omiserunt M. & V. Idem Franchet qui suprà l.* 1. *c.* 10. *Senescalchum dicit significare præpositum mensæ Regis, citans aliquot versus ex Romantio Radulpho Cameracensi:*

Son Seneschal à Raoul appellé
Qui d'el manger le seruoit mieux à gré.

Itém:

Et ly Baron sont às tables assis,

Ly

Ly Seneschal s'en sont bien entremis?
De bien seruir chacun fut bien appris *&c.*

De eodem vocabulo dictus Franc. Ragueau in suo indice : Hæc vox, ait, videtur Anglica vel Germanica, comme si c'estoit vn officier qui at charge de la famille, & semble estre d'vne langue mesme que Mareschal. Scal, & Scabin, signifie iuge, Inquisiteur, & reformateur: *vnde Escheuin, scabinus.* Dapifer dictus est Seneschallus, & Præpositus mensę Siniscalchus *&c.* Hodie est Comes Prouinciæ. *Hæc ille.*

Dextri cornu Bellici] *Per hos author intelligit* Marchiones. *Quibus in bello committitur marcha, seu limes aut meta custodienda* Marchiones *seu* Comites limitanei *vocantur. Videatur Georgius Coluenerius in notis ad Baldericum lib. 2. cap. 26. in fine.*

Tantò fit plenior] *C. & M.* Tantò sit plenior, *sed falluntur, vt ex Glossa B. Aug. in hunc locum, liquet.*

Pluribus intentus] *Intermittunt M. & V.*

Millenarios] *Hæc desumpta sunt ex paraphrasi Græcâ, quæ cum præcedentibus eadem sunt, vnde tanquam superuacanea ferè intermisi.*

Quare ergo] C. Quia ergo.

Idem Decani & Archid.] *Hoc est, vnus vsurpat officium Decani & Archidiaconi simul.*

Idem duo Archidiaconi] *Id est, vnus & idem duos habet Archidiaconatus.*

Vel alium officialem] *C. peruertit sensum: Ait enim sic:* Vel alium qui haberet de his ex officio suo iudicare officialem.

Et plura officia] *C. fallitur:* Et popularia officia.

Sacerdotem concubinarium] *O scandala!*

Virum de tribu suâ] *Hoc est, de congregatione & confraternitate sua, non alienâ. Perperam C. legit,* de tribu Iuda.

Ne minister vnius] *M. in margine:* Sed ne in eâdem vnus diuersa habeat officia, *hoc est, sub eodem tecto.*

Et qui vtilis erat] *Qui enim multa complectitur difficiliùs constringit : vel : In multa diuisus, ineptior est ad singula.*

Speciosam domum] *Ecclesiam nempe. Ita placet* Caßiodoro.

Spoliorum speciei domus] C. Hanc diuisionem spoliorum domus. M. Hanc etiam diuisionem speciosę domus. *Vtrumque mancum est.*

In Euang. c. 11.] C. 29.

Item Isaias] C. *notat* c. 28.

Mané colligens] *Textus Biblicus:* Manè comedens prędam.

Varietas cantuum] Commendabilem facit (*cætera omittit M.*) causa lectionum, responsoriorum *&c.*

Antiphonarum, ornatuum] *Inter hæc verba :* Antiphonarum & ornatuum, C. in-

C. *intermiſcet hæc,* Quæ non commiſcentur vt capitulum ſit antiphona: *Sed reuocaui ad notas, monitus ſubductione punctorum ipſa expungentium à textu V. tanquam ſuperuacanea.*

Conſonantium] *Hoc verbo carent M. & V.*

Iacobi cap. 3.] C. 6.

Dicit interlinealis] Gloſſa *nempe. Hoc ſolum C.*

Si prohibitum eſt] *Id habetur in appendice Conc. Lateran. 3. ſub Alexandro 3. in multis Canonibus, ſub titulo:* Vni plura Eccleſiaſtica beneficia non committenda, nec vnum inter plures diuidendum *&c.*

Non plures vni] *Gloſſa eſt interl. in c. 3. Iacobi ver. 1.*

Qui altaribus ſeruit] *Abſunt hæc in C. & M.*

Pro rata temporis] *Vel abſentiæ.* C. pro rato temporis, *vtique valet. Æſtimatur enim tempus, quo clerici abſunt aut interſunt choro, vt æquiualenter eis fiat diſtributio.*

Et ſeruitium huius] *M.* Ad honorem Dei & Sancti huius Eccleſiæ.

Figmentum adoleſcentis] Papyrij prętextati. *Ex eo enim nomen accepit, quòd in prætexta & adoleſcentia magnopere viſus eſt ſapere. Totam hiſtoriam (Macrobij verbis in Saturn.) referebat in margine V. ſed prætermiſi, Lectorem eò remittens. Simile huic exemplum refert de Tito Veturio filio Veturij Val. Maxim. lib. 6. cap. 1.*

Ad oſtium Capitolij] C. *Malè:* Ad hoſpitium Capitolij.

Sæcularibus iuriſdictionibus] *Hæ contra Eccleſiaſticas diſtinguntur.*

In Eccleſia S. Mederici] *C. hoc habet in margine: at V. in textu. Parum abfuit quin à textu expunxerim. Non enim induci poſſum, vt credam auctorem noſtrum, virum Sanctum, Capitulum aut Eccleſiam S. Mederici Pariſijs exſtructam nominatim reprehendiſſe, quia in toto hoc opere ſimile quid non aduerti. Vnde reor Amanuenſem V. hîc notam marginalem in textum repoſuiſſe, ſicut multis alijs locis fecit, prout ipſe quoque in c. 97. ſubnotatum retuli. Feſtum eius notatur in Romano Martyrologio die 29. Auguſt.*

Duas legiones facere] *Tria* legiationes.

Super marrantijs] *Fortè morantijs à mora, vel tarditate. Nam tardi moras dicuntur nectere. Non enim abſentes tantùm, ſed & ſerò venientes ad officium diuinum taxantur.*

1. ad Cor. c. 12.] C. cap. 58. *V.* 59.

Humanæ neceſſitatis] *V. & M.* Humanarum neceſſitatum.

Alium aurigam] *V. & M. hæc non admittunt.*

CAP.

CAPVT XXXII.

V. Et M. præcedens hîc non diuidunt caput.

Omnia Cæsar erat] *Lucanus Belli Pharſ. lib. 3. haud procul ab initio.* M. Omnia Cæſar habet. *Hoc hemiſtichium legitur quoque in Alano Poëtâ l. 10.*

Sola Gallia caret monſtris] *Si corporeis careat, non tamen ſpiritualibus: ijs ſcilicet, qui plura beneficia Eccleſiaſtica, vel dignitates, tanquam capita diuerſa ſibi vſurpant & aſtruunt, ſicut de Vigilantio, in epiſt. ad eundem, Beatus Hieronymus conqueritur. Epiſt. incipit:* Multa in orbe monſtra, *quâ vt apparet, auctor vſus eſt hoc loco. Monſtra Eccleſiaſtica ortum habuerunt maximè tempore Caroli Martelli circa annum 720. Vnde ille meritò æternas pœnas luit, vt conſtat ex Vita S. S. Rigoberti Archiep. Remenſis, & Eucherij Aurelian. ac etiam ex annot. corporis Canonici 16. q. 1. Quia.*

An cum dignitatis] C. An dignitatis nomen : *in idem vergit.*

Forſan offenderetur] *Pro ambitione & ſuperbiâ. Non omnino eliminandum* oſtenderetur, *vt habet M. pro haberetur riſui, vel, vt loquuntur, digito monſtraretur.*

Appropriariei] *Rectè. Non autem* approbari, *vt M.*

Quo teneam nodo] *m. S. noſtra cum impreſſis Horat. l. 1. ep. 1.*

Quo teneam vultus mutantem Protea nodo?

Ruſticus de Sancceio] *V.* De Sancero : *addit quoque* : Proprium nomen oppidi, quod Latinè dicitur Sanctum-Cęſaris, quia Cæſar illud firmiſſimè conſtruxit ad tuendas Gallias.

Hanc etiam perſonam] *V. videbatur velle hîc inchoari nouum caput, ſed ſeſe infrà tacitè correxit, appoſitis in orâ punctis quatuor rubeis.*

Multos breuiarios] *Sana eſt lectio. Quid hoc M.* multos binarios?

Moueat cornicula] *Horatij hemiſtichia duo ex l. 1. ep. 3.*

Furtum etenim eſt] *Ita* 1. *q.* 2. Clericos : *poſt B. Hieronymum ad Damaſum Papam, cuius verba ſunt :* Qui bonis parentum & opibus ſuis ſuſtentari poſſunt; ſi quod pauperum eſt accipiunt ſacrilegium profectò committunt, & per abuſionem talium iudicium ſibi manducant & bibunt. Clericos autem illos conuenit Eccleſiæ ſtipendijs ſuſtentari, quibus parentum & propinquorũ nulla ſuffragantur bona. *Sed quid? etiam diuites :* Ita ſecurè (*ait C. in margine*) habent triginta Eccleſias, vel præbendas, vel dignitates, vt viginti arpenas vineæ vel terræ.

Quid ſit arpena, *vel* arpenna terræ *paucis edicam. Arpina, Gallicè* Arpent, *etiam aripennis Latinè dicitur. Hac voce vtitur Gregorius Turon. Hiſt. Franc. lib. 5. cap. 28. vbi ſcribens Chilpericum Regem ſuos tributis grauaſſe, ait :* Statuens, vt poſſeſſor de propriâ terrâ vnam amphoram vini per aripen-

aripennem redderet. *Hæc dictio etiam in Chronicis Reginonis legitur l.* 10. *codicis Visigotthorum tit.* 1. *c.* 14 *est autem idem quod iugerum (vt scribit Ragueau, de quo in notis ad caput præcedens) dictum quasi aruipendium, vel aruipennium. Sic veteres funem vocabant, quo agros metabantur, vel perticas. Continet autem aruipennis, vt idem scribit, centum virgas, virga verò* 26. *pedes, aliquando minus habet, secundùm diuersitatem locorum. Vnde in quibusdam pagis mensura aut longitudo virgæ appensa est, vel inserta muro Ecclesiæ, vel campanilis loci.*

CAPVT XXXIII.

ET sancta vnicitas] *Vnicitas ab vnico deducta est: vnitas ab vno. M. pro,* vnicitas, *vbique habet,* vnitas. *Vnus ex multis dicitur, sed vnicus solus est.*

Vnicus & pauper] Vnitate fidei, actuum, redditum. *C. in latere.*

Fidei Sacramentorum] *V.* est fidei, & Sacramentum & morum. *Notarij abusus.*

Partire onus] *Hoc abest in* C.

CAPVT XXXIV.

M. *Caput præcedens continuat.*

Quâ quis singularitatem] Vt Iudæi & Pharisæi, *C. ad latus.*

Duplici matrimonio] *Non,* de duplici numero vxorum, *vt M. & C.*

Induci possunt] *M.* includi possunt.

Ad procreandum sobolem] *Nil melius. Ergo exclude* procurandum, *vt vult M.*

Si hæc susceperint] *C. omissis ijs quæ sequuntur immediatè, ait:* Si hæc susceperint ad multiplicandum filios.

Eò quòd Rachel] *C. variat:* eò quòd Rachel, Ecclesia aliqua scilicet, fœcundior in obuentionibus temporalibus, fructibus, præponatur Liæ, fœcundior tamen in fructu spirituali: *sed in margine videtur correctum pro nota:* In obuentionibus temporalibus præponitur Liæ fœcundiori. *M. in textu eadem habet quæ C. Demptis his:* Et temporalibus fructibus.

Duabus Ecclesijs] *Quod tamen inhibetur* 21. *q.* 1. Clericus.

Sed nec vni medico] *M. vacat, vsque* Item: In tales.

Vbi vertitur] C. Ibi vertitur.

Deut. c. 28.] C. 63. *V.* 67. *M.* 43.

Ministret in Ecclesia] C. Ministret in ea.

Sed contrarium est] *M.* Sed in contrarium. *Etiam bene. C. non sapit:* Sed contiunum est eis.

Non

Non pastinant] *Non fodiunt ligone. Quid* plastinant *C.?*

Non paxillant] *Paxillis non circumdant aut sepiunt. A paxillis, pali dicuntur per abbreuiationem, sicut ab axillâ ala. Ita Cicero in Oratore.*

Pro Marrantiâ] *Exposuimus in notis ad c.* 31.

Cùm in eis vnâ die] *M. omittit hæc, vsque:* Sed in quadam.

Primus bigamiam] *M.* Priùs bigamiam. *Æquiualet.*

Et deinceps] *Tacet hîc M. vsque:* Item: Isaias.

Relinquit hæredem] *V.* Relinquunt omnium hæredem congregatorum *&c. Peccat in numero, quia priùs legit:* Talis *&c.*

Isaias c. 5.] *V. & C.* c. 13.

Væ qui coniungitis] *Etsi ipse Monachus, propalabo margines C. & M. dicentes:* Contra Monachos incircumcisos Magistris. *Plura vide in Gloßâ morali in hunc locum Isaiæ.*

Agrum agro] *Vix reuelo C.* argumentum argumento.

Loci maioris] *Nec malè M.* Loci maris.

CAPVT XXXV.

IN Euang. Ioan. c. 10. *V. & C. c.* 89. *Expositio huius loci Scripturæ sumpta est ex Gloßâ cum interl. tùm ordin.*

Per ostium, Christum] *V.* Per ostium id est per Christum humilem, scilicet ne erectus *&c. Duo magis placent, etsi V. suo sensu valeat. C. in margine:* De falso ostio intrandi in Ecclesiam, *Hæc etiam in margine textus reposui.*

Quoquo modò] *C. notat in margine:* Triplici munere quocumque, vel carnali affectu. *Per triplex munus intellige, munus à lingua, à manu & ab obsequio.* 1. q. 1. Sunt nonnulli.

Pseudo & Mercenarius] *M. omittit* &, *commate tamen distinguit.*

Si non: quod non suum] *C.* Si regimen animarum ei commissum est: si quod non suum est, vt patrimonium *&c,*

Sicut raptor absconditus] Hic est peior raptor absconditus violento, *ait C. in latere.*

Abscondita scripturarum] *Subaudi* aperit. *Hîc plurimùm variat M. Sic autem:* Aperit ampliorem viam ad beatitudinem, abscondita scripturarum quęrendo, non confessionum & consiliorum. *Fortè Amanuensis scripsit* quærendo non, *pro* quæstionum.

Ignorantię vel peccati] *Glossa interl. est.*

De cuiusmodi nominibus] *V.* De cuius quatuor nominibus dicitur.

Vt generis] *Abest in M. & V.*

De Ægypto] *Omittit C. vsque:* & oues illum seq.

Vitę merito & exemplo] *Vnicum V. addit,* & exemplo, *ex Gloßâ in* 10. *Ioa.*

Veritas in promiſſo] *Gloſſa in hunc locum.*

Incendium æmulorum] *Gloſſâ interlineali in hunc locum.* Incendium inuidorum.

Fructificatio virgę] *V.* fructificio virgæ.

In Numeris c.17.& 18] *Tria c.43.& 44.*

Ad Hebræos 5.] *C.& M.* Ad Heb. 7.

Nec quiſquam] *Margines duo*: Quocumque modo, niſi (*M.* per Chriſtum potentem) ſecundùm Chriſtum poteſt.

Duos tantùm elegerunt] *Barſabam & Matthiam Act.* 1.

Per peregrina & cæca] Per *ex ſolo V.*

Capvt XXXVI.

V. *Proſequitur præcedens caput abſque vllâ intercapedine.*

Choritarum *V.* Choreitarum. *C. vix dico*: Chorintharum. *Quinam ſint Choritæ & quàm graue malum ſit eorum intruſio ad Eccleſiaſtica beneficia, dicetur infrà c.41.*

Et maiorum] *Per maiores, intellige potentes viros ſuâ auctoritate Clericos intrudentes in beneficia Eccleſiaſtica. C. pro* maiorum, *legit* aliorum.

Hier. in epiſtola ſua] *Horum loco dicerem: Hieronymus in Commentario in c.1. Epiſtolæ ad Titum, ſicut citatur* 8 q.1. Moyſes.

Vt non quęrant] *Reſtitui ex originali & ex Gratiano* 8.q.1. Moyſes. *Tria*: Vt nequeant.

Amant priuato amore] *Id ad ſanguinitas pertinet. Dicuntur ſanguinitæ, quia ratione ſanguinis à parentibus & cognatis ſunt introducti. Choritæ, qui per potentiam & auctoritatem maioris intruſi ſunt. Simoniaci, qui pecuniâ aut aliâ re vel obſequio, pretio æſtimabili, intromiſſi ſunt. Ad hæc accedit margo C.* Cato nullos dilexit vel odiuit priuato amore vel odio, ſed vitę merito:

——— Priuati nil habet iſta domus.

Verba tamen illa: priuato amore, *non ſunt in Hieronymo nec Gratiano.*

Quaſi ad horam] *Nam, vt idem margo*: Captus & crucifixus inermis fuit. *Eadem. c.27. habentur.*

Sed gladijs, contis] *A Boëtio monitus, ita cenſui reſtituendum, de Conſ. Phil. Is enim*: Tu qui nunc contum, gladiumque pertimeſcis ſollicitus *&c. Contus, pertica eſt gracilis, acuta ferro, defenſioni apta: Aliàs, præter acutum, etiam aduncum habet ferrum. Tali vtuntur nautæ, vt loca naui nociua detegant. Hinc percunctor, vt placet Donato, quod eſt inquiro. Hodie percunctor. V. legit*: Sed gladijs conctis. *C.* Sed gladijs cruentis. *M.* Sed gladijs cinctis. *Quanta aduerſitas!*

Trium modorum eligendi] *M.* Prædictorum trium virum eligendi.

Præſit morum honeſtate] *Hæc vide* 1.q.1. Hi quoſcumque: *&*: Viliſſimus.

Simonia fuit] *Quia erat venditio rei ſacræ.*

Si Sacerdotium idolorum] *Verè non erat simonia, quia idolum non est res sacra: sed quia ab idololatris talis habebatur erat simonia, sicut Anthiochus volens spoliare templum in Persepoli erat sacrilegus. 2 Machab. c. 9.*

Sacerdotes excelsorum] *C. & M.* Quòd Sacerdotes excelsorum, honestatem morum & ritum viuendi, habebant de officio prædicare.

In Luca c. 2.] *M.* c. 62. *C.* 57.

Vt det illis] *V. addit* Escam: Vt det illis escam. *Bonum quidem ex Psalm.* 144. *sed non ad rem.*

Amurcam] *Olei facem.*

Sacerdotibus Belis] *C.* Beli.

In Sancta Sanctorum] *V. & M.* In cœtum Sanctorum.

Deut. c. 20.] *Tria*, 88.

Alius dedicet eam] *M. inter lineas super* dedicet, *legit*: intret.

Fungatur officio eius] *C. horum loco habet:* Et alius accipiat eam. *Fallitur.*

Pædagogis indigent] *Memini illius Comici*: Cui opùs est patrono, mihi parant defensorem: Et cui opùs est pædagogo, mihi instituunt Doctorem. An non pertimescit Dux Religiosorum fieri, *inquit B. Gregorius*, qui miles nunquam exstitit? *Registri l.* 4. *c* 95.

Prælati viriles ætate] *Extra de Elect. Episcopi ætas statuitur* 30. *annorum*; *Curati* 25. *Beneficiati simp.* 14. Cùm in cunctis. *Alioquin infrà constitutam ætatem electi, beneficio priuandi sunt. Ibid. Paragrapho*, Inferiora: Clerici. *Conc. Trid. Sess.* 23. *c.* 6.

Qui in virtute] Operum, exemplorum, doctrinæ virtutum. *Margines duo.*

De inter bona, meliora] *M. in latere, à simili probat*: *Vt*: De pisis eligendis ad esum ab ancillâ.

Notificari] *M. ad latus*: Et deprehendi.

Quotienscumque ab homine] *C.* Quotienscumque vnquam ab homine. *M.* Quotiens vnquam ab homine.

Caro & sanguis] *Ratio scilicet consanguinitatis, non scientiæ, non morum, aut alterius prærogatiuæ in beneficiato, aut beneficiando, requisitæ.*

Peccatum alterius generis] *Nempe, acceptionis personæ. Grauiter enim peccat, qui, etiamsi digno (digniorem tamen prætermittens) confert beneficium Eccl. Id docet S. Tho.* 2. 2. *q.* 73. *a.* 2. *Quanto magis peccat, qui indigno confert? Indigno autē, quantum ad scientiam necessariam, vel morum compositionem, vel aptitudinem ad exercendum officium. Qui enim in vno, tantùm, horum trium peccat, conuincitur de iniustitiâ in acceptione personæ commißâ. Non est autem simonia, nisi conferens intendat aliquod bonum proprium. Idem ibidem q.* 63. *art.* 1. *c. &* 2. *ad* 3. *Item q.* 110. *art.* 5. *ad* 2.

Et Mortale] *Ne* Verbum *prolongatum potiùs quàm* abbreuiatum *reddam in examine huius capitis, consultò supersedeo, lectorem remittens ad S. Thomam* 2. 2. *quæst.* 63.

q.63.art.2. Alensem p.2.q.136.m.2. Franciscum Syluium Duacenæ Academiæ S.T. Doctorem in hunc locum S.Thomæ, vbi casus recitantur, in quibus consanguineo licet conferre beneficium Ecclesiasticum. Hodie adolescentes beneficiantur nec scientiâ, nec sufficientiâ, ad officium peragendum capaces. Excusantur in eo quòd probabiliter futuri sint digni, cùm ætate maturuerint. Sed attendant collatores, quòd beneficium datur propter officium.

Non diffinio] *Definient hodie infiniti beneficiati, & quidem absque vllo scrupulo.*

Obsequium sordidum] Adulatorium & huiusmodi. *Ita margines duo. Per* obsequium sordidum, *intellige seruitium indebitè impensum, vti ait B.Hier.tom. 7.in Ps.25.ad illud:* Dextera eorum repleta est muneribus, *vbi triplex munus distinguit.*

Ad sumptus Episcopi] *M. in textu legebat:* assumptus, *at in ora sic correxit:* Adsumptus proprios cum aliquo mi.... pro beneficio Ecclesiastico suum est.

Mallem esse fur] *Ex duobus malis, minus eligendum est. Fur fustigari præcipitur, latro occidi, pro vt c.41.ostendetur. Fur domos inuadit & rapiat; latro in via homines, spoliat & non rarò spoliatos perimit. Vnde Horatius:* Vt iugulent homines surgunt de nocte latrones.

Quàm Chorita] *Datur ratio, infrà c.41.*

CAPVT XXXVII.

VT Ecclesiast.Sacramenta præter matrim.] *Cùm definitum sit in Concilijs Tridentino & Florentino omnia Sacramenta gratiam conferre, non est id negandum de Matrimonio. Sed auctor videtur secutus Magistrum Sent.in 4.dist.2. vbi inter Sacramenta sic distinguit, quòd alia sint in remedium contra peccatum, & gratiam adiutricem conferunt, vt Baptismus: alia in remedium tantùm sunt, vt coniugium, vbi meritò in margine notatum est:* Hîc non rectè sentit Magister. *Attamen S.Thomas in eandem dist. scribens, Magistrum ab errore vendicat, dicendo, dùm* ait, Matrimonium esse tantùm in remedium, *loqui de fine vel effectu ad quem principaliter & directè est institutum. Etsi enim omnia Sacramenta valeant contra peccatum, & auxilium præstent ad bene viuendum, rectè tamen sic distinguuntur, quod quædam sint principaliter instituta ad iuuandum hominem in bono, vt Confirmatio, Eucharistia & Ordo; quædam ad remedium contra peccatum, vel delendum vt Pœnitentia & Extrema-Vnctio, vel vitandum vt Matrimonium. Vnde B.Thomas:* Matrimonium directè ordinatur ad reprimendum concupiscentiam, quæ concurrit ad actum Matrimonij, & ideò, *inquit,* Magister dicit, quòd Matrimonium est tantùm in remedium, sed hoc est per gratiam, quę in eo confertur. *Sic ille. Baptismus verò est ad vtrumque effectum. Per eum enim vetus homo moritur, & nouus nascitur.*

Eccle-

Ecclesię consecrata] *V.* vasa & vestes, Ecclesia consecrata.

Prima impretiabilia sunt] *Nimirum, virtutes & miracula, vt suprà habetur.*

Conflata omnibus vendi] *Vasa & vestes Ecclesiæ ratione materiæ vendi possunt (dummodò nil pro consecratione accipiatur) & ad vsus prophanos conuerti, ablatâ tamen priùs formâ, & similiter vasis confractis. Nam post concußionem censetur purum metallum. Videatur S. Tho. 2. 2. q. 100. a. 4. ad 2.*

Deo semel dicata] *De Consec. dist.* 5. Nemo. *Archid. Item causâ* 1. q. 3. Si quis obiecerit. *Extrà de Religiosis domibus c.* Ad hæc. *& in 6. Regula* 51. Semel Deo dicatum, non est ad vsus humanos vlteriùs transferendum.

In Num. cap. 31] *M. & V.* c. 66. in fine.

Ergo pro tricenariis] *Absoluit S. Tho.* 2. 2. *q.* 100. *a.* 3. *ad* 2.

Sic qui dignitatem] *M.* Sed qui dignit.

Non submissurus collum] *M. & C.* submissurum.

Notam & indicam] Indicam, *signum vocat. C.* indicia.

Pactio vocalis] *M.* pactio voluntaria. *Non sapit.*

Indica est] *Tria sic Habent.*

Effectiua simonię] *Non* affectiua, *vt M.*

Dare autem est] *C.* dare autem est, quandocumque dare illud vel accipere. *M.* dare autem est quandocumque ita & accipere.

Per coniecturas] Vt si dixerit: ingratus est mihi ille cui benefeci. *Ita margines duo.*

Ingressus eius in illud] *C.* ingressus eius ad tale *&c.*

Vel frustulum] *Paruum frustum. Hoc exprimit M. in margine* : Trunzun. *Gallicè*: vne tranche.

Collatum à Sacerdote] *Non,* illatum à Sacerdote, *vt M. & C.*

Non idcirco alligatur] *V. legebat in textu quod duo in orâ laterali* : Non idcirco attitulatur, alligatur *&c.*

CAPVT XXXVIII.

Fracturâ ostij] *V,* Fractiua, *at infrà* fracturâ.

Quod est Christus] *M.* Qui est Christus.

Ab obsequio] *Seu vt V.* ab officio. *Hæc vide:* 1 *q.* 1. Sunt nonnulli.

Ex Moral. B. Greg] *Libro* 9. *cap.* 17. *Sed an non B. Hieronymi verba sint to.* 7. *in Psalm.* 25. *ad illud* : Dextera eorum repleta est muneribus, *iudicet æquus Lector.*

Pro rei corporalis] *Hæc sunt B. Gregorij verba loco suprà citato.*

Sordidæ obsecutionis] *De qua B. Tho.* 2. 2. *q.* 100. *a.* 5. *ad* 1.

At videtur loqui] *V.* Aut videtur loqui.

Cum

Cum prauâ ſpe] C. cum paruâ ſpecie dantis & accipientis.

Exſpectationis & concept.] *Hæc in textu repoſui, vt V. monebat, etſi M. & C. in ora tantùm legant.*

Vſuram ergo & nummus] Parit *ſubaudi. Hæc ex V. deſcripſi. Nam M.* Vſuram ergo & nummus obſecutionis citra pactionem. Ita quidem, nec impenſa obſequij ſordida fuerit, ſi honeſta. Puta *&c.* C. Vſuram ergo nummus obſecutionis exſecratione circa pactionem, ita quidem nec impenſa obſequij ſordida fuerit, ſi honeſta: Puta ſi dans *&c.*

Impignauerit] *M.* impugnauit. *Malè.*

Quia non ſtatim] *M.* Quod non ſtatim.

Triennalibus] *V. & M.* Tricenalibus.

Subtrahent] *M.* Subtrahuntur Eccleſiæ.

Aſſignaret] *V. addebat in textu quod ſolum M. in margine habet:* Vt Papa Alexander.

Eleëmoſyna] *C.* Epiſcopus.

Ex parte vtriuſque] *Dantis ſcilicet & accipientis. V. & M.* Ex ſpe vtriuſque. *Si bene ſic:* ex ſpe, *ſupple, accipiendi aliquid.*

Per ſe vel per alium] *Non duco omittenda quæ in ora inferiori C. deprehendi. Hæc ſunt:* Mos eſt Eccleſiarum quarumdam, cùm quis inſtituitur in Eccleſiaſticum, beneficium iurabit quòd non dedit, nec promiſit, commodauit, nec alius pro eo, ſe ſciente, pecuniam vel obſequium cum pactione, quo magis hoc beneficium conferatur. M. (*hoc eſt fortè Magiſter auctor huius operis*) Sed mihi videtur addendum eſſe, nec ſine pactione, nec cum pactione. *Rectè: quia in hunc finem poſſet dari pecunia nullo interueniente pacto.*

Occultè, reſignandum] *Nequaquam,* occultè, reſeruandum, *vt M.*

Hoc eſſe ſimoniam] *V.* Hunc eſſe ſimoniacum niſi reus *&c.*

Si ſine diſtinctione] *C.* Si minimè diſtinctione. *Obſcurè dictum.*

Plura quàm oblata] *C.* Plura quàm allata. *Vtique placet, quia hic modus loquendi hodie freqnens eſt, & vſitatus. Puellæ enim intrantes Monaſteria dicuntur, non offerre, ſed ſecum ferre annuos redditus, ſeu pecuniæ ſummam.*

Vel ſi diſtinguatur] *C.* Vel ſi dijudicatus inter ſua, *ſeu diſcretus.*

Temporales redditus] *M.* Corporales redditus.

Quòd ſi perpetuos] *Qualiter excuſabuntur abbatiſſæ aut Monialium rectrices, quæ cum parentibus puellæ monaſterium intraturæ, non dicam conueniunt, ſed, ad inſtar mulieraularum fori venalis mercantur pro duobus millibus florenorum & ampliùs? Pro pudor! ergòne pauperibus puellis, honeſtiſſimis tamen, & moribus & pietate laudabilibus, oſtiũ Monaſterij clauſum erit? Hodie videtur iuxta illud Poetæ:*

Si nihil attuleris, ibis Homere foras.

Vtinam tales monita B. Hieronymi attentè audirent, qui cap. 5. Reg. ex operibus collectæ, ſic ait: Deteſtabilem hæreſim ſimoniæ, quam communi prauitate diaboli

boli Moniales assuetæ committunt, etiam in auditu horreat vestra societas. *Et infrà:* Ad vos venientes sorores, ad sanctas Christi suscipite nuptias gratis: præponatur sanctitas, pecuniæ: exquiratur bonitas vitæ, non generositas carnis, non vtilitas mundi. Nulla omnino pactio, nulla opinio, quæ mentis puritatem perturbat, præueniat. *Præterea* 1. *quæst.* 2. *in fine:* Multorum auctoritatibus luce clarius constat, quòd ab ingressuris Monasterium non licet pecuniam exigere, ne & ille qui exigit, & ille qui soluit, simonię crimen incurrat.

Ista augmentum] *M.* Cùm enim ita augmentum.

Mihi non beneuolis] *M.* Mihi non beneuoli.

Quid si non sint famil.] *Hæc, vsque:* Sed nunquid, *absunt in M.*

Vbi ordiner] *C. & V.* Vt ordiner.

Etiamsi non præcesserit] *M. hæc omittit, vsque:* Extendit autem. *V. verò discrepat:* Etiamsi ante susceptionem & examinationem ei dedero, qui tamen sum dignus examinari, non erit vitiosus ingressus, cùm penes eum non sit cura ordinationis. *V. hîc obseruat ritum & morem hodiernum. Ostiarius enim ad portam cameræ in quâ fit examen ordinandorum stat, & illam diligenter custodit, ne ordinandi confusè simul intrent. Huic potest dari nummulus ratione famulatus, non verò ordinis suscipiendi. Nec decet ostiarium quicquam exigere vel extorquere ab intrantibus, eò quòd stipendia ab Episcopo Domino suo percipiat.*

Capellanus ordinatoris] *M. & V.* cap. ordinatis. *Dicit,* ordinatoris, *non* Episcopi, *quia etiam Abbates sunt qui ordines conferunt, infra tamen presbyteratus ordinem.*

Manutergium] *Sudarium quo manus terguntur: de quo dist.* 25. *c.* 1. *parag.* Ad Subdiaconum.

Accepit vidua] *Mater eius qui ordinatur.*

Archigallus] *Fortè Archidiaconus est.*

Causâ præsentandi] *M. verbum* pręsentandi *omittit.*

Canipulum] *M.* quinipulum. *V.* Kenipulum. *Hoc vocabulum suprà in notis ad c.* 22. *exposuimus.*

Vnde Gregorius] *Ipse est Hom.* 39. *in Euang.* Tria. *Legebant* Augustinus.

Acceptione] *Cur non* acceptatione *cum B. Gregorio?*

Dato patronis præmio] *Rectè secundùm doctrinam Beati Gregorij: Sed quidam sciolus voluit corrigere textum M. addito in margine* portionis *pro* patronis.

Emit peccatum] *V.* Emunt peccatum.

Non diffinimus] Permodica simonia est, si simonia est. *Margines C. & M.*

 Tibi

Tibi Paradisum] C. tibi pacem.
Magistrum Arnulphum] C. Hervvlphum.
Canipulum] *De hoc dixi paullò suprà.*

CAPVT XXXIX.

M. *Nec titulo nouo, nec vllâ intercapedine caput diuidit.*
Ecclesiæ redimendâ] *Ly* redimendâ *abest in M.*
Vnde Cyriacus] *Hæc habentur to.1.Surij in vita S. Marcelli.*
Saporis Regis] *Non* Saponis, *vt M, & C.*
Dona ab offerentibus] *Hæc, vsque,* gratiam, *aberant in M. & C.*
A Deo grauiter] *Iterumq́ hæc tria verba omittebant. De pœna simoniacorum legitur 1.q.1.* Quidquid inuisibilis.

CAPVT XL.

HAc ratione] *M. & V. coniungunt cum præcedentibus hoc modo :* Et quod facit simoniam hâc ratione commutatio. Pactio *&c. V. verò, quâdam lineâ recenti manu subductâ, sic corrigit, vt* commutatio *&* pactio *puncto non separentur. C.* Et quod facit simoniam. Hâc ratione, commercio, pactio *&c.*
Huius commutationis] C. huiusmodi conditionis.
Simoniacè illud acquiret] *M. incorrectè repetit quod priùs :* Ille tamen simoniacè dabit nepoti suo.
Et reddituum ex loculis] *M. ad illud reddituum legit in ora laterali :* Truncum. *De hoc vocabulo dixi in notis ad c.37.*
Ecclesiæ alicuius] *M.* omnes præbendæ alicuius personæ, *omittit* Ecclesiæ.
Næuum habere] C. Venenum habere. Næuus *est macula corporis. B. Bernardus Serm.71.in Cantica:* Quòd si in conscientiâ næuus fuerit, nec quod ex eâ prodierit, carebit næuo.
Nisi gratis detur] *Videatur 1.q.1.*Gratia.
Non enim à Deo] *V. & M.* Nisi enim à Deo vocatus, nisi per eum adscendas (*M.* accedas) nisi gratis accipias, scilicet vt nihil tuum interponas, tibi sumis honorem.
Aliundè intrans] *M. & V.* Aliundè intras quàm per ostium, aliundè adscendis (*M.* descendis) ab alio *&c.*
Licèt cum voluntate] *M.* Licèt in voluntate malâ.
Super augendâ] *M.* Super agendâ pensione.
Maximè habita] *M.* habitâ, maximè inter Claustrales.

Sin-

Si inter clericum] *C.* Sed inter clericum.

Et vicarium temporalem] *C.* Et vicarium perpetuum. *Malè.*

CAPVT XLI.

IN Ecclesiam] *Hoc, solum V. legebat.*

Sic autem intrusi] *C.* nunc autem intrusi.

Sicut enim latro] *M.* Si enim latro *&c.*

Chorita verò] *Sex* ille verò, *vt M. & C.*

Exceptiones] *Hoc verbum omittit M.*

Sanctitatem vel sinceritatem] *Ly* sanctitatem vel, *non habent V. & M.*

Ex quibus conflabitur] *Hîc deficit V. vsque ad finem capitis.*

CAPVT XLII.

OZias etiam] *M. omisso exemplo Oziæ, Ozæ meminit hoc modo :* O za etiam quia indebitè tetigit arcam Domini. *Facilè fuit amanuensi falli in scribendo. Nam nominis vtriusq;, sicut & historiæ, magna est affinitas. C. pro* Ozias *legit* Oza.

Tanquam si Sacerdos] *Hæc, vsque* leprâ percussus, *ex solo V. desumpsi. Vide an non bene ex* 2. *Paral.* 26.

Ita & Oza] *V. deficit vsque ad finem capitis.*

CAPVT XLIII.

V. *Pro titulo :* Contra sanguinitas. *Summarium huius capitis sumptum est ex Michææ* 3.

Impedimento esse] *C.* impedimentum esse, *vt antè.*

Fraudaturum & spol.] *C. & V.* Fraudamus & spoliamus.

Et bonis suis] *C.* & donis suis.

De intrantibus par carnem] *Hinc, vsque,* in ordinum & benef. *deficiunt C. & M.*

Ait Michæas] *Restitui pro* Isaias. *Videatur* Michææ *c.* 3. *&* Comment. *B. Hieronymi in hunc locum. Ibi enim disertè de præsenti materiâ edisserit.*

Item Hieronymus] *Suprà initio cap.* 36. *citatus est hic locus ex* 8. *quæst.* 1. Moyses.

Ananias & Sapphira] *Non* Abdias & Sapphira, *vt C.*

Tamen Ecclesiasticum] *V.* Sed Ecclesiasticum *&c. M.* Vt Ecclesiast.

Probitas eius exigat] *V.* probitas eius extinguat & excludat. *M.* proprietas eius extinguat, *at in margine* excludat.

Quasi præscriptione] *Non potest esse præscriptio.* Non enim firmatur tractu temporis quod de iure à principio non subsistit. *Ita Regulâ 18, in 6.*

CAPVT XLIV.

IN 1. ad Cor. c.12.] *Duo c.60. M. 40. Ad hæc videatur B. Gregorius 30. Moral. c.6. in medio.*

Exemptio & in subtractio] C. exceptio vel subtractio, *vtique valet.*

Et in vtilitate] *V. & M.* auctoritate maioris, *alia absunt.*

De Consideratione] *Hoc opus B. Bernardi in 5 libros diuisus est. Quæ ergo hic citantur, visuntur l. 3 paullò ante finem ex quo multa quoque ad materiam præsentem pertinentia colligi possunt.*

In delicijs Paradisi] *Ezech. verba c.28. Consulat præterea commentarium B. Hier. in hunc locum, vel in illud Ps. 81.* Et sicut vnus de Principibus cadetis; *ibi enim non* signaculum similitudinis, *sed* resignaculum *legit.*

Quinquagenarios] *Tria addunt ex Græco:* πεντηκονταρχόυς. *Sed cur idem bis repetebant?*

Millenarios] *Ex interpretatione 70. nam Heb. non habent.*

Si turbasset] C. turpasset. *Malè. Nam sequitur infrà:* Ne turbatio & scissio *&c.*

Nisi cùm aliquid] *M. deficit hîc, vsque:* Vel ad Hur.

Ad Rom. 13.] *Tria* 42.

Ad Heb.13.] *Tria* 22.

Minoribus vel maior.] *C. & M. loco* vel *habent* &.

Nec Ecclesiasticæ] *Duo eadem:* Nec Ecclesiastico.

Feudo vel hominio] *Nonnulli* homagium *pro* hominium *vsurpant, vt Cæsarius & alij. Est verò* homagium *adstrictio seruitutis facta Domino per pactionem, promittente homine libero fidelitatem, seq; constituente hominem vel vassallum illius. C. in textu legebat* dominio *pro* hominio, *sed perperam.*

Nec Ecclesia persona] *Hoc est, congregatio vel communitas non est persona, vt ad modum personæ puniatur. Nam quod à multitudine peccatur, vel ab eo qui multitudinem habet sociam, non punitur ab Ecclesiâ, sed defletur. Ita 23 q.4.* Non potest. *V. sic variat hoc loco:* Sed nec Ecclesia personam, vt personaliter puniatur.

Personaliter] Sicut filij, *ait M. in margine.*

Obligetur hominio] *Non* dominio, *vt iterum C.*

Et minori à quo] *C. non placet idem bis repetens. Audi:* Et successori à quo potest absolui & minori à quo non potest absolui per maiorem.

Et iste obligatur] *M.* vt ille obligatur. *Ad hæc excipe margines C. & M. describentes*

scribentes consuetudinem quarumdam Ecclesiarum, dum clerici in illis instituuntur beneficiati: Iuro tibi & successoribus tuis, & huic Ecclesię reuerentiam & obedientiam (C. obedientiam reuerenter, *sed vitiosè*) præstiturum.

Sacram. collatione] *Fallitur M.* Sacramentorum conclusione.

Ergo nec iurisdictione] *Subaudi, vt antè,* priuare. C. *sic variat:* Ergo nec iurisdictionem collationis ordinis.

Excommunicatus iustè] *V. pro* iustè, *habet* iure, *æquiualet. M. vitiosè* iste *pro* iustè.

Qui eum ligauit] *M. tacet hîc, vsque:* Auctoritate maioris.

Diligite iustitiam] *Duo margines etiam hanc auctoritatem suggerunt ex Ps* 2. Et nunc Reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram. *Cui hæc posset addi ex Ps.* 98. Honor Regis iudicium diligit.

In quâ præpositi estis] *Restitui ex V. Nam duo alia admodùm obscurè legebant:* In quo præpositi estis iudices & maiores, delinquentes (*quis sensus?*) subditi & inferiores.

Sed nec etiam tunc] *Regula iuris* 76. *in* 6.

2. Cor. 13.] *Tria* 28.

Fuisse vel esse] *Ly* vel esse *omittebant V. & M.*

Iudicum 8.] *duo, præter V.* Iudic. 10. in fine.

Contra altare Domini] C. contra Dominum.

Immolaticium] C. immolantium.

Et de Episcopatu] *Hoc omisso, sic C.* In Episcopatu illius, & non sub Episcopo.

Et in Episcopatu] C. de Episcopatu (*alia reticet*) ipsius. *Ad hæc accedit exemplum Abbatis Sugerij in marginibus C. & M. relatum. Tale est:* Sugerius Abbas laborans in extremis, vocauit Dominum Episcopum Parisiensem, eique vt filius patri, confessus est, asserens se non procurasse emancipationem Monasterij sui à potestate (C. vt à potestate) Ecclesiæ Parisiensis, sed Diaconum quendam.

Si enim cornua mitræ] *Per mitræ cornua nouum & vetus testamentum significatur, vt patet ex Glossâ in illud* Matthæi 5. Vos estis sal terræ. *Vnde B. Benedictus Regulæ suæ c* 64. Debet Prælatus esse doctus lege diuinâ, vt sciat, & sit, vnde proferat noua & vetera: sciatque magis oportere sibi prodesse *spirituali doctrinâ & exemplo,* quàm præesse, *corporali præsentiâ vel curâ temporalium.*

Ex scedula] *Hoc est ex paruâ scedâ vel chartulâ implicatâ ad figuram seu speciem mitræ. In scholis abcdarijs solent similia effingere pueruli otiosuli. V. & M.* ex cedulâ. C. ex sedulâ. *Nil sapiunt.*

Si annulus eius] *Dicti pueri nempe.*

Et si repeti potest] *Seu reiterari potest.*

Gilbertus Episc.] *Cognomẽto de la porce, seu Porretanus. Fuit* 61. *Episc. Pictau.*

vt ex catalogo patet in Gallia Christ. Claudij Roberti. Multa scripsit, & errores suos coram Eugenio 3. Papa anno 1148. *præsente S. Bernardo, abiurauit. Baronius anno præfato.*

Cum impositione manus] *Hoc est, non imprimit characterem.*

Quæ iam facta est ex parte] *Post hæc, sequitur in V.* de quâ Apostolus *&c. Alia omittit.*

A Romano regno] *Duo margines:* A quo iam Græcia recessit. *Huc reuoco duplex exemplum quod ex illis marginibus collegi.* Absolutus à Papa Alexandro, (*M. inter lineas addit:* Fauore personæ) quem excommunicauerat S. Lucas de Hungariâ (Hungaria *C.*) quia non satisfecit Sancto Lucæ; iterum & iterum est ab eo excommunicatus, & ideo idem Lucas ab Alexandro est suspensus, deinde excommunicatus, sicque mortuus est: pro quo miracula multa Deus post mortem eius operatus est.

Quidam etiam Comes excommunicatus ab Episcopo ordinario, pòst absolutus auctoritate Papæ, à duobus alijs adhuc credidit se ligatum esse. Vnde ad proprium Episcopum confugit, & ei confessus est, & satisfecit. Sicque absolutus recessit sine scrupulo.

Opponendo induco] *C.* oppon. iudico.

Legeque priuatâ ducta] *C. nec malè* ductus, *si ad Papam fiat relatio.*

Consules & Proconf.] *M. in laterali orâ:* Episcopi & Archiepiscopi.

Omnia Cæsar sit] *Ex Lucano l.3. vel Alano l.1. in fine.*

CAPVT XLV.

Vel exsecutionis] *Ita C. Duo autem* obsecutionis sordidę *tantum.*

Munus enim gratis] *M. & C.* Minus enim gratis. *Non audiunt.*

Oleum in ossibus] *C.* in os eius.

Augustinus: Oleum] *Idem in Ps.* 140. Homines, cùm falsâ laude aliquem irriserint, hoc etiam de illo dicunt: Vnxi illi caput.

Venditores olei] *Verba B. Hier. in c.*25. *Matt.*

Ranæ sunt adulatores] *De quibus B. Aug. to.*10. *Serm.*87. *de tempore. B. Hier. in Ps.*104.

Turba salutantum] *Versus Claudiani in Ruffinum lib.*1. *Sic margo C. exponit hæc verba* Turba salutantum: Adulatorum, *inquit*, applaudentium, vel potius occulti detractores. *Memini illius distichi Petri de Rigâ in Aurorâ suâ nondum in lucem editâ, sed breui, Deo vires donante, edendâ. Sic in c.*8. *Exodi:*

Musca canina cibos maculans, pungensque, gulosos
Mordentesque fero dente notare potest.

Ciniphes] *M. in margine:* Muscæ minutę. *De his idem Petrus de Rigâ ibidem:*

Rana loquax, hæresim signat, strepit hæc, strepit illa;
Turget clamosis illa vel illa sonis.
Discurrunt culices, hominum turbando quietem,
Designantque vagos qui sine pace manent.

Cynomyia] Musca canina. *Margines duo.*

Euge, euge] *Primum* irrisorium, 2. adulatorium. *Ijdem.*

Exit integer] *V.* erit integer.

Qui adulatoriè] *Hoc redolet Glossam interl. in hunc locum.*

Et capita Ecclesiæ] *M.* & capita eius.

Cui caput est ęgrum] *C.* cui caput infirmum. *Etiam placet.*

Error enim Principis] *Hîc, vsque:* Item, *tacet C.*

Adeò seuerus] *C.* adeò securus. *Fragm. Camberon.* Nullus ita rigidus est, & seuerus vel securus.

Quo cades cùm adscendere] *Ita V. Sed duo cum Frag. Camberon.* Quâ cades, *supple* linguâ, *& tolerabilis est lectio.*

Et tua seruatum] *Ex Iuuenalis Sat. 4. m. S. & exemplaribus excusis restitui sic cum Fragm. Camb. alioquin tria exemplaria ordinaria:*

In tua seruatur consumere sæcula rhombum.

Accipit endromidem] *Restitui ex nostro Iuuen. m. S. Tria* endromadem. Endromis *vestis est spissa (seu vt margo C.* pellicea *Wlpina) ad arcendum iniurias brumales accommodatissima.*

Ob hoc timendę sunt] *Seneca l. 6. de Beneficijs c. 30. Non absimilia videto apud B. Hier. in c. 34. Ezech. ad illud:* Quod crassum erat occidebatis.

Comitem sibi] *C. non placet :* committere sibi.

Solus Demaratus] *Non* Demoratus *vt M. Consule Senecam 6. de Beneficijs cap. 31.*

Hi sunt sirenes] *Boëtij verba de Cons. Philos. Prosâ 1. l. 1.*

Cum Vlysse] *Hoc Senecam redolet vltimâ periodo ep. 56. & ex eo loco restitui* Vlysse *pro* Vlixe.

Vnde Hieronymus] *Lib. 1. aduersus Pelag. c. 9 Item to. 9. ad Demetriadem de Virg. post medium.*

Mentum Amasæ] *Nequaquam* Amasiæ, *vt C.*

In inguine] *Tria exemplaria sic habent. Verùm si historiam 2. Reg. 20. attendas, comperies Amasam non* in inguine *percussum, sed in latere. Abner autem, qui in dolo quoque ab eodem Ioab interfectus est, in inguine ictum accepit. Huius dolosi Ioab proditionem exponit B. Greg. Moral. 15. c. 5. in fine.*

Gladius est occultus] *V.* gladius est acutus.

Ieremiæ 38.] *C. & V.* 135.

Prophetæ pacifici] *Etsi M. solùm legat Prophetæ, rectè tamen illius meminit. Nam Glossa in hunc locum:* Viri pacifici, *&c. ait:* Prophetæ falsi denunciantes pacem tibi.

Et

Et nutrix superbiæ] *Margines* C.*&* M. Quia,

——— ——— ——— At illi

*Iuuen. Sat.*4.

Surgebant cristę.

Cum Deo loquamur singul.] *Vt ibi:* Da mihi Domine sedium tuarum *&c.* *Sap.*9.*Item Dauid:* Da mihi intellectum, vt discam manda tua, *Ps.* 118.

Homini loquimur pluraliter] *Hunc modum loquendi sapißimè vsurpat Cæsarius in libris exemplorum memorab. Sic enim.* Domine, dedisti mihi *&c. Inualuit quoque ille mos loquendi inter Gallos, vt nunquam, vel saltem rarißimè pro nomine* Tu *vtantur in singulari, sed in plurali, etiamsi vni tantùm personæ loquantur.* Vos dedisti, *pro* tu dedisti, *& sic de cæteris.*

Velis eam nominare] *M.* Vel ea nominare.

Carthag. 4. dist. 56] *Duo* dist. (*seu capite*) 46. *M.*14.

Hieronymus in epist.] *Ad Eustochium de Custodiâ virg. ferè eadem inuenies in epist. ad Celantiam, quæ incipit:* Vetus scripturæ celebrata. *Præter hæc, quæso, Senecam vide ep.* 123. *in medio.*

Eccli.c.13] *Tria* 40.

Deut.14.] *V.* 93. *M.* 65. C.45.

Cantic. amoris 1.] *M. &* C.2.

In mendacio] *Hic varietas est.* C. quia ignorans (*duo* ignoras) te in meditatione & adulatione delectatâ.

Isaias c.3.] *V. &* C.8. *M.*7.

Capvt XLVI.

S*Vmmarium huius capitis tale est in V.* Contra eos qui illicitè, vel etiam licitè ab alijs acquisita, quasi licitè accipiunt etiam scientes, & sine inquisitione.

Et etiam licitorum] *Hoc, vsque,* Restat *abest in V.*

Vendi videtur] C. Mundi vtitur, *loco* vendi *&c.*

In quibus enim] *Varietas hîc est.* In quibus enim (*ait* C.) ita non habemus ius dominij, in alios transferre nequimus. *M.* In quibus enim ius non habemus, ius dominij in alios transferre nequiuimus.

Non dimittitur peccatum] *Regula* 4. *Iuris in Sexto.*

In pias causas] *Margines* C. *&* M. De inuentis, vsucaptis, & præscriptis fortè potest fieri eleëmosyna, ignorato (C. ignorante) Domino, & si conscientia non remordeat. *Videatur* 14. *q.* 5. *per totum.*

Potior est pars possidentis] *Regula* 65. *in Sexto.*

Acceperit quis decem] *Nempe* solidos.

Per illam regulam] *De quâ suprà, quæ est* 65. *in Sexto.*

A sce-

A secundarijs acceptor.] *V.* acceptionibus *pro* acceptoribus.

Stephani Abbatis 2.] *Quidam hunc Stephanum statuunt 3. Abbatem Cistertiensem. Inter eos est Ioannes d'Assignies meritissimus Abbas Nizellensis in libro suo Gallico, cui titulus: Le cabinet des choses les plus signalées du Sacré Ordre de Cysteaux. Item Chrysostomus Henriquez in Menologio Ordinis Cistert. die 28. Martij & 17. Aprilis, vbi latè de eo agit. Petrus tamen Cantor etiam infrà c. 105. secundum vocat.*

Diuisim mendicantibus] *M.* diuisis mendic. *C.* diuisum mendic.

Cadum vini dabant] *Per cadum non intelligamus fideliam, seu vt vulgò filietam, sed vasculum portatile quinque aut sex lota Belgica continens. Gallicè,* Caque *ou* barrile. *Sic enim Budæus l. 5. de Asse, ante medium:* Cadi formam turbinatam, id est coni & strobyli, hoc est, nucis pineæ similem fuisse ex Plinio intelligimus; qui l. 17. de Aloë loquens, turbines cadorum dixit. Vtebantur autem antiqui ad salsamenta etiam condenda. *Hæc ille.*

Ea omnia distribuit] *M.* Ea omnibus distribuit. *Illa puto sola quæ ab illo Pastore simoniaco acceperat.*

Pulmentarium] *Isidorus l. 20. Etym. c. 2.* Pulmentum, *inquit*, à pulte deriuatur. Siue enim sola puls, siue quid aliud alicuius permixtione sumatur, pulmentum propriè dicitur.

Pulmentum dicerem omne opsonium quod cum pane comeditur, siue ex herbis, piscibus, aut aliâ materiâ vescâ conditum aut paratum sit. Hoc videtur innuere Beatus Pater Benedictus in Regulâ: Sufficere credimus, *inquit*, ad refectionem quotidianam tam sextæ quàm nonę omnibus mensis cocta duo pulmentaria propter diuersorum infirmitates; vt fortè qui ex vno non potuerit edere, ex alio reficiatur.

Religiosi passim] *Huc reuocandum puto exemplum vnum quod in imâ orâ C. & M. vidi subscriptum. Tale est:* Exemplo etiam militis obuiantis (*M.* obuij) cadaueri fœneratoris sui, turbâ Monachorum ad sepulchrum illud deferentium. Quibus ait: Muscas & telas araneæ meæ mihi dimittitis; vos autem cadauer araneæ habetis, infernus verò animam. Cur hoc eum restituere non præcepistis? *Hoc exemplum videtur debuisse includi textu, vt ex c. 50. colligere est.*

Ait c. 3. Publicanis] *M. & C.* cap. 9.

Ambrosius & Beda] *V. vitiosè omittit:* & Beda. *Beda enim Vener. & B. Ambrosius in Lucam hoc loco legunt:* Ne vltra præscriptum exigant.

Vel per angariam] *Hæc absunt in V.*

Vel constitutum] *C. omisso* Vel, *ait:* Præscriptum constitutum.

Iudicium conscriptum] *Margines C. & M* Secundùm enim leges Domini pręscriptas iudicandum (*M. malè* vindicandum) est, non secun-

dum Iustinianas, *C.* iustitias, *etiam vitiosè.*

Qui hoc potestis] *Hæc parenthesi inclusa V. legit in textu, M. autem in margine laterali. In hæc verba Ioannis:* Neminem concutiatis, *videatur B. Aug. Serm. 3. in Appendice de diuersis, to. 10.*

Regula discernendi] *V.* Regula discendi.

Supra præscriptum] *Non* supra scriptum, *vt M. & C.*

B. Fursei] *De quo Vener. Beda l. 3. hist. c. 19. vbi tacitè refert quod hîc dicitur, & apertè habetur in vitâ ipsius apud Surium to. 1. die 16. Ianu. & infrà in notis ex margine V. descripsimus ad c. 50.*

B. Launomari] *Eius gesta habentur in Surio to. 1. die 19. Ianu.*

Immensum vitiosum] *C.* Immensum datorem, *exclusio* vitiosum. *M.* Vitiosum datorem, *omittit* immensum. *V. vtrumque recipit.*

In modicâ oblatione] *C. in orâ laterali addit* : Non vnius denarij. *M. ibidem:* Nummus denarij: *malè.*

Priuatâ communione] *Solum C. hoc admittit.*

Si verò nec pecuniam] *C.* Si nec pecuniam. *Ad illud* pecuniam magnam *subdit in margine:* Vt vnius denarij.

Sicut & infamis] *M.* Licet & infamis & notabilis; *In margine autem:* Præscripturo ab Ecclesiâ.

Scandalum oriretur] *M.* scandalum miretur. *Abusus est.*

Petri Abaillardis] *C. & M.* Abaëlis. *Hunc S. Bernardus conuicit erroris; Estq; auctor 1. Classis in indice librorum prohibitorum, sed de erroribus pœnitentiam egit eosq; reuocauit.*

Comite Theobaldo] *Fortè Comite Campaniæ, de quo Cæsarius l. 8. c. 31. seu Theobaldo Comite Carnotensium ac Blesensium, de quo Cantipratanus l. 2. Boni Vniuersalis de Apibus c. 25. n. 14. & 15.*

Noluit accipere] *V. & C.* Voluit accipere. *Insipidè.*

Item Eccli. c. 34] *M. & C. 22.*

In oblationes] *id restitui ex c. 34. Eccli. Duo enim* in oblationibus, *M.* in orationibus.

Glossa: Quàm] *Glossa interlinealis est. M. omisso verbo* Glossa, *legebat* quorum *pro* quàm.

Munera accipiunt] *Non:* munera decipiunt, *vt M.*

Achan & socijs] *Restitui nomen. Tria enim* Achor, *quod vallis nomen est.*

Hieronymus] *M. omittit nomen.*

Propter illud multi perdantur] Vix enim enim inuenitur (*ait auctor infrà de Proprietate cap. 153.*) quòd pro peccatis aliquibus punita fuerit multitudo, nisi pro peccato sacrilego huiusmodi.

Ephod & Teraphin] *M. in margine:* Imagines. *C.* Seraphin, *malè. Iudic. 17. & 18. Item Oseæ 3.*

Gedeoni & omni domui eius] Quia priùs ſecutus eſt (C. ſortitus) Deos alienos. *Ita margines C. & M.*

Agag Regem] *Tria exemplaria pro* Agag *legebant* Eglon, *ſed perperam. Itaque reſtitui nomen. Legitur quidem Iudicum* 3. *quod* Eglon *obæſus &* Craſſus nimis fuerit, *non tamen reſeruatus, vt* Agag, *verùm occiſus ab Aod.*

Eſt ergo regula: quia nunquam illicitè acquiſitum &c.] *Id eſt vniuerſaliter verum, quia illicitè acquiſitum eſt furtum.*

Causâ prędicationis] *Margines*: Vt ſi Prędicator cum eo hâc de causâ comederit.

Sed nec licitè acquiſitum] *Nequaquam audiendum* M. Sed videtur licitè acquiſitum.

Saluum & reſiduum] *V. his omiſſis ſic habet*: Niſi ſit ei vnde, *&c.*

Credo, ab eo] M. Contra hanc etiam regulam accepta, cum do, *pro* credo. *Reliqua vt in textu.*

De idolothytis] *M. vitiosè ſic*: Quia non idolothytis intelligenda. *Nam Gloſſa interlin. ad illud*: Nihil interrogantes, *ait*: An idolothytum ſit vel non. *Idolothytum dicitur, quod idolo immolatum eſt.* C. *in textu, pro* idolothytis, *habebat*, idolathicis.

Sedentibus & manducantibus in idolio ſic pro idolo] *reſtitui ex c.*8. 1. *ad Cor. vbi legitur*: Recumbentem in idolio.

Incorreptis] C. incorrecti. *fortè* incorrectis. *Ibidem in margine video ſubnotatum*: Diuitibus eſſet ponendum in ſacco, non erogandum, dum ablata non reſtituerint.

Item ad Epheſi 4. *M. deficit hîc vſque ad finem capitis.*

CAPVT XLVII.

V. *Pro ſummario hæc habet*: Contra hos qui dant non indigentibus. Quod non indigens, ſi accipit munera peccat, ſic & ille qui tali dat.

Non gnathonibus] γνάθων, *gnatho, opſonator. Vnde Terentius*: Gnato paraſitus. *Hoc eſt qui totus à cibo pendet. M. & C. legebant*: Non nathonibus.

Non permenonibus] Μενοινὴ ſumitur pro cupiditate, à verbo μενοινάω & μενοινέω *quod eſt opto, cupio.* C. *volebat legi* permetionibus. *V.* permenunibus, *ſed malè.*

Et B. Virgo] *V. tacet vſque ad*: Item exemplo Eliſei.

Repleta implemus] *Seu, vt M. & C.* impleta implemus, *dum menſura ſupereffluens eſt.*

In Lucâ c. 14.] C. & M. c. 80.

Aut cœnam] *Margines duo*: Modicum apparatum cibi. *Sed cur hoc? Quia parciùs in cœnâ comedendum quàm in prandio, Vnde ſchola Salerni*:

Ex magnâ cœnâ ſtomacho fit maxima pœna:
Vt ſis nocte leuis, ſit tibi cœna breuis.

Hipoc. l.2. de ratione victus. Galenus 7. Methodo c.6. & 1. de ratione victus in acutis c.18.

Quidam Medici probant ex Hipocrate & Galeno tribuendum eſſe corpori valentius alimentum in cœnâ quàm in meridie, ſed experientia in contrarium eſt. Solent enim omnes promptiores eſſe ad opus exercendum ex parcitate cœnæ quàm abundantiâ. Et bellè quidam ait: Quod ſubtrahis cœnæ, addis vitę.

Et beatus eris] *M.* & liberatus eris *contra textum Euangelij.*

In eodem c.14] *Duo*, in eodem (*Lucâ*) c.81.

In canonica epiſt. 3.] *Duo addunt numerum capitis, ſic:* c.2. *Sed hodie in capita non diuiditur.*

Ditiſſimi cœnobij] Exemplo Monachi diuitis, *ait C.* in cœnobium conſulentis cuidam volenti clauſtrum intrare ſuum *&c. obſcurè. Hîc C. notat in margine quod in alijs deprehendi in fine præcedentis capitis. Nempe:* Diuitibus eſſet reponendum in ſacco non erogandum, dum ablata non reſtituerint.

Ibi degentes] Vt haberent pauperes Chriſti indigentes quibus paſcerentur. *Ita M.*

A Deo] *M. ex his duabus ſyllabis vnum format aduerbium, ſecernitq́; à præcedente ſententiâ, hoc modo:* Veniam accepit. Adeò nemo eſt *&c.*

Iſaias c.1] *M.* cap.2.

Eripiendo] *C.* excipiendo. *M. omittit hæc verba:* Ab oppreſſ. ſuâ eripiendo, *& eorum loco habet:* Sua erogando.

Pupillo & egeno] Maledictus qui peruertit iudicium aduenæ, pupilli & viduæ. *Deut.* 27.

Iuuent patrocinio] *M* Iuuent patrono. *V.* Iuuent *tantùm.*

Si alicui vtilis eſt] *Margines C. & M.* Si ſcilicet laborare poſſit vt victum quærat. *Eſt liber, cui titulus;* Vidua Sareptana, *à nobis nuper è tenebris erutus, in quo hæc, & quæ ſequuntur de Viduis fuſiùs declarantur.*

Sexaginta annorum] *Solum C. hoc habet. Conſule cauſam* 1. *qu.* 2. Viduas honora. *Et eſt expreſſa ſcriptura* 1. *Thimotheum* 5. Vidua eligatur non minùs ſexaginta annorum.

Interlinealis] *Ordinaria eſt Gloſſa, quæ & Beatì Auguſtini in hunc verſum Pſ.* 102.

Eccleſiaſtici c.12.] *M. & C.* c.38.

Et conſanguineis dabis] *M.* Et cum ſanguinibus dabis, *iterum repetendum eſſet* dabis, de proprio *&c. C. & conſanguinibus.*

Credita eſt] *C. vtique bene*, tradita eſt, *hoc eſt, commiſſa. Ait B. Hieronymus in epiſt. ad Paulinum, quæ incipit:* Bonus homo: Iam non ſunt tua quæ poſſides, ſed diſpenſatio tibi credita eſt. *ſub finem epiſtolæ.*

Columnam in Eccleſia] *C.* columnam Eccleſię.

De patrimonio crucifixi] *Audi margines M. & C.* Quidam, ex hoc, *patri-*

mo-

monio nempe, maritant neptes suas malè.

Et potiùs gratiæ] *Iidem margines* : Gratiæ datur, cùm datur egenti iusto, sapienti, Prælato etiam qui tibi præfectus est, propter aliquam eius gratiam.

Vitas-Patrum] *Liber est continens exempla Sanctorum Patrum Eremitarum, sed non ab omnibus receptus.*

Parenti, filio] C. pereunti filio *&c. Non sapit.*

In quo intelligas] *V. post illud*: Obuentionibus eorum, *ait:* In quo quid intendas & quantum attendendum *&c. C. omittit.* Quia dandum &; *reliqua vt in textu.*

Quidam accedens ad alium] *Is vocabatur Thrasyllus Cynicus; alter, ad quem accedebat, erat Antigonus Rex : De quo Plutarchus in apophthegmatis, & post eum Seneca loco in margine citato. V. pro margine ait:* Vide quàm corruptè inducantur (*al.* induantur) hîc duo hęc exempla. Nam in libro Senecę de Beneficijs 2. sic legitur. *Allegat verba Senecæ, quæ breuitatis causâ omitto. Vide l.2. cap.16. & 17.*

Videto cui des] *Vel:* Fide, sed cui, vide.

Non magis turpe est] *Colligitur ex B. Augustino in Ps.102. vers.6.* Qui donat histrionibus, *inquit*, qui donat auguribus, qui donat meretricibus, quare donat? Nunquid non & ipsi hominibus donant? Non tamen ibi attendunt naturam operis Dei, sed nequitiam operis humani. *Et infrà* : Nam si homo tantùm esset, & venator, vel augur, vel meretrix non esset, non dares. Honoras in eo vitium non naturã. *Subinde remitto te Lector, ad Causam* 23.*q* 4. Duo ista.

Cùm non possint] *C. & M.* cùm non possit amoueri.

Qui non quantum] *M.* qui non tantum.

Des ergo quia Propheta] *Non absimilia vidi apud B. Aug. tom.8. in Ps.102. vers.6.*

Peccator & histrio] *Immane peccatum est res suas dare histrionibus. Videatur distinctio* 86 Donare.

Qualiter sine murm.] C. Quantum sine murm. *Malè.*

Auctum ne augeas] *Dictum est Prouerbiale.* M. Actum ne augeas. *Incorrectè.*

Diuitem ne dites] *M.* diuitem ne imiteris. *Cicero*: Quàm iniquè comparatum est, vt ditioribus semper addatur aliquid.

Hieronymus in illa epist.] *Citatur*, 8.*q*.1. Moyses amicus Dei.

Sicut nec septem] *C. hoc modo:* Sicut nec septem Diaconi, à B. Petro ordinati, ad hoc consanguineos suos alijs pręposuissent. *Secundùm Rabanum hic ordo seruandus est, vt scilicet populus eligat, Episcopus ordinet. Vide eum in hunc locũ. Non exprimitur Act 6. à quo Apostolo fuerint ordinati, sed dicitur quòd ordinati sint ab Apostolis, & omnino est verisimile alios Apostolos S. Petro illum honorem detulisse tanquam capiti suo, vti dignior Episcopus solet alium ordinare, & consecrator existere.*

Cōditionem eorum mutant] *Hoc est, parentes ita ditare, vt ex pauperibus & seruis, diuites & Dominos faciant: quod tamen de bonis Ecclesiæ fieri non licet, sed bene ex patrimonio, vel (vt aiunt margines C.& M.)* nisi de fundo, & de ijs quæ iure hæreditario te contingunt. *Potest tamē Episcopus, aut alius Prælatus parentē, aut promouere ad quæsturam, aut ad aliud officium positâ eius capacitate: nec censebitur talis ex bonis spiritualibus profecisse, si diues, vel eques fiat ex officij lucro. In similibus autem vitanda est inuidia & alterius speciei mala materia in proximo, & superbiæ in promoto. Est hac de re exemplum in* Cantipratano *l.* 1. *Boni vniuersalis de Apibus c.* 18.

Humilitatem reliquisse] *Margines imò oræ inferiores C. & M. prosequuntur hoc exemplum (quod V. in textu habet) hoc modo:* Ad cuius pedes cecidit Magister Anselmus tecto & inuoluto capite, petens, vt eum in petitione vnicâ & dignâ exauditu, exaudiret (Illa enim tempestate pro occisione (*V.* occasione) Laudunensis (C. Langdunensis) Episcopi iustos cum impijs sententia prædicti Senescalchi inuoluerat, nepotesque Magistri Anselmi cum alijs incarcerauerat.) Quem exauditum videns, agnoscensque quòd esset Magister Anselmus capite eius venerabili detecto, ait: Miser ego & infœlix homo, nihil, inquit, sum, quòd vir tantus Magister Anselmus, speculum Ecclesiæ, lux Sacræ Scripturæ, hodie cecidit ad pedes meos, cùm in omni iniuriâ à potente quocumque illatâ me hucusque vindicare possem, ab hâc contumeliâ (*M.* ab hâc iniuriâ) Mihi illatâ à tanto viro non potero me vindicare. Non potest enim non fieri, quin ceciderit ad pedes meos: qui etiam, cùm de promotione eius aliquando haberetur sermo, dixit se filium Diaconi esse, qui tamen ante Subdiaconatum de legitimo matrimonio fuit. Maculam etiam pollicis ostendit, dicens: Quòd si crucifixus esset (*M. & V.* cùm crucifixus esset) in altari, illo scandalizaretur populus, & ob hoc non posse se eligi, ostendit: qui tamen pòst electus est (*C. sic finit:* Qui tamen post electionem est incarceratus) in Cantuariensem Archiepiscopum. *Redi ad textum:* Item: Quædam sunt *&c.*

Vt consanguineis] *B. Hier. in ep. ad Demetriadem, quæ incipit:* Inter omnes materias, *ait:* Da pauperibus, non diuitibus, non propinquis, non ad luxuriam, sed ad necessitatem. Siue ille Sacerdos sit, siue cognatus & affinis, nil in illo aliud consideres quàm paupertatem. *Præter hæc videto Causam* 8. *quæst.* 1. Moyses.

Isaiæ c. 3.] *M. in margine, C. in textu*, c. 8.

Nec defendere] *M. inter lineas:* Quin dare deberet decimas exactas.

Peiora peccantibus] *M. inter lineas etiam* peius *admittit, sed B. Hieronymus in illud Isaiæ habet* peiora peccantibus. *Similia videbis in eiusdem epistolâ aduersus Vigilantium, ante finem, quæ incipit:* Multa in orbe.

Item Hieronymus] *Præter finem epistolæ ad Nepotianum, quæ incipit:* Petis à me,

à me, *videto Causam* 12.*q.*2. Gloria Episcopi, *& Commentarium in c.*46. *Ezech. ad versum* 18. Et non accipiet Princeps, *&c.*

CAPVT XLVIII.

V. *Pro summario:* Contra malè accipientes munera cùm non indigeant.

Clerici qui ex bonis] *In Regula titulo de Paupertate. Præterea citatur* 1.*q.*2. Clericos autem *&* 16.*q.*1.*c.fin.*

Opibus parentum] *Non* operibus, *vt M.*

O Monache] *Videto prædictam Regulam Eiusdem B. Hier. titulo de paupertate, to.*9. *Subinde percurre Commentarium eius in illud Ps.* 145. Dat escam esurientibus. *to.*7.

Potius das quàm] C. Potius quàm das non accipis. *Non sapit.*

Mentientes faciunt] *Mendaces faciunt, vt nec vera dicentibus credatur: Aut, vt Cicero* 2. *de diuin.* Mendaci homini ve verum quidem credere solemus.

Veris pauper. creditur] M. Quòd non veris conuenit pauperibus.

Sed notandum quòd] *Hæc, vsque* Quidam enim, sunt, *aberant in C.*

Tempore famis] C. torpore famis. *Fallitur.*

Hæc diligentia] M. Hæc indulgentia non adhibentur. *Non capio.*

Triuialiter] *Rectè. Non ergo* tribualiter *vt. M. & C.*

Sicut Protea] *Ex Horatio l.*1.*ep.*1.

Quo teneam vultus mutantem Protea nodo?
Quid pauper? *&c.*

Trutanniam] Trutannus, *teste Ioanne de Ianua (in suo dictionario, quod* Catholicon, *id est Vniuersale, inscripsit) à trudo descendit, quia suis verbis trudat ad hoc vt decipiat, facit enim credi quod verum non est.* Tritannia, *talis deceptio.*

Et hoc duplex] C. Et hic duplex.

Defraudant enim] *V. & M.* defraudauerunt.

Deo semel dicata] *Sic definit Regula* 51. *in Sexto.*

Ex hac regulâ] 66. *ibidem.*

A simili] *Huc reuocari potest notula marginalis C. & M. Talis autem est:* Ita est de errore personę in matrimonio introductæ, M. in numero ductæ, *sed insipidè.*

Nemini debet dolus] *Regula* 59. *in Sexto.* Dolo facit, qui petit quod restituere oportet eundem.

Sic accepta] *V.* sic acceptum.

Erogentur] *V. consequenter* erogetur.

CAPVT XLIX.

ALeatoribus] C. *hoc omittit.*

Ad Thessal. c.5.] *M.c.9. Duo alia non notant caput.*

Id est curiosos] *Glossa est interlinealis, quæ & addit* Gyrouagos.

A quo, qui cessat] A quo, *hoc est à correptione,* qui cessat. *M.* A quo quando cessat. *V.* Quos qui ideo cessat corripere ne perdat *&c. Hoc quidem clariùs videtur, sed non duximus reponendum in textu. Cur hoc? Quia verba Glossæ interlinealis in hunc locum, quæ Beati Augustini est, præferenda sunt.*

2. ad Thessal. 3.] *M.c.4. Vide Glossas in hæc loca Apostoli.*

Quod si quis noluerit] *V.* Quorum qui noluerint.

Eadem epist. c.3.] *Tria* cap.5.

Per Iesum Christum] *V. id omittit, vsque:* Cui honor. *Glossa est interlinealis cum sequentibus.*

Vt subtrahatis vos] *V. Etiam hoc omittit in textu, sed recuperauit in superiore orâ.*

Subtrahatis scilicet] C. Subtrahatis ita ab omni *&c.*

Augustinus: Vult] *Primò in Glossâ ordinariâ hæc habes, deinde si fontem desideraueris, videto B. Aug. to.3 libro de Opere Monachorum c.2. C. pro* vult, *legit* velut.

Euanglizarent] *C. habet (quod ægrè dico)* scandalizarent.

Non rumorosi] *Glossa est interlinealis. V.* Rumorosi. *C. & M.* Ruminosi. Rumorosus *est qui gerit rumores, vnde rumigerulus.*

Erubescat abiectus] *Margo C.* Ex datâ sententiâ.

Pseudo repellendos] *Vide Glossam in hunc locum. C.* Propter pseudorepellentium.

Prædicationem] *Hoc vnicum verbum solum V. admittit.*

1. Thessal. 4] C. *& V.* c.6. *M.* c.7.

Dimissis alienis] *Margines M. & C. addunt versum Horatij:*

—— Tales aliena negotia curant.

Ecclesiastici cap. 12] *V.c.38.M.c.34.C.c.33.*

Illi dari] C. Illi dare.

Et histrionibus] *V. hoc omittit.*

Pro eo quòd peccatores] *Hæc redolent doctrinam S. Augu. to.8. in Ps.102. v.6. Idem de histrionibus alibi:* Dare histrionibus, vitium est immane. *to.9. tra. 100. in Euang. Ioannis.*

Cum quibus edas] *Verba sunt Senecæ epist. 19. post Epicurum. Ad hæc potest referri mago C. & M. quæ talis est:* Vt si cum histrione comedas.

Nisi secesseris] *Iterum margo eadem:* Vt pauper recedas à consortio talium.

Nomenclator] *C. & M.* Nominum dator. *V.* Nomenculator, *additq́;* : Id est nominum dator. *Restitui ex Senecâ. Cuius maiorem explicationem, si cupis, consule Lipsium Belgarum decus in eumdem. Vltrò quæris etymologiam* Nomenclator? *Ecce V. effert in margine:* Nomenculator, *inquit*, nomen est vilis officij, illius scilicet, qui nomine conuiuas vocat, dictum à nomine & Kalo (καλέω, aut καλῶ) Græco, quod est voco: vnde & calendæ dictæ sunt.

Efficacia iudicat] *M.* indicat, *pro* iudicat.

Conciliandos amicos] *C.* animos *pro* amicos.

Graue inimicum] *C. fallitur:* Grauem inimicum *vt patet ex orig.*

Si collata] *Sic V. & C. in textu. At C. in margine:* Collocata. *M. in textu* collocata, *inter lineas* collata. *Iustus Lipsius ad illud,* Si collata, *ait:* Iudicio donata: etsi quidam libri, collocata: bene etiam pro hoc sensu.

Quis, quàm] *V.* Quisquam.

Item Hieronymus: Paria] *Audi B. Augustinum:* Donare, *inquit*, res suas histrionibus, vitium est immane, non virtus. Et scitis de talibus quàm sit frequens fama cum laude: quia, sicut scriptum est: Laudatur peccator in desiderijs animæ suę, &, qui iniqua gerit, benedicitur. Hi laudatores non falluntur in hominibus, sed in rebus. Malum est enim quod bonum esse credunt. *To. 9 tract.* 100. *in Euang. Ioannis. Idem in Ps.* 102. *vers.* 6. *ait:* Qui histrioni dat, hoc in illo amat, in quo nequissimus est. *Distinct.* 86. Donare. *&:* Qui venatoribus.

Ps. 9.

Nulla virtute] *V. præfert* à vitijs, *quod duo alia postponunt. Sic ergo:* A vitijs nulla virtute redemptum *necessitatis &c.*

Si dicas quod aptum est] *C.* quod acceptum est.

Indixit bellum] *Non* induxit, *vt C.*

Item Hieronymus: Non solùm] *Vide ep. ad Oceanum, quæ incipit:* Nunquam, fili Oceane, *ante finem. To.* 2.

Imò hodie] *Hoc, vsque:* Item hi narratione, *omittit C.*

Eò quòd pessimis] *C.* eò quòd de pessimis.

Fauissent] *M. & C.* Suggessissent *pro* fauissent.

Et non corripiendo eum] sed à pœnitentiâ arcendo. *C. verò:* & non corripiendo eum, à pueritiâ recedendo vel arcendo. *M. ad pœnitentiam arcendo.*

Scilicet de alieno] Scilicet. *Habet solum V.*

Ganeo & leccator] *Sicut Popinones dicuntur à popinis, ita Ganeones à ganeis. Est autem ganea locus abditus, velut subterroneus, quem gulosi & venereis dediti frequentant. Leccatores à lingo dicuntur, quia quidquid eis apponitur, exedunt & quasi deuorant, patinasq́; adeò bellè lambunt & lingunt, vt eas nondum opsonio vel pulmento maculatas diceres. De ganeâ videto plura in Comment. Liberti Fromondi in Senecam Natur. Quæst. libr.* 7. *cap.* 32. *& vltimo.*

Leccator, gulosus dicitur, Gallicè vn lichards

Imitati essent] *Nequaquam* inuitati, *vt* C.

Sexaginta solidos] C. quadraginta.

Vnde Virgilius] *Georg.* 4.

CAPVT L.

TAlentum naturæ] *Fragmentum Camberon. post illa verba*: Animas eorum, *ait*: Sed est notandum, quòd est talentum naturæ, gratiæ, fortunæ vel pecuniæ, pœnæ, culpæ. Talentum autem naturæ & gratiæ præcipit *&c. Placent plurimùm, quæ, si vnum ex tribus exemplaribus legisset, in contextum reposuissem. In* M. *talis habetur margo.* Deus dando naturam & gratiam, vt cum ap.... vel lucro re........ Homo vt talento multiplici accipiat auream & a.....

Augustinus: Vsura] *Etsi solum* C. *rectè tamen* Augustinus *citatur, quia ille est to.*8.*in Ps.*54.*vers.*12.*In marginibus* M. *&* C. *adnotatur versus* 14.

Quę cum multiplici fœnore reddet ager.

Ouidius aliter Fast. 1.

Hordeaque ingenti fœnore reddat ager.

Culpæ illatæ] *Non* ablatæ, *vt* M.

Dando ad vsuram] C. Dando vsuram, *vitiosè omittit* ad.

Auctor omnis mal.] *V.* Actor omnis malitiæ.

Alieni comedent] *Locus Isaiæ habetur cap.* 5.*v.*17.*quòd autem* alieni *hîc dicitur, id redolet Glossam ord. in hunc locum.*

Quæ serpenti & cancro] C. Qui serpenti & cancro. *Posset tolerari relatione factâ ad illud*, alienus.

Hinc vsura vorax] *Non* huic, *vt* C. M. *super* vsura *interlineas legit*: Quia serpit.

In tempore fœnus] *Non* in tempora, *vt idem. Vide Lucanum l.* 1.

Igni sacro] *Græcis* Ἐρυσίπελας.

Cancrosus & pestifer] C. *non* cancrosus, sed tam confusus & pestifer.

In tota ciuitate] *Parisiensi nempe, in quâ Auctor habitabat, eratq; tum Cantor ad ædem Sacræ B. Mariæ, vt ex Cæsario colligitur primâ parte lib.*2.*de* Contritione *c.*34 *Vide Elogia à nobis operi præposita.* M. *hîc omittit aliqua.* Collige: *Sic enim legit:* In tota ciuitate vix vnus fœnerator inueniebatur nisi pauperibus nec tunc *&c.*

De quo si fortè oriebatur] *M. non admittit* fortè.

Praua suspicio] C. *reijcit* praua.

Vinea puteus] *in* C. *abest* vinea.

Et alteruter] *Rectè. Non* alterutrum, *vt V.*

Quorum filios] M. Filios quo vel pecunia. *Fortè pro* quo *voluit* quorum, *vt*

vt C. Filios quorum pecuniâ *&c.*

Euomunt in fiscum] *Audi B. Augustinum quid de Fisco censeat*: Maiores nostri ideo pecunijs omnibus abundabant, quia Deo decimas dabant, & Cęsari censum reddebant: modò quia discessit deuotio Dei, accessit indictio fisci. *Et infrà*: Hoc tollit fiscus, quod non accipit Christus. *to.* 10. *operum, Lib. Quinquaginta Homiliarum, Hom.* 48.

Macra cauum] *Restitui ex Horatio l.* 1. *ep.* 7. *C. enim pro* arctum *legebat* arcum. *M. & V. id omittebant sic*:

Macra cauum repetes quem quondam macra subisti.

V. quam quondam.

Imo peiores] *Hoc, vsque*: Quia Iudæus, *deerat in C.*

Ex præscripto legis] C. ex præcepto. *Deut.* 23, 19.

Vt in eis nullam] *M.* Vt cum eis nullam. *Tales etiam possunt percuti, nec excommunicatio incurritur, quia priuilegijs priuantur Clericorum.*

Vel ipsi etiamsi] *M.* vel etiam ipsi, si testari noluerint. *Duo alia*, voluerint.

Patet suprà in titulo] *Hinc colligitur Auctorem multa in suo autographo conscripsisse, quæ, per amanuenses, in apographis ad margines reuocata sunt. Hîc enim remittit Lectorem ad cap.* 46. *quod est*: De acceptoribus munerum illicitè acquisitorum, *cùm tamen hoc exemplum non legatur in textu in Sanctorum sed in ora, aut margine. Vide notas ad c.* 46.

In Lateran. Concilio] *Sub Alexandro* 3. *anno* 1180. *in quo sunt multa de vsuris. Est enim in appendice illius* Concilij *titulus de vsuris decem habens capita, & in ipso* Concilio *titulo* 1. *c.* 25. *excommunicantur vsurarij manifesti.*

Aliquo signo noto] *Videatur c.* 68. *Conc. Later.* 1.

Vesceris pane tuo] *C.* panem tuum. *Etiam valet.*

Vesceris pane alieno] *Margines* C. & *M.* Diripient alieni labores eius. *Ps.* 108. Alij laborauerunt, & vos in labores eorum introistis.

Ierem. c. 17.] *Tria, c.* 68.

Quocumque modo rem] *Ex Horatij versu l.* 1. *ep.* 1.

——————— Rem

Si possis, rectè: si non quocumque modo rem.

Non habet euentus] *Versus Ouidij elegiâ* 1.

Vix poterunt ablata restituere] *Restituit quidam vsurarius Parisiensis Theobaldus nomine temporis Philippi Regis, qui consilio Magistri Petri Cantoris auctoris huius operis Verbi Abbreu. iussit clamari sub voce præconis per ciuitatem, quod paratus esset restituere omnibus, à quibus aliquid supra sortem acceperat. Factâ solenni restitutione elemosynas fecit. Vide hoc exemplum apud* Cæsarium *de* Contritione *l.* 2. *c.* 34. *primâ parte.*

Ex auctoritate B. Hier.] *Plura videto to. 4. in c. 58. Isaiæ. In c. 18. Ierem. In c. 5. Amos.*

Exemplo etiam B. Fursei] *Subdo hîc, quæ deprehendi in margine V.* Et hîc iterum vide quàm corruptè hoc exemplum de B. Furseo inducatur. Nam in legenda eius sic legitur: Cùm enim diabolus ei rapto à corpore obijceret crimina sua & delicta, inter cætera & hoc obiecit: Seruus qui scit voluntatem Domini sui, & non facit eam, plagis vapulabit multis. Cui cùm Angelus Sanctus pro animâ Beati Fursei responderet: Quid de voluntate Domini sui non impleuit. Respondit diabolus: Dona iniquorum recepit. Ad quem Angelus: Credidit quòd egisset pœnitentiam. Et diabolus. Antè debuit probore pœnitentiam & perseuerantiam, & sic suscipere. Et infrà: Vir vnus de igne, in quo ardebat prosiliens, dæmonibus illum proijcientibus super humerum B. Fursei, maxillam suam maxillę eius imprimens incendit. Hic erat vir, qui moriens vestimentum suum illi donauerat. Tunc ait Angelus ei: Quod incendisti, hoc arsit in te. *Surius to. 1. in vitâ eiusdem die 16. Ianuarij.*

Luc. 12

Vel morphcę] *Id omittit V. Dicitur autem morphea, immutatio vultus, aut coloris præ infirmitate. Vnde Ouid. 2. Metam.*

> Excitat artificem simulatoremque figuræ
> Morphca.

CAPVT LI.

IN vdo situm] *Hoc est in humido. Virgilius Eclogâ* 10.

> Nigra subest vdo tantùm cui lingua palato.

Testatur Augustinus] *Consule to. 2 ad Macedonium epist 54. post medium: deinde causam* 14 *qu.* 5. Non sanè. *Item* 11 *q.* 3. Non licet. *Quibus locis verba B. Augustini allegantur.*

Non licet tibi vendere] *M. sic ait:* Vel si non eges, si licet tibi vendere patroc. *&c. Non sapit.*

Pro vilitate officij] *Sana est hæc lectio, vt patet ex proximè & remotè sequentibus: Nequaquam ergo* pro vtilitate officij, *dixeris, vt vult C.*

Et lucrum mendicent] *V.* Vendicent.

1. ad Cor. cap. 6.] *Tria* cap. 26.

Et viles] *Glossa interlinealis est, quæ ait:* Indiscretos, viles *&c.*

Prudentiores verò] *C.* prudentes.

Et subtilis venæ] *V. omittit hoc modo :* Prudentiores verò prædicationi *&c.*

Desperabatur] *C. & V.* desperabat.

Idoneus fuit] *Margo M.* prosperi ingenij.

Item Sidonius] *In epist. de Iudicibus.*

Qui

Qui solidi sunt] *M.* qui solliciti sunt.
Auferre substantias] *M.* sententias.
Fastidiunt admoniti] *M. inter lineas:* Sine pretio.
Iudicanda dictant] *M.* ditant.
Dictata conuellunt] *Margo M.* vbi acceperint.
Retrahunt transigentes] *M.* transientes. *Malè.*
Reuerentiam clericis] *Caßiodorus loquitur. Vide eum in Ps. 73.*
Concessum prioribus] *Non* consensum, *vt M.*
Honorarium] C. orarium.
In collationibus statuæ] *V.* In collocutionibus statuæ.
Sphingum vngues] *De quibus Ausonius Poëta:*

Sphinx volucris pennis, pedibus fera, fronte puella.

Vlyssis argutias] C. astutias. *Etiam bene iuxta illud Poëtæ Fausti Andrelini:*

Non fuit astuti constantia maior Vlyssis.

Polymnestoris] *V.* Palinestoris. *M.* Pallinestoris. *Propertius l. 3.*

Et scelus accepto Thracis Polynestoris auro.

Vbi metri causâ littera m. eliditur.

Achitophel] *M. & C.* Architofel.

CAPVT LII.

SOlum C. *hoc caput distinguit, addito ad marginem summario, seu titulo, rubris characteribus.*

Parabol. c. 23.] *Tria* c. 45.

Sicut superba fide] *Vt breuior sim, remitto Lectorē ad B. Augustinū fusiùs hac de re tractantem to. 2. ad Valentinum de libero Arbitrio ep. 46. Item eodem to. contra Pelagianos ep. 105 Postremò to. 8, præfatione in Ps. 31.*

Linguam esse venalem] *Duo margines subnotant versum Lucani de* Curione, *Cæsari, cui antè aduersabatur, reconciliato.*

Lib. 1. Audax venali comitatur Curio linguâ.

Qui cerebellos] *Viros parui cerebri, & exiguæ aciei mentis. V. & M. pro* cerebellos *habent* coterellos.

A coterellis aduocatis] *Coterellì nomen à cote videtur deriuari. Tales enim ad instar cultelli supra cotem causas acuunt, & veritatis speciem addunt, cùm tamen ex se falsæ & iniustæ sint.*

Crocodrili] *Tria* cocodrili. *Crocodrilus sola bestiarum omnium caret linguâ, sola quoque in mandendo partem mouet superiorem. B. August. tom. 1. lib. 2. Solil. cap. 8.*

Cùm non sitis mihi] *Malè C.* cùm vos sitis. *&c.*

Diligenter inuestigabam] *Quid nî* diligentissimè, *cum Biblico textu: Iob 29.*

Sed diuites quęstionem] *Planè ita est. In causam & quæstionem veniunt diuites, & ob minimam rem, vel verbulum acetosum, leuißimumq; in se iactatum conuitium, cum illa patienter, & absque famæ damno tolerare & sopire poßint. Non mirum, si hodie consilia, curiæ vel cameræ Prouinciales, innumeris causis decidendis prægrauatæ consistant. O quàm laudabile Thomæ Mori Martyris & iudicis, æquißimi factum. Ille Cancellariam Anglicanam litibus maximè onustam, suâ dexteritate, sollertiâ, & æquitate, ab omni causâ suo tempore liberam fecit.' Ita Stapletonus de B. Thomâ Moro Martyre, Angliæ Cancellario in vitâ ipsius.*

Præcipit tueri] *M.* intueri.

Moneam ad pacem] *M.* Moueam ad pacem.

Ergo mones eum] *M.* Ergo monens eum.

Si conductitius] *V. omittit* Si. *M.* Si conductus.

Quidam iustus & prudens] *M.* iustus & prouidens. *Huc reuocandus est margo V. Talis est:* Hic ipse R. cùm esset Episcopus Ambianensis (& cogeret Aduocatos & iudices ad restitutionem damni, quod per eos reis & clientibus illatum fuerat iniustis aduocationibus & iudicijs) quæsitum est ab eo, cur in talibus tantam adhiberet operam: Respondit: Quia nisi hoc facerem, tenerer de meo restituere iniuriam passis.

Parab. c. 23.] *Tria* 45.

CAPVT LIII.

M. *Demum legit hîc titulum capitis præcedentis immediatè: qui est:* Legibus diuinis *&c.*

In summario habetur: Quod soliditatis nihil habet, *hoc est, quòd ad voluntatem hominis immutari poßit iustitia positiua.*

Deut. c. 16.] *V.* c. 74. *C.* 83. *M.* 84.

Iustinianę] *M. in margine:* Iustitiæ humanæ. *Dicuntur leges* Iustinianæ, *quia à Iustiniano Imperat. constitutæ & declaratæ.* Tales, *ait margo C.* potiùs punent in arenâ, quàm in Ecclesiâ.

Numeri c. 27.] *Tria* 59.

Horum, quæ ad litteram] *Verba sunt eiusdem Orig. Hom.* 11. *C. hîc addit in laterali orâ:* Contra, Leuit. 63. Orig. quod supradictum est &c. Vbi dicitur: Apud Christianos non est præceptum, vt corporaliter puniatur: sed Euangelium pietatem legis obseruat, rigorem iuris abijcit.

Non proprias] *Ita textus Origenis. C.* non propria.

Non sufficit partem] *Subdo ex Glossa in c.* 18. *Leuit. ver.* 5. Lex enim non viuificat, nisi Euangelium superueniat.

Quod autem nihil solidum] *Hîc demum caput inchoat M. præfixo summario:* Quod nihil solidum *&c.*

Patet decreta] Sicut ait Lugdun. Episcopus. *M. in margine.*

Alia & alia ratio reformat] *Hinc appellationes à iudice ad iudicem superiorem. Vnde B. Aug. to. 1. de libero Arbitrio l. 1. c. 6. circa medium:* Lex temporalis quamuis iusta sit, commutari tamen per tempora iustè potest.

Quod in ea] M. quod in eo.

Agellius] C. Angellius. *A quibusdam vocatur Aulus Gellius, cuius exstant Noctium Atticarum l. 20.*

Leges vrbium] C. *&* M. Leges vestrę sunt.

Et similitudinibus] Vt cæcus qui pascens alium (*aiunt margines M. & C.*) pro ore eruit ei oculum (*M. addit*) lippum.

Et exemplis Sanctorum] *Hæc omittit V.*

Statuentes] C. statuens.

Et cęteros huiusmodi] *dictum de talibus suprà c. 47.*

Quod videtur] Quod si non sufficit, *ait* C. videtur quod clericus *&c.*

Transgressores constit.] Ergo & te habentem plures Ecclesias sine scientiâ & licentiâ Papæ. *Ita margines C. & M.*

Capvt LIV.

Maximo & præcipuo] C. maximè & præcipuè.

Eccli. c. 7.] *M. & C. c. 19. V. 29.*

Extimescas] Cyprianus: Clericus vel laicus si timet, vicinus est veniæ: cùm verò Episcopus timet, actum est de eo. *Margines C. & M.*

Et colligas] *Hæc omittit V.*

Hircus emissarius] *Non* emissorius, *vt C. Vide Leuit. 16. & Hom. 9. Origenis in hunc locum.*

Postea ordinatus] *Apparet Nicolaum de Lirâ quondam hunc nostrum auctorem vidisse: nam eius Glossa redolet ea quæ hîc in textu habentur. Ita enim ad illud 1. Tim. 5.* Neque communicaueris *&c.* Aliqui exponunt hoc de ordinatione nimis festinâ alicuius insufficientis, & sic Episcopus communicat peccatis ipsius indignè ministrantis.

In cathedra derisorum] *Hæc Hebraica translatio B. Hieronymi est. Chaldaica versio pro* in cathedra, *legit,* in societate derisorum.

Et temporalem] *V. omittit* &.

Episcopus Cenomanensis] *Nomine Hildebertus, qui varios versus edidit. Hos vidi inter chirographa nostra: De mysterio Missæ sic incipit:*

> Tollimur è medio fatis vrgentibus omnes,
> Et trahimur quò nos vita peracta vocat.

Alios præterea sub hoc titulo: Sacramenta Cenomanensis Episcopi. *Incipiunt,*

Scribere propoſui quid myſtica ſacra priorum
Miſſa repræſentet, quidúe miniſter agat.

Deinde alios verè ingenioſos, quibus in capite pro ſummario hæc præfiguntur: De æquipollentiâ virginitatis Sanctæ Mariæ: Quomodò ignis habetur de ſole. *Initium tale eſt.*

Sol, cryſtallus, aqua, dant qualemcumque figuram
Virginei partus, erudiuntque fidem.

Infœlix quem res] *M. & C. præponunt hæc*: Item Poëta.

1. Ioan. 2.] *Tria* cap. 4.

2. Cor. 13.] *Tria* 61.

Et ita aliquando] *M. ſuper* & ita *habet* M, *quod eſt* Magiſter.

Et delectionem] *Non* delectationem, *vt V. nec* dilectionem, *vt M.*

Ad remum] *Nequaquam* remedium, *vt corrigebat margo M. Ait enim idem alibi*: Ad Epiſcopalem dignitatem eligi non debuit, qui minora officia gubernare non didicit: quia cura nauis illi committi non debuit, qui remum tenere non nouit.

Ad ampluſtre] *Seu* Apluſtre, *vti ſuprà dixi ad cap.* 1.

Caſus grauior eſt] C. caſus difficilior eſt. *Iuuen. Sat.* 8.

Omne animi vitium tantò conſpectius in ſe
Crimen habet, quantò qui peccat maior habetur.

Diu vocauit Papatus] *Per* 35. *dies, vt habet Baronius in Annal. Eccleſ. eſtque ſermo de Sixto* 2. *Diutiùs vocauit poſt Fabianum.*

Pompam ſæcularem] *M. hoc ſubnotat in orâ laterali*: Aurifrigium in mitrâ & huiuſmodi. *Aurifrigium ornamentum eſt induſtrioſum primò in Frigiâ inuentum, vt de Dalmaticâ ait Iſidorus, quia primò in Dalmatiâ Græciæ texta eſt.*

Qui maior eſt] In virtutibus, *ait C. in margine.*

Fiat ſicut minor] *Idem*: In humilitate.

Sed an pollens] *V.* Sed an pollens m. *fortè minus.*

Contra conſcientiam] *M.* contra ſcientiam.

Pro conſcientiâ] *Idem*: pro ſcientiâ.

Vnde nec velit eſſe] *Similia habet B. Greg. Hom.* 17. *in Euang.*

Vita, ſcientia] *Gloſſa eſt in* 2. *Tim.* 2.

Galfridus Peronenſis] *V.* Gaufridus Paronenſis. *Dictus eſt Peronenſis, quia à Peronâ ciuitate Galliæ oriundus. Huius meminit, ſuppreſſo nomine, Cæſarius exemp. memorab. l.* 2 *c.* 29 *&* Menologium *Ciſtertienſe die* 15. *Ianuarij. Vbi vide annot. Vocatur autem ibidem Godefridus de Peronâ. Nec abſimilia narrat* Cantipratanus 1. *Apum c.* 20. *Vbi ait de Hugone Decano* Cameracenſi, *quòd maluerit in habitu monachali ſub regulâ in Vacellis latere, quàm infulâ pontificali decorari. Et aliud ibidem prorſus ſimile de Canonico regulari S. Victoris apud Pariſios.*

Factus

Factus custos] *M.& C.* Sanctus custos.
In oraculo] *Hoc est, oratorio secreto.*

CAPVT LV.

LEuit. cap. 21. *Tria* 71.
In ministerio Euangelico] C. in minist. Ecclesiastico?
Abrotanum ægro] *Sic tua exemplaria & originale. Græci* Ἀβρότονον. *Herba est, Gallicè* Aurosne.
Huius autem indignę] *M. super* Huius, *legit* M. *fortè magister.*
Stemma generis] *seu, vt margines duo*: Nobilitas sanguinis.
Quantam ergo matur.] *V. hæc omittit, vsque*, Si ergo. C. *habet in marg.*
Et prudentiam] Et quamcumque prudentiam. C. *ibidem.*
Quod pretiosum] *Hæc parenthesi inclusa V. habet in textu, C. in margine.*
Regere & reuelare] *M.* velare & reuelare.
Caueant sibi] *M.* Vnde cauendum est promouentibus tales, ne simili pœnâ, vt Philistęi, percutiantur *&c.*
Item timendum est] *Absunt hæc in M. vsque*: Sic enim.
Sed & sibilus] *Sibilo enim aurigæ, boues reguntur.*
Vt pote scholares] *M. & C.* vt Poëtę scholares.
Magistri scholarum] *Hæc omittit M.*
Sed quorsum hæc obijcio] *M. perstringit & saltat sic*: Sed tales non eliguntur in fabros, nec habent locum in Ecclesia. Vbi non est vidēs, priuamur vidētibus, vt videri proximâ captiuitate Prophetis. Baltasar abusus est vasis Dñi figuralibus, vnde eâdem nocte occisus est. Quantò magis punientur qui viua vasa, id est, animas & Ecclesiastica Sacramenta committunt indignus? *&c.*
Item Ecclesiastes] *Solum V. in textu vsque*: Item: Quomodò. C. *verò in orâ inferiori, notatq́; c.* 21. *sed hodie* 10. *est.*
Matt. c. 24] M. c. 68. *V. &* C. 247. *Olim diuiserunt Matthæi Euangelium in c.* 355. *vt est Suidas, Ammonius, & Eusebius.*
Et honorum] *M.* ex ambitione *tantùm.* C. Ex ambitione dignitatum, *V. addit* & honorum.
In illâ fæce temporum] *C. in margine*: Dictum Sapientis: *V. etiam in margine hæc legit*: Id est, tempore medio, inter defectum legis & initium Euangelij; tempore scilicet prædicationis Dominicæ, quando iam lex deficiebat, & in Euangelium nōdum plenè coruscabat. Quod tempus dicitur peruersa medietas à peruersitate Iudæorum, qui tunc erant, legem Moysi iam incipientium perdere, & Euangelium Christi nolentium recipere.
Sederunt passim] C. *& V.* Sederunt quilibet passim super cathedram *&c.* *Malè* quilibet *affirmatiuè, quia sequitur*, sed tātùm Scribæ *&c. Videatur Glossa in hunc locum.*

Signum religionis] C. diuisi ab alijs per signum religionis.

Maturi ætate] *Verba Glossæ ordinariæ, in illud* Matt. 23. *vers.* 2.

Si conuertatur & pœnit.] *M.* Si conuertatur & relinquat post se benedictionem. *Omittit* & pœniteat, *malè, pro ex proximè sequentibus liquet:* Sicut de peccatore pœnitentem, *&c.*

Et inscio promoto] *Hæc absunt in M. Sic enim:* Sed de fatuo nulla spes est; sicut (*etiam hîc omittit quædam*) de peccatore pœnitentem.

Hinc, inquit Aug. *Consule Glossam in c.4. Leuitici, deinde recurre ad tom. 4. operum eiusdem Parte 2. Quæstionum ex vtroque testamento, q.4.*

Quis medebitur ei?] *Sacra Biblia:* Quis miserebitur ei?

Colligite fragmenta] *V.* Col igite fraumenta, *& pro* fragmentorum, fraumentorum.

Manus prandentium] C. prudentium.

Sicut cophini] *Hoc, vsque:* Vt pro tempore *V. omittit. C. habet in margine, M. in textu.*

Substantialem differentiam] C. Substantialem dragmam.

Hieronymus de Heluidio] *Habetur epistola B. Hieronymi aduersus eundem to. 2. Incipitq́;:* Nuper rogatus à fratribus. *Gennadius in Catalogo virorum illustrium, Heluidij meminit. C.* Hieronymus de Edulio, *pro* Heluidio. *M. post illud* de fide & spe, *omittit,* & bonis moribus Ecclesiæ, *subditq́; sic:* Heluidius vnicum & horrendum monstrum in Galliâ Sacerdos laicus (cùm sola Gallia monstris careat) qui tamen litteratus fuit, sed impiè de B. Virgine scripsit. Si ex præcepto Domini *&c. Aliquid simile de Vigilantio scribit idem B. Hier. in ep. quæ incipit:* Multa in orbe monstra.

Capvt LVI.

Ad indignam] *M. adbreuiat hoc modo:* Ad indignam indignorum intrusionem repellendam, intueri libet officium Prælatorum & Sacerdotum. Prouideat Dominus *&c.*

Numeri c.27.] *V. & C. 59. Consule Glossam Originis in hunc locum.*

Dominus Deus spirituum] *Non* spiritum, *vt C. Quod acutè reprehendit margo V.* Nota, *inquit,* Glossatorem litteram istam non intellexisse, qui spiritum pro spirituum glossauit. Falsi enim codices sunt, qui spiritum pro spirituum habent, quod hîc primò inueni. Nihil autem adeò falsum est, quòd aliquam expositionem non recipiat. Omnis enim littera meretrix est, & corruptorem patitur.

Item ibidem] *Addidi* ibidem *eò quòd idem sit caput. Tria interim legebant:* Item 60. (*capite scilicet*) Tolle *&c.*

Genesis c.46.] *Tria c.75.*

Actum est de eo] *B. Cypriani sententia.*

Officium & onus] *M. omittit* officium, *sed vitiosè. Ait enim Glossa ord. in c. 1. Ierem.* Detestatur, *Ieremias,* officium, quod pro ætate non potest sustinere. *B. Hieron. in comment.*

Elementarius vitâ] *Suprà c. 7. vocat* abedarium. *Iuuat hîc subnotare quæ Alanus habet initio sui libri Pœnitentialis, nondum, vt reor, impreßi. Orditur sic:* A, a, a Domine Deus, quoniam puer ego sum, & nescio loqui. Si Ieremias ab vtero sanctificatus, à Domino Propheta electus, à criminali maculâ alienus, diuinâ inspiratione edoctus: timens officium prædicationis assumere, timens verba Dei resonare, se confessus est puerum, se confessus est blæsum: Quomodò nostri temporis homines ab vtero immundi, à Domino reprobati, criminalibus impliciti, diuinâ visitatione deserti, audent Sacerdotij culmen adscendere, arcana cęlestia balbutire; cùm non sint infantes pueritiâ, sed * puri sapientiâ, cùm non sint pueri sapiendo, sed senes desipiendo; cùm non sint tantùm blæsi ad prędicandum, sed muti ad loquendum? Si Ieremias, qui eloquens erat ad prædicandum Deum, se mutum confitetur: Quomodò Sacerdos mutus, ad loquendum de Deo se eloquentem fatetur? *&c. lectu dignißima.*

* *fortè pueri.*

Ineloquens autem] *M. variat. Sic enim inquit:* Innocens (*fortè ineloquens*) & absque sermone conuersatio, quantùm exemplo prodest, tantùm silentio nocet.

Nam latratu canis] *Hoc, vsque,* & dixit, *solum M. admittit.*

De facili enim] *M. omittit non pauca. Post,* audibilia faciatis, *ait:* Faciendo quæ prædicatis, alioquin facitis ne verbis credatur. Tu ergo accinge *&c.*

Ieremię c. 1] *Tria* c. 3.

Sicut Ezech. c. 3] *Tria* c. 5.

Quòd Iob, Helias] *De Iobo vide eiusdem c.* 38, 3. *De Heliâ* 3. *Reg.* 18, 46. *De Ieremiâ libri eiusdem cap.* 1, 17. *De Ioanne Matt.* 3, 4. *Hos recenset Auctor secundùm ordinem ætatis. Iob enim, Heliam imò & Moysen præcedit tempore.*

Incessorem] *V.* Cessorem.

Item accedens] *M. restringit hanc sententiam hoc modo:* Attendat iudex futurus, quod nullus iudicum *&c.*

Spiritum Othoniëlis] *M. paucis complectitur:* Spiritum Othoniëlis, Delboræ Gædeonis antequam *&c.*

Delboræ] *Tria sic pro* Deborę. *Antiquitus* Delbora *pro* Debora, *vt ex varijs codicibus deprehendi, dicebatur.*

Item Exodi 3.] *Tria non* 3. *sed* 5.

Mutationem virgæ] *M. & C. in margine:* Virga ferrea necessaria est Prælato: *Ita censet B. Greg. l.* 20. *Moral. c.* 8.

Sonoræ vocis] *Verba sunt Origenis Hom.* 3. *in Exodum initio.*

2. Tim. 2.] *Tria.* 2. Tim. 4.

In Act. Apost. c.20.] *V. & C.* c. 48. *M.* 60.

Episcopos regere] Quo Sacerdotes intelligas, sed cōtractum *est nomen, inquit C. in ora laterali. In primitiuâ Ecclesia nomine Episcopi etiam Presbyteri intelliguntur, & è conuerso. Vide S. Tho. 2.2.q.184.art.6 ad 1.*

2. Tim. 4. Vsque ad ascellas] *Post hæc sequitur in Fragmento Camberonensi:* De hoc mysterio Apostolus ad Timotheum: Tu verò vigila. Glossa: In omnibus labora, tàm peruersos quàm bonos docendo. Opus fac Euangelistę: Imple opere quod prædicas ore. Sobrius esto: Discretus in omni opere tuo, carens omni superfluitate. Et postmodum addit: Contestor vos hodiernâ die, quoniam mundus sum à sanguine omnium vestrum. Non enim subterfugi, quò minus annunciarem vobis omne consilium Dei. Ergo si quò minus annunciassem reus essem animarum ipsorum. Si enim frater fratris, proximus proximi tenetur esse custos (alioquin Vox sanguinis clamabit ad Deum de terrâ) Multò magis Pręlatus tenetur esse custos pro quibus spopondit; quòd oues infirmas etiam super humeros portans introducet in ouile cæleste, omnia postponens, & proprium corpus exponens morti propter illas? Item: Tunc Iacob defleat Ioseph *&c. Hæc ibi. Ea autem quæ habet textus hoc loco, omittit idem Fragmentum.*

Act. 20

Gen. 4.

Quia prædicatio] *Hæc parenthesi inclusa, C. legit in margine, V. nullibi.*

Vel singulorum] *Solum C. addit.*

Augustinus: Quid sibi] *To. 4. Libro Expositionis epistolæ ad Romanos inchoatæ, ante medium.*

Et fortitudinem] *Hoc omittit M.*

Traditur indigno] *M. etiam bene,* creditur indigno.

Piscis tristitiæ] *Id malè omittit V. Est enim interpretatio nominis* Dagon.

Eunuchis mollibus] Eunuchis *abest in M. non,* mollibus.

Diaboli fugantis eos] *Hæc verba non habet.*

Custodibus animarum] *C.* custodijs.

Ad Rom. 1] *V. & C.* ad Rom. 2.

Vestram atque meam] *C.* Vestram atque misericordiam.

In eâdem c. 1.] *Tria,* c. 3.

Aliquem fructum habeam] *M. in margine:* Vel vt vos fructificetis, vel vt ego pręmium acquiram pro vobis. *Glossa est interlinealis in cap. 1. ad Roman. vers 13.*

Vobis in subditis] *M.* Vobis & subditis. *Sequiturq; in M.* Mercedem æternam & permanentem *&c.*

Apostolus promptus finit Euangelizare] *Hæc, verba omittit C.*

Applicandi sunt doct. *C.* applificandi. *Fallitur.*

Item 4 Reg. 11.] *M. non citat locum. V. & C.* c. 78. *Idem legitur Ieremiæ 29. & 2. Paral. 23.*

Vt esset populus Domini] C. Vt esset populus post Deum, obediens Deo & Regi.

Sed quis sit mediator] *M.* Sed quis sit mediator, non homo sed Deus, si conuersus fuerit in lupum vel mercenarium, sed sine custode. *Omittit* : Non legitur, *vt patet ex textu.*

Geminatio dictionis] *Hæc absunt in M. vsque*: Debet enim *Non absimili sensu in parabolâ decem virginum B. Hier. ad illa verba*: Domine, Domine aperi nobis: Egregia, *inquit*, in Domini appellatione confessio, idque repetitum, fidei indicium est.

Verbo prædicationis] *M. & C. in Margine*: Tu cùm Iudæus sis, cogis gentes iudaizare. *Gal.2. Additq; Glossam, qua ord. est*: Non docentis Imperio, sed conuersationis exemplo.

Spiritum suum] *V.* Spiritum-Sanctum.

Nunc autem] *Hæc omittit V. vsque*: Vnde quidam.

Pastor oues cura] *V. & M. omisso primo versu, incipiunt à secundo* : Attrahe *&c. Habentur hi versus in Glossa Capit.* Cùm venisset, *Extra* de Sacra Vnctione. *Vbi primus versus hic est*:

In baculi formâ præsul datur hæc tibi norma.
Attrahe *&c.*

Tertium versiculum habet etiam S. Thomas in Supp. q. 40. art. 7. sed pro attrahe *legit* collige, *sicut & Durandus l. 3. Rationalis ca. 15. & eadem indicantur in Pontificali, dum Episcopo traditur pedum Pastorale.*

Ezechiël c. 3.] *C. pro* Ezechiel, *malè legebat* Ezechias.

Et c. 13.] *V.* c. 27.

Et cap. 22.] *Tria* 54. *in fine.*

Et cap. 44.] *Duo c.* 108. *V. non notat caput.*

Et cap. 44 Fili] *Tria c.* 105.

CAPVT LVII.

1. TIm. 4. *Tria*, 1. Tim. 7. *M. sic incipit*: Attende lectioni, & post exhortationi, G. (*Hoc est Glossa*) Volentium, T. (*textus*) & doctrinæ, G. nescientiam.

Canonicam electionem] *M. non legit*, canonicam.

In eadem epist.] *Tria c.* 2. *cùm* 1. *sit.*

Id est, Secundum] *Glossæ sunt interlineales.*

Quæ dicuntur Prophetiæ] *Ab hinc, vsque* : Gratiam exponendi, *V. tacet.*

1. Machab. c. 5.] *V.* c. 16. *M.* 15.

4. Reg. 22.] *C. & M.* 4. Reg 87. *V.* 4. Reg. 33.

 Quantò

Quantò sollicitiùs] *M. Breuiter:* Sollicitiùs Prælatus Ecclesiæ euigilare debet ad tonitrua verborum Domini. Grex perditus. *Cætera intermedia omittit.*

Pastores eorum sedux.] *M. & C. in margine:* Exemplo. Error enim Principum trahitur in exemplum.

——————— Non sic euertere mentes
Humanas, edicta valent vt vita regentis.

Versus sunt Claudiani libro de 4. Consulatu Honorij Imperat. sed nonnihil discrepantes ab impressis, qui sic:

——————— Non sic inflectere sensus
Humanos, edicta valent, vt vita regentis.

Cubilis sui] *C.* cubiculi.

Et litigiosa] *Abest in V. & loco huius:* Et mala.

Isaias cap.52] *V. & M.* c.157. C. 167.

Quia populus hodie] *Nota diligenter. V.* Quia populus hodie, non sicut Sacerdos, & Sacerdos minùs, non sicut populus. *C.* Quia populus hodie plusquam Sacerdos & Sacerdos minus non sint plus.

1. Tim.c.4] *C. & M.* 5. *V.* 7.

Nihil enim est] *B. Hier. t. 6. Commentario in finem c. 2. epistolæ ad Titum ita censet.*

Item Isaias c.28] *V.* c.74. C. 75.

Venient super eos vel nos] *V. & M.* Venient super nos. *C. in margine addit:* Qui templum Domini populus peculiaris sumus.

Stercoribus temporalium] *M. in margine collaterali ita correxit. Priùs enim in textu:* Fœtoribus temporalium.

Qui inijstis consilium] *C. Fallitur hîc. Ait enim:* Qui non inijstis consilium. *Textus Isaiæ cap.*30. (*C. in margine cap.*70. *M.*79.) *sic:* Vt faceretis consilium.

Amos cap.6] *Tria,* c.25.

Propter quod emittam] *M.* Propter quos emittam. *Vtique bene.*

Qui non ardet non acc.] *Sicut enim non accenditur candelâ nisi ab ardente flammâ, ita non accenditur auditor, nisi priùs ardeat Prædicator. Is ergo priùs exemplo doceat quàm verbo.*

Basilio etiam] *Exempla hæc tum B. Basilij cùm S. Sebastiani etiam habentur suprà ca.7. Quare ibi notas videto.*

Lingua ignea] *M.* Flamma.

Act. Apost. c.20.] *Tria c.* 48. *M. omittit hîc non pauca ab illo loco:* Item Lucas, *vsque:* Apostolus festinauit, vt Pentecosten (*verba sunt M.*) faceret in Ierusalem.

Maioribus solennit.] *M.* Sollennitatibus *simpliciter, omisso* maioribus.

Maiores natu senes *M. addit* non iuuenes. *C. in marg.* Non pueros, non iuuenes.

Incognita salutis] *Omittit M.*

Et per domos] *C. in margine:* Vbi nunc huiusmodi prædicatio? Prelatus enim suus non est.

Vado in Ierusalem] *M. in margine:* Non ad exigendum munera, non ad deliciandum (*C. ampliùs:* Non ad conuiuandum & declamandum) sed ad tribulationem (*M.* patiendum) *C.* pauendam.

Tribulationes me manent] *C. ibidem:* In mundo pressuræ *&c. Ioan.* 16.

Vel vitam meam] *Solum C. M. autem in margine ad illud:* Animam meam, *ait:* Id est vitam meam. *Dicam illud*, vel vitam *malè absuisse à textu eò quòd Syriaca interpretatio videatur admittere.*

Dummodò consummem] *Tria:* Dum ego consummem. *Ex Biblijs Sacris restitui. Etsi interim etiam legerim:* Dummodò ego consummem. *Videto textum Glossæ impressæ sub charactere S. Petri, vt vulgò dicitur.*

2. ad Tim. cap 4] *C. & M.* c. 6.

Aliquem sermonem] *Sic legendum est, vt ex Glossa interlineali collegi. Non ergo* aliquando, *vt M. & C. Hîc subijcio notam marginalem C.* Patres successuri à filijs vtiliora tunc dant monita. Naturale enim hoc est.

Pro quibus spopondit] *C.* Pro quibus respondendum spopondit. *M. autem adbreuiat sic:* Multò magis Prælatus custos animarum (*hîc desunt*) qui tenetur oues infirmas super humeros portare *&c.*

De eodem Ieremiæ cap. 48. *Hæc, vsque:* Attendite, *omittit M. C. & V. cap.* 57.

Item 3. Reg. c. 20.] *V.* c. 54. *Duo alia non determinant.*

Discessionem meam] *M.* discessum.

Lupi rapaces] *M.* Lupi graues, *pro* rapaces.

Memoriter retinentes] *M.* Non est parua custodia, diuini præcepti memoria. *Textus Biblicus:* Memoriâ retinentes, *non* memoriter. *Quòd hîc aduotaui ex M. Glossa est ordin. quæ & Rabani.*

Nullius concupiui] *C. & V.* Non concupiui.

Et dignoscuntur] *M. & V.* & discernuntur.

Quod non veri Prælati] *M.* Quod non sunt Prelati.

Manus istæ] *M.* meæ *pro* istæ. *Malè.*

A lupis] *M. in textu, C. in margine:* Ne infirmi scandalizentur vel grauentur.

Commendans illos Deo] *Hoc abest in M. & V.*

Bonus Princeps] *C. & V.* Solus Princeps. *incorrectè.*

Et flent maxim.] *Hoc, vsque ad finem, omittit M.*

CAPVT LVIII.

NOtandum M. non diuisisse hoc capit à Priori, intercapedine, vt assolet: tamen in margine indicat inchoandum nouum hoc summario: De Patientia & impatientiâ Prælatorum.

Præcipua virtus] *Id omittit M. Sic ergo*: Patientia est pręcipuum ornamentum Prælati *&c.*

Est patientia] *C. ad marginem explicat*: Et abundans præter generalem. *Cur hoc? Quia Prælatus candela est super candelabrum alijs subditis prælucens exemplo, charitate, patientiâ &c.*

Ad Cor. c. 12.] *Tria* cap. 27.

Et ablato equo] *M.* Vnde cùm cuidam tolleretur iumentum, ait: Quin & tolle scuticam. Quantus enim quisque existat illata contumelia probat. Item 4. Reg. *&c.*

4. Reg. 2.] C. 4. Reg. 9.

Et in Hom. 21 l. 2.] *Tria*: In Hom. 9. secundæ partis. *Vtique bene. Nam per* secundam partem, *liber 2. intelligendus est. In hoc autem lib. 2. antiquitus 10. numerabantur homiliæ, & illa, de quâ est sermo, nona est, hodie verò 21. quia numerum duodecim homiliarum l. 1. moderni coniungunt cum homilijs l. 2.*

Sacri eloquij verbis] *Ita C. cum textu B. Greg. Hom. 21. in Ezech. V. verò*: Sacri eloquij verba docet.

CAPVT LIX.

V. *Tale legit summarium huius capitis*: Quod ad sollicitudinem Pastoralem pertinet, esse exoneratum à sæcularibus. *M. autem, quia continuò variat in lectione, consultò post notas ex integro subijciemus. Sunt autem hoc capite quædam vehementius dicta cõtra Episcopos qui non Religiosi sunt, vt erant Apostoli. Neque est peccatum habere diuitias, sed eis cor apponere.*

Hoc determinantem] C. denuntiantem.

Etiam voluntatem habendi] *Videto Commentarium B. Hieronymi in cap. 9. Matth.*

Ioannes relictâ sindone profugit ab eis] *Non est verisimile adolescentem illum fuisse Ioannem Apostolum: quia Ioannes* introiuit in atrium Pontificis. *Ioan.* 18. *v.* 15. *&* 16.

Successores Apostolorum] *Hæc duo verba omittit V.*

Equos & phaleras] *C. in margine, ad illa verba,* Secuti sumus te, *ait*: Quomodò? Nunquid in phaleris & pompis sæculi: in equis & quadrigis, non tantùm ferentibus, sed post se trahentibus aurum & argentum? &c.

Lucę c. 22.] C. c.170. M.270. Nec mireris, Lector, si tot numerent capita. Nam antiquitùs Oecumenius & Euthymius Euangelium Lucæ in 83. capita distribuunt: Ammonius & Eusebius in 343. Ambrosius in titulos 164. recentiores Latini in 24. capita dissecant.

Quàm Eccles. Pręlati] C. *ad marginem*: Qui etiam in cathedris super colla Ducum feruntur cum turba tumultuante & tibicinijs.

Diuites sæculi] *Nec malè V.* Duces sæculi.

Nonne militant] Horum solutionem ignoro, *ait C. in margine. Vti promisi, prædictum caput 59 ex M. verbotenus (vt loquuntur) describo. Sic incipit.* Quoddam addidit: Quòd adiectum poterat prodesse & neglectum obesse. Dictum est Apostolis, & per consequentiã successoribus Apostolicis viris: Nolite possidere aurum & arg. nec pecuniam in Zonis vestris, non peram in viâ, non duas tunicas, nec calciamenta, nec virgam: Dignus est operarius cibo suo. Lucas: Edentes & bibentes, quæ apud illos sunt. Manducate quæ apponuntur vobis, curantes infirmos qui in domo sunt. Moderni Prædicatores partem auctoritatis detruncant, procurari volunt, non curare vel prædicare. Præoperari operarius deberet. Dominus dicit: Operarius, & cibo; non cibis, non ferculis: Et suo, sibi debito post impenso, pro spirituali præimpenso. Quę apud illos sunt: Non terrâ marique quęsita delicatiora extra domum; sed nec deliciosa domus & lautiora quærat sibi apponi Prælatus, sed sibi appositis sit contentus. Vnde: Manducate quæ apponuntur vobis, scilicet, Sine delectu vel murmure. Sed nunc non erat his locus, vt dicunt, sed in primitiuâ Ecclesiâ. Dictum est rusticis & piscatoribus, hodie licere sibi habere oppida, seruos, phaleras, diuitias, equos, mutatoria vestium & huiusmodi. Hodie enim lactatur Ecclesia mammillâ Regum, habet regalia Episcopus, Comes mouet castra, habet milites, satellites, multiplicat sibi thesauros & equos. Cùm hoc prohibitum sit Regibus, multò fortiùs Regibus spiritualibus: quod obseruauit Dauid, qui solam mulam habuit, & super eam Salomon consecratus est; & ita secundùm eos delendum vt cæremoniale, nouum Euangelium, Verbum Abbreuiatum quod misit Deus super terram: cùm tamen de moralibus dicant Sancti esse huiusmodi præcepta Euangelij, non pro loco, tempore personâ exsufflanda, nec pro consuetudine & vsu vtentium in contrarium. Nam Dominus dicit: Quod vobis dico, omnibus dico: Et initio cognoui de testimonijs &c. Et Principium verborum tuorum veritas &c. Ecce nos reliquimus omnia; etiam voluntatem habendi. In numero diuitum computatur, qui diuitias concupiscit, & si non habeat. Et: Facilius est camelum per foramen acus transire &c. Et secuti sumus te: Non in pompis & phaleris &c. In regeneratione &c. Relictio omnium, confert hanc iudiciariam potestatem, scilicet, vt nudi nudum sequantur Dominum, & eius discipulos. Ad hoc tenetur quilibet Prędicator ex officio. Vnde Ioannes relictâ sindone nudus profugit:

Matt. 10. *Luc. 10 7.* *Deut. 17.* *Rom. 9* *Marci 13.* *Ps. 118* *Ibid.* *Matt. 19.*

Mat. 9 Ioseph relicto pallio: Matthæus telonio: Samaritana hydriâ. Et volens sepe-
Mat. 8 lire Patrem audit à Domino: Dimitte mortuos sepelire &c. Et sequere me. Cùm pium sit exsequiale etiam erga Patrem officium: multò magis etiam cæ-tera onera interdicenda signauit, & Prælatis strepitus belli &c. Hæc enim & gentes inquirunt. Regibus Israël prohibitum est ne redirent in Ægyptum. Si dixerint quia omnia reliquerunt eò quòd patrimonium & propria non habeant, sed tantùm dispensationem rerum pauperum sibi creditam, sic reliquerunt omnia Imperatores, qui ex electione succedunt. *Quod sequitur, alia duo complectuntur.*

CAPVT LX.

V. *Hunc præfert titulum:* De gradu & dignitate Diaconorum.

Et si sapiens] *Glossa interlinealis cum sequentibus.*

Subdiaconatum] *Id expreßit Vrbanus 2. vti legitur* de ætate & qualitate ordinis, A multis multoties.

Alterius Diœcesis] *V.* Alterius multoties Episcopi.

Substituantur] Instituantur *M.*

Ad Euangelizandum] *C. ad latus:* Hoc videtur tantùm Archidiaconis conuenire.

Cui commisisti Dominici Corporis & Sanguinis consecrationem &c]. *Tàm in vitâ S. Laurentij, quæ est apud Surium, quàm in ipso Ambrosio l. 1. Offic. cap. 41.* [omissa dictione corporis] *legitur* Dominici sanguinis consecrationem (*sicut & in Paris. editione factâ ex Romanâ*) *hoc est Dominicum sanguinem consecratum, populo scilicet, distribuendum, vt ibi in Mißâ:* Hæc commixtio & consecratio. *Sed quia non bene intellectum offendere videbatur, in Breuiario Romano mutatum est,* in dispentionem, *quomodò legit Sanctus Thomas parte tertiâ, quæstione octuagesimâ secundâ, articulo tertio; & Baronius tomo secundo Annalium Ecclesiasticorum anno ducentesimo sexagesimo primo.*

Non quia sumat] *M.* Non quia conficiat, vel semper sumat.

Conficitur corpus] Conficit. *M.* Et cum maiori reuerentiâ conficitur præsentiâ, ministerio, & testimonio eius, *Diaconi nempe.*

In maioribus] *Id abest in M.*

Et ruralibus] *Et hoc omittit.*

Prædicare ex auctoritate] *M.* Ex officio. *Quondam legi apud B. Hieronymum, quæ hîc subnoto:* Tunc denique vt aures habeamus ad Dominum, Diaconus acclamat, ipse prædicat, ipse hortatur *&c. quæ breuitatis studio omittimus. Consule To. 8. De 7. Ordinibus Ecclesiæ de 5. gradu. Præterea de officio, Diaconi habetur dist. 25. c. 1. parag.* Ad Diaconum.

Exemplo B. Vincentij] *Surius post Metaphrasten refert vitam S. Vincentij to. 1. die 22. Ianuarij.*

Vitâ, ſcientiâ] *Gloſſa interlinealis eſt, quâ in præcedentibus ſæpius vtitur auctor, vt idoneitatem & ſufficientiam Clericorum comprobet.*

CAPVT LXI.

V *Pro ſummario ſic habet:* De reuerentia Sacerdotalis officij. *M. id omittit:* • Vel nouitios.

Vnde Cenomanenſis Epiſc.] *C.* Vnde Viocenomanenſis *malè* cuidam ſcribit. *M. in textu:* Electo cuidam.

In ſummis enim Sacerd.] *Ait B.Greg.l.2. Expoſitionis in 1.Reg.ca.3. poſt medium:* Ætas virilis, tempus eſt adminiſtrandi Sacerdotij. *Sed omnia ſequentia, ſunt verba Hildeberti, vſque:* Sed obijcitur.

Ætas Prophetæ] *Hæc & ſequentia redolent doctrinam B. Gregorij Homilia 2. in Ezech. initio.*

Detulit igitur ętati] *Margo* C. Quid maius oſtenditur, quàm puerum erigi ſupra ſenes?

Certuſque limes] *Olim Epiſcopatus, ſicut & Sacrorum Ordinum, ſuſceptio, in iuniori ætate permittebatur faciliùs quàm hodie. Limitat Conc. Trid. ætatem Epiſcopi.*

Sed obijcitur de Salom.] *M. variat ſic:* Si Salomon duodennis inunctus eſt in Regem, ob hoc fortè bonos non habuit exitus. Ieremias, Daniel, Timotheus citra ætatem facti ſunt Prophetæ & Doctores: ſed priuilegia paucorum non faciunt conſequentiam: Vnde trahi non deberet in conſequentiam; ſi trahatur, eligantur ſimiles prædictis. Item Iſa. *&c. Has obiectiones ſolue cum B. Hier. to. 4. in c. 3. Iſaiæ verſ. 4.*

Priuilegia paucorum] *Regula Iuris* 74. *in Sexto.* Quod alicui gratioſè conceditur, trahi non debet ab alijs in exemplum. *Aliquando ætate iuuenes ordinantur ſiue Sacerdotes, ſiue Epiſcopi vrgente neceſſitate, neque hoc in argumentum trahi debet, vt liquet ex Regula* 78. *Si præterea priuilegium viſum ſit perſonale, illam perſonam ſequitur tantùm, extinguiturq; cum eâ, vt indicat Regula ſeptima, ibidem.*

Item Iſa.c.2.] *M.* c.4. C. *& V. c.* 7. *Initio notaui numerum capitum ab antiquis obſeruatum.*

Puer contra ſenem] Margo *M.* Vitâ.

Ignobilis contra nob.] *Idem:* Genere. *Abhinc, vſque:* Ideo Apoſtolus, *tacent* C. *& V.*

Et dicet] *Margo idem, ſcilicet M.* Carnali affectione ſuos intrudentes. *Videatur in hunc locum Iſaiæ commentarius B. Hier. to* 4.

Eccleſiaſtes c.11.] *M.* c. 28.

Et voluptas] C. Voluntas. *Idem noto in Pſ.*26. Vt videam voluntatem, *pro*

voluptatem. *Ps.*4. Ad Deum fontem viuum, *pro* fortem, viuum.

Sterilibus] *Id abest in C.& V.*

Manè comedit] *M.omittit hæc, vsque:* Item Hieronymus. *C.verò tantùm legit in orâ laterali, vnde reor hæc à Scholasticis subnotata fuisse.*

Quid tu hic?] *Ita textus biblicus. V.* Quia tu hic.

Æstimabat enim] *Glossa est in hunc locum, vt innuit C. sed illam nondũ legi.*

Vestimentũ tibi est] *M. in margine:* Omnia necessaria. *Glossa interlinealis est.*

Non statim iudicio multitudinis] *Margo M. & C. huc refertur & est talis:* modò non multitudinis, sed vnius in conclaui.

Simile legitur] *V.* Simile Hier. causâ 1. *Vide eum in c.*3. *Michææ.*

Præsumptuosè innuit] *M.* Præsumptuosè iactantur habere senectutem morum &c.

Quasi diceret] *M omittit, aitq́ȝ:* Vt quasi alter Daniel propter vitam & merita ius spirituale meruerit, & generale ius infringatur canonum.

Quia remissus] *M.* remissius, *notatq́ȝ in margine:* 1.*Reg.*10.

1. ad Tim. c. 5.] *Tria* c. 6.

Annorum 25.] *C.* Annorum 20. *Fallitur.*

Ne quibus opùs] *M. adbreuiat:* Ne quibus opùs defensore, fiant administratores rerum alienarum.

Illud Comicum] *C.* illud canonicum. *Vitium est.*

Et cui opus pæda.] *Abest in M. vsque:* Apostolus non nisi.

Sexagenariam] *Supple* Viduam. *V. autem addit.* Vbi scilicet dicit ad Timotheum: Vidua enim eligatur non minus annorum 60. *Adnotaui locum ad latus.*

Alijs panem franget?] *Alludit ad illud Threnorum* 4. Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.

Esse discipuli] *M. addit:* Qui nec tyro fuit *&c.*

Lubricum enim] *Id omittit M.vsque:* Item: Moyses.

Mouente hominum aff.] *M.* Mouente affectus (*& addit*) in comœdijs, tragœdijs, magis in serijs & veris Ecclesiæ Pastoribus eligendis.

Limina] *Statim subdit M.* Pastor qui hoc non frequentauerit, cum Paulo non ab homine *&c.*

Si apud Hæbreos] *B.Hieronymus præmio in primum commentariorum in Ezechielem ad Eustochium. to.* 4 *diximus hâc de re c.*4.

Milites ogeri-ligneos] *Id abest in V.*

Ad theatrum & spectaculum] *M.* Ad theatri spectaculum.

1. Reg. c. 1.] *Tria,* c.3.

Non vult Anna] *M. hoc omittit, vsque:* Quia Ecclesia.

Iob cap. 32] *Tria* c. 25.

CAPVT LXII.

T*itulus V. præ alijs placuit addens*, maximè.

Non opponentes] *Genuina lectio, vt patet ex c.13. Ezech. V. & C. suo sensu vtique bene:* Non valentes latrare, sed opponentes se *&c.*

Isaias c.62.] *C. & M. c.184.*

Non quiescam] *Post hæc sequitur in M.* Speculatores Ecclesiæ cæci omnes, nescierunt vniuersi. Super muros *&c.*

Ei Domino] *Solum C.* Domino.

Depingi, video] *Sequitur in M.* Nondum enim stabilita videtur Ecclesia *&c. quæ parenthesi consultò conclusi. V. & C. legunt simpliciter* In Sacra Scriptura depingi video non sentio in opere.

Video non sentio] *M.* Depingi video, qualem sentio in opere.

Et iterum c.40.] *V. c.108. M. & C. c.110.*

Item idem c.6.] *Tria c.17.*

Pollutus non mendacij] *M. præmittit G. verbo* pollutus, *quod est Glossa. Illā ego non legi, nec in Interlineali, nec in Ordinariâ. Apparet tamen Nicolaum de Lirâ illam vidisse, quia, hoc sensu, ait:* Sicut enim polluuntur labia loquendo quod non decet ita etiam tacendo quod decet. *In Isa. c.6.*

Ignitus calculus] *Credo ignitum fuisse, alioquin forcipibus non fuisset opùs. C. omittit*, ignitus.

Combussit mihi labium] *Nota marginem C.* Sic visum est ei imaginariè. Non enim intelligendum quòd adusta sint ei labia actualiter.

Iod: Heu, Heu] *Manu Scripta tria legunt:* Ioth.

Paruulus lactens] *Tria:* Lactans. *Malè. Nam lacteo, lac sugo, quod paruulorum est; lacto autem, lac præbeo, quod nutricum.*

Act. cap.1.] *V. & C.* cap.48.

Et multiplicati sunt] *V.* Etiamsi multiplicati sunt supra numerum. *Ad illud* multiplicati, *ait C. ad latus:* Aduersarij mei contra me.

Prou. c.1.] *Tria*, c.4.

Id est in Prælatis] *V. allucinatur:* Id est in plateis.

Ierem. c.26.] *V. & M.* c.94.

Et c.3.] *Tria:* Et c.12.

Act. 20] *Tria:* Act. 48.

Detestarentur] *C. & M.* detestaretur. *Apud B. Hieron. visuntur ea, quæ de B. Ioanne Bapt. infrà habentur. to.6. in c.11. Matthæi.*

In Ecclesi. Historiâ] *V.* In Vitas Patrum. *Ruffinus Eccles. Historiæ l.10. Nicephorus l.8.*

Exsulante Athanasio] *C.* Anastasio. *Vitiosè.*

Papa] *Non Romanus. Omnes enim Episcopi multis sæculis Papæ vocati sunt, vt multis locis videre est apud B.Hieronymum scribentem ad B. Augustinum contemporaneum suum. V.pro* Papa, *legit* Episcopo Alexandrino. *Etiam bene.*

Panem otiosus comedo] *V. & C.* Panem otiosum comedo.

Cum Athanasio] *C. iterum:* Anastasio. *Malè.*

Cur non magis] *Hoc, vsque:* & egrediens, *omittit M.*

Iniungens sibi hoc] *Hæc, vsque:* Iustus, *absunt in V.*

Et Sanctus est] C. Verus est, *fortè,* Verax est.

Athanasius] *C. vt suprà, & infrà:* Anastasius.

In Socratico decreto] *Sic loquitur Boëtius de Cons. Philosi libr. 1. Prosâ 4.*

Similis est Cataro] *V. ad latus exponit, quis ille sit Catarus. Ait ergo:* Id est hæretico Montano, vel Cataphryge: qui dicuntur Cataphryge à loco Phrygiæ, vnde primùm orti sunt à Montano auctore. Catari autem à munditiâ, quia se solos inter homines mundos putant. *Tales hæretici, nempe Montanus, Prisca, Maximilla, aduentum Spiritus-Sancti, non in Apostolis, sed in traditum asserebant. S. Hieronymus epistolâ ad Marcellam aduersus* Montanum, *quæ incipit:* Testimonia: *in fine. Item epistolâ aduersus Vigilantium quæ incipit:* Multa in orbe, *to. 2. Et multis aliis locis Montani eius sequacium Cataphrygum hæresim insequitur & damnat. Vide to. 7. in Ps. 107. ad illud:* Et vsque ad nubes veritas tua. *B. Greg. to. 2. Registri l. 9. Indict. 4. c. 61.*

Pandere noli] *V.* Prodere noli.

Ierem. c. 51.] *V.* c. 159. *M. & C.* c. 169.

Et Anna & Mo.] *Reor illud* & Mo. *indicare* Moysen, *qui similiter clamasse dicitur orando, vt Exodi c* 8. Et clamauit Moyses *&c. V. & C. Hoc solum habent:* Et Susanna tacens clamauit, *quod superest, adieci ex M.*

Ad confitendum peccata] *Rectè id significat B.Hieron. tom. 6. ca. 9. Matth. vers. 33.*

Augustinus] *To. 2. ep. 19. ad B.Hier. c 4. in fine.*

Ad disputandum] *M. discrepat:* Ad disputandum, ad litigandum bene tacetur. *Sequitur ibi:* Nisi disputatio sit collatio, qualis decet Sanctos.

Decet Sanctos] C. Decet Sacerdotem.

Pessimæ taciturnitatis] *C.* Sunt autem causæ pessimæ, taciturnitas, timor mundanus vel humanus.

Nisi qui concupiscit] *Ita Seneca:* Nil timet nisi qui sperat.

In os Demostenis] *Suprà subnotaui historiæ locum.*

Cum Atheniensibus] *M. & C.* Contra Athenienses. Vnde & quidam *&c. Rel qua desunt.*

Non squinancem] *Melius* synancem. *Nam aliud Gallicum est:* Esquinancie.

Et vim

Et vim Auctoritatis] *Sententia est B. Ambrosij in 2. epist. Cor. cap. 8. sub initium.*

Paulus abstinuit] *M. variat sic:* Paulus manibus victum quæritans, non accepit à subditis necessaria.

A, a, a] *M.* Ah, ah, ah.

Sed nullus Prælatorum] *M.* Sed modò in Prelatis prudentia excusat ętatem, quod falsum *&c.*

Hoc autem vitium] *Vsque:* Quintilianus, *abest in M.*

Vnde Hieronymus] *Vide epist. contra Heluidium to. 2. quæ incipit:* Nuper rogatus.

Quod comparabile] *Subaudi* est, *vel* videtur, *vt clarior sensus euadat. M. idem alijs verbis exprimit:* Cùm sola Gallia monstris careat, Heluidius solus in ea Sacerdos & laicus, non quia litteras nescierit, sed tropos ignorans loquendi, & diuersas acceptiones huius nominis, primogenitus, B. Virgini obloquens errauit. Et vox pœnitentię.

Et lachrymæ] *Hemistichium Ouidij l. 3. de Ponto Elegiâ 1.*

Est & vox confessionis] *Vide suprà c. 6. cum notis.*

In voce exsultationis] C. In voce exsultationis & salutis tabernaculis in Iustorum. In his omnibus periculosè tacetur.

Secundâ] Voce *nempe. V. addit:* Scilicet confessionis.

Tertiâ] *Iterum V. subdit:* Orationis.

Quartâ] *V.* Scilicet laudis, id est prædicationis.

Eruditionis] *Suprà in notis ad c. 6. collegi ly,* eruditionis *omitti, & subrogari inter has quinque species ly,* sustentationis, *seu* consustentationis.

CAPVT LXIII.

Svgillato vitio] *Initium, vsque:* Aperiat, *abest in M. Incipit ergo hoc modo:* Aperiat os Prelatus, *quæ duo alia m. s. omittunt, vsque: Est enim tempus.*

Scio enim te] *Hæc absunt in M. aitq́;:* Sanctum Dei non est dandum canibus *&c.*

Malus detractionis] *His carent V. & C. Vsque:* Vnde Ezechiëlis.

Circa prędicatorem] *V. prædicationem.*

Et incapacitate] M. & incapacitas.

Quę fit ad priuatam] C. & M. Quæ de vitio linguæ fit ad priuatam personam.

Vbi quandoque] *M. omittit* vbi.

Frustra quidem niti] *Post Terentium B. Hier. epist. ad Domnionem & Rogatianum, quæ incipit:* Vtrum difficiliùs.

Iere-

Ieremias c. 25.] *V. c.* 111.

Si malum exemplum] C. Si malis exemplum timetur.

CAPVT LXIV.

NOn Dominus] *V.* Sicut aduena & peregrinus, & nunquam: *desunt alia: C.* Sicut aduena & multum tace, & nunquam *&c. Ly*: & multum tace, *omisi, quia paulò pòst repetitur.*

Si vis amari] *C. in margine:* Charitatem ponit. *M. autem ad latus habet:* Raritatem notat. *Quod ad illud refer:* Multum tace, *hoc est rarò loquere.*

Semper tacuit] *M.* diu tacuit. *De Lantfranco dixi suprà ad c. 10. post medium. Mirabile exemplum refert Cantipratanus de* Monacho *Affligemiensi in Brabantiâ, qui ob silentij aßiduam custodiam* Radulphus tacens *dictus est. Hic cùm in præfato suo monasterio grande incendium videret, confisus de bonitate Dei, talia protulit verba:* Stet ignis hâc horâ: flamma penitus conquiescas: *qui priùs per sexdecim annos ne vel syllabam protulerat. l. Apum 2. c. 13. n. 4.*

Quasi frænum] *Omittit M.*

Sicut tutius] *M.* Sicut minus.

Misericordiæ] *Abest in M.*

Tutiùs auditur] *Hanc sententiam solum M. legit.*

Vt voces eius habeant] *M. Immediatè post hæc:* Maria conseruabat omnia verba hæc conferens in corde suo. *Lucæ* 2.

Non de summitate] C. *&* *V.* Non de summis labijs.

Vt autem distinguantur] *M. tacet, vsque:* Duplices.

Vtentes malo] *C.* Veteres malo. *Non sapit.*

Vt autem vitium] *Iterum M. omittit, ibique incipit nouam periodum:* Notà quòd tripliciter.

Fili, ne te laudent] *Hoc prouerbium omittit V.*

De omni otioso] *Vsque:* In Ecclesiastico c. 28. *Solum M. habet.*

Ecclesiastico c. 28.] *V.* c. 75. C. 83.

Iacobi c. 3.] *C. & V.* c. 6. *Ad marginem C. hæc aduerti:* Quomodò quidam Sanctorum (*haud dubium quin B. Laurentius*) tortores suos in iram concitauerunt dicentes: Versa & manduca. Plus possum, qui torqueor quàm potest ipse qui torquet, fortè ex internâ reuelatione, & familiari consilio Spiritus-Sancti.

CAPVT LXV.

VT officium Prælati] *M. Bis legit,* pleniùs: Vt officium Prçlati pleniùs prosequamur, & etiam eius incautam loquacitatem pleniùs exequamur

mur &c. C. *pro* exequamur *rursus legit* prosequamur. *V. melius* persequamur.

Et modestiâ] *V.* & moderantia.

Carnalibus verò] *M. ex parte tacet:* Carnalibus historica debet prædicator annunciare.

Apostolici viri] *C.& V. Id omittunt, & alia reponunt. Quæ? Audi:* adscendunt montes & descendunt campi, qui idem sunt montibus, in locum quem fundasti eis. *Ps.* 103.

Ad Cor. c. 2.] *Tria* c. 7.

Sublimitatem,] *Rectè V. quia textui respondet biblico:* Non in sublimitate sermonis, *vel* per sublimitatem sermonis, *vt habet Græca, & duo m. SS. Louaniensium. M. & C.* Subtilitatem.

Idem cap. 3.] *Tria* c. 14.

Idem cap. 9.] *Tria* 41.

Ad Rom. cap. 1.] *Tria* c. 3.

1. Cor. cap. 9] *Eadem* cap. 41.

2. ad Cor. 5.] *Item eadem* c. 15.

Vrget nos] Hæc monet nos C.

Ob hoc etiam] *M. Id omittit, sicq; habet:* Hinc est quòd saliuæ & saliuaria & infantilia verba *&c.*

Et virilia verba maio.] C. Prælatus enim, & virilia, & infantilia verba minoribus habere debet: *M. autem:* Ita Prælatus minora minoribus. Iacob vidit Angelos *&c. Ad hæc refero marginem* C. Ne nimis subtilia & profunda dicant.

Hortensius *M. huius non meminit in textu. De Hortensio agit Cicero in Bruto.*

Capitolio] C. capitulo, *etiam admitto. Nam Prælatorum est capitulariter hortari & monere sibi subditos.*

Diuinis eloquijs admisceat] *Margo* C. Ex imperitia & ostensione litterarum. *M. ibidem:* Experientiâ vel ostentatione.

Quærentes potius] *Hoc, vsque:* In templo, *omittit M.*

Super quod Samarit.] *Hæc, vsque:* Cophinus, *omittit V.*

Quatuor verba ponit] *M. variat hoc modo:* Tria dicit ad vitia exstirpanda (*& omittit ly* disperdas) duo ad virtutes inserendas. Euellas: per contritionem quam infundit mentibus auditorum. Destruas, per confessionem: Dissipes: per satisfactionem. Ædifices, prædicando; Et plantes, consolando.

Quod fit per vitiorum] C. quod fit per iudicium, increpationem, confessionis auditionem *&c.*

Sunt ergo Prælati cophini] *M. sic habet.* Et notandũ quòd confessor debet esse cophinus, in quo portentur & mũdentur sordes ciuitatis Dei, sicut dicitur de Ioseph: Manus eius in cophino seruierunt. Et debet apponere subdito suo confitenti: primò vinum compunctionis, & postea oleum dulcedinis & con-

 solationis,

Ex B. Greg. Pasto. 2.p.c 6 Item Mor. 20.c.8.

solationis, exemplo Samaritani, qui vinum & oleum infudit vulneribus sauciati. Debet etiam condolere suo confitenti, & promittere comportare onus iniunctę pœnitentię. Et maximè ad tria debet confessor hortari confitentem suum, scilicet, vt occasionem peccati fugiat *&c.*

Et vt negligentiam] *C. & V.* Et vt habeat diligentiam pro peccatis satisfaciendi. *Sequitur autem:* Item super Esther c.1. *quod M. omittit. Reliqua huius capitis, & M. solo collegi.*

Statim currendum est ad confessorem] *Et hoc ad bene esse; non autem de nouo peccat, qui differt confiteri vsque ad primam occasionem. Interim securum est & laudabile post peccatum conteri cum proposito emendationis, & confessionis faciendæ primâ datâ opportunitate.*

Satisfactionis incurritur] *Correxi M. legebat enim:* Non incurritur.

Bien iuiar] *Fortè secundùm Hispanos,* Iuzgar.

Totum officium Prælati] *Ita finiunt C. & V. at M. addit:* Scilicet bene iudicare, prædicare, pœnitentiam iniungere. Et Sciendum *&c. quæ ad caput sequens pertinent.*

CAPVT LXVI.

IN *summarijs vel titulis trium exemplarium, varietas est. C. enim:* De officio Prælati tripartito. *V. autem:* Contra acceptionem personarum. *M. caput præsens à præcedenti non diuidit, in margine tamen lateral hoc subnotat:* De acceptione personarum.

Priusquam aliquid hîc subnotem, velim te monitum, Lector, me verbotenus, vt loquuntur, descripsisse exemplar M. ab hoc capite 66. vsque ad illa verba cap. 80. Interiectionem, indignationem mentis exprimentem *&c. & hoc causâ euitandi laboris continui. Cùm enim Marchianense m. s. ab alijs duobus maximè recedat, tum multimodâ lectionis varietate, cùm ordinis sententiarum dispositione præposterâ; ita ægrè admodùm ad singulas periodos, vel sententias, cum duobus alijs exemplaribus conferri potuit, eoq́; minus ad notas communes reuocari. Quæ verò ex M. descripsi immediatè post notas nostras in caput operis vltimum reposui.*

Nunc prosequor subnotare ex C. & V.

Augustinus] *Loco* Augustini *quidam possent dicere* Ambrosij *in ca. 2. ad Rom. sed verisimilius est falsò tribui Ambrosio, esse non constet Augustini esse sententiam.*

Puta propter religionem] C. puta religione & honestate vitæ. *In margine verò, ad illud,* honestate vitæ, *hæc subnotat:* Quam solam attendit Deus, scilicet meritum vitæ.

Est abiectio personæ] *Margo* C. Abiectio honorificentiæ crimen est sicut & abusus eius, qui dicitur abiectio personæ.

Sunt autem quędam mediæ] *Idem C. ad marginem:* Propter quam istarum acce-

acceptio personę veniale peccatum est, vel criminale, *&* quando magis criminale, dubium est.

Aballiardo] *V.* Abalardo.

Lenonis] C. Leonis.

Iacobus c.2.] *Duo*, c.4.

Intus ita iudicat] C. *in margine:* Quod videtur velle littera hæc: Nónne iudicatis apud volmetipsos *&c. Etiam hæc ex Gloßâ in hunc locum Iacobi, verbis tamen diuersis, colliguntur.*

Sed per conscientiam] *Margo* C. Nouit enim eum iustum. *V.* Sed per scientiam.

Deut. c.1.] *C.* c.2. *V.* c.70. & 29. *Non erat, quia etiam c.16. versibus* 19. *&* 20. *idem repetitur.*

Item Iob 32.] C. Iob 23. *V.* 13.

In Ecclesiastico dicitur] *Notatur in m.S.S.* c.22.

Iudę canonicâ] *Duo, hoc est* C. *&* *V.* c. 3. *Olim in plura capita dissecabatur epistola B. Iudæ Apostoli.*

Mirantes personas] *C. ad latus exponit:* Accipientes. *M. autem* laudantes.

Phinees zelo Dei] *V.* Phinees telo Dei *malè.*

Boamundus] *Rectè V. sicut ex Baronio patet to.12. ad annum* 1100. *fol.12.* C. Boimundus.

Mahometica] *V.* Machometicâ. *C.* Macometica. *Ita antiquitus, vti etiam hodie Teutonici pronuntiant* nichil *pro* nihil.

1. Reg. cap.14.] *Duo* cap.25.

Ionathas contra decretum] *Audi marginem* C. Hinc autem argumentatur, quòd talis est conuenientia & potestas populi, non dico contra, sed erga Regem, & Cleri contra Prælatum & Episcopum suum. *M. in textu sic ait post hoc exemplum de Ionathâ.* Et habes hîc argumentum, quòd Princeps non debet aliquid facere sine consensu populi, nec etiam Pręlatus sine consilio cleri.

Item Exodi 32.] *V.* 123. C. 122.

Tantâ ęquitate *Textus B. Gregorij:* Tantâ æqualitate.

Intra Ecclesiam viuere] *Hoc vnicum verbum,* viuere, *omittit* C.

Esse Dei negat] *Ad hanc B. Gregorij expositionem ait margo* C. Terreat his verbis maximè Prælatum.

Vitam carnalium] *Idem margo:* Quasi nec propter carnalem affectum, nec propter aliam causam.

Item: Aman] *V. notat* c.7. Esther. *Hodie* 5. *est.*

Nec motus est de loco] Sed quomodò non, *inquit margo* C. cùm Apostolus potestates præcipiat honorari, iste autem secundus fuit à Rege? *Ad Rom. cap.* 13.

Ioannis c.4.] *Duo* c.38.

CAPVT LXVII.

PRocrustes] *Latro insignis in Atticâ regione, de quo Plutarchus in Theseo.*

Summum ius summa] *V.* Summum ius summa iniuria est. *Ex Cicerone primo Offic.*

In remissione peccare] *Hoc est, remissiùs agendo, aut cum mitigatione pœnæ debitæ.*

In omni opere] C. in omni tempore.

Reputauit prudentiss.] *Ait Cato:*

Stultitiam simulare loco prudentia summa.

Parabolarum c.15] *Duo c. 32.*

De S. Malachiâ] *Cuius vitam conscripsit mellifluus Doctor S. Bernardus.*

De Abb te Igniacensi] *Nomine Humberto, de quo idem Sanctus Bernardus in ep.141.& in sermone. Vitam B. Humberti Igniac. Gallicè cõscriptam vidi inter aliquot alias Ord. Cistert. Sanctorum Abbatum, editas à R.D. Ioanne d' Assignies Cãberonensi Monacho hodie Abbate Nizellensi meritissimo. De eodem Hũberto Menologiũ Cistert. die 7. Septemb. & alij, quos citat Chrysost. Henriquez in notis ad eundẽ diẽ.*

Ter fleuisse legitur] *Nimirum: In suscitatione Lazari, Ioan. 11. Super ciuitatem Luc. 19. Et in oratione, vti colligitur ex c.5. ad Hebræos.*

Maximè cùm omnes defectus] C. *ad latus elucidationis gratiã legit versus Iuuenalis Sat 9.*

Deprendas animi tormenta latentis in ægro
Corpore, deprendas & gaudia, sumat vtrumque
Inde habitum facies.

Sed nunquid potuit Deus bene risisse?] *De hâc quæstione videatur Ioannes in Nider Formicario lib. 1. c. 11.*

Suspectus tibi habeatur] Post rizam risus, simulationis est indicium. *Ita C. in orâ laterali.*

CAPVT LXVIII.

Viuendique modis] C. videndique modi.

Parit notam] *Ita sanè: Nam nimia familiaritas parit contemptum, raritas admirationem conciliat.*

Conueniunt Christiano] *Ita legit textus S. Hier. ep. ad Eustochium de Custodiâ virginitatis quæ incipit:* Aug. alia: *in fine c.12 to.1. C. sic habet*: Vel in veste laudem pariunt Item Aug.

Item Aug.] *Aliquid simile habes to.3. l.1. de Doct. Christ. c.4.*

Aut aliquid significet] *Ait margo* C. Tali præcipitur, vt de omnibus aliquid degustet, ne suspectus sit.

Item idem] *August. to.6. l. de Bono coniugali c.31.*

Dummodò his] C. *in margine:* Ne mos geratur, ne sæculo conformemur.

Mercariſque dicier] *Reſpicit ad verſum Perſij Sat.* 1.

At pulchrum digito monſtrari, & dicier: Hic eſt.

Sed conſpici cupiunt] *addit margo* C. Vt clericus, vel laicus, & huiſmodi.

Senſum communem] C. *diuidit:* Senſum, communionem, humanitatem. *Senecam ſumus ſecuti.*

Ita vſitatas] M inuſitatas *legit, ſed contra originale & alia exemplaria.*

Non incompta] C. non incompoſita.

Non pœnam] *Addit margo* C. Et ſobrietatem ineptam.

Sed non agnoſcant] *Textus Senecæ:* Sed & agnoſcant.

Quemadmod ũargento] *Sic originale, noſtra: Quemadmodum fictilibus argento. Sed illud* quemadmodum fictilibus *adiecimus in fine ſententiæ ex eodẽ originali.*

CAPVT LXIX.

QVæ familiarius] C. Quæ familiaribus. *M.* Quæ magis propriè dicitur ſolitudo.

Aut commendat] Exemplo, *ait Lypſius ad hæc.*

Aut imprimit] Verbo.

Allinit] Conuerſatione.

Inter homines fui] *Margo* C. In turbâ. *Turba enim ſemper turbata eſt à nominis etymologiâ.*

Subducendus itaque] *Idem Seneca infrà in eâdem epiſt. Variat ſæpius* M. *in hâc epiſtolâ Senecæ. Vide poſt notas noſtras ad caput vltimum huius operis.*

Tam magno comitatu] *V.* cum magno comitatu. *At* C. cum magno conatu. *Obſeruaui textum Senecæ.*

Vnum exemplum] *Ita* M. *cum Senecâ. Duo:* Vnde Exemplum. *Sequitur:* Simplici animo. *Ly* animo *omittit Seneca.*

Si te eis conformes] *Hæc abſunt à textu Senecæ.*

Item Hieronymus] C. *in latere:* In vita S. Pauli, *ſcilicet Eremit. Sed ibi non habetur.*

Ierem. c. 15. *V.* & C. c. 62.

Amaritudine repleſti] *Ita interpretatio B. Hieronymi in ipſius commentario, &* 70. *Interpretes: hodie tamen legitur:* Comminatione repleſti me.

CAPVT LXX.

C. *Pro titulo:* De mala ſocietate fugiendâ.

A conuictu mores] *Seneca:* Sumuntur à conuerſantibus mores. *l.* 3. *de Irâ c.* 8.

Colloquia mala] *Versus Menandri Poëtæ.* C. corda praua?

Ecclesiasticus c.9. C.31.V.32.

Et Philosophus] *Seneca epist. 19. post Epicurum:*

Et Augustinus] *Fortè Greg. l. 9. epist. 49. vel Synodi generalis, cui præsedit, c. 2. Item 2. q. 7.* Cum Pastoris.

Natura est cum bonis] Id est, voluntas, *inquit V. inter lineas.*

Qualis enim iudex] Rex velit honesta nemo non eadem velit. *Vel:*

Regis ad exemplum totus componitur orbis.

Eccles. c. 13] *V. & C.* c. 40.

Ps. 17. Diligit simile] *C. ad latus:* Cum Sancto Sanctus eris.

Maximè cauenda est] *Quia perniciosa, teste Seneca ep. 7.*

Parabol. c. 13. *C. & V.* c. 29.

Describitur Scylla] *Hæc habes apud B. Hier. to. 4. Præmio in tertium Commentariorum in Ieremiam, & ep. ad Heliodorum de laude vitæ solitariæ to. 1.*

Harpyijs similes] *De Harpyia aue, Virg. 3. Æneidos & Cantiprat. li. 1. de Apibus cap. 25.*

Res diuitum] *Margo C.* Status diuitum.

Ranæ in penetralibus] *Disertè in hunc locum B. Hieronymus: In ranis, inquit, Poëtarum carmina designantur, qui à Catholica regula discrepantes Regum terrenorum corda deceptionum fabulis replent.*

Status potentum meticulosus] *Margo C.* Res pauperum in tuto est.

1. Reg. 14.] *Duo* 25.

1. Reg. 19] *Aliàs* 32.

CAPVT LXXI.

V. *Pro titulo legit:* Contra carnales affectus.

Opera ex carnali] *C. ad marginem:* Titulô de consanguinitate, & titulo de indignorum promotione.

Non præposuerit] *Margo C.* Tempore & loco semper vtiliora preponenda sunt minus vtilibus.

Moderari debere] *V.* Temperari debere.

Sed mugientibus] *Perperam C.* Sed nec mugientibus. *Nam ex B. Gregorio conuincitur loco in margine citato. Ait enim:* Dant ab intimis mugitus, & tamen ab itinere non deflectunt gressus. *V. legit:* Sed mugientes: *malè, quia peccat in casu.*

Præsertim in spiritualibus] C. Præsertim non in spiritualibus.

Ob quam] *Nempe vxorem. V.* Ob hoc.

Leuit. 21.] *C. Leuit.* 70. *V.* 71.

Ad vocem Saluatoris] *C. ad latus:* Lazare veni foras. *Ioan. 11.*

Reddamus parentibus] *Margo* C. Scilicet necessaria vitæ.

Hoc quo ad necessi.] C. Hoc quod ad necessitatem. *Similiter subsequitur*: Hoc quod ad cautelam &c.

Ob hoc Benedictus] *Vitam & miracula S. Patris nostri Benedicti conscripsit B. Greg. Papa. to. 1. Dial. l. 2.*

Ægydius] *Videto vitam apud Surium to. 5. die 1. Septembr.*

Ingressi sunt] *V.* Ingressa sunt.

Iudicum 9.] *V.* Iudicum 15. *C.* Iudic. 11.

Ioathæ] *Duo* Ionathæ, *sed vitiosè.*

Promouerant] *Margo* C. Et parte factis Gedeonis.

Vbi ait Augustinus] *To. 10. Serm. 6. de Verbis Apostoli.*

A latere descendentes] C. *in margine*: Scilicet nepotes nostros.

Tyrocinij] *C. in margine*: Militiæ nouę. Sacramentum est genus militiæ. *Vide notas Erasmi in hunc locum.*

Non est nobis ferreum] C. *ibidem*: Sicut nec tibi.

Non ex silice natos] C. *& V.* non ex silice natus. *Iuxta textum Hieronymianum restitui.*

Mammæ lallare] *Duo eadem pro* lallare, *legunt*: Lac dare. *Similiter restitui. Ait autem Persius Sat. 3.*

> Et similis Regum pueris, pappare minutum
> Poscis, & iratus mammæ lallare recusas?

Pappare idem est quod edere; vnde puerorum cibum pappam dicimus.

Retundendus est mucrone] *Sic legi in duobus, etsi textus B. Hieronymi pro* mucrone *legat* muro.

Alicui parentoso *V.* Alicui parentum ipsius.

Item: Exemplo Templa.] *V. post ly* committi, *ait*: Sed nec templario licet habere famulum cognatum. Ad hoc etiam valet exemplum Episcopi *&c. Fusius de Templariis in textu C.*

Quando me in apicem] C. Quoniam me in apicem.

Item 4. Reg. 4. Mitte] C. *post* promouistis *subiungit*: Item Reg. 3. in fine: Et 10. & 16. in medio. Et 3. Reg 9. & 23. in medio. Item 4. Regum 63. Mitte. *Hic conueniunt V. & C. Restitui caput secundum hodiernam biblicam lectionem*: 4. Reg. 4. *aliàs* 63.

Væ qui ædificant Sion in] *Citatur Habacuc, qui tamen pro* Sion, *habet* ciuitatem *in textu. Michææ* 3. Sion in sanguinibus *legitur.*

CAPVT LXXII.

Solitudinem operis] *Duo pro* operis *legebant* temporis *sed restitui ex antedictis. Nam in fine c. 69. vbi solitudo trifariam diuiditur, sic legitur*: Solitudo loci, pectoris, & operis.

Duo quippe sunt genera] *Videto genera Monachorum apud B. Hieronymum to. 1. ep. ad Eustochium de custodiâ virg. c. 15. & post eum B. Patrem nostrum Benedictum Regulæ suæ c. 1.*

Secunda excelsior] *Ly* excelsior *omittit. V.*

Bonosus tuus] *Malè M.* Onesimus tuus.

Cedant huic veritati] *Restitui ex textu Hieronymiano vsque ad illa verba* contemtâ matre. *Nam hæc omittebant C. & V.*

Onesimus] *C. fallitur:* Honestissimus *pro* Onesimus.

Censu factus] *V.* censum dedit nomen suum. *Reliqua reticet.*

Membra deformi] *Duo:* membra deformia. *Restitui ex Hier.*

Nullo Euriporum austro] *Impressa quædam Hieronymiana, non tamen Erasmi operâ, legunt:* Nullâ riparum amœnitate. *Vide Erasmi notas in hunc locum.*

Aut Dominum rogat] *Impressa:* Cùm Dominum rogat.

Ibi cibarios panes] *Memini M. legere* cribrarios.

Secretum arboris] *C. & V.* secretum aëris.

Ostendit] *Tolerabile est. Impressa* ostendunt.

Querulas *siue* garrulas, *vt M.*

Ligna non emam] *Impressa S. Hier.* Non coëmam.

Calidus vigilabo] *Impressa* calidiùs.

Vtilius non algebo] *Impressa* viliùs non *&c.*

Item: Maximinus] *Episcopus Treuirensis, de quo Vsuardus in martyr. 29. Maij.* C. Item: Maximianus. *Margo C. addit:* In legenda omnium Sanctorum. *Vitam habet Surius to. 3.*

Vnde Stilpon] *Consule ep. 10. Senecæ, initio: primò tamen finem 9. percurras. V. & C.* Stilbon.

Et vide quò iudicium] *C. variat hîc:* & vide quod iudicium tui habeo scilicet, audeo *&c. Senecam obseruaui ep. 10.*

Abeat] *V. incorrectè,* habeat. *Vide Senecam ep. 10.*

Iratum & furibundum] *Hæc duo non habet textus Senecæ.*

Exponit] *Senecæ textus,* expromit.

Te malim esse] *Ex Seneca restitui ly* te, *quod omisisse oberat multùm.*

Qui non adspectus tantùm] *Restitui ex eodem Seneca. Nam duo pro* adspectus *sic habent:* Qui non præsens tantum, *quo modo quidam monent, teste Lipsio, in suis libris legi: & ipse testatur omnes libros Senecæ habere:* Qui non actus tãtùm.

Semper tibi ostende] *Ita Seneca. C. pro* ostende, *habet* effice.

Ægyptiaca] *Huius Mariæ Ægyptiacæ vitam conscripsit Sophronius Hierosolymitanus Epis. teste Nicephoro l. 7. c. 5. & eam habet Surius to. 2. die 9. Aprilis. Alteram vitam m. s. metro per Hildebertum Cenoman. Episcopum conscriptam vidi in celeberrimo monast. Bonæ Spei Ord. Præmonstrat.*

Item c. 49.] *C. c. 73. V. 63.*

Asor] *Ait margo* C. Asor, sagitta *interpretatur*. Mundus autem plenus est sagittis & laqueis, & ob hoc fugiendus.

Martinus adhuc duodennis] *Vide vitam eiusdem apud Surium to. 6. per Seuerum Sulpicium editam.*

B. Germanus] *Huius vitam habes apud Surium to: 4.* Die 31 Iuly.

Remigius Remensis] *Exstat vita per Hincmarum conscripta. Sur. to. 1. & 5. M. addit post* Remigius, filius Comitis Laudunensis.

Secundum temperantius] *V.* Secundum temperatius, extremum & appetibilius.

Periculum primi] C. Periculum populi quod est in ciuitate. Primus, quod est in singularitate; Væ soli *&c. Clarius est quod in textu reposui ex V.*

Circumcisi paucitate] *Ait C. ad latus*: Paucitas enim quasi media via eligenda est in perfectis.

Offendit & offenditur] C. Ostendit & ostenditur.

Redundat in singulos] *dum Fratribus suis, ea quæ foris. In Reg. c. 67. viderit, refert:* quia, *vt ait S. Benedictus*, plurima destructio est.

CAPVT LXXIII.

Achan peccante] *Duo* Achor.

Consentit] Fortè distinguendum est inter maiorem & minorem consensum, *ait C. in margine.*

Deperit inde nihil] *Hemistichium Ouidij de Amoribus.*

Signum tantùm] In cantando. *Margo C.*

Per multitudinem] *V.* pro multitudine.

Super 2. librum Regum] *C. & V. vitiosè legebant:* Super 3. librum Regum. *His similia vidi apud B. Aug. to. 3. l. 2. De mirabilibus S. Scripturæ c. 13. Præterea citantur hæ sententiæ de Pœnitent. dist.* 3. Illud verò: *Item 1. quæst. 4* Ecclesia quæ.

Septuaginta millia] *Non*, Octoginta millia, *vt* C.

Heli pro iniquitate] *Nihil immutaui, etsi hæc verba non sint Iosephi, sed potiùs B. Hieronymi to. 2. aduersus Iouinianum l. 1. cap. 20. quæ etiam in Glossâ ad 1. Reg. c. 2. recensentur.*

Seuerâ animaduersione] *V.* Sæuâ animaduersione.

Primo Reg. c. 28.] *V. c. 45. C. c. 46. Circa hæc attendendus est margo C.* Spiritum Sanctum extinguit, qui non liberè (putà metu pressus, vel aliâ causâ indebitâ) loquitur veritatem, vel celat.

CAPVT LXXIV.

V. *Variat in summario:* Quòd pro facili occasione Sancti se reos dicunt alicuius peccati etiam grauissimi.

Se reum peccati consti.] *C. Hanc sententiam repetit in margine paucis immutatis:* Vir Sanctus pro modicâ occasione se reum peccati constituit, quod manu, vel verbo expresso non impletur.

2.Reg.23.] *V.* 2.Reg.49.*C.* 2.Reg.26.

Super periculo] *Quia exposuerunt vitam, vt aquam haurirent, & asportarent Dauidi.*

Act. Apost. c.20.] *V.* c.48. C. c.69.

Deut. c. 19.] *V.* c.85. C. 84.

Ecclesię seruaueris] *V. pro* Ecclesiæ, *legit* personę.

Ruticulas & apodiationes] *V. hæc omittit. Sic enim:* Facies murum tecti, etsi planum sit per circuitum. *M. pro* ruticulas, *habet* luticulas. *Fortè reticula vel retinacula. Apodiationes seu fulcra siue retinacula, quibus inniti possunt, qui, post ambulationes in podio, conquiescere volunt. Gallicè* des apuys.

Murum tecti, etsi planum] C. Murum decliuum, etsi planum sit. *Ad hæc ait margo C.* Cur igitur ędificantur Ecclesiæ turritę, & tam altæ?

Sic & Aduocatus] *Vide infrà M. quia variat hîc.*

Per apenninum] *V.* per appenninum. C. per alpenninum. *De Apenninis mõtibus scribit Plinius* 3, 12. *de Apennicolis verò Virg.* 11. *Æneidos:*

——— Apennicolæ bellator filius anni.

Item Iob cap. 9.] C. c.11. *V.* c.40.

In Num.c.32] C. *& V.* c.67.

Item Exodi 21.] *V.* Exod. 53. C.52.

Robertus Ambianensis Episcopus] *Is videtur esse qui in Galliâ Christianâ Claudij Roberti recensetur quadragesimus anno* 1166.

Sanctus etiam Maurilius Andegauensis] C. Maurilius Cenomanensis, *sed malè. In catalogo Claudij Roberti est trigesimus, & vocatur* Mauriolus. *Vsuardus in Martyrol. die* 13. *Septembris vocat* Maurilionem. *Exstat vita apud Vincentium Bellouac. l.*21. *Speculi historialis c.* 126. *per Fortunatum Episc. Pictauensem conscripta.*

Ad baptizandum puerum] *Ex vita eiusdem B. Maurilij colligitur loquendum, non, de puero baptizando, sed confirmando. Vide to.*5. *Surij die* 13. *Septembris. Exẽplum simile huic habetur in exemplari M. de quodam Cameracensi Episcopo. Vide illud infrà, post notas ad caput vltimum huius operis.*

CAPVT LXXV.

C. *Pro summario aut titulo habet:* Contta superstitiosos, *malè.*

Quod in se agitur] *B. Augustinus in Ps.* 118. *Conc.* 12. Qnod in seipso agitur. *Fallitur C.* Quod in se agitatur. *V. posset tolerari:* Quod in se agit.

Superficialia] *Quasi ad apparentiam duntaxat. C.* supercilia, *abusus Amanuensis.*

Vel propter laudes] *Glossa est interlinealis & ordinaria in ca.* 6. *Matthæi, sed reor auctorem hæc immediatè hausisse ex Beatus Augustiu. tom.* 8. *In Psalm.* 118. *Conc.* 12.

Iudicium autem rerum] *Solum V. addit;* Manifestarum. *Videatur hâc de re doctrina B. Thomæ* 2.2.q.60.a.4.

Dubia in meliorem partem] *Soluit hæc clarè idem, loco eodem.*

Ad Rom. 14.] *Duo* 45.

Ad Gal. cap. 6.] *V.* c. 12. C. ad Ephes. c. 12.

Proteruè exagitando] *Hæc desumpsit ex B. August. tom.* 4. *libro exposit. in hunc locum.*

Præscindendę communionis] *Textus B. Augustini, legit* præcidendę, *sed varietas est nominis non rei, ideoq; retinui eam, quæ in m. S. S. erat lectio. C. non* communionis, *sed* commonitionis, *vitiosè.*

1. ad Cor. c. 4.] *V.* c. 16.

Item ad Rom. 14.] *Duo* 45.

Augustinus de Ciuitate.] *C. ad latus, corrigit quod in textu habet, hoc modo:* Lege, Trinitate. *Sed nec in libris de Trinitate, nec de Ciuitate hunc locum vidi, sed to* 4. *l.* 2. *de Serm. Domini in monte c.* 18. *per totum.*

Alienæ vel malitię] *Glossa in illud* 2. *Cor.* 1. *v.* 12. Et sinceritate Dei, *ait:* Alienæ malitię *&c. omittit* Vel. *Considera Glossam hîc.*

Lectum de cin.] *Hac de re habes exemplum in exemplari M. infrà post notas omnes.*

Sardanapali] *Sardanapalus fuit postremus Rex Assyriorum, vir muliere corruptior, inquit Iustinus l.* 1. *Vnde emanauit prouerbium:* Sardanapalo mollior. *Hoc prouerbio vtitur Tertullianus To.* 1. *Libro de Pallio c.* 4. *n.* 79.

Vnctum Domini] Sucerdotem scilicet. *Ita censet M, vel certè Episcopum.*

Iacobi c. 4.] *V. & C.* c. 9.

Ecclesiasticus c. 11.] *Eadem* cap. 36.

CAPVT LXXVI.

V. *Pro titulo legit:* De rumorosis & rumusculosis.
2. ad Theſſ. 3.] *V. & C.* 2. ad Theſſ. 5.

Et obſecramus] C. Et obiurgamus.

Et rumuſculis] *Hoc redolet Gloſſam interl. in hunc locum. Sic enim:* Non rumoroſi.

Et Quintus Curtius] *Exemplaria ſic habent in textu: At C. ad marginem corrigit ſic:* Lege, Mutius. *De hoc Cicero in Verrem.*

Fama malum] *Verſus Virg. 4. Æneidos per modum parentheſis ſublegendi.*

Et proferens illoto] C. illico.

Tales bibulas] *Ex B. Bernardo de Conſideratione ad Eugenium Papam.*

Debeat eſſe certa] Non tamen in iudicio, *ait margo C.*

Recula ipſius] Recula *diminutiuum à re. C. legit* Regula.

Socrates præcepit] *Hoc Socratis præceptum obſeruauit Ariſtoteles, prout ſuprà oſtenditur c. 5. in fine, & in notis.*

Et Eccli. c. 32.] C. c. 85. *V.* 86.

Manifeſtat] Id eſt ſoluere voluerit, *inquit C. in margine. Plura inuenies hâc de re capite 5. huius operis.*

Item Eccli. 29.] C. 65.

In Parab. c. 4] C. c. 14.

Diſſimile erit] Id eſt difficile. *Ita C. ad latus.*

Verba inenarrabilia] *Margo C. vitioſè corrigit:* enarrabilia. *Nam textus biblicus contradicit.*

Summa ergo ſummarum] *Ex Senecâ ep. 40. in fine.*

Et Philoſophus] *Quis ille Philoſophus? Iſne Seneca? Nondum in eo hanc ſententiam legi. Interea primarium huius ſententiæ auctorem dicam eſſe Plautum in Moſtellariâ Actu 1. Schenâ 1. initio.*

Nec liberare metus] *Duo poſteriora hemiſtichia, quæ ſunt Statij Thebaidos lib. 11. omittit C. V. pro* liberare *habet* librare. *Hîc impreſſa ſequor.*

Imperator Auguſtus] *Præter hoc exemplum, adhuc aliud habet exemplar M. Vide illud infrà poſt notas.*

CAPVT LXXVII.

V. *Caret titulo, neque intercapedine hoc caput diuidit à præcedente.*
Comitatur inconſtantia] C. communicatur.

Eccli. c. 33.] C. 86. *V.* 87.

Mulierum eſt inconſt.] *Gloſſa interlinealis in hunc locum.*

Tremulum caput] *De signo in Cain posito diximus suprà in c.11.*
Et Isa.3.] *V.& C.* Isa 8.
Et Parab.c.4.] *V.c.13.C.14.*

CAPVT LXXVIII.

C. *Paucis titulum perficit:* Contra peregrina iudicia.
C. Ariolos sciscitetur] *C.ad latus ait:* Lege suscitet vel suscitetur. *Quid hoc est? Ergone fallitur Sacræ Scripturæ textus?*

Per gladium vel prelium] *Vtique placebat V.* Vel peluim.

Vel incarminatoris] *C. hîc* Carminatoris, *infrà autem* Incarminationes. *Gallicè* charmes.

Sed quomodò intelligam] *Hæc restitui ex Biblijs Sacris. Alioquin duo:* Sed quomodò intelligam per illum esse locutum Dominum? Hoc habebis signũ: sic quod Propheta ille prædixerit, non euenerit,& hoc Dominus locutus est (*V.* & hoc Dominus est non locutus) sed per tumorem animi Propheta confinxerit *&c.*

Sed peregrina iudicia] *Margo* C. Sicut Ecclesiastica Sacramenta faciunt.

Istis enim] *V.* Illic enim.

Si autem euenerit] *Idem margo*: Procuratione diaboli, permissione Dei.

Item c.17.] *V.*c.86. *C.*76.

Glossa: Non nisi] *C.* Qui interficietur gladio. Non nisi *&c. Amanuensis*, gladio *pro* Glossa *scripsit. Sic enim Glossa ordin.* Attestationes scilicet legis Prophetarum,& Euangelij, secundùm illud *Ioan.*11. Sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum in nouissimo die.

Ad Hebræos 6.] *Duo* 9.

Scriptura memoret] *Num.c.5. Hoc quoque caput citatur Causa* 2.q.4. Consuluisti.

Propter nimiam ταπείνωσιν Propter hanc eandem causam, *inquit margo V.* prohibitum est in Capitulo generali apud Cistercium, non haberi Decreta Gratiani in claustris nostris: quia quidam simpliciores Abbates abutebantur eorum auctoritate ad furta Monasterij inuestiganda. *Percurre textum M. hoc loco, quia multa exempla recenset.*

Igitur nec in eo quodminus] Similiter propter incertitudinem peregrini iudicij, *ait C. ad latus.*

Priuilegia paucorum] *Regula Iuris 74. in Sexto sic habet:* Quod alicui gratiosè conceditur, trahi non debet ab alijs in exemplum. *Siue:* In argumentum trahi nequeunt, quæ propter necessitatem aliquando sunt concessa. *Regula 78. in Sexto. &* 2.q.2. *Non statim.*

In his iudicatur circa] *Ait C. in margine:* Vt clam reum respuant, vel innocentem admittant.

Effectum suum consequantur] *Idem ibidem inquit:* Quod tamen quia plures eo salui fiebant, quidam malitiosi in iudicium ignis transtulerunt, quo magis perierunt.

Quàm miraculis] *Cur hoc?* Quia miracula quotidiana, ex assiduitate vilescunt, *inquit B.Gregorius Hom.26.in Euang. sub finem. Prætereà, ait idem,* corporalia illa miracula ostendunt aliquando sanctitatem, non faciunt. Hæc verò spiritalia, quę aguntur in mente, virtutem vitæ non ostendunt, sed faciunt. Illa habere & mali possunt; istis autem perfrui, nisi boni non possunt. *Hom.29. in medio.*

Quæ sunt ad salutem] Non dico appendicia, *ait C. ad latus,* vt gratia prædicandi, & huiusmodi.

Inuenti à Salomone] *Liber est in decreto Gelasij Papæ domnatus dist. 15. Capit.* Sancta Romana Ecclesia, *de quo Sixtus Senensis lib. 2. Bibliothecæ sanctæ verbo* Salomon, *sic habet:* Recensetur etiam in Decreto Gelasij Pont. inter damnata scripta liber quidam falsissimè Salomoni adscriptus, qui Claricula Salomonis prænotatur. *Latiùs de his exorcismis Michaël Glycas parte 2. Annal. pag. 255.*

Surius tom. 3. Gangulphum vocat.

Sed auctor ignoratur] Nisi forsan diabolus sit, *inquit margo C. Accipe ea quæ in oris V. hoc loco deprehendi.* S. Gengulfus de Burgundiâ oriundus, Regi Pipino percharus erat. A quo, dum aliquando rediens transiret per Campaniam, deuenit ad quendam fontem. Super quem dum sumeret ientaculum, superuenit Dominus illius prædioli: quem inuitans ad prandium, rogauit eum vt fontem illi venderet. Qui cogitans intra se, cœpit eum irridere, reputans posse sibi cedere vtrumque, scilicet & pretium & fontem: & vendidit eum centum solidis. Igitur Gengulfus, dato pretio & adscensis equis, redijt, & vxori suæ, quę illo absente adulterauerat, narrauit quæ egerat. Illa, vt erat superba & petulans, irrisit eum quòd sua tam leuiter perderet emendo inutilia. Post hæc Sanctus Gengulfus loca domui suæ contigua circuiens, baculum infixit solo, quem tenebat, eoque relicto redijt. Crastinâ die cùm manè surrexisset, & aquam ad abluendas manus & faciem posceret, defuit; & iussit vni, ex ministris, vt iret ad locum baculo signatum, & baculum abstraheret, & aquam, quæ sequeretur, afferret. Mox baculo abstracto, fons ille, quem in Campania emerat, ibi exortus est: & ita auarus venditor priuatus est fonte suo. Est autem coloris subalbidi, & vsque hodie dicitur sanare languentes per merita B. Gungulfi. Vxor autem Sancti amabat quendam clericum. Cuius flagitij rumor cùm peruenisset ad Sãctũ, duxit ad prędictum fontem vxorẽ tãquam gratiâ spatiãdi: cui & ait: Multa, inquit, turpia audio de te, sed leuem purgationem tibi offero. Ecce hic est fons frigidissimus: immitte manum tuam,

tuam, & affer Capillum de fundo. Si nihil patieris mali, inculpabilis es. Mox illa, vt Capillum tangens, manum ad se retraxit, quicquid vnda tetigerat cute nudatum est, tanquam si in ignem manum misisset, ita vt in summitate digitorum penderet caro cum cute abstractâ. Tunc Sanctus: Digna quidem morte fueras, sed meis manibus non morieris, iudicio Dei te reseruo, si tamen pœnitentiam egeris, indulgentiam consequêris. Hoc autem scias, quòd in meo vlteriùs consortio non eris. Dimitto autem tibi quidquid in dotem dederam, vt habeas vnde viuas. Tunc abijt Sanctus Gengulfus in prædia sua longè posita in Auallensi territorio. Illa autem timens ne se, & amicum suum interficeret, locuta est clerico. Qui veniens in domum in quâ Sanctus dormiebat, gladium extraxit, qui erat ad caput eius. Interim excitatus Sanctus, surgit, & dum ictum capitis declinaret incidit in cuspidem gladij, & lęthaliter vulneratus est in femore. Clericus autem fugit ad amicam suam. Et postquam simul plauserant de hoc quod acciderat, quia videlicet Sanctus post paucos dies obierat, clericus ventrem purgaturus, viscera sua omnia effudit in latrinam, & ita perijt. Interea Sanctus portatur ad sepulchrum, & inter eundum multa miracula facit. Quod cùm vna ex ancillis narraret vxori eius, illa insaniens respondit: Sic operatur virtutes Gengulfus quomodò anus meus. Quo dicto, statim à parte abstrusâ corporis obscenus sonus prodijt. Erat autem sexta feria. Talique postea subiacuit obprobrio, vt per omne tempus vitæ suę quot eo die protulit verba, tot ab illa parte corporis prodirent probra. Huius rei fama adeò diuulgata est, vt Rex Pipinus per illa loca transiens mitteret nuncios ad inquirendam rei veritatem, & inuenit ita esse. *Hæc ibi, at in margine C. longè succinctiùs recitantur hoc modo:* Notandum, quia Ganculfus Dux, vt probaret an vxor sua mœchata esset, ait ei: Si sine exustione extraxeris lapidem de fundo huius fontis, innocens es. Quę mittens manum in fontem aquæ frigidæ, extraxit lapidem, & combusta est manus eius lapide. *Videantur plura in vitâ eiusdem B. Gangulphi to.3. Surij die 11. Maij.*

Causam constituit] C. *ad latus corrigit textum sic, pro* constituit, lege innotuit.

Est & alia aperta] Publica & manifesta, *inquit B. Aug. tô.8. in exposit. huius Ps.* 68.

Mammotrecti] *Sic duo exemplaria, tertium* mammotrepti, *Græcè* Μαμμόθρεπτοι, *id est diu sugentes, vel à nutrice educati: quâ voce vtitur B. Aug. Concione 2. in Ps. 30. Est Dictionarium biblicum voces obscuriores explicans Metis excusum, quod vocatur Mammotrectus, eò quòd rudibus in Latinâ lingua veluti mammam sugendam quidam Ordinis Minorum exhibuit. Nomen videtur esse Teutonicæ originis, quâ linguâ treckẽ significat trahere, quasi dicas, qui mammam trahit vel sugit.* *Anno 1509.*

Iustis

Iustis sub nouo testam. C. Iuratis sub nouo *&c.*

Quomodò igitur forma execrabilis incarminationis ferri &c.] *Non in carminosis ferri, vt* C.*In Capitularibus Karoli Magni & Ludouici Pij exstat edictum de vsu quæ feruentis l.4.c.13.Sed in additione quartâ cap.* 81. *interdicitur vsus aquæ frigidæ his verbis*: Vt examen aquę frigidæ, quod hactenus faciebant, à missis omnibus (id est legatis) interdicatur ne vlteriùs fiat. *Edidit hæc Capitula Petrus Pythœus, & Glossarium adiecit in quo ponitur exorcismus aquæ ad iudicium Dei demonstrandum. Deinde Missa integra de eâdem re, quæ vocatur, Missa iudicij. Tertiò tres adiurationes aquæ; Quartò totidem adiurationes ferri. Quæ omnia desumpsit ex Ordine Dunstani Dorobernensis Archiepiscopi. Atque hæc sunt quæ toto hoc capite confutat Petrus Cantor.*

In feruentis olei] *Prochorus in vitâ* S. *Ioannis Euang. Item Tertullianus lib. de Præscriptionibus aduersus hæreticos, n.*215.

B. Marcello Parisiensi] *Episcopo, ordine, nono. Eius vita exstat per Fortunatum tom.* 6. *Surij die* 1. *Nouembris. Nota hæc gesta B. Marcelli contigisse antequam Episcopus esset, vt liquet ex M.Quod vide post notas,& inuenies exempla alia, quæ V. & C. tacent.*

De calore ignis] *Ly* ignis, *ex M. addidi.*

Et nouem pondera] *M* Sed nouem *&c.*

Tui peccatoris] *V. inter lineas*:Id est, ô tu peccator.

Papa Eugenio] *Addit M.*Præsentibus Cardinalibus,Archiepiscopis,Episcopis &c. *Eugenius est tertius ad quem Beatus Bernardus misit libros* de Consideratione.

Quidam Manichæus] *Addit M.* de Steila Britto, *fortè ex Britanniâ.Vide post omnes notas inter aliquot capita variantia M.*

Eiusdem ciuitatis] *Remensis nempe, n.*49.*aliàs* 50.

Benedictionem aquæ] *V.* maledictionem aquæ. *Vitiosè, vt ex proximè sequentibus liquet.*

A conuicto] *V. etiam malè*: à coniuncto.

Catharis deliberandi] *Cathari hæretici sunt Nouatum sectantes, vnde & Nouatiani dicti sunt. Ait B. Hieronymus to.*5.*in c.*14.*Oseæ*:De hæreticis facilis intelligentia est,quòd vocentur Samaria,eo quòd Dei præcepta seruare se iactent: non quòd custodes sint legis eius, sed quòd hoc esse se dicant, in similitudinem schismatis Nouatianorum, qui & ipsi καθαροὺς, id est mundos se vocant, cùm sint omnium immundissimi, negantes pœnitentiam, *&c. Ipse quoque B. Augustinus eos describens his ferè verbis vtitur*: Cathari, *inquit*, qui seipsos isto nomine,quasi propter munditiam,superbissimè atque odiosissimè nominant, secundas nuptias non admittunt, pœnitentiam denegant. Nouatum sectantes hęreticum, vnde & Nouatiani appellantur. *Hæc ille tom.*6. *de hæresibus ad Quoduuldeum, hæresi* 38. *Plura de Catharis hæreticis in Gabriële Prateolo.Cathari,*

alio

alio nomine Patarei, & Patareni damnati sunt in Concil. Lateranens. sub Alex. 3. cap. 27.

Sacerdotum de semine Chanaan] Susannam interficere volentium. *Margo C. ex Dan. 13.*

Ad Hebræ. c. 11.] *V. &* C. c. 18.

Quandoque occultâ victoria] Occulta victoria ad animam, manifesta ad corpus pertinet. *B. Augustinus in Ps. 68. vers.* Intende animæ meæ & libera eam.

Alius confessus est] *Itaque edituus ille Compendiensis,* de Compienne *perperam adustus est, veritate rei compertâ per confessionem ipsius furis & rei. Clarius hæc exempla recitat M. infrà post notas.*

Familiari Catharis] *V. hîc legit* Cantharis, *sed non bene, vt patet ex sequentibus, vbi de Catharorum hæresi mentio fit.*

In dubijs ergo tenenda] *Senecæ sententia, de 4 virt. c. 1.*

Cuius auctoritate fit] *Quia qui facit per alium, est perinde ac sic faciat, per seipsum. Regula Iuris 72. in 6.*

Ait Isidorus] *Fortè* B. Gregorius, *vt ex l. 3. Moral. & ex Glossa in 2. Reg. c. 20. coniicio.*

2. Cor. 4] *V. &* C. 11.

Vita autem operatur] *Illa scilicet, quâ delectamini in terrenis, operatur in vobis mortem æternam.*

1. Cor. c. 12] C. *& V.* c. 60.

Similitudo exposcat] *Sana lectio, vt habetur Causâ* 2. *q.* 8. Quisquis. *Non ergo:* Similitudo exspectet, *vt* C.

Isaias 44] C. *& V.* 129.

Occasionem effundendi sang.] O quantò magis peccant qui arma talibus locant! *Vt sanguinem iniustè scilicet effundant. Margo C. Legitur Causâ* 14. *q.* 1. Qui in malo patrocinium dat malis, socius est criminis. *Tum verò quis consentit aut patrocinium dat, quando factis malorum consortium approbationis adiungit.*

Iuxta illud: Multitudo] *Hoc omittit* C. *vsque*, ergo. *Hoc prouerbium sic efferri solet:* Multitudo errantium, non facit errori patrocinium.

Per violentiam in cuppam] C. Vel si coactus per violentiam in curam, erit. ue *&c. Rectè legit V. Est autem hîc* cuppa *siue cupa, dolium, quo vtuntur nautæ ad naues, quæ reficiendæ sunt, sustinendas. Vnde Lucanus l.* 4. *de Bello Pharsalico:*

Namque ratem vacuæ sustentant vndique cuppæ.

Quo retento] C. quo retinente.

Committetur] C. Vel committetur. *Ly* Vel *expunxi, qui visum est superuacaneum.*

Gallosa est manus] *Hoc est indurata exercitio continuo. Vnde in officinis ferrarijs vi-*

rijs visuntur fabri callosis pedum plantis, penè candens ferrum percurrere, sine pedum offensâ aut vstione.

Hæc peregrina iudicia ferri candentis & aquæ inhibita esse in Ecclesia, patet ex causa 2.q 5. Consuluisti. *& ex epistolâ Iuonis ad Hildebertum, quæ incipit:* Iuo Dei gratiâ Carnotensis Ecclesiæ minister, Hildeberto Cenomannensi Episcopo, in tribulatione patientiam, in patientia tolerantiam. *Ibi enim monet Hildebertum, ne probatione per ignem, quam Rex ab eo exigebat, vellet vllo pacto suam probare innocentiam; quòd hoc esset in Ecclesia Dei per plures vetitum canones, & Pontificum decreta. Vidi Epistolam, quæ in m. S. S. nostris notatur* 14. *in impressis* 91. *Præterea S. Greg. Papa* 1. *seuerè hæc prohibet in ep. ad Brunechildem Francorum Reginam l.* 11. *ep.* 8. *& citatur* 2.*q*.5.*c.* Mennam. *Eadem prohibentur l* 5 *de Purgatione vulgari, tribus Capitibus, Cælestini* 3. *Innocentij* 3. *& Honorij* 3.

CAPVT LXXIX.

IN *titulo:* & multitudinem *omittit C.*

Parientes] *C.* perhibentes. *Non sapit.*

Et inobedientes] *Hic multùm variat C.* Constituentes inobedientes illis transgressores (*abest* nisi) in parcitate & in paucitate.

Diuinis præceptis. Hæ] *V.* diuinis præceptis hę, & euacuare *&c.*

Scilicet silentium] *V. solum admittit ly* scilicet.

In atrocioribus] Lege arctioribus, *ait margo C. sed Melius quod in textu obseruari, vti ex M. patet. Ait enim:* De atrocioribus & enormibus peccatis.

Si dextera tua] *Per* dextram *vitam intellige contemplatiuam, per* sinistram, *actiuam.*

Redi ad actiuam] *Quomodò hoc? An licet Mariam deserere, vt Marthæ adhæreamus? Audi, Duplex est contemplatiua. Vna superior, quæ simplex est & sincera, quâ rapitur quis in Deum eiq; colloquitur, aut* Choris *cælitum interest mente. Altera priori inferior est, quæ contemplatiuorum actiua dici potest, quâ quis honestis exercitijs incumbit, ne mentis aciem continuò intentam contemplationi, offendat. Exercitia hæc varia sunt. Lectioni sacræ intendere, libros conscribere, aut verbo-tenus describere, ad vtilitatem proximi. Ait enim B. Hieronymus ep. ad Rusticum:* Nihil Christiano: Scribantur libri, vt & manus operetur cibum & animus lectione saturetur. *Et ibidem vitandi otij ergô:* Texantur & lina capiendis piscibus. *Item:* Ama scientiam scripturarum, & carnis vitia non amabis. *Plura hac de re habentur in Glossâ ad illud Matt.* 5. Si dextera tua *&c. Et in exemplari M. illud vide post omnes notas.*

Coniugatis est in remedium] *V.* coniugati. *M, clariùs:* Prior est ad amplum præmium, secunda est ad compensandum remedium. Similiter duplex est.

est actiua: Prælatorum dignior ad meritum, coniugatorum indignior infirmitatis remedium *&c. lectu dignißima, & quæ ad horum pleniorem intellectum maximè conducunt.*

Abbati Euangelico] Id est Christo, *inquit V.*

Mellifluі facti] *Ex officio Natiuit. Domini.*

Quid faceret] C. quid faciat.

Christianâ sepulturâ] Monachi fortè darent tali sepulturam. *Ita C. in laterali orâ.*

Velando capite] C. Velando corpore. *Quantus hodie puellarum tum nobilium, cùm diuitum luxus. Non modò non velant sinciput, sed quod detestabilius est, tumentes mammas denudant, adolescentibus & procis suis hamum æternæ damnationis expandentes. Iamq; liceret inclamare cum Boëtio & quidem gemebundè?*

> Heu quàm præcipiti mersa profundo
> Mens hebet, & propriâ luce relictâ
> Tendit in æternas ire tenebras.

Contra hanc pectoris puellarum nuditatem, non ita pridem in Belgium nostrum introductam & receptam, acriter & doctè, &, vt spero, non infructuosè, inuehit quidam castißimus iuxtà ac doctißimus Metropol. Camerac. Ecclesiæ Canonicus. Videantur eius libelli Gallicè impreßi: Le couure-chef feminin: *Item*: Le chancre, ou couure-sein feminin.

Cùm dicat auctoritas] *Auctoritas intelligitur vt suprà indeterminatè pro veteribus auctoribus. Id autem, quod hîc citatur, petendum est ex actis Conc. Lateran. sub Alex. 3. quæ hactenus non exstant.*

Vt Euangelium obseru. C. *malè:* Ne Euangelium *&c.*

Decretum Gregorij] *Gregorij 7. cuius libri* 11. *Epistolarum habentur in tomo 3. Concil. Talia ieiunia non esse generaliter constituenda vt fecerant Galliæ Episcopi egregiè docet Gerardus* 1. *Camerac. Episc. vt videre est ex Chronico Camerac. Balderici Nouiomensis & Tornac. Episcopi l.3.c.52.*

De reuocandis decimus] *Hac de re est specialis titulus in append. ad Conc. Lateran. sub Alex. 3. parte 5. & de soluendis decimis ijsdem part. 13.*

Innitentium] C. munientium.

Laicis] Dicentibus, *ait margo* C. Ducam hanc & ditabor, quia relinquam eam cùm voluero, quia est mihi in 3. genere affinitatis.

Protrahentes Aduocati] *De Aduocatis abundè dictum est suprà c.51.*

Dum moliuntur] *Non* molliuntur, *vt V. Verba sunt Terentij*: Et nosti mores mulierum, dum moliuntur, dum comuntur, annus est. *In Heautontim. Actu 2. Scenâ 2. in fine vbi etiam antiqua exemplaria legunt molliuntur.*

Comes Theobaldus] *Fortè ille Campaniæ Comes, de quo Cæsarius exemp. memorab. Lib. 8. c. 31. & Cantipratanus l. 2. Boni vniuersalis de apibus c. 25. num. 14. & 15.*

Vt autem planior] *V.* vt autem amplior.

Grandi Montensium] *Ordo Grandi-Montensis in Lemouicensi Diœcesi apud Gallos, institutus est circa annum Domini* 1080. *militatq́; sub regulâ S. Patris nostri Benedicti. Agit de eo Iacobus à Vitriaco in historia Occidentali c.* 19.

De non confitendo] *Hæc, vsque* peccante *aberant in C. Meritò autem tales traditiones & constitutiones reprehendit auctor, quia sunt causa, quòd peccata omnia in confessione non aperiantur.*

A barbato misso] *V.* à Barbaro *&c. Fusiùs hac vide in M. post notas.*

Et Hieronymus] *Consule Commentarium in Ps.* 146. *tom.* 7. *Item in ep. ad Ephesios c.* 5. *to.* 6.

Et Psalmo cantici] *Psalmorum & canticorum inter se comparatio fit in Homilia* 1. *in* Cantica *Cantic. to.* 8. *B. Hieronymi post Origenem. Hoc autem interest inter Psalmum & Canticum, quòd Psalmus refertur ad manus, hoc est ad opera, Canticum verò ad theoriam. Ait idem B. Hieronymus in Psal.* 91. *super illud:* In decachordo psalterio: Simpliciter dico: quotiescumque leuamus manus sine cogitationibus & disceptationibus, in decachordo psallimus Domino. In decachordo psalterio cum citharâ. In citharâ nostra, & corpus, & anima, & spiritus omnibus chordis composita sunt. *Plura hac de re videre est apud eundem tom.* 6. *in epistol. ad Ephesios cap.* 5. *ad illud:* Loquentes vobis-metipsis in Psalmis, & Hymnis, & Canticis spiritualibus.

Cum Nicolao] *Habetur vita apud Surium to.* 6 *die* 6. *Decembr.*

De centum libris] *Librarum distinctiones, similiter & originem refert Budæus Libris* de Asse & eius partibus.

Quare &c. si] *Ex M. hunc locum restitui* 1. *Cor.* 6. Quare non magis fraudem patimini *&c. V.* Quare etiam etsi licitum iuretur. *Locum Apostoli non distinguebat, ideoq́; vitiosè.*

Item: In aliâ] *Subaudi* Ecclesiâ, *vt antè.*

Et hoc Sacramentum] *Nomen* Sacramenti *hîc sumitur analogicè pro iuramento, sicut* 22. *q.* 5. Paruuli qui. *Attente considera textum M. hâc de materiâ, infrà post notas.*

Bursa emungi] Hoc idem patiuntur Archidiaconi ab Episcopis: iam puniuntur sic instrumento suę offensionis. *Ita C. in margine.*

Notitiam Maiórum Prælatorum] *C. fallitur:* Malorum Prælatorum.

Secundum leges] *Accusatio Pastorum talis, non procedit ex charitate ideoq́; non debet admitti.* 4. *q.* 4. Nullus introducatur. *Præterea debet præcedere admonitio charitatiua.* 2. *q.* 1. Si peccauerit: *&* 2. *q.* 7. Accusatio quoque.

Exemplum puerorum] *M. suo loco hoc exemplum refert fusiùs.*

Pręter necessarias] *Duo:* Præter necessarissimas.

2. Cor. 8.] *C. & V.* 2. Cor. 22.

A vo-

A vobis] C. à nobis.

De recipiendis Legatis] *Id colligitur ex causâ 10.q.3.sub finem.*

In domo] Scilicet (*Inquit margo V.*) quæ etiam longè quærenda sunt contra illud Poëticum:

Quodque domi non est, & habet vicinus, ematur.

Non dixit transmarinus, non alterius regionis vel villę, sed vicinus. Quod tamen non de sumptuosis intelligendum est, sed de facilibus inuentu Vnde apparet Carnotensem in nugis suis malè reprehendere Cistercienses, eò quòd carnes hospitibus non apponant, vtentem aduersus eos hoc versu Poëtico, cùm isti in nemoribus & in desertis maneant maximæque luxuriæ sit, ab eremicolis, sicut ab Ægyptijs, ollas carnium exigere. *Exodi* 16.

Nota quòd spoliatorem] *Hæc vsque ad finem capitis solum V. legebat.*

CAPVT LXXX.

ABsurdè sonare] *V.* Asperè sonare.

Mahometus] *id restitui, nam tria exemp. Machometus; quis ille sit, omnes norunt.*

Non interponens super.] *Sicut ij, de quibus B. Hieronymus.* Quidquid dixerint, *inquit,* hoc legem Dei putant, nec scire dignantur, quid Prophetę, quid Apostoli, senserint: sed ad sensum suum incongrua aptant testimonia, quasi grande sit, & non vitiosissimum docendi genus, deprauare sententias, & ad voluntatem suam, scripturam trahere repugnantem. *Hæc ille in ep. ad Paulinum, quæ incipit:* Frater Ambrosius.

Viam mandatorum] C. Viam mundi, *sed vitiosè.*

Secretum Scripturæ] *Hæc redolent expositionem S. Augustini in hunc locum.*

Caupones tui] *Ex interpretatione 70. siue Græcâ.*

Et sincera veritas] *Restitui ex B. Hieronymo. V. & C.* Et sincera voluntas.

Contenta] C. contempta, *in margine. Interea dicam quod sentio. Si quod suprà est,* & sincera voluntas, *attendatur, aliquo sensu posset tolerari ly* cōtempta, *scilicet* voluntas contempta in S. Scriptura, *quia in illâ docemur propriam voluntatem relinquere.* Non veni voluntatem meam facere, *ait Dominus,* sed eius qui misit me. *Ioan. 6.*

Martinus videns] *Illius vita per Seuerum Sulpitium conscripta habetur apud Surium to. 6 die 11. Nouembr.*

Non sanè & sincerè] *Ait M.* Ideoque perierunt filij Israël, quia os Domini, id est, Sacram Scripturam non interrogauerunt.

Nolunt implere opere] C. Volunt implere, *Quanta varietas: Ait B. Gregorius:* Deus verbum veritatis facientibus tribuit, & non facientibus tollit. *Moral. l. 11. c. 9.*

Sanctis quippe] *Imò & infidelibus in humana scientia peritis. Ex quibus vnum refero Senecam. Ait ille ep.* 115. Nimis anxium esse te circa verba & compositionem, *mi Lucili*, nolo: habeo maiora quæ cures. *Plura petis? percurre eiusdem ep.* 45.

E contrà Philosopho] *V. Insolenter hîc variat. Ait:* E contrà Philosophus, maiori curę est integritas & compositio verborum, quàm veritas sensuum. *Vbi quæso hoc habet Seneca?*

Huiuscemodi hominibus] Recedentibus scilicet à superficie litterę Euangelicæ, *ait C. in margine.*

Apud Matt. c. 5.] *V. & C.* cap. 33.

In me capite] *Glossa est interlinealis in hunc locum. S. Hieronymus etiam videri potest to. 6. in Matthæum, quia ex eo nonnulla desumpsit auctor noster.*

Maximus, non soluit] *Hoc:* Non soluit, *abest in V.*

Etiam addita in Euangelio] *C. in margine:* Vt de non videnda muliere ad concupiscendam eam, de non irascendo fratri, & huiusmodi. *Matt.* 5.

Interiectionem] *M. legebat in textu:* Interiorem indignationem, *sed correxit in margine, & rectè. Nam Glossa interlinealis sic habet:* Interiectio indignationem exprimens. *Hîc denuò concordat M. cum duobus aliis exemplaribus vsque ad finem operis, ergo in sequentibus trium inter se fiet collatio, vti suprà ante ca.* 66. De officio prælati tripartito, & contra acceptionem personarum.

Specialia] Spiritualia *C. & M.*

Et alia determinata] *M.* & eneruata processerit.

Vsque ad furorem] *Ita V. in textu:* C. *in margine, & reuocat ad illud:* Fatuè.

In Ioanne c. 5.] *Tria c.* 43.

Vnde Augustinus.] *To. 6. contra Faustum l.* 16. *ca.* 22. *&* 26. *Item to.* 10. *de Verbis Domini Serm.* 46.

Cùm etiam fides] *M.* Tamen etiam fides ex quibusdam cellulis paruis locis, scilicet Sacra Scriptura, & sub-obscuris fit elicita. In quarum *&c.*

Ego & pater] *Ad illud* ego *additur in marg.* C. Ecclesia vel cellula.

Augustinus: Vide] *Solum M. legit* Augustinus, *qui tom. 9. tract. 36. in Euang. Ioannis sic fatur.*

Non recedas] *M. omisit* non. *Culpanda amanuensis negligentia.*

Quę fides exigit] Articulos fidei, *inquit margo C.*

Deberet exspectare] *C.* Sapere. *V. omittit.*

Gastrimargiam] *Tria* Castrimargiam.

Occasionem rapiendi] *Ait C. in ora superiori.* Nouem modis curritur cum fure: Non restituendo: pręcipiendo, vt Dominus qui pręcipit seruis vt rapiant. Tacendo: consulendo: consentiendo: adulando: non indicando: recaptando vt Abbas: communicando.

Ne

Ne alij faciant maiora] *C. & V.* Ne alij non faciant maiora. *Quispiam, duobus punctis suppositis, indicauit particulam negatiuam auferendam in V.*

2. Cor. 10.] *Tria* 2. Cor. 23. *Videatur Glossa interlinealis in hunc locum.*

Et adspere vos] *M.* Et adspergo vos.

Isaias c. 3] *Tria* 7.

Auferam à vobis] *Siue, vt habet textus:* Auferam à Ierusalem.

Adferunt stateras] *Insipidè C.* auferunt.

Parab. c.20.] *C. & M.* c.41.

Romulidæ saturi] *C. Satiri Versus Persij Sat.* 1.

——— Ecce inter pocula quærunt
Romulidæ saturi quid dia poëmata narrent.

Omnibus dignitatibus] *M.* Omnibus ditionibus.

Se malle centies] *C.* centesies.

Quod vispillo facit, fecerat & medicus:] *Sic V. & M. At C.* vispilio. *De quâ voce Ioan. Ianuensis in Dictionario quod inscripsit Catholicon:* Vispilio, *vel* vespilio, *raptor, latro, prædo, quasi vi spolians. Quâ significatione hîc vti videtur Petrus Cantor, quomodò tum fortè vsurpabatur. Alioquin legendum videtur vespillo; quam dictionem Nicolaus Perrottus à vesperâ deducit scribens in 3. Epigramma Martialis his verbis: Vespillo vilis cadauerum funerator, qui vespertino tempore eos efferre solebat, qui funebri pompâ duci, propter inopiam non poterant. Martialis:*

Qui fuerit medicus, nunc est vespillo Diaulus.

Ita Perrottus qui eiusdem dictionis meminit in Epigramma 59.

Chirurgus fuerat, nunc est vespillo Diaulus,
Cœpit quod poterat Clinicus esse modò.

Quam scriptionem & significationem sequitur Ambrosius Calepinus, & Adrianus Iunius in suo Nomenclatore.

Isaias c.5.] *Tria* cap.15.

Sequamur mendacium] *M.* Sequamur falsitatem.

Vel minus bonum, maius bonum] *Hoc,* maius bonum; *abest in M.*

Et dignior] *V. & C. id omittunt.*

Deut. c.31] *Tria* cap. 143. & c.12.

Et Act. Apost. c 3] *M. & C.* cap.6. *V.* c.12.

Ezechiëlis c.33.] *Tria* c. 54. *Prophetia Ezechiëlis, vt in m. S.S. notatum est, habet versus* 3340.

Parab. c. 30.] *Tria* 56.

Ad Galathas] *Notaui c.* 1. *ad illa verba:* Sed licet nos, aut Angelus de cælo euangelizet vobis *&c.*

Ecclesiastes c.12.] *Tria* 31, in fine.

CAP.

CAPVT LXXXI.

IN Prouerbijs c.6.] *Tria cap.*16.

Idem c.12.] *V. & C. ca.*27. *M. c.*28.

Idem c.12. Manus] *Tria c.*28. *Ergo antè error in numero.*

Idem c.13.] *Tria* 29.

Idem c.15. Iter pigrorum] *Miror vnde subrepserit error in quibusdam Biblijs impressis, vt pro* pigrorum *legatur* impiorum, *quia versio S. Hieronymi, & 70. cum Chaldaicâ paraphrasi concorditer contradicunt. Exemplaria tria habent* cap. 33.

Idem c.18.] *Tria* 37.

A bono opere] *Rectè iuxta Glossam interlinealem: C. autem*: ab omni opere.

Similis est] *Glossa interlinealis. Textus biblicus:* Frater est *&c.*

Pigredo immittit] *Non,* Pinguedo, *vt M. & C.*

Esuriet voluptates] *V. omittit* voluptates, *sed malè. Glossa enim est interlinealis. Sed cur* voluptates *esurire dicitur? Quia, vt ait Seneca*, Otiosus non sibi viuit, sed quod turpissimum est, ventri & somno. *epist.*55.

Item cap. 20.] *Tria c.*39.

Id est, Deo seruire] *Id solum M. habet.*

Item c. 21.] *V. c.*63. *C. & M. cap.* 42.

Desideria occidunt] *C. & M.* Desidia occidit pigrum.

Parab. c.24] *C. & M. c.* 48. *V.* 47.

Vel temulenti] *Id abest in V.*

Idem c.26.] *V. c.*51. *C. & M.* 50.

In Ecclesiaste c.4.] *Tria cap.*7.

Fomentum] *C.* fomitem.

Eccli. c.22.] *V.* 61. *C. & M.* 41.

Abundantia panis] *Septuaginta sic habent:* Deliciarum luxuriæque opulentia, *fuit origo peccati Sodomorum, Vide B. Hier. in Ezech. c,* 16.

Putandam] *Deest in C.*

Nisi scilicet quantum] *V.* Vbi scilicet quantum.

Et quotiens dederis] Manducare *subaudi, prout C. indicat in ora laterali.*

In non erogando] *Ly* in *omittit C.*

Non tantùm facientem] *Placet hæc lectio. M.* Non enim facientem. *Obscurè.*

Seruorum itaque] *Ait margo C.* Vt birriarum & clauorum.

Dominus etiam promisit] *Inuitatorium est ad nocturnas horas Dominicâ primâ Quadragesimæ.*

An gallicantu] C. *ad latus*: Nocte soporâ.

Conticinium] *Has diei diuisiones clarè tradit Macrobius lib.1.c.3. similiter Honorius Augustodu.to. 12.*

In necessarijs] Ad salutem, *inquit margo*, C.

Electa fortiter] M. electiua.

Alienus] *Id* C.*legit. Optimè.*

Secundo dormitant] *V.* dormiunt.

Comminanti in Genesi] C. comminanti interitum, *addit quoque in margine*: Eumque mendacem efficere conantur.

Cùm is displicet] *V.&* C. Cum his displicet.

Comes Palatinus] *Non* Palatinus Rheni, *sed palatij Comes.*

Aliquamdiu tacui] *M.* à malo diu tacui.

Isaias c.56.] *Tria* 68.

Genere humano] *C.& V.* genere hominum. M. *addebat post* humano: hominum pigritia, *sed quasi superuacaneum resecaui.*

Per panem omne necessarium] *Quia panis cum omni opsonio sapit.* Panis primus (*ait Vidua Sareptana nuper à nobis primùm publicata, libr. 3. Hom. 8. cap. 1.*) panis medius, panis extremus cibus. Panis cum ferculis editur omnibus.

Sed in vestiendo] *Vnde margines M.& C.*

Impiger extremos currit mercator ad Indos,

C. *addit*: Per mare pauperiem fugiens.

Nota quòd pro Impiger, C. *habet* institor. *Versus Horatij lib. 1. epist. 1. ante medium.*

Scilicet & spiritualis] C. Scilicet & naturalis. *Vitiosè.*

Spiritualis in cogitatione] *Vnicum V. repetit*, Spiritualis: *& hoc sapidè sententiâ meâ, vt ita posterius à priori, ob planiorem intellectum, separetur.*

Corporalis multiplex] *Non damno* C. Corporis multiplex.

Secundum sollicitudinem] *Sic ait Glossa interlinealis*: Non labor & prouidentia damnatur, sed sollicitudo mentem suffocans. *Itaque rectè restitui* secundum *pro* scilicet, *quod C.& V. admittebant.*

Labor gratię] Gratiæ, *malè omittit M.*

Stratum meum rigabo] *Post hæc addit V.* Item: Vide humilitatem meam & laborem meum. *Ps.*24.

Consistit circa] C. Constitit. *Seneca sic ait ep.120.initio*: Sed in vnâ cõstitit.

Prouisionem proximi] C. promissionem proximi.

Canalii quàm concha] *Restitui locum. Tria enim* carnalis, *quod ex sequentibus in V. colligere est vitium esse. Ait enim post illud* quàm concha: Id est alij refluens, quàm sibi retinens.

Quoddam etiam laborare] *V,& M.* Quodam etiam labore, vt inuidere, *&c.*

Biblot. Patrũ, folio mihi 948.

Ipſum culpa eſt] C. *etiam bene ſic:* ipſa culpa eſt.

Veruntamen laborem naturæ] *M.* Veruntamen bonum naturę boni, vt ſæpè, *&c.*

CAPVT LXXXII.

M. *Non diuidit hîc caput, ſed demùm ad illa verba, quæ caput* 83. *inchoant: Verum quantum receſſerit.*

Et quomodò?] *Hæc interrogatio, non obſtante capitũ diuiſione, ad poſtrema verba præcedentis capitis referenda ſunt. Quod nec abſonum videri debet, quia & in Sacris Biblijs, non ſemel idem reperitur.*

Citiùs & lautiùs] *V.* Vaniùs & lautiùs.

Vaſtiſſimorum] *Ita Seneca loco citato. C. & M.* Vaſtrorum.

CAPVT LXXXIII.

VSque ad plumas auium] *Vnde Horatius in epiſt.*

——Moueat cornicula riſum
Furtiuis nudata coloribus.

Sub colore veſtium] *M. & C. citant in margine verſum Iuuen. Satyrâ* 6.

Quarum delicias pannus bombycinus vrit.

Oculos nos intuentium] C. Lumina nos intuentium. *De ſimili veſtium ſuperfluitate videatur Seneca epiſt.* 5. *B. Hieronymus ad Demetriadem de Virginitate c.* 10. *to.* 1. *quæ incipit:* Inter omnes materias. *Item ad Fabiolam to.* 3. *Incipit:* Vſque hodie. *Item idem:* Si vir vel mulier ſe ornauerit, & vultus hominum ad ſe prouocauerit, etſi nullum inde ſequatur damnum, iudicium tamen patietur æternum, quia venenum attulit ſi fuiſſet qui biberet.

Ergo dicite Pontifices] *Verba B. Bernardi in Apologia ad Guillelmum Abbatem, ante finem: Quæ videntur redolere Perſium Poëtam Sat.* 2.

Ad vſuram] C. ad vendendum, quàm pauperes. *M.* ad vſuram quàm pati ad imbrem. *Quanta diſſonantia.*

Iudaizando] *Inſipidè C.* Iudicando.

Cruorem immolatitium] *Ita reſtitui. M.* Cruorem immolantium. *Non immolantium cruor dicitur, ſed potius crudelitas. C.* Immolaticenſium. *V.* Immolatitum.

Alij mattulis] *Sic reor debere legi, eo quòd videatur diminutiuum à mattâ. Vnde B. Benedictus in Regula c.* 55. Stramenta autem lectorum ſufficiant, matta, ſagum, lena, & capitale. *C.* alij natulis. *Gallicè* nattes: *hoc eſt, ſtorea ex ſtraminibus contexta. M.* alij maculis. *Fortè hîc maculæ pro quadris foraminibus retis, vt apud Varronem l.* 2.

Nuda

Nuda in nemore] *V.* Nuda in deserto,

Nimis Grammatici] *Ironicè dictum. Alioquin* C. Minus Grammatici.

Vt sit transitio] C. Transactio.

Redarguitur Tubalcain] *Fortè legendum Iubal, qui, vt dicitur Genesis 4 fuit pater canentium citharâ. Sed pro Tubalcain facit quòd meminit malleorum. Ait quoque Glossa interl. in hunc locum:* Ipse fuit inuentor, scilicet musicę, quæ pertinet ad voluptatem aurium. *Tubalcain verò fuit malleator: vnde ibidem Glossa:* Qui per opera, scilicet æris, incitauit concupiscentiam oculorum.

Peccatur enim in cõpositione] *Pudor est, inter Catholicos tot tamq; varias vestium compositiones quotidie adinueniri.* Ornatus iste non Domini est, velamen istud est Antichristi, *inquit B. Hieronymus ad Furiam viduam. Cur hoc? Ideo quòd puellæ in vestitu & ornatu corporis venena pudicitiæ propinent, adolescentes fomenta libidinum incendant. Hos adhorret Poëta ep. ad Hippol.*

Sint procul à nobis iuuenes vt fœmina compti:

illas detestantur viri Sancti. Fuge lasciuiam puellarum (*ait B. Hier. ad Demetriadẽ de Virginitate seruandâ c. 10.*) quæ ornant capita, crines à fronte demittunt, cutem poliunt, vtuntur pigmentis, adstrictas habent manicas, vestimẽnta siue rugâ, soccosque crispantes, vt sub nomine virginali vendibiliùs pereant. *B. Cyprianus libro de Habitu Virginum sic inquit:* Fœminæ manus Deo inferunt, quando illud, quod ille formauit, reformare contendunt.

Habent syrmata] *Σύρμα, genus est vestis Tragicorum, vel cauda, seu tractus vestis fœminarum. Marcell. apud Diosc. notat σύρμα accipi pro purgamento, & quasi eo quod scopis verritur. Σύρματα, iuxta Arist. stramina sunt.*

Darijs & Byrrhijs] *Videntur hæc esse nomina populorum.*

Milo Tervvanensis] *Seu Morinensis. Fuerunt autem duo eiusdem nominis. Primus consecratus est 15. Kal. Martij 1131. mortuus 1159. Milo 2. successit patruo, ex Monacho S. Mariæ de * Boscho mortuus 1169. 18. Kal. Octob. Ita in m. S. S. Catalogo Episcoporum Morinensium. Consentit Claudius Robertus in catalogo Episcoporum Bononiensium. Et fuit eo tempore vsitatum prouerbium: In Bernardo Charitas: In Norberto fides: In Milone humilitas. Sed & religione & scientiâ insignis fuit teste Baron. anno 1148. Hæc de Milone 1. qui fuit Ordinis Præmonstrat. ex Abbate S. Iodoci creatus Episcopus. De eius scriptis nusquam legi. De eo Miræus in Chron. Præmonstrat. & in Fast. Belg. die 13. Nouembris. Item Raißius in Auctario SS. Belgij die 16. Iulij: & latißimè Ioannes le Paige in Bibliotheca Præmonstrat. Ordin. libro 2.*

* aliàs Russiauuille. Vide vitam S. Norbert. paulò post initiũ apud Sur. to. 3.

Pes tibi] C. & M. Pes modò. *Ex Ouidio de arte.*

CAPVT LXXXIV.

SOlum V. caput nouum inchoat.

Pelliparij] *Qui animalium pelles hominum vsui parant. Gallicè*: Pelletiers.

Non Dędalini] *A dædalo Athenienſi artificum ſuæ ætatis ingenioſiſſimo.*

Non ſumptuoſi] *Id omittit M.*

Qui ſellas & calcar.] *Vt quid hæc auri perditio?* Non faciunt equum meliorem aurea fræna, *ait Seneca.*

Detiorum] *Gallicum eſt, quod Latinè* alea.

Non dico ſchacorum] *Polydorus horum meminit*: Eſt vel aliud ludi genus, quo calculis in tabulâ luſoria, id eſt, fritillis & alueolis luditur, inuentum olim circiter annum orbis conditi 3635. à quodam viro, nomine Xerxe. Et infrà: Vocant hodie hoſce calculos ſchacos à ſcandendo forſitan dictos, quòd calculi, cùm mouentur, in alteram aduerſam partem ſcandere videantur. *Hæc ille, de Inuent. rerum l. 2. c. 13.*

Et cùm iudici] *Sæculari iudici gladius neceſſarius eſt, vt malos plectat in exemplum aliorum. Non placet lectio V. & M.* Et cùm iudicij neceſſarius *&c.*

Et pila] *Pilum genus eſt teli apud Romanos. Vnde Lucanus Lib. I.*

Signa pares aquilæ, & pila minantia pilis.

M. ita legit: Et pila duplicata loricam perforātia. *Si ætate noſtri auctoris vſus bōbardorum fuiſſet, poſſet tolerari hæc lectio M. Vbi enim hoc inſtrumentum, præter morem, duplici oneratur pulueris quantitate aut copiâ, loricas faciliùs penetrat & perfodit.*

Toxici] *Toxicum, venenum eſt arbore, taxos dictâ, proueniens.*

Ad Cor. c. 9.] *Tria* ca. 42.

Ne quid minis] *Terentius.*

Tibi, ſi habeas] *Subadi* Tibi reddit quod ſuum eſt, *ſi habeas &c. M. tamen omittit* tibi.

Tranſitores Dothain] *Ita C. At duo*: Tranſitores Idithun. *Dothain locus eſt Gen. 37. Vbi dicitur*: Eamus in Dothain. *Hebræus, id eſt, tranſiens, ſiue transfluuialis. Idithun nomen eſt cantoris in titulis Pſ. 38. 61. & 76. & interpretatur lex eius, vel legalis, ſiue laudem & confeſſionem dans.*

CAPVT LXXXV.

NEque hîc C. & M. caput diuidunt. *Placet diuiſio, quia Lectori gratior.*

Sicut ait Gregorius] *Et quid inquit? edicam*: Nemo exiſtimet in fluxu atque ſtudio pretioſarum veſtium peccatum deeſſe, quia ſi hoc culpa non eſſet, nullo modo Ioannem Dominus de veſtimenti ſui aſperitate laudaſſet. Si

hoc culpa non esset, nequaquam Paulus Apostolus per epistolam fœminas à pretiosarum vestium appetitu compesceret, dicens: Non in veste pretiosâ. Pēsate ergo quę culpa sit hoc etiam viros appetere, à quo curauit Pastor Ecclesiæ & fœminas prohibere. *Sic ille to.2.Hom.6.in Euāgelia. Et ex Apologiâ B.Bernardi hæc didici:* Mollia indumenta, animi mollitiem indicant. Non tantùm curaretur cultus corporis, nisi priùs neglecta fuisset mens inculta virtutibus.

Vitio inconstantiæ] *Quod per* arundinem vēto agitatā *exprimitur. Ait iterùm B.Gregorius ibidem:* Discamus Fratres charissimi arundo vento agitata non esse: solidemus animum inter auras linguarum positum, stet inflexibilis status mentis. Nulla nos detractio, *&c.*

Religiosis vti splendidis] Tu verò si Monachus esse vis, *inquit B.Hier.* non videto curam. Sordidæ vestes, candidæ mentis indicia sint: vilis tunica contemtum sæculi probet; ita duntaxat, ne animus tumeat, ne habitus sermoque dissentiant.

Sed ne quibusdam videatur hæc B. Hieronymi exhortatio dura obseruatu, alteram Senecæ mitiorem & fauorabiliorem suggero 1. Sic ille ep.5.ad Lucilium: Illud te admoneo, ne eorum more, qui non proficere, sed conspici cupiunt facias aliqua, quę in habitu tuo aut genere vitę notabilia sint. Asperum cultum, & intonsum caput, & negligentiorem barbam, & quidquid aliud ambitionem peruersâ viâ sequitur, deuita. *Et vt breuior sim: infrà ait:* Non splendeat toga, ne sordeat quidem. Videamus ne ista, per quæ admirationem parare volumus ridicula & odiosa sint. *&c.*

Vnde Bernardius] C. Bernardus.

Chisimus adscendit] M. Cisimus erupit.

Martrix & spolio non leuiore beuer] M. Martrix & pretio non leuitate beuer.

His pellibus] C. Sabelinis pellibus, & alijs.

Vt laruati] Vel similes capris per artificium: *ait C.& M. in laterali orâ.*

Propter mollitiem effœminationem] M. Propter mollem effeminationem. *Natura, ad necessitatem varias artes edocuit, de quibus Seneca edisserit. ep.90. non autem ad abusum, aut mollitiem.*

Hanc ambitiosam] *M. adiectiuum conuertit in substantiuum hoc modo:* Hanc ambitionem, supellectilem *&c.*

Odio persequeris] C. Odio prosequaris.

CAPVT LXXXVI.

ET cibariorum] *Non tamen damno M.* & ciborum.

Res in vitium] *Ait Gallus eleg. 1.* Non res in vitium sed malefacta cadunt.

A simplicitate antiquorum] *Sancti Anachoretæ neue cellulas audebant construere, ita argumentantes, quòd quidquid victus necessitatem superabundat, ad carnis curam pertinet. Vnde quidam dicebat se vidisse dæmonem cum collegâ suo malleum leuantem, dum in superfluis reparandis malleo vteretur. Hoc exemplum citatur in libro* Vidua Sareptana *dicto, nuper à nobis in lucem emisso: lib.* I. *Hom.* I, *cap.* 10.

In casulis] *Hoc est paruis casis.*

Tecta culmo] *M.* Tecta in culmo.

Quidam etiam antiquorum] *B. Hieronymus asserit B. Hilarionem cellulam habuisse latitudine quatuor pedum, altitudine quinque, hoc est staturâ suâ humiliorem.* Hanc cellulam, *inquit*, potiùs sepulchrum quàm domum credidisses. *De Anachoretarum cauernis & corticibus sæpius mentio fit in libro Vitas-Patrum.*

In illo mensulam] Mensa tripes *ait Margo C. Item ibi*: Puri salis.

Ita esse sollicitos] *B. Ioannes Chrysost. in fine Homiliæ* 23. *in Matt. sic inquit:* Quid à pueris distamus ludentibus & domos fabricantibus, nos qui domos præclaras ædificamus: nisi quòd nos cùm pœnâ hoc agimus, illi cum gaudio?

Vnde quidam] *Solum V. addit:* Remensis clericus *in textu. C. in margine.*

Murorum] *Solum M. id habet.*

Isaiæ c. 66.] *Solum V. notat:* c. 98.

Scilicet Megarenses] *Non* Megalenses *vt C. Videatur B. Hier. to.* I. *ep.* II. *ad Ageruchiam viduam de Monogamia, c.* 5. *sub finem.*

Paulus primus Eremita] *Colliguntur hæc ex vitâ eiusdem per B. Hieronymum conscriptâ.*

In hypogeo] *Loco subterraneo.* Ὑπόγαιος, *&* ὑπογαίδιος, *aut* ὑπόγαιος, *subterraneus, subditus.*

E regione] *V. & C. sic inquiunt:* è regione de eo comederunt, *reliqua absunt.*

Dæmonibus in carcerem] *M.* dæmonibus incarceremur.

Tunc habitare] *C.* etiam habitare incipientium; *omittit* tunc.

Ne amittant] *V.* admittant.

Omittunt] *V.* Iustitiam Dei committunt. *Si* committunt *ergo contra* iustitiam.

Pro diuitijs grangiarum] *Cæsarius per* grangiam *intelligit prædium siue villam. Grangiarius qui præest villæ.*

Huic epulę] *Ita Lucanus l.* 2. *ante medium: at C. & M.* Huic cibus est *&c.*

Erigendum] *C.* eligendum.

Reliquo] *C. & M.* relinquo.

Sepelit natura relictos] *Mecœnatis aliud Hemistichium, cui libenter adderem ex Seneca sententiam, & ex Lucano versus. Ait prior ep. ad Lucilium* 92. Neminem de supremo officio rogo, nulli reliquias meas commendo. Ne quis insepultus

esset, rerum natura prospexit. Quem sæuitia proiecerit, dies condet. *Posterior dicto l.7 inquit:*

> Nil agis hâc irâ, tabésne cadauera soluat,
> An rogus, haud refert: placido natura receptat
> Cuncta sinu.

Hac hemistichia, quæ in textu habentur, redegi in ordinem, alioquin C.& M. prosam ordinabant hoc modo: Facilis iactura sepulchri, quia sepelit natura relictos.

Gregorius] *Moralium 15.c.37. Præterea videatur liber B. Aug. ad Paulinum, de Curâ pro mortuis gerendâ.*

Arte Dædalo] *Rectè, quia ille Atheniensis artifex ingeniosissimus, vt suprà dixi: non ergo legendum* arcę *pro* arte, *vt volunt C.& M.*

Item Ps. 73.] *Tria malè legebant* Ps. 72.

In his lapidibus] *Non,* cum his lapidibus, *vt vult C. vt patet ex B. Hieronymi epistolâ ad Eustochium de obitu Paulæ, quæ incipit:* Si cuncta corporis, *post medium.*

Item Ierem. c.22.] *C.& M.* c.80. *V.* 25.

Ad auaritiam] M. ad audaciam.

Ad consummationem] *Tria hîc conueniunt, etsi in Sacris Biblijs:* Ad cursum mali operis.

Æquæ spatiosè] C. ęquè spatiosa luxuria.

In orbe locus] *Impressa exemplaria Horatij legunt:* Nullus in orbe sinus. *Horat. l.1. ep.1.*

Item Iuuenalis] *Satyrâ 14.*

Ædificator erat] *Auctor noster vel potius amanuenses ex duobus hemistichijs conflant vnum sexametrum ex eâdem Satyrâ* 14. *Ait enim Iuuenalis:*

> Ædificator erat Centronius, & modo curuo
> Littore Caietę *&c.*

Et infrà:

> Dum sic ergo habitat Centronius, imminuit rem,
> Fregit opes *&c.*

Contronius] *M. & C.* Centonius.

Item Hieronymus] *Videto epist. ad Heliodorum de laude vitæ solitariæ, quæ incipit:* Quanto amore.

In cilicijs] *M.* in consilijs.

Siue Parietinis] *Parietinæ sunt ruinæ, in quibus soli parietes exstant sine tecto.*

Memor vteri] C. Maior vteri.

Siue in parietinis] *Glossa in hunc locum, quæ & B. Augustini est.*

Isaias c.5.] *C.& V.* ca. 13. *M.* 14.

Leuit. c.26.] *V. & M.* c.78. C. 79.

Abacuc 2.] *Tria* 5.

Item Isa. c.26.] *Tria 59.*
Et Daniel ca. 8.] *Tria c.14.*

CAPVT LXXXVII.

TItulum ex *V. collegi: nam M. & C. simpliciter legebant*: Contra prodigalitatē.
Consumere frusta] *Non solum V. & C. hic, sed & alibi in m. S. S. sæpius vidi* frustra *pro* frusta. *Sed amanuensium abusus.*
Et pro nihilo] *C.* Et de nihilo litigato obiurgat.
Inæstimabile] *C.* Inæstimabiliter.
Scilicet Christi] *Hæc omittit V.*
Et alias superfluitates] *V. sic:* Quidam ob libidinem ædificandi, de quâ suprà. Alij ob libidinem *&c.*
Feruntur ad Cyanem] *M. & C.* Feruntur ad carnem. *Cyanos aliquando pro gemmâ, aliquādo pro flore cæruleo accipitur, aliquando pro colore nigro aut cæruleo. Vide Ouidium 5. & 9. Metam.*
Cibos delicatos] *M.* cibos delibatos.
Hesterno iure liguriat] *M.* Hesterno vix liguriat.
Dignosceret hoste] *M.* Prænosceret hoste.
Vt dicatur de eis] *C. in margine:* Vt de quodam Prælato dictum est, & inde syllogizatum.
Vt essent soluenda] *Ne quidem malè C.* Vt essent soluendo.
Vnde Poëta] *Claudianus de Bello Gildonico.*

CAPVT LXXXVIII.

PRodigum Paulum] Illi de proconsule, nos de Paulo exponimus: *aiunt duo margines.*
Metiri se quemque] *Versus Horatij.*
Verum est] C. Iustum est.
Buccæ] *Hæc hemistichij pars cum versibus sequentibus est Iuuenalis Satyra 11. V. pro* Buccæ *legit* Bursæ. *Textus Poëtæ*: Buccę.

CAPVT LXXXIX.

IN *summario capitis, pro* immergentes *M.* ingerentes. *Vtrumque sapit.*
Vt sint leues] C. Vt sicut leues *&c.*
Sicut arundo] *M.* Sicut arundo ad omnem ventum doctrinæ.
Oestro temporalium] *Οἶστρος musca est, boues & equos æstate pungens; quam asilum aut tabanum quidam nominant. Virgilius 3. Georg.*

——— Cui nomen asilo
Romanum est: œstrum Graij vertêre vocantes.

Quintus Serenus ait:
Nonne velut rapido mentem correptus ab œstro.

Epileptici] *Qui laborant epilepsiâ, siue morbo comitali, de quo Serenus:*
Est subiti species morbi, cui nomen ab illo,
Quod fieri nobis suffragia iusta recusat.
Sæpè etenim membris acri languore caducis
Consilium populi labes horrenda diremit
Ipse Deus memorat dubiæ per tempora lunæ
Conceptum, talis quem sępe ruina profudit.

Prouerb.c.20.] *M. & V.*41. C.40.

Ventilatoriorum] *Lectio Biblica moderna sic habet:* Dissipat impios *&c. At Hieronymo attributus qui est Bedæ commentarius in hunc locum ait:* Hunc versum antiqua translatio sic habet: Ventilator impiorum Rex sapiens, & immittet illis rotam malorũ, id est pœnam nullo fine consummandã. Cui, videlicet rotę, contraria est corona vitæ æternę, quam repromisit Deus diligentibus se.] *Iac. 1.*

Nunquam ad perfect.] *V. paucis hæc habet:* & nunquam scientes: Sẽper *&c.*

Non ambulant] *Ad hæc verba addit margo* C. Pro necessarijs.

Inuestigabiles] *V.* Instabiles.

Isaias c.19.] *V. &* C. ca.52.

Id est permisit] *Hoc solum M. legit.*

Caudam] C. *inter lineas ait:* finem.

Idem c. 57.] M. *&* C. ca. 171. *V.* 172.

Illud tantùm vmbratiliter] *M. &* C. Illud tamen. M. Vmbraliter.

Velut stercora] C. *ad latus:* Sic Apostolus, sic Beata Agnes, & alij Sancti, omnia ista reputarunt vt stercora.

Per mundanam cupiditatem] *M. & V.* Per mundanam concupiscentiam.

Sicut nec iudæi] *Hæc, vsque:* Sed putruerunt, *solum M. admittit.*

Aranea vermis est] *Caßianus in Ps.* 38.

Illi garcionum] Garciones *aliquando pueruli, aliquando etiam nebulones dicuntur: Hoc nomine vtitur B. Bernardus in Apol. ad Guillelmum Abbatem.*

Pes mundi] *M.* Pedes mundi.

Vel hostium] M. Id est hostium.

Lex non æquior] *Ex Ouidio 1. de Arte, vbi de Perillo noui cruciatus inuentore agit. Et nota est historia de boue Phalaridis de quo idem l. 3. de Tristibus Elegiâ* 11.

Hoc est lingentibus] *Siue lambentibus terram. Nam B. Hieronymus nomen* Amalec *interpretatur:* Lambens terram.

CAPVT XC.

VNde Augustinus] *In Ps.7.to.8 vbi addit:* Cognoscetur Dominus iudicia faciens, in operibus manuum suarum cōprehensus est peccator. *Ex Ps.9.*

Augustinus: Qui vult] *Tria exemplaria sic legunt. Interea dicam hanc expositionem magis redolere doctrinam B. Ambrosij in hunc Ps.36. quàm B. Aug.*

Parab. c.26.] *Tria cap. 51.*

Eccli. c.27.] *Tria c. 72.*

Fraus in se cōuersa] *Sententia S. Seueriani in sermone de S.S. Innocentibus. Huic non absimilem habet B. Aug. in Ps.72. ad illa verba:* Propter dolositatem posuisti eis: Fraudulenti, *inquit*, fraudem patiuntur.

Item per exempla] *Præter exempla Sacræ Scripturæ, etiam illud notum est Euthymij, qui in eodem carro & carpento, quod B. Ambrosio parauerat, impositus est, & in exsilium missus, & sic* iniquitas ipsius, in verticem eius descendit. *Ex vitâ B. Ambrosij apud Surium 4. april.*

Ps.9.

Quidam etiam aulicus] *Perillus nomine, in aulâ Regis Phalaridis, de quo Orosius l.1. cap.22. Simile exemplum refert margo V. his verbis:* In Chronicis (*Diodorus l. 5. Strabo l.7.*) & apud Orosium legitur Busiris apud Ægyptum tyrannidem exercuisse, quod facere non posset, nisi Rex esset. Hic hospites quasi pro religione immolabat: quem Hercules postea interfecit. Vnde Boëtius: Busiris hospites immolans, ab hospite Hercule interfectus est. Quis autem Busiridem talem religionem docuerit, incertum est. Claudianus autem dicit ipsum, qui eum docuit, primùm ad aram ipsius Busiridis, id est, quam Busiris instituerat, immolatum. Sic enim ait:

Oro. l. 1. c. 11

> Hospite qui cæso docuit placare tonantem,
> Primus & inuentas Busiridis imbuit aras.

Præterea Virgil. 3. Georg.

> —— —— Quis aut Eurystea durum,
> Aut illaudati nescit Busiridus aras?

Statius 12. Thebaidos:

> Non trucibus monstris Busirim infandumque dedisti.

Boëtius post Busiridis exemplum, aliud subdit de Regulo. Regulus, *inquit*, plures Pœnorum bello captos in vincula coniecerat: sed mox ipse victorum catenis manus præbuit. *De Consolat. l.2. Prosâ 6.*

Ebrietas] *Ebrietatis insaniam eleganter describit idem Seneca ep.83. à medio ad finem vsque.*

Consilia etiam perfectionis] *M. in textu, & C. in margine, legat:* Consilia etiam prædicationis.

Remunerationis] *M. & V.* Retributionis.

CAPVT XCI.

IN titulo solum V. legit Hominis.

Maxime beneficiorum] C. Maximè benefactorum.

Ad dilectionem Dei] *Non*, ad delectationem Dei, *vt C.*

In faciem quadrupedum] Tristes verò esse voluptatis exitus, *inquit Boëtius*, quisquis volet reminisci libidinum suarum intelliget: quæ si beatos explicare possunt nil causæ est, quin pecudes quoque beatæ esse dicantur. *De consol. l. 3. Prosâ 7.*

Socialitate] *C. & M.* Societate.

In radice charitatis] *Ex B. Greg. Hom. 27. in Euang.* Præcepta Dominica, *inquit*, multa sunt & vnum: multa per diuersitatem operis, vnum in radice dilectionis.

Clerici habitu milites] Clerici ideo sic vocantur, quia de sorte Domini sunt, κλῆρος enim Græcè sors latinè dicitur. *B. Hier. ep. ad Nepotianum de Vitâ Clericorũ quæ incipit:* Petis à me. *De habitu Clerici tractatur in Clem. l. 3. tit. 1. c. 2. Vbi sic legitur:* Quicumq; Clericus (*per Clericum hîc intellige eum, qui habet primam tonsuram, vt habetur in Glossa in hunc locum*) virgatâ vel partitâ veste (*hoc est, diuersi coloris vel partis, vel sericis texturis ornata*) publicè vtetur (nisi exstet rationabilis causa) si beneficiatus exstiterit, per sex menses à perceptione fructuum beneficiorum, quæ obtinet, eo ipso sit suspensus. Si verò beneficiatus non fuerit, in sacris tamen Ordinibus citra Sacerdotium constitutus, per idem tempus reddatur eoipso inhabilis ad Ecclesiasticum beneficium obtinẽdum. Idem quoque censemus de Clericis alijs (*qui scilicet nec beneficiati sunt, nec in Sacris*) vestem talem (*virgatam & partitam*) simul & tonsuram publicè deferentibus clericalem.

Sermone histriones] *Mouentes risum audientibus, & sic seipsos omni æstimatione, apud eos, nudantes. Vnde eleganter Horatius l. 1. Serm. Sat. 4.*

> ——— ——— Absentem qui rodit amicum;
> Qui non defendit, alio culpante: solutos
> Qui captat risus hominum, famamque dicacis:
> Fingere qui non visa potest, commissa tacere
> Qui nequit: hic niger est, hunc tu Romane caueto.

Gestu meretrices] *Pudet hîc eloqui.*

Occupatione curarum] Obsecro te, *inquit Beatus Hieronymus ad Nepotianum*, & repetens iterumque iterumque monebo, ne officium clericatus, genus antiquæ militiç putes, id est ne lucra sęculi, in Christi quæras militiâ, ne plus habeas, quàm quando Clericus esse Cœpisti, & dicatur tibi: Cleri eorum non

Ierem. 12. iuxta 70.

non proderunt eis. *Et infrà*: Negotiatorem Clericum, & ex inope diuitem, ex ignobili gloriosum, quasi quandam pestem fuge.

Sed ob gloriam] *Cùm tamen tonsura & corona & se significent diuitiarum omnium abnegationem, & regni in Deo possessionem. Sic enim* 12.*qu*.1. Duo: Hi, *Clerici*, sunt Reges, id est se, & alios regentes in virtutibus: & ita in Deo regnum habent; & hoc designat corona in capite. Hanc coronam habent ab institutione Romanæ Ecclesiæ in signum regni quod in Christo exspectatur. Ratio verò capitis est temporalium omnium depositio.

CAPVT XCII.

PRimatum & Ducatum] C. Principatum & Ducatum.

Matris tamen] Non charitas fidem, sed fides charitatem præcedit. B. *Greg. to*.2.*l*.2 *Hom*.16.*in Ezech*.

Sed nutrituræ] *Gratiâ scilicet*.

Citra alias virtutes] *M*. extra alias, virtutum miracula operatur, etiam rudis operatur,

Sed bene signatum] *Videlicet, signo Crucis*.

1.ad Cor.c.13.] C.*& V*.c.61.*M*.59.

Sæpè mali operantur] Vt dęmones qui credunt & contremiscunt. C.*in margine*: *M. in textu, sed non loco debito*.

Primâ ad Cor.c.3] *Tria* c,12.

Ad Rom. c.3.] *Tria* c.9.

Et cap.3] *Tria* c. 10.

Item ad Ephes. 6.] *Tria* ad Ephes. 30.

In fide fundati, firmi] Firmi *solum M. legit, quod Apostolus hoc loco omittit*.

Abacuc 2.] *Tria* Abacuc 4. *Hunc locum citarem ego ex Apostolo ad Hebr*.10. *ver*.38.*ratione ly* meus *quod deest in Abacuc*.

Petrus 1.ep.c.5.] *V*.c.12.C.9.*M*. *non citat*.

Ioannis 1.c.5.] *C.& V*. cap.13.

Adeo vt salutem] *M*. *& V*. A Deo vt.

Elizabeth B. Virgini] *Non* Angelus B. Virgini, *vti Tria legebant*.

Fides enim peperit] *M*. Fides enim comparando peperit.

Perdidit promptæ] *Ex Hymno Ecclesiæ solito cantari die Natiuitatis B. Baptistæ Ioannis*.

Ad Heb.c.11] *Tria* c.18.

Exemplum Eremitæ] *Hæc vsque ad finem omittit C*.

Ne aliud faceres] *M*, Non aliud diceres & aliud faceres.

CAPVT XCIII.

V. *Pro titulo sic*: Contra defectum fidei.
Isaias c. 21.] *M. & V.* 55. *C.* 52.
Viri misericordes multi] *V. & C.* Viri mendaces multi.
Et Ecclesiasticus c. 2.] *Tria* c. 6.
Item Iacobus 2.[*Tria* Iacob 5.
Similes enim Antichristo] Verbum enim Antichristi maledictum: *inquiunt margines C. & M.*
In Isaiâ c. 22] *V.* ca. 52. *C.* ca. 59. *M. tacet.*
Item c. 29.] *C.* ca. 89. *V. & M.* 79.
Item 24 Secretum] *V. & M.* Item 65. *C.* Item 45.
De gloriâ æternâ] *Rectè ex Commentario B. Hieronymi in c.* 24 *Isaiæ to.* 4.
Incommodo vitando] *Post hæc M. solum addit:* Sed non faciens hoc propter infirmitatem, vel ignorantiam, vel obreptionem sint prudentiores *&c.*
Ergo qui pro minori commodo] *M.* Ergo qui pro minori causâ.
Temporali commodo consequendo] *M.* Temporali commodo sequendo.
Vel incommodo temporali] *C.* Vel incommodo, vt pro temporali vitando. *Hoc,* Vt pro, *omittunt M. & V.*
Ei factum est] *Quædam hîc desunt in V. Sic enim habet:* Vel incommodo temporali vitando est prudentior & vigilantior, ei aliquid est certius fide (*Hîc desunt aliqua*) cùm pro certiori & maiori secundùm opinionem *&c.*
Et si fides, mortua] *Ita expone:* Et si fides est, mortua est, *de qua Iac.* 2. Fides sine operibus mortua est. *M. aliter censet:* Et si fides, mortuam habentes in comprehensione *&c.*
Quàm qui corde vel ore] *C.* Quàm qui cogitatione vel locutione, *omissis his:* Sicut magis peccatur *&c.*
Quantò magis autem] *M. & C. multis demptis sic legunt:* Quantò magis & Deum nosse? Sed: Dixit insipiens, *&c.*
Qui gloriam ab inuicem] *M.* Ad inuicem.
Humilitas hęc sola] *Audi varietatem:* Humilitas, *inquiunt M. & C.* solius Dei quærit gloriam, quæ ei soli placere appetit. *Ad illud,* Humilitas, *subnotat C. in margine:* Non sola credit.
Ad Rom. c. 4.] *Tria* c. 10.

CAPVT XCIV.

QVod enim credimus] *C. & M.* Quia enim credimus speramus.
Ad Romanos cap. 5.] *Tria* c. 11.

Pacem habeamus] *in textu & C. in margine*: Piè, & sobriè, & iustè viuendo *habeamus. Tit.*2.

Nec sunt filij spei] *Rectè V. & M. Ergo malè repetit* C. Nec sunt filij desperationis, *quia hoc priùs dictum est.*

Entes in proposito] *Hoc est, dum sunt in proposito. Ter aut quater ly* entes *in hoc opere reperitur, pro existentes.*

Vel idem sunt cum spe] *C. in margine sic inquit*: Vtrum sperare, exspectare, confidere sint idē, vel motus cuiusdā virtutis, scilicet spei. *Videtur B. Augustinus illa non distinguere, quia idem obiectum habent, nempe Deum totius boni auctorem. De confidentiâ tract. to.*10. *Serm.*66. *de Tempore. De exspectatione verò eodem to. De Verbis Domini Sermone* 39. *Ps.*39. Exspecta Dominum, *hoc est*, spera in Domino: *& Ps.*2. Beati qui in confidunt in Domino. *Eodem sensu.*

Tristis es anima mea] Pedissequa, *inquit C. ad latus.*

Ad Rom. c.8.] *M. & C. c.*20.

Ex spectatio creaturæ] Homo exspectans, *ait margo C. siue* Creatura exspectans, *vt habet Glossa interl.*

Aduersarij scilicet] *M.* aduersariorum.

Iob c.19] *M. & C. cap.* 17.

Capvt XCV.

1. AD Cor. c.13.] *Tria c.*61.

In viâ, donis] *Hoc est in præsenti vitâ. V. & M. omittunt*, in viâ.

Charitas patiens est] *Glossas, quæ de charitate sequuntur, ex toto omittit V. C. legit ad latus. M. verò, quod hac in parte sumus imitati, in textu.*

Vnde Augustinus] *Tractatu de laude Charitatis to.*9. *ex Sermone* 39. *de tempore to.*10. *sed nec ille tractatus, nec sermo sunt B. Augustini, præfata tamen Glossa, quæ interlinealis est, videtur ex his desumpta.*

In commune bona] *M.* communiter bona.

Vt Oceanus, quæ sine] *Continuatur citatio ex B. Aug. Serm.* 30. *de Temp. to.* 10. *quo sermone plurimum vsus est Venerab. Beda in expositione* 1. *cor. c.*13.

Ignis flammigerens] *V. & C.* Flammigerans. *Sacra Biblia*: Ignis exæstuans. *Ierem.* 20.

Ad penitima cordis] Intus & in cute, *vt ait Persius. Quandoquidem ly* penitima *substantiuè sumatur non opùs pro* penetrasti *scribere* penetralia, *vt M.*

Item Octonario 13. sub] *Siue, in Octonario* 13. *vel vt M. & C.* Octauâ 13. *Quod sic interpretor ex Ps.*118. *Cùm enim ille per Abecedarij Hebraici litteras, quarum singulæ octo versiculos continen, diuidatur: computo à prima littera* Aleph *dictâ, siue à primo octonario, quod incipit*: Beati immaculati, *vsque ad* 3. *octonarium, ita inchoans*: Quomodò dilexi legem tuam, *ibique litteram* Mem *quæsitam inuenio:*

uenio. Hæc verò, secundum interpretationem B. Hieronymi, idem sonat quod viscera mea, *vel* ex ipsis intimis. *Nos Benedictini, secundùm regulæ nostræ, statuta, omnia præfati Psalmi octonaria, in horis diurnis, tum canonicis cùm* Marianis, *recitatione versiculi* Gloria Patri, *diuidimus.*

Non habuit meritoriam] *M. omittit* meritoriam.

Quem totus non capit] *Ex cantico Ecclesiæ in laudem B. Virginis* Mariæ.

Tropicè dictum est] Humana est similitudo, *ait C. ad latus.*

Etsi realiter] *Hæc inclusi parenthesi. Varietas autem lectionis talis est. M.* Et realiter toti Trinitati, communicat circa *&c. C. etiam legit:* communicat circa Spiritum S. *&c. Ego ex V. restitui* conueniat, omisso communicat, *sicq́ sensus clarus est.*

Spiratur enim] M. Spiritus enim ab vtroque.

Hinc emersit quorundam opinio non approbanda] *Tapat errorem* Magistri *Sententiarum lib. 1. Sent. Dist. 17. docentis charitatem esse Spiritum Sanctum, non qualitatem aliquam creatam.*

Igitur mundan dum] *C. & M.* mundandum.

CAPVT XCVI.

M. *Pro titulo:* De Fletu bono & malo. *Duo:* De Luctu *&c.*

Et octauâ, quæ redit] *Verba sunt B. Aug. to. 4 l. 1. de Sermone Domini in Monte cap. 3.*

Multiplices lachrymę] *De lachrymis dicam. Sunt lachrymæ malorum, scilicet lachrymæ infirmitatis: vnde, puer cùm primo nascitur, vagit, vt sit Propheta suæ miseriæ. Sunt lachrymæ aduersitatis; vnde, bona cum amore poßidentur, quæ cum luctu & dolore perduntur. Lachrymæ simulationis: vnde:* Nihil citiùs arescit lachrymâ. *Lachrymæ æternæ damnationis: Vnde:* Extrema gaudij luctus occupat. *Prou. 14. Lachrymæ bonorum quas facit compunctio peccati. Vnde.* Posuisti lachrymas meas, *&c. Ps. 55. Lachrymæ quas facit miseria proximi: Vnde:* Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus. *Rom. 12. Lachrymæ quas facit dilatio regni: vnde:* Beati qui lugent *&c. Matt. 5. Hæc ex codice m. S. decerpsi.*

Adheren. l. 2.

Nihil citiùs arescit] *Lib. 2. ad Herennium, Cicero.*

Non possumus enim] *His non absimilia edicit Seneca ep. 63. & 99.*

Lachrymæ corporis] *Hæc verba:* Corporis & cordis, *V. omittit.*

Peccata proximorum frix.] Frixorium *&c. Vide Glossam in 2. Cor. 11.*

Diogenes etiam] *Tria sic legunt, at ego Heraclitum puto, qui quoties in publicum procedebat, flebat. è contrà Democritus ridebat. Huic omnia miseriæ, illi ineptiæ videbantur. Seneca l. de Tranquillitate animi c. 15. Item l. 2. de Irâ c. 10.*

Axa inquit] *Hæc, vsque ad finem capitis V. omittit.*

CAP.

CAPVT XCVII.

ISaias cap.55.] C. cap. 163. *V.* & *M.* c.164.

Ad Deum fortem] Fortis, *est vnum ex decem Dei nominibus, quibus apud Hebraos nominatur. Non pro* fortem *legendum est* fontem, *vt V. & alia quædam impressa Biblia. Id corrigunt nouissimæ impressiones Bibliorum Sixti 5. Pont. Max. ad exemplaria m. SS. collatæ. Item & illud,* Vt videam voluntatem Dei, *pro voluptatem, cælestem nempe.*

Ministerio corporis] *M.* Mysterio ostendit.

Oculata fide] *Non* occulta, *vt C.*

Nec gratię, sed vanitatis] *Rectè quærit margo V.* Quomodò desideriũ rerum temporalium ita sit vanitatis quòd non culpæ, non videò sanè intelligi posse, nisi hoc dictum sit de culpâ mortali, & de rebus necessarijs. Nam desiderare non necessaria, non potest non esse, & vanitas, & culpa: cùm etiam necessaria nimiè desiderare peccatum sit, iuxta illud Gregorij: Temporalia ab Iesu petere non est peccatũ, si tamen nõ nimiè petãtur. Ergo illa nimiè petere peccatum est. Nimium autem est quidquid supra necessitatem est. Quidquid ergo non necessarium desideratur, culpabiliter desideratur, & tale desiderium friuolum est & stultum. Si autem stultum, Quomodò non culpabile, cùm ipsa stultitia nunquam sit sine culpâ? Ergo sicut dixi friuola est hæc distinctio, quę dicit desiderium esse, quod nec est naturę, nec gratiæ, nec culpæ, sed vanitatis, nisi intelligatur de culpâ mortali. Desiderare autem temporalia ad necessitatem, nec friuolum, nec stultum est, nec vanitatis, nec culpę. Totum ergo membrum hoc distinctionis obelandum est (*hoc est abolendum*) Nec credendum est Cantorem Parisiensem (*qui huius operis est auctor*) vitium hoc & cætera, quę inueniuntur in hoc libro, posuisse: sed scholastici illum transcribentes, & notulas suas ad libitum addentes totum corruperunt. *Rectè. Sed damnum, quòd in V. notæ illæ multoties in contextum repositæ sunt, vt ex M. & C. collegi.*

CAPVT XCVIII.

TVm in capite Christo] *Non:* Tum in corpore Christo, *vt M.*

Super omnia opera eius] *Hæc opera recenset C. ad latus hoc modo:* Opera Creationis, Recreationis, Conseruationis, Remunerationis, etiam punitionis.

Superexsaltat iudicium] *M. & C. cum quibusdam Biblijs impressis* superexaltat iudicio. *Interpretatio Syriaca hoc c.2. Iacobi, sic habet:* Exsaltati estis per misericordiam super iudicium.

Nostra est lectio] *Siue instructio.*

Primò, à teipso] Miserere animę tuę placens Deo, *ait margo C. Ex Ecclesiastico c.30.*

Præ operibus cæterarum] *Inquit idem margo:* Misericordia tamen vera non est sine alijs virtutibus, nec remuneratur.

In Lucâ c.3.] *Tria* c.8.

Beda: Ioannes] *Rectè* Beda, *in c.3. Lucæ, & hæc habentur in Glossa ordinariâ eodem citato auctore.*

Prædo grassetur] M. Miles grassetur. *Textus B. Augustini, quem videtur Ven. Beda secutus, hanc legit sententiam: sed pro* prædo *admittit* pręda grassetur. *To. 10. In Appendice Sermonum, Serm.3. initio. B. Ambrosius in c.3. Lucæ hac etiam v. tens sententiâ ait:* prædo grassetur.

Item Ambrosius] *In c.3. Lucæ sub hoc titulo:* Redargutio malitię Iudæorum, *sub finem. Non absimilia quoque habet B. Aug. loco citato suprà.*

Respondit grauatus] *Ex M. solum hæc collegi, vsque:* Qui ingressi *vnde opinor hoc exemplum à textu meliùs abfuisse.*

Bene habeas] *Hoc est: bene sit tibi; annuens scilicet petitioni eius.*

Cùm peteret inducias] M. cùm peterent.

Denegauit eas creditor] M. *consequenter:* Denegauit eis eas creditor.

Quod & filium eius] *Nempe militis veterani.*

Ipsumque à debito] *Hæc verba, vsque:* Qui rediens, *omittit M.*

Ioannes Alexandrinus] *Hic ob maximam in pauperes liberalitatem eleëmosynarius dictus est. De quo Nicena Synodus 2. actione 4. Leontius Episcopus eius vitam conscripsit. Surius to.1.23. Ianu.*

Quasi litem] *Sic V. & C. At M.* cùm litem.

Dicens: Ita Domine] *His, vsque:* Item: Episcopus Tarent. *carent M. & C.*

Episcopus Tarentinus] *V.* Archiep. Tarentasiensis. Tarentum *ciuitas est Calabriæ clarissima.*

Scilicet pro fine] *M. omittit* scilicet.

CAPVT XCIX.

Maior enim est qui vincit iram &c. *Respicit ad locum Prou.16.* Melior est patiens viro forti & qui domin. animo expugnat. vrbium.

Si non sunt soluendo] *V.* si non habeat vnde soluat. M. Rem etiam, si necessitas sit soluendo.

1. Cor.c.6.] *Tria* c. 27.

In Matt.c.18.] *Tria* c.188.

Rom.c.12.] *V. & C.*41 M.61.

Noli vinci à malo] *C. in Margine citat duo S. Scripturæ loca hoc modo:* In Ecclesiastico 23. (*hodie* 28.) Qui vindicari vult &c. Leuitici 43. (*hodie* 19.) Non quæras vltionem &c. *Sed ipsa verba habentur ad Rom.12.*

Pro crucifixoribus] M. Pro malefactoribus.

Iacobus ca.1.] *V. & C.* cap. 3.

Ad Ephesios c.4.] C. & *M.* c.19.

Quia mitigatum] *Quispiam in margine M. voluit legi* Mitigatiuum. *Ego, quia id recenti manu videtur scriptum, & non meliùs correctum, quàm est in textu, parui feci.*

In serenitate conscientiæ] C. In sinceritate.

Quo vngitur totus] *M.* Quo mergitur totus. *Fortè amanuensis volebat* iniungitur.

Primum & secundum] *Vngentum scilicet, vel vt nunc vsitatiùs dicimus vnguentum, ab vnguo.*

Ludificatio] M. Luctificatio.

Exaggeratio] *C.* exaggregatio.

Capvt C.

Ex *V. summarium collegi. C. volebat:* De spirituali clementiâ. *M.* De speciali misericordiâ.

Communem speciem] *V.* Pręter hanc omnem spem misericordię. *Error notarij.*

Specialis iudicis & poteritis.] *Placet hæc lectio. Vt quid enim* spiritualis iudicis, *vt volunt V. & C. potiùs quàm secularis?* Specialis *hoc est quæ peculiariter ad iudices & potentes pertinet.*

Est apud potentes] *M.* apud Principes, *Sed in originali est potentes.*

Vel electionis beneficio] *V. omittit* vel, *reliqua vt in textu.*

Alterâ feris] *Ita censet Seneca l. 1. de Clementiâ, c. 24. eum audito:* Non minus Principi turpia sunt supplicia, quàm medico multa funera. Remissiùs imperãti, meliùs paretur. Naturâ contumax est humanus animus, & in contrariũ atque arduum nitens, sequiturque faciliùs quàm ducitur. Et vt generosi atque nobiles equi, meliùs facili fræno reguntur: ita clementiam voluntaria innocentia impetu suo sequitur, & dignam putat ciuitas, quam seruet sibi: plus itaque hâc viâ proficitur. Crudelitas minimè humanum malum est, indignum tam miti animo. Ferina ista rabies est, sanguine gaudere ac vulneribus: & abiecto homine, in siluestre animal transire: *&c.*

Ea sanxit] *M.* Ea facit apertè homines, *&c. At textus congruit cum originali.*

Gloriosius in Principe] *Seneca l. 1. de Clementiâ. c. 3. ait:* Nullum clementia ex omnibus magis, quàm Regem & Principem decet.

Mitiores animos aduocet] *V.* Auocet. C. Minores animos aduocet. *M.* Mitiores animos euocet *originale* adiuuet.

Gloriosa autem] *C.* Gloriosior. *Orig.* *Gloriosa.*

Inimici est] Scilicet sanguis, *ait V. inter lineas. M. autem variat toto cælo:*

Inimicus eſt, ſed eius qui amicus fieri non poteſt. *Quod in textu poſui in Orig.*

Nocentis eſt] C. Innocentis eſt, ſed hominis cuiuſcumque ſit, quia non potuit *&c. M.* Nocentis cuiuſque ſit, quia non potuit dare, crimen putat auferre. *Sic & Orig.*

Crimen putat auferre] Bonus Princeps, *inquit V. inter lineas.*

Ideo quotiens funditur] Scilicet ſanguis, *ait idem ibidem. M. pro* ideo, *malè legit*, item.

Confunditur] *Nempe* Princeps, *ibidem inter lineas. C. hîc adnotat hunc marginem:* Similiter (*Scilicet confunditur*) de ordine, dignitate, vel quolibet abiudicato.

De hâc etiam Seneca ad Neronem] *Solum M. hæc admittit in textu, C. verò in margine.* Ad Neronem *Imperatorem, cui libros de Clementiâ conſcripſit. Locus autem, vbi potiſſimùm de crudelitate tractat, exſtat l. 2. c. 3 & 4.*

Auguſtinus] *Vnicum C. citat nomen.*

CAPVT CI.

IN omni crimine] *Duo ſubnotant:* & maximè quando ſpes eſt de correptione corripiendi. *Fortè* de correctione corripiendi.

Ad Romanos c. 1. in fine] *Tria c. 4. Hinc notet Lector primum caput ad Romanos in capita quatuor antiquitùs fuiſſe diuiſum.*

Et ſecunda ad Cor. c. 2.] *Tria c. 5.*

Et in eadem c. 6.] C. *& M.* c. 18.

Item ad Gal. c. 6.] C. *& M.* 12.

Ad Epheſ. c. 4.] C. c. 17.

Iob c. 29.] *Tria* c. 25.

Conterebam] *M.* Contundebam.

Leonum] *Pſ. 57. Legitur:* Molas leonum, *at Iob hoc loco habet:* Molas iniqui.

Parabol. c. 24.] *Tria* 46.

Et Geneſis c. 4.] *Tria* c. 14.

Sicut dilectionis] *Habetur hæc ſententia apud B. Gregorium Hom. 30. in Euang. initio.*

Item: Veri imitator] C. *& V.* Vt imitator ſim Samaritani. *Vide ad hæc B. Greg. Moral. 20. c. 8.*

Fame verbi Dei] *Solum M. legit:* Verbi Dei.

Debet eum corripere] *M.* corrigere.

Quarto Regum c. 15.] *V.* c. 33. C. cap. 86. M. 85.

Ozia] *Tria* Ioſiâ,

CAPVT CII.

EX M. *addidi in titulo* pro inimicis.

A Dan vſque Bethſabee] *Habentur hæc verba* 1.*Reg*.3.*Sed neque tunc Samuël interceßit pro Saüle,neque eum Saül voluit occidere,quia nondum erat Rex electus. Interceßit autem pro eo eiuſdem l.c.*15.*in fine, & in principio ca.*16. *Sed nec habetur expreßè in Scripturâ, quòd Saül voluerit Samuëlem occidere,at bene id colligi poteſt ex c.*19.*quando Dauidem perſecutus eſt,qui erat cum Samuële in Ramatha. Vnde Samuël initio c.* 16.*ait*: Audiet Saül & interficiet me.

Exaſperante] *Non* exaſpernante, *vt C.*

Comparatur matri] *M.* Comparatur Martino. Quædam inuitata ad ſolennes &c.

CAPVT CIII.

S*Vmmarium huius Capitis ex V.deſumpſi:Nam M. ſimpliciter:* De manuali miſericordiâ: *C. verò:* De viſibili & manuali miſericordiâ ſubueniente.

Non parcat] *M.* Non peccat. *Ecquis ſenſus?*

Eccli, cap. 29.] *Tria c.*76.

Item Eccli. eodem capite] *C. & M.*cap.75.

CAPVT CIV.

EIus effectus] *C.* affectus *malè.*

Et quomodò] *Hoc,etſi ſolum M.habeat,nolui expungere,quia ad maiorem explicationem facit, vt ſenſus ſit*, & quo modo, quo ordine ,*hoc eſt*, *quis cui ſit præponendus.*

Quot & qualibus] *C. Malè* : Quot & qualiter, *quia priùs dixit* qualiter. *V.* Quot & qualibet, *etiam vitiosè, vt patet ex ſequentibus, vbi ait*: Sequitur:Quibus, quot, & qualibus, & qualiter dandum. *Hæc docet Seneca l.* 2. *de Beneficijs.*

In Eccl.c.29.] *C. c.*77. *V. & M* 78.

In Lucâ c.11.] *Tria c.*35.

Quid autem ſit dandum] *Quiſpiam recenti manu addidit in M. ad latus* , Cui, *pro* quid. *Non penitus reijcio, eò quod videatur ita legendum, ex eo quod ſequitur:* Omni petenti te tribue.

Da ei correptionem] *Ita legendum eſt, vt ex Gloſſâ interlineali colligitur. C.& M.* Da increpationem. *ferè idem.*

In Luca c.3] *V.* c 9.

Signanter] *C.* generaliter.

Alioquin raptor erit] *Ita censet B.Hieronymus in fine epistolæ ad Nepotianum de Vita Clericorum quæ incipit*: Petisà me. *ait ille*: Ecclesiam fraudare sacrilegium est: accepisse quod pauperibus erogandum sit, aut, quod apertissimi sceleris est, aliquid inde subtrahere, omnium prædonum crudelitatem superat.

Sed magis abundantibus] *M*. Ea distribuant abundantiùs se pauperibus in spirit. *Apparet ex quadam lacunâ, aut intercapedine maiori aliquando fuisse* abundantibus *pro* abundantius, *quodúe reor à sciolo minus intelligente correctum.*

Quam in ouiculâ] *Hæc sententia vsque* pauperi dedit, *abest in V.*

Pietas eximia] M. pietas continua.

Æqualitatem apostoli] *De quâ suprà dictum est ex cap.8. 2.ad Cor. C.& M.* Æqualitatem Domini

Hilaritas] C. Hilariter.

2.Cor.9] *C.& M.* 2. Cor.22.

Exodi ca.35.] *C.& M.c.*134.*V.* 136.

Hoc exactoribus] *Hæc, vsque ad illud*: Sequitur, de quo sit danda eleëmosyna, *solum M. habet hîc. V. infrà in margine ad finem c.*106.

Nulla Ecclesia] *Restitui ex apostolo, aliquin M.* Nulla eleëmosyna.

Recipere iustum] *Restitui hoc modo. M.* Enim repete iustum.

Pauit fructu] *Ego, quia priùs*, dato, *hîc consequenter adieci* fructu. *M. verò legebat* fructum.

CAPVT CV.

D*Vo præter V. præfixerunt titulum.*

Deut.c.13] *Tria c.*61.

Item c.7] *Tria* 25.

Cardinalis pauperis] *C. omittit* pauperis.

Cancellarius] *Fortè Parisiensis.*

Stephani Abbatis Cistert.] *Fusiùs hoc exemplum recensetur suprà c.*46. *C.& M.* Abbatis Clareuallensis. *In notis ad c* 46. *dixi hunc Stephanum, non secundo sed tertio loco poni in ordine & serie abbatum Cistertiensium.*

Panes & caseos] *Annè* calceos, *vt C.?*

Qui in dexterâ & pro] *M.* Qui dextera vel in ijs quæ sunt dexteræ.

Entes peiores] *Auctori nostro Familiare est ly* entes *pro* existentes.

Laici] id est fœneratoribus, *inquit Margo C.*

CAPVT CVI.

M. *In titulo*: De modo dandi eleëmosynam. *Alia duo*: De ordine &c.

In creatione] *M.* cum creatione.

Et recreatione] *Abest in C.*

Ad huc inimicis suis] *M. etiam placet:* Pro nobis amicis suis, *eò quòd immediatè subsequatur locus Ioan.* 15. Maiorem charitatem *&c.* ponat quis pro amicis suis. *Sed dicam. Quæ in textu reposui magis placet, quia etsi* pro adhuc inimicis, *tamen prout sciebat, futuris amicis, hostiam offerebat viuam. Quæ in diuiso sensu rectè intelligi possunt. Si verò in sensu composito exprimantur : Nonne plus est pati pro inimicis, quàm pro amicis?*

In correptione fratris] *M. & V.* correctione fratris. *Verbis corripimus flagellis corrigimus.*

In consilij sancti] C. In consilij sani datione.

Non alieni] *Id abest in V.*

Ad Ephesios c. 4.] *V. & C.* cap. 19. *M.* 18.

Quasi tastamentarij] *M.* Cuius dispensatores quidem testarij sumus.

Aporiati sunt] *Ideo pauperes facti, quia pauperum bona sibi collata prodigaliter profundunt. Vnde Seneca:* Veto liberalitatem nepotari, *hoc est, nepotes imitari, dilapidare, inquit Lipsius in l. 1. de Benef. c. 15. Illud aporiati Latinũ est à verbo aporior, ex Græco ἀπορέω tractum, quo vtitur Apost.* 2. *Cor.* 4. *quod inter alia significat ad summam angustiam redigi, & indigere. Vnde Tertull. in Scorpiaco ca.* 13. *locum Apostoli Latinè reddit:* Indigemus, sed non perindigemus. *V. habet hîc marginem, quo continentur ea, quæ sunt in fine c.* 104. *ab his verbis* : Apostolus ad Philippenses: Nulla Ecclesia *&c. vsque ad c.* 105.

CAPVT CVII.

V. *Præcedens caput continuat, nec titulo nouo diuidit.*

Comitis Theobaldi] *De quo Cæsarius l.* 8. *c.* 31.

Qui subtelares] *Non damno C. & V.* Sotulares, *sed* Subtelares *melius, sicut refert Ioannes de Ianua in libro Catholicon dicto, verbo* Subtelaris. *Subtelaris est calceus siue solea sub talo. M. legit.* Subtulares.

Et humilitas] *M.* Et hilaritas.

Mortuus rarum inuenit] Hæ sunt amicitiæ, quas temporarias populus appellat. Qui causâ vtilitatis assumptus est, tamdiu placebit, quamdiu vtilis fuerit. *Seneca epist.* 9.

Pietatem pręcipiens] *M.* Pietatem consulens.

2. ad Cor. ca. 8.] *Tria* cap. 21.

Secundùm veritatem] *Impressa Biblia* secundùm virtutem. *Non immutaui lectionem trium exemplarium, quia videtur clara & consona.*

Primò voluntarij] *Solum M. legit* Primò. *Et abest à textu scripturæ.*

CAPVT CVIII.

NEque hîc diuidit caput exemplar V. sed sólummodò M.C. verò maiusculâ litterâ tanquā paragrapho, inscripto etiā in margine titulo, videtur caput partiri.

1.Tim.c.4.] *Tria sic legunt.*

Habitus incultus] *Seneca ep. 5 recenset ea quæ Philosophum decent, nec multum dissimilia ijs, quæ hîc referuntur.*

Vitę quæ nunc est] Id est quæ nunc est secundùm naturam, *ait V. in orâ superiori charactere tenuissimo.* C. Promissionem vitę naturæ.

Multiplicationem] *Ita exponit B. Hieronymus in Matthæum.*

Vitæ gratiæ] *V. inter lineas:* Id est, quæ nunc est secundùm gratiam.

Serenitas conscientiæ] *M.* Sanctitas. *Illius verò conscientia serena est, qui est,*

Integer vitæ scelerisque purus.

Vitæ gloriæ, id est] *C. & M. omissis alijs sic habent:* Vitæ glorię sicut & pręsentis, quia *&c.*

Qui mihi ministrat] *M. præter hunc Sacræ Scripturæ locum, alium quoque citat ex Ioan.* 14. Qui sermones meos seruat, ad eum veniam, & manifestabo ei meipsum.

CAPVT CIX.

CEu virtus generalis] C. Ceu virtus generaliter.

Et quis gloriatur] *V.* Sed quis est qui dicat se mundum habere corpus? *In hoc non audio V. quia malè* corpus *pro* cor *admittit.*

Etiam in Angelis] *Alium præterea ex Iob ca. 15, locum suggero:* Ecce inter Sanctos nemo immutabilis, & cæli non sunt mundi in conspectu eius: Quanto magis abominabilis & inutilis homo, qui bibit quasi aquam iniquitatem?

Custodiendum est cor] *V.* corpus. *Vitiosè.*

Vnde Petrus: Fide] *Restitui* Petrus, *quia eius verba sunt, vt liquet ex Act. ca. 15. M. & C. legebat:* Vnde Iacobus. *V.* Vnde in Actibus Apost. *transeat.*

Eam consummant] *Quidam addidit in margine* C. consumunt, *sed perperam. Ait enim B. Augustinus:* Beati mundi corde, hoc est, qui mundi corde sunt, quoniam ipsi Deum videbunt. Hic est finis amoris nostri; finis quo perficiamur, non quo consumamur: *&c. Tom. 10. Serm. in Festo omnium Sanctorum.*

In eo creatum per vulnerat.] *Hæc redolent doctrinam B. Aug. to. 3. In Enchiridio ad Laurent. c. 31.*

Quasi desierat esse] *Ita C. At V.* Quasi desiderat esse. *M. verò:* Quod desiderat esse.

Vnde Moyses: Mundamini] *Hæc verbotenus in Isaiâ sunt, sed Leuit. 21. secundùm sensum habentur.*

Infestant muscæ] *Margo C.* Etiam, vt tunc, hæreticę prauitates de Corpore Christi & phantasticæ cogitationes, & turpes sæpiùs occurrunt. *Ergo flabello abigenda sunt hæc, ne Sacerdos distrahatur sacra peragens.*

Capvt CX.

Sed filij in vniuersum] *M.* Sed filius vniuersis bonis patris succedit: iure hæreditario. *B. Augustinus in Ps. 124. sub finem, sic inquit:* Pax possessio piorum est, possessio hæredum. Et qui sunt hæredes? Filij.

Virtus est & meritum] *C. ad latus ait:* Lege, Meritorum.

Vnde nec addit] *Hoc est in primo cùm ait:* Pacem relinquo vobis, *non addidit* meam *relinquo vobis. Vt patet ex Ioan. 14. v. 27. M. & C. malè omittunt* nec, *in hoc:* Vnde nec addit.

Post quam] Pacem *scilicet pectoris. M.* Plusquam.

Nisi super pacem] *His verbis vtitur Glossa ordinaria in c. 14. Ioan. v. 27. citatq́; ex Isaiâ c. 27.* Faciet pacem mihi, pacem faciet mihi. *B. verò Gregorius in explanatione septimi Ps. pœnit. ad illa verba:* Spiritus tuus bonus deducet me *&c. etiam ex Isaiâ refert hæc verba, sed, vt apparet ex cap. 26. Isaiæ:* Seruabis pacem, pacem quia *&c. Hunc locum B. Gregorij videtur auctor noster perlegisse, quia doctrinam eius, hoc capite de Pace, imitatus est.*

Fremit enim] *His verbis vtitur B. Bernardus 9. Sermone in Ps.* Qui habitat.

Pacem habebitis] *M.* Tranquillitatē *pro* pacem.

In Missâ] *M.* Vt Missam eam illi annuntiat.

Ima summis] *Hildebertus Cenomacensis Episcopus in Canonem Missæ, ait:*

> Tempore quo supplex assistit Presbyter aris,
> Mactaturque Patri Filius ipse manens:
> Æthra patet, cælestis adest chorus, ima supernis
> Iunguntur, fiunt actor & actus idem.

Sed nonne horum omnium præcipuus auctor est S. Gregorius? Certò crede. Nam eius verba sunt in fine c. 58. l. 4. Dialog. to. 1.

Eramus inimici Dei] eramus naturâ filij iræ: Deus autem, propter nimiam charitatem, quâ dilexit nos, cùm essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos Christo. *Ephes. 2.*

Ad Romanos cap. 5] *Tria c. 11.*

Et tractabiles] *C.* Et contractabiles.

Os osculans est verbum] *Glossa est interlinealis in hunc locum.*

Electrum effectiuum] *Rectè electro comparatur pax. Sicut enim, teste Tertulliano, electrum ex auro & argento fœderatum est, ita & pax homine & Deo vnitis charitatis vinculo.*

Vnde pro hac quasi] *M.* Vnde Propheta quasi non sufficienti ad salutem.] Idem Propheta *&c. Error amanuensis, vt apparet.*

Da pacem sustin.] *Tria sic habent: Biblia Sacra verò, Eccli.* 36. Da mercedem sustinentibus *&c.*

Ad Philipp. c. 4] *Tria c. 7. Nota tamen C. & M. in hoc peccare, quòd* ad Coloss. *legant pro* ad Philipp.

Et pax Dei] Quâ pacatus est, *ait margo C.*

CAPVT CXI.

NImis dediti simus] *C.* Multis dediti *&c.*

Stulto, inquit, labore] *Impressa Basileæ Biblia anno* 1591. *pro* Stulto, *legunt,* multo, *sed vitiosè, vt patet ex Regijs Biblijs in versione S. Hieronymi.*

Manifestum est animum] *Idem probat B. Cyprianus de* 12. *Abusion.* Mundi amor & Dei, *inquit*, pariter in vno corde habitare non possunt; quemadmodum oculi pariter cælum & terram nequaquam adspiciunt.

Domino vacuari] *M.* Deo non vacare, quo possit plenior, quanta ad superna & ad æterna extenditur. *Tenebræ sunt.*

Sine nubilo allegorię] *Breuitatis causâ omitto, quid hac de re dicant Sancti Patres: interea vide apud B. Hieronymum tom. 9. Sermone in vigilia Paschæ de Esu agni: Et B. Aug. Tr. 18. in Ioannem. Tertull. de Præscript. hæret. c. 37.*

CAPVT CXII.

SI igitur à prædictis] *Contra hæc arguit V. hoc modo*: Hoc est contrarium Apostolo qui ait: Non est vobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, subaudi tantùm: sed etiam aduersus Principes & Potestates, &c. Non possumus habere pacem à diabolo, quia inimicitias posuit Deus inter hominem & illum serpentem. Nec à carne: quia naturaliter ex primâ suâ maledictione spinas & tribulos germinat nobis, etiam cùm illam operamur per culturam disciplinæ. Sed nec à mundo pacem habere possumus, quia Dominus ait discipulis suis: In mundo pressuram habebitis. Propter hęc tria dicit Apostolus: Omnes qui piè volūt viuere in Christo persecutionem patiuntur. Malè ergo dicit hîc nos debere pacem habere ab illis, cùm hoc sit impossibile in hac vitâ, vbi semper caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Nam qui ab illis pacem habet, & cum illis pacem habet, contra consilium Sapientis agit: qui ait: Non credas inimico tuo in æternum. Et iterum:

Ephes. 6, 12. *Gen. 3.* *Ibid.* *Ioan. 16.* *2. Tim 3.* *Gal. 5.* *Eccli. 12.*

Diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Quando autem in pace in idipsum dormierimus, & requiescere cœperimus singulariter in spe constituti, tunc primò ab ijs tribus pacem habebimus. Nunc autem interim Christus non venit mittere pacem in terrâ, sed gladium: & passurus ipse iubet habentem tunicam vendere eam, & emere gladium. Tempus enim belli modò est. Tempus autem pacis à morte incipit. Militia est enim vita hominis super terram. Vnde nobis omnibus dicitur: Estote fortes in bello, & pugnate cum antiquo serpente, cuius semper coadiutores sunt mundus, & caro. Non coronabitur nisi qui legitimè certauerit. In certamine autem, quæ pax esse potest? *Ita V. in margine. Verùm ad ea breuiter respondetur eos qui iustè bella gerũt, vt est bellum, contra diabolum, carnem, & mundum, intendere pacem, atque ita tale bellum non contrariatur paci, nisi malæ, de quâ Dominus* Matt. 10. Non veni pacem mittere, sed gladium. *Bellum (inquit Aug. ep. 205. ad Bonifacium)* geritur vt pax acquiratur. *Finis autem præstantior est medijs. Quapropter rectè pacem præ omnibus commendat Auctor noster.*

Dominus diluuium] *C. ad latus:* Percussionis & pressurarum.

Contra hoc diluuium] *Expositio B. Aug. in Ps. hunc to. 8.*

Populo suo in pace] *Id est*, in æternum, *ait margo C. post Glossam.*

In hoc opere pacis] *M. allucinatur dicens:* In tempore pacis *&c.*

Capvt CXIII.

Solum *M. caput diuidit, fixo etiam titulo:* De duplici pace.

Et pax æternitatis] *Sic videtur legendum ex c. 110. vbi hanc pacis distinctionem facit. V.* Pax æterna.

Ieremias c. 38.] *Tria c.* 135.

A falsis fratribus] *C.* A fictis fratribus.

In pace, ecce amaritudo] *Verba sunt Isaiæ. V. pro* ecce, *legit* Ecclesiæ.

Lib. 2. Vnde nec pax est] *Illa nempe pro quâ habendâ libertas perit; Nam (teste Cicerone in Philippicis)* Nomen pacis dulce est, & ipsa res salutaris. Pax est tranquilla libertas.

Per quam nec alia virtus] *M.* Per quàm nec ita virtus. *Glossa in hunc locum ordinaria sic effert:* Primùm quidem pudica est: Nisi primùm pudicitia sedeat in mente, nulla perfectio sequetur in opere.

Deinde pacifica] *Margo C.* Vt nec libertas pereat.

Non iudicans, sine simul.] *Restitui locum hunc. Tria legebant, omisso* non, iudicans sine simulatione. *Idem etiam deprehẽdi in textu cum Glossâ Lyrani charactere antiquo, siue (vt vulgò) S. Petri, impresso; sed error est, vt patet ex paraphrasi Syriacâ, quæ sic habet:* Absque dijudicatione, ac facies non accipit, *hoc est personas. Præterea ex dictâ paraphrasi liquidò constat hæc verba* : Non iudicans, sine

sine simulatione, *commate aut duplici puncto distingui debere propter interpositam coniunctionem* ac.

Omnia Cæsar erat] *Hemistichium Lucani l.3. Pharsalici belli, quo etiam vtitur Alanus c.1. in fine.*

Libertatem Romanorum] *Valerius* Max. *in Catonis liberè, nec minus laudabiliter dictum, hoc epiphonemate vtitur:* Quid ergo libertas sine Catone? Nec magis quàm Cato sine libertate. *Lib.6.c.2.*

Ezechias mollissimum verbum] *Sic legendum reor, non autem* Ezechias mallissimus, *vt M. quasi fuerit superlatiuè malus: Nam ille, vt legitur 4. Reg.21.* dissipauit excelsa, quæ postmodum Manasses filius eius reædificauit. *Deinde, cùm illud vocabulum* mallissimus, *sit extra Latinorum coloniam, ac proinde ad Augiæ stabulum relegandum, potiùs quàm sequendum, dicam amanuensem vice* mollissimum, *vt duo exemplaria legunt, per abusum scripsisse* mallissimus.

Verbum pessimum] *Ly verbum,* pessimum *omittit V.*

Non præcauens libertati] Non sic B. Thomas Cantuariensis, *inquiunt margines C. & M.*

In diebus meis] *Post hæc verba, addit C.* Item Parabolarum 28. *fortè* 13. *secundùm modernorum computationem.*

CAPVT CXIV.

AD Romanos c.2.] *Tria* ca. 6.

Isaiæ c.43.] *V.* ca.134. C. 125. & 127.

Laborem de iniquitatibus] *M.* pro iniquitatibus. *Textus Biblicus habet:* In iniquitatibus.

Isaias c. 50.] *V.* c. 149. M. *&* C. 150.

Et cap. 53.] C. *&* M. c.140. *V.*159. *Videtur hîc fuisse error notarij in supputatione capitum M. & C. eò quòd minus computent quàm suprà, & numerus necessariò debeat hîc augeri.*

2. Cor. c. c.12] *Tria* c.27.

Sic signum expressius] *V. &* C. Sed signum expressius.

Necessarium præposuit] C. *& V.* proposuit *sed malè, vt ex sequentibus colligitur. Audi interim quæ hîc, deprehendi in orâ inferiori C.* Non est patientia, nisi vbi æquanimitas animi seruatur. Ex patientiâ enim quidam cachinnat & si tacet quidam mente, subridet, quod peius est: quia continuant dolos. *De his plenius Seneca l. de Prouidentiâ, & Cicero in Officijs.*

Ait c.8. Quod autem] *Tria* c.78.

Dulcius est quotiens] C. Dulcius, vel lætius est. *In margine sic:* Vt carcer & flagellum iusto. *Audi prætereà ex Isidoro Soliloq. l.2.* Magna est virtus, *inquit,* si non lædas à quo læsus es: Magna est fortitudo, si, etiam læsus, remittas:

Magna est gloria, si cui potuisti nocere, parcas.

Sufferentiam Iob] *Cùm tria inter se multum variarent, ego consultò restitui locum iuxta nouam & receptam editionem Bibliorum, Sixti V. Papæ. V. & M.* Sustinentiam Iob, *C. in textu:* Sustentationem Iob, *at in margine corrigit sic:* Lego sufficientiam.

Sine patientiâ coronatus] *Hæc & præcedentia, sumpta sunt ex ep. B. Hier. ad Eustochium de custodia Virginitatis, in fine. Vbi sic:* Sine certamine coronatus est?

Iniquitas premens] *Verba sunt B. Aug. in Ps. 56. ver. 2.*

Ad Romanos c.3.] *Tria c.11.*

Et capite 8.] *Tria 21.*

Aduersorum] *M.* aduersariorum illud idem exspectamus.

Pro torcularibus] *Hæc in Psalmis non inueniuntur, ergo alibi quærenda sunt. Vbi? In titulis à Dauide Prophetâ Psalmis præfixis, quorum vnus in Ps. 8. talis est:* In finem pro torcularibus, Psalmus Dauid. *Vide to. 4. B. Hier. in c. 10. Isaiæ, in fine.*

To. 8. Id est Ecclesijs] *Sana lectio. Huius si ampliorem intellectum petis, consule B. Augustinum in titulum Ps. 8. Nam ibi dilucidè rem exponit. M.* Id est illis, qui in præsenti sunt *&c.*

Occultatum os meum] *Quædam impressa, sicut etiam C. hîc, pro* os meum *legunt* cor meum. *Vnde hic error irrepserit nescio tamen B. Hieron. cum 70. interp. vertisse* os meum, *siue* ossa mea.

Arreptitio triumphauit] *Solum M. addit hæc duo verba, est autem arreptitius, qui à dæmone raptus est.*

A quo dæmon exiens] *M.* à quâ, *maxillâ nempe,* dæmon exiens *&c.*

Intumescit & crepat] *M.* intumescit, & certat.

Arcuatoque vulnere] *M.* quasi vulnere pungit, *omisso* arcuato.

Iob c.2.] *Tria c. 5.*

In faciem] *M.* In fine benedicat tibi.

Nunquam & ipse] *Hæc, vsque,* iniuriam corporis, *omittit M.*

Datur & crescit] *M.* Datur & non succumbit.

Primus est pœnitentium] *M.* pœnitentiæ.

Compassionem proximi] *Nequaquam* compassionem Christi, *vt volunt M. & C. Non veritas elucet ex B. Gregorij Hom. 32. in Euang.*

Hîc vre, hîc seca] *Verba B. Aug. in Confeßionibus.*

Aceruus testimonij] *Allusio ad illa verba Gen. 31. de Iacob:* Aceruus testimonij, *in quæ videto B. Hier. to. 4. in c. 22. Ieremiæ.*

In testimonium patientiæ] *V. & C.* In patientiam, *tantùm.*

Pro verecundiâ] *C. ex Amos 2. in margine hæc notat:* Rota plaustri semper vertitur (*meliùs M.* semper murmurat, *quia affinius est verbo* stridet, *vt in Amos ibidem legitur*) & fœnum portat. *Hic locus Prophetæ exponitur à B. Gregorio Moral. 32. ca. 6.*

Triplicem persecutionem] *V.* Triplicem iniuriam.

Verba conuitij] *V.* Verba contumeliæ. *Contumeliam ab iniuriâ sic distinguit Seneca lib. de Constantiâ Sapientis c.4.* Diuidamus, si tibi videtur, Serene, iniuriam à contumelia: prior illa, naturâ grauior est: Hæc leuior & tantùm delicatis grauis, quâ non læduntur, sed offenduntur. *Cætera breuitatis causâ omitto. C. ad latus ait pro* contumeliæ. Lege coniugis, *fortè vt M.* conuicij.

Vbi contemptus iuuat] *Hemistichium Claudiani in Eutropium l.1.*

An garciones isti] *Hoc nomen pro adolescente, quandoque etiam pro nebulone vsurpatur. Gallis notum est. Hoc vtitur verbo B.Bernardus in Apologiâ ad Guillelmũ. Sed dicam legendum in textu* gnatones *potiùs quàm* garciones. *Videntur enim hîc esse verba Senecæ, qui vocabulo* garciones *nunquam vsus est. Id innuit M quia legit in textu* natones, *quod vult esse* gnatones, *id est, parasiti.*

Contemnenda per patientiam] *Pueros & adolescentes excusat Seneca à contumelia & iniuria, ideoque eorum obiecta & probra patienter esse sustinenda. Ait enim. lib.2. de Tranquillitate vitæ siue Libro de Constantiâ cap.* 11. Pueros quidem in hoc mercantur procaces, & eorum impudentiam acuunt, & sub Magistro habent, qui probra meditatè effundant: nec has contumelias vocamus, sed argutias. Quanta autem dementia est, iisdem modò delectari, modò offendi: & rem ab amico dictam, maledictum vocare; à seruulo, ioculare conuicium? Quem animum nos aduersus pueros habemus, hunc sapiens aduersus omnes, quibus etiam post iuuentam canosque puerilitas est. *Et infrà:* Non immeritò itaque horum (*puerorum*) contumelias, sapiens, & iocos accipit: & aliquando illos, tanquam pueros, malos pœnâque admonet & afficit: non quia accepit iniuriam, sed quia fecerunt & vt desinant facere. *Idem 3. de irâ cap.24.* Quis sum cuius aures lædi nefas sit? Ignouerũt multi hostibus, ego non ignoscam pigris, negligentibus, garrulis? Puerum ætas excuset, fœminam sexus, extraneum libertas, domesticum familiaritas.

Consuetudo etiam maximè] Ex hoc puta genere sapientem eorum, *inquit Seneca de Constantiâ cap.* 9. qui exercitatione longâ ac fideli, robur perpetiendi lassandique omnem inimicam vim consecuti sunt. *Multi sunt mites & valde mites, sed cùm omnia ex animi sententiâ succedunt. Si nimium non dico conuicij aut contumeliæ, sed contradictionis verbulum in se profusum audiunt, continuò indignabundi insultant, & largiter decem verba pro vno rependunt. Cur ita? dicam. Tales foti sub alis matrum, lacte tantùm & melle enutriti, nunquam felle potati, nec iniurijs lacessiti neque flagris, imò nec verbis, offensi sunt. Repetam quod dudum in scholis exaudiui.*

Fœlix esse nequis fel nihil prębiberis.

Vnde quod malè fers] *Ex Senecâ de Constantiâ.*

Tullius in Officijs] *Nonne 4. Rhetor. nouorum, aut 2.q. Tuscul.?*

Consuetudo faciet dulciorem] *Ab assuetis non fit passio.*

Sullę negauit] *Tria Sillę. Malè, vt ex Senecâ liquet de Prouidentia cap.3. At editio per Erasmum facta habet* Syllæ.

Mortis & carceris C. *in margine:* Vt Socratem & ideo patientem.

Quod non occiderit] *Addit V. post hæc verba:* Ipsum Porsenam dicens: Ardeat manus quę errauit: *sed cùm hæc absint à textu Senecæ, & duo ex nostris nō habeant, duxi conuenientiùs ea ad notas reuocare.*

In Legenda B. Vincentij] *Videto Sermonem B. Augustini de eodem.*

Ait cap. 20] *V. & M.c.75. C.85.*

In corde meo] *Restitui, alioquin tria:* In ore meo.

Parati reuincere] *Hoc est* vlcisci, *vt colligitur ex 2. Cor.c.10.vers.6. C.* Reijcere.

Et in Ecclesiastico c.2.] *Hæc, vsque ad finem capitis desumpsi ex V. M. verò loca scripturæ notat, sed verba non habet.*

Capvt CXV.

AVgust. ad Macedonium] *To.2.ep.52.in medio. Prætereà fusè de 4. Virtutibus Cardinalibus edisserit to.1.l.1.de Libero Arbitrio c.13.Item to.4.l.83. Quæstionum c.31.*

Quod eligendum est] *Solùm M. hæc addit. Nam duo alia:* Id autem eligere prudentia est, *quomodò habet Augustinus.*

His paucis ostensa est] *Margo C. vult* offensa est, *pro* ostensa est. *Sed cur hoc?*

Beatus quidem currus] Spiritualis scilicet currus, *ait Margo C.* quem ille figurabat. *Sed dicam. Nonne etiam figuralis erat harum 4. virtutum, currus quatuor animalium Ezechiëlis? Primam rotam hominis effigiem referentem Prudentiæ tribuam. Ea enim à ratione pendet: atqui homo rationalis est. Dabo secundam rotam, vitulinam nempe, ipsi temperantiæ. Mactatur in sacrificio vitulus: An non quoque inordinati sensualitatis appetitus temperantiâ mactantur, dum compescuntur? Fortitudo à natura ipsa Leoni concessa est. Poctremò, Iustitiam aquilâ figurabo. Hæc enim irreuerberatis oculis in solem tendit: Iustitia non frangitur donis, non inflectitur muneribus, quibus à iure vnicuique tribuendo recedat: Continuò ius æquum & stabile sibi proponit, à quo nequaquam declinat. Vnde de B. Euangelistâ Ioanne ait B. Gregorius in Ezechiëlem Hom.4.* Dum in ipsam diuinitatis substantiam intendit, quasi, more aquilę, oculos in solem iustitiæ fixit.

De quo Trithem. de Script. Eccles.

De hac Ezechiëlis quadrigâ, Euangelistas figurante, vidi in bibliothecâ nostrâ ms. S. versus elegantes Petri de Rigâ Clerici Rhemensis. Huius opera in Sacram Scripturam sub allegorico sensu versificata, nondum visa sunt, sed Deo propitio breui videnda. & publicanda. Ex versibus subscriptis, auctoris præstantiam doctrinamúe, tanquam ex vngue leonem conijce:

Ex Prologo in Euangelia.

Sors diuisa rotas trahit: it rota prima, secunda
Festinat, currit tertia, quarta volat.
Matthæum signat vir, bos Lucam, leo Marcum,
Ales discipulum, qui sine labe fuit.

Et infrà:

Pagina Matthæi lac, Lucę littera sanguis,
Marci scripta merum, mella Ioannis opus.
Consule scripturas: hic ferreus, æreus ille,
Hic argenteus est, aureus ille stilus.

Figuralem] *Solum M. addit hoc verbum. C. sic legit hic* : Ignem quoque illum nisi priùs *&c.*

Nisi priùs hunc] Hunc *nempe* currum *quatuor virtutum Cardinalium.*

Hunc adscenderet] C. Hunc accenderet.

CAPVT CXVI.

ET pes] M. Et species.

Inter septem dona] C. *&* M. Vnde septem donorum. *Nullus sensus. Accuratè autem omnium horum discrimen docet S. Thomas in* 1.2. *&* 2.2. *suæ summæ Theologicæ.*

Leuit. c. 2.] *Tria* c. 1.

Petrus 1. epist. c. 4] *Tria* c. 10.

In concilio etiam Sanctorum Pallidorum] *De quibus in libro Vitas-Patrum. Pallidi dicti à mortificatione corporis in facie pallorem præ se ferentis. De hoc concilio, seu collatione, vide Caßianum in Collationibus Patrum, Collat.* 2. *c.* 2.

CAPVT CXVII.

PEr prudentiam eligendum] *Siue, vt clarius sit, per prudentiam elegerant eligendum. M. pro* eligendum *habet* eligendos.

Aduersitatum defecisse] *V.* aduersitatem. *Ad hæc magnus & prolixus est margo in V. qui non parùm hoc* de Fortitudine *caput illustrat. Illum autem infrà, post notas in hoc caput, describemus.*

Plerosque Claustrales] *Ly* Claustrales *omittit V. Malè, vt ex sequentibus patebit.*

Quanta pro relictis] M. Quę pro relictis.

In carceribus] M. In contradictionibus.

Quem genuit de Bethsabee] *Rectè hæc addunt M. & C. Nam infantulus, quem ex Bethsabee genuerat Dauid, primogenitus erat, & ille quoque mortuus est, vt liquet*

liquet ex 2. Reg. cap. 11. in fine, & cap. 12.

1. Petri c. 5] *V. & M. c. 12. C. non notat caput.*

Parab. c. 10.] *V. c. 25. C. & M. 37. Malè.*

Et c. 12.] *C. & M. c. 28. Error est, vt ex præcedenti notâ colligitur.*

Et c. 10.] *Tria c. 25. aduerte M. & C. malè computasse in superiori notâ 37. quia hîc caput idem est scilicet 10. conueniuntq; tria simul, ibi verò dissentiunt.*

Ecclesiastici c. 30.] *M. & C. 80. V. 81. Marginem C. talem vidi:* De his plenius Seneca de 4. Virtutibus Cardinal. & Cicero in officijs. *Hæc recitat margo V. de quo suprà dixi. Sic autem incipit:* Tullius in libro de Officijs: Prudentia est rerum bonarum & malarum cognitio, & vtrarumque discretio. Hęc namque virtus discernit bona à malis, & bona ab inuicem, & mala ab inuicem. Huius officia sunt, ex præsentibus futura perpendere, aduersus venientem calamitatem consilio præmunire. Illud quidem ingenij est, antè considerare quid accidere possit in vtramque partem: & quid agendum sit, cùm quid euenerit: nec committere aliquid, vt aliquando dicendum sit: Non putaram. Prudentię partes sunt: Prouidentia est circumspectio, cautio, docilitas. Prouidentia est præsens notio, futurorum pertractans euentum. Circumspectio est contrariorum vitiorum cautela: id est: sic fugare vnum vitium, vt non incurras contrarium. Cautio est discernere à virtutibus vitia, virtutum speciem præferentia. Docilitas est scientia erudiendi imperitos. Ad prudentiam pertinet quidquid B. Bernardus ad considerationem pertinere dicit. Seneca de quatuor Virtutibus in capitulo de Prudentiâ, istas sẽtẽtias perutiliter ponit: Dignitatem rebus non ex opinione multorum, sed ex naturâ earum * constituas. Item: Non magnum æstimes quod caducum est. Vbique idem eris: & prout rerum varietas exigit, ita te accommodes tempori, nec te in aliquibus mutes, sed potiùs aptes, sicut manus quæ eadem est, & cùm in palmam (al. palmum) extenditur, & cùm in pugnum * constringitur. Item: Scito te in quibusdam debere perseuerare, quia cœpisti: quædam verò nec incipe in quibus perseuerare sit noxium. Item: Cogitationes vagas, & velut somnio similes, non recipias. Item: Sermo tuus non sit inanis, sed aut suadeat, aut moueat, aut consoletur, aut præcipiat. Lauda parcè, vitupera parciùs. Laudatio enim nimia reprehensibilis est, vt immoderata vituperatio. Illa siquidem adulatione, ista malignitate suspecta est, *&c.*

Fortitudo est virtus retundens impetum aduersitatis. Huius hę sunt partes: Magnanimitas, fiducia, securitas, magnificentia, constanria, patientia.

Magnanimitas est difficilium spontanea & rationalis aggressio. Hæc enim virtus, vt ait Tullius, cùm in adeunda aspera pronum faciat, potiùs communem vtilitatem, quàm sua commoda attendit. Sicut enim scientia remota à iustitiâ calliditas potiùs quàm sapientia appellanda est: sic animus ad periculum paratus, si suâ cupiditate non * communi vtilitate impellitur,

teme-

*l. 4. de Quiet. Cic. 1. de Offi. Boët. l. 4. Prosâ 6. Sen. de 4. Virt. & ep. 5 B. Augusto. 3. l. de Spi. & Animâ. Cic. 4. in Acad. Idẽ 4. Tusc. B. August. 5. de Ciui. l. 14. c. 8. B. Ber. in l. de Cõsid. ad Eugeniũ Papã. * al. Cõstitutos. Sen. * adstringitur. Al. moueat. Senecæ textus longè melius habet. Cic. 1. Offic. Post Plat. Cic. 1. Offic. * al. omni.*

* temeritatis potius nomen habet quàm fortitudinis. Magnanimi ſunt habendi, non qui faciunt, ſed qui propulſant iniuriam. Ptima igitur ſit in hac virtute cautela auaritiæ. Non eſt enim rationi conſentaneum, qui metu non frangitur, eum frangi cupiditate: nec qui ſe inuictum à labore pręſtiterit, eum vinci voluptate. 2. cautela Ambitionis. Per difficultates enim quæritur claritudo. Quod enim difficilius eſt, præclarius eſſe putatur. Tertia eſt cautela temeritatis, Temerè namque in acie verſarij, & manu cum hoſte confligere, immane quiddam eſt & belluarum ſimile. Si tamen neceſſitas poſtulat decertandum eſt, & mors turpitudini anteponenda: pręcipuè autem fugiendum eſt, ne offeramus nos periculis ſine causâ. In quibus adeundis imitari debemus Medicorum conſuetudinem, qui leuiter ægrotantes, leuiter curant: grauioribus autem morbis ancipites curationes, adhibere coguntur. Subuenire autem tempeſtati quâuis ratione, ſapientis eſt: eaque magis adipiſcitur re explicata boni, quàm formidata (*Cicero*, addubitata) mali. Fiducia eſt certa ſpes animi perducendi ad finem rem inchoatam. Securitas eſt incommoditates imminentes & rei inchoatæ affines non formidare.

* *Cicero* Audaciæ, habet. *Cic* 1. *Offic.*

1. *Offic.*

Magnificentia eſt difficilium & præclarorum conſummatio. Huius officia ſunt, partim pacata, partim bellica. In pacatis duo præcepta Prælationis tenenda ſunt Prælatis. Vnum, vt vtilitatem ciuium ſic tueantur, vt quæcumque agunt, ad eam referant, obliti commodorum ſuorum. Alterum, vt totum corpus ciuitatis curent; ne dum partes aliquas tuentur, reliquas deſerant.

Cic. 1. *Offic.*

In bellicis officijs illud primum eſt, ea ſcilicet intentione bella ſuſcipere, vt in pace ſine iniuriâ viuatur. Secundum, priuſquam aggrediare, adhibere diligentem pręparationem. Apparatus autem belli in quatuor conſiſtit: In clientelis, municipijs, ſumptu, & armis.

Tertium officium eſt, ne, aut temerè deſperes propter ignauiam, aut nimis confidas propter cupiditatem.

Quartum eſt, plus turpitudinem quàm mortem horrere, plus ad honeſtatem quàm ad ſalutem, vel alia commoda ſpectare; non tamen rumores ſaluti præponere.

Quintum eſt, copias ſuas crebris laboribus exercere.

Sextum eſt, poſtquam ad bellũ ventũ eſt, hortando bonam indolẽ erigere: modò laudibus animos attollere, modò admonitionibus deſidiam diſcutere.

Septimum eſt, in congreſſu ad primos impetus occurrere.

Octauum eſt, inclinatis opem ferre, labantes fulſire.

Nonum eſt partâ victoriâ conſeruare eos, qui non crudeles, non immanes fuerunt.

Decimum eſt, fœdera & promiſſa hoſtibus, ſeruare. Cùm autem plerique arbitrentur res bellicas maiores eſſe quàm vrbanas, minuenda eſt hæc opinio. Multi enim bella quæſierunt propter gloriæ, aut

Cic. 1. *Offic.*

pecuniæ cupiditatem. Vnde si rectè volumus iudicare, parua sunt arma foris, si non est consilium domi. Rectiùs autem videtur ingenij, quàm virium, opibus gloriam quærere. Omne enim illud honestum, quod excelso animo quærimus, animi efficitur non corporis viribus. Exercendum tamen est corpus, vt obedire consilio & rationi possit.

1. *Offic.* Constantia est stabilitas animi firma & in proposito perseuerans. Hæc in malis dicitur pertinacia, hæc obstinatio. Huic contraria est inconstantia, quæ est motus animi circa varias occupationes. Constantię officium est, vt ait Tullius, in vtrâque fortunâ grauitatem tenere. Sunt enim, vt idem ait, qui in rebus contrarijs parum sibi constent voluptatem seuerissimè contemnant, in dolore sint molliores, gratiam negligant, frangantur infamiâ. Patientia est virtus contumeliarum, & omnis aduersitatis impetus æquanimiter & portans. * Seneca in libro de Officijs (*Si Seneca fortè libro de Moribus, qui incipit:* Omne peccatum actio est) quatuor virtutibus, in capitulo de Magnanimitate, quo nomine appellat fortitudinem. Si magnanimus, inquit, fueris, nunquam tibi iudicabis contumeliam fieri. Item: Scito honestum, & maius genus vindictę esse, ignoscere.

** fortè Tullius.*

Sen. de 4. Virt. de Magnani. Item: Non geres conflictum nisi indixeris. Item: Pericula nec appetas, vt temerarius; nec formides, vt timidus. Item: Timidum non facit animum, nisi reprehensibilis vitæ conscientia. Item: Mensura magnanimitatis est, nec timidum esse, nec audacem.

De Temperantia.

CAPVT CXVIII.

VIrtutem seruatura] *M.* Virtute seruitura.

Illecebris aduersatur] *C. & V.* Illecebras aduersatur.

In prȩfato curru] *De quo c.* 115.

Dum tibi apud alios] *C.* Dum apud alios sibi, vel ab alijs apud te.

Vulnerat animorum] *C.* animarum. *M. Ly* animorum, *reuocat ad sequentem periodum, sic:* Integritatem, vulnerat. Animorum vsus ęgrè *&c.*

Reuelli] *M.* Reuerti. *Ad hæc dicam cum B. Hieronymo*: Difficulter eraditur, quod rudes animi perbiberunt.

Frequentatas à cunis] *M.* Frequentatas acriùs delicias.

Cùm incipit homo] *M.* Concipit homo.

Quam superbiam] *M. & C.* quam refrænat. *Deest* superbiam.

A quodam sapiente modus] *A Salomone Prou.* 23. Prudentiæ tuę pone modum. *Preterea Cicero.* 1. *Offic.* His enim rebus quæ tractantur in vitâ, modum quendam adhibentes & ordinem, honestatem & decus conseruabimus. *Horatius.*

Est modus in rebus, sunt cęrti denique fines.

A Philoſopho] *Sic enim Senecæ adſcriptus libellus de 4. Virtutibus, titulo de Magnanimitate.* Magnanimitas verò, quæ & fortitudo dicitur. *V. in hoc caput de Temperantiâ talem legit marginem*: Tullius in libro de Officijs: Temperantia eſt dominium rationis in libidinem & alios motus importunos. Hæc quidem virtus totius vitæ ornatus eſt, omniumque perturbationum ſedatio. Huius virtutis partes ſunt quæcumque inſidis motibus dominantur. Hæc ſunt octo: Modeſtia, verecundia, abſtinentia, honeſtas, moderantia, parcitas, ſobrietas, pudicitia.

Modeſtia eſt, cultum noſtrum, & motum, & omnem noſtram occupationem vltra defectum, & citra exceſſum ſiſtere. In cultu obſeruandum eſt: vt à viro remoueatur omnis viro non dignus ornatus. Adhibenda eſt, vt ait Tullius, munditia non odioſa, neque exquiſita nimis, tantumque fugiat agreſtem & inurbanam negligentiam. Idem: Motus, alius corporis, alius animi. In corporeo cauendum eſt, ne in tardationibus adeo molli greſſu vtamur, vt pomparum ferculis ſimiles eſſe videamur, aut ne in feſtinationibus ſuſcipiamus nimias celeritates. Quæ cùm fiunt anhelitus mouentur, vultus mutantur, ora torquentur, ex quibus magna ſignificatio fit non adeſſe conſtantiam.

Motus autem animorum duplices ſunt: Cogitatio rationis, & appetitus voluntatis. Cogitatio in exquirendo vero exercetur, appetitus impellit ad agendum. Curandum eſt igitur vt ratio præſit, appetitus obtemperet. Si enim non pareant appetitus rationi, cui ſubiecti ſunt, leges naturæ, non modo animi perturbantur, ſed etiam corpora: Licet ora ipſa cernere iratorum, vel eorum, qui aut metu commoti ſunt, aut nimiâ geſtiunt voluptate. Quorum omnium, vultus, voces, motus, ſtatus mutantur. Ex quibus intelligitur appetitus omnes contrahendos ac ſedandos. Occupationes autem pro diuerſitate temporum, morum, negotiorumque varię ſunt. Quemadmodum verò in corporibus magnæ ſunt diſſimilitudines, cùm alios videas velocitate ad curſum, alios viribus ad luctandum valere, ſic in animis maiores ſunt varietates. Quibuſdam enim ineſt lepos ſadi, id eſt vrbanitas, his hilaritas illis ſeueritas. Alios vides callidos ad celandum diſſimulandumque. Sunt alij ſimplices & aperti, qui nihil ex occulto, nihil ex inſidijs agendum putant veritatis cultores, fraudis inimici. Ad quas igitur res erimus apti *, in his occupati ſimus. Si verò neceſſitas nos detruſerit ad ea, quæ noſtri ingenij non erunt; omnis cura adhibenda eſt, vt ea, ſi non decorè, ſaltem parùm indecorè faciamus: nec tam enitendum eſt vt bona, quæ nobis non ſunt data, ſequamur, quàm vt vitia fugiamus.

Videtur deeſſe * ſi.

His ita ſe habentibus adoleſcentis ſit officium maiores natu vereri, atque ex his eligere probatiſſimos, quorum conſilio innitatur. Ineuntis enim ętatis iuſtitia, ſenum regenda eſt prudentiâ. Ineunte enim adoleſcentiâ maxima eſt

 imbe-

imbecillitas consilij, tamen illud sibi quisque genus vitæ degendum constituit, quod maximè adamauit. Itaque, ante implicatur aliquo certo cursu viuendi, quàm potuit, quod optimum est iudicare. Ideo iuuenis sit officium, vt ait Terentius, tanquam in speculo vitas hominum inspicere atque ex alijs exemplum sibi sumere. Maximè autem hęc ætas à libidinibus arcenda est. Sic tamen relaxare animos, & dare voluptati volent, caueant intemperantiam, & meminerint verecundię. Quid enim erit facilius, si ludo suo maiores natu velint inter esse? Ludo enim & ioco vti licet, sed sicut somno & quietudinibus cæteris: tunc scilicet, cùm rebus serijs satisfecerimus. Duplex est enim animo iocandi genus. Vnum illiberale, petulans, flagitiosum, obscœnum: alterum elegans, vrbanum, ingeniosum, facetum. Senibus autem labores corporis minuendi, exercitationes animi augendæ. Danda est etiam opera, vt amicos & iuuentutem consilio iuuemus. Nihil autem magis cauendum est senectuti, quàm ne desidiæ se credat. Luxuria verò, cùm in omni ętate turpis sit, in senectute fœdissima est. Si enim senectuti accessit intemperantia, duplex malum est. Ipsa enim senectus concipit dedecus, & intemperantiam iuuenum reddit impudentiorem.

Negotiorumque quoque diuersa sunt officia. Prælati quidem officium est, æstimare se gerere personam ciuitatis, retinere decus, seruare leges, meminisse eas esse commissas suæ fides. Priuati verò officium est, pari iure viuere cum ciuibus, nec nimis summissum, nec nimis efferentem se velle in Republica tranquilla & honesta. * Peregrini officium est, nihil pręter negotium suum agere, nihil de alio inquirere.

* *Al. peregrinū.*

Sordidum est officium eorum, qui emunt à mercatoribus quod statim vendunt; Nihil enim proficiunt nisi vt admodùm mentiantur. Nec verò quidquam est turpius vanitate. Idcirco res familiaris quæri debet quęstibus, à quibus abest turpitudo, conseruari autem parsimoniâ. Nullus enim tantus quæstus est, quàm quod habeas arcere. Medicina, architectura, honestæ sunt his quorum ordini conueniunt. Mercatura si tenuis est, sordida putanda est: sin magna, copiosa & multa, vndique adportans, multis sine vanitate impertiens, non est admodùm vituperanda. Agriculturâ nil melius, nil vberius, nil homine libero, dignius. Hactenus de Modestiâ, nunc de Verecundiâ dicendum est, quæ nil aliud est, quàm in gestu & verbo honestatem seruare.

1. Offic. Tullius: In compositione namque nostri corporis magnam rationem videtur habuisse natura. Figuram enim nostram, in quâ est honesta species, in aperto posuit: partes autem ad necessitatem naturæ datas ideò abdidit, quia deformem adspectum habituræ erant: Hanc diligentem fabricam naturæ imitata est verecundia. Quod enim natura occultauit, ea remouerit ab oculis omnes sanam habentes mentem: dant etiam operam, vt quàm occultissimè pareant necessitati. In verbis etiam seruanda est verecundia. Quarum enim partium vsus sunt necessarij, neque eas

partes, neque earum vſus ſuis nominibus appellant. Vitioſum eſt etiam in re ſeuera delicatum inferre ſermonem. Cùm collegæ in præturâ Pericles & Sophocles de communi officio tractare conueniſſent: dixit Sophocles de quodam puero tranſeunte: O Pericle, pulchrum puerum.

Reſpondit Pericles: Prætorem decet habere, non ſolùm manus, ſed & oculos continentes. Si Sophocles idem in conuiuio dixiſſet, iuſtâ forſitan caruiſſet reprehenſione. Ad verecundiam quoque pertinet loquacitatem fugere, & arcanum alterius non ſcrutari, & contentionem vitare. Nam contra parem contendere anceps eſt, cum ſuperiore furioſum, cum inferiore ſordidum. Namque abſentem lædit, cum ebrio qui litigat.

Sophocles.

Ad Abſtinentiam pertinet ſtatutum prandendi terminum non præuenire, & hoc ipſum honeſtatis eſt: Moderantiæ verò nimium ciborum appetitum rationis imperio reuocare. Parcitas eſt, menſuram refectionis non excedere. Sobrietas eſt exceſſum impetu cohibere. Huius officium eſt arcere malum ebrietatis. Pudicitia eſt moderamine rationis petulantiam domare. Ideo, vt ait Tullius, ſemper in promptu habeat vir fortis quantum natura hominis beſtijs antecellat. Illę enim nihil ſentiunt niſi voluptatem. Ad eam namque feruntur omni impetu; hominis autem mens, alitur diſcendo, meditando, agendo. Si quis autem eſt ad voluptates paulò propenſior, modo non ſit in pecudum genere: ex hoc quidem intelligitur voluptatem non eſſe dignam hominis pręſtantiâ, quia lâtebras quærit. Si quis enim paullò erectiùs quauis voluptate capiatur, occultat appetitum voluptatis propter verecundiam. Fugiamus ergo blandiſſimum voluptatum dominium. Nam voluptates blandiſſimæ, Dominæ, maximas partes à virtute detorquent. Nunquam amore aliarum virtutum contra temperantiam agendũ eſt. Sunt ènim quædam adeò fœda, vt nec cauſâ conſeruandæ patriæ facturus ſit ea ſapiẽs quæ etiã dictu obſcœna videtur.

Seneca de quatuor virtutibus temperantiam appellat continentiam, de quâ inter cętera dicit. Continentiam ſi diligis, circumcide ſuperflua. Item: Si continens fueris, eouſque peruenies, vt teipſo contentus ſis. Item: Omnia quę ſunt blandimento, reijce. Item: Nec præſentibus inhærebis delicijs, nec deſiderabis abſentes. Palatum tuum fames excitet, non ſapores. Deſideria tua paruo redime: quia hoc tantùm curare debes, vt deſinant. Item: A corpore ad ſpiritum, quantũ potes * abducere. Item: Nec paupertas tibi immunda ſit, nec parſimonia ſordida, nec ſimplicitas neglecta, nec leuitas ludenda. Item: Nec tua defleas, nec alięna mireris. Item: Turpia fugito antequam accidant. Non quemquam vereberis pluſquam te. Omnia tolerabilia præter turpitudinem crede. A verbis quoque turpibus abſtineto. Nam licentia eorum impudentiam nutrit. Sermones vtiles magis quàm facetos & amabiles, ama, rectos potiùs quàm obſecundantes. Miſcebis interdum ſerijs iocos, ſed tẽperatos, & ſine detrimento dignitatis & verecundię. Nam reprehenſibilis riſus eſt, ſi pue-

** cem. Teſeſtina reducere.*

si pueriliter effusus, si muliebriter fractus. Odibilem quoque facit hominem risus, aut superbus & clarus, aut malignus & furtiuus, aut alienis malis euocatus. Item: Non erit tibi scurrilis, sed grata vrbanitas.

Sales tui sine dente sint: ioci sine vilitate: risus sine cachinno: Vox sine clamore: incessus sine tumultu: quies sine desidiâ. Sit tibi tam triste laudari à turpibus, quàm ob turpia, si lauderis. Item non eris audax, nec arrogans: submittes te, non proijcies grauitate seruatâ. Admoneberis libenter, reprehendêris patienter. Si meritò obiurgauit aliquis, scito quia profuit: si immeritò, scito quia prodesse voluit. Item: Nec extollas quemquam, nec deijcias. Esto vitiorum fugax ipse, aliorum verò non curiosus scrutator, nec acerbus reprehensor; sed sine exprobratione corrector, ita vt admonitionem hilaritatte præuenias, & errori facilè veniam dato. Requirenti facilè responde: contendenti facilè cede. Mobilis esto, non leuis: constans, non pertinax. Cunctis esto benignus, nemini blandus, paucis familiaris, omnibus æquus: famæ bonæ, neque tuæ, seminator, nec alienę inuidus, rumoribus, criminibus, suspicionibus minimè credulus. In aduersis firmus, in prosperis cautus & humilis: occultator virtutum, sicut alij vitiorum, vanæ gloriæ contemptor. Alicuius te rei scientiam habere, nec ignotum sit, nec molestum. Nullius imprudentiam despicias: rari sermonis ipse, sed loquacium patiens. seuerus, * non sæuus sed hilares non adspernans. Sapientiæ cupidus & docilis: quæ nosti, sine arrogantiâ postulanti imperties. Quæ nescis, sine occultatione ignorantiæ tibi postula impartiri. Omnes tibi pares facies, si inferiores superbiendo non contemnas, superiores rectè viuendo non metuas. *Hæc margo V. in hoc caput* 118.

Sen. de 4. Virt. de Cõtinentia.

* *al. ac seriùs.*

CAPVT CXIX.

IActas victoriam] *M.* Credis victoriam.

Somnias valetudinem] *Absit*, Seminas valet, *vt habet M.*

Superbiæ tumores] *Non* timores, *vt C.*

Homines infecit] C. interfecit.

Prima hęc & vltima] M. Primalis & vltima.

Vitia superauit] *Ait C. ad latus:*

> Cùm bene pugnaris, cùm cuncta peracta putaris,
> Quæ plus infestat, vincenda superbia restat.

In confusionem] *V.* In confusione.

Iactans victoria] C. Iactans vel iacens victoria.

Bonæ voluntatis, fulta] C. Bonæ voluntatis, vel ædificium cuiusque. fulta *&c.*

Flagellum memineris] C. Flagellum, vel flabellum memineris *&c.*

Hîc subscribam ea quæ in margine V. deprehendi tanquam notas in cap. 119 De Iustitiâ.

Tullius in Libro de Officijs, hæc de iustitia diuisim ponit, quę nos inde collecta coniunctim ponimus. Fundamentum, inquit, iustitiæ est Fides, id est dictorum, conuentorumque constantia & veritas. Item: Iustitiæ partes sunt, non violare homines; verecundiæ, non offendere. Item: Omnis actio vacare debet temeritate, & negligentiâ. In omni actione suscipiendâ, tria sunt tenenda. Primum, vt appetitus pareat rationi, deinde vt animaduertatur quanta res illa sit, quam efficere volumus, vt neue maior, neue minor cura suscipiatur quàm causa postulat. Tertium, vt caueamus, vt ea quę pertinent ad liberalem speciem moderanda sint. Horum trium præstantissimum est appetitum obtemperare rationi. Item: Quę parua videntur esse delicta, nec à multis intelligi possunt, ab his est diligentiùs declinandum. Vt in fidibus aut in tibijs quamuis parùm discrepent, tamen idem à sciente animaduerti solet: sic videndum est in vitâ ne fortè quid discrepet, vel multò etiam magis, quo maior & melior actionum, quàm sonorum concentus est. Itaque, vt in fidibus Musicorum aures, vel minima sentiunt: sic nos, si acres & diligentes esse volumus animaduersores vitiorum, sæpè magna ex paruis intelligimus, ex oculorum obtutu, ex superciliorum, aut remissione, aut contractione: ex mœstitia, ex hilaritate, ex risu, ex locutione, ex reticentiâ, ex contentione vocis, ex summissione, & cæteris similibus.

1. Offic.

Cic. 1. Offic.

Item: Prima officia debentur Deo, secunda patriæ, tertia parentibus, deinde gradatim reliqua reliquis. Item: Tanta est vis iustitię, vt ne illi quidem, qui malefico, sceleréque pascuntur, possint sine vllâ iustitiæ particulâ viuere. Archipirata, nisi æqualiter prædam dispertiat, aut interficietur à socijs, aut relinquetur: leges etiam dicuntur latronum, quibus pareant, & quas obseruent. Itaque propter æquabilem prædæ partitionem, & Bargulus Illyricus latro, de quo est apud Theopompum, magnas opes habuit, & multò maiores Variathus Lusitanus. Etiam solitario homini, atque in agro vitam degenti opinio iustitiæ necessaria est, eoque etiam magis, quòd eam, si non habebunt, iniusti habebuntur, nullisque præsidijs septi multis afficientur iniurijs. Item: * Seruandæ iustitiæ causâ videntur olim bene morati Reges constituti: eademque constituendarum legum fuit causa, quæ Regum. Ius enim semper est quæsitum

Cic. 2. Offic. Horũ explicationẽ vide in Comm. Petri Marsi in 2. Offic.

Cic. * *al seruẽdæ.*

ſitum æquabile; id ſi ab vno viro iuſto & bono conſequebantur, erant eo contenti. Cùm minùs contingeret, leges ſunt inuentæ, quæ omnibus ſemper vnâ atque eâdem voce loquerentur.

Igitur iuſtitia eſt virtus conſeruatrix humanæ ſocietatis, & vitæ communitatis. Hæc virtus omnia aſpera tranſcendit. Nemo enim iuſtus eſſe poteſt, qui mortem, qui exſilium, qui dolorem, qui egeſtatem timet, aut qui ea, quæ his contraria ſunt æquitati anteponit. Diuiditur autem iuſtitia, in ſeueritatem, & liberalitatem. Seueritas eſt virtus debito ſupplicio coërcens iniuriam. Huius primùm officium eſt, ne quis, cui noceat niſi laceſſitus iniuriâ. Secundùm, vt communibus vtatur pro communibus, priuatis pro priuatis. Priuata ſunt, quæ habentur nullâ naturâ, ſed aut vetere occupatione (vt qui quondam in vacua venerunt) aut victoriâ aut quì bello potiti ſunt, aut lege: vt qui teſtamento patrum hæredes facti ſunt. Et quia ea quæ naturâ erant communia proprium ei eiuſque fit id quiſque teneat. Qui autem plus appetet, violabit ius humanæ ſocietatis.

Tertium eſt, exterminare ex hominum communitate peſtiferum genus hominum. Vt enim quædam membra amputantur, ſi ſanguine & ſpiritu carere cœperint, & nocere cæteris; ſic iſta in figurâ hominis feritas & immanitas belluæ à communi vitâ ſegreganda eſt Nam quid intereſt, an ex homine ſe conuertat quis in belluam, an ſub hominis figurâ immanitatem belluæ gerat?

Liberalitas eſt virtus beneficiorum erogatrix: quam pro affectu benignitatem vel beneuolentiam, pro effectu beneficentiam dicimus. Hæc in tribuendo, &retribuendo conſiſtit. Cùm igitur homines, hominibus plurimùm, & obſint, & proſint, proprium hoc eſſe virtutis ſtatuo, conciliare animos hominum ſtatuo & ad ſuos vſus adiungere. Meliùs eſt Principem diligi quàm timeri, beneuolentię vis magna eſt, metûs imbecilla. Nulla vis imperij tanta eſt, quæ premente mente metu poſſit eſſe diuturna. Circa liberalitatem ſeptem cauenda ſunt. Primò, ne ſis durus: ſecundò, ne dilator: tertiò, ne raptor: quartò, ne prodigus: quintò, ne exprobrator: ſextò, ne maleficio ſè neges: ſeptimo, ne querelam facias deingrato; &, * quia, vt ait Ennius, beneficia malè locata, malefacta arbitror. In dando beneficio habendus eſt delectus dignitatis, in quo ſpectandi ſunt mores eius cui datur, & animus erga nos & cohabitatio, & vitæ ſocietas, & ad noſtras vtilitates. Beneficia antè collata, etiamſi non viuitur cum perfectis, ſed ſimulachra virtutis habentibus, Neminem puto negligendum, in quo aliqua ſignificatio virtutis appareat. Colendus eſt quiſque maximè, in quantum lenioribus virtutibus, modeſtiâ ſcilicet & temperantiâ,

* al. quem.

stantiâ, ornatior erit. Plurimum est illud in officio, à quò plurimùm diligimur, ei plurimùm tribuamus. Alia autem causa est eius, qui calamitate premitur, alia eius qui res meliores quærit, nullis rebus suis aduersis. Propensior enim benignitas debetur in calamitosos, nisi fortè digni fuerint calamitate: Meliùs apud bonos, quàm apud diuites puto collocari beneficium. Nam qui locupletes sunt, cùm acceperint beneficium, se dedisse arbitrantur, aut aliquid à se exspectari suspicantur: Item: Si malo opulento benefacias, in illo vno, aut fortè in eius familiâ manet gratia. Si autem inopi & bono benefacias, omnes inopes & boni præsidium sibi paratum vident. *Senec.*

Item: Beneficentia, alia opis, alia pecuniæ. Facilior est ea quæ pecuniæ, præsertim locupleti. Prima splendidior & viro bono dignior. Ea enim quæ est pecuniæ materiam suam exhaurit. Itaque benignitate tollitur benignitas. Hâc, quò in plures vsus sis, eò minùs in plures vti possis: alterâ verò consuetudine benefaciendi paratiores & exercitatiores facit. Non tamen illud genus benignitatis omnino refutandum est. Nam sæpè idoneis hominibus indigentibus de re familiari impartiendum est, sed diligenter, & moderatè. Multi enim patrimonia effuderunt inconsultè largiendo: Nihil autem stultius, quàm curare, vt diutiùs facere non possis, quod libenter facias.

Item: Duo sunt genera largorum: alteri dissipatores, alteri liberales dicuntur. Dissipatores sunt, qui epulis & muneribus histrionum & lenonum pecunias profundunt. Isti memoriam, aut breuem, aut nullam omnino sunt relicturi. Liberales sunt, qui suis facultatibus, aut captos à prædonibus redimunt, aut amicos filiorum collatione iuuant, vel in aliâ re necessariâ quærendâ vel augendâ. Beneficentia opere exercetur iuuando consilio, defendendo in causis eloquio. Nam cum ex accusatione & defensione constet causa, laudabilior est defensio. Est tamen accusatio persæpè probata, quam tamen semel, non sæpe, suscipere debemus. Duri enim hominis, vel potiùs vix hominis videtur esse periculum capitis inferre multis. Sordidum est etiam ad famam committere, vt accusator nomineris: diligenter quoque tenendum ne innocentem iudicio capitis accersias, quod absque scelere nequit fieri. Nam quid tam inhumanum, quàm eloquentiam ad salutem hominum datam, ad bonorum perniciem conuertere? Initium iustitiæ est à naturâ profectum. Deinde quædam in consuetudinem vtilitatis ratione venerunt, postea mores à natura profectos, & consuetudine iam probatos legum metus, & religio sanxit.

Naturę ius est, quod non opinio genuit, sed quædam vis innata in-

 seruit

ſeruit religionem, pietatem, gratiam, vindicationem, obſeruantiam, veritatem. Item: Iuſtitię partes ſunt, quęcumque virtutes boni debitum reddant. Reddit autem Deo ius ſuum religio, pietas parentibus, innocentia minoribus, amicitia æqualibus, concordia ciuibus, miſericordia egenis.

Cic.l.2 de Inuent. Religio eſt virtus diuinitatis curam cæremoniamque adferens; cuius officium triplex: Perpetrati ſceleris pœnitere, temporalium mutabilitatem paruipendere, vitam ſuam, ex toto, Deo committere. Quartum quoque eius officium eſt veritatem ſeruare.

Pietas eſt per quam ſanguine iunctis, & patriæ beneuolis officium & diligens attribuitur cultus. Nam, vt ait Tullius; *Cic 3. Tuſcu.* Omnium eſt communis inimicus, qui hoſtis eſt ſuorum. Innocentia eſt puritas animi omnem iniuriæ illationem abhorrens. Vt enim ait Seneca: Multis minatur, qui vni facit iniuriam. Amicitia eſt, vt ait Tullius, voluntas bona erga aliquem causâ illius qui diligitur. Hæc eſt autem, inquit, lex in amicitiâ, vt neque rogemus res turpes, nec rogati faciamus.

Reuerentia eſt virtus perſonis grauibus, vel aliquâ prælatione ſublimatis, debitæ honorificationis cultum exhibens. Concordia eſt virtus ciues & compatriotas in eodem iure & cohabitatione ſpontaneè vinciens. Miſericordia eſt virtus per quam animus ſuper afflictorum calamitate mouetur. Hęc virtus, vt ait Terentius, nihil humanum à ſe alienum putat.

Duobus præfatis iuſtitię generibus opponuntur duo iniuſtitiæ genera, truculentia & negligentia. Truculentia eſt pronitas ad iniuriam inferendam. Huius tres ſunt cauſæ: Metus, auaritia, ambitio. Truculentia autem diuiditur in vim & fraudem. Fraus quaſi vulpeculæ vis leonis videtur. Vtrumque ab homine alieniſſimum, ſed fraus odio digna maiore. Totius enim iuſtitiæ nulla pars capitalior, quàm eorum, qui tum maximè cùm fallunt, id agunt, vt viri boni videantur. Negligentia eſt non propulſare iniuriam cùm poſſis & debeas. Huius hæ ſunt cauſæ: Aut inimicitias, aut laborem, aut ſumptus ſuſcipere volunt, aut ſuis occupationibus detinentur, aut odio ita elongantur, quòd eos, quos tueri debent, deſertos eſſe patiuntur. In omni autem iniuſtitia permultum intereſt, vtrùm perturbatione animi, an conſultò fiat iniuria. Perturbatio enim plerumque breuis eſt, & ad tempus: ideo leuiora ſunt, quæ repentino motu accidunt, quàm ea quæ præmeditata inferuntur. Seneca in libro de quatuor virtutibus: Iuſtitia eſt naturæ tacita conuentio in adiutorio multorum inuenta. Hanc quiſquis ſectari deſideras, time priùs & ama Deum, vt ameris à Deo. Amabis autem Deum, ſi illum imitaberis,

beris, vt velis omnibus prodesse, nulli nocere. Iustus autem vt sis, non solùm non nocebis, sed etiam nocentes prohibebis. Nam nihil nocere non est iustitia, sed abstinentia alieni. Si iustus fueris, nihil intererit si simpliciter affirmes, an iures. *Hucusque margo V. de Iustitiâ.*

CAPVT CXX.

DIximus suprà] *Nempe c.* 91.

Via in exemplo] *Glossa est in hunc locum.*

Auctoris mendacij] Quia à seipso fuit mendax, & ipsemet mendacium genuit. *B. Aug. to. 9. tr. 42. in c. 8. Ioan.*

Hieronymus] *In Ps. 5. v. 7. Ergo malè C. & M.* Ieremias.

Nouam rem audio] *Textus B. Hieronymi pro* audio *habet* video. *Hunc locum pro veritate semper proferendâ, vidisse iuuat.*

Quàm septem circumspect.] *M. & C. hæc omittebant, vsque* In omnibus. *Sunt tamen in textu scripturæ.*

Item Eccli. c. 25.] *M. & C.* 68. *V.* 69.

In eodem c. 41] *V.* c. 112. *C. & M.* 110.

In eodem, c. 13.] *V.* 40. *&* 42. *M.* 40. *&* 52. *Hodie* 15.

Veritas autem angulos] *Memini me quondam hoc legisse apud B. Hieronymum in illâ eleganti & salutari epistolâ ad Rusticum Monachum, de viuendi formâ, quæ incipit:* Nihil Christiano.

Simplicia decent bonit.] *Ita prou.* 28. Simplices possidebunt bona eius: *Blosius vir doctissimus ac pijssimus in epist. dedicat. ad Franciscum Quignonium Cardinalem, ait:* Pietati admodùm amica est simplicitas. *Præterea, vt habet margo M.* Moyses sæpe vicit, & tenuit Deum furentem.

Qualis Rector ciuitatis.] *Tritum est illud:*

Regis ad exemplum totus componitur orbis.

Seu:

Rex velit honesta, nemo non eadem velit.

Talis & minister] *V.* tales & habitatores in eâ. *Quod magis accedit ad verba Sacræ scripturæ, Eccli.* 10. Qualis est Rector ciuitatis, tales & inhabitantes in eâ.

2. Cor. c. 1.] *Tria c.* 4.

Nunquid leuitate] *C. ad latus:* Impetu animi & inconstantiâ.

Signauit nos veritate] *Quia* verax est. *Ait enim Ioannes ca. 3. sui Euangelij.* Signauit, quia Deus verax est.

In Deo verax] *Plura vide Serm.* 67. *qui falsò Augustino adſcribitur, ad Fratres in eremo initio. to.* 10.

Circa rem incomplexam] *M.* complexam. *C.* implexam.

Tranſmutatio] *V. & C.* Commutatio.

Ita quòd non gratiæ] *Sic B. Aug. tr.* 80. *In Ioan. to.* 9.

Sacrilegum ab effectu] *Hoc,* ab effectu, *omittit V. & C.*

Etiam Socratico decreto] *Ex Boëtio hæc deſumpta ſunt. Is enim l.* 1. *de Conſol. Proſâ* 4. Nec mihi Socratico decreto fas eſſe arbitror, vel occuluiſſe veritatem, vel conceſſiſſe mendacium. *M.* Et ſciatis pro certo non minus, *&c.*

Nudam veritatem pronuntiare] *Audiant illi B. Ioannem Chryſoſt. in Matth.* Non ſolùm proditor eſt veritatis, qui mendacium pro veritate loquitur, ſed qui non liberè pronuntiat veritatem, quam pronuntiare oportet: aut non liberè defendit veritatem, quam defendere oportet.

3. Epiſt. Ioannis] *V. & C. addunt capitis numerum. V. cap.* 1. *&* 3. *C.* cap. 1. & 2.

Prima c. 3.] *C. & V.* ca. 7.

Eccleſ. 24.] *Duo eadem* c. 56.

CAPVT CXXI.

LVpus rapax] *Dilucidè Iſidorus id exponit:* Rapax, *inquit,* quia ex multâ fame & auiditate ad verbum Dei cucurrit, & violenter diripuit regnum Dei: *&c. Vide eum in Comment. in Geneſim.*

Diuerſos miniſtros] Alios *nempe* Paſtores & Doctores, *de quibus ad Epheſ.* 4. *Plura inuenies in Commentarÿs B. B. Aug. & Hier. in Pſ.* 67.

Num. c. 23] *Duo* c. 56 *V.* 55.

Macta in mandatis] *V. ſolum,* in mandatis. *C.* Macta immunda.

Mandata traijciendo] *V. & C. ita legunt M.* Mundata traijciendo. *Nicolaus de Lira in hunc locum:* Mandata *legit. Vide præterea Gloſſam Moral. ibid.*

Occide & viuifica] *C.* occidit & viuificat.

Verbera patris] *C. & M.* Verba patris.

Comminationum] *V.* comminutionum. *Quid id eſt?*

Iſaias c. 9.] *V. & C.* c. 28.

Haberet ſubiungi] *V.* Deberet adiungi.

Filia Babylonis] *C. ad latus ſubnotat & moraliter exponit ſic:* Id eſt carnalitas: *ad illud* miſera, *ait:* propter illlecebras carnis. *Caſsiodori expoſitionem redolent.*

Is enim in hunc Pſalmum: Filia Babylonis, *ait,* caro eſt, quæ confuſionem peccatorum ingerit, *&c.*

Viciſſitudinem tuam] C. Viciſſit. ſuam.

Paruulos ſuos prima.] C. *pro* Paruulos ſuos, *habet:* per quatuor ſuos primarios motus. *apparet amanuenſem hoc loco non excepiſſe arrectis auribus dictantis vocem. Tres primarios motus ſcio quidem, eoſq; animales, non verò quatuor. B. Thomam conſule in Opuſc. c. 5.*

Ad petram, Chriſtum] *Gloſſa interl.*

Ne vulpes paruæ] *Hîc V. Nouam inchoat periodum, & à præcedenti diſtinguit hoc modo:* Ne vulpes paruæ demoliantur vineam Dom. Sab. confringas capita *&c.* Et conteras caput *&c. M. puncto præmiſſo, ſic ait:* Et confringens capita, *&c.* Et conteres *&c.*

Quę de Deo mente compre.] *Rectè margo C.* Vt cùm mente excedimus, mittendo fidem ad comprehendendum cæleſtia, quaſi aliatenus (*fortè* aliquatenus) vincimus in luctamine, ſed vtinam non nimis luctemur ſic cum Deo.

Guſtato enim ſpiritu] *M.* Guſtando enim ſpiritum.

Quia parum à terrâ] *V.* Quia partim à terrâ tangitur, partim ſuſpenditur & diutius.

Eſt autem triplex claudicatio] *Ex auctore noſtro Petro Cantore hæc citat Venerab. Religioſus Greg. Tilmannus Chartuſiæ Pariſ. Monachus in lib. Allegor. noui teſtam. in ep ad Heb. c. 10. titulo de Triplici claudicatione.*

Vt Hebionitæ] *De quibus B. Hier. to. 9. in Apologia Pamphili de Origene: to. 2. in Catal. de Ioanne Apoſtolo. B. Auguſtinus to. 6. libro de Hæreſibus, Hæreſi* 10.

A reliquis ſe ſuſpendunt] *V.* A reliquijs ſe ſuſpendunt.

CAPVT CXXII.

HOneſtè, iuſtę] *V.* honeſta, iuſtæ *&c:*

1. ad Cor. c. 15.] *V.* c. 60. C. 65. *M.* 75.

Ad Philip. c. 2.] *Tria* c. 3.

Dici videretur; Id ſentire] *M.* Id ſentire in nobis.

Melior eſt obedientia] *B. Greg. Moral. l. 35. c. 10.* Obedientia victimis iure præponitur, quia per victimas aliena caro, per obedientiam verò propria voluntas mactatur.

Nec affirmo nec nego] *Margo C.* Quia putamus nos ligari.

Cùm obedimus] *C. ibidem:* Ex officio vel causâ honeſtâ.

Hugo Abbas Cluniacenſis] *Rectè ſic V. Non* Clareuallenſis *vt C. M. neutrum exprimit. Exſtat vita eius in Biblioth. Cluniacenſi edita à Martino Marcier & Andrea Quercetano. Vide Surium to. 2. die 29. Aprilis.*

A conſtructione] *V.* à conſtitutione. *M.* ad conſtructionem.

Omnibus præferens] C. Hominibus præferens.

Abbas Clareuallensis] Petrus *est* Monoculus *septimus Abbas Clarauall. de quo scribit egregiè S. Antoninus parte 2. historiæ, tit. 17. 55. 13. C. & M. legunt* Cistertiensis, *sed perperam. Nam de eo agit Claudius Robertus in Gallia Christiana in catalogo Abbatum Clarauallensium, in quo eum* 8. *loco ponit his verbis.* B. Petrus 1181. Ex Abbate Igniaci, qui in Chronico Antissiodorẽsi dicitur obijsse 1186. Hic autem oculorum altero per ingentem morbum amisso gaudere se dixit, quod ex duobus inimicis, vnius molestiâ liberatus esset. *Habet eum Arnoldus Wion in Martyrologio Monastico die* 14. *Martij. Vbi de eo multos citat auctores, sicut & prædictus Claudius.*

In manifestè malis] *M.* In manifestis malis, *addit quoque:* & in his quę vicinãtur, & obuiantibus pręceptis diuinis; vel in his quę vicinãtur peccato, perniciosa cõsistit; vel in his quę nõ sunt mala, ex illis tamẽ de facili sequitur ruina.

Licèt non sint veritas] *C.* licèt non sint vera. *M.* licet non sit veritas.

Paulatim decidet] *M.* Citò decidet.

Non. Nec ipse.] *M. loco* non, *legit* nécne. Potest ipse præcipere alicui *&c. Vitiosè coniunxit Notarius ad modum interrogationis;* nécne.

Domino Papæ pręcipienti] *Huic quæstioni infrà respondet B. Gregorius.*

Quàm nos obedientię Prælat.] *Hinc collige, Lector, auctorem nostrum nondum Monachum Cistertiensem factum, dum hoc opus conscripsit.*

Deut. c. 13.] *Tria* c. 28. in fine.

Item Eccle. c. 4.] *Tria* c. 9.

Super Eccl. c. 9.] *Tria* c. 20. *Eadem dixit S. Bened. c. 5. Regulæ.*

CAPVT CXXIII.

Hieronymus super Ezechiëlem] *Mallem super Osee c.* 12. *aut Naum* 3. *to.* 5.

Magnus est Daniel] *Ita C. & V. quam lectionem præferimus, quia videtur respicere ad locum Danielis* 13. *vbi dicitur:* Daniel factus est magnus in conspectu populi. *M. verò legit:* Magnanimus. *Idem contrà probatur ex eo quod hîc sequitur de Ezechiele.*

Magnus quoque Ezechiël] *M. hæc omittit, vsque:* Hanc etiam grammat.

In Beato Thoma] *Cantuariensi. Similiter in V. absunt hæc vsquè:* Hanc autem virtutem.

Perimunt pusillanimitas] *Consule B. Thomam* 2. 2. *q.* 130. *a.* 2.

Hac Eremita egrediens] *Nonne Paphnutius de quo Ruffinus l.* 10. *c.* 17.?

Athanasium Sanctum] *C. hic ex suprà, pro* Athanasio *legit* Anastasium. *Excusemus amanuensem propter vtriusque nominis affinitatem.*

Hàc Vrbanus] *Pontificalis c.* 18. *Metaphrastes secundùm Onuphrij citationem, initio Chronici Eccles.*

Bis factus est confessor] *V. omittit* bis. *Dicitur:* Bis confessor, *quia ad experi-*

perimentum gladij pro Christi nomine ductus est, sed ei parcitum est. Infrà c. 143.

Loculum parat] Ita V. & C. Estq; vera lectio, vt patet ex historiâ. M. malè, laqueum parat.

Tuo Apostatæ Iuliano] Vera prædixit. Nam non longo pòst tempore interijt. Erat autem Libanius Sophista, intimus Iuliani amicus, qui ista à pio Ludi magistro quærebat. cui, vt hîc dicitur, respondit, vt habet Theodoretus l. 3. hist. Eccles. c. 18. De eodem Iuliano ait B. Hieronymus to. 5. in c. 3. Abacuc: Dum adhuc essem puer, & in Grammaticæ ludo exercerer, omnesque vrbes victimarum sanguine pollucrentur, ac subitò in ipso persecutionis ardore Iuliani nunciatus est interitus.

Hàc Nicolaus] Vita eius exstat apud Surium to. 6.

Tres pueros] V. Tres milites: Etenim disputatur quinam per illos tres qui in ipsius imagine in cupâ ei appinguntur. Quâ de re videatur Molanus de Picturis l. 3. c. 53. Noster autem etiam infrà c. 131. legit pueros.

Ambrosius Theodosium] Hæc colliguntur ex vitâ eiusdem per Paulinum presbyterum conscripta. Sur. to. 2.

Thessalonicę] B. Ambrosio promiserat Imperator se veniam daturum ciuibus ciuitatis Thessal. sed agentibus Comitibus occultè cum Imperatore, ignorante Sacerdote vsque in horam tertiam gladio ciuitas est donata, atque plurimi interempti innocentes. Quo audito, Ambrosius Imperatorem excommunicat. M. & C. cum impio Thessalonite. Latiùs historiam habent Theodoretus l. 5. c. 17. & Sozomenus l. 7. c. 23. & 24.

Hanc exercitium] Sanè ita est. Cùm quis per fas & nefas tentatus est diu & afflictus, alacrior exsurgit in perferendo, non modò contumelijs & iniurijs animi, verùm etiam flagris & verberibus corporis. Cur hoc? Ab assuetis non fit passio: per diuersos actus nascitur habitus & facilitas incommodorum tolerandorum.

Philosophus] Epistolâ ad Lucil. 13. initio.

Instrueres te] Seneca impressus: Instruerem te.

Obrussa est] Obrussa est purgatio auri per ignem, sicut ex sequentibus indicatur: Quasi instrumentum probatorium. Quidam sciolus voluit corrigere in margine C. Obtunsa pro obrussa, textus. V. Obstrusa est.

Sugillatus est] Id est, iteratò percussus ad vibices vsque.

Virtus probata] Nam, vt Poëta Fur. in Poëmatis:

Hinc crescunt animi: virescit vulnere virtus.

V. simpliciter: Multum enim adijcit sibi virtus lacessita. Ita Seneca ep. 13.

CAPVT CXXIV.

Vagæ verò mentis] M. Vagæ ergo mentis.

Religiosè viuentis] M. Excellentissimæ mentis.

Orare,

Orare, & legere] *Ait enim ille to. 3. Libro de opere Monachorum cap. 29.* Dominum Iesum, in cuius nomine hæc dico, testem inuoco super animam meam, quoniam quantum attinet ad meum commodum: multò mallem per singulos dies certis horis, quantum in bene moderatis Monasterijs constitutum est, aliquid manibus operari, & cæteras horas habere ad legendum & orandum, aut aliquid de diuinis litteris agendum liberas, quàm tumultuosissimas perplexitates causarum alienarum pati de negotijs sęcularibus, vel iudicando dirimendis, vel interueniendo pręcidendis. *Ad hæc accedit illud B. Hier. in epistolâ ad Rusticum Monachum, quæ incipit:* Nihil Christiano: Scribantur libri, *inquit*, vt & manus operetur cibum, & animus lectione saturetur. *Et paulò antè:* Ama Scientiam Scripturarum, & carnis vitia non amabis. *Ad illud.* Legere, *ait C. ad latus:* Sæpè multus puluis est in lectione, & in publicâ maximè.

Nutritura est] *C. & M.* Nutritiua est.

Armatus Martinus] *Videatur vita eius per Seuerum Sulpitium conscripta; extat apud Sur. to. 6.*

Appodiatum] *A* podio *Græco nomine, quod locus est in quo fulcra sunt, quibus ad spectandum innitimur. Gallicè,* appuis.

CAPVT CXXV.

IN *titulo damnatur V. à textu sequente, quia pro* De effectu orationis, *habet,* De affectu *&c.*

Ecclesiasticus c. 35.] *V. c. 34. M. 93.*

Idem c. 18.] *Tria c. 50.*

Non impediaris] *C. in margine:* Alio opere. *Item ibidem:* De Vocali oratione etiam intelligitur.

Lucæ c. 3] *Tria* 14.

Hilario disputanti] *Consulito vitam quæ apud Surium est to. 1.*

Item Lucæ c. 9.] *V. & C. c. 98. Nec mirum videatur si tantum numerum capitum referam. Nam Ammonius & Eusebius Euangelium Lucæ in 343. capita secarunt: Beda in capita 93. Oecumenius & Euthymius in 83. B. Ambrosius in titulos 64. Recentiores verò Latini 24 capita faciunt.*

Idem c. 11.] *Tria c. 125.*

Ambrosius] *Lib. 7. in c. 11. Lucæ 1. titulo:* De exemplo discipulos ad instantiam & perseuerantiam orationis inducente.

Orare vigilantem] *Textus B. Ambrosij:* Vibrare vigilantem. *Mirum, vnde illa varietas eruperit. Non solùm hîc, sed & alibi in m. SS. legi* orare *pro* vibrare, *prout recentior impreßio operum B. Amb. subnotat ad latus, quæ facta est, & excusa Parisijs apud Guillelmum Merlin anno 1569.*

Et

Et Beda ait: Si amicus] *Libro 4. in Lucam c.27. sed post B. Aug. to, 10. De Verbis Domini, Serm. 36.*

In Lucâ c. 18.] *V. & M.* c.214.

Per hunc iudicem] *Glossa in hunc locum : F. B. Aug.*

Potest conijci] *V.* Potes cognoscere.

Precibus quęrunt] *V.* Precibus tundunt. *C.* tendunt.

Oratione minorum] *Ly* minorum *abest in M. Hîc subnoto marginem C. Talis est:* Quasi:

Ex Ouidio. Quæ non pro sunt singula multa iuuant.

Addit'q; : Et ita multorum oratio. *Quibus inducor credere melius legi in textu* multorum *quàm* minorum. *Sic Prou.* 18. Frater qui adiuuatur à fratre, quasi ciuitas firma. *Et Iacobi* 5. Orate pro inuicem, vt saluemini. *Et Poëtarum Græcorum Princeps Homerus, ait:*

Coniuncti pollent etiam vehementer inertes.

Hieronymus Paulæ] *Hæc in epistolis ad Paulam nondum vidi nec legi ; at bene ad Eustochium,* De Custodiâ Virginitatis *c.16. to.1. Dicam tamen hoc vnum. In Epitaphio Paulæ matris ad Eustochium aliquid simile reperi in hæc verba* : Et cùm os stomacumque signaret, & matris dolorem crucis niteretur impressione leniire, *&c. Eadem, quæ ad Eustochium, habentur to. 9. in Regulâ tit.* De Contemplatione.

Act. Apost. c. 11.] *Tria* c.24.

In quâ horâ] *Verba sunt Glossæ interl. in hunc locum.*

Ergo nec alium orantem] *Solum V. hæc legit in textu. C. sublegit in margine.*

Item c.12. Petrus] *Tria* c.27.

Item c 9.] *Tria* c. 20.

Videte per spem] *M. interlineas : Super* Videte *addit :* per fidem: *super* Vigilate, per spem. *Præposterè.* Vigilate, state in fide, *ait Apostol. 1. Corinth.* 16.

Item c. 5.] *C. & M.* c. 12.

Petrus 1. ep. c. 3.] *Tria* 8.

Item c 4] *C.* c.10.

Iesum Filium Naue] *Siue* Nun *filium. Eccli. c.* 46. Fortis in bello Iesus Naue, successor Moysi in Prophetis.

Et B. Martino] *Supple* reuelatum est. *Videatur vita per Seuerum Sulpitium conscripta. Sur. to.* 6.

CAPVT CXXVI.

VNde Hieronymus] *To.6.in c.5.ep.ad Ephesios, & in Reg. titulo de Contemplatione. Citatur præterea de Consec.Dist.5.* Non mediocriter: *& ab Humberto Ord.Prædic.in l.erud.Religiosorum.*

Per caputium] *Item B. Greg.dicit,non* per caputium, *sed* per vestimenti fimbriam *tractum.*

Multitudine horarum] *M.* orationum. *Ait idem Humbertus qui suprà in notis ad hoc caput*: Frequenter in oratione prolixâ puritas cordis amittitur. Est enim vt frequentiùs simiatica, quia ex consuetudine sine cordis attentione labia mouentur. *Ita est. Nam sæpius contingit, tales, post longam labiorum motionem, aut palpitationem, vix posse efferre quænam orando dixerint.*

Ieremias c.48.] *Tria* 157.

Desidiosè] *M.* Negligenter. *Sacra Biblia*: Fraudulenter.

Sibi postulat] *C. & V.* Sibi orat.

Phantasticæ cogitat.] *Variæ distractiones, quas contrahunt qui orationes prolongant & diu continuant.* Ergo, *vt ait B. Augustinus,* breuis & crebra sit oratio. Aliud enim est sermo multus, aliud diuturnus affectus. Dicuntur Fratres in Ægypto crebras quidem habere orationes, sed eas tamen breuissimas, & raptim quodammodò iaculatas: ne illa vigilanter erecta intentio, quæ oranti necessaria est, per productiores moras euanescat atque hebetetur. *Et infrà*: Nam plerumq; hoc negotium plus gemitibus, quàm sermonibus agitur, plus fletu quàm affatu. *To.2 ep.121.ad Probam de Orando Deo c.10.* Ideo, *ait margo C.* comedite festinanter. *Exod. 12.*

Euagrius Eremita] *Is Comes fuit B. Hieronymi in eremo, vt liquet ex epist. ad Florentium 5. & 6 1.Tomi. & ad Ruffinum 41.eiusdem Tomi.*

Cum flagello] *M* Cum flabello.

Tunde mulctrale] Tundere pectus, *inquit B. Augustinus*, est arguere, quod latet in pectore, & euidente pulsu occultum castigare peccatum. *Super c.11. Matthæi. M.* Multrare. *C. in margine*: Mitrale. *Est mulctrale, vas quo excipitur lac quod ex animalium vberibus emulgetur.*

Et clauso ostio] *Spirituali nempe. Nam Beat. Augustin. tom. 8. in Psalm. 35. inquit*: Cubile est cor nostrum, ibi tumultum patimur malæ conscientię: Et ibi requiescimus, quando bona conscientia est. Qui amat cubile cordis sui, ibi aliquid boni agat. Ibi est cubile, vbi nos iubet Iesus Christus orare. Item in Ps. 140. Claude ostium ne tentator ingrediatur. Is enim pulsare non cessat vt irrumpat; si clausum inuenerit, transit. Huius ostij duæ sunt valuæ, alia cupiditatis, alia timoris *&c.*

Non

Non debemus intueri] C. Non debet *&c.*

Et contumelijs] *Solum M.*

Habuit genua callosa] *Hæc confirmat Ioachimus Perionius libello de gestis Apost. post Egesyppum & Eusebium. De Bartholomæo Apost. ibid. B. Greg. Hom.* 38. *in Euang. eadem refert de suâ sorore Tarsyllâ.*

Certum numerum genuf.] *Vidi in quodam m. S. Florentißimi Monasterij Camberon. hæc ex auctore nostro citata in fine operis Stephani Cantuar. de Virtutibus & vitijs.*

Sæpe id quod petitur] Aliquando Deus, cùm exoratur, non dat ad voluntatem, vt exaudiat ad salutem. *B. Aug. in Ps* 85, *to*, 8. *Consule Bedam in Ioan. cap.* 16.

Beda super illum locum] 2. *Cor.* 12. *ver.* 8, 9. *Sed ea quæ habet Beda, videntur ex B. Aug. desumpta to.* 8. *in Ps.* 85.

CAPVT CXXVII.

IN multiiurio periurium] *Quia dum vsus iuramenti habetur, de facili periurium incurritur.* 22. *q.* 1. Non est contra.

Et ita frequentiam iurandi] *Iuramentum homini non prohibetur tanquam malum, sed eius assuefactio.* 22. *q.* 1. Non est contra.

Eò quòd habeat auctoritas] *Nam* 22. *qu.* 1. Si peccatum: Alia causa iuramenti institutionis est infirmitas dubitantis, cùm non vult credere. *Item ib. c.* Ita ergo.

De vtilitate rei cuiusmodi?] *His versibus edicitur ex parte:*

Pax, ac fama, fides, reuerentia, cautio damni,
Defectus verbi sibi poscunt sacra tueri.

Alias causas in quibus licitè iuratur, vide 22. *quæst.* 1. Omne. *Item ibidem can.* 2. *& sequentibus.*

Exemplo Apostoli] 1. *Cor.* 15. Quotidie morior per vestram gloriam *&c.* *Citantur hæc* 22. *q.* 1. *Ca.* 2. Non est contra.

Pro re temporali] *Siue, vt citato per me loco, cupiditate, aut delectatione iurandi.*

Quod amplius est] *Ad horum intellectum faciliorem videatur* 22. *q.* 1. Si peccatum esset iuratio.

Quia & testimonium] *C. in margine:* Cogeris ad antecedens, ergo cogi potes ad consequens. *M. in textu:* quia & nec cogeris ad antecedens *&c.*

Ergo à malo cuiuscumque] *M. omittit* ergo, *aitq́;* Nec à malo cuiuscumque *&c.*

Hoc consilium perfect.] *Responsio & solutio colliguntur ex* 22. *qu.* 1. Et iurabunt. *Item cap.* In nouo.

 Cur

Cur hoc obseruantes statim proclam. Catharum] *Cathari erant hæretici, de quibus vide notas ad cap.78. qui inter cæteros errores, docebant non licere vnquam iurare.*

Tres habent Comite] *Ita* 22.*q.*1. Et iurabunt. *Et q.*2. animaduertendum.

Ex condicto pro pecuniâ] *C.malè*, ex contradicto.

Tanquam à blasphemo] *Talis, iuxta canones, censetur blasphemus, qui per capillum aut caput Dei iurat : Et si Clericus est ab ordine Ecclesiastico est deponendus, si laicus anathematizandus.* 22. *quæst.* 1. Si quis per capillum.

Ait c.23.] *Tria* 65.

In eodem c.27.] C. c.70.in fine. *V.* 72.in fine.

Sap. c.14.] *Tria* c.34.

CAPVT CXXVIII.

DE I. ait Dominus] *De eâdem B.Hieronymus ad Rusticum* : Habe simplicitatem columbæ, ne cuiquam machineris dolos : & astutiam serpentis, ne aliorum supplanteris insidijs: quia non multùm distat in vitio, aut decipere, aut decipi posse.

Hanc simplicitatem] *Absunt hæc in* C. *vsque* : Sed de hac queritur. *M. similiter omittit, sed recuperat infrà, post illa verba*: Simplicia decent bonitatem, *vsque*: Estote paruuli.

Praue dilectionis] *M. & V.* Prauæ delectationis.

In omnibus agendis &c] *C.* In omnibus vijs Domini.

Et fatuitati vicinior] *Beat. Hieronym. super Osee* 7. Prudentia absque simplicitate malitia est; & simplicitas absque ratione stultitia nominatur.

Simplex & rectus] Simplex per innocentiam mansuetudinis, rectus per cautelam discretionis. *Beda de Templo Salom. l.*1.

Minorque in rebus] *M.* Mitiorque in rebus.

Simplicitas pro prud.] *C.* Simplicitas, prudentia & omnimoda discretio in omnibus.

Bono tamen notitia] *V. bona.*

Amica simplicitati] *V.* Smplicitatis. Nolo offendaris in Scripturis Sanctis simplicitate, & quasi vtilitate verborum : Quæ vel vitio interpretum, vel de industriâ sic prolata sunt, vt rusticam concionem faciliùs instruerent *&c. Beat. Hieron. ad Paulinum tom.* 3. *epist.* 104. *in fine. Incipit* : Frater Ambrosius.

Estote paruuli] *M. hîc præmittebat titulum talem* : De bonâ simplicitate, *sed*

sed non obseruauimus, tum quia duo omittebant, tum etiam, quia initio capitis Sanctam simplicitatem vocitant, & titulum præferunt, præsertim C. De bona simplicitate.

Qui ambulat simpliciter] Non duabus vijs, *inquit C. ad latus. Ex Ecclesiastici 2.*

Parab. c.2.] *Tria c. 7.*

Nimia simplicitas] *Satis hoc colligitur ex B. Hier. in ca. 7. Oseæ, cuius verba suprà citaui: similiter ex Bedâ Venerab. l. de Templo Salom.* Simplicitas sine rectitudine dissoluta est & stulta.

Demissos animo] *Seneca in Prouerbijs:* Malus vbi se bonum simulat, tunc est pessimus.

2. Cor. ca. 9.] *C. & V. c. 12. M. 22.*

CAPVT CXXIX.

HEb. c.13.] *Tria c. 21.*

Genesis c. 18] *Tria 35.*

Item c.19.] *Tria 36.*

Ad Romanos c. 12] *Tria 41.*

Pet. 1. ep. c. 4.] *Tria 10.*

Longè ab Episcopis & cle.] *Ego experientiâ didici aliquos Episcopos fuisse hospitales.*

Tenebantur aorasia] *Genesis 19. Ex 70. Interpretibus pro* cæcitate, *habetur* ἀορασίᾳ.

Beda] *In c. 24. Lucæ.*

In homiliâ super hunc] *Non super hunc locum, sed super illum Lucæ 19.* Videns Iesus ciuitatem fleuit super illam, *& est hom. B. Greg. 39. in Euang. in fine.* De Martyrio.

Simile exemplum vide apud Cantipratanum l. Apum c. 25. n. 13. & 15.

Iosue c. 6] *Tria c. 11.*

3. Reg. 17.] *V. 43. C. 42.*

4. Reg. 4] *V. 7.*

Iudicum c. 4] *M. & C.* 8. ferè in medio capituli.

CAPVT CXXX.

PRo titulo *V. legit:* De quarto opere misericordiæ.

Proximi tegendæ] *C. & V.* tegente. *Si rectè sic: ergo præponendũ* nuditatẽ?

Martinus supererogando pallium cum paupere *&c. videtur respicere ad distichon piũ & doctum inscriptum Frontispicio cemiterij Ecclesiæ B. Martini in ciuitate Audomaropolitanâ:*

Martinus chlamydem cum paupere dimidiauit,
Vt faciamus idem nobis exempla parauit.

Vnicam tunicam] *M. Immò, quod plus est, tunicam etiam totam pauperi dedit. Videatur vita scripta per Seuerum Sulpitium. Sur. to. 6.*

Act Apost. c.9.] *C. & M. c.22. V. 12,*

CAPVT CXXXI.

V. *Præfert hunc titulum:* De 5.& 6.opere misericordiæ.

Hâc digniori specie] *C. in margine:* Petrus, (*sed meliùs* Iacobus *c.1.*) Religio Sancta & immaculata hęc est visitare infirmos.

Nicolaus] *Apud Surium in eius vitâ. Habetur to. 6.*

CAPVT CXXXII.

S*Vmmarium V. tale est:* De 4. & 5. & 6. & 7. opere misericordiæ. *M.* De Sepulturâ.

Hàc gratiâ Antonius] *C. pro* Antonius *habet* Hieronymus, *inde, vt reor, abusus subrepit, quòd B. Hieronymus hæc conscripserit in vitâ B. Pauli Eremitæ.*

Appodiatum] *Hoc est innixum, vt suprà dixi ad c.* 124.

Mariæ sc.Ægyptiacæ] *Vitam vide per Sophronium Episcop. Ierosolymitanum conscriptam, vt testatur Nicephorus libr. 17. cap. 5. Exstat apud Surium to. 2.*

Versificator ille] *Quis ille, quæris? Hildebertus est Episc. Cenoman. Postea Turon. Archiep. Hæc metra nondum puto impressa.*

Multi Deo placuerunt] *Inter quos nominatissimus est Tobias.*

Potiùs nos iuuamus] *Quia meremur pro opere misericordiæ.*

Non sit sumptuosa] Curatio funeris, *inquit B. Aug.* conditio sepulturę, pompæ exsequiarum, magis sunt viuorum solatia, quàm subsidia mortuorum. *Lib.1. de Ciuit. cap. 12. Prodest interim aliquod memoriale in sepulturæ loco appendere, quo mortales & præcipuè amici moneantur orare pro defuncti animâ. Ideo monumenta sunt, vt mentem moneant. Græci enim vocant μνημεῖον, quod nos memoriam & monumentum: & eorum linguâ memoria quâ meminimus μνήμη dicitur.*

Quàm in remedia] *Quid enim prodest homini in exsiliū misso, si parietes domus eius sumptuosè ornentur? Ita, quid spiritui profuerit cadauera decorasse?*

Audiamus Horatium:

Absint inani funere nęniæ,
Luctusque turpes & querimoniæ,
Compesce clamorem ac sepulchri,
Mitte superuacuos honores.

Lib. 2. Carm. Odero.

Cælo

Cęlo tegitur] *Sic Lucanus l.7.Pharsal.ad Cæsarem inhibentem occisorum corpora cremari, aut humari:*

Nil agis hâc irâ, tabésne cadauera soluat
An rogus, haud refert: placido natura receptat
Cuncta sinu. *Et post:* Capit omnia tellus.
Quę genuit: cælo tegitur, qui non habet vrnam.

Et apud Senecam: Omnibus natura sepulturam dedit.

Sepelit natura] *Versus Mœcenatis:*

Non tumulum curo, sepelit natura relictos.

CAPVT CXXXIII.

IN Matthęo c. 6.] *Tria* 45.

Ieiunium auari] *Versus in margine C.*

Ieiunat iustus, medicus, simulator, auarus.

Spiritui *nempe iustus*, carni *medicus*, fami *simulator*, studio retinendi *auarus.*

Describens Hieronymus] *In epist. ad Eustochium de custodia Virgin. Præterea citantur hæc de Consecrat. dist. 5.* Sint tibi. *Item ep. ad Furiam de Viduitate, quæ incipit:* Obsecras.

Ait c.2.] *Tria* 6.

Isaias c.58.] *C. & M. c.* 172. *V.* 183.

Inuenitur voluntas] *M. voluptas. Malè.*

Affligere hominem] *C.* Afflig. hostem.

Item Eccli. cap. 34.] *V.* 92. *Abhinc vsque:* Item Ionæ, *tacet M.*

Sanctorum pallidorum] *Sic vocati à pallore vultus, & maceratione corporis, vt dixi ad c.* 116.

Sancta Ægyptiaca] *In eiusdem vitâ, vide notas ad caput præcedens.*

Pane cribrario] *Ad Iouinianum lib. 2. tom. 2. & ad Paulinum :* Bonus homo. *Item in Regulâ de Abstinentiâ. epist. ad Marcellam, quæ incipit:* Ambrosius, *habetur :* Pane cibario *&c. Sicut etiam in Bedâ l.5. Hist. Gentis Anglorum cap.* 13.

Superat sobrietatem Christ.] *Etenim Surius in Commentario rerum in orbe gestarum ab anno* 1500. *vsque ad* 1566. *Turcarum in cibis parsimoniam admirans, sic in Christianos inuehit :* Vbi Ferdinandus Rex suorum stragem, & Turcarum victoriam certis nuntijs cognouit, noua eaque insignia Solymanno munera mittit, quibus animum eius sibi conciliaret. Legati eius à Turcis honorificè excepti sunt, & posterâ die cum Bassis pransi, orizam, & carnes veruecinas, nihilque præterea sibi esculentum apponi cernunt. Ea Barbarorum temperantia, nostrę gentis luxuriam pro-

procul-dubio seuerè castigat, cùm illi non tam gulæ desiderio, quàm naturæ necessitati satisfaciant. Nostrates verò tum se præclarè sua putent instituisse conuiuia, si nullus sit irritandæ gulæ, ventrisq́; efarciendi modus: ita vt de nostris verissimè dici possit, plures crapulâ quàm gladio perire. Atque sanè detestabilis ille apud plerosque mos est, conuiuia in multas horas protrahendi, cùm non animæ duntaxat, sed etiam corpori admodum sit perniciosus: Sed scilicet faciendum est, quod dici solet:

Ede, bibe, lude, post mortem nulla voluptas.

Hæc ille. Plura hac de re Wiringus Canon. Atrebat. in libro de Ieiunio & Abstinentiâ.

CAPVT CXXXIV.

AD Rom. c. 12.] *Tria c.* 39.

In nouitate sensus] *C. & M.* In nouitate Spiritus-Sancti.

A quâ incipiendum] *Solum M.*

Domandum est iumentum] *Non absimilia legi apud Beatum Gregorium Hom.* 10. *in Euang.*

Dalilam] *Vxorem Samsonis C. & M.* Dalidam.

Ioannes & Ieremias] *De Ioanne Matth.* 3. *De Ieremiâ Prophetiæ suæ c.* 1.

Id est virilis] *C.* Id est audax. *Apud Hier. legitur* virilis.

Facit vim perditioni] *C.* Facit vim, domando, perditioni *&c.*

Otiositatem] *M.* Sumptuositatem.

Superstitionem] *M.* Superfluitatem.

Viuunt vt comedant] *Nonne Epicureorum est?*

CAPVT CXXXV.

EX *M. caput partitus sum: nam duo præcedens continuabant.*

Quem non vicit Sodoma] *Glossa interl. in c.* 19 *Genesis.*

Condimento cibi] *V.* edulij *pro* cibi.

Vel etiam vtilitate] *V. & C.* & etiam vtilitate.

Nec cupias mullum] *Solum M. admittit hunc versum Iuuenalis Sat.* 11. *Quidam pro* mulum *legunt* rhombum. *Iuuenalis* mullum, *vt correxi.*

Nisi ex fastidio] *Obsoleta ea gula est, quæ iam edisse non libet. Lipsius in Senecam.*

Comparatis manus] *C.* Comparata manus: *at Seneca* comparatis.

Cùm Venus in vinis. *Ouid.* 1. *de Arte M. legit:*

Tunc venus in venis, ignis in igne venit.

His addam illud Claudiani:

Cùm vino calefacta Venus, tunc sæuior ardet,

Deut. c.32.] *C. 50.V.& M.55.*

Item in eodem] *Tria* c.19.

Ieremias c.5.] *C. & M.* c.20.

Et mœchati sunt] *M.* & mentiti sunt.

Oseę c.13.] *M. & C.* 41. *V.*61.

Fremit mundus] *Vtitur his verbis B. Bernardus Serm.* 9. *de* 9. *vers. Psalmi:* Qui habitat.

Primò autem tentat hominem] *Videatur Beatus Augustinus tom.* 8. *in finem Psalmi* 8.

De facili labitur] *V. & M.* Citò despumat in libidinem. *Verba sunt B. Hieronymi.*

Cum filiabus Iob] *C.* cum filijs.

Nabuchodonosor abuteus epulis] *C. ad latus:* In lautitiâ. *Id autem dicitur de Baltasar filio Nabuchodonosoris.*

Quæ sit distantiâ] *V.* Quę sint discrimina. *Sic Iuuenal. Sat.*6.

Gastrimargi] *Hæc omittit C.*

CAPVT CXXXVI.

INcestus & ignomin.] *V.* Incestus, & vitij Sodomorum ignominiosa turpitudo.

Ioël ait] *Tria* Dauid ait.

Appetitus fornicat.] *Beda de Templo Salom.* Breuis est voluptas fornicationis, sed perpetua pœna. *Vnde Boëtius in libro de Consol.* 3. *Metro* 7.

Habet omnis hoc voluptas
Stimulis agit fruentes
Apiumque par volantum,
Vbi grata mella fudit,
Fugit, & nimis tenaci
Ferit icta corda morsu.

Eadem habet prosa 7. *ibidem. V. Abhinc ferè vsque ad finem capitis, maximè discrepat & variat in lectione; illa in contextum non reposui iustis ex causis. Hæc autem sunt:* Boëtius in libro Consolationum sic ait: Appetitus voluptatis plenus est anxietatis, satietas pœnitentiæ. Et nisi fallor Macrobius in libro Saturnalium, Flauienus quoque de vestigijs Philosophorum, de voluptate loquentes, dicunt: Finis voluptatis est pœnitentia. Vnde Demosthenes cùm à Laide nobilissimâ meretrice, suppositâ manu

ventri eius, quæreret, dicens: Hæc quantum? Et illa diceret: Mille denarijs: Respondit: Ego pœnitere tanti non emo. Hieronymus verò in vita Pauli primi Eremitæ exemplum ponit de Martyre linguam sibi mordicùs abscidente, & iactante in os meretricis super illum ligatum iacentis, & virilia attrectantis, vt dolore voluptatem vinceret, quam inuitus sentiebat. Hanc, sicut in opere, ita in voluntate Dominus prohibet: Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, *&c.* Et est similiter ipsa voluntas & consensus sine opere, peccatum mortale: Et non tantummodò sola voluntas, sed etiam morosa delectatio peccatum mortale. Vnde Dauid: Beatus qui tenebat, & allidet paruulos suos (id est primarios motus libidinis reprimet, ne veniant ad consensum, vel ad morosam delectationem, quia mora secum trahit periculum) ad petram, id est Christum. Vnde Salomon in Cant. Cantic. Capite nobis vulpes paruulas dum paruæ sunt, id est, reprimite paruulos motus dum primarij, & sine consensu, & morosâ delectatione sunt, ne siluescant & grandescant, & ita demoliantur vineam Domini Sabaoth, id est, occidant animam. Vnde Daniel Propheta *&c.*

Mat. 5 *Ps. 136. 9.* *Ca. 2.*

Quia viscosa est] *Audiamus hîc B. Greg. in Moral.* Ex quo, *inquit*, luxuria semel mentem alicuius occupauerit, vix eum bona cogitare permittit. Sūt enim desideria viscosa, quia ex suggestione cogitatio, ex cogitatione affectio, ex affectione delectatio, ex delectatione consensus, ex consensu operatio, ex operatione consuetudo, ex consuetudine desperatio, ex desperatione peccati defensio, ex defensione gloriatio, ex gloriatione damnatio. *V. pro* viscosa, *legit*, vitiosa.

Li. 21. cap. 2.

CAPVT CXXXVII.

QVantitatem peccatorum] *V.* Flagitiorum. *S. Benedictus in Regula (post illud è Deut. c. 25.) ait:* Iuxta modum culpæ, extendi debet disciplinæ mensura. *c. 24. Et Apoc.* 18. Quantum in delicijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum.

Item Augustinus] *Quàm bellè hac de re to. 10. Sermone 247. & 243, & 244 de Tempore: Vbi adulteros increpat imaginem Dei in se deturpantes. Quare C. ad hæc in margine ait:*

Ouidius initio Metam. Pronaque cùm spectent animalia cætera terram, Os homini sublime dedit.

In quarto genere affin.] *Conc. Trident. Sess. 24. cap. 4. limitauit impedimentum affinitatis ex illicitâ copulâ natum ad primum & 2. gradum tantùm, statuens in vlterioribus gradibus matrimonium post eam contractum non dirimi. Pius 5. ad maiorem matrimonij libertatem declarauit in extrau.* Ad Romanum *anno* 1566. *dictā. affin. 3. & 4. graduū nec dirimere nec impedire. Nau. c. 22. n. 42. ex quibus colligere*

ligere est; at censet author noster, adulterium maius esse crimen, quàm incestum 4. gradus. De adulterorum prolibus legitur dist. 56. c. Si gens Anglorum, *quòd nec sint in fide stabiles, nec in bello sæculari constantes, nec honorabiles hominibus, nec Deo amabiles.*

Parab. c. 7.] *Tria* 19.

In Legenda S. Marcelli] *Parisiacæ vrbis Episcopus fuit, vt ex Gregorio Turon. apparet. De Gloriâ Confessorum c. 89. Vitam conscripsit Fortunatus Episc. habet eam Sur. to. 6. die 1. Nouembris.*

Abstulisset] *Hîc subijcienda censeo ea quæ in folio è membranâ superaddito in V. adinueni. Sic ergo:* Incestus est coitus valde illicitus & maximè detestabilis alicuius cum consanguineâ suâ, vt consanguinitas largè accipiatur, scilicet, vt comprehendat matrem, materteram, sororem, cognatam, filiam, neptem, amitam, & omnem vsque ad quartum gradum, est linea sanguinis, propinquam vel affinem, vt nouercam, consororem, nurum, & sic de cæteris. Incestus etiam est coitus summè detestabilis cum Sponsâ Christi, scilicet cum Sanctimoniali, vel cum sacrato oleo inunctâ, scilicet cum Reginâ, quando ab alio cognoscitur quàm à viro proprio, & è conuerso. Ad exstirpandum huiusmodi crimen pręcepit Apostolus illum Corinthium fornicatorem & incestuosum, qui vxorem patris sui, nouercam suam cognouerat, excommunicari, & à consortio fidelium amoueri, & Angelis satanę tradi, vt spiritus eius in die Domini saluus fieret. Meritò huius flagitij Deus vindictam in præsenti, ad indicium pœnæ æternæ, infligit frequenter. Vnde legitur in 2. Reg. quòd Ammon, qui sororem suam oppresserat, interfectus est à fratre suo Absalom. Herodes etiam Tetrarcha hoc crimine pollutus (videlicet quia illegitimè abvtebatur vxore fratris sui) meruit fieri homicida, scilicet vt decollaret Ioannem: & postea relegatus à Romano Imperatore in exsilium, vbi cum vxore fame perijt. In illos etiam, qui Sponsas Christi Sanctimoniales, reclusas, & alias Deo dicatas violant, sæpè Deus in pręsenti vindictam exercet. Quidam enim huius criminis rei sæpè fatuantur, & muti fiunt, quidam etiam paralysi percutiuntur, alij verò morte subitaneâ præueniuntur, quorum animæ miserabiliter in inferno cruciantur.

1. Cor. 5.

Ca. 13

CAPVT CXXXVIII.

ET superbia vitę] Et superfluitas vini, *V. omittit. M. autem in margine, post* vini, *voluit addi,* Vel rei *cuiuslibet. C. ad latus sic inquit:* Gastrimargi (*in m S.* castrimargi) similes sunt Esau, qui vendidit primogenita sua propter lenticulam rufam, & amisit benedictionem paternam. *Suprà in fine cap. 135. omiserat.*

Genes. 25.

De tantùm duobus ergo peccatis &c, clamor adscendisse] *Recenseri solent*

lent quatuor peccata clamantia in cælum, homicidium voluntarium, peccatum Sodomiticum, de quibus hîc loquitur, tertium oppreßio pauperum, quartum merces operariorum defraudata. De tertio agitur Exodi 22. verʃ. 22. & 23. de 4. Iac. 5. verʃ. 4. Sed de duobus poʃterioribus non tam clarè dicitur, clamorem eorum adscendiſſe ad Dominum de terrâ.

Legitur Dominus conqueri] *Hac de re dilucidè agit B. Aug. to. 10. Serm. 247. de tempore. Et* 32. *q.* 7. Adulterij *&* Flagitia.

In agro Damaſceno] *Idem legi in Genealogiâ Chriſti per Leuiticam & regalem tribum, nondum visâ vt puto, quam Trithemius* Breuiarium Bibliæ *appellat auctore Petro Berthorio, cuius Prologus incipit*: Conſiderans hiſtoriæ Sacræ prolixitatem. *Poſt prologum ſic orditur auctor hiſtoriam*, Adam in agro Damaſceno formatus, *&c. quæ breuitatis causâ omitto. Elegans opus eſt, in quo Patrum ſeries perbellè delineatur, digeſtis, & circino laborioſè expreßis circulis nomina ſingulorum ex ordine & ſucceßione continentibus. Abulenſis in Gen. 1. q. 22. refert quoque Adamum in agro Damaſceno formatum fuiſſe.*

[illegible]ore Androgyno] *Sic legendum eſt, vt colligo ex B. Aug. to. 3. l. 3. de Geneſi ad litteram c. 22 & inde excerpta hæc exiſtimo. Tria* Androgeos. *Androgeus eſt filius Minois Cretæ Regis, de quo Virg. l. 6.*

In foribus lethum Androgeo tum pendere pœnas
Cecropidę iuſſi &c.

Androgyni ſiue hermaphroditæ dicuntur, qui vtriuſque ſexus inſtrumentum habent. Tales inter infames ponuntur nec poſſunt eſſe Aduocati. 3. *q.* 7. Infamis: *Parag.* In digeſtis: Infames *&c.*

Homini androgyno] *Iterum tria* androgeo.

Permittit vti] *V. & C.* permittitur vti.

Vt vir permittunt] *Dicerem ego hîc, ſicut & in ſequenti* permittit, *habito reſpectu ad Eccleſiam, de quâ ſuprà. M.* vt virum permittunt. Sed quid ſi Eccleſia, *inquit margo M.* decepta fuerit in viciniâ ſexus, & non poteſt continere?

Quod à Deo deteſtatur] *Toleranda eſt hæc lectio, nam deteſtor aliquando paßiuè vſurpatur, vt Horat. l. 1. Carm.* Bellaque matribus deteſtata. *M.* Quod adeò deteſtatur.

Ad Rom. c. 1.] *Tria* c. 4. & 5.

Epiſt. Iudæ] *Tria* c. 2. *& M. legebat* exfornicante *pro* exfornicate, *vt eſt in textu biblico. Quâ voce compoſitâ ſignificare voluit fornicationem quæ fiat extrà & præter modum naturæ.*

Poſt carnem alteram] *Margo M.* Extra & ſupra omnem fornicationem peccauerunt. *Hoc vitium deteſtatur Aug. tom.* 10. *Serm.* 47. *ad Fratres in eremo.*

Scilicet

Scilicet morte] *Hæc omittit V.*

Leuit. c. 20.] *M. & C.* 42.

Onan] C. *pro* Onam *habet* homini. *Vitiosè.*

Colosi. 3] *Tria* 8.

Iosue c. 6 *Tria* 12.

Iericho] *M. ad latus*: Concupisc. mundi & carnis.

Huiusmodi homines spostici] *Spastici dicti à spasmate quod est neruorum contractio.* C *&* M. Huiusmodi homines pauci & eneruati sunt, *V.* Omnes spatici huiusmodi eneruati sunt. *Hæc exponit B. Hier. to. 4. in c. 19. & 26. Isaiæ. Item to 5. in 3. Naum.*

Sardanapali] *De eodem prouerbium :* Sardanapalo mollior *Tertullian. tom. 1. lib. de Pall. cap. 4. num. 79. Iustin. lib. 1. ait eum muliere corruptiorem.*

Percussi aorasiâ] *Interp. 70. sic legunt pro* cęcitate *Gen.* 19.

Isaias c. 66.] *M. & C.* 201. *V.* 122.

Post ianuam] *V. & M.* post vnam. C. post vnum.

Item Ioël 3.] *V. & M.* 9. in fine. C. 10. Posuerunt puerum in prostibulo *&c.*

Vbi vir nubit in fœminam] *Solum M. Ex Iustiniani decreto.*

Caput CXXXIX.

IN Matt. c. 18.] *M. & C.* 88. *V.* 78.

Hier. Aug. & Ambrosius] *Ambros. lib. 1. De Iacob & vitâ beatâ ca. 3. S. Augustin. tom. 10. in Appendice de Diuersis Serm. 5. & in Enchiridio ad Laurent. cap. 74. tom. 3. B. Hieronymus to. 5. in cap. 8. Matthæi. V. pro* Hier. *legit.* Rabanus.

Secundùm leges] *Conc. Tolet. 4. c. 67. & 70. & 12. q. 2.* Episcopus qui mancipium. *&:* Libertus Ecclesiæ. *Manumissus dicitur qui libertate donatus est. Olim Domini volentes seruos à potestate aut seruitute liberos reddere, manu caput aut aliud membrum serui tenebant, sicq; à se mittebant.*

Calicem salutaris] *Per calicem in Sacra Scriptura mors aut paßio intelligitur.*

De condigno] *Imò, si fas esset, plusquam mortem pro Deo oppetendam dico, quia* non sunt condignæ passiones huius temporis *&c. Rom.* 8.

Et algenti] C. *&* M. agenti.

Arcentique] *Hoc ad Dauid referendum. Alioquin* arcentibus, *vt* C. *legit, ad* commilitones.

Ens in tonsurâ] *Auctori familiare est verbum* ens *pro* existens. Tum tondebat Nabal gregem suum. 1. *Reg.* 25.

Lucæ c.17.] *M.& V.c.*201.

Ait c.23.] *C. & M. c.*9.*V.*11.

2.Reg. c.9.] *V.*21.

Ionatham patrem tuum] *Post hæc verba addit* C. *in textu quod M. in margine:* Transfundit & in prolem, transcurrit gratia patrum.

Alter Cicero non] *M. & C.* Alter Cato, *sed malè prout ex Val. Maximo liquet.*

Popilius neminem odit] *M.& C.* Pompilius.

Multa beneficia] Omnia ista ab ingrato animo sunt: *inquit Seneca de Benef. l.1.c.*10. *Eodem sensu Publius:* Dixeris maledicta cuncta, cùm ingratum hominem dixeris. *Ausonius:* Ingrato homine terra peius, nil creat. *Plautus:* Pol quidem, meo animo, ingrato homine nihil impensius.

Leue æs amicum] *Aliter Seneca:* Leue æs alienum debitorem facit.

CAPVT CXL.

V *Pro summario sic legit:* Quod homo induit faciem super omnium brutorum animalium. Epilogus faciei culpę.

Nobis superinducimus] *Hæc ex ep.*18. 1.*tomi.B.Hier.ad Marcellam, quæ incipit:* Ambrosius.

In Isaia c. 50.] *M. & C.* 149.*V.*189.

*Cap.*1. Propter dolositatem] *Ex Glossa ordin. in hunc locum Lucæ* 13. *M. ad latus legit ex Cant. Cantic.* Capite mihi vulpes paruulas *&c.* Animos sub vulpe latentes.

Serpente, porco] *De* Serpente *Gen.* 3. *De* Porco *Matt.*8. *De* Homine *Mat.*4.

Et in spiritu, spiritu] *C. & M.* Et in spiritu hominis *M.* rationali, *C.* rationabilis quasi *&c.*

In ep. 18.] *Ad Marcellam. Incipit:* Ambrosius, *tô.*1.*M.& C.* In 30.ep.c.2.

Mœrore deprimitur] *Tria* Deprimimus. *Restitui ex B.Hier.*

Amisso obolo] *Tria omittebunt* amisso.

Personarum simil.] *Restitui ex B. Hier.* Personarum. *Tria enim:* peccatorum similitudines quot peccata.

CAPVT CXLI.

IN seminarium] *C.* In Sanctuarium.

De auctoritatibus] *V.* De auctoritatibus eiusdem. *M.* De actoribus. *Quomodo* Auctoribus & actoribus, *cùm Solus Deus sit auctor?*

Ad pręficta, industrię] *V.* Ad prædictam industriam lectoris. *M.* Ad prędictam

dictam industriæ lectoris. *Neque hæc placebant. Nulla enim de* industriâ lectoris *fuit facta priùs mentio. Ergo non* prædictam.

Relinquentes] *Abest hoc verbum in V. similiter* Vel *quod sequitur.*

Quæ destructiua est] *V.* Quod destructiua est.

Matt. c.3.] *Tria* 7.

Apud Matt. c.4] *Tria* 20.

Ad pœnitentię suffici.] *M. hîc præferebat titulum:* Item de pœnitentiâ. *C. ad latus*: De confessione triplici.

Labore pœnę] *C. & M. etiam bene*: Labore pœnitentiæ.

Sine infusione gratiæ] *V. & M.* Sine visitatione gratię.

Conteraris] *V.* Conuertaris.

Vestigium peccati] *M. ad latus*: Et memoria.

Reuertere quater repetito] *Loca B. Bernardi hæc apprimè exponentis, Vide primò Serm.3. de Annuntiatione B. Mariæ, in fine. 2. Serm. 3. Paruorum Serm. 3. Sermonem 58. ibidem.*

Quod aduerbium] Sapienter *nempe.*

Sicut & verbum] Psallite.

Quotiescumque iteratæ] *M.* iterare.

Gregorius] *To. 2. Hom. 20. in Euang. ante medium. M. & C. pro* Grego. *habent* Augustinus. *Scio quidem ipsum hanc sententiam fusè & dilucidè exponere, to. 5. De Ciuit. l.21. c.27. Et to. 10. l.50. Hom. Homiliâ vlt. sed eadem verba non habentur.*

CAPVT CXLII.

OStendit Aug.] *B. Gregorius non absimilia habet præcipuè Moral. l.9. c.24. (Hæc enim verba postrema*: Dum autem hîc iudicamur, temporalibus pœnis *&c. ibidem visuntur) Similiter B. Hieron. to.9. ep.1. ad Demetriadem post initium.*

Quasi diceret pœnitens] *Margo M.* Quasi semper: Vnde nec ait recogito.

Matt. c.3.] *C. & M. cap.* 11.

Parturientis, id est] *Expositio est B. B. Augustini atque Ambrosij in hunc Psalmum. C. & M. ad latus hæc legunt*: Hoc etiam de prædicatore exponitur, qui non nisi post partum pœnitentiæ procedere debet ad partum prædicationis, scilicet, de partu in partum. *Alioquin, si impœnitens accedat, despicietur, eiusq; prædicatio contemnetur, vt ait Beatus Gregorius.*

Non ait parientis] *Hæc restitui iuxta doctrinam citatorum Patrum immediatè*

mediatè suprà. Tria, ait nòn parientis. *C. ad latus volebat correctum* parturientis *pro* parientis, *sed malè.*

Item: quanta debeat] *Hæc ad nouam lineam reuocaui, eò quòd C. maiusculâ litterâ cœperit, M. autem titulum præfixerit talem:* Item de contritione, *sed à me intermissus est, quia in indicibus capitum omittebatur.*

Animaduerte in quatuor] *Glossa ordin. in hunc locum Ioannis cap. 11. Eadem recenset, quam puto esse Beati Ambrosij de Pœnitentiâ libr. 2. capit. 7. tom. 1.*

Idem c. 6] *Tria c 27.*

Diabolus] *Solum V. Estq; Glossæ interl.*

Idem c. 7] *Tria 32.*

In directum] *C. ad latus:* Mediocriter.

Pro spiritualibus] *M.* Pro temporalibus, æternis.

Idem c. 8.] *Tria 28.*

Filiæ populi mei] *C. in margine:* Filiæ animæ meæ.

Iob c. 6] *C. & M.* 6. *V.* 9.

Eremita prolapsu] *Ex Libro Vitas-Patrum dicto.*

Deut. c. 4.] *Tria 14.*

CAPVT CXLIII.

Confessio, cordis,] *Inter ly* cordis *&* oris, *hâc parenthesi vtitur V.* Vt ait Dauid: Dixi confitebor, & tu remisisti.

Vnde Vrbanus] *De hoc diximus in c. 123.*

Habet sequi antidotum] *Confessionis scilicet, & satisfactionis.*

Est pars satisfactionis] *ita de Pœnit. Distinct.* 1 Quem pœnitet.

Sicut auctoribus habet] *Dictio* auctoritas *accipitur pro pluribus auctoribus, vti c. 79. & alibi.*

Lepræ cognitionem] *C. ad latus corrigebat,* contagionem.

Peractâ enim pœnit.] *V* Peractâ enim pœnâ.

Item Iudicum 1.] *Perperam M. & C. legunt:* Item Moyses: Quis *&c. cùm illa verba non sint Moysi sed Filiorum Israël, dicentium :* Quis adscendet ante nos contra Chananæum, & erit Dux belli? dixitque Dominus : Iudas adscendet *&c.*

Præcedet nos] *M. & C. consequenter legebant,* vos *pro* nos.

CAPVT CXLIV.

QVi curet vulnera sauciati] Vino, *Inquit B. Gregorius*, morsum districtionis adhibeat, oleo mollitiem pietatis, *&c. à Præpositis & Prælatis lectu dignissima. To. 1. Moral. l. 20. c. 8.*

Fili non mihi] *Verba hæc confessoris seu confessarij, adhuc fortè induratum pœnitentis cor, nonnihil emolliunt, & inducunt ad confessionem sinceram, fidelem, & flebilem persoluendam.*

Vt ille, qui nolenti restituere ablata] *Simile, si non idem exemplum refert Cæsarius, qui post ætatem auctoris vixit, l. 3. c. 35.*

Cophini Ecclesię] *Ad horum maiorem intellectum, percurre Hom. B. Greg. 31. in Euang.*

Nimiam multitudinem] *Quid gloriantur nonnulli in multitudine?* Pluribus intentus minor est ad singula sensus.

Ad pœnitentiam maximè] *V.* Ad pœnam maximè.

Abbatis de longo-Ponte] *Hoc exemplum vel simile habet Cæsarius Libro tertio.*

De dęmoniaco] *Idem aut simile Cæsarius refert l. 3. c. 2.*

Iob. 7.] *Tria 9.*

Impudentissimè iactant] *Margines M. & C.* Sic disputaui, talem matronam (C. vicinam) tam nobilem & pulchram amaui. *Addit C.* Ex quibus superbiunt. *Hæc videntur sumpta ex B. Bernardo.*

CAPVT CXLV.

IN conterendo] *Non:* In conuertendo, *vt V. in textu & C. in margine.*

Dictionis virtus] Pœnitentiæ scilicet dictionis, *ait M. in margine.*

In se vlciscendo] *V.* Vlciscenda, *sed malè & contra textum originalem.*

Vt corpus redimas] *Ex Ouidio de Remedio Amo. l. 1. Eiusdem ex ep. Oenones ad Paridem subijcio versus:*

Leniter ex merito quidquid patiare ferendum est:
Quæ venit indignè pœna, dolenda venit.

Solue funiculum] *V.* Solue vinculum. *Quatuor praua consuetudinis vincula deprehendo, quæ cùm increuerint ægrè dissoluuntur. Nam difficulter eradi[c]antur, ait B. Hieron. quod rudes animi perbiberunt. Vincula hæc sunt: Primum, titillatio delectationis: secundum, consensus: tertium, factum: quartum, profundum malorum, seu consuetudinis abyssus. Huius viscosi mali testimonium pete ex B. Aug. to. 10. Serm. 44. de Verbis Domini, c. 6.* Ad Lætam

Hinc ille Martyr] *Cuius meminit Beatus Hieronymus in Vita S. Pauli, similiter*

liter (sed paullò fusiùs) Nicephorus Hist. Eccles. l. 7. cap. 13. M. & C. Hinc illè pace familias, *omittunt*, Martyr.

Se stultum simulauit] *O stultum prudentem! Nam teste Catone,*

Stultitiam simulare loco prudentia summa est.

Id legitur de S. Simeone, Salò, id est stulto, in martyrol. Romano die Iulij. I.

Vel scobebam] *Hoc est mundabam. Ita Ianuensis.*

Scobes & sordes] *Scobes, sunt partes illæ minutissimæ limâ aut serrâ, vel aliò instrumento tritæ & exscissæ, à nominatiuo scobs.*

Vel fodiebam] *B. Hier. in hunc Ps.* Fodiebam, *inquit,* tanquam agrum, vt mitterem semen doctrinarum Domini.

Quia ingenuum] C. *V.* ingenium. *M.* Ingeminum.

Vel ventilabam] *Videatur Glossa in hunc locum.*

Romanos c. 6.] *Tria* 16.

Vias duras] Labores pœnitentiæ, *Aiunt margines C. & M.*

Cilicium] *Non tantùm S. Ioannis Baptistæ sed, vt aiunt duo præfati margines;* Similiter Iudith, & Ceciliæ, & Nazaręorum.

Panis cribrarius] *Impressa S. Hieronymi:* Panis cibarius, *ep. ad Marcellam, quæ incipit:* Ambrosius. *Vide notas ad c.* 133.

Vepres Benedicti] *B. Gregorius l. 2. Dial. c. 2.*

Lachrymæ Arsenij] *Ex eiusdem vitâ quæ apud Surium exstat.*

Quinque caricę Eulalij] Quibus sustentabatur. *Duo margines.*

Ægyptiacę] *Vita apud Sur. est to. 2.*

Simeonis Treuirensis] *Cuius festum agitur* I. *Iunij.*

Per Nathan] *Habentur hæc de Pœnitentiâ Distinct.* 3. Totam pœnam.

CAPVT CXLVI.

S*Olum V. non diuidit caput.*

Idola Laban] *De his dixi ad c.* 21.

Infœlix Achan] *Tria* Achor, *sed malè. Achor enim nomen vallis est, vt legitur Iosue* 7.

Circumstantiæ peccatorum] *M. ad latus:* & omnis memoria.

Clausis ostijs mentis] *Idem ibidem:* Omnis domus tuæ.

Genesis c. 19] *Tria* 36.

Æquipollere debet purgatorio] Contra eos, *aiunt margines C. & M.* qui dicunt faciamus mundam pœnitentiam, sed sine sordibus & cruciatibus.

CAPVT CXLVII.

HAbeam in corde] *Margines duo:* Ad agendum pœnitentiam.

Substantia mea] Vita præsens, & omnia præsentia, *ait margo duplex.*

Nonne Dominus] Soliditas ęterna, *aiunt ijdem margines.*

Item Philosophus] *Illius liber elegans est de vita breuitate, & Christiano dignissimus, quamquam ab infideli conscriptus.*

Honores geram] *Vtinam virtutes, aut similia proximorum ædificationi conuenientia, de quibus Poëta prophanus:*

> Stat sua cuique dies: breue & irreparabile tempus,
> Omnibus est vitæ: sed famam extendere factis
> Hoc virtutis opus. *Virgil. Æneidos 10.*

Tanquam ad extremum] *Ita Horatius:*

> Omnem crede diem tibi diluxisse supremum:

Item Hieronymus] *Vide eiusdem l.3.Comment.in Amos paullò post initium, & longe plura hâc de re inuenies.*

Breuis & non vera voluptas] Disputare, comedere, & huiusmodi, *ait M.in margine.* Ex hoc tempore tam angusto, & rapido, & nos auferente, quid iuuat maiorem partem mittere in vanum? Non tam benignum ac liberale tempus natura nobis dedit, vt aliquid ex illo vacet perdere: & vide quàm multa etiam diligentissimis pereant. *Hæc ille magnus Seneca Epist.* 117.

Viri diuitiarum] Viri etiam litium, *ait margo C.* causarum, disputationum, potationum.

In manibus suis] Nisi sarpam, *ait idem. Sarpa est falx putatoria, siue culter aduncus, quo vineas, aut arbores putamus.*

Cras minus aptus erit] *Nempe,* ad agendum pœnitentiam. *Ita duo margines.*

Tota cœna præsentis] *Hoc est* fœlicitas, delectatio, & iocunditas. *Margines duo.*

Per quæ amittitur] *Nam* qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet, *ait M. ad latus, addit quoque illud:* Ne animam ponas ad vnicum hazardum, & factum aleæ. 1. *Cor.* 9.

Et sicut fumus] Qui cito euanescit, *inquit C. in marg.*

Isaias c. 29] *Eria* 77.

Dignitatem primogenituræ] Fidem & virtutes, *inquiunt margines.*

Benedictionemque paternam] *Idem in Euangelio:* Venite benedicti patris mei. *Matt.* 25.

Perpetua est pœna] *Seneca ep.* 27. Improbarum voluptatum, etiam post ipsas pœnitentia est; *Et infrà:* Sola virtus præstat gaudium perpetuũ, securum.

Mortis meditatio] *Post Platonem in Phæd. B. Hier. ad Principiam Epitaphium Marcellæ, incipit: Sæpè,* & multùm.

Item Hieronymus] *Non absimilia vidi in eiusdem regulâ titulo* de Paupertate: *similiter in c.25. Matthæi.*

Cur modicum exspectas] *V.* Contrà modicum exspectas. *Exaudiamus etiam infidelem, fideliter tamen loquentem :* Tu mortem, vt nunquam timeas, semper cogita. *Et idem suprà:* Viuere noluit, qui mori non vult, *Seneca ep. 30.*

Vadam ad portas] *Margines C. & M.* Hoc timeo, semper in mente habeo.

Ablata est] *Idem margines:* Translata est.

Quidam dimidiant Deo] *V.* Qui dant Deo dimidiant. *Abusus notarij.*

Quidam perficiunt] *Aiunt margines C. & M.* Vt Nicolaus, Ioannes.

Iob c.7.] *Tria* 9.

Item c.14.] *Tria* c.13.

Item c.20] *Tria* 18.

CAPVT CXLVIII.

NE fiat fuga vestra] A vitio & peccato. *Margines duo.*

Pœnitemini] *Hæc lego in margine M.* Item: Vide qualem, & quantam egerint pœnitentiam Theophilus, de quo in Legendâ Natiuitatis B. Mariæ: & Corpus (*al.* Corpus) de quo in Legendâ S. Dionysij fit mentio. *In Legendâ aureâ Iacobi de Voragine die Natiu. B. Virg. loco Theophili, citatur Iuo Carnotensis.*

Vitales carpitis auras] *Virg. 10. Æneidos.*

Toto tempore vitæ] *Tempus pœnitentiæ est vsque ad vltimum articulum vitæ De Pœnit. Dist.* 7. Tempus verò.

Bitumine] Et pœnitentialis satisfactionis, & longis laboribus, *Margines duo.*

Sicut enim exhibuistis] *Hîc tacet V. vsque ad finem capitis.*

CAPVT CXLIX.

V. *Omittit titulum, nec caput diuidit intercapedine.*

Difficile auelli] *Seneca Tragedia* 6.

Dediscit animus serò, quod didicit diu.

Aristoteles 7. *Et hic.* Difficile est resistere consuetudini, quia assimilatur naturæ. *Idem* 1. *Rhetor.* Quod consuetum est, veluti innatum est. *Virgil. Georg.* 2.

—— Adeo in teneris assuescere multum est.

Quasi altera natura] *Ex Aristot. 7. Ethic.*

Vt canis à corio] *Horat. 2. Serm. V.* Vix exterrebitur *&c. Aliqua exemplaria, impressa sic:*

Vt que canis corio nunquam absterrebitur vncto]

Hieronymus] *Loquitur hîc de Filijs Israël, Vnde addidi in textu:* Populus Israël.

Ieremias c.13.] *V. & M. c. 60. C. 61.*

Idem c 8] *Tria 34.*

Idem cap.9.] *Duo 39. V. 38.*

Ars fit] *Arist. 2. Ethic.* Ex actu multoties iterato fit habitus.

Longam restem] *Siue, longam dicam notis plenam.*

Noli ergo mutuare] *Cur hoc? Ait Sapiens Pro.22. Quia:* qui accipit mutuum, seruus est fœnerantis.

Quâ ne præoccupatus] *C. ad latus legit ea, quæ habentur Sap.4.* Iustus si morte præoccupatus fuerit, *&c.*

Cælestis mannæ] *M.* Cęlestis gratię.

Actio iudicis contra] *C. & M.* Erga nos.

Fuerit soluendo] *V.* Soluenda.

Vnde Ambrosius] *Locum citaui in margine ad c.145. in fine. C. & M. legebant* Gregorius.

Amaras potiones] *M.* potationes.

Et erubescentia] *C. ad latus:* Quę causa induxit confessionem in Ecclesia.

Vel in substantia] *V.* Id omittit.

CAPVT CL.

Velvitæ] *Hæc duo verba absunt in M. & C.*

Qui dormitis] *V.* Qui iacetis.

De manifesta visione] *C. & M.* Manifestâ visitatione?

Satietatem visionis] *Tria omittunt* visionis, *sed est in textu biblico. C. & M. in margine legunt:* Voluntatem Dei implendam. *Videri hîc potest Commentarius B. Hieronymi in hoc vltimum caput Isaiæ.*

De cornu altaris] Vos, ô Clerici, *ait margo C.*

Abacuc c.3] *Tria c.11.*

Sophon. c.1.] *Tria 3.*

A collibus] *M. & C.* à collisionibus. *At textus scripturæ, vt posuimus.*

Quia enim non habuerunt] *Videatur Comment. B. Hier. in c. 1. Sophoniæ.*

Ignis gehennæ] Ignis etiam auaritiæ, *inquit margo C.* hîc accenditur & inchoatur, in futuro consummatur.

Parab. c.19.] *Tria 39.*

Heb. cap.10.] *C. & M. 17. V. 16.*

Ignis ęmulatio] *Audiamus margines C. & M.* Fames & insatiabilitas deuorandi malos. Tria sunt insatiabilia, scilicet, infernus (auidior & insatiabilior) mare & vulua meretricis. *Prou. 30.*

Iob c. 10.] *V. & M. c. 11. c. 9.*

Beda de quodam] *Hæc historia sumpta est ex V. Beda, Hist. Gentis Anglorum l. 5. c. 13. De hac etiam in Speculo exemplorum dist. 3. exemp. 7. In margine C. nomen patris-familias exprimitur* Drigelinus, *at locis citatis* Drithelmus.

In interiora duceret] *V.* In anteriora produceret.

De quibusdam puteis] Vbi puteus superborum, *inquiunt margines C. & M.* puteus curiosorum, puteus inuidorum, & sic de ceteris peccatis.

Tunc cœpi cogitare] *Hæc, vsque,* Dux meus *absunt in M. & C.*

Wilfrido] *Tria sic legunt, sed Ven. Beda loco suprà citato vocat* Alfridum.

Intrans flumen] *Monasterio, seu eius domui adiacens, vt initio historiæ dictum est.*

Hieron. ad Heliodorum] *Restitui locum. Tria enim,* ad Rusticum. *Hæc epistola ad Heliodorum incipit:* Quanto amore. *Vide finem illius.*

Iudicaturo Domino] *M.* Tu gaudebis iudicaturo Domino. *V.* Tu gaudebis iudicaturus cum Domino.

[illegible] bitur cum prole suâ verè] *Hier. pro* verè *habet* Venus. *Meliùs.*

Operarij & quæstuariæ] *V. & M.* operariæ & quæstuariæ. *B. Hier. habet* operarij, *hoc est, Ioseph.*

CAPVT CLI.

AD Eustochium] *De Virginitate seruandâ, quæ incipit:* Audi filia.

De carcere] Et papilione corporis, *inquiunt margines M. & C,* vt in ostio stans videas gloriam Dei pertransire.

Et recessit sibi] *Tria* tibi *pro* sibi.

Et concubinæ] *C. ad latus:* Animæ minoris meriti.

Erunt in diuersis] *Hæc quoque restitui. Tria sic legebant:* Erunt in diuersis gregibus carnis tuæ, & spiritus matris (*V.* matres) tuæ.

Nemo poterit dicere] *Tria:* Nemo poterat scire. *Biblia Basileæ impressa anno 1591. habent:* Nemo poterat discere. *Magna varietas.*

Aliquid gloriosum] *V.* pretiosum.

Ad Demetriadem] *De Virginitate. Habetur to. 9. incipitq́ue:* Si summo ingenio.

Putabis durum] *V.* Dignum.

Tu ergo, cui] *Hæc in eadem epist. ad Demetriadem, sed infrà, sub finem.*

Comitata Virginibus] *V.* Communicata.

Nec vllius temporis] *Tria:* Nec illius temporis *&c.*

CAPVT CLII.

V *Caput non diuidit, neque nonum titulum præfert. M. verò videtur velle diuisum, rubeâ eaq; maiusculâ additâ litterâ, omisso tamen titulo, quem C. solum non omittit.*

Effudi in me spiritum] *C. in margine:* dilatando præ gaudio patriæ.

Mammotrecti] *De hoc vocabulo diximus in notis ad c.* 78.

Secretum meum de vita] *Hæc, vsque,* Et quemadmodum, *absunt in C.*

CAPVT CLIII.

H*Oc caput* de Proprietate *ex C. & M. collegimus. Sed in M. alio charactere exaratum est à cæteris, & in fine capitis præcedentis hæc habebat:* Explicit summa Magistri Petri Cantoris Parisiacensis. *Fortè auctor omiserat in summâ agere de Proprietate, quod in fine recuperat.*

Dicere mea] *Prout vetat S. Benedictus in Regulâ c.* 33.

Cum Achan] *Duo* Achor.

Mundiali aliquo] *Vt legitur* 16. *q.* 1. Adijcimus, *in fine. Et B. Ambrosius* 3. *Offic. c* 9 *B Gregorius Registri l.* 10.*c.*22.

Monedulæ] *Auis est ex Graculorum genere aurum & nummos subripere solita. De hâc. Ouid.* 7.*Metam.*

Nigra pedes, nigris velata Monedula pennis.

De Monacho Gregorij] *Hæc historia habetur in vita eiusdem. Vide Surium to.* 2. *præterea apud B. August. Serm.* 52. *ad Fratres in eremo, siue* 12. *quæst.* 1. Nolo.

Sacrilegus sit etiam laicus] 17. *q* 4 Quisquis *&* 12.*q.*2.Prædia.

Habet aureos] *Quàm bellè tales describit B. Hieron. in epist. ad Heliodorum, quæ incipit:* Grandes materias. Sint ditiores Monachi, *inquit,* quàm fuerant seculares: possideant opes sub Christo paupere, quas sub locuplete diabolo habuerant: suspiret eos Ecclesia diuites, quos antè mundus habuit mendicos.

Pictantias] *Seu* pitantias. *Hoc vocabulo sæpè vtitur Cæsarius, pro portione vini aut ferculi lautiore.*

Tobias exsul] C. Si Tobias esuriens, & qui propria habere poterat. *Cætera desunt.*

Quidam Religiosi] *Præter illud B. Pauli* 2.*Tim.* 2 Nemo militans Deo, implicat se negotijs sæcularibus, *aliud insinuabo ex decretis Bonifacij, quo decernit Monachos posse confessiones audire:* Neque enim, *inquit,* B. Benedictus Monachorum præceptor almificus, huius rei aliquo modo fuit interdictor: sed eos sæcularium negotiorum edixit expertes fore tantummodò. *Et* 16. *qu.*1. Monachi,

chi, *sic legitur*: Nullus Monachorum forensis negotij susceptor, vel executor existat, nisi quod Monasterij exposcit vtilitas, Abbate sibi nihilominus imperante.

Depositarij] C. Depositorij, *Horum est recipere pecunias, pro cautione quod Monachum maximè dedecet. B. Hieronymus ad Paulinum de instit. Monachi, ait*: Quem senseris tibi, aut semper, aut crebrò de nummis loquentem, institorem potiùs habeto quàm Monachum. 16. *q*. 1. Si cupis. *Item videto B. Hier. in Reg. titulo* de Paupertate.

Iste enim pluribus] *Hæc parenthesi inclusa, omittit M.*

Ablatum] *Post hæc immediatè legit* C. Item Leuit. 81. *hoc est, c*. 24. *vbi agitur de restitutione.*

Prior quidam cuidam] C. Prior de M. D. volenti facere.

Item: Eremitam] *Ex Libro Vitas-Patrum dicto.*

Item Hieronymus] *In Regula de Paupertate. Et in Reg. Monacharum*, de Si[illegible] in recipiendo Sorores, *similia inuenies.*

Tanta in Martino] *Ex vitâ per Seuerum Sulpitium conscripta.*

Vt ait S. Benedictus] *Cap*. 49. *Regulæ suæ.*

Item Hieronymus] *Epist. ad Heliodorum Monachum, vt suprà dixi ad c*. 2.

FINIS.

CVM EXEMPLAR MARCHIANENSE ferè continuâ varietate lectionis, ab alijs duobus recederet, ſcilicet à cap. 66. vſque ad cap. 80. illud verbotenus, vt loquuntur, deſcripſimus, & deſcriptum hîc conſultò repoſuimus.

Cap. 66. De acceptione perſonarum.

ET ſciendum quòd nihil magis offendit hoc triplex Prælati officium, quàm acceptio perſonarum, *quæ non eſt apud Deum*, ſicut dicit Apoſtolus in Epiſtola ad Romanos. Super q[illegible] cum dicit Auguſtinus: Acceptio perſonarum eſſet apud Dominum; ſi propter dignitatem Patrum recepiſſet Iudęos, & propter indignitatem Patrum ſpreuiſſet Gentiles. Idem dicit Petrus in Actibus Apoſtolorum, quando præceptum eſt ei ire ad Cornelium: *Nunc in veritate comperi, quòd non eſt perſonarum acceptor Deus, ſed in omni gente, qui timet Deum, acceptus eſt illi.* Sciendum autem quòd aliud eſt acceptio perſonarum, aliud honorificentia.

Cap. 2. F. Ambr. Vide notas ad cap. 66.

Honorificentia eſt reuerentia alicui exhibita conſiderato gradu dignitatis illius, cui reuerentia exhibetur, & illius, qui exhibet. Abuſus autem huius reuerentïæ, eſt acceptio perſonarum. Iſta non eſt apud Deum. Et nota quod quando reuerentia non exhibetur cui debetur, tunc eſt perſonæ abiectio: quando verò exhibetur cui non debetur, tunc propriè eſt perſonę acceptio, ita vt aliud ſit acceptio perſonæ, aliud abiectio perſonarum, & aliud honorificentia perſonarum. Notandum itaque, quòd circa huiuſmodi honorificentiam, quædam cauſæ ſunt omninò licitæ & honeſtæ: quædam ſubhoneſtæ: quędam mediæ nec omninò licitæ, nec omninò illicitæ: quædam ſunt omninò illicitæ. Cæteræ omninò licitę & honeſtæ ſunt, quando alicui reuerentia pro ſanctitate ſuæ religionis exhibetur: & hæc ſola eſt apud Deũ. Subhoneſtæ, quando Prælato, vel Principi, vel filio nobilis, vel ſcripturæ perito reuerentia exhibetur. Mediæ non omninò licitæ vel illicitæ, quando alicui ex quâdam ſocietate, vel ex indiſcretâ beneuolentiâ reuerentia exhibetur, vt quando pauperes indigentes relinquuntur, & non indigentes in hoſpitio recipiuntur. Omninò illicitæ: quando alicui pro turpitudine aliqua, vel pro ſola pecunia reuerentia exhibetur, vt poſſit dici:

Cap. 10.

O nummi, nummi, vobis hic præstat honorem,
Vos estis Fratres.

Hanc omninò respuit Dñs. Et de hac dicit Iacobus in Epist. Canonicâ: *Fratres nolite habere fidem Domini nostri Iesu Christi gloriæ, in acceptione personarum. Si enim venerit in conspectu tuo vir aureum annulum habens in manu, & dixeris ei, hîc bene: si autem venerit pauper in sordido habitu, & dixeris ei: Sta ibi: Nonne acceptor personarum factus es? nonne iniquarum cogitationum iudex es?* Et dicit ibi Augustinus. Si hoc referatur ad Ecclesiasticas dignitates, non esse leue peccatum. Quis enim ferat, spreto honestiori & scientiori paupere, diuitem ad Ecclesiasticam dignitatem sublimari. Item, si de quotidianis* consensibus hoc dicatur; quis hic non peccat? tamen non peccat, nisi apud se iudicet, quòd si ditior est, ergo melior. Contra acceptionem personarum Dominus in Deuteronomio per Moysem dicit: *Audite omnes, & quod iustum fuerit, iudicate. Non accipietis personam hominis, Domini enim iudicium est.* Ergo homo imitator Dei non debet personam hominis accipere. Et Iob dicit: *Non accipiam personam viri, neque Dominum homini adæquabo. Nescio enim quamdiu subsistam, & quando Saluator meus veniat tollere spiritum meum.* Quasi diceret: Si acciperem personam viri, hoc esset Dominum homini adæquare. Et in Ecclesiastico dicitur: *Non accipies personam in pauperem, (id est contra pauperem) & deprecationem læsi exaudies.* Et in epistolâ Canonicâ Iudæ dicitur: *Quidam sunt garruli & murmuratores, personas propter quæstus admirantes,* id est laudantes. Post authoritates contra acceptionem introductas personarum, exempla introducamus. Legitur enim quod Phinees pugione suo transfixit in genitalibus Iudæum coëuntem cum Madianitide, quamuis illum sciret esse Ducem in tribu Simeonis, & illam filiam nobilissimi Principis Madianitarum. Et in hoc facto placuit Domino, *& cessauit quassatio.* Et Dominus dixit ad Moysem: *Suspende Principes in patibulo, vt auertatur furor meus ab eis.* Ecce, quod nec Principibus parcendum est in scelere. Et ipse Moyses audiens populum peccâsse in vitulo conflatili, dixit: *Qui Domini est accingatur gladio mecum. Et transiens per medium castrorum,* nulli illius sceleris participi, parcebat. *et dixit Moyses: Hodie consecrastis manus vestras Domino, non enim pepercistis frater fratri, vel patri, vel matri in crimine.* Et dicit ibi glossa: Ille eligatur Sacerdos & Leuita, *qui dicit patri & matri: nescio vos.* Et de Domino legitur quòd noluit ad domum Reguli diuertere, ne videretur diuitias honorare. Item: In libro Regum legitur, quòd Ionathas esuriens, dum iret, inuenit mel & comedit, & exhilarati sunt oculi eius, & fortiùs insecutus est hostes. Quod audiens pater eius Saül, quia contra pręceptum eius fecerat, voluit eum occidere. Quod fecisset, nisi populus eum de manibus eius excussisset. Ecce quòd paternus amor noluit parcere filio in transgressione pręcepti. Et habes hîc argumentum, quòd Princeps non debet aliquid

Iuuen. satyra 5.
Cap. 2.
A tero. ord. ex Beda qui sua desumpsit ex Aug.
*consessibus vt habent alij exēp.
Cap. 1.
Cap. 32.
Eccli. 35.
Num. 25.
Ibid. et ps. 105.
exod. 32.
Ibid.
Deut. 33.
Ioa. 4.
1. Reg. 14.

quid facere sine consensu populi, nec etiam Prælatus sine consilio Cleri. Item super illud verbum prædictum (*Transiuit Moyses per medium castrorum*) dicit Gregorius: Per medium castrorum est transire, in Ecclesia Domini æqualitate viuere, arguere, prædicare, & iudicare, vt in nullius resideat fauore, vt nec alicui propter sanguinẽ, vel priuatũ amorem à gladio sententiæ parcat. Et si vir Dei est, qui diuino amore cingitur ad vindicandũ peccata: illũ virum Dei non esse constat, qui vindicare aliorum peccata recusat. Tamen cum moderamine contra acceptionem personarum est agendum. Quidam enim dum acceptionem personarum vitant, in cuiusdam ingratitudinis vitium & sobriæ inurbanitatis currunt: vt verè possit dici:

Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt;
——— Sed medium tenuere beati.

Summum enim ius iniuria summa est. Vnde & alibi dicitur: *Est iustus qui perit in iustitiâ suâ.* & alibi: *Qui nimis emungit, elicit sanguinem.* & alibi: *Non declinetis, neque ad dexteram, neque ad sinistram.* Ad dexteram, per nimiam iustitiæ remissionem: ad sinistram, per nimium eiusdem rigorem. Vnde Poeta:

Est modus in rebus, sunt certi denique fines
Citra quos, vltraque, nequit consistere rectum:

Culpa enim est totam persequi culpam:

Ad prædicta autem, quæ contra incompositionem diximus, addendum est de modestia, & maximè circa risum, circa quem facilè cognoscitur sapiens. Vnde Ecclesiasticus ait: *Fatuus in risu exsaltat vocem suam, sapiens autem vix tacitè ridebit.* Et sanctus Bernardus dicit de quodam Abbate religiosissimo, qui in quatuordecim annis non risit, ita vt videretur dens eius, sed obstantium gratiâ faciem serenabat. Sed si bene recolimus, risum integrum non admisit. Sectemur ergo hilaritatem lasciuiâ carentem, &, vt vno verbo explicem, secundùm faciem Sanctorum iucundemur. Et Dominus in Euangelio: *Væ vobis qui ridetis, quia plorabitis.* Vnde & ipse legitur ter fleuisse, scilicet in suscitatione Lazari, super Ciuitatem, & in oratione, sicut legitur in Epistolâ ad Hebræos. Sed nunquam legitur risisse. Et hoc quæstionem habet, Ipse enim defectus nostros assumpsit: quos decuit eum assumere, & reuera risum interiorem habuit, scilicet lętitiam mentis, & ita videtur quòd habuerit exteriorem, quod potuit esse, quamuis non legatur. Et notandum, quòd ad modestiam prædictam & temperantiam habendam, est maximè fugienda singularitas. Est autem duplex singularitas, scilicet mala, & bona. De malâ prædicemus, vt expulso vitio magis virtus elucescat.

De malâ itaque singularitate dicit Philosophus: Omnis singularitas parit notam. Qui hanc non fugit, suspectus est, aut suspiciosus. Ita notat, aut aliquid significat. Propter hoc fortè dictũ est: Hoc modicum degustet.

Exo. 32. part. 3. pastoral. admonit. 26 — *Hora. lib. 1. sat.* — *Cicero 1. Off.* — *Eccle. 7.* — *Prou. 30.* — *Deut. 17.* — *Cap. 67.* — *Hora. l. 1. sat. 1.* — De modestia circa risum. — *Cap. 25. de S. Malachia.* — *Iudith 16, 24.* — *Luc. 6.* — *Io. 11.* — *Luc. 19* — *Cap. 5.* — *Cap. 68.* — De mala singularitate. — *V. Not. in cap. 68.*

1.Cor. 9. Act. 18 Act. 16. Epist. 85. & 110 Eccle. 4. Psal. 79. epist. 5.

Hanc ſingularitatem fugiens Apoſtolus, dixit: *Omnia omnibus factus ſum.* Vnde & *totondit ſe in Cenchris.* Vnde & Timotheum circuncidit, vt conformaret eum Iudæis. Vnde Auguſtinus dicit: Secundùm morem patriæ,& conſuetudinem Eccleſiæ, in quâ tibi viuendum eſt, debes viuere. Turpis enim eſt pars, quæ ſuo corpori non conuenit. Vnde fortè dictum eſt: *Væ ſoli, quia ſi ceciderit non habet ſubleuantē. Soli*, id eſt, quâdā præſumptione nouum viuendi modum inuenienti. Talis enim *ſingularis ferus eſt*, qui *depaſcit vineam*: Id eſt, deſtruit & occidit animam ſuam. Et Seneca in epiſtolâ ad Lucilium ait: Illud te admoneo, ne eorum more (qui non proficere ſed conſpici cupiunt) facias aliqua, quæ in habitu tuo aut genere notabilia ſint. Aſperum cultum, & intonſum caput, & negligentiorem barbam, & indictum argento odiū, & cubile humi poſitum, & quidquid aliud ambitiosè peruerſa via ſequitur, euita. Satis ipſum nomen Philoſophiæ (etſi modeſtè tractetur) inuidioſum eſt. Intus omnia diſſimilia ſint. Frons noſtra populo conueniat, non reſplendeat toga, non ſordeat tamen. Non putemus frugalitatis indicium auro argentoque caruiſſe, Id agamus, vt meliorem vitam ſequamur quàm vulgus: nō tamen contrariā. Alioquin quos emendari volumus, fugamus à nobis & auertimus. Illud quoque efficimus, vt nihil imitari velint noſtri, dum timent ne imitanda ſint omnia. Hoc primùm Philoſophia immittit, ſenſum communiorem , humanitatem, & congregationem, à quâ profeſſione diſſimilitudo nos ſeparabit. Videamus ne iſta per quæ admirationem parare volumus, ridiculoſa & odioſa ſint. Propoſitum noſtrum eſt ſecundùm naturam viuere. Hoc contra naturam eſt torquere corpus ſuum, & faciles odiſſe munditias, & ſqualorem appetere, & cibis non tantùm vilibus vti, ſed crudis & horridis. Quemadmodùm enim deſiderare delicatas res, luxuriæ eſt: ita inuſitatas & non magno parabiles fugere, dementiæ eſt. Frugalitatem exigit Philoſophia, non pœnam. Hic enim modus placet. Temperetur vita noſtra inter bonos mores & publicos, ſuſpiciant omnes vitam noſtram, ſed non agnoſcant, eadem faciamus quæ ceteri. Nihil inter nos & illos intererit. Plurimùm diſſimiles nos vulgò eſſe ſciat, qui inſpexerit propiùs. Qui domum intrauerit, nos potiùs miretur quàm ſupellectilem noſtram. Magnus eſt ille, qui ſic vtitur fictilibus ſicut argento. Nec minor eſt ille, qui ſic vtitur argento, ſicut fictilibus. Infirmi enim hominis eſt, non poſſe pati diuitias.

Cap. 69. De bonâ ſingularitate. leg. Sara Ca. 3.

Nunc de bonâ ſingularitate eſt dicendū, quæ magis propriè dicitur ſolitudo. De hac dicit *Anna* filia Raguëlis ſicut legitur in Tobiâ: *Nunquā ludentibus me miſcui, nunquam illis, qui in vanitate ambulant, participem me feci.* De hac dicit Sapiens: Rarus in publico, honeſtus in domo. De hac dicit Ieremias: *Solitarius ſedebam & tacebam*. De hac & Seneca in epiſtolâ ad Lucilium ait, Quid vitandum præcipuè quæris? Turbam. Nondum tutè commit-

committeris illi. Ego certè confiteor imbecillitatem meam, nunquam mores quos extuli refero. Inimica est multorum conuersatio. Quid me existimas dicere? Auarior redeo, ambitiosior, luxuriosior, imò crudelior, & inhumanior, quotiens inter homines fui. Subducendus est populo tener animus, & parùm tenax recti, facilè transit ad plures. Socrati, & Catoni, & Lęlio excutere honestatem suam dissimilis multitudo potuisset. Vnum exemplum auaritiæ, & luxurię multùm mali facit. Cùm victor delicatus paulatim eneruat & emollit, vicinus diues cupiditatem irritat. Malignus comes, quamuis candido & simplici animo rubiginem suam affricuit, quid tu accedere his moribus credis? In quos publicè factus est impetus, necesse est vt imiteris, aut oderis. Vtrũque autem deuitandum est, ne vel similis malis fias, quia multi sunt; neve inimicus multis, quia dissimiles sunt. Recede in teipsum quantũ potes. Cum his versare, qui te meliorem facere possint. Illos admitte, quos tu potes facere meliores. Mutuò ista fiunt, & homines dum docent, discunt. Ista autem solitudo maximè pendet ex bonâ societate. Vnde Cato ait: *Ambula cum bonis.* Et alibi dicitur: Ex conuictu mores formantur. Et Apostolus dicit: *Corrumpunt bonos mores colloquia mala.* Et Philosophus dicit: Potiùs videndum est tibi cum quibus edas, quàm quid edas. Et Poëta dicit:

Principis est virtus maxima, nosse suos.

Hunc versum multùm præ cæteris versibus approbat sanctus Thomas Cantuariensis: Et hoc maximè pertinet ad Prælatos Ecclesię, tales habere cubicularios & commensales: ne eorum videantur approbare vitam quorum habent conuersationem. Vnde Abraham, quando præceptum est ei circumcidere familiam suam: statim circumcidit omnes vernaculos suos, & se, & totam familiam suam. Omnis itaque Christianus, familiam suam debet spiritualiter circumcidere: vt nullus sit in domo suâ inordinatus. Item Salomon: *Qui graditur cum sapientibus, sapiens est: amicus stultorum similis eis efficitur.* Vnde à quodam sapiente dicitur: Morum similitudo parit societatem, & cognata studia facilè connectuntur. In Psalmis etiam de malâ societate fugienda, & bonâ acquirendâ sępè dicitur. Vnde in primo Psalmo; *Beatus vir, qui non abijt in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit.* Et alibi; *Cum sancto sanctus eris; & cum viro innocente innocens eris, & cum electo electus eris: & cum peruerso peruerteris.* Difficile *enim est tangere picem & non inquinari ab ea.* Vnde quidã sapiens dicit; Bonos Principes habẽtes praua latera, Scillæ & Harpijs cõparat scriptura. Scilla enim humanam habet faciem, sed caninis capitibus succincta describitur. Harpiæ autem virgineam habent faciem, sed rapacissimos vngues. Similiter Principes exteriùs sunt boni, sed mali eorũ ministri. Odoratu prædę, Scyllæ ad rapinam parantur.

Item notandum, quòd bonam societatem maximè impedit nimius carnalis affectus. Contra quem, maximè habemus exempla ab ipso Domino om-

Alia exẽp. id citatur Hiero. Thren. 3. epist. 7. Fortè conuictor, & habet Seneca, & alia exemplaria. lib. 1. 1. Cor. 15. Sen. ep. 19. Martialis lib. 8. epig. 15. Gen. 17. Prou. 13. Ps. 17. Eccli. 13.

nium bonorum magistro: Cùm enim ipse prædicaret, quidã de turbâ dixit ei: *Magister, ecce fratres tui, & sorores exspectant te foris.* Et respiciens in discipulos suos ait: *Hi sũt fratres mei.* Et vt generaliter cõcluderet, addidit: *Omnis qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est; hic est frater meus, & mater, & soror mea.* Quasi diceret: spirituales viri semper præponendi sunt carnalibus. Idem de eodem legitur: Qui cùm esset duodennis remansit in Ierusalem; quo non inuento inter cognatos, & amicos, & notos; post triduum redijt mater eius in Ierusalem, & inuenit eum in medio Doctorum interrogantem eos & respondentem. Et dixit ei mater: *Fili, quid fecisti nobis sic? Ecce ego & pater tuus dolentes quærebamus te.* Ipse autem dixit: *Quid est quòd me quærebatis? nesciebatis quia in his, quæ patris mei sunt, oportet me esse?* Hoc est: spiritualia semper præfero carnalibus. Idem dicit in nuptijs, architriclinij vino deficiente, ad matrẽ eius inuitãtem eũ ad miraculũ: *Quid mihi & tibi mulier? nondũ venit hora mea.* Certè multũ erat ei cũ ipso, quia affectuosissimè diligebat eam. Vnde de cruce ad discipulum dixit: *Ecce mater tua.* Sed in hoc verbo (*quid mihi & tibi mulier*) maius exẽplum nobis præferendi spiritualia carnalibus præbuit: vt quilibet Prælatus, & etiam minor Sacerdos, in omni beneficio spirituali, dicat patri & matri: Quid mihi & tibi mater? quid mihi & tibi pater? Nos sumus *Sacerdotes secundùm ordinem Melchisedech*, qui legitur non habuisse patrem vel matrem. Et in figurâ Christi & nostri, qui non debemus habere patrem vel matrem in spiritualibus, sed dicere eis: Ego sum Sacerdos per ordinem Melchisedech, non noui vos. Vnde dicitur: Ille eligatur Sacerdos & Leuita: *qui dicat patri & matri: non noui vos.* Vnde & in lege prohibitũ erat, ne Sacerdos interesset funeribus mortuorum etiam parentum, ne aliquid immunditiæ contraheret: sed etiam Sacerdoti non licet recedere à sanctis. Vnde Dominus illi volenti sepelire patrem suum ait: *Dimitte mortuos sepelire mortuos suos: tu autem vade prædicare regnum Dei.* Vnde super hoc verbo dicit Hieronymus: Propter amorem Christi, debet dimittere insepultum, & propter eius amorem, nullum debet relinquere inhumatum, loco scilicet & tempore. Veruntamen caninum est odio habere parentes. Vnde notandum est illud de Philistæis. Illi namque arcam Domini ceperunt, propter quam puniti sunt in posterioribus. Quod videntes, posuerunt arcam super plaustrum nouum, & adiunxerunt plaustro duas vaccas fœtas, id est, à partu liberatas. Fœtus enim vel fœta nomen polysenium est, scilicet ad habentem fœtum; & ad liberatam à fœtu. Vnde & ipsæ duæ vaccæ habebant vitulos domi reclusos. Et adduxerunt arcam Domini in Bethsames, mugientes post vitulos, sed cornua à recto tramite non flectentes. Bethsames interpretatur domus solis. Qui itaque vult arcam Domini in Bethsames ducere, id est ad vitam æternam per sumptionem Corporis Christi venire: oportet eum esse fœtum inte-

Matt. 12. *Luc. 2.* *Ibid.* *Ioan. 2.* *Ioan. 19.* *Ps. 109* *Glossa in c. 25 Num. 33.* *Leuit. 21.* *Matt. 8.* *1. Reg. 6.* *polysenium. id est, variæ significationis.*

interius per bonum propositum, & exterius per opus bonum. Dicit siquidem Gregorius: Vaccę (inquit) post vitulos mugiebant, sed cornua à rectâ viâ non flectebant. Sic quoque sancti post parentes per compassionem mugiunt: sed non flectunt cornua à rectâ viâ per boni operis negligentiam. Ita ergò compatiamur parentibus, vt non propter illos bona opera prætermittamus. Ne simus similes vxori Loth, quæ respiciens ad Sodomam, versa est in salis statuam. Item Hieronymus super Leuiticum dicit: Summus Pontifex non debet interesse funeribus mortuorum etiam Principum, ne tactu vel visu mortui pollueretur. Sed summus Pontifex noster, id est Christus, Lazarum suscitauit. Et multi Monachorum & Clericorum vident hodie corpora, & cum eo prandent & conuiuantur cum corpore, id est videndo. Item super illum locum Matthæi, vbi legitur de statere inuento more piscis, quem soluit Dominus pro se, & pro Petro in tributum, dicit glossa: Admiranda est paupertas Domini, quæ non habuit vnde tributum solueret. Et opponit hîc Augustinus sic: Nonne habebat Dominus pecunia[illegible] Iudas portabat? habebat vtique. Sed nefas duxit quod erat pauperum in vsus suos conuertere. Et hoc est contra Prælatos, qui patrimonium Crucifixi (quod proprium est pauperum) in suos vsus expendunt. Item: Contra nimiam carnis affectionem facit, quod legitur in libro Iudicum: Ibi enim legitur, quòd Abimelech filius Gedeonis ex concubinâ, post mortem Gedeonis iuit in Sichem ad cognatos suos ex parte matris; qui constituerunt eum Regem: & auxilio eorum occidit septuaginta filios Gedeonis, qui fratres eius erant: Schimitas quoque cognatos suos, qui eum Regem fecerant, occidit. Ecce quòd carnales affectus debemus occidere. Exemplo etiam brutorum animantium deberemus terreri, ne nimis diligeremus amicos. Ipsa enim fœtus suos diligunt quamdiu parui sunt, nec sibi sufficiunt; cùm grandisculi facti sunt, statim eos abijciunt, nec de eis curam gerunt. Similiter quamdiu parentes nostri sibi non sufficiunt debemus eos sustentare, non ad superfluitatem, sed ad exigentiam. Sed si sibi sufficiunt, non est nobis curandum de eis. Item: dictum est Abrahę; *Exi de terra tua & de cognatione tuâ.* Et in Psalmo dicitur: *Audi filia, & vide, & inclina aurē; & obliuiscere populū tuum, & domum patris tui.* Quasi diceret, non posses audire, nisi domū patris tui obliuisceris. Item; exemplo Templariorū deberent Pręlati instrui, ne haberēt amicos suos sibi collaterales. Ipsi enim Templarij nunquam habent consanguineū sibi seruientem, ne communia bona fratrum ei distribuerent: Et illud maximè, quod Hieronymus dixit in epistola ad Heliodorum, facit contra carnis affectum. Dicit enim: Audi edictum Regis: *Qui non est mecum contra me est, & qui non colligit mecum, dispergit.* Recordare tyrocinij tui diem, quo Christo in baptismate consepultus, in Sacramenti verba iurasti, pro nomine

Hom. 37. in Euang. — *Gen. 19.* — *Leuit. 21.* — *Ioan. 11.* — *Matt. 17.* — *Iudic. 9.* — *Gen. 12.* — *Ps. 44.* — *Epist. de laude vitæ solit.* — *Luc. 11.*

eius non te patri particurum, nec etiam matri. Ecce aduersarius tuus, in pe-ctore tuo Christum conatur occidere. Ecce donatiuum, quod militaturus acceperas, hostilia castra suspirant. Licèt paruulus ex collo pendeat nepos, licèt sparso crine, & scissis vestibus vbera (quibus nutriuerat) mater osten-dat, licèt in limine pater iaceat; Per calcatum perge patrem, siccis oculis ad vexillum crucis euola. Solum pietatis genus est, in hac re esse crudelem. Veniet dies postea, quo victor reuertaris in patriam, quo Hierosolymam cælestem foris coronatus incedas. Non est nobis ferreum pectus, non dira præcordia, non ex silice natum Hyrcanæ nutriere tygrides; & nos per ista transiuimus. Nunc tibi blandis vidua soror hæret lacertis, nunc illi (cum quibus adolcuisti) vernulæ aiunt; Cui nos seruituros relinquis? nunc gerula quondam, iam anus, & nutritius secundus, post naturali pietate pater cla-mitat; Exspecta paulisper, & moriturum sepeli. Forsitan & mater laxis membrorum pellibus, aratâ rugis fronte, antiquum referens lac mammâ dare. Dicant & Grammatici si volunt;

[illegible] ——— *In te omnis domus inclinata recumbit.*

Facilè rumpunt hæc vincula amor Christi, & timor gehennæ. At scriptura præcipit parentibus obsequendum. Sed quicunque eos super Christum amat, perdit animam suam. Gladium tenet hostis vt me perimat, & ego de matris lachrymis cogitabo? Propter patrem, militiam Christi deseram, cui sepulturam causâ Christi non debeo, quam & omnibus eius causâ debeo? Domino passuro timidè consulens Petrus, scandalum fuit. Paulus retinen-tibus se fratribus ne Hierosolymam pergeret, respondit: *Quid facitis plorantes & conturbantes cor meum? ego non solùm ligari, sed & mori in Hierusalem para-tus sum pro nomine Domini nostri Iesu Christi.* Aries ista pietatis, quo fides qua-titur, euangelij retundendus est mucrone. Mater mea & fratres mei sunt, quicunque fauent mihi pro nomine eius pugnaturo. Si non credunt, *mortui sepeliant mortuos suos.* Erras frater, erras, si putas nunquam Christianum per-secutionem pati. [Et tunc maximè oppugnaris, si te oppugnari nescis.] Et hęc contra carnis affectum sufficiant. De bonâ singularitate superiùs dixi-mus, cui adijcienda est bona solitudo. Sed solitudo est duplex: Monachorum & Anachoretarum. Illa est in claustro, ista in eremo. Illa est securior, ista per-fectior. Vnde Sanctus Benedictus in regulâ Monachorum, dicit Monachũ in claustro bene probatum, licere transire ad eremum. Vita ista multum com-mendabilis est; in quâ Hieronymus per quadriennium domauit carnem suam, Ad quam vitam inuitans quendam socium suum conscholarem dicit: O desertum Christi floribus vernans! O solitudo in qua nascuntur illi lapi-des, de quibus in Apocalypsi ciuitas magni Regis construitur. O eremus fa-miliariùs Deo gaudens! Quid agis frater in sæculo, qui maior es mundo? Quamdiu te tectorum vmbræ premunt? Quamdiu fumosarum vrbium * ni-

tor

Vide notas ad c. 71. *Virgi. li.* [illegible] *exo. 20.* *Matt. 10.* *Matt. 16.* *Act. 21.* *Matt. 12.* *Matt. 8.* *Cap. 72.* *Vide notas in cap. 72.* *Cap. 1. epist. ad Heliod de vita solit.* *Cap. 21.* *f. nidor.

tor includit? Crede mihi, nescio quid plus lucis in eremo adspicio. Libet sarcinâ carnis abiectâ, ad purum ætheris volare fulgorem. Paupertatem times? sed beatos pauperes Christus appellat. Labore terreris? nemo athleta sine sudoribus coronabitur. De cibo cogitas? sed fides famem non timet. Super nudam metuis humum membra fessa ieiunijs collidere? sed Dominus tecum iacet. Squalidi capitis dolet inculta cæsaries? sed caput tuum Christus est. Infinita te eremi vastitas terret? sed tu Paradisum mente deambula. Quotiescunque illuc conscenderis, toties in eremo non eris. Scabra sine balneis attrahitur cutis? sed qui in Christo semel lotus est, non habet necesse iterum lauari. Et vt breuiter audias Apostolum ad cuncta respondentem: *Non sunt* (inquit) *condignæ passiones huius mundi ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* Delicatus miles es charissime, si vis gaudere cum sæculo & postea regnare cũ Christo] Indicabimus tibi, vt si nescis discas; si autem cognouisti, pariter gaudeas. Bonosus tuus, imò meus, & vt veriùs dicam, noster, scalam præsagam Iacob somniantis iam scandit, *portat crucem, nec post tergum respicit, seminat in lachrymis, in gaudio metet.* Et Sacramento Moysi serpentem in eremo suspendit. Ecce puer meus honestis nobiscum sæculi artibus institutus, cui opes affatim, dignitas apprimè inter coæquales erat, contemptâ matre, & sororibus, & charissimo sibi germano Insulam pelago circumsonante naufragam, cui asperæ cautes, & nuda saxa, & solitudo terrori est, quasi quidam nouus Paradisi colonus incedit. Nullus ibi agricolarum, nullus Monachorum, nec paruulus quidem Onesimus (quo velut fratre in sæculo fruebatur) in tantâ vastitate adhæret lateri comes. Solus ibi, imò Christo comitante non solus. Videt gloriam Dei, quam Apostoli nisi in deserto non viderent. Non quidem conspicit turritas urbes: sed in nouę ciuitatis censum dedit nomen suum. Horrent membra sacco deformia? sed sic meliùs *obuiam Christo rapietur in aëra.* Nullo Euriporum austro perfruitur? sed de latere Domini aquam vitæ bibit] Frater in eremo cribrarios panes, & olus nostris manibus irrigatum, lac deliciæ rusticanæ, viles quidem, sed innocentes cibos præbent. Ita viuentes non ab oratione somnus, non saturitas à lectione reuocabit. Si æstus est, secretum arboris vmbra præbebit. Si autumnus, ipsa aëris temperies, & strata super terram folia, locum quietis ostendunt. Vere, ager floribus depingitur & inter garrulas aues psalmi dulciùs cantabuntur. Si frigus fuerit & brumales niues; ligna non emam, calidus vigilabo & dormiam. Habeat sibi Roma suos tumultus, arena sæuiat circus insaniat, theatra luxurient: *nobis verò adhærere Deo bonum est, & ponere in Domino spem nostram;* vt cùm paupertatem istam in regna cœlorum mutauerimus, erumpamus in vocem: quasi diceret: *Quid enim mihi est in cœlo, & à te quid volui super terram?* Quod est: cum tanta reperimus in patriâ: parua & caduca quæsisse nos doleamus in terrâ] Et legenda, & sanctorum omnium

Mat. 5
Rom. 8
Epist. de laude Bonosi, incipit. Pius eorum timere
Gen. 28.
Mat. 16.
Luc. 9.
Psal. 125.
Num. 21.
Mat. 17.
Marci 9.
1. Thessal. 4.
Epist. ad Marcellam incipit Ambrosius
Ps. 72.
Ibidē.

nium vita Anachoretarum sic commendatur. Ab huius diei solemnitate Anachoretarum singulare propositum non separatum esse confidimus; qui per singula eremi loca, in speluncis & exiguis cellarum tugurijs, modico contenti pabulo morabantur. Alij bestijs sociati, alij auibus subministrati, ciborum sperantes diuitias vel delicias, luxus sęculi calcantes, laudem temporalem non amantes, visus hominum fugientes, Angelorum assuëti loquelis, pluribus effulsere virtutibus; & cætera, quæ ibi leguntur. Hanc vitam videDominus dedicâsse, quando eiecto tentatore, solus remansit in deserto. Et erat cũ bestijs, *& Angeli ministrabant ei.* Quidã dicunt hanc vitam incœpisse à Ioãne Baptista, qui teneris ab annis antra deserti petijt. Vnde Carthusiensis Ordo festiuitatem eius, sicut Patroni, solemniter celebrat. Alij dicunt eam incœpisse ab Eliâ. Alij dicunt à Rechabitis. Hanc vitam concupiuit Martinus cùm esset duodennis. Cui voto satisfecisset, nisi corporis & ætatis infirmitas obstitisset. Hanc vitam commendauit Sanctus Remigius Remensis, qui de puero ingressus est reclusum, & de recluso electus est in Episcopum. Hæc enim vita solitaria desideranda est maximè propter duo, scilicet propter inuidiam vitandam, & propter peccati participationem fugiendam. Vbi enim multi sunt in cœnobio, vnus inuidet alij propter Prioratum, vel huiusmodi. Et quando multi assentiunt in Capitulo in aliquâ re minùs licitâ, omnes alij vidẽtur in hoc peccâsse. Quia consentire est non contradicere cùm possis. Et peccatum vniuersalitatis spargitur in singulos, & peccatum vnius redundat in plures. Vnde Apostolus: *modicum fermentum totam massam corrumpit:* Et sic malè assignant illud vulgare prouerbium: Quod à multis peccatur, inultum est. Inultum quidem est apud mundum, sed non apud Deum, quia non minùs peccabunt, quia cum pluribus peccabunt: non minùs ardebunt, quia cùm pluribus ardebunt. Vita ista Anachoretarum perfectior est quàm vita Cœnobitarum. Sed inter has duas vitas securior est vita * Carthusiensium; qui omnia possident in numero, pondere, & mensurâ; quia in numero pecudum, agrorum, & personarum. Hanc enim Dominus dedicauit, quando tentatus à Diabolo mansit in deserto, *& Angeli ministrabant ei.* Hanc vitam similiter elegit Baptista, qui in secreto permanens locustis & melle syluestri sustentabatur. De quo quidam ait: Quem non audent tangere cerastes & viperæ, meretrix & salatrix tangunt ad inuicem reuerendum verticem sine reuerentiâ. Hunc habent patronum & aduocatum Carturienses, qui singuli in singulis cellulis eremiticam ducunt vitam. Medij tamen sunt inter Anachoretas, qui modicam vel nullam sibi retinent possessionem, & cœnobitas qui, in personâ pauperum, multa possident & vitam habent communem. Carturienses verò omnia habent communia, in numero, & pondere, & mensurâ. Personas tredecim, & conuersos similiter, pecudes,

Marginal notes: *Mat. 4* — *Vide notat ad ca. 71.* — *1. Cor. 5.* — *Lucanus.* — **al. Carturicẽsium.* — *Mat. 4*

cudes, agros, libros, & huiusmodi, imitari cupientes Dominum, qui omnia fecit in numero, pondere, mensurâ.

Quidam dicunt vitã istam initiũ habuisse à Præcursore Domini, alij ab Eliâ, alij à Ionadab vel Rechabitis, qui vinum & sicerã non bibebant. Hanc vitam multùm cupiuit Martinus dum erat duodennis, sed imbecillitas ætatis & complexionis propositum prępediuit. Adeptus tamen Præsulatum, elegit sibi locum eremi in qua vacaret orationi, & ibi modò est maioris Monasterij Abbatia. Plura tamen miracula operatus est antequam esset Pontifex, quàm pôst. Ille magnificus trium mortuorum suscitator duos mortuos ante suscitauit, vnum verò post. Beatus Germanus similiter locum elegerat eremiticum existens Pontifex, in quo secretiùs Deo & Angelis eius loquebatur. Item Beatus Remigius Remensis, filius Comitis Laudunensis reclusum intrauit, sed inde raptus est in Archiepiscopum. Ad hanc eremi solitudinem inuitat nos Ieremias Propheta: *fugite, saluate animas, & eritis quasi myricæ in deserto, & consurgite, ascendite à Cedar. Fugite de medio habitationis,* id est, abite vehementer, in voraginibus sedete, qui habitatis A[illegible], [illegible] interpretatur sagitta, & per quod intelligitur mundus, qui quodlibet sagittat & vulnerat vitijs. Recedite de medio Babylonis, & de terrâ Chaldæorum egredimini, & estote quasi hædi ante greges. Et alibi: *sedebam & silebam.* Et alibi: *Præstolare cum silentio salutare Dei tui.* Perfectior est hęc vita communione Cœnobitarum; quia istis non sunt ostia, nec vectes quo habitant. Illi ergo continuant agrum agro, possessiones habent quàmlibet parcè, quo ad se vtantur, irritamenta tamen sunt raptorum obloquentium. Nec omninò est ordo communis & laudabilis, in quo non possint aliqui saluari, aut non de facili, vt conuersi.

Ierem. 35.

Ierem. cap. 48

Ierem. 508.

Thre. 3.

Caput 73. De leuico ntactu peccati.

Mercatores, quorum peccatum spargitur in totum gregem, vt habetur de* Achan, & Corinthio fornicatore, & peccatum plurium, vel totius multitudinis deriuatur in singulos, vt crucifixo Iudęorum in plebem Ierosolymitanam. Vnde: *Eripite pauperem & egenum de manu peccatoris liberatæ.* Item: mirum est quòd non sentitur peccatum vel delictum in pluralitate: quod est valdè sensibile in singularitate. Peccatum plurium contaminat singulos, etiã peccata vel delicta singulorum contingunt vniuersos, quia: *Mille licèt sumant deperit inde nihil*: Totum habent omnes. Vnusquisque, qui potest, debet resistere & contradicere, vel impedire. Ille quoque qui se excusat & excipit à peccato, vel delicto multitudinis, similis est Pilato (qui immundam habens conscientiam, manus suas lauit, dicens: *Innocens & immunis sum à sanguine iusti huius.*) Vel primo parenti, qui in Dominum peccatum suum retorsit, dicens: *Domine, mulier quam dedisti mihi, dedit mihi pomum & comedi.* Et Eua ait: *Serpens decepit me.* Similiter: *Modicum fermentum totam massam*

**al. Achor. Iosf. 7. Ps. 34. Vide not. ad c. 73. Mat. 27. Gen. 3 1 Cor. 5.*

sam corrumpit. Nec minùs ardebunt, quia cum pluribus ardebunt, sed magis. Et vt in hoc, aliquo exemplo instruamur; Quidam habens scrupulosam conscientiam, quia in multis præerat, quibus in nullo proderat, habens multas Ecclesias, & multas præbendas; metens vbi non seminabat, manducans & bibens vbi non laborabat, lac & lanam subtrahens, non curabat, sed mercenarijs annis tradebat: dum vitaret Scyllam incidit in Charybdim. Intrans scilicet cœnobium Canonicorum Regularium, & inuenit, quòd pro numero personarum, habebat cœnobium numerum Ecclesiarum, Præbendarum: Et cùm egredi non liceret inde, statum, quem in singularitate fugerat, dolet se in communione inuenisse. Quid ergo est ei faciendum, cui non est liber exitus, vel contradicendi libertas, vt in sæcularibus Capitulis? Soluat qui potest. Quod autem dicitur à Lucano: *Quod à multis peccatur inultum est*, non est verum, quia licèt ab homine relinquatur inultũ, non tamẽ à Deo, quia aut Deus, aut homo punit peccatum. Ad solitudinem verò redeuntes dicimus, quòd perfecti quidam, scilicet contemplatiui, sequi debent solitudinem loci, & * temporis. Quorundam verò perfectorum scilicet, actiuorum & prædicatorum est nunc sequi turbam, quia tener animus non est vino & formę committendus. Nec est tutum vacare solitudini propter illicitas cogitationes & pessimas, quę tunc maximè subrepunt. Sed tu infirmus & imperfectus *medio tutissimus ibis*; vt nec in turba nec in solitudine sis, sed inter paucos bonos, scilicet quos tu elegeris, à quibus possis instrui, & quos versâ vice instruas. De perfecto autem qui tutè sibi-ipsi potest committi, dicit * Seneca, muto sententiam: fuge multitudinẽ fuge paucitatẽ, fuge etiam vnũ. Non habeo cum quo te cõmunicatũ velim, sed audeo te tibi cõmittere. * Socrates cùm vidisset adolescentulũ secretò ambulantẽ, interrogauit, quid illic solus faceret? Mecum (inquit) loquor. * Socrates: Caue (inquit) rogo, & diligenter attende, ne cum homine malo loquaris. Lugentem timentemque custodire solemus, ne solitudine malè vtantur. Nemo enim est ex imprudentibus qui relinqui sibi debeat. Tunc consila mala agitant, tunc aut alijs aut sibi-ipsis futura struunt pericula, tunc cupiditates improbas ordinãt, tunc quicquid metu aut pudore celabat * cum minus exponit, tunc audaciam acuit, libidinem irrĩtat, iracundiam instigat, denique (quod vnum habet * audacia commodum) nil vlli committere, non habere indicem vel iudicem, stulto * parcit, ipse se prodit. Non inuenio cum quo te malim esse, quàm tecum. Sic viue cum hominibus tanquam Deus videat: sic loquere cum Deo tanquam homines audiant.] Notandum quòd beatus Thomas Cantuarensis hâc de causâ familiares suos instruebat, dicens, quis iaceret in lecto suo, nisi vellet dormire, vel nisi esset impeditus infirmitate. Item Senecæ 11. Aliquis vir bonus nobis eligendus est ac semper ante oculos habendus, vt sic tanquam illo spectante viuamus & omnia

Matt. 25.

* al. horis.

Seneca Ep. 10.

* al. se Christianũ

* Crates.

* Idem Crates

* fortè animo

vt habet Seneca.

* Sen: solitudo.

* Seneca ponit.

Ep. 11.

tanquam illo vidente faciamus. Custodem nobis demus & pedagogum. Magna enim pars peccatorum tollitur, si peccatori testis assistat. Aliquem habeat animus quem reuereatur, cuius authoritate & secretum suum sanctius faciat. O fœlicem illum! quem non præsens tantùm factum, sed & cogitatus emendat. O fœlicem! qui sic aliquem vereri potest, vt ad memoriam quoque eius se componat, atque ordinet. Qui sic aliquem vereri potest, citò erit verendus. Elige tibi Catonem; si hic tibi videtur nimis rigidus, elige tibi remissioris animi virum, Lælium scilicet: tibi elige eum cuius tibi placuit vita & oratio, & ipsius animum * anteferens vultus, illum tibi semper ostende * secundum exemplum. Opùs est (inquam) aliquo, ad quem mores nostri seipsi erigant; nisi ad regulam, praua non corriges; nisi ad regulam, torta non diriges.] Semper elige tu Prælate tibi Paulum. Si verò tibi videtur nimis rigidus, elige remissiorem Nicolaum, vel Augustinum.

*Sẽ. ante te se ceris & vultus,

* vel custodem, vel exemplum.

Quòd leui occasione peccatum contrahitur.

Item Redeundum ad hoc quòd suprà dictum est, quòd peccatum vnius redundat in multitudinem, & peccatum multitudinis redundat in singulos. Non est verum quod dicitur vulgariter. Omnia peccata super Abbatem vertantur, vt ita sit quasi hircus emissorius qui omnia peccata, vel delicta hominum secum extra castra asportet, vel * afferat. Quòd autem de facili, aut leui occasiunculâ quis contrahat peccatum vel delictum, ostendit Dauid capitulo 76 quando Saul iussit in Nobe Doeg Idumæo (cùm emissarij vel apparitores nollent excedere in Sacerdotes Domini) vt irrueret in 85. vestitos Ephod, quos omnes trucidauit, quia dederant panes propositionis & gladium Goliæ Dauid, quem persequebatur. Abiathar solus ab hâc strage aufudit ad Dauid. Qui auditâ strage causâ eius factâ, ait: *Ego sum reus omnium animarum* patris tui, & aliorum. Ideo Dauid dicit se liberatum ab homicidio Nabal viri stulti, qui noluit ei in castris mittere debitam Regi benedictionem, per vxorem eius Abigail, quę persuasit ei ne virum stultum occideret, ne si sanguinem innoxium effunderet, hoc ipsum in singultum & scrupulum cordis sui veniret semper. Inde in exercitu sitiens inquit: *O si quis daret mihi potum aquæ de cisternâ, quæ est in Bethleem? Irruerunt ergo tres viri fortes per medium hostium exercitum, & haustam aquam in cisternâ Dauid propinauerunt: qui noluit bibere, & libans eam Domino dixit: Propitius sit Dominus mihi, non bibam sanguinem hominum illorum, qui profecti sunt & animarum bibam periculum.* In Deuteronomio capitulo * 19. Item: Pręceptum est à Domino sex ciuitates refugij, in medio terræ promissionis separari, & æquali spatio inter se differri, & stratam ad eas directam diligenter fieri, vt ab omni parte terræ promissionis, possit sine impedimento, ab illo, qui nescienter sanguinem proximi fuderit, intrari: Alioquin, nisi diligentiam in hoc habueritis, eritis sanguinis rei.

Leuit. 16.

† Forte auferat.

1. Reg. 22.

1. Reg. 25.

1. Reg 22.

† al. c. 20.

Item in Deuteronomio capitulo 22. *Cùm ædificaueris domum nouam, facies*

*murum tecti per circuitum, ne effundatur sanguis in domo tuâ, & sis reus alio labante, & in * pracipitem ruente*: Item: Præceptum est in lege: Vt qui ædificat domum, vel templum faciat luticulas circunquaque & apodationes, vel deambulatoria, ne possit faber lignarius vel cæmentarius ruere. Et tamen planum est tectum in qualibet domo palestinæ regionis. Hîc ergo tanguntur illi, qui non credunt se effundere sanguinem, nisi propriâ manu, vt Prælati, qui pro iniustâ causâ mittunt Legatos Romam, vel cogunt ire aduersarios quos vexant. Percutiunt etiam, qui mittunt ad nauigandum, vel ad negotiandum aliquos, & interim moriuntur, & submerguntur. Tanguntur etiam Aduocati, Medici, Principes iniustè bella mouentes, & multi alij in hunc modum. Item Iob: *Verebar omina opera mea*. Quilibet enim debet vereri ne opus suum sit de genere malorum. Et etiamsi sit bonum, ne in aliquâ peccet circumstantiâ, ne adhæreat puluis, vel palea, vel lutum. Vt enim ait idem Iob: *Opera nostra vel bona sunt in conspectu Domini, quasi pannus menstruatæ*, quo scilicet nihil abominabilius. Et vt ait Gregorius: Bona nostra non sunt pura bona; mala verò nostra sunt pura mala. Et alibi: Ordinis permutatio mutat meritorum formam. Dic ergo cum Iob: *Verebar omnia opera mea*; quia bonarum mentium est: ibi culpam agnoscere, vbi culpa non. Prouerbiorum 18. *Iustus prior est accusator sui*. Item numeri * 32. filij Ruben & Gad & dimidiæ tribus Manasse Moysi inquiunt: *Precamur, da nobis terram hanc citra Iordanem pascuosam, ad alenda pecora nostra, & vt ibi collocemus vxores & paruulos. Quibus* Moyses: *Si nolueritis sequi Israël, in solitudine, Dominus populum derelinquet, & vos eritis causa necis omnium*. *Et illi: Non reuertemur in domos nostras, vsque dum possideant filij Israël hæreditatem suam, sed præcedemus eos ad prælium. Quibus Moyses: Si facitis quod promittitis, tunc eritis inculpabiles & apud Dominum, & apud sæculum, & apud Israël. Sin autem quod dicitis non feceritis, nulli dubium est quin in Dominum peccetis. Et scitote quia peccatum vestrum comprehendet vos*. Item in exodo capitulo * 21. *Si bos cornupeta fuit ab heri aut nudiustertiùs, & contestati sunt Dominum eius, nec reclusit eum, occideritque virum vel mulierem, bos lapidabitur, & Dominus occidetur*. Item legitur in Actibus Apostolorum capitulo * 7. *Quòd testes deposuerunt vestimenta secus pedes Pauli consentientis* in necem Stephani, & eum in manibus omnium, seruando vestes, lapidantis. Quid ergo dicendum de Episcopo, qui ceruum cornibus ramosum nutriebat, qui quandam mulierem cornibus petijt, pressit, & peremit? Nonne occasionem mortis dedit? Quid de alio Prælato, cui datus est leo, & incaueatus pedem vnguibus armatum famelicus emisit, & mulierem læsit in capite, & sanguinem sugens interfecit? Cur viri Ecclesiastici bestias indomitas pascunt de patrimonio Crucifixi, maximè cùm in eis nulla attendatur vtilitas? Potiùs impinguentur domestica, quæ ad nutrien-

Marginalia: * al. 21 fortè præceps. Vide not. in ca. 74. B. Hier in Ep. ad Suin. & Fretel. cap. 9. — Isa. 64 — cap. 9. — * al. 46 — * al. 33. — * al. 15.

triendum & vsibus humanis apta sunt. Amoueantur quæ spectacula faciunt, illudibria quę tibi non licet adspicere vel nuttire sicut mimos & histriones: Similes ergo sunt illi (qui non reputant se reos sanguinis, etiam leui occasione, quoad eos diffusi) Pilato manus lauanti; Iudæ proditori, dicenti: *Tradidi sanguinem iustum*; Iudæis dicentibus: *Quid ad nos? Tu videris*; & Pharisæis quibus dicitur in Actibus Apostolorum capitulo *3. *Sanctum & iustum negastis, authorem vitæ interfecistis quem Dominus suscitauit à mortuis*. Repete exemplum illius, qui peccata languidâ manu, & per Satrapas, & Satellites suos fecit, præstito iuramento eos ad publicè confitendum cogebat, & sibi omnia adscribebat, & ea quæ in propriâ personâ perpetrauerat postea confitebatur. Collige exempla Magistri Roberti de Cameraco. Qui cùm Remis legeret, famulum cuiusdam amici sui innocentem in causâ fouit. Qui contra falsarium, qui illi tradiderat falsam monetam, monomachiam suscepit, & sic eum deuicit. Magister verò Robertus, quia fouerat eum innoxium in causâ sanguinis, semper in singultum peccatum illud habuit, & causæ huiusmodi deinceps interesse noluit. Item: sanctus Episcopus Ambianensis consilio Officialium suorum fossata fieri iusserat ad recipiendum pisces; in quibus cùm puer quidam caderet, conclamatum est in vrbe: Puer iste submersus est, occurrite; tandem extractus est. Quem casum audiens Episcopus inconsolabiliter primò doluit, dicens se esse reum sanguinis pueri, quia occasionem dederat submergendi. Postea mirabiliter gauisus est de liberatione illius, qui viuus euasit. Recollige tertium exemplum, quomodò ex permissione suâ eius officialis suspendit hominem. Quę quidem suspensio eius semper animum & vultum contristauit, & mortis horam maturauit. Quod leui occasione vel causâ quis in se contrahat peccatum vel delictum, quod non propriâ manu perpetrauit, vel se contraxisse reputare debet, diximus, & ad hoc authoritates induximus. *Contra suspiciosos.*

Matt. 27.

**al. 6.*

Robertus, Vide not. ad ca. 74.

Quod autem ex leui suspicatione alium infamare, vel intemerarium prorumpere iudicium non debeat, consequens est ostendere. Bona enim nostra modica, vel nulla debemus reputare, aliena verò mala nostra facere, & propria reputare. Quod Propheta amputandum à se petijt in octonario quinto: *Amputa opprobrium meum*, & cætera, Gregorius: *Aufer à me opprobrium*, id est peccatum, quod suspicatus sum. Suum dicit opprobrium quod de alijs suspicatur, quia facilius in alio putat quod in se sentit; quia cuius oculus videt vanitatem, hoc & de alijs suspicatur, vt propter quod bonum agit, credat alterum facere. Quia enim occulta hominum non videntur, datus est locus suspicionibus. Ideo cùm Dominus de fine operum præcepisset, *ne iustitiam suam propter laudem hominum facerent*, vel pecuniam, vel etiam victum & vestitum; quia poteramus alios propter hęc bona operatos suspicari, addidit: *Nolite iudicare & non iudicabimini*. Inuidorum est libenter suspicari opprobrium

Caput 75.

Ps. 118.

Mat. 6.

Luc. 6.

brium alterius, cùm nequeunt rodere quod eminet. Maximum est vitium humanitatis suspicio, quæ aliter putat quàm sit veritas, vt de malis bona, vel de bonis mala dicamus. Item ad Romanos capitulo * 2. *Inexcusabilis es ô homo omnis qui iudicas. In quo enim iudicas alium, teipsum condemnas; eadem enim agis, quæ iudicas* &c. Et in eâdem, cap. * 14. *Tu quis es qui iudicas alienum seruum? gratia Domini stat, aut cadit stabitq́ʒ. Potens est enim Deus statuere illũ.* * Gregorius: Ambigua debemus in meliorem partem vertere, & plus salutem quàm mortem eorum optare, & in futuro spem boni habere, & si aliter sit in præsenti.

[*al.3.] [*al.12] [*Forte. Aug. tom.4. l.2. de Serui. Domini in monte c.18.]

Qui hodie est malus cras erit optimus. Matheus capitulo * 7. *Nolite iudicare*, de occultis scilicet & suspectis, *vt non iudicemini. In quo enim iudicio iudicaueritis iudicabimini. Et in quâ mensurâ mensi fueritis, remetietur vobis*, & cętera. Item: Maxima præsumptio est attribuere sibi spiritum propheticum, vt Eliseus, qui præuidit per spiritum, quòd puer suus Giezi acceperat ea quæ Naaman Syrus, quem à leprâ curauerat, argentum, vestes, pecuniam, & cętera, quę Eliseo oblata fuerant: Vel etiam auferre Domino potestatem & iudicium vel officiũ, & vsurpare scientiam, qui *solus videt in absconditis, qui solus scrutatur corda & renes, qui solus nouit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt*. Qui etiam ait: *Qui sine peccato est, primus in eam lapidem mittat.* Similiter qui sine peccato, alium de occultis iudicet. Item super locum illum secundæ Epistolæ ad Corinthios (*Gloriatio mea hæc est testimonium conscientiæ meæ*) Gregorius: Nullus præsumat cõtra conscientiã, vel proferre, vel etiã cogitare sententiam, dicens: Quis seruat castitatem vel quodlibet aliud mãdatũ? Si enim putat quod nemo ipse sit nemo. Item: quidã curiosi grãmatici nugi geruli, intrabant loculum Eremitæ, videbant stratum suum inter duas trabeculas plenum cinere & cilicio, vt cubile Beati Germani. Liberè & apertè tunc inter se dicebant: Ostentator est iste, non debet huiusmodi ostendere. Quod audiens homo Dei, iterum clausit ostiolum, & nulli posteà patuit secretum religionis suæ. Vnde plures quàm priùs factæ sunt de strato suspiciones. Aiebant enim: Modò carnes comedit, modò iacet in plumis Sardanapali, & ita scandalizabantur. Vtrum faceret consilium in talibus saluâ triplici veritate, vel non relinquere triplicem veritatem, vitæ, doctrinæ, & iustitiæ. Potiùs pereat quæ inflat, quàm illa amittatur quæ ædificat. Noli tibi assumere officium summi iudicis, qui, vt ait Esaias capitulo * 11. habens plenitudinem charismatum, *non secundùm visionem oculorum iudicabit, nec secundùm auditũ aurium arguet, sed iudicabit in iustitia pauperes, & arguet in æquitate pro mansuetis terræ*. Item: Solus Dominus, qui est summus aurifex vel artifex, nouit quis est Hypocrita, id est, subauratus vel deauratus, & quis aureus. Nam hypocrita dicitur ab hypo quod est sub, & * crisis, quod est aurum. Ipsius Dei est dare aurum sapientiæ, vel argentum eloquij. Item in prouerbijs: In du-

[*al.10] [4.Reg. 5.] [Ps.93. & 7.] [Ioã.8.] [2.Cor. 1.] [Glossa in hũc locum.] [1.Cor. 8] [*al.17] [* χρυσός.] [Seneca de prudentia]

In dubijs citò ne diffinias, ſed ſuſpenſam tene ſententiam. Item Hieronymus: Si videris Chriſtum Domini, Angelum ſcilicet, Sacerdotem ſcilicet demulcentem caput mulieris, noli malè ſuſpicari, quia mala ſunt in bonis interpretanda. Item: attende, ſi reſideas Iudex quantâ maturitate, inſtituto ordine iudiciario, quantâ ſolemnitate ſententiares, qui modò tam leuiter ſententias in proximum, cùm non ſis iudex. Vt ergo contra hanc peſtem prorumpendi in iudicium temerarium habeas antidotum, ſcilicet, *Rumores fuge, ne incipias nouus auctor haberi. Percunctatorẽ fugito, nã garrulus hic eſt.* Hic enim eſt, qui *dimiſſis proprijs aliena negotia curat.* De quo in libro de conſideratione: Frater bone noli habere aures bybulas, linguam prurientem. Et Quintus Curtius: Intereat rumor otioſi militis & vitium. Huiuſmodi autem otioſos, & rumoroſos, curioſos, inquietos, pręcipit Apoſtolus excommunicari in Epiſtolâ primâ ad Theſalloniceſes, vltimâ & ſecundâ ad eoſdem, Quia relatores ſunt mendaciorum, & auditores peccare faciunt. Nam:

Fama malum, quo non aliud velocius vllum.
Mobilitate viget, vireſq; acquirit eundo.

Tres tamen rumores boni ſunt, cæteri non curandi, ſcilicet: *Tranſtulit Dominus à te peccatum tuum*, vel: *Dimiſſa ſunt tibi peccata tua.* Secundus eſt: *Reſurrexit Dominus.* Tertius: *Venite benedicti Patris mei*, & cætera. Contra nugigerulos, & citò in temeritatem iudicij prorumpentes, qui quod neſciunt, proferunt, qui ſententias ſuas non diuitiùs exquirunt, qui labuntur cum lubricâ linguâ, quæ in * vdo eſt, quorum verba priùs ad linguam, quàm ad limã feſtinant. Loquuntur errantes, quia neſciunt quod ſententia eſt certa & indubitata mentis reſponſio: Primò quidem in mente concepta & nutrita, deinde in lucem edita. Vnde Eccleſiaſticus: *Qui interrogationem manifeſtat, parabit verbum, & ſic deprecatus exaudietur, & conſeruabit diſciplinam, & tunc reſpõdebit.* Et idem infrà: *Ante omnia opera verbũ verax præcedat te, & ante omnem actum conſiliũ ſtabili. Verbũ enim nequã immutabit cor.* Idẽ: *Fili ſine conſilio nihil facias, & poſt factum non pœnitebis;* poſt dictum, ſi pręmeditatus loqueris. Idem: *Labia imprudentium ſtulta narrabunt: verba prudentium ſtaterâ ponderabuntur. In ore fatuorum cor eorum, in corde ſapientis, os illius.* Idem: *Qui credit citò, leuis corde eſt & * immorabili: Et qui odit loquacitatem, * extimeſcit malitiam. Audiſti verbum ad verbum aduerſus proximum? * cõmoueatur in te, fidens ſis, quoniam non te deſeret* Deus. Apoſtolus: *Nihil ſine præiudicio facias*, id eſt, ſine deliberatione præmiſſâ. Require contra de Ariſtotele, qui propoſitæ quęſtioni inducias dari ad ſoluendum docebat, de duobus diſcipulis ſuis, quorum alter fręno, alter calcaribus egebat. De Auguſto prudentiſſimo Imperatore, qui in omnibus factis, vel ſententijs dandis moroſus erat. De facto Theodoſij Imperatoris exilij tempore in Theſſalo. Vnde pòſt ſtatutum eſt ne ſententia ferretur in aliquem infra trigeſimum diem. Vnde quidam ſapiens:

Seneca de Prudentia
Vide ad not. ca 75.
Contr. Rumoroſos. ca. 76.
Cato in diſtichis lib. 1.
Horat. lib. 1. Ep. 18.
Bern.
2. Theſ 3.
Virgil. 4. Æneid.
2. Reg. 12.
Matt. 9.
Marci 16.
Matt. 15.
** al. nudo.*
c. 33.
Ca. 37 Eccli.
21. Eccli.
1914.
** Tex. minorabitur.*
** extinguit.*
** cõmoriatur.*
1 Tim. 5.
Vide c. 5.

piens: Iratus ſum non percutiam modo te. Nam ira furor hic eſt.

Impedit ira animum, ne poſit cernere verum.
Da ſpatium tenuemque moram, malò cuncta miniſtrat
Impetus.

Donec dereliquerit ira, non ſententies. Seneca: Tardiloquum te eſſe iubeo. Vnde cùm tales rumoroſi, inſtabiles, leues, & inconſtantes. * Primum inditium mentis compoſitæ, exiſtimo, poſſe conſiſtere & * ſententiā morari. * Seneca 2 & Eccleſiaſticus: *Præcordia fatui quaſi rota currûs, & quaſi axis verſatilis cogitatus illius.* Et alibi: *Cor ſtultorum diſsimile eſt.*

Conueniet nulli qui ſecum diſsidet ipſe.

Ad Corinthios epiſtolâ primâ, & vltimo capite: *Vigilate ſtate in fide,* & cætera, Et alibi: *Conſtantes eſtote, videbitis auxilium Domini ſuper vos.* Quaſi diceret; ſi inconſtantes, non videbitis. Super vos non infra, pro terrenis; ſed ſupra, *Oſanna in excelſis.*

Conſtans & lenis, vt res expoſtulat, eſto,
Conſtantes animos tam bona cauſa dabit.

Item: Inconſtantes huiuſmodi, participes ſunt maledictionis Iudæ, de quo Dauid Pſalmiſta: *Cùm iudicatur exeat condemnatus,* &c. *Nutantes transferantur filij eius, & mendicent, eijciantur de habitationibus ſuis,* &c.

Contra peregrina iudicia. De illis qui ex leui ſuſpicione prauè iudicant diximus: Nunc aliqua dicemus contra illos, qui Diabolicas adiuuentiones, peregrina ſcilicet procurant iudicia, vt in ferro candenti, vel in aquâ frigidâ, vel bullienti. Primò: Facit contra eos illud præceptum legis: *Non tentabis Dominum Deum tuum, ſed illi ſoli ſeruies.* Item: Dominus tentatus à Diabolo dicente: *Dic vt lapides panes fiant, mitte te deorſum* &c. noluit facere miracula ad dilatationem. Nunc autem dilatatâ fide vult ſuos hîc tribulari; nec ſemper miracula facit. Vnde Pſalmiſta: *Nunc autem repuliſti & confudiſti nos, & non egredieris Deus in virtutibus noſtris.* Item: Contra peruerſa iudicia: *hoc tantum facito Domino: non addas quidquam aut minuas. Si ſurrexerit in medio tui Propheta, aut ſomniator, & prædixerit ſignum, atque portentum, & euenerit, quod locutus eſt, & dixerit tibi: eamus & ſequamur Deos alienos; non audies, quia vos tentat Dominus Deus veſter, vt ſciat ſi diligatis eum, an non. Propheta ille aut ſomniator fictor interficietur.* Item in Deuteronomio: *Cùm ingreſſus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, caue ne imitari velis abominationes illarum gentium, non inueniatur qui luſtrat filium, aut filiam per ignem, aut qui riolos ſciſcitetur, & obſeruet ſomnia, & auguria, nec ſit maleficus & incantator, nec Pythones conſulat nec diuinos, & quærat à mortuis veritatem. Propheta autem qui arrogantiâ deprauatus voluerit loqui in nomine meo, quæ ego non præcepi illi vt diceret, aut ex nomine alienorū Deorum, interficietur. Quod ſi tacitâ cogitatione reſponderis: Quomodo poſſum intelligere verba, quæ nō eſt locutus Dominus? hoc habebis ſignum: Quod in nomine Domini Propheta ille prædixerit, &*

non

Octo l. v di-ſtic. Statius. Theb. lib. 11. Caput 77. Epiſt. 40. * Deficit hic. * aliquid ex Sē. ep. 2. Qui leg. argumentū & ſecū quomodo etiā habēt alia exemp. Eccle. 33. Pro. 15. 1. Par. 20. Marc. 11. Octol. diſt. Pſ. 108. Caput 75. Deut. 6. Mat. 4. Pſ. 43. diſt. 12. Ib. 13. c. 18.

non euenerit, hoc Dominus non est locutus, Item: *In ore duorum vel trium testium peribit qui interficietur.* Item ad Heb.6. *Omnis controuersiæ finis erit iuramentū.* Item alibi: Dole quoties effuderis sanguinem, quem lex præcipit effundere. Fortiùs ergo dolendum est quoties effuderis sanguinem, quem lex non præcipit effundere. Item Magister: Si vniuersalis Ecclesia præciperet mihi Sacerdoti sub pœnâ anathematis, vt ferrum illud carminarem, vel aquam benedicerem, citiùs pœnam perpetuò subirem quàm illi parerem. Item: Si in decretis excommunicati sunt augures, arcoli, sortilegi, quanto magis qui Dominum per miracula tentant, & Dominum ad facienda miracula tentant vel cogere per sacra verba videntur?

Verûm est quidem quòd formæ Sacramentales suum semper habent effectum, si à Sacerdote, si seriò, si eo modo quo debent proferuntur. Carminationes verò minimè, nisi quando Dominus permittit, & Diabolus procurat. Item: si recipiendæ essent exsecrationes, potiùs recipiēdæ essent probationes quàm exsecrationes, quæ in lege tenebant: Vt legitur in libro Numeri de adulterâ probandâ per aquam maledictionis. Item: si conuincatur quidem per huiusmodi Diabolicas probationes, non essent interficiendi, sed sustinendi, & prædicandi, Et orandum esset pro eis, vt Deus eos potiùs illustraret, & gratiam infunderet. Fides enim tantùm non necessitatis est, sed voluntatis. Si enim diceret: Dominus nondum mihi fidem dedit, non vult me visitare, facite vt habeam, non possum per me credere; quid tunc faciendum? Item: repudianda videntur peregrina iudicia cùm non descendant de medio duorum montium, nec habeant à veteri vel nouo originem. Item: etiam quæ approbata sunt à Domino, vel permissa, vel indulta, hodie de medio Ecclesiæ sunt sublata propter mali viciniam, vt iactus sortium in multitudinem vel paucitatem, diu tenuit. Sed vt in decretis legitur propter hoc quòd sortes sortilegijs vicinabantur, prohibitæ sunt hodie ab Ecclesia.

Nam mala sunt vicina bonis:

Multo fortius sunt exsufflanda huiusmodi iudicia ex quibus sequitur sanguinis effusio. Item: in eligendo Pontifice non auderes sortem iacere in multitudinem (sed in duos forsitan permitteretur, vt apud Lugdunum contigit de duobus Breuiculis) quia propter peccata populi caderet fortè super indignissimum. Et tamen de electione illâ penderet salus, vel pernicies totius Diœceseos.

Quantò magis cessare hîc debent carminationes, vel tentamenta, quæ sanguinem effundunt, & nullum inde prouenit animæ commodum? Item: *Priuilegia paucorum non faciunt legem communem.* Si enim legitur de tribus pueris, qui educti sunt de fornace ignis inexusti, & etiam sarabella eorum non sunt immutata; si etiam ponas quod Ionas illæsus exiuit de ventre ceti, in Daniel de lacu leonum; si Ioannes de olei feruentis dolio, & multi in hunc

Petrus Cantor, vt patet ex textu ca. pit. 78 Hinc collige hunc textū Marchian. non esse auctographi. Vide not. ad ca. 78. c. 26 4. 5. Si quis Clericis, & c. Augurijs, & ca. Aliquantò. Nu. 5. Vid. 2. q. 2. c. Sors & sequētibus; 26. q. 5 Sortes Horatius. Vid. not. ad c. 78. Dan. 3 Ionæ 2 Dan. 6

modum: tu tamen non potes facere miracula per benedictionẽ tuam, quam facis super aquam vel ferrum, quia non est hic Daniel, non sunt pueri tres innoxij, & huiusmodi. Noli ergo tu Sacerdos peccator inniti hodie miraculis, sed operibus bonis, quia nõ inuenitur dignus pro cuius merito operatur Dominus miracula. Item: hodieque fallunt promissiones Dei in Euangelio, peccatis nostris impedientibus, vel Dominus solus causam nouit, scilicet hę: *In nomine meo Dæmonia eijcient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent, & si mortiferum quid biberint, non eis nocebit, super ægros manus imponent, & benè habebunt*, &c. Tu autem miser Sacerdos exsecrationes tuas vis semper exsequi in effectum. Item: In hac promissione Domini (*Quidquid petieritis Patrem in nomine meo dabit vobis*) intelligendum est de his quę pertinent ad salutem, id est, sine quibus non est salus; dignè, perseuerantur; vobis, non pro illis, scilicet pro quibus petitis, vel cõtra quos petitis; nisi huiusmodi determinationes apponas vel intelligas non erit efficax hæc Domini promissio. Tu autem miser, carminationes tuas vis nunquã esse falsas, vel fallaces, cùm petis indignè, non perseueranter, nec etiam pro te, sed pro alijs damnandis, vel saluandis; non de his quæ sunt ad salutem æternam, vel de his sine quibus non potest esse salus, cùm miracula fiant quandoque merito illius cui fiunt, vel illius pro quo fiunt, vel merito illius, qui orat vt fiant, vel meritis Sanctorum qui orantur. Quandoque communiter & cooperantur merita istorum omnium, quandoque voluntas Dei sola, quandoque plurium merita, & non omnium. Tu ergo quare vis semper operari miracula? Item dissona sunt & repugnantia huiusmodi. Nam reus censetur quem natura ignis lædit, innocens quem aquæ natura recipit, & vt natura in duobus ad idem institutis videtur neutrum debere obseruari. Si verò natura ignis & aquæ reum abijceret, quod ignis in eo naturam suam exercere dedignaretur ne vreret carnem teneram, aquæ natura recipere non vellet ponderosum corpus, tunc euidentius esset miraculum, & conuenientius institutum; Vel si ferrum frigidum vreret, vel aqua frigida, tunc apertius esset. Item: Quæritur quis adinuenit huiusmodi verba, quæ ibi ponuntur & ordinauit, & vnde habent auctoritatem. Salomon non instituit sicut exorcismos. Item: Quando datur potestas ista? Datur-ne quando sit exorcista, vel quando Diaconus, vel quando Sacerdos? A quo habet officium istud? vel quid ei detur, vel peccat, si mutet, vel si decurtet, vel si protelet? Item, exorcismi nostri hodie non habent efficaciam, nisi quando Dominus vult. Non enim exorcista hodie potest eijcere Dæmonia, sicut in primitiuâ Ecclesiâ; neq etiam Sacerdotes omnes vnius regni, omnibus exorcismis Salomonis, vel etiam nostris, possent virtute illorum liberare vnum Dæmoniacum,

Marci 16.

Ioã. 16

Vide not. ad ca. 78.

niacum. Tu autem qui es miser Sacerdos, qui præsumis facere incantationibus tuis quod ignis manum vstibilem non vrat. Nullus est ibi Brixius, qui in birro prunas ardentes inusto tulit, vidente populo, necdum suspicio de fornicatione malè concepta cessauit. Potest ergo ille dicere, cui imponitur necessitas ferendi candens ferrum in manu: Non sum alter Ioannes integer mente & carne, qui illæsus de feruentis olei dolio meruit egredi. Non sum puer Marcellus, pòst Parisiensis Episcopus, cuius in manum teneram miser faber ardentem ferri massam (cùm quæreret prunas ad incendendum altaris incensum) imposuit. Sed tener puer Marcellus de candenti ferro legitur dixisse: De ignis calore calet, sed nouem pondera habet. Dicat miser imperitus ille. Non ero statera ferri; *Non tentabo Dominum.* Item Psalmo 68. *Intende animæ meæ & libera eam, propter inimicos meos eripe me.* Hoc Christus ad Patrem proi se, & pro membris. *Propter inimicos meos,* Gregorius: conuertendos. Sed quædam liberatio occulta, quæ fit propter sanctos Episcopos, vt septem fratres Machabæi, qui consumpti sunt igne cum matre, ne contra legem Dei hominibus consentirent. Est & alia liberatio manifesta, propter inimicos, vel puniendos, vel liberandos; vt tres pueri de igne liberati sunt etiam corpore. Vnde ipse Nabuchodonosor conuersus, Dominum prædicat. Occulta est Christianis liberatio, quæ fit in animâ. Aperta non est modò necessaria, quia omnes sunt fideles. Paucorum est, & rarò Dominus operatur illam. *Non egredietur hodie Dominus in virtutibus nostris* (scilicet per nos factis:) sed in suis quando vult, & videt expedire, & hoc rarò, sed occultè liberat; vt Beatum Laurentium liberauit occultâ liberatione. Qui cùm esset combustus, non est in anima æstuatus. Item: forma sacramentalis etiam baptismi, quæ instituta est à Domino, propter vnam criminis notam, suum non habet in isto effectum. Ista autem adinuentio humana, vel magis Diabolica, numquam fallet? Item: nota quòd Eugenio Papa residente in Remensi Consilio præsentibus Cardinalibus, Archiepiscopis, Episcopis, & viris litteratis, & authenticis* Euus de Steila, Britto, quâdam fatuâ hæresi corruptus est. Et confessus dicebat se illum eum, qui viuit & regnat in sec. & quædam alia bruta, vt Brutus dicebat & asserebat. Non tamen est ibi morti adiudicatus, sed Samson Archiepiscopus tenuit eum in vinculis, & pane & aquâ vitam finiuit, & sic neminem postea corrupit. Idem: Samson Archiepiscopus Remensis, nulli permittebat Sacerdoti huiusmodi facere consecrationes, vel potiùs exsecrationes super aquam illam, nisi priùs præstitissent Principes & Prætores cautionem de non effundendo sanguine, si reus in illo peregrino iudicio probaretur. Iudicium candentis ferri non permittebat vnquam fieri. Item: In Legendis Sanctorum, legitur de Gentilibus: Qui licèt essent zelatores errorum suorum, & legis qualiscunque, in conui-

Mat. 4

2. Mac

Dan. 3

Ps. 59.

** Vide not. c. 78.*

conuictos & confessos legem Christi non statim sententiabant, sed inducias triginta dierum eis dabant, & incarcerabant, eisque minabantur pœnam corporalem, & tormenta. Interdum ad errorem suum inuitabant promissis, persuasionibus, blanditijs; nec requirebatur ab eis, vt corde in Deos suos crederent, sed ne blasphemarent, & superficietenus thurificarent. Nostri autem Principes & Prælati non credunt oris confessioni, sed præcipitantes sententiam, fatenti ore etiam fidē Catholicam, iudicium igniti ferri illi afferunt, & renuentem tentare sic Dominum, & subire iudicium Diabolicum, in rogum proijciunt. Qui similiter vreret Beatum Petrum, & etiam omnes Clareualenses. Cuiusmodi sententia præceps data est in Flandriâ quondam, quando Episcopi, & Sacerdotes, & officiales Principum & Prælatorum quoscunque volebant de hæresi vocabant, & in libro mortis scribebant. Et sic multas Matronas, quæ eis, vt in Daniele legitur, non consentiebant, notâ hæreticâ necabant, & multos * burgenses redimebant, & multos innocentes cùm nocentibus inuoluebant. Item: quidam miser & macilentus inter alios adductus est Parisius in præsentiâ Regum, Prælatorum, & Principum Franciæ; & quæsierunt si crederet: Qui respondit, ita: Credo in Dominum & articulos fidei; non suffecit eis, sed cùm quæsitum esset, si ferrum ignitum ferret, respondit ille: Non, nisi priùs litterati & Primates isti Episcopi, & huiusmodi iudicent, an peccatum sit hoc facere, an non, & Dñm tentare. At omnes obmutuerunt. Solus Bituricus Cister. Monachus * ausus est os aperire, dicēs: Nō debemus de cętero interesse, quia factâ examinatione vestrū est punire ad sanguinis effusionē, aut parcere. Et ipse iudicandus notabatur, quia ausus est mutire. Ipse verò miser clamabat: Vos primùm ferrum ignitum ferte; certè ego nunc ferrem. Et tandem dum dubitaret, à quodam Principe proiectus est in ignem & combustus. Item: quædam Matrona Dei gratia euasit, & quęsiuit à Magistro quid ageret de cætero præ pudore: quia notam illam contraxerat, tamen falsò, absorberi vellet à terrâ, Magister miro modo consolatus est eam dicens, quòd sancta esse de cętero tenebatur, & inter reliquias, si decederet, collocanda; quia naturam suam ignis in illam non exercuerat, & Dominus in ea, & per eam miraculum operatus fuerat. Item: optima probatio iudicia ista damnabit. Non auderet hodie vniuersalis Ecclesiâ ponere & exponere, quasi vni hazardo caput suum, id est fidem Catholicam, facto tali conducto Catholicos, Gentiles, & Iudæos, vtrum ferrum ignitum naturām suam in manu Catholici, totus Iudaismus, & tota Gentilitas ad fidem Christianam conuerteretur. Si manus comburetur fides Christi in periculo esset, & ad Iudaismum, vel Paganismū, quilibet se verteret. Si ergo pro tanto lucro non audes manum ad candens ferrum exercere, quâ ratione tu Sacerdos benedicis ferrum vel aquam, & auctori-

* Id est ciues.

* forte Gerardus

auctoritatem præstas huic facto detestabili, in quo non est non solùm lucrū, sed animarum periculum & sanguinis effusio, vel mutilatio membrorum? Item · nota aliud exemplum. Accidit enim Remis ariditas, & acris & noxia intemperies, & reliquijs & capsulis extractis fecerunt per triduum fideles cuiuscunque sexus vel officij, aruabanlia & anburbalia, nec apparuit modica nubecula. Videns tantam afflictionem Iudæus quidam Archisynagogus, ait: Concedo quòd omnes simus Christiani, si infra triduum non dedero pluuias, si rotulum & thorat permiseritis circunferre. Dixerunt plerique fideles: Bonum est, bonum est. Tandem ait Magister Albericus: Absit quòd fides Christi mittatur in periculum, si Iudæus aquas de cælo eliceret arte Magicâ, Domino permittente propter peccata nostra, vel Diabolo procurante. Quia mali etiam sæpè leguntur fecisse miracula, fides Christi ita omninò posset exsufflari, & omnes ad Iudaismum conuerti vellent. Nec ausi sunt fidem nostram pro lucro tot Iudæorum periculo exponere. Item ad Hebr. *Sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromißiones, obturauerunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis,&c.* vt tres pueri. Tempus talium non est in nouo Testamento. Ante dedit talia, vt patet cùm non intelligatur alius largitor, etiam terrenę fælicitatis, quæ ad veterem hominem pertinet, etiam Christo nouo hominenoua promittit, id est æterna. Vnde irrisus moritur. Vnde Iacobus: *Sustinentiam Iob audistis, & finem Christi vidistis:* patimini vt Iob, sed non speretis finem eius, id est temporalia bona, quæ ei aucta redierunt, sed æterna, quæ in Christo præcesserunt. Quasi diceret: Noli hodie inniti miraculis, sed fidei operanti per dilectionem. Quibus si innitaris, videris præsumere sanctitatem trium puerorum, & aliorum sanctorum, qui sanctitate suâ naturam ignis mutauerunt. Item: vt per exempla gradiamur: Accidit Aurelianis in Ecclesia beati Samsonis, quòd fur quidam reliquias Ecclesiæ subriperet. Suspectus est habitus quidam Æditus eiusdem Ecclesiæ. Obtulit se, vt innocens, per iudicium purgaturum. Et *vinctus est reus superficialiter,& in instanti suspensus est. Post mensem deprehensus est in alio furto, qui reliquias furatus erat. Et imminente illi suspendio, confessus est se prius furtum fecisse. Et docuit locū vbi erāt reliquiæ, & restitutæ sunt. Et dixit Æditum non reum fuisse, & ita vsque ad mortem doluerunt, qui iudicium illud procurauerant. Item: apud Compendium contigit, quòd quidam Reclusus infamatus inter multos de reliquijs furto sublatis, confisus de innocentiâ suâ, primus se obtulit ad iudicium; Qui quidem iuxta Ecclesiam habebat habitaculum; & combusta est manus. Item quædam Reclusa habebat cellulam suam extra vrbem, & impositum est ei quòd ad ipsam Cathari quidam frequenter diuertissent. Illa verò sentiens se infamatam, & ab hominibus vilipensam, quendam consuluit Decanum Magistrum, & discretum, dicens: Domine apud omnes ciues istos adeò vilui, quòd

Remésis. *Ca. 11.* *Dan. 5* *Ca. 5.* *Fortè victus.* *Compiegne*

quòd non est qui panem porrigat, proprer hanc suspicionem, quia me credunt esse Catharam. Quid mihi agendum vt appaream innocens, sicut reuerà sum? volo me purgare per iudicium. Et ille: Optimè potes ex quo tantum confidis de innocentiâ tuâ. Quæ ad consilium illius subijt iudicium ferri candentis, & combusta est manus à ferro, deinde combusta tota à rogo. Item: Duo Anglici peregrè profecti sunt, & in reditu alter diuertit ad Sanctum Iacobum, alter repatriauit. Et imponebatur ei quòd socium necauerat, & sua sibi retinuerat. Obtulit se ad iudicium istud Diabolicum; & cecidit, & suspensus est. Post modicum verò temporis, socius ille, & sanus redijt, & incolumis. Et sic confusi facti Iudiciarij, & illi, qui hoc procurauerant suspendium, Et socius, maximè pro quo mors illata fuerat socio, semper doluit vsque ad mortem. Item: non inuenitur etiam in legibus humanis quòd si in iudicio tali conuictus quis apparuerit, quòd statim ad effundendum sanguinem tradatur, quia non est ibi conuictus coram sæculari Iudice, imò Sacerdotes & Clerici adsunt, & sine illis nihil fieri posset. Quique statim tradunt ad mortem in iudicium reum, quod valdè est horrendum. Item: B. Thom. Cantuariensis hac de causâ incurrit odiū Regis, quòd non permittebat tradi curiæ Clericum, qui conuictus erat coram Ecclesiâ. Sed primò degradabat, deinde non statim permittebat eum tortoribus, dicens: Quia puniuerat peccatum vbi degradauerat eum. *Dominus enim non punit bis in idipsum.* Sed si postquam factus erat non Clericus, peccaret, dignum erat puniri manu laicâ. Iustitiam fori sæcularis sentiebat, non Ecclesiastici. Item: *Hæreticum post trinam admonitionem vel correctionem deuita*, ait Apostolus ad Titum vltimo. Non ait interfice, vel ad puniendum trade. Item: *Ego Pauli, ego Apollo, ego Cephæ*: ita diuisus est Christus, dicit Apostolus ad Corinthios in primo capite. Hæc est quasi idololatria. Non tamen legitur quod Paulus eos punierit vel puniri fecerit, sed eis benignè scribit, & erroneos in epistolâ suâ corrigit. Item: Legitur quòd Absalom, fugato Dauid, accessum habuit ad concubinas patris sui in Ierusalem, & eas commaculauit. Et in eodem legitur, quòd regressus Ierusalem Dauid, *decem concubinas, quas maculauerat Absalom, non puniuit, sed tradidit in custodiam, alimenta eis præbens, & non est ingressus ad eas, sed erant clausæ vsque ad diem mortis suæ cum viduitate viuentes*. Per quas intelliguntur Pseudo; qui adhærentes Absalom, id est Diabolo, & in hoc deprehensi à Dauid, traduntur Curię, & carceri ne alios corrumpant. Non trucidantur, vel pœnam sanguinis subeunt. Tolerandi enim sunt, & admonendi quousque Deus eis fidem infundat, quia soluit quandoque Dominus crystallum licèt induratum, & soluit compeditos, & glaciem, quantumuis induratam, in aquam liquefacit. *Sinantur ergo vtraque crescere vsque ad messem, ne si zizania colligatur, eradicetur simul & triticum.* Item ad Corinth. 1. *Alij datur gratia sanitatum, in eodem spiritu*

Nasū 1. ex Inter. 70.

1. Cor. 1.

2. Reg. 16.

2. Reg. 20.

Matt. 13.

1. Cor. 12.

ſpiritu, alij operatio virtutum Gloſſa. Id eſt, miraculorum contra naturam. Ergo cùm omni Sacerdoti liceat benedicere ferrum vel aquam, videtur omnis Sacerdos eſſe ſanctus, vel vſurpare gratiam faciendi miracula, vel dicere quòd ipſe eſt perſona multarũ facierum. Similiter de illo videtur, qui audet ſubire iudicium. Quòd autẽ miraculum, probatur per hoc, quod inferior natura nihil ibi agere videtur, ſed ſuperior. Quòd enim ignis manum non vrit, ſecundùm ſuperiores cauſas contingit, vel quòd aqua ponderoſum non recipit. Furor eſt igitur huiuſmodi ſibi vſurpare, & Dominum ſic tentare. Contra quos Iſaias *44 capite: Ergo ſum Dominus irrita faciens ſigna diuinorum, & alios in furorem vertens. Et alibi. Quamdiu habet homo quod rationabiliter facere poſſit, non tentat Dominum. Vt quidem ſtultũ eſſet, ſi quis nollet exire de domo ardente & accensâ cùm poſſet, ſed per miraculum exſpectaret liberationem: Si autem exire non poſſet, Domino tunc ſe committeret. Vt ſi non corpus vellet ſaluari, animam ſuſciperet, dicens: *In manus tuas cõmendo ſpiritum meum* &c. Sed iſte qui conſecrat ferrum vel aquam, vel qui ferre vult iudicium, non videtur in tanto poſitus articulo, quòd cogatur tẽtare per miraculum. Item: quæratur an ſolum ſit miraculum: quare doloſè agunt Sacerdotes, qui quaſi fortes temperant vni, alij exaſperant? Contigit enim quòd tres fuerunt qui debebant ſubire iudicium, 1. quem non adeò diligebant, feruens ferrum tradiderunt: ſecundò, quem magis diligebant, iam infrigidatum dederunt; tertiò tandem, quem maximè diligebant. Et ita videtur quòd non confidunt de miraculis, ſed potiùs de fraude ſuâ. Similiter in aqua, quem volunt interdum ſaluant, quem volunt reum faciunt, quia decipiunt, vel in mergendo, vel in extrahendo, & ita hominem pro quo Chriſtus mortuus eſt occidunt, & ſanguinem eius leuiter effundunt. Item ſi de miraculo confiderent, quare ligarentur? ſed erectum potiùs & nudũ immittere deberent. Item: inſtruuntur illi, vt non contineant ſpiritum oris, & narium, vel vt non cum impetu deſcendant: & dicunt Phyſici quòd etiam complexio cooperatur. Item: contendunt de immenſo corpore. Quidam enim dicunt quòd nõ eſt ſaluus niſi fundum cupæ percutiat. Alij, niſi totum corpus immergat, etiam de capillis; quidam dicunt quòd non ſunt de veritate humanæ naturæ, & ideo non eſt curandum, ſi ſupernatent; nec ideo minùs ſaluus. Et alijècontrà: & ita ludibrioſa ſunt huiuſmodi iudicia & ad cachinnum mouentia. Item: in monomachiâ, quare ponit championem pro ſe: ſi fuerit quis non valetudinarius, vel ſexagenarius, quandoquidem Dominus eſt ibi miracula oſtenſurus? Item: quidam veteranus amiſſurus erat hæreditatem ſuam, niſi filium vel proximũ haberet, qui pro illo iudicium aquę frigidæ ſubiret; habens filios multos prętentauit, quis filiorũ leuiùs & citiùs in cupę fundũ deſcẽderet. Et inuẽti ſũt duo primi miſſi in aquã ſupernatãtes, tertiũ demiſſũ tertiò, & fundũ cupę percuſſit & exclamauit

al. 75.

Pſal. 30.

mauit præ gaudio: Benedicta sit hora quâ te genu fili mi, *quia tu es qui resti-*

Ps. 15.

tues hæreditatem meam mihi. Ecce iste * nunc confi lebat multù n de miracu-

*fortè non.

lis, sed potiùs de naturali complexione. Item: Magister sic probauit hæc iu-

Pet. Cant.

dicia esse criminalia peccata, & etiam plus peccare coram Cardinalibus; ita si exhibueris locum, vel tempus, vel causam, vel seruientem tuum ad quærẽdum fornicationẽ volenti fornicari peccas criminaliter, etiamsi consensum quemcunque præbueris, etiam si impedire possis, & non impedias, grauiter peccas: Multò fortiùs tu Sacerdos, qui totam causam, non solùm occasionem præbes, totum procuras homicidium, benedicendo, ligando, tenendo, mittendo, & emittendo in aquam, vel ferrum tradendo, te, illis, absente nihil fieri posset.

Ex hoc loco & alijs conijcere est non esse hũc verũ textũ auctoris. vide c. 78.

Similiter grauissimè peccat Ecclesia, quæ pugnaturis in monomachia tradit sancta, locat armaturas pugillatorias, & multa in hunc modum, sine quibus non fierent. Hæc de illâ detestabili & reprobandâ traditione, quæ consistit in peregrinis iudicijs & adinuentionibus diabolicis.

Caput 79. Cõtra traditiones

Sunt autem tria genera traditionum. Quædam sunt illicitæ & à Diabolo potiùs inuentæ, quàm ab homine, vt iam dictum est, penitùs legi Dei contrariæ. Quædam sunt licitę & vtiles, sed obicẽ facere videtur Diuinis præceptis, vt traditiones quædam Claustralium, & istæ sunt dubiæ. Quędam sunt reuerà, quæ faciunt legi Dei obicem & aggrauant pro suâ multitudine, & ideo magis cauendæ. Et primò de Claustralibus præceptum est in Euangelio: *Si peccauerit* &c. Tu ergo Claustralis, vel hoc mandatum implere non potes (cùm sit generale secundùm quosdam) non enim habes licentiã colloquendi cum socio. Non potes ordinem illum Euangelicum in claustro obseruare; ergo obicem facit præcepto Domini Claustralis traditio. Dicunt quidam quòd mandatum Euangelij datum est de atrocioribus & enormibus peccatis: sed in minoribus socius socium accusat in Claustro: si verò viderit eum fornicari, dubium est nobis, an coram omnibus turpitudinem eius reuelet, an Abbati tantùm. Sed constat, quòd nec in mediocribus, nec in maximis vitijs, nec in minimis mortalibus potest obseruare ordinem præcepti illius; ergo inobediens Deo.

Matt. 18.

Item: videtur traditio Claustralis contraire huic præcepto: *Si oculus tuus, vel si dextera tua, scandalizat te, proijce eũ vel eam abs te.* Per oculũ vel dexteram, intelligitur vita comtemplatiua, per sinistram actiua. Sed si grauet claustralem contemplatiua, non permittetur exire vel redire ad actiuam. Ex quo semel adscendit ad Mariam, non descendit ad Martham.

Mat. 5

Luc. 10.

Dicimus hîc opùs esse distinctione. Est enim duplex comtemplatiua, simplex & sincera; quando quis animæ suæ eligens suspendium, raptus in apotheosim colloquitur Domino, interest choris Angelorum & Sanctorum collegijs, & sic:

Iob.

Ad citharæ sonitum grex obliuiscitur esum.

Et hoc est paucorum. Ab hac etiam Abbas Bernardus Clareuallensis quen-

dam

dam Claustralem suum (quia se totum iam immerserat illis Theologicis personis, & qui iam incurrebat stupores capitis) ad actiuam aliquantulùm reuocauit. Est & alia contemplatiua inferior illâ summâ, quę dici potest Contemplatiuorum actiua, & consistit in lectione historiarum, actiuum Apostolorum, & in cochlearibus faciendis, & in huiusmodi opusculis faciendis. Et ad talem actiuam contemplatiuam iussit Sanctus Bernardus venire Claustralem. Et de hac intelligi potest in Euangelio, quòd ad istam, ab illâ, quilibet Claustralis grauatus descendat. Prior est ad amplum præmium, secunda est ad compensandum remedium. Similiter duplex est actiua. Prælatorum dignior ad meritum, coniugatorum indignior, infirmitatis remedium. Item: August. Quamdiu habet homo, quid rationabiliter agat, Dominum non tentat. Contra hoc etiam mandatum. *Non occides*, intelligitur, nec te, nec alium. Quod videntur facere traditiones, quę datæ sunt Claustralibus, vt sine cucullâ non iaceant, vt paratiores sint semper: quia Sanctus Benedictus in Regulâ iubet, *vt vestiti & cincti iaceant, vt sint magis prompti.* Sed eâdem ratione tenentur iacere calceati, quia plus moræ impenditur in calceis informandis & ligandis, quàm in cucullis induendis. Dicunt quidam, quòd sic imitantur Crucifixum. Et qui cucullam exuit, Monachatum exuit. Vnde quidam, cùm alij exirent nudi de naui naufragante, noluit cucullam exuere, cùm tamen sciret natare, & cucullâ impediente submersus est, alijs liberatis. Similiter multi coguntur mori in æstate vexati morbo aliquo, vt acutâ febri, & huiusmodi: In hyeme verò multi frigore moriuntur, quia non audent caputium capiti imponere propter traditiones istas. Et ita frustrà habent in vestibus caputia. Malunt ergo esse Deo inobedientes, quàm traditionibus suis. Sed quæritur, quid censendum de illo, qui se submersit? Nonne sibi manus, imò mentem & corpus iniecit? Ergo communi sepulturâ carere debuit. Quòd nullum recipit ad confessionem reum scilicet fornicationis, vel proprietatis, quē non remittat ad Dñm, & Magistrũ domus, laicũ scilicet. Quid ergo faciendũ Sacerdoti huic? Dicit ille, qui Sacerdoti cõfitetur, quòd non ibit ad Magistrũ illũ laicũ; priùs decederet sine cõfessione. Tu autē Sacerdos perieras ni miseris. Mittens autem quodammodò reuelas confessionē istius, nec auditâ cõfessione audes nolēti ire iniungere sine licentiâ maioris laici satisfactionem. Et sic multi coguntur mori sine confessione subticentes enormia. Idem constitutum est in ordine Grandismontani. Pręsbyter enim minoris loci auditâ fornicatione, vel furto fratris laici vel Clerici, laico Magistro, secundùm traditionem suam, dicet: Domine necesse habent fratres isti, vt mittantur ad grandem montem. Præpositus verò statim maledicit eum, & imponitur iumento, de cellâ in cellam mittitur, confusus vbique verecundiâ graui, vsque dum venit ad Magnum Priorem. Et ita vbicunque venit, quasi publicatum est eius crimen. Dicunt enim

Exo. 20.

Cap. 22.

Vide ad cap. 70.

omnes. Operatus est iste malè. Et sic propter istas traditiones impediuntur in viâ Dei, & sunt inconfessi. Aliæ traditiones pariunt suspicionem vel scrupulositatem, vt accidit in Claustralibus. Quærunt enim à quibusdam Magistris; Si singulis annis fiunt in claustro Cistercienſi nouæ traditiones, tenemur ipsi (inquiunt) ad omnes? Peccóne quotiēs transgredior scienter vnam illarum, mortaliter? Vt cùm loquor aliquod verbum horâ ad hoc non determinatâ, vel huiusmodi? Item: aliæ pariunt fastidium & acediam, quia multę sunt; vt de multis Psalmis cantandis, de multiplicibus matutinis NIGRORVM MONACHORVM. Dicit enim Ieremias: *Maledictus homo qui facit opus Dei negligenter.* Et in Apostolo: *Psallam spiritu, psallam & mente.* Et Hieronymus: Melior est vnus psalmus decantatus cum iocunditate cordis, quàm psalterium cum acediâ & torpore. Aliæ traditiones, quæ scisma pariunt & diuisionem; vt si optimus cantor, vel psalmista in Ecclesiâ Remensi fueris, si Monachus factus fueris, parùm aut nihil inter eos scies. Etiam Ecclesię sæculares diuersificauerunt officium diuinum, contra decretum eundem modum psallendi, & cùm talem debeant habere vsum Ecclesiæ suffraganeæ, quem habet Ecclesia Metropolitana. Aliæ sunt traditiones, quę periculosam faciunt securitatem; vt nobis Clericis, qui canticum cantici, vel è contrà, continuamus securi, expletis horis vocalibus, licèt non attentè vel deuotè, non attendentes horas reales, quæ sunt. *Nudus fui, hospes fui, in carcere, infirmus fui,* &c. Septima est in Tobiâ de sepeliendis mortuis. *Ista ergo oportuit facere, & illa non omittere.* Vel si ventum esset ad omittendum, potiùs vocales omittēdæ essent. Ergo sunt istæ horæ, vt in die reales, in nocte vocales. Vnde: *In die mandauit Dominus misericordiam suā,* id est opera misericordiæ, *& nocte canticum eius,* scilicet redire ad cor & laudare Dominum. Et alibi: *In psalterio decachordo psallite Domino,* id est in operibus legis. Quidam sapiens aiebat, decem Canonicos Ecclesiæ debere institui, vt pauperes visitarent; alij decem essent addicti operi misericordiæ; alij decem ad purganda vitia ciuitatis & perscrutanda; alij essent in Ecclesiâ ad vocales horas cantandas deputati: & sic Ecclesia esset, *vt castrorum acies ordinata, circumamicta varietatibus.* Redeundum est adhuc ad illas traditiones quę impediunt ad legem Dei, vt sunt, traditiones, quæ datæ sunt de iuramentis in Ecclesiâ: quæ hodie multa oportet fieri ad canonicandum. Primò: exigitur in Ecclesiâ quâdam à canonicando vt iuret, pro posse suo, se consuetudines Ecclesiæ seruaturum: nec licet ei determinare bonas, vel illas, quæ concordant Euangelio, vel canonibus sanctis saltem non obuiant. Item: Institutum est in Ecclesiâ quâdam, vt iuret intronizandus se, pro posse suo, iura Ecclesiæ manutenere, iniurias illi illatas, vel illis, qui ad illam pertinent, vindicare. Super quo consultus Dominus Papa, si rationabile esset hoc iuramentum, inquit: Sit ergo semper vnus eorum * ocrearius, parati equi & insellati, vt perquirant eis ablata, & nunquam cesset equitare. Nihil enim fieri potest pro posse

Ord. S. Bened. Ca. 48

1. Cor 14.

Vide not. in c. 79.

Propter diuersitatem Officiorũ & cantũs.

Mat. 25.

Tob. 2.

Matt. 23.

Ps. 41.

Ps. 32.

Cāt. 6.

Ps. 44.

Alex. 3.

**for. tèocreatus.*

posse si iuramentum præstetur. Non enim posses pro posse tuo Deo seruire, si iurâsses. Inuenitur tamen quòd frustrà extendit quis orando manus suas ad Dnm, qui eas pro posse suo non extendit ad egenum. Difficile ergo est illud verbum, ad interpretandum scilicet, *pro poße*, & prępræceps est tale iuramentum, nec est in discreto faciendum, quia est indiscretum. Item: In eâdem Ecclesiâ iuratur, quòd de ablatis ęquiualentibus centum libras, non condonabitur plus centum solidis: de centum solidis non plus quàm quinque solidi. Quod videtur esse contra Euangelium: *Dimittite & dimittetur vobis.* Contra etiam consilium Apostoli, qui ait: *Quare non magis fraudem patimini? quare non magis iniuriam accipitis?* Coguntur etiam, qui sic iurauerunt, contendere, nec possunt iuri suo renunciare, vel litibus: sed tamen minus malum, si pro damnis suorum hominum restaurandis iurâssent, non proprijs. Item: In aliâ Ecclesiâ iuratur, quòd non recipientur pignora de damnis, vel de rebus sibi debitis, nisi aurea vel argentea. Vnde annulum à quodam Nobili & credibili viro pro magnâ summâ receperant, & delusi sũt, & forsitan periuri. Item: In quibusdam Ecclesijs iuratur, quòd nullus canonicabitur, nisi fuerit ingenuus. Quod quidem primò introductum fuit propter seruos Principis, qui propter parentes suos non auderent ita liberâ fronte contradicere. Hodie verò introducuntur in Ecclesijs filij seruorum, vix aut nunquam alij: nec permittuntur remoti intrare quantumcumque digni.

Luc. 6. 1. Cor. 6.

Item: Institutum est in Ecclesiâ & iuramentum, quòd non permittetur in terrâ suâ, sed ex toto exsul fiet, quicumque hominum Ecclesię suspectus de homicidio villæ vel domus, noluerit se purgare iudicio ferri igniti, vel aquæ frigidæ. Super quo consultus Dominus Papa, mirum habuit quòd Decretistæ & litterati hoc vnquam constituerunt, & mittendus esset à latere Domini Papæ Legatus, qui huiusmodi iuramenta & traditiones noxias purgaret. Sicut enim *in multiloquio non deerit peccatum*, ita in multiiurio non deerit periurium. Vt fidem faciamus, non traditionibus, sed traditionum increpationibus. Notandum & cauendum aliud, quod exigi solet Sacramentum. Iurat enim quilibet Sacerdos Prælatis suis se seruaturum mandata sua, & non celaturum subditorum commissa. De quo suprà vt de tonsoribus & expilatoribus. Sic ergo Sacerdos non est pax, non est turris abundans pace, non est *factus in tempore iracundiæ reconciliatio*: ex quo non potest discordes reconciliare sibi inuicem, ad quem pertinet hoc facere. Amittunt libertatem præcepti Euangelici: *Si peccauerit in te* &c. vsque *dic Ecclesiæ*, inclusiuè; quia quàm citò commiserunt, oportet vt hoc referant Ecclesiæ, id est Prælato, nõ vt moneat ad pacem. Hoc autem iuramentum non exigebat Moyses à Decanis, à pentacoutharcis, & huiusmodi, quos sub se constituit, vt omnes causas ad eum referrent, sed difficillimas, ad quas soluendum non sufficerent.

Prou. 10. 22. qu. 1: Nõ est cõtra. Eccli. 44. Matt. 18. Exo. 18.

Item: Accidit quòd duo pueri ludebant sagittulas trahendo in cimiterio, & incautè læsit vnus alium: occasione vulneris læsus obijt. Inimicati sunt inter se parentes puerorum. Præsbyter verò non audebat eos reconciliare, quia plagantis pater ditior erat: & si audiretur pax & fœdus inter eos venisse post discordiam, retractaretur causa ante Prælatum, vel magnum Pilatum. Et rogauit Magistrum Præsbyter, vt discordiæ finem imponeret. Quod ipse non audebat propter illud exsecrabile iuramentum, dicēs, quod perplexus, si retulero ad Prælatum, suscitabo rixas inter me & inter eos, qui à Prælatis mulctabuntur. Si subticuero, væ mihi à Prælatis. Item: Videtur quòd eis non sit parcendum, quia curā reuocat, quam ei dederat Prælatus ad hoc: & ita non peccat, si reuelat ei subditorum commissa. Item: Sicut Archidiaconi exigunt hoc sacramentum, sic & ab eis exigunt Prælati, vt scilicet duas partes sibi retineant de commissis, tertiam Archidiacono. Sed tamen clamant Archidiaconi in hoc secum actum iniustè quia Episcopi non iurant eis, quòd tertiam partem de omnibus commissis sint reseruaturi illis, si recipiant vacat.

Item: Aliud perniciosum iuramentum iuratur in Ecclesiā, quòd si per septem vel octo menses.* Sicut quædam traditionum adiuentiones quamdam pariunt præsumptionem, & stultam contra præcepta Dei securitatem: ita præsumptione & temerariā securitate arguendi sunt, qui sacræ Scripturæ rigorem, arcum scilicet remittunt tensum & stultâ interpretatione emolliunt quædam præcepta Euangelij esse cæremonialia, Apostolis data, nō modernis, quædam consilia, quædam perfectis proposita, pro loco, pro tempore, pro personâ, & huiusmodi. Quædam ad terrorem. Vnde contra eos Dauid ait: *Nisi conuersi fueritis, gladium suum* &c. Arcum itaque istum flectere & remittere faciunt pro voluntate suâ praui interpretes, volentes legem Dei sequi prauas voluntates eorum, non se dirigere & modificare secundum terminum & regulam Sacræ Scripturę nec eam interrogant secundùm quod scriptum est. Ideo perierunt filij Israël, quia *os Domini*, id est, sacram scripturam *non interrogauerunt* (Et Paulus: *Commendo vos Deo & verbo eius*, id est, sacræ Scripturæ) sed potiùs consuetudines & exempla aliorum sectantur & consulunt. Contra quos Philosophus: *Summa malorum est quod ad exempla malorum viuimus*. Nec tamen negandum est, quin consuetudo & interpretatio humana imitanda sit vbi casus difficiles emergunt, quando consulenda est ratio, vbi leges & canones, vt lex Dei nihil in illis manifestat expressum. Cōsulo ergo Verbum abbreuiatum & planum ad fidem & morum scientiam habendam. Vnde Augustinus super illum versum: *Pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum*, facientis vel patientis. G. scandalum ipsa lex: qui diligit legem, si quid in eâ non intelligit adorat, & quod absurdum videtur sonare, iudicat magnum, & se nescire. Ideo *lex non est illi scandalum*, quia fides eius ex eâ pendet, non ex moribus hominum, nec aliquibus ca-

dentibus

Marginalia: * Deficit hic. — Ca. 80 — Ps. 7. — Iosue 9. — Act. 20. — Seneca — Non Petrus Cant. hic se commendat, sed alius scholiastes. — To. 8 in Ps. 118

dentibus ipsi scandalo pereat. Legem ergo securus diligat, & est ei pax, & nullũ scandalum. In quã si multi peccant ipse nõ peccat: *Lex Domini immaculata conuertens animas, testimoniũ Domini* &c. vsque *illuminans oculos*, &c. *Fidelia omnia mandata eius confirmata in sæculum sæculi* &c. & alibi, *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis*. Super quem locum Augustinus: Dicunt quidam hæretici Dominum terribiliùs locutum fuisse, quàm veriùs, immò veriùs quàm terribiliùs. Et alibi; *Mandasti mandata tua custodiri nimis. Adhæsi testimonijs tuis Domine, noli me confundere,* quia: *non confundar cum perspexero in omnibus mandatis tuis.* His adhęsit benè Beatus Martinus qui obuius ouiculę tonsæ, ait: Diu est quòd non vidi qui Euangelium impleret sicut ouicula, quæ tunicam suam dedit, lanam scilicet. Pellem verò pro tunica vna reseruauit. Idem etiam chlamydem suam dimidiauit pauperi. Noli ergo nucem opponere folio, per prauam expositionem. Noli nucleum de testâ elicitum, Christo nato superinduere alterâ testâ. Adhęre prius simplicitati Euangelij. Noli succum opponere contra te: Ait Propheta in personâ Domini: *Factum est cor meum*, id est, secreta cordis mei, sacra Scriptura scilicet *tanquam cera liquescens in medio ventris mei*, id est, simplicitatem & solidi-tatem scripturæ meę, liquefecerunt & adnihilauerunt fragiles isti præ nimiâ eorum mollitie. Item contra tales ait Isaias: *Argentum tuum versum est in scoriam, vinum tuum mixtum est aquâ, caupones tui miscent aquam vino, mutatus est color optimus.* Et ita praui sunt illi argentarij, vel aurifices, vel pictores, qui merum corrumpunt, varietate expositionum, meracissimum, viuidum colorem, fuco vel minio artificiali, id est, fermentatâ vel superfluâ interpretatione dehonestant. Item Matthæi 5o. *Esto consentiens aduersario tuo citò dum es in via*, id est, consenti sacræ scripturæ, quæ tibi carnaliter viuenti aduersatur, *dum es in viâ mandatorũ. Caro* nempè *concupiscit aduersus spiritum & spiritus aduersus carnem*. Item: qui verum dicit non laborat. Veritas enim non habet angulos. Ideo autem in exponendo sacram scripturam laboramus, quia operari nolumus, & idcirco dicimus: hoc est pro loco, pro tempore, pro personâ vel consiliũ est, & huiusmodi. Philosophis & ranis magis curæ fuit integritas verborum, & elegans ornatus, quàm integritas rerum & sensuum. Sanctis autem è contrario. Item: pudeat vos, quod magis dissonat & dissidet expositio vestra, quam facitis ad libitum, à littera Euangelij viuificante, quàm illa allegorica antiquorum à litterâ occidente. Hoc est quod Iudæus litteratus Magistro Remis opposuit: Vos Christiani dicitis quòd omnia intelligenda erant in lege veteri allegoricè, quia *omnia contingebant antiquis in figurâ*: Sed vos simplicitatem Euangelij allegoricâ & multiplici expositione oneratis: ita legem vestram ore diuino datam inhonoratis. Quilibet enim suam facit expositionem, dicens: sic volo, sic iubeo &c. Et quia nullus vestrûm legem suam obseruat, nolo esse Christianus, sed insisto, neque

Ps. 110
Ps. 92.
Ps. 118
Is
Ps. 21.
Isa. 1.
ex 70.
Gal. 5.
Hieronym.
Vid. not. ad c. 80.
2. Cor. 3.
1. Cor 10.

que eam ſum corrumpens, Item: ſimiles facti ſumus Mahometo. Qui videns legem Euangelij, inquit quibuſdam diſcolis; hæc eſt Chriſti lex, ſed quia nimis eſt onerosa & grauis, ſequimini me; Et ego eam vobis temperabo. Et ſic indulgens eis, plures concubinas, laxando fræna in cibo & potu, & curâ corporis, induxit eos in errorem, qui adhuc dicitur error Mahometinorum. In quem videntur cecidiſſe, ſoliditatem Euangelij pro moribus ſuis mollientes. Nota quid dixit iuuenis bonæ indolis & magnæ ſpei moriens Remis: Nondum omnia reddidi, habui adminiſtratorem quemdam, & dedit ille mihi duos capones, ille alius duos caſeos; ex æquo reddite omnia. Dicebant ſocij & Sacerdotes: Non ſunt talia reddenda. Vos multum laborabatis pro iuſtitijs illis. Ad hoc ipſum tenebar. Iuſtitiam ipſis facere debebam. Nunquam volo ſuper his diſputare cum Domino. Ipſe enim timeo valde, ne mihi concludat, qui omnia nouit. Item: contra hos prauos caupones eſt Auguſtinus. Origenes, qui vt legitur in Eccleſiaſtica hiſtoria ad literam Euangelium implebat cõtentus tunicâ, *percutienti paratus præbere alteram maxillam*. De quo dictum eſt: hic eſt, qui ſicut loquitur viuit, & ſicut viuit loquitur. Idem cùm Reſpublica decreuiſſet, vt quidam diſcipulus, ſcilicet Baſſilides, in quâdam causâ iurâſſet, reſpondit ſe nunquam iuraturum. Et quia putabant eum hoc dixiſſe ſeriò: iterum aſſeruit, dicens, Chriſtianus ſum, numquam iurabo. Et ideo protinus ſuſcepit Martyrium. Item: nos Dominum facimus mendacem, qui ait: *Anguſta eſt via quæ ducit ad vitam & arcta*. Nos autem leuigamus eam viam mandatorum Domini, pro voluntate eam exponendo, cùm non poſſit alleuiari ſine amore. Solus enim Dei amor eſt, qui anguſta & difficilia Dei mandata leuia facit, & propè nulla. Item: valde terrere poteſt huiuſmodi prauos interpretes, quod Dominus ait in Euangelio Matthæi 5. *Nolite putare quòd veni ſoluere legem aut Prophetas. Non veni legem ſoluere, ſed adimplere*: quaſi perfectè vel ad plenum, ſcilicet ſecundùm ſignificationem figurarum, ſecundùm formam prędictorum, ſecundùm moralem intellectum. Item: Illud quippe quod ſequitur terribilius eſt: *Amen dico vobis, donec tranſeat cœlum & terra, iota vnũ*, id eſt, minimũ mãdatũ, quia iota eſt minima littera, *aut vnus apex* (id eſt minimulũ mandatũ, vel pars minimi mandati, quia apex titulus eſt, vel pars litteræ ſuperior, ad decorem litteræ ſupereminẽs, vel in chartis & litteris Apoſtolicis) *non præteribit à lege donec omnia fiant*. Vnde alibi: *Maledictus qui nõ impleuerit quæcunque ſcripta ſunt in libro hoc*, maledictione pœnæ, ſcilicet & culpę. Et in fine Matthæi: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti docentes eos ſeruare omnia, quæcunque mandabo vobis*. Item audi terribilius: *Qui ergo ſoluerit vnum de mandatis iſtis minimis, & docuerit homines*, ſcilicet ſoluendum eſſe aliquod etiam minimum mandatum, *minimus*, id eſt peſſimus, *vocabitur in Regno cælorum*, id eſt, ab his qui erunt in

Lib. 6. c. 3. Luc. 3. Luc. 6. Eccleſ. hiſt. Tob. 6. c. 5. Mat. 7 Gal. 3 Matt. vltim capite Matt. 5.

Regno cælorum,id eſt, cum Eccleſiâ militantibus vel triumphantibus. *Qui autem fecerit & docuerit*, ſcilicet ſic eſſe faciendum, *hic magnus* vel etiam maximus, *vocabitur in Regno cœlorum*, merito & præmio. Ex his duobus colligo reliqua duo membra qui ſoluerit & non docuerit, vel è contrario, & qui fecerit, &nō docuerit,vel è cōtrario, vel qualis,vel quantus debeat vocari in Regno cœlorum. Item : audi quod ſequitur: *Dico autem vobis : niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam Scribarum & Phariſæorum non intrabitis in Regnum cælorum.* Non dicit de illorum iuſtitiâ ſimulatâ, vel etiam figuratâ, ſed morali & ſpirituali eos iuſtificante, vt etiam addita in Euangelio ad perfectionem, impleatis, *non intrabitis in Regnum cœlorum.* Verbi causâ. Audiſtis, quia *dictum eſt antiquis*, & huiuſmodi. *Qui autem occiderit, reus erit iudicio* ſecundùm legem; *Ego autem dico vobis* plus G. ponendo ſcilicet, *non iraſci; quia omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio.* Si ergo iraſceris peccato eius, vel ipſi, per prauos motus, caueas ne iudicium amplius iraſcendo, quàm decet, incurras.

Mat 5 Gloſſa

Ibidē.

Addit etiam quòd *qui dixerit fratri ſuo racha* : G. * Interiectionem, indignationem mentis exprimentem, *&c.* Nunc redeat Lector ad genuinum textum auctoris. Tria enim exemplaria hîc conueniunt, & deinceps.

** alo interiorē. Ad c. 80.*

INDEX OMNIVM, QVÆ hoc libro continentur.

A.

Adu.

B.

Diui.

F.

Exin-

M.

 intendebat,

Mo-

P.

Pale-

T.

V.

FINIS.

ERRATA.

Etsi non pauca, quæ Typographi diligentiam subterfugerunt; sic corriges Lector.

Lineâ 15. Epist. ad Lectorem, lege, *Formare*, sine accentu.
Paginâ 3. eiusdem epist. lineâ 13. lege, *cuiuslibet exemplaris*.
In elogijs pag. 1. lin 7. lege, *à contemporaneis*.
Folio 17. lineâ. 6. lege, *non minori curâ*.
F 25. l. 15 pro, *qui*, lege, *cui opuscula*.
F 28. l. 9. pro *prosequor* lege *persequor*.
F. 37. l. 12. lege. *Nisi quis*,
F. 39. l. 31. pro, *attente*, lege *attende*.
F. 43. l. 3. lege, *nunquam esset*.
F 44. l. 4. lege, *capacitati*.
F 44. l. 28. lege, *Mihi imposuêre*.
F. 49. l. 22. lege, *naturale*.
F. 50. l. 31. lege, *qui oculos antè & retrò*;
F 53. l. 19 lege, *luxu peiore refundit*.
F. 53. l. 27 & 28. lege, *pœnitens intelligitur*.
F. 54 l. 3. lege, *laciniam*.
F. 54. l. 10. pro, *adolere*, lege, *abolere*.
F 59. l. 15. lege, *seruuos suos*.
F. 60. l. 18 lege *laua*, cum dyphtongo.
F. 62. l. 16 pro *Cato*, lege, *Cæsar*.
F. 71. l. 12. lege, *laua*.
F 74 l. 7. pro, *porcula*, lege, *portulâ*.
F. 74. l. 13. lege *Si chorum*.
F. 80. l. 2. lege, *inhibitum fuit*.
F 86. l. 1. lege, *patent*.
F. 86. l. 33. lege, *erogando*.
F. 94. l. 11 à fine, lege, *percipiunt*;
F 98. l. 7. à fine, lege, *simoniam*.
F. 99. l. 25. lege, *antequam*.
F. 101. l. 9. lege, *Sic ergo*.
F. 122. l. 23. lege, *omni petenti*.
F. 123. l. 34. lege *propter perniciem*.
F. 128. l. 16. lege, *operabar*.
F. 129. l. 20. lege, *Iuppiter instituit*.
F. 131. l. 19. lege, *accrescit*.
F. 132. l. 5. à fine, lege, *peperit*.
F. 134. l. 31 lege, *consessum*.
F. 135. l. 25. lege, *crocodili*.
F. 138. l. 31. lege, *iudiciarij*.
F. 144. l. 15. lege, *idolum similiter*.
F. 149. l. 13. lege, *Eliæ*. & fol. 154. l. 10.
F. 151. l. 19. lege, *Et ordiremini*.
F. 151. l. 30. lege, *Spiritum meum*.
F. 156. l. 17. lege, *quam dat*.
F. 156. l. 23. lege, *& feuda vel fœda*.
F. 157. l. 29. lege, *progredi*.
F. 157. l. 34. & 35. lege, *Domini*.
F. 158. l. 14. lege, *qui à*.
F. 158. l. 17. lege, *vnde*.
F. 160. l. 35. lege, *pastæ*.
F. 161. l. 33 post *turbam*, adde comma;
F. 165. l. 8. lege *Prælatus impiger*.
F. 166. l. 14. à fine. lege, *spargendas*.
F. 168. l. 19. lege, *Sicut tutius*.
F. 169. l. 1. lege, *per arogantem iactantiam*.
F. 182. l. 31. lege, *solutus incedit*.
F. 184. l. 7. lege, *adoleuisti*.
F. 185. l. 17 à fine. lege, *sarcina*.
F. 196. l. 10 lege, *librare metu*.
F 199. l. 9. lege, *debere obseruari*.
F. 200. l. 13. lege, *conuersionem*.
F. 204. l. 9 lege, *iustificant*.
F. 204. l. 16. lege, *septimum*.
F. 209. l. 22. lege, *etiam omnes*;
F. 212. l. 1. lege, *ad salutem*.
F. 212. l. 4. lege, *quia* [illegible].
F. 212. l. 18. lege, *vnus* [illegible]
F. 212. l. 19. lege, *prateribi*[illegible]
F. 218. l. 13. lege, *triplicem t*[illegible]*orem*.
F. 218. l. 13. à fine. lege, *transi*[illegible]*nt*.
F. 246. l. 20. lege, *quàm multipliciter*.
F. 249. l. 8 lege, *in carcere*.
F. 250. l. 7. lege, *dimi*[illegible] *& dimittetur*.
F. 250. l. 14. lege, *misereri conserui*.
F. 251. l. 31. lege, *Instantia mea*.
F. 260. l. 3. à fine. lege, *perfectiorem pietatem*.
F. 262. l. 14 lege, *sabbatizat*.
F. 271. l. 20. lege, *orat dicens*.
F. 273. l. 27. lege, *cum mitibus*.
F. 280. l. 8 à fine. lege, *fortis armatus*.
F. 283. l. 8. lege, *esse se æqualem*.
F. 285. l. 15. lege *Cethaa*.

F. 298.

ERRATA.

F.298.l.3.à fine. lege, *Lasciuisq; senes.*
F.399.l.14.lege *Hinc maria*, à, mari.
F.302.l.3.à fine. lege, *plasmauit.*
F.305 l.23.lege, *nisi qui plurimùm.*
F 315 l 3. à fine. lege, *vel ventilabro.*
F.328.l 14.lege, *tortorem.*
F.328.l 31 lege, *vnguibus lacerare.*
F 333.l.7.lege, *depingere.*

EX NOTIS.

F.338.l.22.lege, *studiosi.*
F.338.l.3.à fine.lege, *Cantuariensis.*
F.339.l.18.per *extra* intellige, Decretal. Greg.l.1, to.15.
F.344.l.1.lege, *ex m. S.* id est, ex manu-scripto.
F.345.l,1.lege, *ex hoc osse.*
F.348.l.16 lege *calcari.*
F.359.l.16.lege, *in libro suo.*
F.359.l.20. lege, *sed contra.*
F.361.l. 4 à fine, lege *vt visu.*
F,364.l.16.post, *remedio?* interrog. tollatur.
F.365.l.7.lege, *ad Rusticum.*
F.3[illegible]5.l.29.lege, *aut triplicatis.*
F.367.l.15.à fine, lege semel *verè.*
F.368 l.5.lege, *indicarim.*
F.368.l.9.lege, *Arymathia.*
F.369.l.vltima,lege, *quasi fundamentum.*
F.373.l.13.à fine, lege, *extenditur.*
F.383.l.19.lege, *Cornelium Gallum.*
F.388.l.21.lege, *primò.*
F. 389.l.22.lege, *cum alijs dignè.*
F.394.l.3.à fine, lege, *apocripha.*
F.399.l.22.lege, *aris.*
F.393.l.19.lege, *volebat.*
F.408.l.11.lege, *sugger*[illegible]
F.422.l,16.lege, *vt r*[illegible]*t.*
F.424.l.6.à fine. le[illegible] *muliercularum.*
F.428.l.7.lege, *e*[illegible]*mptio & subtractio:*
F. 429.l.6.à fine, [illegible]ge, *ex paruâ schedâ.*
F.432.l.8.lege, [illegible]*omine dedistis.*
F.434.l,21.lege, *Abaillardi.*
F.439.l.13.lege, *ne verum.*
F.440.l.19.lege, *Euangelizaret:*
F 443.l.20.lege, *in textu manu scriptorũ, sed* &c.
F.449.l.24.lege, *indignus.*
F.450.l.4.lege, *prout & proximè.*
F.451.l.5.lege, *abcdarium.*
F.451.l 9.à fine. lege, *Debora.*
F 452.l 4.à fine,lege, *promptus fuit.*
F.456.l.7.lege, *prælucens.*
F.458.l.15.à fine.lege, *dispensationem.*
F.462.l 16.lege, *in se traditum.*
F 465.l.11 lege, *vt habent Græca,*
F.466.l.7.lege, *etsi non constet.*
F.473.l.5. Hoc, *in reg. cap. 67.* in margine scribendum est.
F.475.l.7.lege, *ex Beato.*
F.476.l.24,lege, *isne Seneca?*
F.480.l.3.lege, *de vsu aquæ.*
F 481.l.1.à fine.lege, *callosa.*
F 482.l.22.lege, *obseruaui.*
F.483.l.12.à fine,lege, *obseruandis decimis.*
F 498.l.11.à fine,lege, *Busiridis.*
F 500.l.3.lege, *ex se significent.*
F.500 l.8.lege, *rasio verò.*
F.502.l.17.à fine,lege, *charitate.*
F.502.l.3.à fine,lege, *continent.*
F 503 l.13.lege, *taxat.*
F.506.l 18.lege, *potentus*, non *poteritis.*
F.312.l.10.à fine lege, *Æthra patent.*
F 516.l.19,lege, *nescio, scio tamen.*
F.516.l.9.à fine. lege *Nam*, loco *non.*
F.517.l 10 à fine, pro *nimium*, lege *minimum.*
F 521.l.7.lege, *versari.*
F 524.l.20.lege, *suæ fidei.*
F 524.l,3 à fine, lege *remouent.*
F.526.l 21.lege, *hilaris.*
F.535.l 9 lege, *persecutionis.*
F.543.l.23.lege, *pallore vultûs.*
F.545.l.15.lege, *abutens epulis.*
F 547.l.22.lege, *iudicium.*
F.549.l.7.lege, *homines spastici.*
F 554 l 7 lege, *aut serrâ.*
F.56[illegible] vltimâ, lege, *ad Heliodorum.*

Cæteros errores, circa accentus & dispunctiones commissos, ipsa grammaticalis industria facilè corriget.

Verbum Abbre
uiatum. Vn^rabilis
Petri Cantoris
Ecclæ B. Mariæ
Parisiensis